

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”

Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

PERSPECTIVE ALE SECURITĂȚII ȘI APĂRĂRII ÎN EUROPA

*SESIUNEA ANUALĂ DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE
CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ
- 19-20 NOIEMBRIE 2009, BUCUREȘTI -
Volumul 3*

*Coordonator
dr. Constantin MOȘTOFLEI*

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI, 2009

Comitet științific:

Dr. Grigore ALEXANDRESCU

Dr. Gheorghe VĂDUVA

Dr. Nicolae DOLGHIN

Dr. Alexandra ȘARCINSCHI

Dr. Cristian BĂHNĂREANU

COPYRIGHT: Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării sursei

- Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorilor.

ISBN : 978-973-663-792-6 (online)

CUPRINS

ANALIZA UNUI „ACTOR” (NAȚIUNI) DIN PERSPECTIVA INFLUENȚEI „VARIABLELOR CRITICE” SPECIFICE MEDIULUI OPERAȚIONAL CONTEMPORAN <i>Dr. Ion BĂLĂCEANU</i>	9
CORELAȚIA DINTRE PERFORMANȚELE SECTORULUI AGRICOL ȘI SECURITATEA ALIMENTARĂ <i>Mihai GAVRIL</i>	15
IMPACTUL DEZVOLTĂRII AGRICULTURII ASUPRA SECURITĂȚII ECONOMICE <i>Mihai GAVRIL</i>	24
EDUCAȚIA – SOLUȚIA CEA MAI BUNĂ PENTRU CONTRACARAREA ȘI ELIMINAREA TERORISMULUI <i>Dr. Mihail ORZEAȚĂ</i>	34
RĂZBOIUL CONTINUU <i>Dr. Mihail ORZEAȚĂ</i>	44
ELEMENTE DE MANAGEMENT AL SITUAȚIILOR DE URGENȚĂ ȘI DE RISC EXTREM <i>Dr. Gheorghe VĂDUVA</i>	61
ETNIE, RELIGIE, CULTURĂ. INTERRELAȚIONĂRI ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII <i>Mihai-Ștefan DINU</i>	78
CONVERGENȚA NORMELOR DREPTULUI OMULUI ȘI ALE DREPTULUI UMANITAR ÎN ASIGURAREA PROTECȚIEI DIFERITELOR CATEGORII DE PERSOANE <i>Dr. Valentin-Stelian BĂDESCU</i>	86
PREMISELE ȘI LIMITELE RĂSPUNSULUI LA CRIZE <i>Cristina Laura MAIER</i> <i>Pavel BĂLTARU</i>	111
TERORISMUL, FACTOR GENERATOR AL CRIZEI ACTUALE <i>Ileana-Gentilia METEA</i>	118
NOI VIZIUNI DE POLITICĂ EXTERNĂ PENTRU ROMÂNIA <i>Mirela ATANASIU</i>	129

DESPRE ORIGINILE TERORISMULUI <i>Dr. Gheorghe NICOLAESCU</i>	136
DISENSIUNILE SPAȚIULUI ECONOMIC ISLĂMIC ȘI TENSIUNILE IN- DUSE DE ACESTEA <i>Isabela ANCUȚ</i>	143
POSIBILE SOLUȚII DIPLOMATICE PRIVIND CONFLICTELE ETNICE ȘI RELIGIOASE CONECTATE CU/DE LUMEA ISLĂMICĂ <i>Isabela ANCUȚ</i>	148
TERORISMUL ZONELOR GRI – CARACTERISTICI ȘI AREAL DE DEZ- VOLTARE <i>Claudio Edmond APOSTOL</i>	153
EVOLUȚIA POLITICĂ ȘI IDEOLOGICĂ A GRUPĂRII HAMAS ÎN FĂȘIA GAZA - ÎNTRE AL-QAIDA ȘI FRAȚII MUSULMANI <i>Cristian NIȚĂ</i>	162
ECHILIBRUL BINOMULUI SECRETIZARE – DESCHIDERE, CONDIȚIE OBLIGATORIE PENTRU EFICIENTIZAREA ANALIZEI DE INTELLIGENCE <i>Alexandru BARBĂSURĂ</i>	179
EVOLUȚIA CONCEPTULUI DE MANAGEMENT AL ACTIVITĂȚII DE IN- TELLIGENCE ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII UNUI MEDIU DE SECURI- TATE COMPLEX ȘI DINAMIC <i>Vasile BUCUR</i>	196
ACTIVITATEA DE INFORMAȚII – PARTE A ORGANIZĂRII SOCIALE MO- DERNE <i>Vasile BUCUR</i>	206
LUPTA ANTITERORISTĂ DUSĂ DE CĂTRE ROMÂNIA ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ ȘI AL GLOBALIZĂRII, FACTOR DE STABILITATE ȘI SECURITATE <i>Constantin I. CHIREA</i> <i>Marian C. CHIREA</i>	213
THE TECHNOLOGY – ONE OF THE CHALLENGES FOR THE SECURITY <i>Dr. Ticușor CIOBOTARU</i>	223
DIMENSIUNEA SOCIALĂ A SISTEMULUI MASS-MEDIA <i>Georgiana CSERI</i>	234
CERCETAREA DISCIPLINARĂ ȘI APLICAREA SANȚIUNILOR DISCI- PLINARE <i>Aurel DAMȘA</i>	237

DIFERENȚELE ÎNTRE CRIMELE DE RĂZBOI ȘI ABATERILE DISCIPLINARE	
<i>Aurel DAMȘA</i>	244
FACTORI INTERNI CONCRETIZAȚI ÎN VULNERABILITĂȚI CU IMPACT ASUPRA SECURITĂȚII NAȚIONALE A ROMÂNIEI	
<i>Emil DENEANU</i>	257
CONSIDERAȚII CU PRIVIRE LA SISTEMUL AMERICAN DE APĂRARE ANTIRACHETĂ ÎN EUROPA	
<i>Rodica DINULESCU</i>	263
EXPANSIUNEA TERORISMULUI- O AMENINȚARE CONTINUĂ PENTRU SECURITATEA NAȚIONALĂ ȘI INTERNAȚIONALĂ	
<i>Patricia T. DRĂGAN</i>	275
ACTUALITATEA PARTENERIATULUI NATO – RUSIA	
<i>Dr. Eugen SITEANU</i>	279
PROVOCĂRI ALE „RĂZBOIULUI ÎNDELUNGAT”: ARMELE CHIMICE	
<i>Roxana SARCINSCHI</i>	284
ARMELE NELETALE ȘI PROTECȚIA INDIVIZILOR UMANI ÎN OPERAȚIILE MILITARE	
<i>Roxana SARCINSCHI</i>	297
DOCUMENTELE DE LUCRU ALE CONSILIERULUI JURIDIC - ANEXA JURIDICĂ	
<i>Roland-Dorian ENE</i>	304
CONSIDERAȚII PRIVIND TIPOLOGIA ȘI FIZIONOMIA CRIZELOR	
<i>Mircea FECHETE</i>	320
IMPLICAREA SISTEMULUI NAȚIONAL INTEGRAT ÎN GESTIONAREA CRIZELOR	
<i>Mircea FECHETE</i>	327
MODELAREA CATASTROFELOR – TEHNICĂ SUPORT PENTRU ANALIZA PERSPECTIVELOR SECURITĂȚII ÎN EUROPA	
<i>Dr. Gabriela FLORESCU</i>	
<i>Dr. Valentin FLORESCU</i>	336
LEGISLAȚIA PENALĂ ROMÂNĂ ȘI FENOMENUL TERORIST. CAPACITATEA DE RIPOSTĂ A STATULUI ROMÂN PENTRU CONTRACARAREA AMENINȚĂRILOR TERORISTE	
<i>Dr. Lucian STĂNCILĂ</i>	
<i>Ciprian George GÎRLEANU</i>	345

FACTORII CRIMINOGENI CARE DETERMINĂ SĂVÂRȘIREA INFRACȚIUNII DE SPĂLARE A BANILOR. IMPLICAȚIILE ASUPRA SOCIETĂȚII ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII CRIMINALITĂȚII

Dr. Lucian STÂNCILĂ

Ciprian George GÎRLEANU 352

PROBLEMATICA SEMNIFICAȚIEI ONTOLOGICE A CELUIALT

Liviu Gabriel GHIȚULEASA

Anca -Andreea CĂRJAN 360

SIMBOLISMUL CENTRULUI ȘI ARHETIPURILE COSMOGONICE

ALE TERITORIILOR

Liviu Gabriel GHIȚULEASA

Anca -Andreea CĂRJAN 372

PROLIFERAREA NUCLEARĂ IRANIANĂ – ATENTAT LA SECURITATEA MONDIALĂ

Ciprian IGNAT 384

COREEA DE NORD – FACTOR DE INSTABILITATE PE SCENA INTERNAȚIONALĂ

Ciprian IGNAT 392

FENOMENUL MIGRAȚIEI ÎN ROMÂNIA

Dr. Virgil ARDELEAN 404

GRUPURI INFRAȚIONALE. CIRCUITUL BANILOR ÎN ECONOMIA SUBTERANĂ

Dr. George-Marius ȚICAL

Dr. Virgil ARDELEAN 413

INDEX DE AUTORI..... 419

***SECȚIUNEA 4:
PROVOCĂRI PENTRU APĂRARE***

ANALIZA UNUI „ACTOR” (NAȚIUNI) DIN PERSPECTIVA INFLUENȚEI „VARIABLELOR CRITICE” SPECIFICE MEDIULUI OPERAȚIONAL CONTEMPORAN

Dr. Ion BĂLĂCEANU*

The power void that followed after 1990s opened a real conflicts Pandora box, conflicts that until then had been enclosed and kept under control by the two superpowers, within the world order created by the Cold War and by the ideological and military equilibrium that had been imposed as a consequence of this one.

Evaluarea variabilelor mediului operațional contemporan prin ponderarea acestora cu coeficienții specifici din punct de vedere economic, tehnologic, informațional și al capacităților militare care pot afecta operațiile ambelor părți începe cu analiza condițiilor existente și a celor prognozate și se continuă cu determinarea efectelor acestora asupra operațiilor¹. Apreciem că potențialul de putere al națiunilor-state rezultă din mai multe surse ce trebuie analizate, acestea constituind un sistem unitar și echilibrat. Dintre aceste surse se disting: *economia, tehnologia, capacitatea militară*.

Economia unei națiuni reprezintă bunăstarea acesteia, legătura dintre dezvoltarea, producția și managementul repartiției bogăției materiale, a finanțelor sau necesităților traiului. Economia națiunii este sursa puterii naționale și un instrument al acestei puteri. Economicul ajută la definirea puterii unei națiuni, inclusiv a puterii aeriene, în relație cu alte națiuni din perspectivă regională și globală.

Aceste relaționări economice regionale și globale pot avea ca rezultat sau asistența militară, sau politică, și/sau intervenția puterilor regionale sau extraregionale. Diferențele economice dintre state și alți actori pot fi cauza unui conflict. Poziția economică reprezintă adesea abilitatea unei națiuni sau a unui actor non-statal de a cumpăra sau dezvolta tehnologie militară (mijloace de cercetare și atac aerian ultramoderne) sau de a conduce operațiile susținute. Mai mult decât cea militară, *superioritatea economică* influențează toate planurile și operațiile strategice ale statului și vecinilor săi.

Caracteristicile economice evidențiază nivelul producției, distribuției, integrării, implicării, stabilității și importanței gradului de dezvoltare economică a actorului. Puterea economică relativă a unui actor ajută la determinarea capacității acestuia de a duce războiul. În timpul conflictului, puterea și organizarea economiei naționale în conjuncție cu alte instrumente de putere națională va influența direct abilitatea acestuia de a susține operațiile.

Economiile prospere - sunt puternice, robuste, bazate pe informații și denotă o capacitate ridicată de ducere și susținere a luptei. Această condiție este cel mai mult asociată statelor puternic dezvoltate ale căror economii sunt diversificate, în creștere

* **Colonel (r) profesor universitar, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

¹Conform FM 7-100, Opposing force doctrinal framework and strategy, 01 May 2003.

și/sau stabile. Influența la nivelul pregătirii constă în faptul că armatele acestora, potențial, vor avea cel mai modern echipament, vor avea o continuă sursă de aprovizionare în conducerea operațiilor

Economia emergentă - exprimă o economie industrială în creștere ce poate fi dependentă de export și care poate conduce și susține operații militare pentru o perioadă limitată de timp, de regulă, în interiorul frontierelor naționale. Economia emergentă este mai mult asociată cu state în tranziție care încearcă să-și îmbunătățească poziția economică. În acest mediu, organizațiile militare sunt dotate cu o combinație de tehnică învechită, modernă și de ultimă generație. Ele au suficiente stocuri de echipament, alimente și materiale să susțină un ritm ridicat al operației pe o perioadă limitată.

Economia destabilizată - descrie o economie slabă, bazată pe agricultură, unde comerțul este redus și nu există o creștere reală. Aceste națiuni nu sunt capabile în conducerea sau susținerea operațiilor militare convenționale. Adesea, aceste economii sunt cel mai mult asociate statelor slabe sau în proces de destabilizare.

Forțele militare asociate statelor subdezvoltate nu au bani să-și asigure echipament modern, nu au infrastructura să sprijine sau să susțină operații în afara frontierelor naționale. Datorită elementelor de noutate pe care le-a adus din punct de vedere tehnic și tehnologic, precum și prin impactul asupra dezvoltării economice, sociale, culturale, politice și militare a statelor, studiul tehnologiilor performante în evoluția lor oferă posibilitatea cunoașterii științifice a dinamicii marilor procese și fenomene din istoria societății, precum și a ritmurilor dezvoltării diferitelor țări în raport cu momentul declanșării și intensitatea derulării revoluțiilor tehnologice.

Tehnologia reprezintă volumul de cunoștințe disponibil într-o cultură care aplică știința în realizarea obiectivelor industriale, comerciale și militare. Tehnologia înglobează abilitatea unui „actor” de a direcționa cercetarea și dezvoltarea pentru integrarea tehnologiei în posibilitățile civile/militare și abilitatea de a menține eforturi coerente în cercetare. Aceasta stabilește o bază științifică și industrială care sprijină dezvoltarea și punerea în practică a tehnologiei, precum și resursele necesare care să susțină creșterea bazei tehnologice.

Tehnologia Hi-Tech - descrie națiuni sau actori care au dobândit și integrat în mod activ tehnologie avansată sau de vârf în sprijinul îndeplinirii scopurilor lor. Din punct de vedere militar, acești actori se pot baza prea mult pe tehnologie și pot fi vulnerabili când au de a face cu actori slab dezvoltați tehnologic. Tehnologia avansată este adesea asociată cu state puternice și cu unii actori angajați în acțiuni ilegale care dispun de mijloace economice pentru a obține armament și echipament performant. Performanțele tehnologice aplicate în producția sistemelor radio-electronice și a aeronavelor au produs mutații în gândirea specialiștilor militari privitor la declanșarea și ducerea unui eventual război.

În cadrul acestor mutații putem să includem și dezvoltarea conceptelor de *amenințare și agresiune aeriană, de ripostă aeriană și antiaeriană* care presupun întrebuintarea, chiar din faza de debut a războiului și, ulterior, pe toată durata lui, a aviației și elicopterelor, a trupelor de rachete și artilerie antiaeriană, de desant aerian și aeromobile, ca unul din factorii de mare importanță pentru surprinderea adversarului și realizarea în timp scurt a scopurilor politico-militare propuse.

Dezvoltarea rapidă a tehnologiilor de vârf, a rețelelor de transmitere a datelor, rolul din ce în ce mai mare al mijloacelor de comunicare în masă în viața societăților sunt fenomene care nu mai pot fi ignorate, căci acestea contribuie la modificarea fundamentală a strategiei, a politicii, a economiei, a comportamentului uman și, în cele din urmă, a artei războiului.²

Tehnologia limitată - descrie națiuni sau actori care caută să obțină și să utilizeze tehnologie avansată pentru atingerea obiectivelor. Acești actori au mijloace economice limitate pentru a obține echipament tehnologic avansat și, adesea, se bazează pe vechile tehnologii. Acești actori pot fi în stare să atingă paritatea cu națiuni avansate tehnologic în anumite sectoare, dar este posibil să se bazeze pe îmbunătățirea vechilor sisteme ca o alternativă economică la obținerea de noi tehnologii.

Procesul de modernizare a forțelor armate necesită utilizarea unor sisteme de armament și muniție de înaltă tehnicitate care să le egaleze sau să le depășească pe ale competitorilor în următoarele domenii cheie: tancurile necesită un nivel înalt de putere de foc, mobilitate, fiabilitate și eficiență pe câmpul de luptă; avioanele de luptă au nevoie de o rază de acțiune crescută, sarcină utilă mare, avionică superioară și manevrabilitate ridicată; navele de luptă vor trebui să fie în măsură să supraviețuiască într-un mediu ostil, să facă față independent unei game largi de amenințări și să-și utilizeze puterea de lovire cu eficacitate ridicată, la distanțe mari.

Tehnologia Low-Tech - descrie națiuni sau actori care posedă echipament puțin tehnologizat sau deloc. Limitați din punct de vedere militar, acești actori se bazează pe război asimetric pentru a compensa lipsa tehnologiei atunci când au de-a face cu adversari moderni ce dețin tehnică avansată. Asociate, în mod normal, statelor sărace sau destabilizate, adesea aceste națiuni nu au mijloace economice pentru a obține sisteme avansate tehnologic.

Informațiile - reprezintă un produs al observării, evaluării, analizei, integrării, experimentării și interpretării tuturor datelor, faptelor, evenimentelor care privesc unul sau mai multe aspecte ale mediului operațional contemporan. Informațiile iau în considerare accesul, folosirea, manipularea, distribuirea și suportul informațional al capacităților populației unui actor în cadrul relațiilor civili-militari. De asemenea, descriu precizia fluxului informațional dintre sisteme și actori, necesară pentru sprijinul infrastructurii actorului.

Evoluția tehnologiilor informaționale permit integrarea formelor tradiționale de acțiuni informaționale cu viitoarele metode sofisticate de cercetare, supraveghere și recunoaștere într-o campanie informațională, complet sincronizată și bazată pe dezvoltarea conceptului denumit „rețeaua informațională globală”. Schimbările calitative din mediul informațional (totalitatea indivizilor, organizațiilor și sistemelor care colectează, procesează și distribuie informațiile, incluzând și informațiile propriu-zise) extind superioritatea informațională dincolo de acumularea mai bună și continuă a informațiilor.

Cuvântul „superioritate” implică o condiție de dezechilibru în favoarea cuiva. Superioritatea informațională este tranzitorie și, de aceea, ea trebuie creată și

² Conform col.(r) ing. Constantin S. și col.dr.ing. Niculescu T., *Sisteme moderne de cercetare-lovire, conducere și luptă radioelectronică*, Editura Militară, București, 1991, p 29.

susținută de către forțele armate prin operații (acțiuni) informaționale, iar crearea superiorității nu reprezintă un scop în sine. Ea asigură avantaje numai când este transformată într-o înțelegere a situației și într-o decizie mai bună.

Totuși, superioritatea informațională nu va produce „informația perfectă” și nici nu va elimina incertitudinile războiului³. Informațiile, sistemele, procesele și operațiile vor adăuga propriile lor surse de fricțiune și incertitudine mediului operațional. Apreciem că viitoarele forțe armate vor folosi informațiile și cunoștințele superioare pentru a obține superioritatea decizională, pentru a sprijini (alimenta) capacitățile avansate de comandă și control și pentru a ajunge la potențialul maxim al manevrei dominante, angajării precise, protecției multidimensionale și logisticii focalizate.

Superioritatea informațională permite finalizarea cu succes a operațiilor aeriene, mai rapid și cu cost mai mic. Rezultatul este creșterea ritmului de desfășurare a acțiunilor militare și devansarea sau degradarea inițiativelor și operațiunilor adversarului. Analizând din punct de vedere al potențialul tehnologic, apreciem că națiunile pot fi clasificate conform celor prezentate mai jos.

Major integrate - descrie o națiune care se bazează foarte mult pe tehnologiile și sistemele de informații. Aceste tehnologii sunt disponibile și aplicabile la toate nivelurile pentru a sprijini eforturile economice și militare. Această stare este asociată în primul rând statelor puternice (foarte dezvoltate). Utilizarea tehnologiilor informaționale într-un exercițiu permite celui care posedă această capabilitate, forțele albastre (BLUFOR)/forțele roșii (OPFOR), să distribuie informațiile interne și să colaboreze și/sau să dezvolte în paralel planurile de operații, influențând în acest fel ciclurile individuale decizionale. Cu această caracteristică, ambele forțe, BLUFOR și OPFOR, vor avea o capacitate informativă de luptă semnificativă.

Medii integrate - se referă la națiuni industriale bazate pe dezvoltarea accesului la informații tehnologice. Această condiție este cel mai mult asociată națiunilor în tranziție sau în curs de dezvoltare. În termenii proiectării exercițiului, OPFOR și alți actori pot sau nu pot să fie în măsură să realizeze egalitate informațională cu BLUFOR. Ele vor avea o capacitate informativă de luptă limitată.

Gradul crescând al interacțiunilor globale vor influența puternic viitoarele amenințări. Accesul larg la tehnologiile avansate, împreună cu posibilitatea deținerii și folosirii armelor de distrugere în masă, vor mări numărul „actorilor” cu un potențial militar suficient pentru a schimba echilibrele regionale de putere. Sistemele de arme moderne, chiar și într-un număr redus, sunt suficient de puternice pentru a modifica amenințările cărora trebuie să le facem față. În această situație, cei mai periculoși adversari vor fi aceia care, folosind noile tehnologii, își vor îmbunătăți rapid anumite capacități militare, având astfel posibilitatea de a contracara asimetric puterea forțelor noastre armate. Această îmbunătățire rapidă a unor capacități militare va putea depăși contramăsurile pe linie politică, diplomatică și militară.

De asemenea, aplicarea noilor tehnologii militare împotriva noastră se va putea dovedi surprinzătoare. În mod evident, un potențial adversar va cunoaște unele

³ Conform Onișor, Constantin, general de brigadă dr., **Explorări strategice**, Iași, Editura Polirom, 2002.

capacități ale noastre și va dori să evite punctele forte exploatand vulnerabilitățile noastre. Probabilitatea apariției surprinderii tehnologice sau operative va crește în viitor. În concluzie, forțele noastre armate trebuie pregătite să facă față unei game mari de amenințări, de diferite intensități, mai imprevizibile și bazate pe o combinație de tehnologii vechi și noi.

Minim integrate - descriu state cu puțină încredere sau neîncredere în informații bazate pe tehnologie sau sisteme de informații. Aceasta condiție este asociată statelor dezorganizate sau în proces de dezintegrare. În termenii proiectării exercițiului, acești actori vor avea numai informații militare sau capacitate informativă de luptă de bază. Analiza unui potențial adversar se face având ca fundament o întreagă bază de produse de informații, a căror procurare se realizează în timp, iar fizionomia războiului, complet schimbată, este tot mai mult concentrată asupra "procesului de formare a gândirii și comportamentului adversarului" decât asupra înfrângerii forței lui.

Victoria prin eliminarea fizică sau ocuparea spațiului beligerant nu mai este concludentă, mult mai importantă fiind victoria informațională, „ocuparea minții” adversarului și implementarea reprezentărilor și convingerilor care să-l transforme din dușman în aliat. Războiul convențional, având ca efect distrugerea, degradarea rezervelor fizice ale forței ostile, devine treptat un concept depășit, războiul modern dovedindu-se, apreciem noi, prioritar informațional. Înalta tehnologie a informației este rezultanta noii revoluții din domeniul militar, generator al puterii de luptă, prin care informațiile sunt adunate de pretutindeni și diseminate acolo unde este nevoie, prin asigurarea „superiorității de cunoștință și conștiință”.

Capacitatea militară este abilitatea unei națiuni sau a unui actor de a disloca forțele pentru luptă, a le echipa și pregăti pentru război, de a le folosi ca pârghie în diplomației sau politica internă, regională sau globală prin proiectarea puterii. Forțele armate moderne de astăzi sunt constituite pe baza *principiului diversității*. Ele posedă suficientă forță combativă pentru a îndeplini aproape orice misiune ori combinație de misiuni. Acestea pot desfășura diferite tipuri de campanii, o condiție indispensabil de îndeplinit pentru națiunile aspirând a fi competitori regionali sau globali.

Capacitatea combativă este rezultatul acțiunii convergente a mai multor factori: personal militar de înaltă calitate; un grad ridicat de asigurare cu personal militar din serviciul activ; un proces extensiv și intensiv de pregătire pentru luptă a trupelor; sisteme de armament în stare operativă; proceduri operaționale eficiente; capacitatea de a acționa într-un ritm rapid. Consecințele acestor factori sunt evidente în special în cadrul forțelor armate ale statelor membre N.A.T.O., unde piloții zboară în misiuni de antrenament în medie 150 de ore pe an, iar cei din S.U.A. chiar 220 ore pe an, în timp ce piloții forțelor armate ale Rusiei zboară 50 de ore pe an.

Capacitate ridicată - această caracteristică descrie unitățile forțelor adverse (OPFOR) care au capacitate de luptă între 90-100% (90-100% din efectivele repartizate în personal și echipament), capabile de operații continue (tempo ridicat al operațiilor). Această caracteristică ar putea fi folosită atunci când planificatorul unui exercițiu dorește ca OPFOR-ul său să fie comparabil unei unități BLUFOR cu capacitate și instruire ridicată.

Capacitate moderată (medie) - această caracteristică descrie unitățile forțelor adverse (OPFOR) care au capacitate de luptă între 70-90% (70-90 % din putere atribuită în personal și echipament), mai puțin capabile de operații continue (tempo mediu spre ridicat al operațiilor). Planificatorul unui exercițiu poate folosi această caracteristică când puterea forțelor BLUFOR în personal și echipament sau nivelul de pregătire este sub cel optim.

Capacitate redusă - unitățile forțelor adverse (OPFOR) au capacitate de luptă mai mică de 70% (mai puțin de 70% din putere atribuită în personal și echipament), capabile de operații discontinue (tempo scăzut al operațiilor). Planificatorul exercițiului ar trebuie să folosească această caracteristică la operații de intensitate redusă sau când BLUFOR este puțin instruită.

Puterea de lovire este un concept ce nu a fost suficient folosit în literatura noastră militară. Puterea de lovire reprezintă acțiunea exercitată de toate categoriile și sistemele de armamente și grupări de lovire ale unei mari unități (unități), în scopul de a produce pierderi, de a diminua puterea de luptă și a contracara acțiunile adversarului și constă în efectul cumulat al eficacității loviturilor și acțiunii grupărilor de lovire. Prin eficacitatea loviturilor se înțelege măsura în care pierderile produse inamicului în urma executării lovirii corespund celor stabilite. Eficacitatea loviturilor se obține prin: alegerea judicioasă a procedului prin care să se execute lovirea grupării principale de forțe a inamicului; alegerea grupării și mijloacelor de lovire; alegerea momentului executării lovirii; precizia și rapiditatea execuției; conducerea grupării și mijloacelor de lovire; concentrarea eforturilor și executarea oportună a lovirii inamicului în orice condiții.

Susținerea logistică este privită în armatele moderne ca determinantă în stabilirea capacității combative a structurilor militare la nivel strategic. Capacitatea logistică a forțelor armate poate fi factorul hotărâtor în obținerea succesului, chiar și în războaiele scurte - eventual de durată a câteva săptămâni - cum se apreciază că ar putea fi conflicte majore la nivelul unui teatru de acțiuni militare.

În concluzie, apreciez că analiza mediului operațional contemporan reprezintă una din activitățile importante în cadrul procesului de proiectare a scenariilor, iar metodologia prezentată se regăsește în cadrul unui soft ce va fi pus la dispoziția analiștilor de stat major, asigurându-se astfel familiarizarea acestora cu variabilele critice și cu modalitățile de ponderare a acestora.

Bibliografie:

- [1]. CHIRIAC, Dănuț, **Politici și strategii de securitate la începutul secolului XXI**, Editura Universității Naționale Apărare „Carol I”, București, 2005.
- [2]. FRUNZETI, Teodor, **Soluționarea crizelor internaționale**, Institutul European, București, 2006.
- [3]. <http://dexonline.ro>.
- [4]. <http://www.9am.ro/stiri-revista-presei>.

CORELAȚIA DINTRE PERFORMANȚELE SECTORULUI AGRICOL ȘI SECURITATEA ALIMENTARĂ

Mihai GAVRIL*

The existence of an agriculture capable of big and certain productions every year and people who need the income necessary to acquire the respective products represent the very essence of the population's food security.

The food security issue differs from one country to another, depending on the level of economic development, habits, traditions, etc. Thus, "while in the developed countries, food security focuses on avoiding the anxiety in the future, in the developing countries, the issue is the present subsistence".¹

În viziunea specialiștilor, securitatea alimentară trebuie realizată într-o structură piramidală de măsuri naționale, regionale și globale. Prin urmare, concepția cu privire la securitatea alimentară se circumscrie concepției generale contemporane cu privire la securitate în sensul că, în condițiile actuale, securitatea trebuie realizată la trei niveluri: național, regional și global. În acest sens, realizarea securității alimentare, ca și componentă a securității economice, trebuie să conducă la realizarea a trei scopuri:

- asigurarea unei producții de alimente adecvate;
- modernizarea stabilității fluxului de ofertă de produse agricole;
- asigurarea accesului la resursele agricole disponibile ale acelor care au nevoie de ele, realizându-se astfel procurarea alimentelor fundamentale necesare sănătății oamenilor.

Existența unei agriculturi capabile să ofere an de an producții mari și certe, iar oamenii care au nevoie de respectivele produse să dispună de veniturile necesare pentru achiziționarea lor, constituie însăși esența securității alimentare a populației. Extrapolând, obiectivul final al securității alimentare globale îl constituie "asigurarea că toți oamenii au, în orice moment, acces fizic și economic la elementele de bază de care au nevoie"². Problema asigurării din punct de vedere alimentar a necesităților populației este o preocupare majoră a ONU. Astfel, Willy Brandt arăta, în 1973, în fața Adunării Generale a ONU, că "din punct de vedere moral, nu există nicio deosebire dacă un om este ucis în război sau este condamnat să moară de foame datorită indiferenței altora"³.

Lipsa securității alimentare poate genera, pe plan intern, convulsii și tensiuni sociale, afectează starea de sănătate fizică și psihică a populației, poate crea stări de instabilitate economică și politică, iar pe plan extern pot apărea tot felul de presiuni diplomatice, economice, politice, din partea unor forțe care au ca efect deteriorarea securității naționale.

* **Doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

¹ Barry, Buzan, **Popoarele, statele și teama**, București, Editura Cartier, 2000, pp. 124-142.

² P.Hirst, *The global economy: myths and realities*, in International Affairs, 1997, p.73.

³ Willy Brandt, *Speech în fața Adunării Generale a ONU*, 1973.

Agricultura, cu subramurile sale - creșterea plantelor și animalelor și industria agro-alimentară -, reprezintă una din cele mai importante resurse ale dezvoltării. Obiectivele și prioritățile majore în vederea asigurării securității alimentare sunt creșterea producției și productivității agricole în scopul formării unei piețe deschise și competitive, dar și păstrarea sau îmbunătățirea celor mai bune modalități de creștere a resurselor de hrană pentru generațiile viitoare, în același timp cu prezervarea mediului înconjurător.

Problemele economice ale tranziției și-au pus amprenta asupra destructurării agriculturii care, în prezent, nu poate răspunde necesarului de consum al populației și nici calității ofertei, iar structura de producție se caracterizează prin puternice dezechilibre între sectoare și ramuri, precum și între ramuri și culturi.

1. Fenomenul globalizării și influența acestuia asupra securității alimentare naționale

Procesul de globalizare a economiei mondiale a început la mijlocul anilor '80, a căpătat noi valențe și adepți în deceniul '90 și continuă în prezent să se manifeste cu putere deși are de înfruntat concepții regionaliste și naționaliste. Într-un sens larg, procesul de globalizare economică poate fi definit ca fiind procesul dinamic al creșterii interdependențelor dintre statele naționale, ca urmare a extinderii și adâncirii legăturilor dintre acestea și variate sfere ale vieții economice, politice, sociale și culturale.

Abordată din punct de vedere economic și financiar, globalizarea poate fi definită drept întărirea și lărgirea legăturilor dintre economiile naționale pe piața globală a bunurilor, serviciilor și mai ales a capitalurilor. Globalizarea a devenit un proces obiectiv, implacabil, care se desfășoară cu o viteză adeseori amețitoare, cuprinzând în sfera sa cvasitotalitatea statelor lumii. Sub aspect strict economic, al eficienței alocării și utilizării resurselor, globalizarea economică apare ca un fenomen rațional, de natură să furnizeze un volum mai mare de bunuri și servicii cu resurse tot mai puține. Globalizarea economică presupune, așadar, în esență, globalizarea procesului de creare a producției interne brute ale statelor lumii.

Dezvoltarea durabilă este definită drept dezvoltarea care răspunde nevoilor prezente, fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface nevoile. Dezvoltarea durabilă e concepută în vederea reconcilierii dintre economie și mediul înconjurător, ca o nouă cale de dezvoltare care să susțină progresul uman nu numai în câteva locuri și pentru câțiva ani, ci pe întreaga planetă și pentru un viitor apropiat.

Securitatea ecologică este una dintre dimensiunile fundamentale ale securității globale. În literatura de specialitate globalizarea este abordată în mod divers, putându-se desprinde mai multe abordări conceptuale. Globalizarea este definită prin interdependența economiei dintre state, ca urmare a creșterii coeficientului de dependență față de economia mondială. Globalizarea este concepută ca proces al diminuării taxelor vamale, al renunțării la politica vamală și la restricțiile de circulație a mărfurilor, serviciilor, tehnologiilor și capitalurilor, pe măsura dezvoltării schimburilor economice internaționale. Globalizarea este considerată ca factor ce determină diminuarea rolului guvernului național ca urmare a extinderii acțiunii

capitalului investițional internațional și a societăților transnaționale. Globalizarea este apreciată drept proces de administrare a lumii către forțe transnaționale.

În raportul Dezvoltării Mondiale editat de Banca Mondială în anul 2000 se apreciază că în economia mondială au loc două procese paralele: globalizarea și descentralizarea:

- globalizarea constă în transnaționalizarea până la supranaționalizare cu deosebire în domeniile comerțului, finanțelor și tehnologiilor de vârf;
- descentralizarea constă în transmiterea de către guvernul național către comunitățile locale a tot mai multe atribuții administrative, sociale, educaționale, bugetare și în consecință, rolul statului național se va limita la diplomație, armată și adoptarea legislației interne.

Încercarea de a surprinde implicațiile procesului de globalizare asupra securității în general nu este deloc una ușoară, când ne referim la dimensiunea specializată a securității alimentare, unde, în literatura de specialitate, există diverse abordări asupra acestui subiect, cu accente diferite pe o latură sau alta. Astfel, securitatea alimentară este, alături de alte componente, precum securitatea economică, securitatea ocrotirii sănătății, securitatea ecologică, securitatea personală etc, parte integrantă din conceptul denumit securitate umană.

Dezvoltarea umană în conceptul ONU este descrisă ca un proces al lărgirii gamei de opțiuni a oamenilor pe care ei le prețuiesc. Această extindere este bazată pe consolidarea capacităților de bază ale oamenilor, precum aceea de a putea citi și scrie, de a avea cunoștințe, de a fi sănătoși și bine hrăniți, de a avea adăpost și de a fi mobili.

În conformitate cu conceptul dezvoltării umane există patru componente de bază:

- egalitatea cât privește accesul echitabil la oportunități;
- durabilitatea cât privește responsabilitatea pentru generațiile viitoare care trebuie să aibă aceleași șanse de dezvoltare ca și cele pe care le posedă generația de acum;
- productivitatea privind investițiile în resursele umane și în crearea aceluia mediu macroeconomic care ar permite persoanelor să-și atingă potențialul maxim;
- simțul deciziei - în sensul că oamenii trebuie să atingă un nivel de dezvoltare individuală care le-ar permite să exercite opțiuni bazate pe dorințele proprii, dintr-un cadru mai larg al oportunităților existente.

Axarea atenției asupra dezvoltării umane reflectă tendința spre o reorientare principală a scopurilor, în conformitate cu care se adoptă reformele sociale în lumea contemporană. Omul și necesitățile sale vitale se consideră fundamentale, ca o valoare supremă, pe când factorii materiali, veniturile bănești sau majorarea consumului nu mai reprezintă o condiție sine qua non, ci doar un mijloc de asigurare a dezvoltării umane durabile.

Dezvoltarea umană nu poate fi realizată fără asigurarea securității umane. Conceptele „dezvoltarea umană” și „securitatea umană” sunt înrudite, interdependente, dar nu sunt identice. Între dezvoltarea umană și securitatea umană există o interconexiune în sensul în care progresul dintr-un domeniu extinde posibilitățile pentru progresul celuilalt, și vice versa. Conceptul securității umane,

ca și în cazul altor noțiuni fundamentale (precum libertățile omului), depistează mult mai ușor lipsa securității, decât existența ei.

Securitatea umană s-a aflat întotdeauna în atenția ONU începând cu Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948), astfel:

- „Orice om are dreptul la viață, la libertate și la securitate personală” -art.3;
- „Orice persoană, în calitate sa de membru al societății, are dreptul la securitatea socială; ea este îndreptată ca prin efortul național și colaborarea internațională, ținându-se seama de organizarea și resursele fiecărei țări, să obțină realizarea drepturilor economice, sociale și culturale indispensabile pentru demnitatea sa și libera dezvoltare a personalității sale” - art.22.

Securitatea umană necesită contracararea unei largi game de amenințări la adresa oamenilor, grupate astfel:

- securitatea economică - asigurarea unui venit minim necesar fiecărui individ;
- securitatea alimentară - garantarea accesului la hrana de bază;
- securitatea medicală - garantarea protecției minime față de boli și de un stil de viață nesănătos;
- securitatea ecologică - protejarea oamenilor față de deteriorarea mediului și dezastrele naturale;
- securitatea personală - protejarea oamenilor de violența fizică, oricare ar fi sursa acesteia;
- securitatea comunității - protejarea oamenilor de pierderea relațiilor și valorilor tradiționale, de violența etnică și sectară;
- securitatea politică - furnizarea unui mediu de viață bazat pe respectarea în societate a drepturilor omului.

În aceste condiții, conceptul de securitate națională dobândește, pe măsura trecerii timpului, o dezvoltare tot mai extinsă datorită fenomenului de globalizare. În domeniul economic, deci implicit și cel agricol, globalizarea determină atât producția, cât și comerțul, fiind vorba în special de bunurile de consum (ce constituie ingredientele de bază ale activității umane), cu puțină valoare adăugată și ale căror costuri evoluează după fluctuațiile ciclului economic.

În ceea ce privește producția de masă și alimentația, în globalizare, tendința este de diversificare a alimentelor și apariția de alimente noi, dar și reguli noi, precum cea referitoare la interzicerea plasării pe piață a unor produse alimentare care derivă de la animale clonate, impunerea testărilor cu teste nano-specifice celor produse cu ajutorul nanotehnologiei sau comercializarea produselor biodistructive.

Existența unei mase considerabile de populație vulnerabilă din punct de vedere economic și social, în zona rurală, ce întâmpină dificultăți în îndeplinirea setului de cerințe europene complexe din domeniul agriculturii reprezintă un dezavantaj major adus de momentul intrării României în Uniunea Europeană.

Principalul avantaj al României în epoca globalizării este reprezentat de poziția privilegiată din punct de vedere al resurselor agricole față de alte state europene sau din lume. Astfel, terenul arabil reprezintă 39,5% din suprafața totală a teritoriului și numai alte 5 state pe glob au o poziție mai confortabilă decât cea a României din acest punct de vedere. Sectorul agricol este privit ca fiind principalul beneficiar al

aderării la UE. Oportunitățile apărute ca urmare a globalizării reies din fondurile europene importante ce pot fi atrase în cadrul PAC – aproximativ 7,5 mld. euro în perioada 2007-2013. Totuși, România rămâne singura țară a Uniunii Europene care nu primește subvenții pentru sectorul agriculturii ecologice.⁴

Dincolo de fondurile europene, globalizarea face posibilă deschiderea spre alte oportunități, la nivel local, rezultate din aplicarea unui cadru de reglementare mai stabil și mai predictibil ca urmare a obligativității implementării PAC, cu efecte pozitive în stabilizarea prețurilor. Valorificarea deplină a avantajelor integrării României în UE ar putea deschide noi oportunități pentru fermierii români, ce vor putea produce pentru a aproviziona o populație de circa 80 mil. locuitori. Teoretic, România poate deveni a treia putere agricolă a Europei, după Franța și Germania, în condițiile unei absorbții bune a fondurilor europene până în 2013, a unor investiții străine directe semnificative și a unui anumit sprijin guvernamental. Ponderea agriculturii în valoarea adăugată brută este semnificativă în România, fiind de circa 7,5% în comparație cu media UE-27 de 1,95.

În concluzie, deși globalizarea aduce și o serie de avantaje, nu trebuie privită doar prin prisma acestora, iar în acest sens, România ar face o mare eroare prin acceptarea integrală a setului de politici agricole comunitare care se aplică, în prezent, în țările UE cu agricultură dezvoltată, cu excedente mari de produse agroalimentare și cu un înalt grad de dezvoltare rurală. În această perioadă, cu totul altele sunt problemele agriculturii românești față de problemele agriculturii din UE. Chiar dacă obiectivul economic fundamental al României este compatibilizarea europeană, politicile agricole ale țării trebuie adaptate la cerințele de restructurare și re tehnologizare, care presupun trecerea de la stadiul de agricultură dominată de gospodăriile de subzistență și semisubzistență la o agricultură formată din ferme privat-familiale comerciale performante tehnic, economic și financiar.

2. Securitatea alimentară și căi de realizare la nivel global, european și național

Asigurarea securității alimentare în societatea contemporană nu constituie numai un interes vital pentru o mare parte a populației globului, ci și o cerință majoră pentru desfășurarea normală a vieții internaționale. Prima condiție a existenței individului considerat separat, dar și a unei comunități în ansamblul său, este hrana, și nu putem afirma că flagelul-foamete - a fost eradicat la începutul acestui mileniu. Pentru stabilirea vulnerabilităților securității alimentare este nevoie a stabili cine sunt cei afectați, când, cum și de ce pot fi aceștia expuși pericolelor, riscurilor și amenințărilor.

În cadrul Raportului Organizației pentru Alimentație a ONU (FAO) -The State of Food Insecurity in the World (Starea de insecuritate alimentară în lume), din 1999, sunt definite delimitările conținutului termenilor de alimentație, respectiv nutriție. Astfel, termenul *undernourishment* - hrănire insuficientă -, se referă la starea indivizilor al căror aport alimentar nu furnizează suficiente calorii pentru a se îndeplini cerințele energetice de bază, în timp ce termenul *undernutrition* -

⁴ *Agricultura ecologică trebuie sprijinită*, Tribuna Economică, nr.15/ 15.04.2009, p.4.

subnutriție-, sugerează starea indivizilor pentru care măsurătorile antropometrice indică un rezultat necorespunzător datorat nu numai aportului alimentar neadecvat, ci și sănătății și igienei necorespunzătoare - condiții care îi împiedică să obțină beneficii nutriționale complete din hrana pe care o consumă.⁵

Sărăcia reprezintă cauza majoră a insecurității alimentare, iar progresele în eradicarea acesteia sunt esențiale pentru îmbunătățirea accesului la alimente. Conflictele, terorismul, corupția, degradarea mediului contribuie alături de sărăcie la adâncirea insecurității alimentare. Creșterea producției de alimente se poate realiza doar în condițiile unui management corespunzător a resurselor naturale ce impun eliminarea modurilor eronate de producție și consum.

Pornind de la definiția securității alimentare ca fiind componentă a securității naționale care se referă la instrumentele și politicile organizaționale utilizate pentru preîntâmpinarea riscurilor, amenințărilor sau vulnerabilităților și contracararea eventualelor crize alimentare survenite în domeniul garantării accesului la hrana al indivizilor și colectivităților umane, se poate afirma că soluționarea eficientă a problemei alimentare la toate nivelurile - individual, familial, național, regional, global - presupune ca demers inițial analiza semnificațiilor și a interconexiunilor dintre conceptele care stau la baza realităților practice legate de sfera securității alimentare, alimentației și nutriției.

Prin produsele sale, agricultura satisface una din necesitățile primare ale omului - hrana. Interesul național al României, precum și rolul statului ca exponent al puterii și voinței populare îl constituie bunul mers al economiei, cu una din ramurile sale - agricultura, în vederea asigurării securității alimentare a populației, condiție care determină în ultimă instanță independența sa politică și economică.

Pentru țara noastră, agricultura reprezintă una din cele mai importante resurse ale dezvoltării, având în vedere numărul mare al populației ce trăiește și își desfășoară activitatea în sectorul agricol, precum și contribuția acestui sector la PIB. Prin urmare, cele mai importante obiective și priorități au în vedere creșterea producției și a productivității agricole în scopul formării unei piețe deschise și competitive.

Structura de producție a agriculturii românești se caracterizează prin dezechilibre între sectorul vegetal și cel animal, între diferite ramuri și culturi și accentuarea extensivității. Pe lângă condițiile interne, agricultura României se caracterizează, în planul Uniunii Europene, prin grave decalaje față de țările puternic dezvoltate, decalaje care depind de nivelul general de dezvoltare economică și de diferențele dintre structurile agricole cum sunt: structurile de proprietate, de producție, de organizare economică, dimensiunea fermelor, structura factorilor de producție consumați, structura serviciilor pentru producția agricolă, structura de marketing și de finanțare, sistemul de susținere de către stat a agriculturii etc.

În agricultură, corelând patrimoniul exploatației cu rezultatele economico-financiare legate de mărimea și acțiunea acestuia, eficiența economică a utilizării patrimoniului exprimă raportul dintre efectul concretizat într-o serie de indicatori economico-financiar de sinteză a întregii activități și efortul concretizat în patrimoniul de care dispune unitatea respectivă.

⁵ *The State of Food Insecurity in the world, 1999.*

Condițiile geografice favorabile, relieful, clima, solurile fertile, la care se adaugă forța de muncă calificată, atașamentul populației din mediul rural pentru pământ și animale, sistemul instituțional administrativ adecvat, pot face din agricultura României un domeniu de activitate atractiv și profitabil.

Economia rurală prezintă diferențieri semnificative în funcție de regiuni, de trăsăturile demografice specifice, sociale și economice. Această diferențiere este vizibilă mai ales în ceea ce privește sărăcia în spațiul rural românesc, reflectată într-un nivel scăzut de trai al populației și în lipsa de surse de venituri alternative.

Uniunea Europeană și statele sale membre se află printre principalele susținătoare ale procesului de extindere și aplicare a principiilor și practicilor de dezvoltare durabilă la nivel global, pentru reducerea sărăciei și discrepanțelor economico-sociale și pentru promovarea unei politici responsabile în privința conservării și utilizării raționale a resurselor naturale ale planetei. În acest sens, Strategia de Dezvoltare Durabilă a UE, reînnoită în 2006, reiterează aceste angajamente de solidaritate internațională prin integrarea ariei problematice a dezvoltării durabile la nivel global în Politica Externă de Securitate Comună (PESC) a Uniunii Europene, ca obiectiv al colaborării bilaterale și multilaterale pentru sporirea eficienței, coerenței și calității ajutorului pentru dezvoltare în perioadele imediat următoare.

În cadrul UE s-a dezvoltat Politica Agricolă Comună ale cărei principii definesc esența politicii agricole prin cei doi piloni:

- Pilonul 1- “organizații comune de piață” - care cuprinde: prețurile, sistemul de intervenție, ajutoare financiare, cote de producție și cantități maxim garantate și protecția vamală;
- Pilonul 2- “dezvoltare rurală” - care cuprinde măsuri însoțitoare, de modernizare și diversificare a producției agricole.

Implementarea recomandărilor planurilor de acțiune în ceea ce privește politica de securitate națională, inclusiv alimentară, reprezintă un drept suveran, implicând responsabilitatea fiecărui stat prin legislația națională, prin formularea unor strategii, politici, programe și prin elaborarea unor priorități în conformitate cu drepturile și libertățile fundamentale ale omului, inclusiv cu dreptul la dezvoltare.

Pe plan național, principalele măsuri și direcții de urmat includ menținerea și întărirea institutelor și centrelor de cercetare agricole și zoo-veterinare, ca unități de studii și experimentări avansate care să producă și să asigure material săditor și zootehnic de mare productivitate. Pe lângă acestea, pot funcționa unități cu capital de stat sau mixt, agricole și zootehnice, producătoare de produse agricole, care să realizeze un important echilibru al pieței de produse agricole, să influențeze favorabil nivelul prețurilor și să contribuie la aprovizionarea populației.

Modernizarea și dezvoltarea industriei alimentare românești, a integrării acesteia cu producția agrozootehnică, pentru valorificarea profitabilă a resurselor autohtone, diversificarea și creșterea calității produselor constituie o altă direcție națională. În acest scop, trebuie susținută derularea unei politici de sprijinire a producției autohtone, în vederea asigurării necesarului de produse agro-alimentare de bună calitate, la prețuri accesibile pentru consumatori, care să contribuie la scăderea

ponderii cheltuielilor pentru hrană din bugetul familiei și la ridicarea nivelului general de trai.

Statul trebuie să încurajeze, prin pârghii economico-financiare, dezvoltarea atât a industriilor de prelucrare a produselor agricole, cât și a celor care oferă factorii indispensabili ai modernizării - mașini agricole, îngrășăminte, erbicide, insecticide, medicamente etc. - fără de care agricultura românească nu va putea depăși nivelul actual, de subzistență. Ca urmare, este necesară promovarea unor politici financiar-fiscale și de credit care să permită producătorilor din industria alimentară și celor agricoli demararea unor raporturi economice reciproc avantajoase.

O măsură esențială de politică de securitate alimentară se referă la redimensionarea veniturilor minime și îndeosebi a salariului minim garantat, pe baza aprecierii corecte a nevoilor esențiale și în corelație directă cu prețurile produselor și serviciilor strict necesare unui trai decent individual și familial. Pentru aceasta, trebuie realizate corelații echitabile între salarii și munca prestată, între veniturile salariale mari și cele mici, între salarii și pensii, burse, alocații pentru copii, ajutoare sociale, corectându-se decalajele existente care nedreptățesc cea mai mare parte a populației. De asemenea, nu este de neglijat necesitatea îmbunătățirii accesului și participării grupurilor vulnerabile pe piața muncii prin măsuri suplimentare celor prevăzute pentru ansamblul populației, favorizând o abordare focalizată și personalizată, inclusiv acțiuni speciale de sensibilizare privind problematica populației rrome.

Un alt instrument important de intervenție al politicilor agricole și alimentare pentru garantarea securității alimentare îl reprezintă elaborarea unor măsuri de protecție a consumatorilor, cum ar fi, de exemplu, acordarea de subvenții pentru consumatori privind asigurarea accesului la hrană, în special al populației cu venituri reduse.

Un alt element care ar trebui reconsiderat mai exhaustiv se referă la dezvoltarea la sate a întreprinderilor mici și mijlocii și a unităților prestatoare de servicii, ca și a cooperăției meșteșugărești și a cooperativelor de consum și de credit, astfel încât acestea să contribuie la îmbunătățirea condițiilor de viață ale populației în mediul rural. În același scop, prin promovarea și susținerea unor programe guvernamentale de revigorare a instituțiilor teritoriale de educație și cultură, de sănătate și asistență socială, satele românești trebuie să cunoască o continuă înnoire.

Pentru asigurarea sustenabilității producției și consumului, în conformitate cu obiectivele UE, se vor adopta în continuare reglementări specifice, care să includă ca indicator „productivitatea resurselor” în cadrul rapoartelor anuale de bilanț și în bugetele de venituri și cheltuieli ale operatorilor economici. Acest indicator va fi măsurat prin raportul dintre valoarea adăugată brută și valoarea consumului intermediar și valoarea consumurilor materiale totale. Prin acest demers, se va face posibilă stabilirea unei culturi de performanță în rândul managerilor cu privire la eficiența valorificării achizițiilor, vizând atât latura tehnologică cât și pe cea comercială, precum și evaluarea mai corectă de către acționari a calității managementului întreprinderilor de orice gen, inclusiv celor agricole și din industria alimentară.

O direcție de urmat cu impact la întocmirea și implementarea politicilor de securitate alimentară se referă la ajustarea sistemului fiscal prin transferarea unei părți din impozitarea pe forța de muncă către impozitarea consumului de resurse materiale și energetice. Folosirea acestui instrument fiscal poate determina și stimularea economisirii prin reducerea cotei de impozitare a profitului reinvestit, în scopul încurajării investițiilor destinate creșterii competitivității și eco-eficienței produselor și serviciilor și prin modificarea reglementărilor actuale privind impozitarea dobânzilor la depozitele bancare, cu impozitarea diferenței dintre dobândă și inflație.

Un alt obiectiv național, cu orizont pentru 2010, este reprezentat de decuplarea creșterii economice de degradarea mediului prin inversarea raportului dintre consumul de resurse și crearea de valoare adăugată și apropierea de indicii medii de performanță ai UE privind sustenabilitatea consumului și producției. În acest sens, este imperios necesară generalizarea practicilor UE de aplicare a criteriilor de performanță ecologică, economică și socială în sensul achizițiilor publice durabile, de dezvoltare și implementare a tehnologiilor eco-eficiente și de conștientizare a publicului larg asupra avantajelor directe ale unui model sustenabil de producție și consum.

Putem concluziona că securitatea alimentară are o deosebită importanță, lipsa acesteia putând genera, pe plan intern, convulsii și tensiuni sociale, afectează starea de sănătate fizică și psihică a populației, poate crea stări de instabilitate economică și politică, iar pe plan extern pot apărea presiuni diplomatice, economice, politice, cu efecte nedorite și periculoase asupra securității naționale.

Se poate vorbi de o securitate alimentară atunci când un stat are importante disponibilități de produse agricole, vegetale și animale, în măsură să asigure necesitățile întregii populații cu produse agricole de bază, să pună la dispoziție industriei materiile prime necesare și nu în ultimul rând, să creeze condițiile pentru realizarea stocurilor necesare pentru situații limită.

Bibliografie:

- [1]. BUZAN, Barry, **Popoarele, statele și teama**, București, Editura Cartier, 2000.
- [2]. HIRST, P., *The global economy: myths and realities*, in International Affairs, 1997.
- [3]. MUREȘAN, Doina, **Securitatea și dimensiunea economică**, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2008.
- [4]. *Agricultura ecologică trebuie sprijinită*, Tribuna Economică, nr.15/15.04.2009.

IMPACTUL DEZVOLTĂRII AGRICULTURII ASUPRA SECURITĂȚII ECONOMICE

Mihai GAVRIL*

The economic security represents a complex and dynamic concept, its complexity deriving from the multitude of economic, social and financial processes and phenomena on one hand and globalization on the other hand, considered both as a process and a phenomenon acting systematically and permanently on national economies. Its dynamism results from the alert rhythm of economic processes and phenomena both at national and global level.

Securitatea economică trebuie înțeleasă ca fiind factorul esențial al securității naționale, asigurând resursele și echilibrul dinamic al celorlalte componente ale sistemului de securitate națională. Securitatea economică reprezintă una din dimensiunile securității naționale, regionale și planetare, fiind dezideratul fiecărui individ, comunitate umană, stat național etc.

Securitatea economică reprezintă obiectivul prioritar al guvernelor, al organizațiilor regionale și internaționale care au ca menire asigurarea și garantarea securității umane globale. Securitatea economică poate fi considerată și ca stare a economiei naționale, văzută ca sursă și fundament al eradicării sărăciei, foametei, inegalităților sociale și economice atât între indivizi, cât și între diferitele regiuni ale unor țări.

Asigurarea securității economice este rezultatul interacțiunii dintre factorii interni și cei externi care potențează întregul proces de producție, repartiție și consum al bunurilor și serviciilor realizate într-o economie națională. În acest context, actorii statali și nonstatali joacă un rol deosebit de semnificativ în realizarea securității economice atât la nivel național, regional, cât și global.

1. Fundamentele economice ale securității

În accepțiunea generală, securitatea economică reprezintă menținerea condițiilor sănătoase care să favorizeze creșterea susținută și pe termen lung a productivității și a capitalului pentru asigurarea unui nivel de trai ridicat și în progresie constantă al populației prin garantarea unui mediu economic echitabil, sigur și dinamic, propice investițiilor interne și externe și creșterii susținute a PIB-ului. În esență, securitatea economică a unei țări este dată de stocul de resurse și de nivelul de dezvoltare.

Securitatea economică nu poate fi privită schematic, static, doar prin prisma definiției date, ci ea trebuie privită ca fiind parte a securității naționale și a interesului național, fapt care face ca în această ecuație un rol important să-l joace politica economică promovată, țelurile pe termen mediu și lung ale statului român, gradul de participare la comerțul internațional și în general, la întreaga viață economică internațională.

* Doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Corelația dintre securitatea economică și gradul de integrare economică este dată de vulnerabilitatea economiei naționale, privită ca raport între avantajele și dezavantajele acesteia față de economia mondială, ținând cont de mediul social și politic intern, de capacitatea economiei naționale de a face față cu forțe proprii provocărilor interne și externe. Deci, în esență, vulnerabilitatea se referă la capacitatea economiei naționale de a realiza obiectivele naționale.

Securitatea nu este doar o simplă stare de liniște și de siguranță individuală și socială, ci o construcție într-un spațiu în care provocările, pericolele, amenințările și vulnerabilitățile coexistă conflictual cu capacitatea sistemelor și proceselor de a le face față și de a funcționa, într-un mediu nesigur și chiar ostil. În acest sens, sistemele și procesele își creează mecanisme prin care sesizează provocările, pericolele și amenințările și își reduc vulnerabilitățile. Mecanismele de securitate economică sunt complicate și sunt mari consumatoare de energie și de resurse, iar resursele necesare pot fi produse doar de o economie sănătoasă și funcțională.

Necesitatea asigurării resurselor implică o dezvoltare economică susținută, aceasta fiind singura modalitate de combatere a sărăciei și de asigurare a bunăstării. Prin urmare, dezvoltarea economică durabilă poate asigura condiții pentru rezistența la agresiuni și presiuni economice creând condiții pentru supraviețuirea economică a entităților naționale.

Dezvoltarea economică durabilă face parte din strategia de echilibrare economică într-o lume dominată de concurență și de expansiune economică a statelor foarte puternice din acest punct de vedere.

Conceptul de dezvoltare economică durabilă este un deziderat al continentului european, acesta presupunând programe de consolidare economică a statelor și comunităților, ceea ce face ca, în final, să ducă la consolidarea unității economice europene. Dezvoltarea economică durabilă presupune, în domeniul agricol, renunțarea la tradițiile locale neproductive în favoarea inițierii și punerii în practică a unor programe moderne de dezvoltare pentru asigurarea performanței economice, concomitent cu protecția mediului înconjurător.

Din punct de vedere economic, punctele-cheie ale dezvoltării durabile sunt reprezentate de reducerea poluării mediului și productivitatea resurselor naturale, adică mai multe bunuri și servicii pe unitatea de natură consumată. Dimensiunea economică a problemelor de mediu are la origine două probleme-cheie și anume:

- diferența dintre costurile sociale și cele private ale activităților economice în utilizarea resurselor naturale nu se poate realiza în condiții de laissez-faire;
- existența legăturilor dintre creșterea economică și mediu¹, care prin natura conflictuală a efectelor trebuie rezolvată prin compromisuri de cele mai multe ori.

Conceptele ecologice și economice în contextul dezvoltării durabile sunt guvernate de o serie de reguli obligatorii, și anume:

- rata de exploatare a resurselor regenerabile trebuie să fie egală cu cea a regenerării acestora;

¹ J.Nicolaisen și P.Hoeller, *Economics and the Environment: A Survey of Issues and Policy Options*, OECD Economics Department Working Papers, 82/1990, OECD Publishing.

- rata de generare a deșeurilor trebuie să egaleze capacitatea de absorbție a ecosistemului în care deșeurile sunt depozitate;
- resursele neregenerabile trebuie exploatate în mod durabil, adică rata lor de consum nu trebuie să depășească rata de substituție a lor prin resurse regenerabile.

În ceea ce privește obiectivul central al dimensiunii sociale a dezvoltării durabile, acesta constă în distribuția justă a oportunităților între generații. Un nivel ridicat al ocupării și locuri de muncă de calitate reprezintă legătura dintre dimensiunea economică și socială a dezvoltării durabile și se poate cuantifica prin PIB și nivelul ocupării, ca indicatori macroeconomici primari, dar și prin indicele stării de sănătate a populației - privită ca rezervor de forță de muncă pe termen lung.

Pentru a constitui un adevărat factor de securitate națională, economia unei țări trebuie să fie structurată sub forma unei rețele interconectate la toate subsistemele economice interne și totodată conectată la sistemul economic mondial. Necesitatea organizării sub formă de rețea este determinată de existența entităților economice autonome, distincte și funcționale (întreprinderi, firme, bănci etc), existența unor interese comune sau modalități comune de interacțiune în vederea realizării unor scopuri și obiective comune sau diferite, existența unor provocări, a unor amenințări sau unor presiuni, precum și existența unor filosofii și fizionomii cu caracter de rețea.

Definirea rețelelor presupune existența următoarelor caracteristici²:

- ansamblu de entități distincte, bine individualizate, omogene, cu funcțiuni autonome și capacitate productivă sau de altă natură, care pot fi conectate între ele;
- numărul entităților trebuie să fie mai mare de trei, dar nu foarte mare întrucât diminuează rolul și funcțiile rețelei;
- legarea, în mod voluntar, a entităților sub diverse forme (arbore, graf complet etc), pe baza unor interese comune, a unor scopuri și obiective, modalități de producție și de distribuție, acces la tehnologii de vârf, la piețe și la resurse;
- indiferent pe ce principii și sub ce formă se constituie rețeaua, acțiunile entităților trebuie să aibă același sens, fie pentru rezolvarea unor provocări sau anihilarea unor amenințări, fie pentru obținerea unor avantaje, de unde rezultă că entitățile legate în rețea, chiar dacă au culturi (sisteme de valori) diverse, acestea se conectează într-un nou tip de cultură, care devine o cultură de sinteză - cultura de rețea;
- rețeaua nu este o relație ierarhică, ci una de tip orizontal, chiar dacă există rețele și pe verticală (dar nu ierarhice), mai exact tridimensionale sau multidimensionale;
- orice entitate poate face parte din mai multe rețele;
- conexiunile de rețea sunt invizibile și inabordabile sau greu abordabile din exterior, întrucât partenerii de rețea își formează o cultură comună de rețea, au interese comune și respectă o anumită confidențialitate;

² Mureșan, Doina, **Dimensiunea economică a securității în epoca parteneriatelor și a alianțelor**, Editura Amanda Edit, București, 2009, pp.177-181.

- rețeaua trebuie să asigure securitatea fiecărei entități, a nodurilor de rețea, dar și a rețelei ca atare.

În concluzie, rațiunile de a exista ale rețelei sunt de tip securitar, de tip productiv și de tip eficient. Nu există rețea fără o politică de rețea, iar această politică se definește prin interesele fundamentale comune ale entităților care fac parte din rețea sau care intră în rețea.

Rețelele economice moderne sunt naționale, dar și transfrontaliere, leagă unități de același tip sau diferite, cu scopul final de a face față unor provocări și amenințări din ce în ce mai complexe, mai discrete, mai nuanțate și mai frecvente.

Putem concluziona că rețelele din domeniul economic - ca forme concrete ale strategiei de securitate economică - sunt dinamice, se desfășoară de obicei liniar, dar și neliniar și chiar imprevizibil. Rețelele au, uneori, evoluții bruște, comportamente echilibrate sau departe de echilibru, se adaptează la condițiile de mediu, intră în relații cu alte rețele, asimilează noi entități, acaparează noi rețele, participă efectiv la competiția dintre rețele și chiar la un nou tip de război, denumit „războiul rețelelor”.

O altă concluzie ce se desprinde din analiza libertății economice prin dimensiunea economică a securității este obligativitatea luării în considerare a câtorva indicatori operaționali, cum sunt: capacitatea statului de a gestiona, la nivel național, rata șomajului, a inflației, a dezechilibrului balanței de plăți, a dependenței de resurse externe, lipsei oportunităților economice și în final însăși calitatea vieții.

Problema securității economice este esențială pentru orice tip de societate și este baza tuturor celorlalte tipuri de securitate, cum sunt: securitatea socială, securitatea informațională și nu în ultimul rând, securitatea militară. Securitatea economică este esențială prin faptul că reprezintă suportul realizării tuturor celorlalte tipuri de securitate posibile.

2. Determinări ale dezvoltării mediului rural românesc asupra domeniului economic, ca factor al securității naționale

Problema dezvoltării rurale durabile este una dintre cele mai complexe ale contemporaneității, datorită faptului că, în esența sa, presupune realizarea unui echilibru între cerința de conservare a spațiului rural economic, ecologic și social-cultural de la țară, pe de o parte, și tendința de modernizare a activității economice și a vieții rurale, pe de altă parte. În același timp, dezvoltarea rurală se află la confluența dintre tendința de expansiune a urbanului, a dezvoltării, uneori agresivă, a industriei pe seama spațiului rural și cerința de a menține ruralul, pe cât posibil, la valoarea, caracteristicile și dimensiunile sale actuale.

Agricultura și, în multe zone rurale, silvicultura reprezintă coloana vertebrală a spațiului rural. În general, nu poate fi conceput un program de dezvoltare rurală durabilă fără ca agricultura să nu aibă un rol esențial. Cu toate că au intervenit mutații importante, în ultimul timp, în rolul și funcțiile agriculturii, aceasta rămâne o componentă principală a oricărui program de dezvoltare rurală. Totodată, a apărut și problema unei noi filosofii în dezvoltarea agriculturii care conduce la ideea de schimbare a centrului de greutate de pe aspectul productivist al agriculturii pe aspectul pluri-funcțional al acesteia. Agricultura pluri-funcțională, deși din punctul de vedere

strict al producțiilor și profitului, este mai puțin performantă, în schimb, din alte puncte de vedere (turistic, peisagistic, ecologic, social etc.) este preferată.

Agricultura pluri-funcțională, în principiu, îndeplinește aceleași funcții economice ca și în cazul agriculturii superintensive și specializate, preluând, însă, funcții noi, precum:

- producerea de materii prime energetice - bioenergetica, funcție nouă și extrem de importantă în zonele cu supraproducție alimentară;
- sporirea capitalului turistic prin păstrarea și înfrumusețarea patrimoniului peisagistic;
- conservarea elementelor vitale și ale biodiversității (sol, aer, apă, floră, faună), prin exploatarea lor durabilă într-o agricultură prietenoasă cu mediul care să asigure stabilitatea agro-ecosistemelor;
- armonizarea funcțiilor sociale și culturale ale spațiului rural în strânsă legătură cu o agricultură sănătoasă și diversă.

Extinderea agriculturii pluri-funcționale presupune folosirea unui număr sporit de persoane ocupate în agricultură, în perioade mai lungi de timp pe parcursul anului agricol, comparativ cu ramurile agriculturii convenționale intensive, specializate. În același timp, agricultura ecologică presupune sporirea componentelor tehnologiilor de producție cu consum sporit de muncă și, prin urmare, atragerea de forță de muncă suplimentară în agricultură. Desigur, sporirea ponderii gospodăriilor (fermelor, exploatațiilor) agricole care practică agricultura pluri-funcțională și ecologică nu se poate face peste limita solvabilității pieței agroalimentare. Se estimează că, în țările bogate, agricultura ecologică cuprinde, la această dată, ca pondere, circa 4-5% din suprafața arabilă. Este clar că prețurile produselor ecologice, fiind mult mai mari, comparativ cu produsele obținute în agricultura convențională, cererea de astfel de produse este limitată de cererea familiilor cu venituri mari, având, în timp, o evoluție lentă. În aceste condiții, nu se poate conta pe o „masivă ecologizare” a producției agricole în următoarele 2-3 decenii și, prin urmare, sporul de populație ocupată în astfel de exploatații nu poate fi substanțial, dar, totuși, este relevant pentru noua concepție de agricultură și pentru filosofia fermelor ecologice.

Prima criză energetică de proporții din deceniul opt al secolului al XX-lea, dar și poluarea masivă a mediului au pus noi probleme în fața agriculturii. Printre alternativele energetice la criza materiilor prime energetice fosile, cu epuizare mai apropiată sau mai îndepărtată, este și producția agricolă de bioenergie, agricultura dobândind astfel, o nouă funcție: producătoare de materii prime energetice. Producția de ulei și alcool din materiile prime agricole face ca motoarele Diesel actuale, cu puține adaptări, să folosească drept carburant uleiul de rapiță, soia sau floarea soarelui sau alcoolul produs din diferite plante. La această oră, chiar dacă carburanții vegetali au încă prețuri mai mari comparativ cu carburanții clasici, în schimb, fiind nepoluante, încep să fie solicitați de tot mai mulți utilizatori. De altfel, Directivele UE prevedeau extinderea biocombustibililor la 2% din consumul total în anul 2007, cu tendință de creștere până la 10% în următorii zece ani.

Cu privire la funcția energetică a agriculturii, considerăm că trebuie să subliniem și impactul major al agriculturii biotehnologice asupra economiei fermelor agricole. Evoluția accelerată a cercetărilor în domeniul biotehnologiei a avut ca efect direct în

agricultură asimilarea fără precedent a rezultatelor științifice concretizate în extinderea culturilor cu plante modificate genetic (PMG).

Impactul global, agronomic, ecologic și economic, al folosirii PMG în cultură este fără precedent în istoria științei și practicii agricole mondiale. Faptul că, în numai un deceniu, extinderea culturilor modificate genetic, de la faza de experimentare - testare pe câteva zeci de mii de ha, la aproape 100 milioane ha în 2005, spune totul și anume o rată anuală de creștere a suprafețelor culturilor modificate genetic de circa zece milioane ha.

Structurile agricole (gospodării, ferme, societăți) actuale sunt, în cea mai mare parte, necompetitive atât ca dimensiune (fie foarte mici, gospodării de subzistență; fie societăți foarte mari, întemeiate pe terenul statului prin concesionare, pe terenul arendat sau asociat de la proprietarii fără posibilități de folosire), cât și economic. Din totalul de 4,28 milioane exploatații agricole privat-familiale, numai 53,6 mii corespund standardelor europene, din punctul de vedere a dimensiunii suprafeței. La această structură, dacă luăm în calcul și cele 11,5 mii exploatații agricole cu personalitate juridică (societăți și asociații agricole, societăți comerciale) care folosesc 6.190,1 mii ha, rezultă că, în România, există circa 70 mii exploatații agricole care pot fi încadrate în categoria exploatațiilor comerciale, deținând 7.550,3 mii ha teren agricol, adică 50% din suprafața agricolă a țării.

În medie, exploatațiile agricole privat-familiale și juridice comerciale, au o suprafață medie de aproape 160 de ha, mărime care este de circa opt ori mai mare, comparativ cu media suprafețelor exploatațiilor agricole din UE-15. Exploatațiile agricole românești au în componență 8-12 parcele și suprafața medie a parcelei de la 0,25 ha la 6,5 ha prezentând însemnate deficiențe, legate de randamentul de folosire al utilajelor agricole, precum și costuri suplimentare, legate de deplasarea în gol. De asemenea, la astfel de dimensiuni ale suprafețelor, apar probleme legate de amplasarea culturilor și respectarea rotației în asolamente. Structura exploatațiilor agricole privat-familiale românești, conform recensământului agricol din anul 2002, este asemănătoare cu structura exploatațiilor din țările vest-europene din anul 1950 și prin urmare, România trebuie să legisfeze procesul tehnic și juridic de comasare a terenului agricol, pentru reorganizarea teritoriului prin proiecte tehnico-economice de amplasare în paralel cu amendarea circulației civile a terenurilor agricole în favoarea fermierilor. Întreaga legislație trebuie astfel concepută, încât să creeze avantaje economice, financiare și fiscale evidente pentru proprietarii care acceptă să intre în sistemele de comasare-organizare-amenajare a teritoriului agricol. De asemenea, prin legislația de proiectare a organizării și amenajării teritoriului trebuie acordate prerogative comunităților locale în acest domeniu, inclusiv în ceea ce privește integrarea în acest sistem a proiectelor locale și regionale de infrastructură și de echipare tehnică a terenului.

Peisajul rural extrem de divers, în mare parte bine conservat, viața la țară, cu însemnate componente tradiționale, potențialul agricol și silvic al României, arhitectura specifică mediului rural sunt factori care favorizează turismul rural. Turismul rural, spre deosebire de celelalte forme de turism, trebuie să fie „difuz”, imperceptibil din punct de vedere al componentei habitale și să se bazeze pe

patrimoniul natural, religios, folcloric și etnografic (cultural, în general), arhitectural și gastronomic specific zonelor agroturistice.

La această dată, deși există unele semnale pozitive de extindere a agroturismului, totuși câțiva factori restrictivi blochează lărgirea turismului rural la capacitatea oferită de peisaj și cultura tradițională. Factorii limitativi (restrictivi) sunt: infrastructura (șosele, căi ferate, servicii bancare, poștale și telefonice rapide și sigure), condițiile de locuit modeste sau de neacceptat chiar și pentru turiștii mai puțin pretențioși, oferite de majoritatea gospodăriilor țărănești, educația și instrucția insuficientă a gospodarilor (cunoștințe minime în domeniul turismului, necunoașterea unei limbi de circulație) și nesiguranța, insecuritatea personală a turiștilor etc.

Faptul că numai 0,1% din economia rurală a României provine din agroturism, comparativ cu 4,4% în țările UE, este un indicator economic edificator pentru starea agroturismului românesc. Prin urmare sunt necesare investiții importante în agroturism, în domeniul resurselor alocate (educaționale, financiare, de infrastructură etc.).

Agroturismul, prin specificul său de consum agroalimentar intern în gospodăria unde s-au produs alimentele, are funcția de potențare economică a capacității gospodăriilor țărănești. În cazul turiștilor străini care își petrec vacanțele în pensiunile agroturistice, agroturismul constituie o formă de export „intern” de produse agroalimentare. Faptul că majoritatea alimentelor consumate în activitatea de agroturism provin din producția proprie, determină, pe de o parte, ca rentabilitatea activității de agroturism să fie ridicată, iar prețurile serviciilor agroturistice să fie sub nivelul celorlalte forme de turism. Din calculele efectuate de serviciile turistice de specialitate, rezultă că prețul unui dejun în toate pensiunile agroturistice este mai mic cu 40-50% față de un dejun servit într-un restaurant din rețeaua hotelurilor turistice (la aceeași clasificare). Explicația acestei diferențe de preț este simplă, prețul produselor agricole obținute și consumate în gospodăria agroturistică nu cuprinde adaosuri comerciale, TVA, accize, cheltuieli de transport, înmagazinare, păstrare etc. Carnea, ouăle, brânza, laptele, untul, dulcelețurile, murăturile, vinul, țuica, vișinata, afinata etc. ajung din producția proprie, după metodele de prelucrare tradiționale din fermele agroturistice direct pe masa turistului consumator. De asemenea, serviciile turistice (cazare, servicii etc.) nu sunt purtătoare de cheltuieli adiționale indirecte, regii, comisioane etc., aspecte economice care fac ca prețul produsului agroturistic să fie mult mai mic comparativ cu produsul turistic concurențial. Politicile agroturistice trebuie să stimuleze avantajele turismului rural, în sensul scutirii de impozite, taxe, reducerea presiunii fiscale, în ansamblu, pentru diminuarea prețurilor și menținerea clienților tradiționali (orășenii cu venituri mai modeste, străinii dornici de cunoaștere a tradițiilor rurale ale zonei, copiii din mediul urban etc.).

Susținerea și extinderea agroturismului are și o importantă componentă educativă care se referă, în primul rând, la cunoașterea tradițiilor culturale, a valorilor peisagistice și istorice ale spațiului rural. Componenta educativă se adresează, cu predilecție, copiilor orășeni care, din punctul de vedere al cunoașterii agriculturii, a orizontului naturii, suferă, în mare măsură, de complexul spațiilor de beton. Participarea, timp de două săptămâni într-un semestru școlar, la activitățile dintr-o gospodărie agricolă, împletită cu drumeția, scăldatul în ape curate, călăritul etc

contribuie la lărgirea orizontului de cunoaștere al copiilor orășeni. De altfel, în multe țări din UE, prin programele de învățământ al școlilor urbane, sunt prevăzute perioade de vacanță și/sau activități practice în fermele și pensiunile rurale. Este cazul Austriei, Elveției, Suediei etc., rezultatele educaționale fiind deosebite.

O importanță deosebită pentru realizarea securității economice o constituie extinderea întreprinderilor mici și mijlocii (IMM) în spațiul rural, care pornește de la necesitatea complementarizării și diversificării economiei rurale. Economia rurală este cu atât mai dezvoltată și mai dinamică, cu cât are o structură mai diversă, iar ponderea economiei neagricole (industria extractivă și prelucrătoare, industria alimentară și ușoară, exploatarea și prelucrarea lemnului și a produselor de pădure, activitățile meșteșugărești, activitățile agroturistice, prestările de servicii) este mai mare. În economia modernă, distribuirea industriei orizontale și nu numai se face în spațiul rural, IMM-urile fiind amplasate, de regulă, în jurul polilor industriali. Industria modernă se bazează pe mișcarea materiilor prime și produselor finite și nu a forței de muncă. Pornind de la principiul că deplasarea (migrația) forței de muncă este mult mai costisitoare, comparativ cu mișcarea materialelor și produselor, majoritatea statelor și-au modificat politica de amplasare a IMM-urilor, în sensul că au deplasat întreprinderile spre forța de muncă și nu invers. Deplasarea forței de muncă presupune investiții masive și fenomene sociale complexe. Din contră, amplasarea întreprinderilor mici și mijlocii industriale în spațiul rural înseamnă diversificarea economiei, ocuparea forței de muncă rurale până la o țintă de 70% (orizont 2020), creșterea puterii economice a localităților rurale și dezvoltarea de ansamblu a acestora. Cu excepția a două subramuri, industria alimentară și exploatarea lemnului, activitățile industriale propriu-zise sunt absente din mediul rural. Numai circa un sfert din comunele României au activități economice neagricole, organizate sub formă de IMM-uri din industria extractivă, prelucrătoare, meșteșugărească și din activități agroturistice.

Pe ansamblul spațiului rural, există circa 54.000 întreprinderi mici și mijlocii active (din cele circa 320.000 IMM-uri total pe țară), din care aproximativ 10.000 sunt întreprinderi agricole, iar cele neagricole (industriale, de prestări de servicii etc.) revin, în medie, câte o IMM pe localitate rurală. Deși patrimoniul natural și cultural reprezintă cea mai de seamă zestre a spațiului rural, ferme (pensiuni) agroturistice întâlnim în numai 182 localități din cele peste 2.685 comune, respectiv 13.000 sate ale țării.

Dezvoltarea unei rețele viabile de întreprinderi mici și mijlocii private (agroalimentare, industriale, de prelucrare a produselor locale, artizanale, de servicii etc.) în mediul rural are, pe lângă funcția economică, și o componentă socială marcantă, în sensul „stabilizării” populației rurale, eliminării navetismului și utilizării, prin complementaritate, a forței de muncă sătească. În același timp, aceste întreprinderi au și rolul de a potența economia rurală care contribuie, în acest fel, prin impozitele care se plătesc bugetului local, la dezvoltarea economică și socială a localităților. Este cunoscut faptul că, în mediul rural, există un important rezervor de forță de muncă, în mare parte neutilizată sau parțial utilizată, care poate fi activată prin recalificarea și integrarea ei în întreprinderile mici și mijlocii.

Considerăm că echilibrarea economică urban-rural, fără o politică reală de susținere economică și financiară și acordarea de facilități fiscale importante IMM-urilor rurale, rămâne, în continuare, o himeră pentru spațiul rural românesc. Un rol important în domeniul echilibrării economice rural-urban, prin dezvoltarea mai accelerată a economiei rurale, în ansamblu, în mod deosebit a celei neagricole, revine cercetării științifice, referindu-ne aici inclusiv la alternativele energetice nepoluante, materializate prin ferme eoliene și solare, amplasate mai ales în spațiul rural. Alternativele dezvoltării rurale durabile, elaborate de cercetarea științifică, trebuie să constituie substratul economic al programelor de dezvoltare rurală la nivel național, regional, județean, zonal și local.

Fenomenul care domină acum satul românesc din zonele mai dinamice din punct de vedere economic (peri-urbane, turistice, sate de vacanță) se manifestă prin dezordinea sa arhitectonică. A dispărut practic casa românească cu arhitectura sa tradițională, iar nepăsarea și neprofesionalismul autorităților administrative locale, neimplicarea suficientă a arhitecților și urbaniștilor, precum și primitivismul și sfidarea multor proprietari „noi” au schilodit, din punct de vedere arhitectural, tocmai ceea ce a avut mai de bun gust, mai autentic casa românească: frumusețea arhitecturală.

Elementele de arhitectură tradițională românească (tinda, cerdacul, balconul, fațada etc., fără a intra în acest domeniu pretențios) pe care le întâlnim la casele satelor noastre, bunul gust al artei populare, echilibrul etc, trebuie conservate și regăsite la noile case și vile.

Putem concluziona că dezvoltarea rurală durabilă, cu tendințe de modernizare pe coordonate europene, ca arie de cuprindere, are ca obiectiv principal, prin programele rurale spațiale, menținerea și conservarea caracterului național al spațiului și culturii rurale, iar acolo unde s-au produs grave distrugerii (ecologice, economice și socio-culturale) locale, regionale sau naționale se propune soluția reconstrucției sau restaurării acestor zone, în sensul readucerii lor la standardele de ruralitate.

Pornind de la structurile agrare din țările europene, problemele ruralului nu sunt aceleași peste tot. Specificitatea dezvoltării ruralului românesc este determinată, în primul rând, de fenomenele economice și sociale ale perioadei, de starea satului și, în al doilea rând, de fenomenele economice și sociale ale perioadei post-aderare de integrare deplină în structurile UE. După cum rezultă din orientarea a 15-a a Cartei Europene a spațiului rural și din conținutul PAC, trebuie multiplicat inițiativele și proiectele spațiale de dezvoltare sau construcție a infrastructurilor rurale. Pentru rezolvarea problemelor particulare ale agriculturii, România are nevoie de o strategie, soluții și măsuri specifice în materie de politici agricole publice și, mai ales, de asigurarea accesului la piața agricolă europeană.

Problematika dezvoltării rurale, în esența sa, rămâne o chestiune fundamentală de gestiune rațională a resurselor spațiului rural, de afectare a acestora pentru folosințe economico-sociale, de habitat și agrement.

Bibliografie:

- [1]. NICOLAISEN, J. și HOELLER, P., *Economics and the Environment: A Survey of Issues and Policy Options*, OECD Economics Department Working Papers, 82/1990, OECD Publishing.
- [2]. MUREȘAN, Doina, **Dimensiunea economică a securității în epoca parteneriatelor și a alianțelor**, Editura Amanda Edit, București, 2009.
- [3]. SARCINSCHI, Alexandra, **Vulnerabilitate, risc, amenințare. Securitatea ca reprezentare psihosocială**, Editura Militară, 2007.
- [4]. **Ordinul 15/2008 al ministrului agriculturii și dezvoltării rurale pentru adoptarea măsurilor privind bunele condiții agricole și de mediu în România**, Monitorul Oficial, Partea I nr. 78/ 31.01.2008
- [5]. **Ordinul 138/2008 al ministrului agriculturii și dezvoltării rurale pentru completarea Ordinului ministrului agriculturii și dezvoltării rurale și al ministrului administrației și internelor nr.143/2005 privind definirea și caracterizarea spațiului rural**, Monitorul Oficial, Partea I nr. 170/ 05.03.2008.

EDUCAȚIA – SOLUȚIA CEA MAI BUNĂ PENTRU CONTRACARAREA ȘI ELIMINAREA TERORISMULUI

Dr. Mihail ORZEAȚĂ*

Knowledge is the first and the most important step toward a better understanding of the world and the people.

Illiteracy and low level of education cause the most reciprocal repudiation between individuals and societies (communities) they belong to.

High or at least a fair level of education supports anyone who applies for a job or a social position. Also, education is the most important ingredient for having fair competitions among individuals and among states (communities) of the world.

In order to be better informed and to improve his knowledge and skills, every individual has to be more independent and to study permanently, not only inside the schools, colleges, universities and other forms of training and education institutions.

Sfârșitul Războiului Rece a fost întâmpinat cu speranța că pacea va predomina într-o lume eliberată de amenințarea unui război pustiitor între NATO și Tratatul de la Varșovia. Speranțele au fost năruite repede de conflictele locale din ce în ce mai numeroase și mai violente din Africa, Asia și Europa. Deteriorarea climatului de securitate la nivel local, regional și mondial a fost folosit în favoarea lor se către grupările teroriste, mai noi și mai vechi, care au reapărut pe arena internațională cu atentate mai violente ca niciodată.

1. Terorismul – fenomen controversat

Terorismul, sub diversele sale forme de manifestare, a fost o prezență permanentă pe scena lumii încă de la apariția comunităților umane. La început se pare că a fost terorismul politic a cărui metodă predilectă de îndeplinire a obiectivelor era asasinatul căreia, „*de la Iulius Cezar, numeroși regi, regine, împărați și conducători i-au căzut victime....Uciderea dușmanului era văzută – și în unele țări încă mai este – ca o modalitate acceptabilă de a răsturna guverne... și de a-și rezolva problemele politice.*”¹ În această logică se înscrie seria lungă de asasinate care se pierde în negura vremii și care, din perioada Imperiului Roman și până în prezent, îi conține pe Iulius Cezar, Thomas Becket, Vlad Țepeș, Mihai Viteazul, Jean-Paul Marat, Abraham Lincoln, Grigori Rasputin, Armand Călinescu, Lev Troțki, John Fitzgerald Kennedy, Robert Kennedy, Mahatma Ganhi, Indira Gandhi, Martin Luther King, Anwar Sadat, Aldo Moro, Olof Palme, Mohamed Zia Ul Hak, Benazir Bhutto etc.

Asasinarea arhiducelui Franz Ferdinand al Austriei, la 28.06.1914, la Sarajevo, a avut un dublu scop: să pedepsească „insulta” adusă sârbilor de a vizita Bosnia la

* **General (r), fost locțiitor al șefului Statului Major General, profesor afiliat la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

¹ Paul Donnelly, **Asasini și asasinate, care au schimbat istoria lumii**, Editura Litera Internațional, București, 2008, pp. 8-9.

acea dată, când ei comemorau înfrângerea vechiului regat sârb de către turci, la Câmpia Mierlei - în 1389 - și să descurajeze Austro-Ungaria să-și mențină stăpânirea asupra Bosniei, fiindcă majoritatea populației dorea unirea cu Serbia.² Crima a fost scânteia care a declanșat, din nou, „*butoiul cu pulbere al Europei*” și Primul Război Mondial.

Premierul israelian Yishak Rabin a fost ucis prin împușcare de un conațional extremist care nu dorea încheierea păcii cu palestinienii și constituirea unui stat independent al acestora. Asasinatul a stopat procesul de pace și, pentru o perioadă greu de estimat, se poate spune că obiectivul extremiștilor a fost atins.³

Practicile SUA și URSS în timpul războiului rece de a sprijini orice formă de revoltă a statelor și comunităților aflate în zona de influență a celeilalte a avut efecte și după dezmembrarea Uniunii Sovietice. Astfel, rebelii ceceni, sprijiniți de Occident și statele musulmane au declanșat procesul de obținere a independenței față de Federația Rusă. Învinși în războiul de secesiune, cecenii au executat mai multe atentate teroriste împotriva unor obiective administrative, culturale și chiar a unor blocuri de locuințe din Moscova și din Rusia. Episodul cecen a scos în evidență capacitatea de adaptare rapidă a teroriștilor la situații diferite și de a exploata în folosul lor „*relațiile dintre două mari puteri, foste antagoniste în războiul rece, care încercau să ajungă la un modus vivendi mai bun.*”⁴

În perioada intervenției URSS în Afganistan – 1979-1989 – mujahedinii și talibanii au fost sprijiniți de SUA, statele occidentale, Pakistan și majoritatea statelor musulmane cu fonduri financiare, armament modern și instructori pregătiți de SUA. După retragerea trupelor sovietice intervenționiste talibanii au instaurat un regim islamic foarte dur și au început lupta împotriva foștilor sponsori, în principal prin declarații de condamnare a impunerii modului de viață occidental și de sprijin a statului Israel, în lupta sa cu statele arabe și prin atentate. Astfel, la 23 februarie 1998, un ziar de limbă arabă, care apare la Londra – Al-Quds al Arabi - a publicat „*Declaration of the World Islamic Front for Jihad against the Jews and the Crusaders*” (Declarația Frontului Lumii Islamice de război sfânt împotriva evreilor și a cruciaților).⁵ Cel mai violent atentat comis de teroriștii islamici este cel de la 11.09.2001 împotriva turnurilor gemene din New York și a Pentagonului. Evenimentul este considerat de Charles Krauthammer începutul Celui De-al Patrulea Război Mondial,⁶ în care Occidentul se va confrunta cu Islamismul radical. Ipoteza este susținută și de unul din locotenenții lui Osama Bin Laden – Abu Ubeid al-Qurashi – care a publicat articolul „*Forth Generation Wars*” (Războaiele de a patra

² Paul Donnelley, lucr.cit. p. 54.

³ Gheorghe Toma, George Țical, **Asimetrie și neconvențional în zorii mileniului trei**, Editura SITECH, Craiova, 2006, pp. 177-183.

⁴ Daniel Benjamin, Steven Simon, **The Age of Sacred Terror. Radical Islam's War Against America**, Random House Paperback Trademark, New York, 2003, p. 287.

⁵ Bernard Lewis, *The Crisis of Islam. Holy War and Unholy Terror*, Random House Paperback Trademark, New York, 2003, pag. XXIV;

⁶ Charles Krauthammer, *In Defense of Democratic realism*, eseu publicat în *National Interest* Nr.77, 2004.

generație), în același ziar Al-Quds al Arabi, în anul 2002,⁷ în cadrul căruia asumă responsabilitatea atacului de la 11 septembrie și expune doctrina Al-Qaida de luptă împotriva SUA și a Occidentului.

Atacul terorist asupra SUA de la 11.09.2001 este perceput de majoritatea analiștilor, a experților, a oamenilor simpli și a politicienilor ca evenimentul care a schimbat lumea. În opinia cunoscutului analist Moises Naim, „*acea zi a arătat puterea incredibilă care există în mâinile unei noi entități nonstatele și adânc eluzivă...care oferă mijloace de supraviețuire pentru teroriști... și control a partidelor politice și a operațiunilor din mass-media.*”⁸

Terorismul este controversat pentru că majoritatea opiniilor exprimate despre cauzele, obiectivele și metodele acestuia sunt diametral opuse. Suntem în situația paradoxală de a constata că atentatele asupra obiectivelor administrative, culturale și a civililor sunt considerate, de majoritatea statelor lumii, amenințări serioase la adresa păcii și a securității internaționale iar faptuitorii lor sunt teroriști, în timp ce o parte din statele sponsori apreciază că atentatorii sunt luptători pentru libertate⁹.

2. Cauzele terorismului

De la asasinatul lui Abel de către fratele său Cain comunitățile umane și chiar lumea întreagă au fost zguduite de asasinate motivate de cauze din cele mai diverse și de violență în relațiile interumane, de aceea anticul Plaut spunea că oamenii sunt asemenea lupilor (*homo homini lupus*¹⁰). În perioadele istorice premergătoare modernismului, violența individuală și de grup erau aproape un modus vivendi de aceea nu era ceva neobișnuit ca Genghis-han să clădească o piramidă din capetele inamicilor uciși în lupte, sau ca învingătorii să-și ucidă adversarii, să le siluiască femeile, să le jefuiască bunurile și să le distrugă casele și cetățile. Reducerea numerică a actelor de violență precum și a amplitudinii și a intensității acestora a generat mai multe inițiative de realizare a păcii perpetue, a securității colective și a unor norme de drept internațional, atât în timp de pace cât și în timp de război.

Pentru a identifica soluții de eliminare sau cel puțin de diminuare a proliferării actelor teroriste trebuie să îi cunoaștem mai bine pe făptuitorii atentatelor, pe cei care îi conduc (inspiră, instigă, constrâng) și motivațiile tuturor.

Despre asasini, de toate felurile, de la asasini plătiți până la cei motivați politic și teroriști s-au scris tomuri întregi, științifice și beletristice, care îi caracterizează ca fiind „*agresivi...instabili mental...cu tulburări de memorie...tendință de a abuza de droguri și alcool...trăiesc într-o singurătate disperată...victime ale unor abuzuri în copilărie...provin din părinți drogați sau alcoolici...inadaptabili, indiferent de mediu*

⁷ Middle East Media Research Institute, *Special Dispatch: Jihad and Terrorist Studies*, no. 344, 10 Feb. 2002.

⁸ Moises Naim, *Illicit. How Smugglers, traffickers and Copycats are Hijacking the Global Economy*, Anchors Books, Random House Inc., New York, 2005, pp.7-8.

⁹ Vladimir Volkoff, *Dezinformarea văzută din est*, Editura Pro Editură și Tipografie, București, 2007, p. 40.

¹⁰ Plaut, *Asinaria* (act.II, sc.4), citat în *Dicționar de cuvinte, expresii, citate celebre*, Editura Vestala 2004, Colecția Lexicon, p. 153.

etc.”¹¹ Din punct de vedere al nivelului de instruire, teroriștii aparțin atât analfabeților și celor cu o educație sumară, primită în școli religioase, dar și absolvenților de colegii universitare ori chiar sunt profesori, lideri politici sau religioși.

Din punct de vedere oficial, Comitetul Special Pentru Terorismul Internațional, constituit în cadrul ONU, la 18.12.1972, a identificat ca principale cauze ale terorismului: motivația politică, radicalismul, extremismul religios și naționalist. Această paletă de imbolduri care determină acte teroriste a fost detaliată de unii analiști și experți recunoscuți pe plan internațional, ale căror opinii au fost făcute publice prin cărți, articole și studii din care am selectat câteva: „sărăcia, șomajul de masă, conflictele armate, crima internațională organizată, traficul de droguri, comerțul ilegal și necontrolat de armament;”¹² „ecologismul extrem până la fundamentalismul religios și secesionismul naționalist;”¹³ „căutarea identității;”¹⁴ „forma de revoltă a celor slabi, dominați și asupriți împotriva dominației celor puternici;”¹⁵ „război sfânt împotriva evreilor și a cruciaților”¹⁶

Deși nu este prea des prezentată, una din cauzele cele mai importante, pe care se construiesc majoritatea celor prezentate anterior, este dorința de putere a unor oameni politici și a unor lideri religioși. Aceștia, au descoperit că asociindu-și religia ca suport pentru cauza lor - căci „secolul al XXI-lea va fi religios sau nu va fi deloc”¹⁷ - vor avea o mai mare audiență la opinia publică și vor beneficia de un sprijin financiar, material și uman mult mai substanțial. Unul dintre cele mai elocvente exemple este cel al ayatollahului Khomeini, inițiatorul revoluției islamice din Iran, care a spus că „Islamul este politică sau este nimic.”¹⁸

3. Educația și contribuția ei la eliminarea terorismului

Pentru a identifica metodele de eradicare a terorismului trebuie să cunoaștem foarte bine ce anume contribuie la apariția și dezvoltarea acestuia, ce scopuri urmărește, suportul său ideologic și de altă natură, metodele de atragere a noi adepți, pe cele folosite pentru a-i instrui și de a-i folosi pentru atingerea obiectivelor.

Marea varietate a cauzelor generatoare de acte teroriste induce confuzii în mințile multor oameni de aceea descoperim cu surprindere că „în atacul cu bombă asupra unei clădiri federale de la Oklahoma City din aprilie 1995 au fost implicați și

¹¹ Gabriel Naghi, Mihai Florian Șucată, *Atentatul – o istorie veșnic contemporană*, Editura Pro Transilvania, 2003, p. 23.

¹² Michael Sturmer, *Putin și noua Rusie*, Editura Litera Internațional, București, 2009, p. 126, citând un punct de vedere al Statului Major General al Rusiei, prezentat la Conferința internațională de la Helsinki din 2004, consacrată problemelor de securitate.

¹³ Paul Hirst, *Război și putere în secolul XXI*, Editura Antet XX Press, Filipeștii de Târg, 2001, p. 84.

¹⁴ Francis Fukuyama, *America la răscruce*, Editura Antet XX Press, Filipeștii de Târg, 2006, p. 64.

¹⁵ Tudor Cearapin, *Terorismul Internațional. Repere juridice, istorice și forme de manifestare*, Editura Fundația Revista Jandarmeriei, București, 2005, p.13.

¹⁶ Daniel Benjamin, Steven Simon, lucr.cit., p. 256.

¹⁷ Frază atribuită lui Andre Malreaux și publicată de Francois Bluche în *De la Cezar la Churchill*, Editura Humanitas, București, 1992, p. 254.

¹⁸ Bernard Lewis, op. cit., p. 8.

doi cetățeni americani...iar în perspectivă s-ar putea ca numărul simpatizanților și al celor implicați în asemenea acte să crească.”¹⁹

Metoda folosită până în prezent de combatere a terorismului a fost una a forței, respectiv de a răspunde la violență prin violență, pentru a nu lăsa impresia de slăbiciune, ignorându-se metodele nemilitare sau „soft”. Efectele nu au fost cele scontate. Câștigarea războiului clasic împotriva talibanilor din Afganistan și instalarea unui guvern sub protectoratul ONU nu a însemnat și eliminarea teroriștilor și intrarea țării în normalitate. Dimpotrivă, după 8 ani de operații post-conflict situația de securitate pare să se fi înrăutățit determinând pe generalul Stanley McChrystal – comandantul Forței Internaționale de Asistență și Securitate (ISAF) și a forțelor americane – să solicite suplimentarea trupelor cu cel puțin 40.000 de luptători²⁰. O situație similară s-a petrecut în Irak după încheierea războiului clasic, în 2003. Aceste două exemple probează insuficiența adaptare a strategiei adoptate de forțele multinaționale la cerințele câmpului de luptă împotriva insurgenților și a teroriștilor și determină scepticismul unor experți care cred că „războiul ar putea dura o sută de ani.”²¹ Amplificarea insurgenței în cele două teatre de operații este un efect al atitudinii reactive și al preferinței pentru folosirea forței militare, în condițiile când cauzele care au generat-o sunt preponderent de ordin economic, politic, social și religios.

Încercarea de a folosi acțiunile preventive pentru a preîntâmpina recrudescența terorismului nu a fost nici ea încununată de succes fiindcă s-a bazat exclusiv pe forță, deși se știe că aceasta nu rezolvă decât problemele militare. Istoria ne spune că problemele non-militare rămân și se intensifică până la acutizare când explodează sub diferite forme, inclusiv al atentatelor teroriste. Acest mod de a gândi și acționa al forțelor antiteroriste contribuie la crearea unor probleme noi pe lângă cele deja existente. O parte a populației indigene se va refugia în statele vecine pentru a scăpa de război. Sărăcia se va adânci, economia va produce mai puține bunuri și servicii sub efectul pagubele colaterale ale loviturilor forțelor multinaționale și ale distrugerilor provocate de teroriști și insurgenți. Simțindu-se neapărați și neputincioși în fața atâtor amenințări și probleme, mulți localnici vor sfârși prin a urâ forța multinațională și se vor înrola în taberele teroriștilor sau ale insurgenților.

Se pare că strategii războiului împotriva terorismului nu au înțeles că cea mai importantă țintă este omul, deși existau destule opinii care indicau această abordare. Astfel, într-un articol publicat în 1980, autorii apreciau că „Războiul psihologic este o armă puternică în cadrul războiului împotriva terorismului. Acesta urmărește să

¹⁹ David Bender, Bruno Leone, editors, *21st Century Earth. Opposing Viewpoints*, Greenhaven Press. Inc., San Diego, California, 1996, p. 13.

²⁰ Lara Jakes, *Commander Frets over Afghan Corruption*, Associated Press, 13.10. 2009, <http://news.yahoo.com/s/ap/20091013/ap>

²¹ George Friedman, *Următorii 100 de ani. Previziuni pentru secolul XXI*, Editura Litera, București, 2009, p. 35.

lovească cel mai vulnerabil punct al organizațiilor teroriste – motivația membrilor săi și dorința altora de a se alătura lor.”²²

Teroriștii, în schimb, au înțeles foarte repede că pentru a obține ceea ce își propun trebuie să folosească strategia indirectă a lovirii țintelor civile pentru a influența opinia publică iar aceasta, la rândul ei, să influențeze conducerea statelor și a comunităților pentru a lua deciziile pe care le doresc ei („*Terorismul urmărește, prin folosirea violenței sau a amenințării cu violența, să constrângă guvernele, autoritățile și populația prin inducerea fricii.*”²³).

Recent, la inițiativa fostului comandant al Forței Multinaționale din Irak – generalul american David Petraeus – Pentagonul a adoptat o nouă Doctrină a Contrainsurgenței care are ca punct central „*câștigarea sprijinului populației..prin o defensivă activă... care să nu dea posibilitatea inamicului să preia inițiativa, în special în zone în care administrația locală este inexistentă.*”²⁴ Acest obiectiv este posibil, în primul rând, prin eliberarea populației de teamă fiindcă „*e îngrozitor de greu să te aperi de niște indivizi care nu au nici un respect pentru viețile oamenilor.*”²⁵ Următorii pași trebuie să aibă ca obiectiv reconstruirea societății distrusă de război, cu asistența comunității internaționale dar determinând comunitatea locală să participe activ la proces. În acest mod ei vor fi motivați să apere ceea ce au construit, împotriva teroriștilor și a insurgenților și să se bucure de roadele muncii lor, eliminând sentimentele de frustrare apărute datorită distrugerilor provocate de război. Construirea de școli, spitale, obiective economice și culturale vor stimula desfășurarea unei activități normale și vor constitui elemente de stabilizare a unor societăți care, într-o perioadă importantă de timp, au cunoscut doar războiul, sărăcia, lipsurile și dominația brutală a unor regimuri totalitare.

În esență, oferta comunității internaționale trebuie să fie mai atractivă decât a teroriștilor, a insurgenților și a grupurilor de crimă organizată. Cunoscând vulnerabilitatea oamenilor cu un nivel redus de educație la manipulare și știind că aproximativ 20% din populația lumii este analfabetă,²⁶ că rata de creștere a populației este cea mai ridicată în statele sărace, cum ar fi Ruanda, Somalia și Afganistan și că sărăcia și suprapopularea favorizează apariția conflictelor, trebuie întreprinse măsuri „*juste și cu umanitate...altfel stabilizarea populației va fi făcută de natură, în mod brutal și fără milă.*”²⁷

²² Schlomo Gazit and Michael Handel, *Insurgency, terrorism and Intelligence*, publicat în *Intelligence Requirements for the 1980's: Counterintelligence*, Roy Godson (editor), Washington DC, National Strategy Research Center, 1980, p. 141.

²³ Stephen Sloan, *Beating International Terrorism*, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 2000, p.2.

²⁴ Russel W. Glenn, *Continuing Counterinsurgency Challenges*, RAND National Defense Research Institute, Santa Monica, California, 2007, pag. 5-11, <http://www.rand.org>.

²⁵ P.J. O'Rourke, *Pacea ucide. O nouă perspectivă asupra imperialismului american*, Editura Antet XX Press, Filipeștii de Târg, 2004, p. 55.

²⁶ Procent furnizat de UNESCO și citat de Thierry P. Millemann, în cartea *Fața ascunsă a lumii occidentale*, Editura Pro Editură și Tipografie, București, 2008, p. 23.

²⁷ Dr. Henry Kendall, laureat al Premiului Nobel, citat de Al Gore și Paul Kennedy în *Overpopulation Threatens the Earth's Future*, eseu publicat în *21st Century Earth. Opposing Viewpoints*, p. 22.

Punctul central al regândirii strategiei de eradicare a terorismului trebuie să fie **educația**. Un om bine educat este mai puțin vulnerabil la manipulare și va găsi resurse interne pentru a rezista presiunilor de tot felul pe care le fac asupra sa teroriștii prin metode subtile, insidioase sau brutale. Există și riscul ca școala să fie acaparată de teroriști și manipulatori aflați în slujba acestora sau a grupurilor de crimă organizată, situație care se întâmplă în multe zone sărace din Pakistan. Pentru că nu există suficiente școli de stat și particulare, iar cele care există sunt prea costisitoare pentru cei săraci, copiii familiilor nevoiașe nu au altă șansă decât să frecventeze școlile religioase – madrasa – prin care, de cele mai multe ori, se propagă islamismul violent. În aceste situații, dacă teroriștii acaparează și mass-media, „*vor distruge sistemul de educație universitară umanitară ... [iar] școala și mass-media vor fi mai puternice decât tradițiile și basmele bunicilor.*”²⁸ Evitarea acestei situații este posibilă numai prin concentrarea resurselor comunității mondiale pentru realizarea și implementarea unor programe viabile de eradicare a sărăciei, a analfabetismului și a subdezvoltării. În caz contrar, discrepanțele existente între statele bogate și cele sărace ale lumii se vor adânci și „*democrația nu poate prinde rădăcini, dacă nu există un standard minim de instituții și de viață.*”²⁹

Educația poate rezolva multe din problemele existente la nivel național, regional și mondial determinând oamenii să renunțe la unele obiceiuri nocive pentru ei și pentru generațiile viitoare. Lărgirea orizontului cunoașterii prin educație va permite oricărui om să înțeleagă efectele comportamentului său și al celorlalți semeni asupra mediului ambiant, asupra relațiilor interumane și a celor intercomunitare.

Poluarea este, în primul rând, o problemă de educație și abia apoi un rezultat al lăcomiei, avariției și lipsei de bun simț. Debarasarea de ceea ce nu ne mai trebuie pe oriunde – pe stradă, în pădure, în apa râurilor, a lacurilor și a mării – este, din păcate, un gest aproape cotidian, la noi. Este foarte clar că oamenii cu un asemenea comportament nu conștientizează că vor suferi și ei, mai devreme sau mai târziu, de pe urma acțiunii lor necivilizate și dăunătoare pentru mediul ambiant. Depozitarea lucrurilor de prisos și a resturilor de tot felul acolo unde le este locul – în containerele pentru reciclare sau în spațiile amenajate pentru gunoi – constituie nu doar o manifestare a civismului ci și o atitudine înțeleaptă de protecție pe termen lung a mediului și a resurselor naturale. De asemenea, întreprinzătorii care, din dorința de a câștiga mai mult, neglijează măsurile de protecție a mediului și pe cele de securitate la construirea și exploatarea instalațiilor industriale sunt nu numai insuficient educați ci și diletanți în afaceri. Orice activitate care poluează este aspru sancționată de lege și va afecta mediul ambiant nu doar pentru ceilalți ci și pentru proprietar. Pe de altă parte, neglijarea măsurilor de securitate, în orice activitate umană, poate provoca victime și distrugerea parțială sau totală a instalației, a întreprinderii sau a complexului industrial, probând veridicitatea proverbului că „*scumpul mai mult păgubește.*” Poluarea aerului prin activități umane va contribui, în mare măsură, la formarea ploilor toxice care ne vor afecta pe toți prin lanțul trofic și prin lichidele pe

²⁸ Vladimir Volkoff, *Dezinformarea văzută din est*, Editura Pro Editură și Tipografie, București, 2007, p. 59.

²⁹ Boutros Boutros Ghali, citat de Robin Wright în *The Gap Between Haves and Have-Nots Is Growing*, eseu publicat în *21st Century Earth. Opposing Viewpoints*, p. 35.

care le ingerăm. De asemenea, poluarea aerului contribuie semnificativ la încălzirea globală și la producerea fenomenelor meteorologice periculoase.

Prin educație, oamenii își vor realiza și dezvolta personalitatea și, pe această bază, își vor construi suportul moral necesar pentru a lupta cu greutățile și a le învinge. Un om bine educat trebuie să posede nu doar cunoștințe și deprinderi de bun profesionist ci și calități morale de om de echipă, care nu dă bir cu fugiții la întâmpinarea unor obstacole inerente existenței cotidiene și nu își părăsește comunitatea în situații dificile spunând sau gândind „*Unde e bine, acolo e patria*”³⁰ ori „*după mine potopul.*”³⁰

Educația este „arma” cu care pot fi învinși teroriștii și extremiștii care își bazează concepțiile pe confruntare și pe diferențele existente între rase, sexeⁱⁱ, etnii, civilizații și religii³¹. Mediul de confruntare este cel psihologic iar ținta – mințile oamenilor obișnuiți, ale liderilor politici și religioși moderați. Acești oameni trebuie să înțeleagă avantajele conviețuirii pașnice în societățile multietnice, multirasiale și multireligioase. Este important ca „*activismul non-violent*”³² să ajute opinia publică să perceapă diferența între modul de viață bazat pe confruntare permanentă pe care li-l propun teroriștii, și cel în care pacea, negocierea și buna înțelegere constituie baza soluționării tuturor problemelor individuale și colective. **Înțelegerea celuilalt** și nu „*dezbină și stăpânește*”³³ trebuie să fie concepția care guvernează națiunile și lumea. În acest fel se poate realiza o cultură a bunei înțelegeri între oameni și ar trebui să se ajungă la **unitate în diversitate**. Acest concept destul de vechi, poate fi considerat de unii perimat și utopic, dar este calea de a realiza convergența civilizațiilor prin conviețuire pașnică și acceptarea unui set comun de valori ale umanității.

Prin **educație permanentă**, nu doar prin cea desfășurată în instituții specializate, oamenii vor reuși să înțeleagă că multe din acțiunile lor necugetate de astăzi vor produce, în viitor, efecte dezastruoase asupra celor care le-au inițiat și a urmașilor lor.

Bibliografie:

- [1]. ****Coranul*, Editura Cartier, Chișinău, 2001.
- [2]. Middle East Media Research Institute, *Special Dispatch: Jihad and Terrorist Studies*, no. 344, 10 Feb. 2002.

³⁰ Expresie cu doi autori: autorul grec Aristofan și poetul latin Pacuvius, citați în *Dicționar de cuvinte, expresii, citate celebre*, p. 333.

³¹ Expresie atribuită lui Ludovic al XV-lea, în realitate aparținând marchizei de Pompadour, după Francois Bluche, lucr.cit. p. 100.

³² *Coranul*, Editura Cartier, Chișinău, 2001, pag. 94 (*Bărbații să fie înaintea muierilor - Șura muierilor IV*, 38).

³³ *Ibidem* (*Pentru cel dus în rătăcire de la Dumnezeu* [Allah, n.a.], *nu poți afla drum...Deci nu prindeți cu ei prietenie până ce nu purced pe drumul lui Dumnezeu; dacă însă se abat apoi prindeți-i și omorâți-i unde-i aflați și nu primiți de la ei nici prietenie nici ajutor - Șura muierilor IV*, 90, 91- p. 98; *Pe cel mai bun dintre ne-evrei, omoară-l - Josy Eisemberg*, *Judaismul*, Editura Humanitas, București, 1995, p. 70; *Să nu credeți că am venit să aduc pacea pe pământ; n-am venit să aduc pacea, ci sabia... Fratele îl va da la moarte pe fratele său, și tatăl pe copilul lui; copiii se vor ridica împotriva părinților lor și-i vor omorî...*, *Evanghelia după Matei*, 10 (21, 34)).

- [3]. AMGHAR, Samir, BOUBEKEUER, EMERSON, Amel Michael (editors), *European Islam. Challenges for Society and Public Policy*, Center for European Policy Studies, Brussels, 2007.
- [4]. BENDER, David, LEONE, Bruno, editors, **21st Century Earth. Opposing Viewpoints**, Greenhaven Press. Inc., San Diego, California, 1996.
- [5]. BENJAMIN, Daniel, SIMON, Steven, *The Age of Sacred Terror. Radical Islam's War Against America*, Random House Paperback Trademark, New York, 2003.
- [6]. BLUCHE, Francois **De la Cezar la Churchill**, Editura Humanitas, București, 1992.
- [7]. CEARAPIN, Tudor, *Terorismul Internațional. Repere juridice, istorice și forme de manifestare*, Editura Fundația Revista Jandarmeriei, București, 2005.
- [8]. DONNELLEY, Paul, **Asasini și asasinate, care au schimbat istoria lumii**, Editura Litera Internațional, București, 2008.
- [9]. FRIEDMAN, George, **Următorii 100 de ani. Previziuni pentru secolul XXI**, Editura Litera, București, 2009.
- [10]. FUKUYAMA, Francis, **America la răscruce**, Editura Antet XX Press, Filipeștii de Târg, 2006.
- [11]. GAZIT, Schlomo, HANDEL, Michael, **Insurgency, terrorism and Intelligence, publicat în Intelligence Requirements for the 1980's: Counterintelligence**, Roy Godson (editor), Washington DC, National Strategy Research Center, 1980.
- [12]. GLENN, Russel W., *Continuing Counterinsurgency Challenges*, RAND National Defense Research Institute, Santa Monica, California, 2007.
- [13]. GORE Al, KENNEDY Paul, *Overpopulation Threatens the Earth's Future*, eseu publicat în *21st Century Earth. Opposing Viewpoints*.
- [14]. HIRST, Paul, **Război și putere în secolul XXI**, Editura Antet XX Press, Filipeștii de Târg, 2001.
- [15]. JAKES, Lara, *Commander Frets over Afghan Corruption*, Associated Press.
- [16]. KRAUTHAMMER, Charles, *In Defense of Democratic realism*, eseu publicat în *National Interest* Nr.77, 2004.
- [17]. LEWIS, Bernard, **The Crisis of Islam. Holy War and Unholy Terror**, Random House Paperback Trademark, New York, 2003.
- [18]. MILLEMANN, Thierry P., **Fața ascunsă a lumii occidentale**, Editura Pro Editură și Tipografie, București, 2008.
- [19]. NAGHI, Gabriel, ȘUCATĂ, Mihai Florian, **Atentatul – o istorie veșnic contemporană**, Editura Pro Transilvania, 2003.
- [20]. NAIM, Moises, **Illicit. How Smagglers, traffickers and Copycats are Hijacking the Global Economy**, Anchors Books, Random House Inc., New York, 2005.
- [21]. O'ROURKE, P.J., **Pacea ucide. O nouă persperctivă asupra imperialismului american**, Editura Antet XX Press, Filipeștii de Târg, 2004.
- [22]. PLAUT, *Asinaria* (act.II, sc.4), citat în *Dicționar de cuvinte, expresii, citate celebre*, Editura Vestala 2004, Colecția Lexicon.

- [23]. SLOAN, Stephen, **Beating International Terrorism**, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 2000.
- [24]. STURMER, Michael, **Putin și noua Rusie**, Editura Litera Internațional, București, 2009.
- [25]. TOMA, Gheorghe, ȚICAL, George, **Asimetrie și neconvențional în zorii mileniului trei**, Editura SITECH, Craiova, 2006.
- [26]. VOLKOFF, Vladimir, **Dezinformarea văzută din est**, Editura pro Editură și Tipografie, București, 2007.
- [27]. WRIGHT Robin, *The Gap Between Haves and Have-Nots Is Growing*, eseu publicat în *21st Century Earth. Opposing Viewpoints*.

RĂZBOIUL CONTINUU

Dr. Mihail ORZEȚĂ*

The most powerful catalyst of the international relations was, is and will be the interest. That is why the confrontation among states seems to never disappear, but it will focus on its non-military components.

The war shaped the mankind history and most probably will do it in the future too.

The war of the future is the continuous one and so-called new types of war in fact are its components which could be described as new ways of achieving the same goal: imposing our will to others consisting of grabbing more power, seizing new territories or markets, increasing political and economic influence etc.

The most preferred way of waging war is the hidden one utilizing its non-military components: policy, economy, psychological influence and information.

1. Cum arată războiul viitorului?

În ansamblul său, războiul este un fenomen social complex, care are un impact deosebit atât asupra celor implicați direct cât și asupra opiniei publice din zona de confruntare și chiar din întreaga lume, ca urmare a interdependențelor existente între comunitățile umane de pe tot globul, sub presiunea globalizării. Deși în cea mai mare parte a istoriei omenirii, inclusiv într-o perioadă importantă de timp din secolul trecut, războiul era asociat cu utilizarea forței brute, în prezent acesta nu mai trebuie înțeles numai ca o confruntare cu folosirea mijloacelor militare. Acest adevăr era cunoscut demult de specialiștii în domeniul militar și politico-militar și pare să fi devenit mai ușor de înțeles pentru toată lumea, mai ales în ultimile decenii.

Există mai multe moduri de utilizare a forței, denumite de cei mai mulți experți și analiști tipuri de război: războiul clasic, războiul paralel, războiul centrat pe rețea, războiul bazat pe efecte, războiul neconvențional, războiul asimetric, războiul neregulat, războiul informațional, războiul electronic, războiul psihologic, războiul hibrid etc. În realitate, aceste așa-zise „tipuri de războaie” sunt forme de manifestare ale componentei militare ale unui singur tip de război, respectiv **războiul total și continuu** cu care omenirea se confruntă de mai multe decenii dar sunt puțini aceia care au curajul să recunoască această realitate.

Războiul total la care fac eu referire este diferit de strategia adoptată de unele state neutre din Europa în perioada războiului rece, care avea ca element central utilizarea forței militare pentru apărarea împotriva oricărui agresor. În perioada 1968-1989 și România a adoptat strategia războiului total, numită „Războiul întregului popor”, deși era membră a Tratatului de la Varșovia. Această decizie a fost luată sub influența evenimentelor din Cehoslovacia din anul 1968, când statele aliate din Tratat – mai puțin România – au înăbușit „Primăvara de la Praga”. Cu acea ocazie s-a adevărit validitatea înțelepciunii strămoșilor noștri care se rugau la Dumnezeu să îi ferească de prieteni fiindcă de dușmani se pot feri singuri.

* General (r), fost locțiitor al șefului Statului Major General, profesor afiliat la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Războiul prezentului și al viitorului este **multidimensional** și **continuu**.

Caracterul multidimensional al războiului derivă din domeniile de confruntare în care se manifestă: politic, economic, psihologic, informațional, tehnologic, cultural, militar etc. Aceste componente participă la confruntarea dintre actorii internaționali, simultan sau succesiv, în funcție de situație, configurată de: obiectivele stabilite de decidentul politic, raportul de forțe între părți, situația de securitate la nivel regional și global etc.

Caracterul continuu al războiului este dat de competiția (confruntarea) permanentă dintre actorii internaționali pentru a-și susține cât mai bine sau a-și impune interesele pe multiple planuri: putere, influență, teritorii și resurse – umane, materiale și financiare. Competiția, numită de majoritatea experților în relații internaționale „jocuri,”¹ se desfășoară preponderent „în ascuns”, adică fără să fie declarată, prin participarea componentelor nemilitare – politico-diplomatică, economică, informațională și psihologică – dar poate ajunge și în așa-zisa „fază fierbinte”, respectiv cea în care se folosește forța militară. De regulă, confruntarea cu folosirea armelor semnifică imposibilitatea părților de a ajunge la un acord pe cale amiabilă.

O ilustrare interesantă a modului cum se desfășoară războiul actual, la nivel individual și al organizațiilor, ne oferă Stanley Bing: *„Bătălia dusă de noi are loc în lumea reală, adică nu pe un câmp de luptă militar, nici pe terenul de rugby sau cel de golf ci în cea mai dură dintre tranșee: locul în care muncim. E o lume unde cei care nu lovesc cu picioarele, nu trag pe sfoară, nu apucă cu lăcomie – și nu fac acest lucru cu oarecare stil și cu o anumită grație, aș adăuga – rămân la masă să achite nota de plată, în vreme ce învingătorii se duc la următorul club la modă”*.² Explicația acestui mod de a gândi este rezultatul confuziei între **competiție și rivalitate**, pe care o fac din ce în ce mai mulți oameni. Urmarea este cea descrisă de Stanley Bing, la care trebuie adăugată tendința tot mai des manifestată, de la nivel individual până la cel de comunitate, de a impune un punct de vedere prin forță, nu prin argumente.

Atât la nivel individual cât și la cel de comunitate, competiția ar trebui să fie desfășurată pe baza principiului „*cel mai bun câștigă*” dar, de multe ori „*dreptatea celui mai tare este cea mai bună*”³ și, în final, este „*vai de cei învinși*”.⁴

2. Componenta politico-diplomatică

Politica este cea care stabilește obiectivele, nivelul de ambiție, direcțiile de acțiune și atitudinea – ofensivă, defensivă, neutră etc. – în raport cu partenerii de relații internaționale. Obiectivul cel mai important „*al oricărui stat, în relațiile sale cu alte state este să conducă și să influențeze aceste relații pentru avantajul său*

¹ Thomas C. Schelling, **The Strategy of Conflict**, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, London, Seventeenth printing, 1999, USA, pp. 3-21.

² Stanley Bing, **Sun Tzu era un biet mototol. Subjugă-ți adversarii, ține-ți aproape prietenii și stăpânește adevărata artă a războiului**, Editura Curtea Veche, București, 2009, p. 14.

³ **Dicționar de cuvinte, expresii, citate celebre**, Editura Vestala, București, 2004, p. 191 (*La raison de plus fort est toujours la meilleure*, lb. fr. în original).

⁴ Idem, p. 341, (*Vae victis*, lb. lat., în original).

propriu maxim".⁵ Nivelul de ambiție, direcțiile de acțiune și modul de atingere a obiectivului stabilit depind de mai mulți factori interni și externi, din care mai importanți sunt: potențialul economic, financiar, tehnologic, cultural, moral, demografic și militar al statului respectiv; natura relațiilor sale cu statele vecine și cu celelalte state din regiune și din lume; raportul de forțe dintre statul respectiv și celelalte state și sistemul de alianțe din care face parte.

Diplomația este cea care promovează interesele actorilor internaționali în arena globală și contribuie, de multe ori decisiv, la atingerea obiectivelor stabilite de politică. Obiectivele se realizează prin participarea tuturor componentelor care constituie puterea statului și care sunt, în același timp, domenii ale confruntării permanente pe care o susține un actor internațional pentru a-și impune interesele.

Relațiile internaționale sunt un domeniu care, după cum afirma neorealismul John Mearsheimer „*a fost întotdeauna o afacere nemiloasă și periculoasă și are toate șansele să rămână astfel.*” Afirmatia este susținută de ostilitatea cu care sunt întâmpinate unele inițiative care nu convin oponenților politici din aceeași țară sau adversarilor externi și care, de multe ori, sunt cauze ale unor asasinat politice sau ale unor conflicte internaționale. Asasinarea arhiducelui Franz Ferdinand von Habsburg, la Sarajevo, pe 28 iunie 1914, care a generat Primul Război Mondial;⁶ asasinarea premierului israelian Ytzhak Rabin,⁷ care a încetinit și, în final, a împiedicat încheierea păcii între israelieni și palestinieni; asasinarea președintelui egiptean Anwar Sadat, în 1981, care a fost o pedeapsă pentru că a încheiat pace cu Israelul etc., sunt unele dintre exemplele cele mai cunoscute și mai răsunătoare.

În general, politica va avea mereu zone de interes care nu sunt cunoscute decât de un număr redus de oameni, pentru a nu da posibilitate oponenților să intervină și să contracareze inițiativele și planurile de măsuri stabilite. Un exemplu ilustrativ de acțiune politică secretă este criza Suezului din 1956, pentru aplanarea căreia președintele american Dwight Eisenhower a trimis un reprezentant cu misiunea de a media între șefii statelor egiptean și israelian. În timpul uneia dintre întrevederile cu emisarul american, președintele egiptean Nasser a spus: „*dacă inițiativa ar fi cunoscută opiniei publice, eu m-aș confrunța nu doar cu o problemă politică, ci, foarte posibil, cu un glonț.*”⁸

Sistemul relațiilor internaționale este guvernat de interesele statelor care, după opinia unor experți și oameni politici nu au prieteni permanenți ci numai interese permanente. Din această cauză Kenneth Waltz aprecia că „*alianțele sunt flexibile*”. Flexibilitatea a determinat unele state să ia decizii fără a-și consulta aliații sau chiar să schimbe o alianță cu alta, în funcție de interesul național și de conjunctura politică și strategică internațională. Exemplele sunt numeroase și mă voi limita la câteva mai recente și mai cunoscute. În timpul crizei Suezului, SUA a luat decizia de a interveni

⁵ R.G.Feltham, **Introducere în dreptul și practica diplomației**, Editura All, Colecția Juridica, București, p.1.

⁶ Paul Donnelley, **Asasini și asasinat care au schimbat istoria lumii**, Editura Litera Internațional, București, pp. 56-60.

⁷ P.J. O'Rourke, **Pacea ucide**, Editura Antet XX Press, Filipeștii de Târg, 2004, pp. 36-37.

⁸ P.J. O'Rourke, op.cit., p. 37.

în defavoarea Marii Britanii, deși aceasta era „*cel mai apropiat aliat al său*”.⁹ Pentru că interesele statelor, chiar aliate fiind, sunt diferite, între aceștia pot să existe contradicții (cazul deciziei SUA de atacare a Irakului în 2003, asupra căreia și-au exprimat dezacordul unii dintre aliații săi din NATO) și tot de aceea aliații pot deveni inamici (SUA și URSS după cel de-al doilea război mondial), iar inamicii pot deveni aliați (unii dintre foștii inamici ai SUA, Marii Britanii și ai Franței, din timpul celui de-al doilea război mondial – Germania și Italia – au devenit aliații acestora în NATO; respectiv unele state din fostul Tratat de la Varșovia au devenit aliate ale foștilor inamici din NATO etc.).

„Armele” componenteii politice sunt variate și, de regulă, au efecte mai mari decât ale mijloacelor militare. Astfel, includerea unui stat pe lista sponsorilor terorismului, sau pe lista guvernărilor ineficiente, va descuraja investițiile străine, va reduce rating-ul de țară și va produce o reducere importantă a PIB și a nivelului de viață al cetățenilor, fapt care poate produce tulburări sociale și chiar revolte ale populației. În general, deciziile politice de reducere a nivelului de reprezentare a unui stat într-un alt stat, de expulzare a unor diplomați străini, de blocare a conturilor unui stat în băncile naționale ale altui (altor) stat (e), sau de interzicere a exporturilor de tehnologie performantă etc. pot să declanșeze adevărate cutremure la burse și să reducă dramatic veniturile statului-țintă pe perioade mari de timp.

3. Componenta informațională

Culegerea și prelucrarea datelor – cele mai cunoscute misiuni ale **componentei informaționale a războiului** - au fost întotdeauna importante pentru că, „*decidenții și aceia care trebuie să implementeze deciziile ar putea să ia măsuri nepotrivite din cauza lipsei informațiilor valoroase sau a unei percepții eronate* [despre informațiile pe care le posedă].”¹⁰ Sunt numeroase fapte care confirmă această afirmație de la criza rachetelor din 1962 și până la atacul terorist asupra Statelor Unite ale Americii de la 11.09.2001. De altfel, erorile de percepție par să fi stat la baza a „*50% dintre cazurile de conflicte din secolul trecut*,”¹¹ după cum apreciază cunoscutul teoretician și analist Karl W. Deutsch.

Eliminarea sau cel puțin reducerea riscurilor derivate din lipsa informațiilor, din informații neverificate ori din dezinformare a fost un obiectiv important al tuturor conducătorilor politici și militari de succes. Astfel, Napoleon I aprecia că „*Atât în imaginație cât și în calcule, forța necunoscutului este incomensurabilă*,”¹² iar cunoscutul strateg chinez Sun Tzu decreta că „*cel care cunoaște inamicul și se cunoaște pe sine nu va fi în pericol în o sută de bătălii; cel care nu îl cunoaște pe*

⁹ Gwyn Prins, *Strategy, Force Planning and Diplomatic/Military Operations (DMOs)*, The Royal Institute of International Affairs, Chatham House, London, Great Britain, 1998, p. 1.

¹⁰ Barry R. Schneider, *Deterring International Rivals From War and Escalation*, articol publicat în volumul *Know Thy Enemy*, USAF Counterproliferation Center, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 2003, p. 11.

¹¹ Karl W. Deutsch, *Analiza relațiilor internaționale*, Editura Tehnica-Info, Chișinău, 2006, pp. 51-52.

¹² Marin Mirea, *Maxime militare*, Editura Militară, București, 1973, p. 45.

inamic dar se cunoaște pe sine va fi victorios doar uneori; cel ce nu îl cunoaște pe inamic și nu se cunoaște pe sine va fi învins în orice bătălie.”¹³

Experții în domeniu cred că multe din evenimentele importante, care au avut un impact deosebit asupra istoriei unor comunități și a lumii puteau să aibă o altă finalitate sau puteau să nu se întâmple dacă specialiștii în domeniul informațiilor ar fi evaluat corect datele situației iar decidenții politici ar fi luat măsurile ce se impuneau pentru a preveni conflictele și catastrofele umanitare și de altă natură.¹⁴

Deși se pare că toți decidenții politico-militari din toate timpurile au utilizat spioni, pentru a fi mai bine informați și a preveni un atac prin surprindere asupra comunităților pe care le-au condus, aceștia au avut o atitudine diferită față de structurile de informații și de utilitatea datelor, concluziilor și propunerilor pe care acestea le produceau. Se spune despre primul președinte american – George Washington – că era foarte interesat de „*obținerea promptă și precisă de informații provenind din surse de primă mână,*”¹⁵ fapt pentru care este considerat părintele spionajului american. Regina Elisabeta I a Marii Britanii a fost, la rândul său, beneficiara unor profesioniști în domeniul informațiilor, care au contribuit, de multe ori decisiv, la succesele obținute în conflictele cu puterile rivale. Ea a fost consiliată de Sir Francis Walsingham, care avea deviza: „*Informația nu e niciodată prea scumpă. O sută de uncii de argint cheltuite pe informații ar putea să economisească zece mii de uncii cheltuite pe război.*”¹⁶

Prin comparație cu alți președinți ai SUA și alți șefi de state ale lumii, Președintele William (Bill) Clinton a avut o atitudine diferită față de serviciile de informații. După opinia lui Tim Weiner, acesta „*ajunsese la putere într-o stare de ignoranță voită față de CIA... nepăsător față de lumea largă...și prea puțin interesat de spionaj.*”¹⁷ Urmarea acestei atitudini a fost una previzibilă: eșecuri ale politicii externe și plecarea celor mai experimentați agenți, situație care a dus la transformarea agenției într-o „*amalgamare de bucăți prost potrivite, alăturate în momente diferite de muncitori diferiți și, uneori, indiferenți.*”¹⁸

Apariția și utilizarea sateliților artificiali în diferite scopuri a marcat, în mod decisiv, trecerea de la războiul discontinuu la cel continuu. Evoluția sateliților artificiali de cercetare, teledetecție, comunicații, meteorologici etc. pe orbite circumterestre, situate în afara spațiilor aeriene naționale permite deținătorilor lor să spioneze pe oricine, fără a putea fi învinuiți de încălcarea prevederilor Cartei ONU, referitoare la suveranitatea națională.

Toți experții și decidenții știu că informația înseamnă putere, de aceea investesc sume colosale în dezvoltarea sistemelor de culegere și prelucrare a informațiilor. Pe această temă s-au scris și, cu siguranță, se vor mai scrie multe cărți

¹³ Sun Tzu, **The Art of War**, Westview Press, 1994, p. 179.

¹⁴ Tim Weiner, **CIA. O istorie secretă**, Editura Litera Internațional, București, 2007, pp.326, 340, 342, 346.

¹⁵ Thomas B. Allen, „*Declasificat. 50 de documente strict secrete care au schimbat istoria*”, Editura Curtea Veche, București 2009, p. 6.

¹⁶ Thomas B. Allen, op.cit., p. 10.

¹⁷ Tim Weiner, op. cit., pp. 321-323.

¹⁸ Tim Weiner, op. cit. p. 327.

fiindcă acestea pot contribui la „descoperirea unor lumi ascunse, îngropate sub straturi de informație fragmentară,”¹⁹ sau pot determina opinia publică să aibă o anumită imagine despre unele evenimente, facilitând acceptarea unor decizii care servesc unor interese care nu sunt făcute publice întotdeauna.

4. Componenta economico-financiară

Componenta economică a războaielor a existat din toate timpurile și a avut o influență mare atât asupra pregătirii cât și a desfășurării acestora.

Cu peste 2000 ani în urmă și cu peste un secol înaintea lui Sun Tzu, gânditorul chinez Guan Zhong scria că „dacă lupți într-un război timp de un an vei consuma tot ce ai acumulat în 10 ani..[și]...dacă armata nu este bine echipată [cu arme performante] atunci este trimisă degeaba la război.”²⁰

În Evul Mediu forța economică a statelor condiționa mărimea numerică a armatelor, înzestrarea acestora și durata campaniilor prin capacitatea de a asigura plata, echipamentul, armamentul, munițiile și hrana luptătorilor. Menținerea producției agricole și manufacturiere a statului la un nivel acceptabil pentru susținerea campaniilor militare, reclama un număr suficient de lucrători autohtoni care să continue activitățile economice. Acest obiectiv era îndeplinit prin angajarea mercenarilor străini ca luptători, al căror număr acoperea 25-50% din armatele unor state europene occidentale.²¹

După Primul Război Mondial „statele au practicat autarhia cât au putut: reglementând comerțul exterior, controlând transporturile maritime, punând capăt convertibilității monetare și angajându-se în război economic unul împotriva celuilalt.”²²

Perioada interbelică a fost una de pregătire a celei mai mari conflagrații din istorie - Al Doilea Război Mondial – care a marcat începutul erei confruntărilor cu adevărat totale. Economia a avut un rol deosebit în obținerea victoriei de către aliați prin surclasarea cantitativă și calitativă a producției pentru război a statelor Axei și prin inovația tehnică și tehnologică ale căror rezultate au fost înglobate în tehnica de luptă, conferindu-i superioritate²³ față de cea a fasciștilor și a naziștilor.

Războiul rece a fost câștigat, după opinia unora, datorită superiorității economiei occidentale demonstrată în cursa înarmărilor fără precedent dintre NATO și Tratatul de la Varșovia. Cursa a dus statele Tratatului și, în principal, URSS la colaps. Dezmembrarea Tratatului și a URSS l-au determinat pe Francis Fukuyama să

¹⁹ Thomas B. Allen, op..cit., p. 5.

²⁰ Shang Yang, *The Book of Lord Shang*, publicată în cartea *The Art of War- Sun Tzu, The Book of Lord Shang –Shang Yang*, Wordsworth Classics of World Literature Limited, Hertfordschire, Great Britain, 1998, p. 120.

²¹ Hew Strachan, **European Armies and the Conduct of War**, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York, 2003, pp. 9-12.

²² Paul Hirst, **Război și putere în secolul 21**, Editura Antet XX Press, Filipeștii de Târg, 2001, p. 60.

²³ Williamson Murray, **Strategy to Defeat the Luftwaffe 1933-1945**, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 1998, pp. 1-3, 300-302, <http://www.aupress.maxwell.af.mil>.

creadă că „*democrația liberală constituie valul viitorului*”²⁴ iar pe Shintaro Ishihara să afirme că „*secolul XXI va fi secolul războiului economic*.”²⁵

Predicția lui Ishihara s-a concretizat atât în ceea ce unii autori numesc „*varianta publicistică a noțiunii de război economic, precum războaiele cafelei, oțelului, petrolului, cărnii de vită etc.*”²⁶ dar și într-o abordare mai pragmatică pe care statele mari au încadrat-o în strategiile lor ca „*folosirea agresivă și prioritară a mijloacelor economice în vederea atingerii obiectivelor statului*.”²⁷

Imaginația orientată spre confruntare a multor oameni a generat o combinație între armele biologice și războiul economic. Pentru a cuceri o piață de desfacere a produselor agroalimentare sau pentru a distruge producția agricolă a statului(elor) advers(are), unii strategii au decis să utilizeze germeni ai unor boli pentru plante agricole și pentru animale.²⁸

Intervenția marilor puteri în desfășurarea războiului arabo-israelian din 1973 a determinat statele arabe să utilizeze arma energiei împotriva Occidentului, pe care îl acuzau de susținerea statului Israel în conflictele sale cu lumea arabă. Dacă în perioada inițială criza provocată de statele arabe, a avut efecte benefice pentru acestea, prin creșterea prețului petrolului și a derivatelor sale și acumularea unor resurse financiare uriașe, ulterior s-a întors împotriva lor prin prețurile mari ale produselor finite pe care acestea le importau din Occidentul industrializat. „*Blestemul petrolului*” este un alt efect negativ al războiului practicat de statele deținătoare de resurse energetice fosile, constând în dezvoltarea, cu precădere, a industriei extractive în dauna celorlalte ramuri ale economiei. Acest model de dezvoltare macroeconomică se transformă în vulnerabilitate maximă a statului care o practică, atât prin dependența de fluctuațiile pieței cât și prin riscul intrării în colaps în cazul distrugerii facilităților de extracție, transport, procesare și distribuție a petrolului și a derivatelor sale, respectiv a gazelor naturale, așa cum s-a întâmplat cu Irakul, în războiul din 2003.

Utilizarea energiei ca armă pentru a-și impune punctul de vedere a fost practică și de Federația Rusă, atât pentru a menține în sfera sa de influență statele ex-sovietice, cât și în confruntarea politică cu NATO și UE, în scopul prevenirii acordării statutului de candidat la Alianța Ucrainei și Georgiei. Dependența unor state ale UE de gazele naturale din Rusia, în proporții de 30-80%,ⁱⁱⁱ dar și neîndeplinirea unor criterii impuse candidaților la aderare, cum ar fi stabilitatea politică și eliminarea conflictelor cu vecinii,²⁹ a influențat luarea deciziei de neacordare a Membership

²⁴ Francis Fukuyama, **America la răscruce**, Editura Antet XX Press, Filipeștii de Târg, 2006, p. 49.

²⁵ C. Fred Bergsten, *Japan and the United States in the New World Economy*, publicat de Theodore Rueter în volumul *The United States in the World Political Economy*, Mc Graw-Hill, New York, 1994, p. 175.

²⁶ Cristian Băhnăreanu, **Resurse energetice, crize, conflicte**, Editura Militară, București, 2008, p. 21.

²⁷ US Department of Defense, **JP 1-02. DOD Dictionary of Military and Associated Terms**, www.dtic.mil/doctrine/jel/doddic/data/e/01830.html;

²⁸ Robert P. Kadlec, *Biological Weapons for Waging Economic Warfare*, eseu publicat în *Battlefield of the Future*, volum editat de Barry R. Schneider și Lawrence E. Grinter, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 1998, pp. 251-266, <http://aupress.maxwell.af.mil>;

²⁹ George Soros, **Epoca failibilității**, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 179.

Action Plan pentru cele două solicitante, de către șefii de stat și de guvern ai națiunilor aliate, în cadrul Summit-ului NATO de la București.

Atitudinea agresivă a Rusiei, în raport cu statele UE, în timpul crizei gazelor naturale, a determinat impulsivitatea măsurilor de identificare a unor surse și proiecte alternative de furnizare a gazelor pentru Europa de Vest. Dependența majorității statelor europene și, în special a celor vestice, de gazul rusesc a generat și o dependență a Rusiei de Occident, care este cel mai important client al său. Intenția de reorientare a distribuției gazului rusesc către China, Japonia și alte state asiatice cere mult timp și bani pentru construirea infrastructurii. Conștientă de riscurile pe termen mediu și lung, conducerea politică actuală a Rusiei face concesii dar investește în companii occidentale și încearcă să realizeze un „Cartel al Gazului”, asemănător Organizației Țărilor Exportatoare de Petrol (OPEC), în care să dețină rolul conducător. Până în prezent Rusia a semnat înțelegeri cu unele state africane și latino-americane producătoare de petrol și gaze naturale.³⁰

5. Componenta psihologică

Este cunoscută drept tărie morală, este cea mai importantă componentă a puterii unui stat și, implicit a războiului, după cea politică, fiindcă victoria se obține atunci când adversarul **își pierde voința de a lupta**. Ca și cele mai multe „arme”, componenta morală are o acțiune bidirecțională: asupra comunității proprii și asupra adversarului. Acțiunea asupra comunității proprii urmărește atât realizarea coeziunii și susținerea intereselor naționale cât și protejarea acesteia împotriva influenței exercitată de adversar.

Realizarea coeziunii societății și a susținerii intereselor naționale de către populație este un obiectiv permanent al componentei psihologice, la îndeplinirea căruia contribuie cetățenii, organizațiile non-guvernamentale și instituțiile statului.

Conducerea politică și clasa politică în general, trebuie să elaboreze strategia de dezvoltare a societății și de asigurare a securității acesteia, cunoscând trebuințele cetățenilor, resursele disponibile ale statului și tendințele de evoluție a mediului internațional de securitate.

Cetățenii vor susține strategiile elaborate de conducerea politică și deciziile acesteia dacă sunt cunoscute, argumentate convingător și produc efectele planificate. Apariția fisurii în legătura permanentă care trebuie să existe între conducere și cei conduși poate fi exploatată de un adversar abil și bine informat care se va strădui să transforme fisura în ruptură, diminuând moralul națiunii și, implicit, voința de a susține deciziile conducerii și a armatei de a continua lupta.

Influențarea, manipularea și dezinformarea opiniei publice din comunitățile (statele) lumii se desfășoară permanent dar cu intensități și mijloace diferite, în funcție de obiectivele urmărite și de reacția „țintei”. Pentru unii experți în domeniu *„omul a fost manipulat în toată existența sa socială. Fără tehnologie, fără psihologie,*

³⁰ Jiri Fidler, Petr Mares, **Istoria NATO**, Institutul European, Iași, 2005, p. 236.

*fără advertising. Când acestea au apărut, manipularea exista demult și principiile erau deja acceptate atât de manipulat cât și de manipulator.*³¹

Influențarea opiniei publice interne și internaționale se poate face prin presă – scrisă și audio-video - manifeste, mesaje pe internet, mesaje subliminale, zvonuri, dezinformare etc. De asemenea, autori mai mult sau mai puțin recunoscuți pe plan internațional lansează scenarii diverse despre evenimentele care se află pe prima pagină a ziarelor și a altor mijloace media. Unul dintre acestea, scris de Al Hidell, pleacă de la premiza că războiul împotriva terorismului este doar o perdea de fum pentru a masca interesul SUA pentru controlul Asiei Centrale și a resurselor energetice existente în subsolul statelor din regiune.³² Acest scenariu și altele care sunt dezvăluite publicului, „*de surse demne de încredere care doresc să își păstreze anonimatul*”, au menirea de a iniția, induce sau stimula o anumită atitudine în rândul opiniei publice. Pe de altă parte, utilizarea acestor procedee de manipulare a opiniei publice și a adversarilor, presupune o corelare strânsă între informare și dezinformare pentru atingerea obiectivelor stabilite.

Acțiunile de influențare a opiniei publice și a armatelor adversarului se realizează, de regulă, în cadrul unor operațiuni psihologice. Acestea, în opinia lui Steven Collins, sunt considerate uneori „arta neagră” practică de maeștri ai minciunii și înșelătoriei, de aceea „*unii decidenți au dezgust față de manipulare a percepției și de înșelare...și au tendința de a suprima dimensiunea psihologică...[a operațiilor militare]*.”³³

Istoria a reținut numeroase exemple de **schimbare a atitudinii populației**, a conducerii statului (comunității) și a combatanților care au condus la pierderea războiului nu pe câmpul de luptă tradițional ci pe cel psihologic. În Primul Război Mondial, propaganda aliată a reușit să submineze sprijinul populației germane pentru război lansând asupra acesteia sloganuri ca: „*de ce să muriți și să fiți înfomețați pentru stăpânii care vă spun numai minciuni?*”³⁴ Propaganda aliată a avut succes deoarece era puternic ancorată în realitate și a stimulat tendința de revoltă a populației împotriva conducerii țării și instaurarea republicii, la 09.11.1918, condusă de Partidul socialist. Două zile mai târziu Germania a capitulat, deși trupele sale luptau pe fronturi aflate în afara granițelor naționale.

Încercările de influențare psihologică nu sunt întotdeauna încununate de succes pentru că, în opinia lui Alex Muchielli, „*pentru a manipula trebuie să cunoști interesele [celor cărora te adresezi]...iar pentru a fi manipulat trebuie să nu-ți dai*

³¹ Michael Sturmer, **Putin și noua Rusie**, Editura Litera Internațional, București, 2009, pp. 148-168.

³² Călin Hentea, **Noile haine ale propagandei**, Editura Paralela 45, București, 2008, p. 47 (citându-l pe Bogdan Teodorescu).

³³ Al Hidell, *Mutând țințele: strategiile reale din spatele războiului împotriva terorismului*, eseu publicat în volumul *Marile conspirații ale lumii*, coordonat de Al Hidell și Joan D'Arc, Editura Antet XX Press, Filipeștii de Târg, Prahova, 2006, p. 11.

³⁴ Lt.col. Steven Collins, *Alianța Nord-Atlantică și operațiile psihologice strategice: domeniu proscris sau în plină dezvoltare?* articol publicat în revista *Infocom*, editată de Statul Major General – Direcția Operații - 2004, pp. 6-7.

*seama cum se petrece acest lucru... [fiindcă].. natura profundă a influențării se bazează pe procese inconștiente.*³⁵

La capitolul încercări nereușite putem trece pe cea a experților americani de a influența psihologic populația și luptătorii Vietcongului, în cadrul campaniei sale din Vietnam. Eșecul s-a datorat lipsei de realism a mesajelor care îndemneau la susținerea regimului din Vietnamul de Sud – cunoscut a fi corupt și nedrept – și care determinau o rectie inversă a populației și a insurgenților. Pierderea bătăliei în plan psihologic a determinat retragerea forțelor SUA din Vietnam, rămasă în conștiința opiniei publice americane ca o înfrângere greu de acceptat.

Cu o situație asemănătoare s-a confruntat Uniunea Sovietică în timpul intervenției sale armate din Afganistan. Deși superioritatea militară și economică a URSS era incontestabilă, totuși **moralul superior** al afganilor, ulterior al talibanilor, susținuți politic și cu echipamente militare de Occident și de majoritatea statelor musulmane, a fost factorul determinant în realizarea a ceea ce istoria a consemnat a fi înfrângerea sovieticilor. Retragera fără glorie a Uniunii Sovietice din Afganistan a generat, în rândul militarilor și al opiniei publice din acea țară, același sentiment ca cel al americanilor după războiul din Vietnam.

6. Componenta culturală

Cultura este, după cum majoritatea oamenilor știu, elementul cel mai important al definirii unei comunități umane. Ea ne poate apropia unii de ceilalți dar ne poate dezbină foarte tare iar, în ultima vreme, curentul respingerii reciproce între oamenii aparținând unor generații, etnii și religii diferite este în creștere. Ideea unității în diversitate este laudabilă și generoasă dar este foarte greu de pus în aplicare fiindcă prea mulți semeni de-ai noștri sunt pătrunși de precepte care promovează confruntarea și excluderea.

Creștinismul, religia cea mai răspândită pe glob – încă – a inițiat mai multe cruciade pentru eliberarea Ierusalimului de sub ocupația musulmană iar în prezent este suspectat că, sub masca războiului împotriva terorismului se ascunde, de fapt, un război împotriva musulmanilor.³⁶ Deși majoritatea creștinilor cred că aparțin religiei celei mai pașnice, apostolul Matei prezintă un alt gen de relații interumane care pot să existe pe Pământ: „*Să nu credeți că am venit să aduc pacea pe pământ; n-am venit să aduc pacea, ci sabie... Fratele îl va da la moarte pe fratele său, și tatăl pe copilul lui; copiii se vor ridica împotriva părinților lor și-i vor omorî...*”³⁷

O altă religie – cea musulmană – care se preconizează să fie cea mai răspândită de pe glob, are, la rândul său mesaje de convertire a celor de altă religie sau de eliminare fizică a lor căci „*Pentru cel dus în rătăcire de la Dumnezeu [Allah, n.a.], nu poți afla drum...Deci nu prindeți cu ei prietenie până ce nu purced pe drumul lui*

³⁵ Martin L. Fracker, *Conquest and Cohesion. The Psychological Nature of War*, eseu publicat în *Challenge and Response*, coordonată de Dr. Karl P. Magyar, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 1994, p. 176, <http://www.aupress.maxwell.af.mil>;

³⁶ Alex Mucchielli, **Arta de a influența**, Editura Polirom, Iași, 2002, p. 20, 193.

³⁷ Francis Fukuyama, op..cit. p. 63.

*Dumnezeu; dacă însă se abat apoi prindeți-i și omorâți-i unde-i aflați și nu primiți de la ei nici prietenie nici ajutor.*³⁸

Iudaismul, considerat, de către evrei, religia cea mai veche de pe Terra, promovează excluderea adeptilor celorlalte confesiuni religioase din comunitatea lor prin interzicerea căsătoriei evreilor cu ne-evrei „fiindcă actul matrimonial implică cerința ca cei doi soți să fie supuși aceleiași legi.”³⁹ În același timp, Talmudul îndeamnă la eliminarea fizică a celor de altă religie: „Pe cel mai bun dintre ne-evrei, omoară-l.”⁴⁰

Asocierea politicii cu religia extremistă dă naștere la cel mai periculos fenomen – terorismul, care face prozeliți pe toate meridianele și paralele lumii, dar în special printre descendenții emigranților din Asia și Africa în Occident, care nu au reușit să se integreze în societățile în care trăiesc sau în care au fost educați. Din această cauză, cei mai mulți jihadiști provin nu din statele musulmane ci din tinerii musulmani născuți și educați în Europa Occidentală.⁴¹

Oameni politici cu vederi totalitariste și lideri religioși fundamentalisti încearcă să ridice bariere de tot felul în calea comunicării membrilor comunităților pe care le conduc de teama „contaminării” acestora cu idei care sunt diferite de cele pe care ei le susțin sau le impun. Astfel, „regimurile autoritare din Turkmenistan, Tadjikistan și Uzbekistan au stabilit un control strict asupra programelor de cooperare militară cu SUA,⁴² iar președinții aprobă personal contactele cadetilor și ale ofițerilor cu militari occidentali, de teamă că vor fi influențați de idealurile acestora.⁴³ Acești oameni uită ori nu știu, iar dacă știu neglijează adevărul că barierele cele mai permeabile sunt cele administrative și cele fizice, prin comparație cu cele psihologice construite cu răbdare prin educație.

Atitudinile discreționare, constând în interdicții de tot felul, stimulează curiozitatea, atracția față de lucrul interzis și creșterea germenilor respingerii între generații, etnii și religii. Propovăduirea violenței în școlile religioase alimentează cu „sânge proaspăt”, taberele de instruire a teroriștilor de toate orientările și validează predicția fostului șef al Comitetului Întrunit al Șefilor Statelor Majore al armatei SUA – generalul Myers: războiul împotriva terorismului va fi lung și greu, mai lung decât o viață.

7. Componenta militară

Chiar dacă unii teoreticieni consideră că războiul de tip clausewitzian nu mai este posibil în secolul XXI și în viitorul previzibil, totuși componenta militară rămâne o „continuare a politicii cu mijloace violente” și „ultima soluție” pentru a pune capăt unei confruntări între state.

³⁸ **Evangelhia după Matei**, 10 (21, 34).

³⁹ **Coranul**, Șura Muierilor, (90, 91), pag. 98, Editura Cartier, Chișinău, 2001.

⁴⁰ Josy Eisemberg, **Iudaismul**, Editura Humanitas, București, 1995, p. 128.

⁴¹ Josy Eisemberg, op.cit. p. 70.

⁴² Francis Fuyuyama, op.cit. p. 63.

⁴³ Michael J. McCarthy, *The Limits of Friendship*, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 2007, pp. 114 -115, <http://www.aupress.maxwell.af.mi>.

Evoluția științei și a tehnicii a produs atât de multe modificări în tactica și strategia acțiunilor militare încât putem afirma, fără teama de a greși, că nici un război nu mai seamănă cu altul. Pe de altă parte, multe din principiile acțiunilor militare descoperite și validate de luptele și campaniile desfășurate din antichitate și până în prezent, au valabilitate și acum și probabil că multe dintre ele vor rămâne viabile și în viitor. Așadar, deși nu au semănat și nu vor semăna nici în viitor, integral, unele cu altele, acțiunile militare au ceva în comun: **violența folosită pentru a distruge voința adversarului de a lupta**. Modul cum este folosită violența și mijloacele întrebunțate pentru a atinge obiectivele stabilite de decidentul politic și comandantul militar, vor diferenția operațiunile militare și războaiele. Părțile aflate în conflict își vor alege strategia, tactica și mijloacele pentru a-și surprinde adversarul și a înclina balanța victoriei în favoarea lor, în funcție de obiectivele pe care și le-au stabilit, de capacitățile militare și de altă natură pe care le au, de raportul de forțe dintre ele, de aliații pe care îi au și pe care speră să îi aibă, de reacția comunității internaționale etc.

În era informației, a informaticii, a sateliților, a armelor inteligente, a armelor de distrugere în masă și a recrudescenței terorismului pot exista conflicte militare care să semene cu cel de-al doilea război mondial – cum s-a întâmplat în conflictul georgiano-rus din august 2008 - dar și „*războaie de al treilea val*” – cum a fost cel împotriva Irakului din 2003. Indiferent de adversari, perioadă istorică și nivelul de dezvoltare a strategiei militare, a sistemelor de armă și a mijloacelor de luptă, conflictele militare și războaiele vor avea ca element de comonalitate și continuitate **ținta, care este omul**. Omul, în postura de combatant direct, de decident politico-militar sau de membru al societății va fi ținta predilectă a tuturor componentelor războiului pentru că omul, ca personaj colectiv, este cel care inițiază conflicte, își folosește inteligența, experiența, energia și voința pentru a lupta pe fronturi invizibile sau deschise și tot el negociază și încheie pacea.

În războaiele viitoare se va urmări, cu precădere, mintea omului și mai puțin distrugerea lui fizică pentru că cineva „*trebuie să muncească din greu și să se poarte corespunzător*”.⁴⁴ Metodele și mijloacele folosite pe timpul confruntărilor militare depind de părțile aflate în conflict, respectiv de rezultatele acțiunilor lor una asupra celeilalte. Astfel, în timp ce una pierde poate decide să escaladeze conflictul utilizând mijloace din ce în ce mai distructive și cu o intensitate mai mare sau, dimpotrivă, să propună negocierea păcii. Teroriștii - „*inamicul fără chip*”,⁴⁵ cum i-a denumit Adrian Mac Liman - considerați cea mai mare amenințare la adresa păcii și a civilizației, sunt greu de descoperit și de anihilat deoarece **pot fi dintre și printre noi**, utilizează întreaga gamă de metode și mijloace militare și nemilitare pentru a-și impune voința și acțiunile lor nu cunosc granițe. Spre deosebire de alte tipuri de confruntări violente, ținta predilectă a teroriștilor nu este forța combatantă ci oameni neimplicați direct în lupte. As putea spune că utilizează o formă de **strategie indirectă** prin care vor să impună conducerilor politico-militare ale statelor să ia decizii sub presiunea opiniei

⁴⁴ Ahmed Rashid, **Jihad: The Rise of Militant Islam in Central Asia**, Penguin Books, New York, 2003, pp. 74-83.

⁴⁵ Lawrence Rees, **Auschwitz. Naziștii și soluția finală**, Editura Rao, București 2007, p. 46.

publice, îngrozită de efectele atentatelor și de perspectivele pe termen scurt de a fi ținta unor noi acte teroriste. Metoda a funcționat în Irak determinând retragerea trupelor Spaniei după ce teroriștii au capturat mai mulți cetățeni ai acestei țări și au amenințat că îi omoară dacă spaniolii nu se retrag. Utilizată și în Afganistan, metoda nu a dat rezultate la fel de rapide dar a contribuit la creșterea atitudinii de respingere a războiului de către opinia publică din statele membre NATO și a celor partenere, care participă la Forța Internațională de Asistență și Securitate – ISAF - sub mandatul ONU. În SUA, țară inițiatore a războiului împotriva terorismului, susținătorii retragerii consideră că „*Gorbaciov a avut dreptate când a decis retragerea trupelor sovietice din Afganistan*”⁴⁶ și pun sub semnul întrebării posibilitatea realizării obiectivelor americane, stabilite la începutul acțiunilor militare. Având în vedere pierderile importante de vieți omenești și sumele uriașe pentru susținerea campaniilor, susținătorii retragerii propun președintelui Obama să nu accepte solicitarea comandantului forțelor americane în Afganistan – generalul McChrystal de suplimentare a forțelor cu 40.000 de oameni și să folosească fondurile pentru redresare economico-socială și depășirea crizei economico-financiare actuale.

Evaluarea situației geopolitice și geostrategice internaționale relevă existența unor amenințări noi, asimetrice, la adresa tuturor statelor și a organizațiilor – guvernamentale și neguvernamentale și proliferarea conflictelor de mică intensitate. Cauzele amenințărilor și a conflictelor sunt vulnerabilitățile și disfuncționalitățile interne, peste care s-au suprapus influențele negative din exterior. Pe cale de consecință, războaiele și conflictele militare nu vor dispărea prea curând din panoplia soluțiilor de rezolvare a disputelor dintre state, respectiv dintre unele state și comunitățile din cadrul acestora. Un viitor al „*păcii și prosperității poate fi atins numai atunci când nici o altă națiune nu va domina și nu va încerca să domine altă națiune...și când noi vom recunoaște că toate națiunile au drepturi dar și reponsabilități...Nu așteptați ca America să rezolve singură toate problemele lumii...este timpul să ne împărțim responsabilitățile pentru un răspuns global la amenințări globale*”,⁴⁷ declara președintele american Barack Obama la recenta sesiune a Adunării Generale a ONU.

Este greu, dacă nu chiar imposibil de spus, cum vor arăta confruntările militare viitoare. Unii experți și oameni politici cred că viitorul nu mai este al sistemelor de armă dezvoltate pentru confruntări de amploare, cum ar fi avionul de vânătoare american F-22 Raptor, considerat „*puțin potrivit pentru bătăliile antiinsurgență din Irak și Afganistan*”,⁴⁸ alții consideră că „*următorul război mondial ar putea să se deruleze în spațiul virtual și acest lucru ar putea să fie o catastrofă...Cel mai bun mod de a-l câștiga este să-l eviți*”.⁴⁹ Există și teoria unui al patrulea război mondial, în care inamicul este „*Islamul radical..mai fanatic și mai neobosit decât orice am*

⁴⁶ Adrian MacLiman, *Haosul care vine, război fără nume, inamic fără chip*, Editura Mașina de scris, București, 2004.

⁴⁷ Steve Coll, *Gorbachev Was Right*, The New Yorker, <http://www.newyorker.com/online/blogs/stevecoll/>, 29.09.2009, consultat pe 08.10.2009.

⁴⁸ Jenifer Loven, *Obama to World: Don't Expect America to Fix it All*, articol publicat de Agenția Associated Press, pe 22.09.2009.

⁴⁹ Andrew Taylor, op. cit.

*cunoscut în istorie. El are avantajul de a se baza pe o religie venerabilă, cu peste un miliard de adepți, care nu numai că oferă permanent recruți – instruiți și pregătiți psihologic în moschei și școli (madrasa) mult mai eficiente, autonome și ubicue decât orice tabără a Tineretului Hitlerist sau a Komsomolului – dar continuă și o îndelungată și profundă tradiție de zel religios, așteptare mesianică și cult al martiriului.*⁵⁰

Concluzii

Războaiele din Afganistan, cel din Irak și operațiunile post-conflict care le-au succedat au constituit momente importante în evoluția artei militare contemporane deoarece au concentrat elemente de război clasic și neconvențional. Pe de altă parte, tacticile și metodele folosite de părțile aflate în conflict au fost utilizate și în alte confruntări militare, de pe alte meridiane, desfășurate în alte perioade istorice, dar cu alți „actori” și cu alte mijloace de luptă. Atacurile sinucigașe, de exemplu, au fost folosite în multe războaie dar cele mai cunoscute sunt atacurile kamikadze ale luptătorilor japonezi, din cel de-al doilea război mondial. Un alt gen de acțiuni sinucigașe, mai puțin cunoscut, este cel practicat de Iran, în războiul său cu Irakul, când a trimis femei și copii prin câmpurile de mine irakiene, pentru a face culoare de trecere pentru luptători și tehnica militară. Atacurile cu dispozitive improvizate de tot felul, hărțuirea, gherila, inclusiv cea urbană, răpirile de persoane au fost utilizate de partizanii din URSS și Iugoslavia împotriva fasciștilor germani, de insurgenții din Indochina, de războinicii sandiniști din Nicaragua, de organizațiile teroriste din Europa (IRA, ETA, Brigăzile Roșii, Septembrie Negru etc.) și de alți combatanți. Este foarte probabil ca tacticile enunțate succint anterior să fie folosite și de alți combatanți care, aflându-se în inferioritate numerică și ca înzestrare tehnică față de adversarii lor, să nu se angajeze în confruntări directe cu aceștia deoarece știu că le vor pierde.

În perspectivă, conflictele din Afganistan, Irak, Cecenia, Georgia, Sudan, Cornul Africii, Orientul Mijlociu și din alte „zone fierbinți” ale globului vor constitui, parafrazându-i pe soții Toffler, un „val” care trece și lasă urme dar viitorul aparține confruntărilor non-militare. Distrugerea unei baze de date electronice, aparținând structurii de securitate a unui stat poate fi mai profitabilă pentru inițiator și mai costisitoare pentru statul-țintă decât distrugerea unui obiectiv militar important (așa-numit centru de greutate). Această acțiune poate genera un „cutremur” la bursele internaționale și la cea a statului-țintă, care s-ar putea cifra la multe miliarde de dolari. De asemenea, operațiile psihologice sunt mult mai greu de detectat și contracarat, sunt mai ieftine decât acțiunile militare și nu vor produce atâta ostilitate în opinia publică internă și internațională, cum produc acțiunile cu folosirea mijloacelor distructive, fie ele „inteligente” sau „chirurgicale.” În plus, operațiile psihologice abordează mult mai direct și, nu de puține ori mai eficient, ținta cea mai importantă a confruntării – **voința combatanților de a lupta și a opiniei publice din statul(e) advers(e) de a susține lupta.**

⁵⁰ Hamadoun Toure, declarație făcută la Salonul Internațional de Telecomunicații de la Geneva din octombrie 2009, declarație publicată de www.hotnews.ro, pe 06.10.2009.

„Războaiele” economice au fost, sunt și vor fi un ingredient important al dezvoltării într-o lume dominată de competiție și globalizare dar vor constitui și cauza principală pentru conflicte extinse, în care diplomația nu va putea să oprească sau poate chiar va stimula acțiunile militare, deși se știe că acestea nu pot conduce la o pace durabilă.

Dezideratul, aproape utopic în acest moment, al realizării și menținerii păcii mondiale este posibil prin educație permanentă și acceptarea, nu doar declarativă ci și implementarea unor principii de cooperare internațională, având ca punct de plecare un set de valori comune, care să armonizeze diferențele culturale, economice, politice și de altă natură existente între comunitățile lumii.

Bibliografie:

- [1]. *Evanghelia după Matei*.
- [2]. *Coranul*.
- [3]. **Dicționar de cuvinte, expresii, citate celebre**, Editura Vestala, București, 2004.
- [4]. US Department of Defense, **JP 1-02. DOD Dictionary of Military and Associated Terms**.
- [5]. ALLEN, Thomas B., „*Declasificat. 50 de documente strict secrete care au schimbat istoria*”, Editura Curtea Veche, București 2009.
- [6]. BĂHNĂREANU, Cristian, **Resurse energetice, crize, conflicte**, Editura Militară, București, 2008.
- [7]. BERGSTEN, C. Fred, *Japan and the United States in the New World Economy*, publicat de Theodore Rueter în volumul *The United States in the World Political Economy*, Mc Graw-Hill, New York, 1994.
- [8]. BING, Stanley, **Sun Tzu era un biet mototol. Subjugă-ți adversarii, ține-ți aproape prietenii și stăpânește adevărata artă a războiului**, Editura Curtea Veche, București, 2009.
- [9]. COLL, Steve, *Gorbachev Was Right*, The New Yorker.
- [10]. COLLINS, Steven, lt.col., *Alianța Nord-Atlantică și operațiile psihologice strategice: domeniu proscris sau în plină dezvoltare?* articol publicat în revista *Infocom*, editată de Statul Major General – Direcția Operații – 2004.
- [11]. DEUTSCH, Karl W., **Analiza relațiilor internaționale**, Editura Tehnica-Info, Chișinău, 2006.
- [12]. DONNELLEY, Paul **Asasini și asasinate care au schimbat istoria lumii**, Editura Litera Internațional, București, 2009.
- [13]. EISEMBERG, Josy, **Iudaismul**, Editura Humanitas, București, 1995.
- [14]. FELTHAM, R.G., **Introducere în dreptul și practica diplomației**, Editura All, Colecția Juridică, București.
- [15]. FIDLER, Jiri, MARES, Petr, **Istoria NATO**, Institutul European, Iași, 2005.
- [16]. FRACKER, Martin L., *Conquest and Cohesion. The Psychological Nature of War*, eseu publicat în *Challenge and Response*, coordonată de Dr. Karl P. Magyar, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 1994.
- [17]. FUKUYAMA, Francis, **America la răscruce**, Editura Antet XX Press, Filipeștii de Târg, 2006.

- [18]. HENTEA, Călin, **Noile haine ale propagandei**, Editura Paralela 45, București, 2008.
- [19]. HIDEEL, Al, *Mutând țintele: strategiile reale din spatele războiului împotriva terorismului*, eseu publicat în volumul *Marile conspirații ale lumii*, coordonat de Al Hidell și Joan D'Arc, Editura Antet XX Press, Filipeștii de Târg, Prahova, 2006.
- [20]. HIRST, Paul, **Război și putere în secolul 21**, Editura Antet XX Press, Filipeștii de Târg, 2001.
- [21]. KADLEC, Robert P., **Biological Weapons for Waging Economic Warfare, eseu publicat în Battlefield of the Future**, volum editat de Barry R. Schneider și Lawrence E. Grinter, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 1998.
- [22]. LOVEN, Jenifer, *Obama to World: Don't Expect America to Fix it All*, articol publicat de Agenția Associated Press.
- [23]. MacLIMAN, Adrian, **Haosul care vine, război fără nume, inamic fără chip**, Editura Mașina de scris, București, 2004.
- [24]. McCARTHY, Michael J., **The Limits of Friendship**, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 2007.
- [25]. MIREA, Marin **Maxime militare**, Editura Militară, București, 1973.
- [26]. MUCCHIELLI, Alex, **Arta de a influența**, Editura Polirom, Iași, 2002.
- [27]. MURRAY, Williamson, **Strategy to Defeat the Luftwaffe 1933-1945**, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 1998.
- [28]. O'ROURKE, P.J., **Pacea ucide**, Editura Antet XX Press, Filipeștii de Târg, 2004.
- [29]. PRINS, Gwyn, *Strategy, Force Planning and Diplomatic/Military Operations (DMOs)*, The Royal Institute of International Affairs, Chatham House, London, Great Britain, 1998.
- [30]. RASHID, Ahmed, **Jihad: The Rise of Militant Islam in Central Asia**, Penguin Books, New York, 2003.
- [31]. REES, Lawrence, **Auschwitz. Naziștii și soluția finală**, Editura Rao, București, 2007.
- [32]. SCHNEIDER, Barry R., *Detering International Rivals From War and Escalation*, articol publicat în volumul *Know Thy Enemy*, USAF Counterproliferation Center, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 2003.
- [33]. SCHELLING, Thomas C., *The Strategy of Conflict*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, London, Seventeenth printing, 1999, USA.
- [34]. SOROS, George, **Epoca failibilității**, Editura Polirom, Iași, 2007.
- [35]. STRACHAN, Hew, **European Armies and the Conduct of War**, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York, 2003.
- [36]. STURMER, Michael, **Putin și noua Rusie**, Editura Litera Internațional, București, 2009.
- [37]. TZU, Sun, **The Art of War**, Westview Press, 1994.
- [38]. WEINER, Tim, **CIA. O istorie secretă**, Editura Litera Internațional, București, 2007, p.326, 340, 342, 346.

- [39]. YANG, Shang *The Book of Lord Shang*, publicată în cartea *The Art of War-Sun Tzu, The Book of Lord Shang –Shang Yang*, Wordsworth Classics of World Literature Limited, Hertfordschire, Great Britain, 1998.
- [40]. www.hotnews.ro

ELEMENTE DE MANAGEMENT AL SITUAȚIILOR DE URGENȚĂ ȘI DE RISC EXTREM

Dr. Gheorghe VĂDUVA*

Emergency situations are numerous and, usually, unexpected. Therefore, the plans of preventing the effects of emergency situations and plans of intervention in certain situations are difficult and hard to accomplish. The difficulty consists in situations, conditions and favoring or unfavourable factors variability. The hardness of conceiving, accomplishing, implementing and applying these plans consists, also, in the intervention of many random factors, in the impossibility to forecast all the events supposed by the emergency situations.

If such plans are too limited, therefore the prevention and intervention will be hapenly, and the results will be also randomized. If the plans are too detailed, thus the prevention and intervention will also suffer because when the emergency occurs, especially in extremely risky conditions is very difficult for a plan to comprise all the details.

The planning must be enough detailed and rigorous for the prevention and intervention to emergencies to be done ordered and efficiently, but not very detailed, because in such interventions counts very much the procedure – assessing interventions' order, legality, and legitimacy -, and also the intelligence and the creative spirit of intervention team because the intervention imposes rigors but also solutions adapted to the concrete evolution of the event.

The creation of a National System of Extreme Risk Management Situations could be a mean to improve and even efficiency the interventions into hard dangers involving the assumption of an extreme risk.

1. Tipologii de indicatori de evaluare a evenimentelor de risc extrem și descrierea lor

NC	Indicatori de evaluare	Descrierea indicatorilor respectivi
<i>Indicatori de stare</i>		
1	Prezență	Sursele (umane și tehnice) de date și informații, sistemele de senzori, bazele de date etc. și, evident, echipele de monitorizare furnizează date cu privire la prezența unor indicii ale posibilelor evenimente de risc extrem, a celor în desfășurare și asupra efectelor celor trecute.
2	Consistență	Echipele de analiză și cele de monitorizare, alte elemente ale SNMSRE efectuează analize și evaluări cu privire la consistența indicatorilor și indiciilor care ajută la situarea unui eveniment pe o scală de pericol și amenințare de la lipsa acestora, până la gradul cel mai înalt (pericol maxim, amenințate iminentă, foarte gravă etc.), precum și a gradului risc implicit, asumat sau impus, de la lipsa riscului, la riscul extrem)
3	Precedent	Echipele de analiză și evaluare analizează toate precedentele (cutremure, ploi torențiale, inundații, catastrofe naturale, accidente nucleare, accidente tehnologice, accidente de mediu etc.) și elaborează documente statistice și concluziile care rezultă de aici. SNMSRE alcătuiește un tabel cu indicatorii necesari și utili privind analiza precedentului.
4	Structură	Sistemele de analiză și evaluare au în vedere indicatorii cu privire la structura evenimentelor care generează urgențe și a celor de urgență (indicatori de semnalare a evenimentului, indicatori cu privire la natura

* General de brigadă (r.), cercetător științific gr. I, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate/Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

		evenimentului, la compunerea lui, de exemplu: ploii torențiale cu descărcări electrice și vânt puternic, tornade)
5	Desfășurare	Aici se au în vedere indicatorii din cursul desfășurării acestuia privind aria de cuprindere, amploarea, intensitatea, forța, durata etc.)
5	Intercondiționare	Aici se au în vedere indicatorii de conexiune (exemplu, asocierea dintre ploile torențiale și inundații sau dintre accidentul industrial și poluarea mediului etc.)
<i>Indicatori de dinamică</i>		
1	Interacțiune	Sunt identificați și analizați indicatorii care furnizează date cu privire la interacțiunile dintre componentele evenimentului pe timpul evoluției acestuia
2	Evoluție	Variabilitate, intensitate, amploare, forță, în dinamica evenimentului
3	Evaluare	Scări de evaluare (exemplu: scara Richter, scara Mercalli, în cazul cutremurelor, adâncime etc.)
4	Transformare	Indicatori de trecere de la o stare la alta a evenimentului (exemplu: transformarea unei furtuni în tornadă)
5	Prognoză	Se au în vedere indicatorii care generează o viziune asupra apariției unui eveniment, desfășurării viitoare a unui eveniment, evoluției, transformării sau amplificării acestuia
<i>Indicatori de finalitate</i>		
1	Rezultate	Indicatori cu privire la raportul dintre principalii parametri ai evenimentului de risc extrem, calitatea intervenției și rezultatele obținute în urma intervenției
2	Efecte	Aici se au în vedere lanțurile de efecte (preconizate, scontate, produse, dar și colaterale, nedorite, întâmplătoare, înlănțuite (se pot constitui baze de date privind efectele care servesc la analiza lor comparativă etc.)

În practică, există deja serii de indicatori pe baza cărora se elaborează prognozele meteo, ale unor evenimente de risc, cum ar fi, spre exemplu, poluarea mediului de către un lanț de întreprinderi miniere, dar și indicatori care pot fi folosiți de echipele de monitorizare și analiză pentru cunoașterea profundă a evenimentelor.

1.1. Posibile metodologii de evaluarea intervenției (prevenției) în condiții de risc

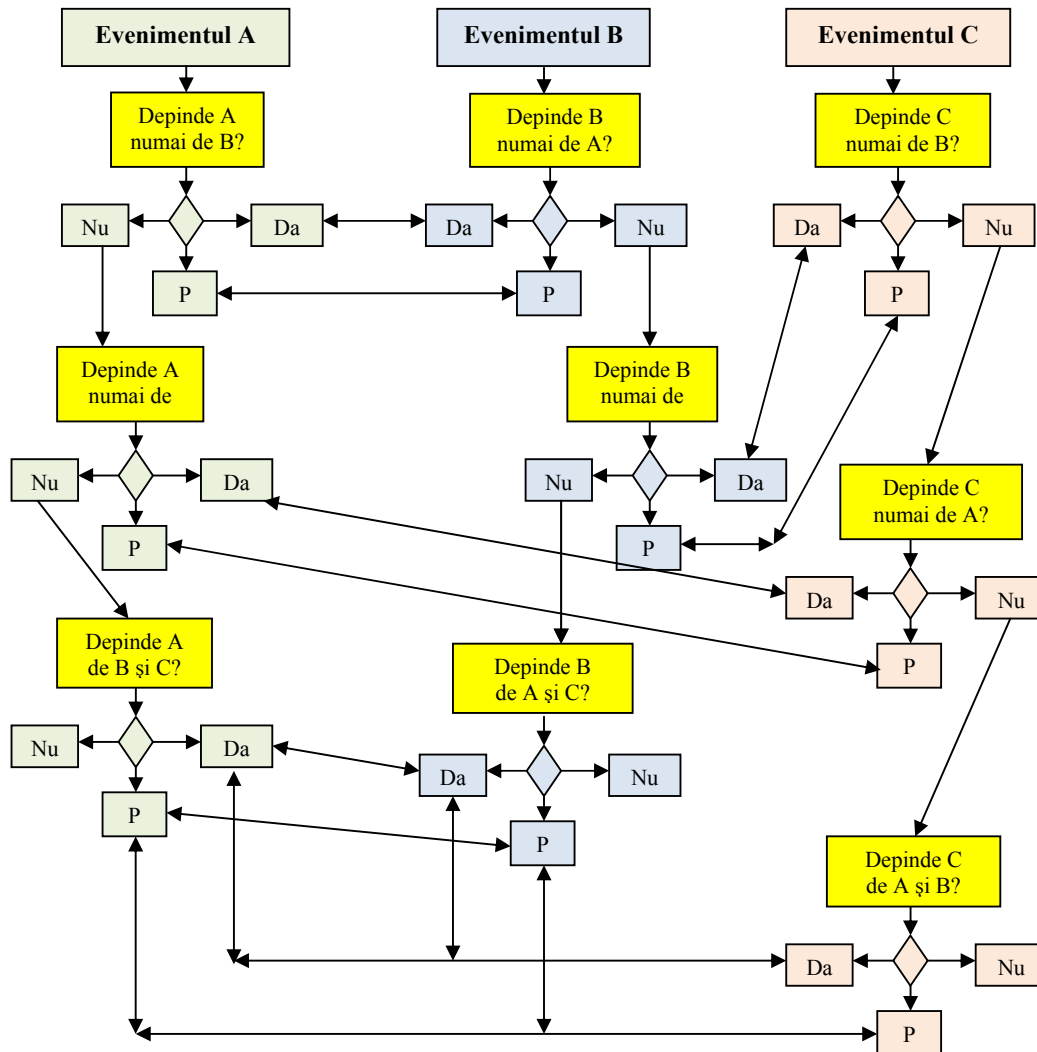
1.1.1. Metoda evaluării după efecte:

NC	Algoritm	Indicatori	Cotare		
			Estimată	Rezultată	
1	Efect	Planificat	Prevenire		
			Limitare		
			Rezolvare		
			Refacere		
		Scontat	Prevenire		
			Limitare		
			Rezolvare		
			Refacere		
	Rezultat	Prevenire			
		Limitare			
		Rezolvare			
		Refacere			
Dorit	Prevenire				
	Limitare				

		Nedorit	Rezolvare		
			Refacere		
			Prevenire		
			Limitare		
			Rezolvare		
		Altul	Refacere		
			Prevenire		
			Limitare		
			Rezolvare		
			Refacere		
2	Scop sau scopuri		Prevenire		
			Limitare		
			Rezolvare		
			Refacere		
3	Obiectiv (obiective)		Prevenire		
			Limitare		
			Rezolvare		
			Refacere		
4	Etape	Etapa 1	Prevenire		
			Limitare		
			Rezolvare		
			Refacere		
		Etapa 2	Prevenire		
			Limitare		
			Rezolvare		
			Refacere		
		Etapa 3	Prevenire		
			Limitare		
			Rezolvare		
			Refacere		
		...			
		Etapa n	Prevenire		
			Limitare		
			Rezolvare		
Refacere					
5	Așteptări/rezultate		Prevenire		
			Limitare		
			Rezolvare		
			Refacere		
6	Punctaj obținut		Prevenire		
			Limitare		
			Rezolvare		
			Refacere		
7	Feed-back		Prevenire		
			Limitare		
			Rezolvare		
			Refacere		

1.1.2. Metoda evaluării după interacțiuni

Avem, spre exemplu evenimentele de risc A, B și C. Potrivit unor precedente, unui set de indicatori, precum și efectelor preconizate sau produse, se pot identifica și evalua lanțurile de interacțiuni.

Aceste lanțuri de conexiuni și interacțiuni sunt foarte importante pentru evaluarea riscului asociat și a riscului impus în evenimentele de pericol extrem, dar și în toate celelalte evenimente care presupun un grad de risc al intervenției. De regulă, evenimentele care cer intervenția în condiții de risc își cumulează deopotrivă cauzele și efectele, astfel încât riscul tinde totdeauna către limita sa maximă. Această cumulare este însă, de cele mai multe ori, aleatoare și, deci, imprevizibilă. Din acest motiv, calcularea riscului în condițiile în care evenimentele (cutremure, inundații, furtuni, avalanșe, dislocări de teren, ruperi de diguri etc., accidente industriale provocate sau amplificate de acestea) este foarte dificilă, dar absolut necesară, întrucât asigură o pre-evaluare a riscului.

În caz contrar, riscul crește semnificativ, întrucât intervenția se face în necunoscut, în condiții de nesiguranță, care pot genera efecte dintre cele mai grave. Toate structurile de intervenție de urgență au în vedere astfel de situații în care cumularea cauzelor și efectelor generează riscuri extrem de mari. Cunoașterea și

evaluarea din timp a acestora poate duce la reducerea nivelului de risc sau măcar la controlul riscului, ceea ce este foarte important atât pentru calitatea și eficiența intervenției, cât și pentru securitatea personalului din cadrul echipelor de intervenție.

1.2. Metode de elaborare a planurilor de urgență

Pentru elaborarea planurilor de intervenție în situații de urgență sunt necesare metodologii adecvate. Primul set de metode și metodologii are drept scop *identificarea și analizarea pericolelor, amenințărilor, vulnerabilităților și riscurilor din situații de urgență*. Se disting aici cinci etape:

- *inventariere*: alcătuirea unor liste cu posibilele pericole, amenințări, vulnerabilități și riscuri (PAVR), a obiectivelor și obiectelor de risc, inclusiv de risc extrem, pe cel puțin trei paliere: cauze ale situațiilor de urgență (exemplu: întreprinderile din industria chimică generatoare de pericole și amenințări tehnologice); factori stimulativi sau amplificatori (spre exemplu: infrastructurile nesigure, barajele, acumulările, lipsa unor sisteme de securitate eficiente din domeniul hidrologic); victime (din cauza inundațiilor, cutremurelor, accidentelor industriale, pane de curent etc.);

- *analiză*: analizarea pericolelor, amenințărilor, vulnerabilităților și riscurilor asociate acestora (exemplu: frecvența și intensitatea unor pericole naturale – cutremure, inundații, avalanșe, ploi torențiale, furtuni, ger, secetă etc.; decelarea din cadrul pericolelor reale sau potențiale a celor care reprezintă amenințări directe; vulnerabilități: spre exemplu, analiza caracteristicilor unor infrastructuri cum ar fi viaductele de pe un tronson – lungime, capacitate, greutate suportată, vibrații, număr de vehicule pe oră, zi, an, număr de accident etc.

- *evaluare*: examinarea fiecărui pericol potențial, pe baza unor precedente, a fiecărei amenințări, a fiecărei vulnerabilități și a componentelor riscului impus, asumat sau doar prognozat (analiza se face separat, dar și în context, cu identificarea și evaluarea impactului asupra omului și comunității, a factorilor agravanți sau atenuanți etc.);

- *diagnosticare*: pe baza analizei și evaluării, pe o scală adecvată (dar unică), se stabilește nivelul de risc (spre exemplu: lipsa riscului; risc ușor, risc mediu, risc major, risc extrem), pentru fiecare categorie de pericole și amenințări, în funcție de gradul acestora și de nivelul de vulnerabilitate și de factorii agravați sau atenuanți;

- *prognozare*: pe baza analizei, evaluării, diagnosticării și a corelării rezultatelor, se elaborează prognoze cu privire la posibilitatea producerii unor evenimente de risc extrem în diferite zone, dar și referitor la efectele pe care acestea le pot genera (spre exemplu, ploile torențiale prognozate pentru următoarele trei în partea de est a țării, zilele ar putea produce inundații în județele Suceava, Iași, Bacău, Vrancea și Galați, îndeosebi pe râurile Prut, Jijia, Siret și afluenții acestuia).

Cel de al doilea set de metode se referă la *planificarea acțiunii și reacției în evenimentele de risc extrem previzibile*, în funcție de nivelul de pericol și de amenințare și, evident, de nivelul riscului calculat (estimat). Aici, se disting trei componente importante:

- *planificarea acțiunii preventive*: în funcție de nivelul de pericol și de amenințare pe care-l prezintă prognozele cu privire la evenimente meteorologice și de

altă natură previzibile, sau așteptate, de condițiile concrete, forțele și mijloacele la dispoziție și de resursele alocate, se elaborează un set de măsuri, care se actualizează în permanență (spre exemplu, pentru limitarea efectelor unui cutremur, a fost conceput, în țara noastră, un sistem de alertă prin care toate componentele de risc maxim, în astfel de situații – laboratoare, reactoare nucleare, trenuri, sisteme energetice, rețele de gaze naturale etc. – sunt avertizate imediat ce unda seismică a fost sesizată în epicentru și chiar oprite sau decuplate de la rețele, astfel încât să se prevină dezastrul);

- *planificarea intervenției*: se face din timp, pe variante și niveluri de pericol, de amenințare și, în consecință de risc, în funcție de politici, strategii, forțe, mijloace și resurse;

- *planificarea reacției*: reacția este strict condiționată de structura, amploarea și modul de desfășurare a evenimentului de risc și, din acest motiv, se cere organizată și planificată nu numai intervenția, ci și reacția; intervenția este acțiune pentru rezolvarea unei situații creată de o provocare, un pericol, o amenințare sau pentru acoperirea (compensarea) unei vulnerabilități, în timp ce reacția este o intervenție determinată de evenimentul în curs sau care s-a produs deja.

Cel de al treilea set de metode se referă la *planificarea modului de soluționare a efectelor*. Aici se au în vedere, de regulă, următoarele:

- *planificarea asistenței umanitare*: echipe de intervenții, locații pentru sinistrați, asigurarea cu apă, alimente, medicamente, transport, comunicații, probleme sociale etc.;

- *planificarea asistenței sanitare*: puncte de prim ajutor, asistența ambulatorie, intervenția spitalelor de campanie, modul de acțiune în sistemul medicinei de urgență (rețeaua spitalelor de urgență), decontaminarea apei și a surselor de hrană, prevenirea epidemiilor etc.;

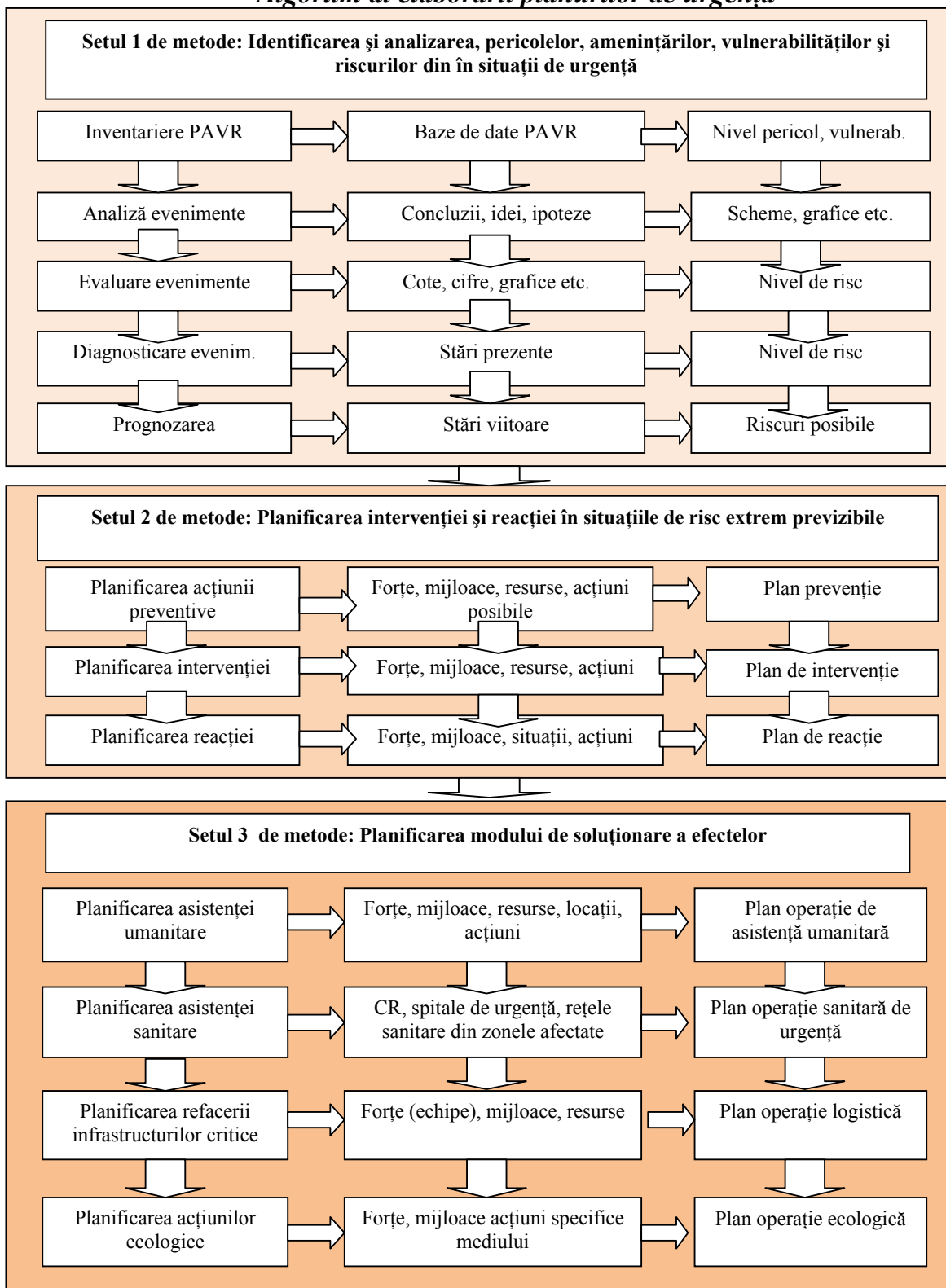
- *planificarea refacerii infrastructurilor critice strategice*: identificarea, inventarierea și evaluarea infrastructurilor afectate, stabilirea din timp a echipelor de intervenții, în funcție de specificul infrastructurilor, alocarea resurselor necesare;

- *planificarea acțiunilor ecologice*: identificarea și evaluarea efectelor produse asupra mediului, stabilirea din timp a echipelor de intervenție, fixarea mijloacelor și resurselor, stabilirea din timp de modalităților de acțiune.

Toate aceste metode de pregătire și întocmire a planurilor în urgențe, în condițiile riscului extrem, se bazează pe cunoașterea situației, pe existența unor structuri specializate și a unor elemente de infrastructuri adecvate, pe capacitatea sistemului de management al situațiilor de urgență și a sistemului de management al situațiilor de risc extrem, atunci când în dinamica situațiilor de urgență intervin și alte elemente de risc extrem care impun o analiză extinsă și o evaluare mai complexă a provocărilor, pericolelor și amenințărilor, precum și a vulnerabilităților care generează riscul extrem.

Fiecare entitate și are și trebuie să-și aibă planul său de acțiune în cazul unor situații de risc extrem. În întreprinderi, firme și instituții există planuri de acțiune în caz de incendiu, la cutremure, la inundații, în cazul accidentelor tehnologice și ecologice etc. Dar metodele și algoritmi de întocmire și aplicare a acestor planuri nu diferă esențial de la o unitate la alta, de la un nivel la altul.

Algoritm al elaborării planurilor de urgență

metodologia elaborării planurilor de intervenție în situații de risc extrem. Pentru că, dintotdeauna, omul a fost nevoit să intervină pentru a se proteja împotriva efectelor unor fenomene naturale amenințătoare și chiar împotriva efectelor propriei sale activități. Activitatea de protejare a omului, comunității și infrastructurilor împotriva efectelor dezastrelor și sinistrelor este însă foarte complexă și necesită o planificarea,

deopotrivă, inteligentă, riguroasă și suficient de flexibilă, pentru a permite adaptarea forțelor, mijloacelor, resurselor și acțiunilor la condițiile concrete ale evenimentelor. Aceste planuri nu sunt doar generale, adică la nivelul întregii țări (deși există și astfel de planuri), ci pentru fiecare categorie de risc, domeniu, pentru fiecare instituție, și chiar pentru fiecare entitate unde există oameni și valori, mai ales valori de patrimoniu. În Elveția, spre exemplu, există un *Consortiu de salvare a patrimoniului documentar în caz de catastrofă (CosaDoca)*. Acesta elaborează un *Plan de urgență* (pentru salvarea patrimoniului documentar în caz de catastrofă – incendii, inundații etc.)¹, care are drept scop să-i ajute pe profesioniști să acționeze și reacționeze în mod eficient în cazul unor catastrofe care ar putea afecta patrimoniul documentar, adică Arhiva, Colecțiile și Biblioteca Centrală a Școlii Politehnice din Lausanne.

Un plan de urgență, în concepție elvețiană, trebuie să cuprindă:

- propuneri de soluții în cazul unor catastrofe care se pot produce, îndeosebi incendii și inundații;
- definirea (stabilirea) responsabilităților asumate de factorii de intervenție implicați;
- configurarea intervențiilor la alertă și coordonarea operațiilor de salvare;
- prezentarea intervențiilor care vor fi efectuate asupra documentelor pentru a le stabiliza sau întreprinderea unor măsuri corective;
- indicarea criteriilor care se cer respectate pentru stabilirea priorităților de reperare, transport, congelare și salvare a documentelor atinse de sinistru (foc, inundații);
- descrierea intervențiilor ulterioare sinistrului (congelare, liofilizare, restaurare etc.);
- indicarea procesului de restabilire a situației.

Planul de urgență cuprinde următoarele puncte principale:

- primele acțiuni la locul sinistrului (dezastrului, catastrofei, incendiului, inundației etc.);
- salvarea colecțiilor;
- acțiunilor post-catastrofă;
- evaluarea experienței.

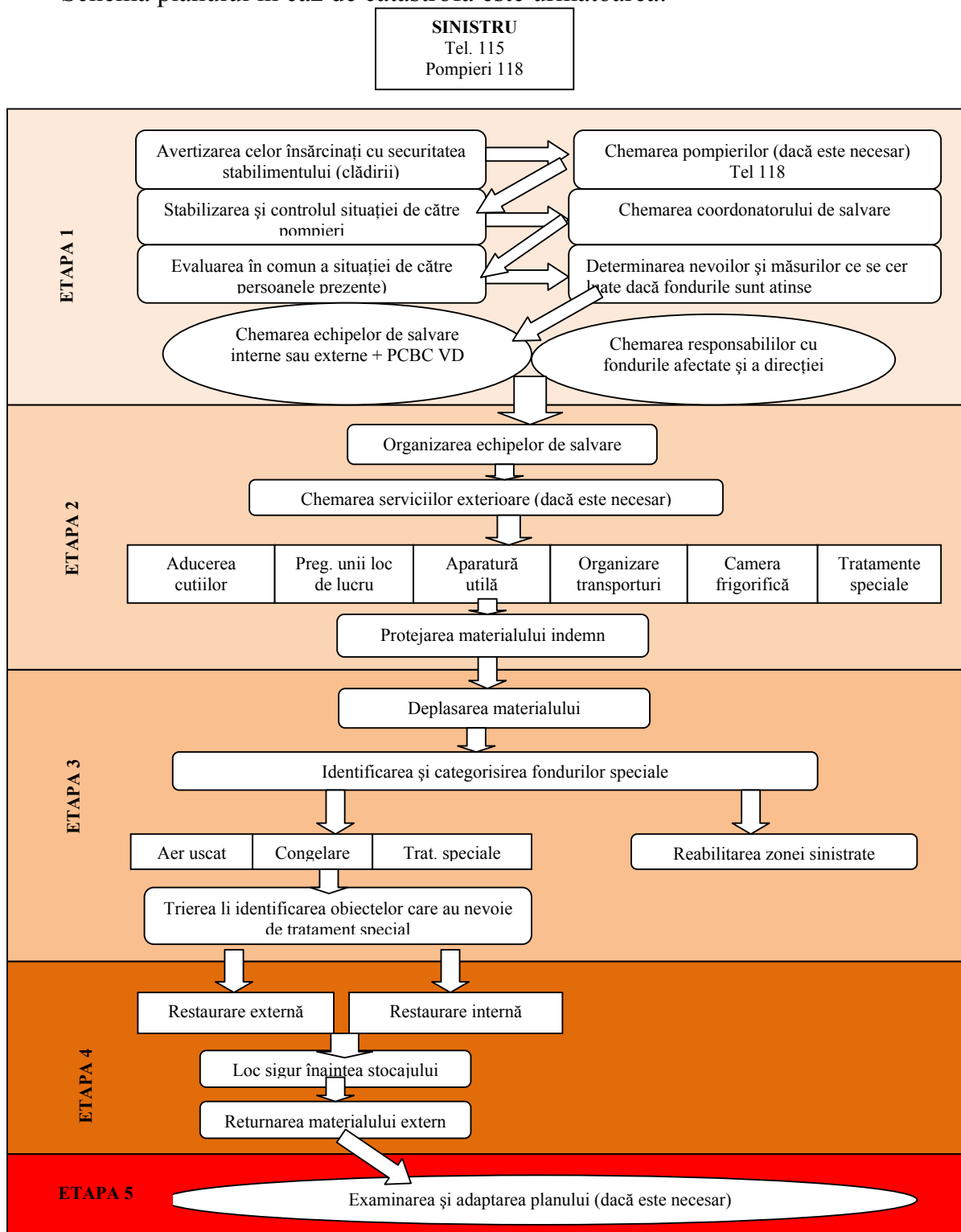
Acest plan, ca multe altele, are o componentă generală, adică un algoritm de acțiune în cazul unui sinistru (incendii, inundații), și una specifică, în care sunt prevăzute, forțele, mijloacele, resursele și acțiunile necesare, pentru fiecare etapă a pregătirii și efectuării intervenției. Este foarte important ca forțele, mijloacele și resursele să fie cunoscute și pregătite din timp pentru toate tipurile de intervenții posibile, întrucât procesul intervenției cere nu doar rapiditate și curaj, ci și disciplină, rigoare și capacitate foarte ridicată de acțiune și de reacție.

Iată, spre exemplu, cum arată schema generală a *Planului de Salvare a Colecțiilor în caz de Catastrofă (incendiu sau inundații) al Bibliotecii cantonale și universitare din Lausanne*.

Ordinea de prioritate: personalul; colecțiile; materialul și echipamentul.

¹ www.cosadoca.ch, *Consortium de sauvetage du patrimoine documentaire en cas de catastrophe (CosaDoca)*

Schema planului în caz de catastrofă este următoarea:

Canadienii au creat o *Echipă de Intervenții de Urgență (IERU)* pentru Regiunea Atlanticului², dar și pentru alte regiuni. S-a pornit de la pericolele pe care le prezintă, spre exemplu, deversarea încărcăturilor unor petroliere în mare. În 1970, petrolierul *Areow* și-a deversat întreaga sa încărcătură în mare. Din analiza tuturor cazurilor de acest gen, s-a desprins concluzia că sunt necesare informații în timp util și consilierea unor specialiști în materie de mediu care să vină de la o singură sursă.

În 1973, structura de protecție Mediului din a creat *comitete naționale și regionale de consiliere asupra modului de prevenire în cazul urgențelor de mediu (accidentelor ecologice) și de pregătire a modului de intervenție*. Aceste comitete sau „echipe” sunt formate din reprezentanți ai agențiilor federale și provinciale de la Protecția Mediului, ca și din reprezentanți ai Industriei.

Fiecare Comitet regional se cheamă *Echipă regională de Intervenție în caz de urgență (URIU)*.

IERU canadian intervine în următoarele tipuri de urgențe:

- deversare majoră de produse petroliere;
- deversare de substanțe periculoase pentru om și mediu;
- incendii sau explozii chimice;
- deversări grave de produse chimice sau de alți poluanți;
- orice deversare pe care autoritățile locale nu o pot soluționa din lipsă de echipamente;
- orice pericole pentru resursele naturale sau pentru proprietate;
- orice tip de deversare care amenință să treacă frontiera canadiană.

IERU are două mandate fundamentale: *planificarea și intervenția*

Planificarea. Echipa de intervenție se reunește odată pe an pentru schimbul de informații științifice și tehnice privind unele probleme importante cum ar fi planificarea și măsurile de urgență și tehnice de intervenție în cazul unor deversări. Tot aici și acum se stabilesc măsuri foarte concrete privind rolul fiecăruia pe timpul intervenției de urgență

Intervenția. În cadrul acestui mandat de intervenție, IERU acționează ca o echipă de specialiști care consiliază comandantul local (OSC) în situații de urgență. Dacă poluarea este identificată, OSC vine de regulă din sectorul privat, dacă poluarea este necunoscută sau OSC-ul local nu poate soluționa problema, comanda este preluată de un OSC al unei agenții guvernamentale.

IERU și-a dovedit din plin utilitatea intervenind în numeroase situații de urgență, cum sunt, spre exemplu, naufragiul petrolierului *Kurdistan* din 1979 și erupția platformei de foraj *Vinland* din 1984. IERU a ajutat, de asemenea, agențiile provinciale cu ocazia incendiului de origine chimică de la Canning în 1984, incendiului de la BPC din Sydney din 1994 și incendiului de la antrepozitul de pesticide din Sussex, din același an.

Cu alte cuvinte, această echipă – a le cărei atribuții țin de consilierea de specialitate celor care intervin – s-a dovedit deosebit de eficientă în intervenții de urgență.

² http://www.ns.ec.gc.ca/emergencies/reet_f.html, **Équipe des Interventions D'Urgence, (l'ERIU) Région de L'Atlantique.**

2. Un posibil Sistem Național pentru Managementul Situațiilor de Risc Extrem (SNMSRE)

Planurile de urgență sunt instrumente prin care sunt identificate pericolele, amenințările, vulnerabilitățile la acestea și riscurile implicite, impuse și asumate în cazul producerii unor evenimente de risc extrem: cutremure, catastrofe, dezastru naturale, epidemii, pandemii și alte situații de urgență.

Planul de urgență presupune, înainte de toate, o metodă riguroasă de etapizate a activităților de identificare, analizare, evaluare, prognozare a posibilelor situații de urgență și de organizare a tuturor acțiunilor, astfel încât să se asigure maximum posibil de securitate persoanei, proprietății, comunității, instituției publice și private și mediului.

Esența planului de urgență o constituie *previziunea*. Dar previziunea nu este posibilă în afara unei foarte bune cunoașteri a situației. Aceasta presupune:

- cunoașterea și înțelegerea fenomenului care generează riscul extrem;
- tezurizarea experienței;
- monitorizarea normalității, anormalității, situației critice și crizei în toate evenimentele de risc extrem sau și de pre-risc;
- identificarea, evaluarea și prognozarea, pe baza unei temeinice cunoașteri, adică a înțelegerii precedentelor, a experienței tezurizate și a bazelor de date existente și actualizate, a provocărilor, pericolelor, amenințărilor din cadrul posibilelor situații de urgență, pe fiecare tip de eveniment (cutremure, ploi torențiale, revărsări, inundații, incendii, secetă, val de ger, val de căldură, avalanșe, căderi de meteoriți, alte evenimente meteorologice, geofizice sau cosmice, accident tehnologic, accident nuclear, accident ecologic, explozii provocate de depozite de muniții rămase din timpul războiului sau accidentale, accident biologic, epidemii, pandemii etc.) și a vulnerabilităților la acestea;
- analizarea, evaluarea și prognozarea tuturor evenimentelor și situațiilor posibile, pe grupuri de evenimente și evoluții previzibile, pe zone, localități, obiective, întreprinderi, instituții etc.;
- calcularea nivelului de risc la fiecare tip de eveniment posibil, pentru fiecare zonă, pentru fiecare comunitate, pentru fiecare instituție, pe o grilă de la *absența riscului* la *risc extrem*;
- elaborarea politicilor și strategiilor de prevenire a surprinderii acestor evenimente de mare risc, de intervenție oportună pentru limitarea efectelor, protecția populației, a patrimoniului, a infrastructurilor, a proprietății etc.;
- elaborarea planurilor concrete de intervenție pe zone, localități, obiective, întreprinderi, instituții, situații etc.;
- elaborarea măsurilor de evacuare, asistență sanitară, protecție socială, refacere și chiar de reconstrucție, îndeosebi a infrastructurilor critice;
- elaborarea politicilor de structurare a sistemului de management al situațiilor de urgență și, pe această bază, de formare a personalului de care încadrează aceste structuri;

- elaborarea politicilor și strategiilor de identificare, multiplicare, valorificare și recuperarea a resurselor, inclusiv financiare, necesare intervențiilor în situații de urgență;

- elaborarea politicilor și strategiilor de asigurare a mijloacelor de intervenție (autospeciale, utilaje, sisteme și mijloace de protecție CBRN individuale și colective, echipamente performante etc.);

- elaborarea politicilor și strategiilor de alertare, căutare, salvare-evacuare a persoanelor și bunurilor, de limitare a efectelor dezastrelor și altor evenimente de risc extrem, de protecție a populației, proprietății, instituției, comunităților și infrastructurilor;

- conceperea și dezvoltarea, pe baze celor de mai sus, a unui sistem coerent și eficient de management al situațiilor de urgență;

- corectarea erorilor și reevaluarea diferențelor.

Aceste sunt doar câteva dintre elementele importante ale managementului situațiilor de urgență, pe care le au în vedere toți factorii responsabili cu securitatea cetățeanului, comunității și națiunii în cazul unor evenimente de risc extrem, altele decât războiul și conflictul armate.

Mediul în care trăim este, deopotrivă, dinamic și complex, conflictual și, în foarte multe privințe, provocator și chiar primejdios. Cele mai multe dintre situațiile primejdioase sunt create chiar de om. Însă, o mare parte dintre acestea (cutremure, inundații, incendii provocate de căldura excesivă, avalanșe, inundații etc.) nu depind aproape în nici un fel de om.

Aria de cuprindere, responsabilitățile și dinamica managementului situațiilor de risc pot fi reprezentate și astfel:

NC	Activitatea	Responsabilități	Efecte
1	Cunoașterea și înțelegerea fenomenului care generează riscul extrem	- Autorități centrale și locale - Sistemul Național de Management al Situațiilor de Urgență (SNMSU) - Instituții specializate - Formare profesională continuă	- Manuale - Lucrări de specialitate - Baze de date
2	Tezaurizarea experienței	- Autorități centrale și locale - Instituții specializate	- Sisteme de valori - Baze de date
3	Monitorizarea normalității, anormalității, situației critice și crizei, în toate evenimentele de risc extrem și de preric	- Autorități centrale și locale - Instituții specializate - CSAT	- Rețea multivalentă - Actualitate
4	Identificarea, evaluarea și prognozarea, pe baza unei temeinice cunoașteri, adică a înțelegerii precedentelor, a experienței	- SNMSU - Inspectoratul pentru Situații de	- Baze de date care se cer actualizate în permanență

	tezurizate și a bazelor de date existente și actualizate, a provocărilor, pericolelor, amenințărilor din cadrul posibilelor situații de urgență, pe fiecare tip de eveniment (cutremure, ploii torențiale, revărsări, inundații, incendii, secetă, val de ger, val de căldură, avalanșe, căderi de meteoriți, alte evenimente meteorologice, geofizice sau cosmice, accident tehnologic, accident nuclear, accident ecologic, explozii provocate de depozite de muniții rămase din timpul războiului sau accidentale, accident biologic, epidemii, pandemii etc.) și a vulnerabilităților la acestea.	Urgență - Pompieri - Sistemul de Meteorologie și Hidrologie - Structuri specializate ale MAI și MAPN - Structuri specializate locale - Alte structuri	- Inventare dinamice, pe domenii și evenimente provocărilor, pericolelor și amenințărilor - Hărți, grafice, evaluări, prognoze - Ghiduri - Sisteme de avertizare-alertare
5	Analizarea, evaluarea și prognozarea tuturor evenimentelor și situațiilor posibile, pe grupuri de evenimente și evoluții previzibile, pe zone, localități, obiective, întreprinderi, instituții etc.;	- Structuri de analiză din cadrul instituțiilor specializate - Autorități centrale și locale	- Evaluări - Prognoze - Etaloane - Grafice - Ghiduri
6	Calcularea nivelului de risc la fiecare tip de eveniment posibil, pentru fiecare zonă, pentru fiecare comunitate, pentru fiecare instituție, pe o grilă de la <i>absența riscului la risc extrem</i>	- SNMSU - Structuri specializate - Autorități locale	- Grile cu nivelurile de risc - Etaloane, grafice etc.
7	Elaborarea politicilor și strategiilor de prevenire a surprinderii acestor evenimente de mare risc, de intervenție oportună pentru limitarea efectelor, protecția populației, a patrimoniului, a infrastructurilor, a proprietății etc.	- Autorități centrale și locale - CSAT - SNMSU și îndeosebi ISU	- Legi, OG, decizii - Strategii pentru situații de risc extrem - Tactici, proceduri, standarde
8	Elaborarea planurilor concrete de intervenție pe zone, localități, obiective, întreprinderi, instituții, situații etc.	- SNMSU, îndeosebi ISU - Structuri specializate	- Planuri concrete de intervenție - Misiuni și sarcini
9	Elaborarea măsurilor de evacuare, asistență sanitară, protecție socială, refacere și chiar de reconstrucție, îndeosebi a infrastructurilor critice	- SNMSU - Autorități centrale și locale - Structuri specializate	- Planuri - Documentații - metodologii - Proiecte
10	Elaborarea politicilor de structurare a sistemului de management al situațiilor de urgență și, pe această bază, de formare a personalului de care încadrează aceste structuri și de pregătire a populației pentru a acționa adecvat în situații de urgență	- Autorități centrale (Guvern, Parlament) - CSAT; - MAI, MAPN - ISU - Instituții de învățământ	- Legi, HG - Doctrina SNMSU - Strategii ale forțelor și strategii de pregătire a populației - Programe de învățământ, cursuri, sisteme de formare profesională FPC pentru specialiștii din domeniul intervențiilor în situații de urgență

11	Elaborarea politicilor și strategiilor de identificare, multiplicare, valorificare și recuperarea a resurselor, inclusiv financiare, necesare intervențiilor în situații de urgență	- Autorități centrale și locale - CSAT - SNMSU	- Legi, HG privind politicile și strategiile de management al resurselor necesare intervenției în urgențe - Strategii ale resurselor - Metodologii de identificare, evaluare, folosire și recuperare
12	Elaborarea politicilor și strategiilor de asigurare a mijloacelor de intervenție (autospeciale, utilaje, sisteme și mijloace de protecție CBRN individuale și colective, echipamente performante etc.)	- Autorități centrale și locale - CSAT - SNMSU - Industria	- Legi, HG - Strategii ale mijloacelor - Standarde
13	Elaborarea politicilor și strategiilor de alertare, căutare, salvare-evacuare a persoanelor și bunurilor, de limitare a efectelor dezastrilor și altor evenimente de risc extrem, de protecție a populației, proprietății, instituției, comunităților și infrastructurilor	- Autorități centrale și locale - CSAT - SNMSU - MAI - MApN	- Legi, HG - Strategii operaționale pentru situațiile de urgență - Tactici, proceduri, standarde
14	Perfecționare, pe baza celor de mai sus, a SNMSU și conexarea lui cu alte sisteme de monitorizare și de acțiune a situațiilor de criză și realizarea unui Sistem Național pentru Managementul Situațiilor de Risc Extrem (SNMSRE)	- Autorități centrale și locale - CSAT - SNMSU - MAI - MApN	- Legi, HG - Protocoale de colaborare cu alte structuri de criză - Strategia SNMSRE
15	Corectarea erorilor și reevaluarea diferențelor în scopul conexiunii tuturor sistemelor de acțiune în caz de crize și urgențe și realizarea, în final, a unui sistem unic pentru situații de risc extrem	- Autorități centrale și locale - CSAT - SNMSU - MAI - MApN	Politici, strategii, doctrine, tactici, standarde, proceduri

Sistemul Național pentru Managementul Situațiilor de Risc Extrem (SNMSRE) ar trebui, considerăm noi, să devină un sistem unitar de management al tuturor situațiilor care implică riscul extrem, inclusiv în ceea ce privește securitatea națională și apărarea națională, precum și securitatea comună și apărarea comună. Acest sistem ar trebui să regroupeze cele trei mari sisteme, fără a le afecta consistența și autonomia, ci, dimpotrivă, pentru a le consolida consistența și autonomia, prin efectul sinergic creat prin conexiune și interoperabilitate.

SNMSRE ar trebui să cuprindă:

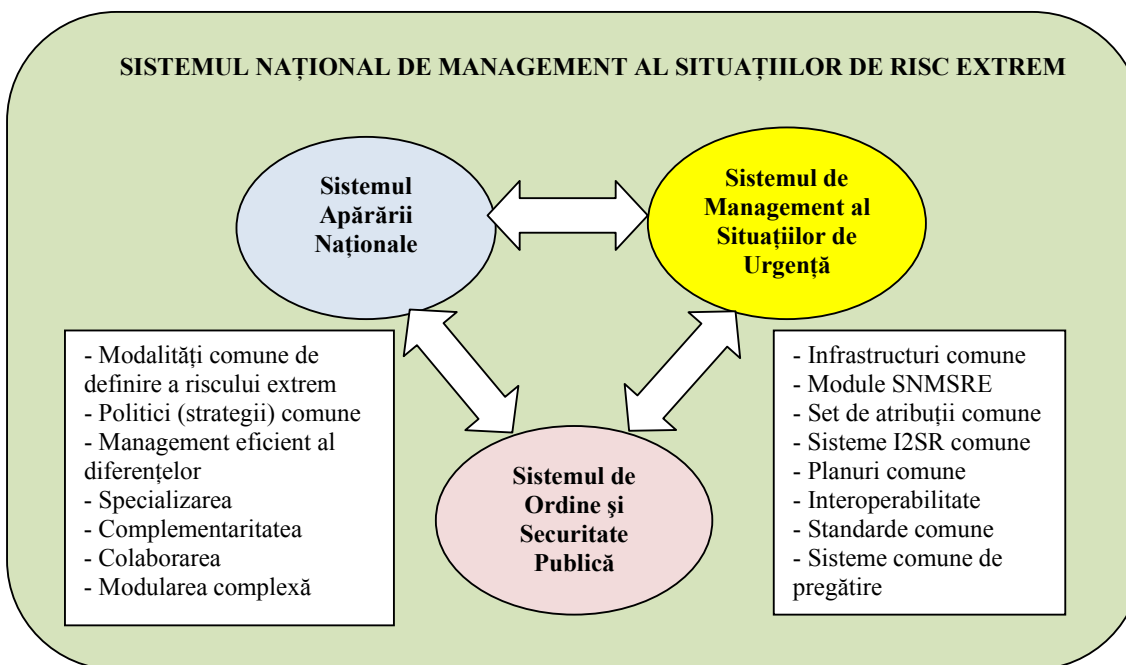
- sistemul național de apărare (sistemul național de securitate și apărare);
- sistemul național de management al situațiilor de urgență;
- sistemul național de ordine și securitate publică.

Aceste sisteme sunt sau pot deveni, cu un minim de efort de adaptabilitate, coerente și perfect interoperabile. Ele sunt părți ale aceluiași întreg și nu pot fi concepute și dezvoltate decât împreună. În fond, rațiunea lor este aceea de a asigura apărarea țării împotriva oricăror pericole și amenințări din afară și din interior,

inclusiv militare, de a garanta protecția și securitatea cetățeanului, a proprietății, a comunității, a instituției și legii și, evident, de a proteja populația, comunitatea, proprietatea, instituție publică și privată, teritoriul și infrastructurilor împotriva calamităților și dezastrelor, de a lichida urmările acestora și de a asigura refacerea și reconstrucția în urma distrugerilor provocate. Dealtfel, cele trei sisteme funcționează deja împreună, deși legislația care le reglementează – deci politicile care au generat această legislație – se cer ele însele regândite, într-un cadru mai larg (regional, european și euroatlantic).

Evident, nu toate cele trei sisteme componente conțin unități și instituții de risc extrem, dar, în principiu, aceste sisteme implică un risc major, care conține numeroase elemente de risc extrem. Armata, spre exemplu, este o instituție de risc extrem, pentru că războiul și acțiunile militare de gestionare a crizelor și conflictelor armate sunt acțiuni de risc extrem. Dar instituții de risc major și chiar de risc extrem sunt și cele de asanare a muniției rămase din timpul războiului, acțiunile de protecție a populației și bunurilor la calamități și dezastre, intervențiile la sinistru (incendii și inundații), acțiunile antiteroriste și contrateroriste, combaterea traficantilor, a criminalității și infracționalității, asigurarea, menținerea și chiar impunerea ordinii publice etc.

SNMSRE ar putea arăta astfel:

SNMSRE ar putea fi conceput în două variante:

- ca sistem de sisteme;
- ca grup de sisteme.

Ca *sistem de sisteme*, SNMSRE include sistemele enunțate mai sus – Sistemul Apărării Naționale, Sistemul de Ordine și Securitate Publică, Sistemul de Management al Situațiilor de Urgență –, dar are și competențe de metasistem, adică funcții care rezultă din integrarea celor trei sisteme într-un sistem unitar, care să asigure conducerea și coordonarea integrată, de către Consiliul Suprem de Apărare a

Țării sau de către o altă structură stabilită prin lege, a intervenției unitare a unor componente din toate sistemele.

Există, desigur, și varianta modulară, în sensul că fiecare sistem creează, în acord cu celelalte sisteme, o serie de module pentru diferite tipuri de intervenții, în așa fel încât, atunci când este necesar, se asamblează din mișcare, pe coordonatele stabilite prin planificare, a unor structuri mixte, dar care acționează în mod unitar, în funcție de specialitatea sa.

Avantajul sistemului de sisteme constă în faptul că asigură o bună integrare, pentru situațiile de risc extrem, a intervenției, astfel încât să nu se creeze suprapuneri, neînțelegeri, irosirea timpului și a resurselor și scăderea eficienței.

Ca *grup de sisteme*, SNMSRE nu vizează acțiunile integrate, deci integrarea acțiunilor, ci doar complementaritatea lor. Aceasta presupune existența unor planuri de coordonare, vizate sau avizate de CSAT, prin care intervențiile să fie foarte bine coordonate. În acest caz, ar putea funcționa, așa cum există și în alte țări, structuri integrate de consiliere (echipe) multidisciplinare, alcătuite din specialiști din diferite structuri (meteorologie și hidrologie, cutremure, mediu, apărare națională, securitate și ordine publică, pompieri, ingineri, chimiști, specialiști pe diferite domenii ale situațiilor de urgență etc.) care, împreună, să asigure asistență și consiliere de specialitate echipelor locale și centrale de intervenție.

Actualul sistem – el însuși în construcție – asigură o bună intervenție în condiții de risc extrem, dar el nu este suficient, atâta vreme cât nu are structuri corespunzătoare, bine dotate și bine instruite, în fiecare localitate și în fiecare întreprindere. Celulele de criză sau pentru situații de urgență (calamități, dezastre, înzăpeziri, ploi torențiale, inundații, accidente tehnologice grave etc.) care se creează la Guvern și în diferite structuri asigură o oarecare coordonare a acțiunilor, dar nu reușesc nici să prevină, nici să limiteze, nici să soluționeze în modul cel mai eficient situațiile create. Un sistem integrat sau un grup de sisteme de intervenție în condiții extreme ar putea fi o bună soluție.

SNMSRE poate gestiona toate nivelurile de risc sau numai pe cele care țin de riscul extrem. În acest din urmă caz, sistemul ar putea fi mai redus, mai suplu și mai bine pregătit pentru a identifica și evalua pragurile de risc, alertând gradat structurile de intervenție.

Concluzie

Clasificarea provocărilor, sfidărilor, pericolelor și amenințărilor, precum și a vulnerabilităților la acestea, care generează situații de urgență nu este dată odată pentru totdeauna. Ea trebuie să fie în permanență adaptată la noile condiții create de evoluția mediului geofizic, climatic, economic, infrastructural, informațional și social, astfel încât să se asigure constant un foarte bun management al situațiilor de urgență. Un astfel de management nu este însă posibil decât în condițiile în care există o bună evaluare a riscului și îndeosebi a riscului extrem. Limitele acestuia, pragurile de trecere de la o categorie de risc la altul, de la un nivel de risc la altul determină o abordare specială a problematicii riscului extrem și crearea unor structuri și funcțiuni pe măsură sau optimizarea corespunzătoare a celor deja existente.

Bibliografie:

- [1]. **Hotărâre nr. 1.489 din 9 septembrie 2004 privind organizarea și funcționarea Comitetului Național pentru Situații de Urgență.**
- [2]. **Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 34 din 19 martie 2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului național unic pentru apeluri de urgență**, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 246 din 28 martie 2008.
- [3]. ALEXANDRESCU, Dorinel, cdor., **Organizarea, structura și funcțiile sistemului existent de management al situațiilor de urgență.**
- [4]. ZAMFIR, Constantin, general de brigadă drd., MERILĂ, Nicolae, căpitan ing., *Monitorizarea globală pentru securitate și mediu*, în revista Protecția civilă, anul XIV, nr. 3-4, decembrie 2008.

ETNIE, RELIGIE, CULTURĂ. INTERRELAȚIONĂRI ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII

Mihai-Ștefan DINU*

The paper states the idea of a cultural dimension of security. In this regard there are presented, analyzed or criticized the opinions of several scholars whose works focused on the subject of culture, civilization, ethnic or religious issues, aiming to identify the correlations between the way they interact each other and the impact of these interactions on security.

Conceptul de securitate a trecut de-a lungul timpului printr-o serie de transformări. Acestea s-au petrecut, în mod evident, ca urmare a schimbărilor de pe scena internațională.

Considerând încheierea Războiului Rece un punct major de referință pentru schimbările generate de dezechilibrarea balanței de putere, a bipolarității, putem afirma că vechiul sistem de securitate constituit sub umbrelele nucleare ale celor două superputeri, prin menținerea parității strategice relative între blocurile militare nu a putut rezista presiunii exercitate de factorii economici, politici sau sociali. Prin urmare, procesul de abordare a priorităților agendei de securitate a suferit o serie de transformări, acestea nemaifiind instrumentate prin mijloace exclusiv militare, ci prin acțiuni de natură politică, economică, culturală etc., corelate noilor perspective deschise de însăși desfășurarea concretă a evenimentelor pe scena relațiilor internaționale.

Scena internațională devine astfel, după părerea lui Zbigniew Brzezinski¹ *marea tablă de șah* în care actorii acționează frecvent prin relațiile de putere. Puterea nu se manifestă, însă, în mod exclusiv, ca atribut al unui stat sau unei entități, ci numai în relație cu ceilalți actori internaționali. De o importanță majoră în proiectarea unor politici de securitate eficiente, puterea este rezultatul unei combinații de capacități care derivă din surse interne sau externe, ca rezultat al relațiilor internaționale. În general, sunt acceptate ca surse esențiale de putere sursele naturale, sursele sociopsihologice și sursele sintetice². Apreciem că potrivit teoriei lui Walter Jones asupra surselor de putere a statului, profilele etnic și religios ale populației unui stat, ca sursă aflată la întrepătrunderea surselor naturale cu cele socio-psihologice, pot avea influențe semnificative asupra puterii respectivului stat, în funcție de dinamica evoluției relațiilor între diferitele grupuri etnice și religioase, pe de o parte, și a relațiilor dintre acestea și autoritatea statală pe de altă parte. În funcție de evoluția acestor relații pot exista implicații asupra securității statului respectiv, în sensul menținerii sau degradării acesteia.

Deși există o literatură amplă și diversă referitoare la factorii etnic și religios, abordarea din punct de vedere al influenței acestora asupra securității este destul de

* Cercetător științific, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

¹ Zbigniew Brzezinski, *Marea tablă de șah*, Univers enciclopedic, București, 1999

² Walter S. Jones, *The logic of International Relations*, Collins Publishers, 1991, p. 241.

puțin reprezentată, ceea ce a făcut ca demersul nostru științific de a identifica o dimensiune culturală a securității să reprezinte o adevărată provocare.

Privitor la tema prezentei lucrări, literatura de specialitate în domeniul factorilor etnici și religioși dispune de o gamă variată de abordări, numeroși autori îndreptându-și atenția asupra subiectului. Putem face referire la un întreg corp de literatură care încearcă să identifice motivele, cauzele conflictului inter și/sau intra-statal, dar așa cum remarcau Ted R. Gunn și Barbara Harff în lucrarea de referință *Ethnic conflict in World Politics*, „nu există o teorie clară și atotcuprinzătoare a cauzelor ce stau la baza conflictului etnic”³. În aceeași notă, Charles Tilly, reputat istoric, sociolog și politolog american, era de părere că dacă s-ar fi acordat premiul Nobel pentru științele politice, acesta ar trebui să revină aceluia care ar fi găsit un răspuns convingător următoarei întrebări: „În ce condiții comunitățile care se autodefinesc etnic pot reclama, îndreptățit, dreptul de a-și controla un stat propriu?”⁴

Dacă în deceniile trei și patru ale secolului XX cultura era privită drept variabila centrală a studiilor de antropologie sau psihologie, odată cu anii '50 începe să fie luată în considerare și în cadrul științelor politice⁵. Odată cu aprofundarea acestei abordări ies în evidență dificultăți derivate din definirea fără echivoc a culturii, sistematizarea factorilor de influență și, prin urmare, slaba posibilitate de predicție bazată pe elementele sistemice. De asemenea, apar opinii ale unor specialiști în științe politice, conform cărora cultura nu se pretează la cerințele unui studiu sistematic⁶ sau că analiza aspectelor culturale „nu este o știință experimentală în căutarea unor legi, ci una interpretativă, care caută un înțeles”⁷. În ciuda faptului că nu s-au putut oferi teorii cu un caracter general privind comportamentul tuturor actorilor statali, s-a creat totuși fundalul necesar pentru furnizarea de indicii despre evoluția politicii externe a unui stat de-a lungul timpului, ceea ce ar facilita avansarea unor predicții cu privire la viitoare evoluții pe scena internațională. Această critică, a caracterului echivoc al analizei factorului cultural în studiile de securitate, nu este însă aplicabil în cazul abordării ideilor și valorilor universal umane, a culturii sau civilizațiilor globale. Este cazul renumitei teorii a *ciocnirii civilizațiilor*⁸, avansată de Samuel Huntington, care propune o teorie generală a comportamentului actorilor internaționali, teorie care pleacă de la premisa afinităților decizionale fundamentate pe identificarea culturală.

Astfel, teoria puterii și a ideologiilor din timpul Războiului Rece este înlocuită cu aceea a *ciocnirii civilizațiilor*, care se transformă într-o versiune culturală

³ Tedd R. Gunn, Barbara Harff, **Ethnic Conflict in World Politics**, Westview Press, Boulder Colorado, 1994, pp. 77-78.

⁴ Charles Tilly, *Ethnic conflict in the Soviet Union*, în *Theory and Society*, vol. 20, Nr. 5, Kluwer Academic Publishers, Olanda, 1991, p. 569.

⁵ Nathan Leites, *Psycho-Cultural Hypothesis about Political Acts*, în *World Politics*, vol. 5, Nr. 1, octombrie 1948, pp 102-119

⁶ David Laitin, **Hegemony and Culture: Politics and Religious Change among Yoruba**, University of Chicago Press, Chicago, 1986, pp. 171-172.

⁷ Clifford Gertz, **The interpretation of Cultures**, Basic Books, Michigan, 1973, p. 5.

⁸ Samuel P. Huntington, **Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale**, Antet, București, 1999.

actualizată a geopoliticii, reînnoindu-se astfel tradiția realistă anterioară Războiului Rece care a fost întotdeauna determinată cultural. Teza lui Samuel Huntington poate fi comparată cu o încercare de reluare a discursului din era Războiului Rece, caracterizat de data aceasta de o trăsătură pre-ordonată a relațiilor internaționale, estompată până atunci de ciocnirea ideologiilor. Astfel, transpusă geopolitic, această teză împarte scena globală în civilizații diferite (deci este multipolară) aflate în arii culturale diferite (ocupă, astfel un teritoriu) iar între acestea există liniile de falie (granițele, „cortina de fier”) în apropierea cărora este cel mai probabil să apară conflicte. Autorul nu se oprește aici, ci prevede o viitoare confruntare între Occident (garantul și promotorul democrației) și lumea islamică, care este prezentată – iar această viziune a fost confirmată mai târziu, de preluarea ei ca teorie a Războiului împotriva terorismului – în termeni de inamiciție absolută. Este creat astfel un nou inamic, iar din acest punct de vedere teza huntingtoniană are „meritul” nu numai de a identifica și „promova” un nou (potențial, la acea vreme) inamic ci și de a transforma o balanță a puterii multipolară (rezultată din interacțiunile globale de natură strict culturală ale celor 9 civilizații⁹ propuse în dezvoltarea acestei teorii) într-una strict bipolară, similară celei aparținând Războiului Rece).

Publicată inițial sub forma unui articol¹⁰ în anul 1993, teoria avansată de către Samuel Huntington, este dezvoltată mai târziu în lucrarea de referință *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*. Aceasta afirmă ideea că, spre deosebire de epocile anterioare când conflictele majore au avut loc în cea mai mare parte a lor, în spațiul civilizației occidentale, având la bază cauze politice, ideologice sau politice, în epoca post-Război Rece conflictele vor avea cauze culturale, bazate pe diferențele dintre „civilizații”. Diversele valori religioase și culturale vor conduce la o „ciocnire a civilizațiilor” care va influența evoluția scenei politice internaționale. Conflictul dintre civilizații va fi ultima etapă în evoluția conflictului în epoca modernă. Cum, în viziunea sa, următorul conflict major va avea loc între Islam și Occident, acesta din urmă va trebui să-și mențină superioritatea și să limiteze extinderea civilizației islamice prin politici de tip „divide et impera”. Presupusa amenințare la adresa lumii occidentale din partea celei islamice, divide astfel lumea în tabere inamice, precum Islamul și Creștinismul, democrația islamică și cea occidentală etc. Odată cu 11 septembrie 2001 și declanșarea Războiului împotriva terorismului, teoria lui Samuel Huntington revine în actualitate. Excesiva instrumentalizare a propriilor valori culturale de către extremiști (fie ei musulmani sau creștini) alături de renașterea unor reprezentări ostile cu surse istorice, aparținând memoriei culturale, au furnizat pretinse dovezi empirice pentru interpretări superficiale ale unei realități care se dovedește, de fapt, mult mai complexă.¹¹ De altfel teoria lui S. Huntington a primit destule replici critice bazate pe faptul că a împărțit lumea în „pretinse culturi sau civilizații care se ciocnesc” împărțire care poate fi acceptată numai pentru că

⁹ Samuel Huntington, *op.cit.*, 1999, pp. 34-35.

¹⁰ Samuel Huntington, *The clash of civilizations*, în *Foreign Affairs*, nr. 72(3), 1993, pp. 22-49.

¹¹ Mohssen Massarrat, *Der 11 September: Neues Feindbild Islam? Anmerkungen über tief greifende Konfliktstrukturen*, în *Aus Politik und Zeitgeschichte*, B3-4/2002, p. 3.

furnizează răspunsuri facile în alb-negru unui extrem de complex fenomen de pe scena internațională¹².

Un alt aspect discutabil al teoriei ciocnirii civilizațiilor este acela că susținătorii acesteia consideră, în mod nefericit, că Islamul este singura cauză ce justifică absența democrației în Orientul Mijlociu. Mai mult, etichetează drept „inamic” cea de a doua religie, ca răspândire, a globului, religie care, istoric, a stat la originea unor profunde valori și acte culturale.¹³

Opinia noastră în ceea ce privește teza huntigtoniană este că fără a nuanța cu prezentarea unor argumente de o mai subtilă natură academică a contribuit mai degrabă la obstrucționarea unor observații și analize obiective a conflictelor globale și astfel la neglijarea unor observații concrete cum ar fi faptul că sursele conflictului trebuie căutate incipient nu între culturi ci în interiorul acestora, că procesul de globalizare desfășurat rapid și asimetric economic și politic, a cauzat în ultimele decenii segmentări sociale periculoase prin vulnerabilitățile ce le produc în orice tip de societate.¹⁴

Samuel Huntington își situează teoria în contextul relațiilor internaționale, considerând că specialiștii au oferit patru modele ce pot explica dinamica relațiilor internaționale, în perioada post-Război Rece, abordarea sa constituindu-se într-o a cincea paradigmă. Teza *sfârșitului istoriei* a lui Francis Fukuyama, care sugerează că sfârșitul conflictelor majore și începutul construcției unei lumi în armonie¹⁵ este prima¹⁶ din aceste patru paradigme menționate. Cel de-al doilea model este susținut de viziunea a două lumi simultane¹⁷: *noi* și *ei*, unde *noi* este zona păcii și *ei* zona turbulentă. Zona păcii ar grupa zona statelor occidentale și Japonia, care constituie aproximativ 15% din suprafața globului, restul de 85% aparținând celei de a doua zone. Ne este imposibil să nu remarcăm în acest punct similitudinea cu viziunea aparținând religiei islamice, conform căreia lumea este constituită din două regiuni: regiunea păcii și regiunea războiului. Cel de-al treilea model¹⁸ este acela al școlii realiste a relațiilor internaționale, potrivit căreia statele sunt principalii actori ai scenei internaționale. Acestea evoluează într-un mediu caracterizat de anarhie. Pentru a-și asigura supraviețuirea, bunăstarea și securitatea, în acest mediu, ele vor trebui să acționeze în scopul înclinării balanței puterii în favoarea lor, după un calcul rațional.

Cel de-al patrulea model, așa cum reiese din prezentarea lui Samuel Huntington este caracterizată de viziunea unei lumi dominate de haos¹⁹. Statele nu mai sunt singurii actori ce evoluează pe scena mondială, acestora adăugându-li-se companiile multinaționale, organizațiile internaționale, și altele a căror principală

¹² Raffaella A. Del Sarto, *Setting the (cultural) Agenda: Concepts, Communities and representation in Euro-Mediterranean Relations*, în *Mediterranean Politics*, vol.10, Nr.3 (Noiembrie 2005) p.316.

¹³ Albrecht Metzger, *Die vielen Gesichter des Islamus, in Aus Politik und Zeitgeschichte*, B.3-4/2002, p. 10.

¹⁴ Mohssen Massarrat, *op.cit.*, 2002, p.4.

¹⁵ Francis Fukuyama, *Sfârșitul istoriei și ultimul om*, Paideia 1992, *passim*

¹⁶ Samuel Huntington, *op.cit.*, 1999, p. 41.

¹⁷ Ibidem, p.43.

¹⁸ Ibidem, p. 45.

¹⁹ Samuel Huntington, *op.cit.*, 1999, p. 48.

trăsătură este aceea că exercită o influență semnificativă asupra comunității internaționale.

Dincolo de controversele născute după lansarea teoriei huntingtoniene, rămâne totuși o certitudine: perioada post Război Rece a adus cu sine renașterea interesului privind factorii culturali în studiile de securitate, ceea ce reflecta nevoia de sporire a atenției îndreptate către variabilele culturale (limbă, religie, etnie, educație, raportul dintre populația locală și imigranți etc.). Studiul factorilor culturali capătă un rol important în demersul de abordare a aspectelor cu efecte în evoluția securității a statelor, pornind de la premisa în care cultura este o variabilă relaționată ideilor și valorilor. Astfel, în majoritatea cazurilor, exceptând ideile și valorile general umane, acestea au un caracter local, intern, național sau regional. Din punct de vedere al analizei de securitate, acest fapt tinde mai degrabă să accentueze trăsătura de unicitate a unei anumite culturi, ceea ce presupune și un mai mare risc de apariție a unor tensiuni și conflicte, în detrimentul acțiunii de a identifica similaritățile care pot facilita comunicarea, dialogul cultural și buna înțelegere.

Caracterul complex al culturii a făcut ca, nu de puține ori, aceasta să fie confundată cu civilizația, dar o egalitate de sens între cele două noțiuni este exclusă, din moment ce majoritatea specialiștilor acordă termenului „civilizație” nuanțe de etnocentrism, el putând desemna starea la care au ajuns la un moment dat unele culturi în decursul istoriei.

În viziunea lui Vere Gordon Childe – filosof și arheolog britanic cu merite importante în dezvoltarea teoriei evoluției sociale – , ceea ce distinge o civilizație de alta este „*revoluția urbană*”²⁰, adică apariția orașului, văzut ca centru de activități ceremoniale, economice și politice. Uneori prin civilizație se înțelege o stare a unei societăți, caracterizată de trăsături culturale specifice (paleolitică, elenistică, industrială). De asemenea, termenul este frecvent utilizat în sensul de arie culturală (regiune geografică incluzând mai multe etnii care, deși diferite, au o serie de trăsături culturale asemănătoare sau comparabile).

Conform aprecierii lui Ralph Linton, „*de-a lungul întregii sale istorii, omul a fost doar vag conștient de existența culturii și chiar acest grad de conștiință l-a datorat numai contrastelor dintre obiceiurile proprii societății și obiceiurile societății cu care s-a întâlnit să intre în contact... Astfel că, una dintre cele mai importante realizări științifice ale timpurilor moderne a fost recunoașterea existenței culturii*”²¹.

Noțiunea universală de cultură este ea însăși un produs al întâlnirilor practice dintre culturile particulare, rezultatul cunoașterii reciproce și al interdependențelor dintre societăți, fenomen care, fără a lipsi din stadiile anterioare, s-a amplificat în epoca modernă și contemporană. Într-un mod similar stau lucrurile și cu noțiunea de civilizație, care s-a impus în Renaștere, când progresele tehnice, științifice și economice, abordările raționale, dezvoltarea mediului urban, a comerțului și transporturilor, precum și propagarea ideilor politice cu natură democratică, au

²⁰ Vere Gordon Childe, **Man Makes Himself**, Watts Publishing, 1966, p.140.

²¹ Ralph Linton, **Fundamentul cultural al personalității**, Editura Științifică și Enciclopedică, 1968, București, p.72.

transformat mediul social, spre diferență de epoca medievală. În timp, civilizația începe să fie asociată cu dezvoltarea industriei, a mijloacelor de transport și comunicație, cu direcțiile politice democratice. Astfel, un model istoric de civilizație, ajunge să fie identificat progresiv, cu Civilizația, în sine. Pe acest fundal, însă, au fost constituite și structurile politice și culturale ale națiunilor moderne, pentru care aspectul identitar a devenit esențial. Diversitatea etnică și națională a culturilor a devenit semnificativă în abordările doctrinare și acțiunile politice ale acestora. În acest sens, Claude Levi-Strauss, remarcă într-una din lucrările sale de referință: „În societățile omenești, acționează simultan forțe orientate în direcții opuse: unele tind spre menținerea și chiar spre accentuarea particularismelor, altele acționează în sensul convergenței și al afinității”²².

Abordând istoric problema culturii și civilizației, Edward Sapir sintetizează o nouă viziune prin reinterpretarea istoricității în termeni noi afirmând că nucleul semantic al conceptului de cultură se referă la „un ansamblu de atitudini, de viziuni asupra lumii și de trăsături specifice de civilizație care conferă unui anumit popor locul său original în lume.”²³ Astfel, orice definiție a culturii capătă o referință clară la fondul etnic de geneză, cultura definind modul de viață al unei comunități sau al unui popor, privite în integralitatea lor, ca sistem de atitudini, valori, idei, conduite și instituții. Prin urmare, elementele culturale, precum etnicul și religia capătă variabile istoric și regional, în funcție de contextele în care sunt integrate. Fizionomia diferitelor culturi este rezultanta istoriei lor, a înlănțuirilor de experiențe succesive, a raporturilor cu alte culturi etc.

Prin urmare, cultura a fost văzută drept un indicator al specificității naționale, pe când civilizația a fost considerată mai degrabă un factor de unificare a societăților.

În urma studierii atente a bibliografiei folosite pe parcursul demersului nostru de cercetare, am remarcat în majoritatea abordărilor ce au în centrul lor specificul național, etnia și religia, că folosesc drept termen de referință cultura, nu civilizația, cum se întâmplă, de exemplu, în cazul lucrării lui Samuel Huntington, „Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale”

În plan național, George Călinescu observa că „spiritul uman își găsește adevărata expresie în obiecte”, civilizația fiind tocmai „spiritul exprimat, devenit material”, ca parte a unor „monumente în înțelese larg”²⁴, prin urmare există o întrepătrundere a aspectelor culturale și de civilizație, funcția utilitară combinându-se cu cea spirituală și estetică, elementele civilizației poartă în ele semnele particulare ale culturii, ceea ce le conferă originalitate, semnele distinctive ale identității.

Cu alte cuvinte, prin civilizație este exprimată integrarea socială a culturii, funcția ei pragmatică, ca și capacitatea de asimilare a valorilor în modul de viață, în diferitele domenii de activitate ale unei comunități sau popor. Relaționând cultura valorilor, civilizația va fi relaționată bunurilor, normelor, practicilor, și procedurilor, privite drept mijloace de satisfacere a unor cerințe. Civilizația devine astfel,

²² Claude Levi-Strauss, *Rasă și istorie*, în *Rasismul în fața științei*, Editura Politică, București, 1982, pp. 6-7.

²³ Edward Sapir, *Anthropologie*, Editions de Minuit, Paris, 1976, p. 329.

²⁴ George Călinescu, *Aproape de Elada*, în *Revista de istorie și teorie literară*, Capricorn, 1985, pp. 67-73.

finalitatea pragmatică a faptelor culturale, efectul lor în câmpul existenței cotidiene a indivizilor.

În această lumină, civilizațiile, în accepțiunea huntingtoniană²⁵, sunt vaste entități istorice întinse pe arii geografice variabile, și înglobând comunități, societăți și popoare diverse, relaționate pe baza unor similarități ce țin de sistemul de valori, de modul de viață și progresul tehnologic. Sunt structuri ce se manifestă prin diverse moduri de organizare politică, economică și instituțională a unor entități solidare prin religie, etnie, tradiții, valori, idealuri, idei și tehnologii.

Întrucât statele sunt entități dominante, securitatea națională este o problemă centrală atât în cazul referirii ei la stat, cât și în aplicarea ei mai directă la elementele sale etnoculturale și religioase. Permeabilitatea statelor atât la ideile cât și la popoarele asociate cu alte state, șterge granițele dintre securitatea internă și cea internațională. Dispar astfel distincțiile între cetățenii unui stat și cei străini, între politica internă și internațională, astfel, chiar și simplul schimb de idei și de comunicare putând duce la amenințări culturale semnificative politic (cum este cazul reacției fundamentalistilor islamiști la penetrarea ideilor occidentale în lumea arabă). Problemele de limbă, religie și tradiție culturală dețin un loc important în ideea de stat și pot avea nevoie să fie apărate sau protejate în cazul „importurilor” culturale, atât de seducătoare de multe ori. Multe conflicte actuale au la bază credințe, cele mai multe rezultând din ciocnirea aspectelor religio-politice ale comunităților aflate în conflict și asocierea lor cu politicile guvernamentale. Educarea aderenților în spiritul urii sau adversității față de tot ceea ce constituie „lumea exterioară”, în cazul religiilor „militante”, ce practică și un „prozelitism agresiv”, este un fapt real de necontestat. Adepții acestor religii pot recurge relativ simplu la violența armată pentru a-și atinge obiectivele politice, culturale și economice, dar ordinea internă și internațională trebuie să se raporteze la lege și instituții, la aranjamente, negocieri, compromisuri, pe căi raționale.

Manifestările de intoleranță în ceea ce privește aspectele religioase sau etnice constituie surse de instabilitate cu precădere la nivel regional, în această perioadă când procesul de globalizare conduce spre formarea unor *medii multiculturale*. În aceste condiții, creșterea influenței unei anumite culturi, depășind spațiul de origine, poate naște o serie de resentimente. Așa cum am afirmat și în alte analize precedente, cele trei mari religii monoteiste (creștină, islamică și iudaică) pot fi transformate deseori în cauze ale unor conflicte, deși adevărata cauză pare a fi, mai degrabă, diversitatea interpretărilor aduse textelor religioase ale fiecărei din cele trei religii. Riscul unor conflicte interreligioase există, dar nu poate fi ignorată apariția unor tensiuni între denominații mai vaste, cum ar fi susținătorii religiei și cei ai secularismului, influența curentelor seculare asupra vieții cetății înregistrând creșteri semnificative în ultimele decenii. Drumul spre conflict este ușor de parcurs pentru că sunt implicate *aspecte identitare*, sensibile la orice influență externă percepută drept agresivă. În alte cazuri sunt lezate direct drepturile fundamentale ale omului, în

²⁵ Pe larg în Kanti Bajpai, *Samuel P. Huntington's Clash of Civilisations, reconsidered*, în *International Studies*, vol. 36, nr.2, 1999, p.165-189; Simon Murden, *Cultural conflict in international Relations: The Globalization of World Politics*, în *Introduction to International Relations*, Oxford University Press, Oxford, 1998, p.374.

special acolo unde ideologiile totalitare încă există, în țări din Orientul Mijlociu sau Asia Centrală, de exemplu, ceea ce face să existe tensiuni între diferite segmente minoritare și cel majoritar de populație.

În opinia noastră, aspectele culturale, etnice și/sau religioase au un rol major în evoluția securității pentru că sunt percepute ca având influență directă asupra suveranității statelor, nu de puține ori tensiunile crizele și conflictele de natură etnico-religioasă având atașate revendicări teritoriale*, făcând ca la nivel extern cooperarea dintre state problematică și conducând, astfel, la probleme de securitate. De asemenea, influența acestor aspecte asupra securității este evidentă și prin urmările provocate în cadrul intern, după cum ne-au demonstrat cazurile Iugoslaviei și a statelor desprinse din fosta URSS, demonstrații mai mult decât explicite pentru modul în care aspectele etnice și religioase au constituit cauze ale degradării securității în regiuni de un interes strategic ridicat pentru Europa și comunitatea internațională în ansamblul ei.

* Am considerat aici teritoriul drept spațiul fizic în care se exercită suveranitatea unui stat

CONVERGENȚA NORMELOR DREPTULUI OMULUI ȘI ALE DREPTULUI UMANITAR ÎN ASIGURAREA PROTECȚIEI DIFERITELOR CATEGORII DE PERSOANE

Dr. Valentin-Stelian BĂDESCU*

Human rights law has influenced the provisions of the Geneva Conventions and their Additional Protocols. Parallelism content was marked by issues such as right to life, prohibition of torture, inhuman or degrading punishment, arbitrary arrest or detention, discrimination based on race, sex, language or religion. This parallelism and the growing convergence enriches both humanitarian law and human rights law. Exempli gratia, provision of art. Joint 3, for "a regularly constituted court, together with (court) for judicial guarantees recognized as indispensable by civilized peoples", with reference to the processes during international armed conflict and obligation in the art.84 of the Third Geneva Convention that a prisoner of war shall be tried by a court offering "guarantees" the essential independence and impartiality generally recognized, should be interpreted as inevitable and water.

1. Argumentum

Dreptul drepturilor omului a influențat dispozițiile Convențiilor de la Geneva și Protocoalelor lor Adiționale. Paralelismul conținutului a fost marcat de chestiuni, cum sunt: dreptul la viață, interzicerea torturii, pedeapsa inumană sau degradantă, arest sau detenție arbitrară, discriminarea pe motive de rasă, sex, limbă sau religie¹. Acest paralelism și convergența crescândă îmbogățește, atât dreptul umanitar, cât și dreptul drepturilor omului. *Exempli gratia*, prevederea din art. 3 comun, referitoare la „un tribunal constituit în mod regulat, însoțită (judecata) de garanții judiciare recunoscute ca indispensabile de către popoarele civilizate”, cu referire la procesele din timpul conflictelor armate internaționale și obligația conținută în art.84 al celei de-a III-a Convenții de la Geneva potrivit căreia un prizonier de război trebuie să fie judecat de către un tribunal care oferă „garanții” esențiale de independență și imparțialitate unanim recunoscute, ar trebui să fie interpretate în mod inevitabil și aplicate prin prisma drepturilor omului². În mod similar, în măsura în care a IV-a Convenție de la Geneva nu poate rezolva în mod adecvat problemele ocupației moderne, în cazul ocupației prelungite, protecția aplicată drepturilor omului ar trebui invocată pentru a suplini lacuna.

Curtea Internațională de Justiție a concluzionat că normele drepturilor omului continuă să se aplice în timpul conflictului armat. În opinia sa consultativă referitoare la armele nucleare, Curtea a precizat că, „protecția prevăzută în Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice nu încetează în timp de război, cu excepția cazului stipulat de art. 4, al înțelegerii prin care se poate deroga de la anumite

* **Colonel (r)., avocat în Baroul București**

¹ A se vedea, Statutul Curții Penale Internaționale, art.7(1) (h).

² Th. Meron, Umanizarea dreptului umanitar, eseu cu titlul original, *The Humanization of Humanitarian Law*, publicat în *American Journal of International Law*, vol. 94, nr. 2, aprilie 2000, p.266.

dispoziții”³. Curtea a reținut de asemenea, relația dintre dreptul la viață aflat sub incidența prevederilor art. 6 al Pactului și protecția oferită de dreptul umanitar. Istoria legislativă, relativ recentă, a acestui articol întrunește majoritatea opiniilor conform cărora „în măsura în care în dreptul internațional actual acte legale de război sunt recunoscute, astfel de acte sunt considerate a nu fi interzise de art.6, dacă ele nu violează normele dreptului internațional și obiceiurile războiului”⁴. Mai mult, știința drepturilor omului, este o disciplină specială, a științelor umane, al cărei obiect este studiul raporturilor dintre oameni, studiu ce-și fixează ca punct de referință demnitatea umană, determinând drepturile și libertățile care, în ansamblu, sunt necesare pentru înflorirea fiecărei personalități umane. În cadrul drepturilor omului, noțiunea de demnitate umană, este esențială, căci ea apare, prin excelență, ca un „principiu matrice”, care constituie soclul drepturilor fundamentale. Această noțiune, a irigat întotdeauna filosofia drepturilor omului, chiar dacă acest concept posedă o anumită autonomie juridică în raport de drepturile omului: aceea de a induce o valorizare a libertății omului, în timp ce demnitatea desemnează omul în calitatea sa de a aparține umanității⁵.

Într-o speță⁶, Tribunalul Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie a subliniat că principiul general al respectului pentru demnitatea umană a fost „principalul temei” atât al drepturilor omului cât și al dreptului umanitar. Esența întregului corp al dreptului umanitar la fel de bine ca și al dreptului drepturilor omului se află situată în protecția demnității umane a fiecărei persoane indiferent de sexul său. Aceasta este și esența sensului umanizării dreptului umanitar⁷.

Principiul general al respectului demnității umane este chiar *raison d'être* a dreptului internațional umanitar și a dreptului drepturilor omului; într-adevăr în timpurile moderne a dobândit o așa mare importanță încât s-a răspândit în întreg corpusul dreptului internațional. Acest principiu are în vedere, protecția ființelor umane împotriva atentatelor asupra demnității lor personale, dacă astfel de acte sunt comise prin atacuri ilegale sau prin umilirea și deprecierea onoarei, respectului de sine sau a integrității mentale a unei persoane⁸.

Într-un alt caz, Comisia Inter-americană a Drepturilor Omului arată că autoritatea sa în aplicarea dreptului internațional umanitar ar putea proveni din suprapunerea între normele Convenției Americane cu privire la Drepturile omului și Convențiile de la Geneva. Comisia a menționat că „dispozițiile articolului 3 comun sunt în esență dreptul pur al drepturilor omului”⁹.

³ Pentru o privire de ansamblu, a se vedea, *International Law, The International Court of Justice and Nuclear Weapons* (Laurence Boisson & Philippe Sands, edit.1999).

⁴ Th. Meron, op. cit, 2000, p.267, precum și bibliografia citată.

⁵ Nicolae Popa, Marin Voicu, *Dreptul la un proces echitabil într-un timp rezonabil*, Revista de drept public nr. 4, 2004, p. 61.

⁶ Procuror vs. Frundzija, în 38 ILM 317 (1999).

⁷ Th. Meron, op.cit., 2000, p.267.

⁸ Procuror vs. Frundzija, în 38 ILM 317 (1999).

⁹ A se vedea, Liesbeth Zegfeld, *The Inter-American Commission on Human Rights and International Humanitarian Law*, Intl. Rev. Red Cross, Nr. 324/1998, 505.

Din cauză că dreptul drepturilor omului, în esență sa inderogabilă, continuă să se aplice pe timpul conflictului armat, protecția suplimentară prin mecanisme de dreptul războiului poate fi completată în unele circumstanțe. Astfel, persoanele care nu sunt protejate în timpul unui conflict armat, deoarece guvernul lor nu menține relații diplomatice normale cu puterea deținătoare, ar beneficia de cel puțin dispozițiile nederogabile ale acordului politic dacă statul interesat este parte. Dimpotrivă, o persoană ar putea beneficia de protecția dreptului umanitar chiar cu privire la drepturile care derogă de la tratatele privind drepturile omului, întrucât dreptul umanitar nu permite derogarea pe motive de urgență, o regulă care s-a dezvoltat precar pentru situații de cea mai înaltă necesitate. Dreptul umanitar conține, totuși câteva excepții întemeiate pe rațiuni militare imperative (necesitatea militară) sau motive de securitate, de exemplu, art. 49(2), 64(1), 78(1) al Convenției a IV-a de la Geneva. Așa cum remarcam în cele ce preced, Curtea Internațională de Justiție a recunoscut că drepturile omului nu încetează să se aplice în situații de conflict armat deși unele dintre acestea sunt supuse derogării pe motiv de urgență. Acest principiu a fost acceptat atât în teorie cât și în practică. După Conferința Internațională de la Teheran din 1968, cu privire la drepturile omului, Adunarea Generală a Națiunilor Unite, a adoptat Rezoluția 2444 (XXIII) intitulată „Respectarea drepturilor omului în conflictele armate” care a recunoscut necesitatea aplicării principalelor principii în toate conflictele armate¹⁰. Potrivit unui raport din 1970, instrumentele Națiunilor Unite se impun a fi ratificate în scopul invocării lor în vederea protejării drepturilor omului în așa fel încât să completeze și să împrumute sprijin celorlalte instrumente speciale, aplicabile în condiții de conflict armat¹¹. Aplicarea paralelă a drepturilor omului și a dreptului umanitar în situații de conflict armat este ilustrată de Rezoluția Consiliului de Securitate 1041 din 1996, care a chemat toate formațiunile din Liberia să respecte deopotrivă dreptul umanitar cât și dreptul drepturilor omului¹². Mai recent, potrivit unui material intitulat „Protecția civililor în conflictele armate” Consiliul a condamnat atacurile împotriva civililor, mai ales femei, copii și alte grupuri vulnerabile, incluzând refugiații și persoanele dislocate pe plan intern, care violau normele relevante ale dreptului internațional, inclusiv ale dreptului internațional umanitar precum și ale drepturilor omului. Abordarea simultană a celor două ramuri ale dreptului internațional a făcut obiectul atât a Consiliului de Securitate, dar și a Secretarului General, care în Raportul de activitate al organizației abordează coordonatele și protecția civililor în conflictele armate¹³. Și Comisia Națiunilor Unite pentru drepturile omului a condamnat violările drepturilor omului și

¹⁰ UN Doc. A/7218 (1969) Problematika umanitară, ca sferă de preocupări ale Națiunilor Unite, a început să se manifeste mai pregnant din 1968, la Conferința convocată cu prilejul aniversării a 20 de ani de la adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului. Pentru detalii, a se vedea, I. Cloșcă, I. Suceavă op.cit., 2000, pp.20-21.

¹¹ **Respect for Human Rights in Armed Conflicts**, Raport of the Secretar General UN DOC/1970.

¹² A se vedea, **Rezoluția 1041/29.01.1996, precum și rezoluțiile 1059/31.05.1996; 1071/31.08.1996; 1083/27.11.1996**. Protecția drepturilor omului în perioada de conflict armat se regăsește și într-o serie de alte documente ONU care se referă la protecția unor categorii de persoane în mod special, femei, copii, ziariști.

¹³ **Rapport du Secretaire général sur l'activite de l'organisation**, op.cit.,p. 24-25 (par.99-104).

a dreptului umanitar atât în conflictele internaționale cât și în cele fără caracter internațional de exemplu, în rezoluțiile cu privire la Kuwait, Ruanda, Fosta Iugoslavie¹⁴, Iran, Afganistan precum și Irak începând cu martie 2003¹⁵.

Începând din anii 1970, Națiunile Unite s-au preocupat în mod regulat de aspecte relevante ale dreptului internațional umanitar în contextul drepturilor omului în particular prin activitățile subcomisiei pentru promovarea și protecția drepturilor omului și instituția raportorilor speciali numiți pentru a constata încălcarea normelor de drept în situații concrete. Câteva exemple sunt sugestive în acest sens. Astfel, în documentul raportorului special cu privire la violările drepturilor omului comise în Kuwait-ul ocupat de către forțele invadatoare irakiene se menționează că au fost încălcate „prevederile consacrate în Carta ONU, acordurile internaționale și alte instrumente juridice relevante, incluzând drepturile civile și politice, economice, sociale și culturale și principiile dreptului umanitar”¹⁶.

În mandatele lor, raportorii din Columbia¹⁷, 1990, Sudan¹⁸ au constatat violări precum uciderea civililor de către forțele armate, execuții sumare, dislocări forțate prin care se încălcau în mod abuziv atât drepturile omului cât și dreptul umanitar în primul caz, fie ducerea unui război în mod responsabil de către entități non-statale, în cazul Sudanului, când comunul articol 3 al Convențiilor de la Geneva a constituit temeiul juridic pentru incriminarea acestor fapte. Tot astfel pot fi menționate încălcările legilor și obiceiurilor războiului, ca și comiterea crimelor împotriva umanității, ori după caz purificare etnică în anumite zone în timpul războiului din Bosnia¹⁹

¹⁴ Comisia Națiunilor Unite pentru drepturile omului, UN DOC. E/1991/22, E/CN4/1991/91 pentru Kuwait; E/1995/23, E/CN4/1995/176 pentru Rwanda; CHR Res.1995/89 pentru Bosnia-Herțegovina; Gregory I. Naarden, op. cit., p342-348.

¹⁵ Rezoluția 1483 din 22 mai 2003 a Consiliului de Securitate al ONU prin care s-a încercat adaptarea dreptului de ocupație (dreptul aplicabil pe perioada de ocupație) provocărilor contemporane, precum și Rezoluțiile 1500 din 14 august 2003 și 1511 din 16 octombrie 2003. Pentru amănunte vezi, „*The Security Council's Unprecedented Action*”, p.844-847, în cadrul unui studiu mai amplu, Lori Fisher, Bernard H. Oxman, „Agora (Continued): Future Implication of the Iraq Conflict” Editors’ Note, în AJIL, 2003, nr. 4, p. 803-888, unde se precizează că elementele esențiale codificate ale dreptului de ocupație includ, între alte instrumente, art. 43 al Regulamentului de la Haga care rămâne un pilon important al practicilor de ocupație (care reclamă că „*Autoritatea puterii legitime care, în fapt a trecut în mâinile ocupantului, iar acesta trebuie să ia toate măsurile posibile pentru a restaura și asigura ordinea publică și siguranța și să respecte legile în vigoare în țară*”, art. 1 și 2 ale Convențiilor de la Geneva, art5 al Convenției IV de la Geneva, etc.(op.cit., p.847). Sunt, de asemenea, menționate o serie de eșecuri ale puterilor ocupante (SUA și Marea Britanie), cum ar fi: eșecul de a nu preveni sau opri jefuirea spitalelor, facilităților din domeniul petrolului sau a altor forme de energie, a clădirilor guvernamentale etc., ori eșecul de a stabili și menține ordinea publică și siguranța; sau de a restabili alimentarea cu apă, energie electrică și salubritatea pentru a menține sănătatea publică și igiena; ori eșecul de a îndeplini pe deplin îndatorirea de a asigura aprovizionarea cu hrană și medicamente și altele asemenea (pp.855-856).

¹⁶ Raportul cu privire la situația drepturilor omului în Kuwait sub ocupația Irakului, UN DOC E/CN4/1992/26.

¹⁷ UN DOC. E/CN4/1990/22.

¹⁸ UN DOC. E/CN4/1994/48, UN DOC. E/CN4/1997/58.

¹⁹ Gregory I. Naarden, op. cit., pp. 343-345.

Au fost numiți, de asemenea, de către Comisie raportori tematici spre a analiza, mai ales, elementele reieșite din situațiile de conflict armat, care au fost supuse analizei comisiei și Adunării Generale pe astfel de teme precum folosirea mercenarilor, violările sexuale în război, folosirea copiilor în conflictele armate. În materialele întocmite deseori raportorii au făcut vaste referințe la normele dreptului internațional umanitar²⁰, întrucât majoritatea instrumentelor juridice multilaterale de drepturile omului nu conține dispoziții exprese pentru aplicarea normelor dreptului internațional umanitar.

Referirile la dreptul internațional umanitar făcute de către raportorii pe probleme de drepturi ale omului nu au rămas în afara criticii. Amintim în acest sens poziția Turciei care a contestat autoritatea raportorului cu privire la judecata sumară extrajudiciară sau execuțiile arbitrare, aspecte rezultate din conflictul cu Partidul Muncitorilor din Kurdistan, afirmând că mecanismele drepturilor omului instituite de ONU nu au intenționat să încalce domeniul dreptului internațional umanitar, chiar dacă nu s-a specificat nimic în acest sens, în aceste instrumente juridice²¹.

Nu putem încheia considerațiile privind convergența normelor drepturilor omului și dreptului umanitar²² în asigurarea protecției diferitelor categorii de persoane fără a aminti, cel puțin în trecere, de rolul jurisprudenței. Și aceasta deoarece spre deosebire de anumiți responsabili guvernamentali care ca persoane, și nu doar ca programe juridice ori linii bugetare, pot fi personal interesați să promoveze anumite orientări, atât din convingere sau experiență cât și din sensul unei politici guvernamentale bine înțelese, instanțele, chiar cele ad-hoc instituite par a fi mai imparțiale, detașate sau mai puțin supuse influenței factorului politic. Totuși, nu credem și nici nu ne așteptăm de loc ca hotărârile pronunțate de aceste curți să fie exclusiv umanitare. În mod logic ele trebuie să asigure și alte sarcini (de exemplu securitatea internațională), să țină cont de alte spețe, să efectueze arbitraje între grupuri variate de interese, chiar legitime, neputând mulțumi pe deplin pe toți, mai ales că orice putere va veghea la conservarea propriilor interese, le va promova și apăra cu toate mijloacele, întrucât acestea răspund cel mai bine strategiilor lor.

2. Umanitarul și universalitatea sau despre umanizarea globalizării

Termenul „umanitar” cu o folosire totuși îndelungată, a cunoscut în ultimii ani un succes fără precedent, cu riscul de altfel, de a-și pierde consistența în multitudinea de cazuri și abuzuri al căror obiect este. Se pune frecvent acest termen în opoziție cu „politic”, în special cu politica externă, inclusiv în dimensiunea sa militară. Umanitarul vizează în primul rând ființa umană și pune persoana în centrul preocupărilor sale. Prin „umanitar” nu înțelegem una sau mai multe acțiuni specifice, ci grija de a pune binele omului, protejarea demnității lui în centrul oricărei acțiuni, și aceasta în locul oricărui om. Aici este fără îndoială ambiția comună principalelor instrumente de drept internațional ce vizează protejarea persoanei umane: drepturile

²⁰ Th. Meron, op.cit., 2000, p.270.

²¹ Ibidem p.27.

²² I. Dragoman, M. Radu, **Modernitate în problemele fundamentale de drept internațional al conflictelor armate**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004, pp.268-271, 2004.

omului, dreptul refugiaților și dreptul internațional umanitar (într-o oarecare măsură, este și un obiectiv al dreptului penal internațional)²³.

Dreptul umanitar se interesează de o persoană ca de o ființă umană esențială, dincolo de considerațiile utilitare, militare, economice și politice. Nu considerăm totuși pertinent să opunem umanitarul politicului, militarului sau economicului. Ceea ce spune dreptul umanitar, sau ceea ce impune o acțiune umanitară independentă, este o bună distincție a genurilor și o bună articulare a domeniilor de responsabilitate a diferiților subiecți. Într-adevăr, politica include umanitarul ca pe unul dintre parametrii săi; acest fapt se manifestă în cel puțin două modalități:

a) ratificând Convențiile de la Geneva din 1949, Protocoalele lor adiționale din 1977, sau orice altă convenție de drept internațional umanitar, statele manifestă în mod clar voința lor de a respecta și de a face respectat acest drept în orice situație; este deci o acțiune politică ce se așteaptă din partea statelor, pentru promovarea dreptului și a valorilor umanitare;

b) în consecință, numeroase state includ o dimensiune umanitară în obiectivele lor naționale și internaționale, în special aducând un sprijin financiar unor organizații private sau unor instituții internaționale care se „specializează” în domeniul umanitarului.

Este îndeobște cunoscut că rațiunile, ideile, conceptele, oricât de elaborate și bine structurate ar fi chiar emise de exegeți în domeniu, dacă nu au și aplicabilitate practică rămân opere monumentale de gândire frumos dispuse pe rafturile și site-urile bibliotecilor din lume. La fel și termenul „umanitar” fără acțiune concretă în beneficiul celor aflați în nevoie rămâne așa cum aminteam un succes al teoriei. Prin urmare „umanitarul în acțiune” însemnează acțiuni umanitare, în special ajutorul de urgență pentru populațiile victime în urma catastrofelor naturale sau conflicte armate. Acestea au devenit o componentă a diplomației și chiar a strategiei țărilor occidentale și dețin o pondere din ce în ce mai mare în practica internațională, în contextul globalizării²⁴ care tinde să acapareze toate domeniile inclusiv cel al umanitarului. Ele joacă de asemenea, și un rol primordial în activitățile operaționale ale ONU, în timp ce nenumărate organizații nonguvernamentale participă la aceste activități și chiar câteodată la procesul de creație alături de Societățile Naționale de Cruce Roșie sau alături de Comitetul Internațional al Crucii Roșii. Spațiul umanitar este astăzi foarte aglomerat²⁵.

Nu mai numărăm astăzi organismele private, departamentele academice, institutele de formare și cercetare, colocviile și sesiunile științifice, galele mondene care își au motivele lor de a acționa în cadrul umanitarului. Societățile transnaționale nu rămân inactive, deoarece ele „sponsorizează” din ce în ce mai mult acest gen de activități; asistăm deci la apariția unei multitudini de consultanți și de manifestări comerciale care au ca scop de a face legătura între umanitar și piațe.

Această expansiune a spațiului umanitar este îngrijorătoare din cel puțin două motive. Ea reflectă agravarea situațiilor de criză și care necesită mobilizarea

²³ Jean-Luc Blondel, *L'humanitaire appartient-re à tout le monde?* RICR, vol.82, nr.838, p.327.

²⁴ Pe larg despre problematica globalizării a se vedea, Ioan Bari, **Globalizare și probleme globale**, Editura Economică, București 2003, precum și autorii acolo citați.

²⁵ Pierre de Senarclès, *L'humanitaire et la globalisation*, RICR vol.82, nr.838/2000, p.311.

comunității internaționale precum și o schimbare de orientare ideologică și politică a țărilor bogate față de mizeria din sud. După cel de-al doilea război mondial, s-a recunoscut pe plan larg că puterile publice ar trebui să joace un rol decisiv în echilibrarea societăților prin stăpânirea dinamicii sistemului capitalist. S-a întâmplat ca în anii '80 umanitarul să ia un mare avânt în politica internațională. Această expansiune a coincis cu transformările sistemului capitalist, fapt asociat cu noțiunea de globalizare. Globalizarea și politicile de stabilizare și de restructurare care i-au fost asociate au avut ca efect o creștere a disparităților economice și sociale dintre state și în interiorul acestora.

Care caracteristici ale instituțiilor economice ori organizațiilor internaționale trebuie reformate? Pentru juriști, specialiști în dreptul internațional, dar și pentru economiști în egală măsură această întrebare este esențială și trebuie să facă urgent obiectul unui proiect de cercetare la care trebuie să contribuie aceștia în primul rând și apoi filosofi și teoreticienii politici. Analiza filosofică și etică²⁶ reprezintă fundamentul pe care se pot construi edificiul unor instituții juridice și acțiunea. Prioritățile „justiției globale” în opinia noastră vizează structura sistemului politic și de drept din lume, care, din păcate, este astfel făcută încât pentru a realiza aceste reforme trebuie convinse țările bogate. Convinse că este obligația lor (morală sau legală) sau interesul lor că acțiunea propusă va fi în contextul respectiv, eficientă și corectă. De asemenea, trebuie înțelese limitele dreptului internațional care chiar dacă încearcă să creeze condiții de justiție între state este tributar lipsei de accent către individ. Accentul pus pe stat este suspect atât din punct de vedere metodologic cât și normativ. Soluția ar fi un contract individualist global pentru premisele liberale formulate, un federalism bazat pe descentralizare și nu neapărat un stat al lumii” după cum se temea Kant. Problema nu este „statul mondial” ci descentralizarea în guvernarea globală. Descentralizarea cu accentul pe individualismul etic. Și în fine o ultimă chestiune privind justiția globală. Este sistemul actual de drept internațional complice la sărăcia milioanele de oameni? Acest sistem, care până acum rezultă din și rigidizează o anumită structură de distribuție, reprezintă o parte a problemei, însă poate fi și o parte a soluției. În măsura în care sistemul de drept internațional furnizează un cadru teoretic care ignoră sărăcia oamenilor, aceasta reprezintă o parte a problemei, iar în măsura în care sistemul oferă o structură instituțională prin care afectează „justiția distributivă”, aceasta este o parte a soluției²⁷. ***Nu se poate vorbi, mai ales astăzi, de o umanizare a normei de drept, dacă nu se are în vedere, respectarea, în orice împrejurare și în orice loc, a demnității persoanei.***

În acești ani de început de secol și de mileniu, totul, de la relațiile internaționale și până la natura conflictelor armate a evoluat s-au produs schimbări majore. Aș dori ca prin aceste rânduri, care nu au pretenția de a fi revoluționare, doar câteva impresii personale cu privire la umanitarul de astăzi și cel de mâine.

²⁶ I. Dragoman, **Realitatea relațiilor internaționale sau umanizarea junglei națiunilor**, op. cit., pp. 13-19.

²⁷ Richard B. Bilder, *Global Justice*, în AJIL, vol. 96, nr. 4/2002, p. 995.

3. Câteva chestiuni semantice

Cred că trebuie să fim mai întâi foarte atenți la sensul cuvintelor pe care le folosim. Încă ni se întâmplă destul de des să spunem că anumite războaie sunt absurde pentru că sunt crude, odioase și lipsite de sens; și asta, întrucât ni se pare că părerile avizate ale specialiștilor ar putea găsi pentru anumite probleme și alte soluții decât recurgerea la forța armată. Totuși, am ajuns la concluzia că nu toate războaiele sunt absurde: unele ne sunt mai mult sau mai puțin descifrabile și de înțeles, iar pentru altele, sensul acestor conflicte ne scapă, mai ales atunci când cei care poartă armele adoptă comportamente iraționale. Dar războaiele servesc anumite interese și din păcate, nu este exacta afirmația conform căreia la sfârșitul unui conflict nu există decât perdanți.

Conflictele armate răspund unei vaste game de motivații, dar noi întotdeauna trebuie, ca pe lângă victime, să încercăm să înțelegem și să descoperim pentru cine anume ele sunt profitabile. Altfel, ne vom vedea limitați de a vorbi doar despre situații haotice, conflicte distructive și fără a înțelege pe deplin în ce mediu evoluăm. Este poate una dintre cele mai mari dificultăți cu care se confruntă astăzi acțiunea umanitară. Nu există o soluție universal valabilă. Fiecare conflict își are specificitatea lui, originile și motivațiile particulare, scopurile lui proprii. Dacă nu analizăm în detaliu de ce anumite conflicte se prelungesc, de ce altele se diminuează, sarcina noastră risca să devină foarte dificilă, și poate avea chiar efecte negative asupra victimelor.

Mai mult, trebuie să încetăm să mai vorbim despre victimele inocente. În majoritatea cazurilor, nu știm cine este inocent și cine nu și nu văd prea bine în funcție de ce criterii putem separa grâul de neghină. Copiii sunt, desigur, întotdeauna inocenți. Dar toți ceilalți? Categoriile de persoane cărora trebuie să li se acorde protecție și asistență sunt definite în drept după niște criterii obiective (rânii, prizonierii, civilii). A introduce aici o judecată de valoare, criterii de natură subiectivă ne-ar conduce spre un mare impas. Trebuie să ne asumăm anumite limite, dar și noblețea angajamentului nostru umanitar. Ni se va întâmpla cu siguranța să întindem o mână de ajutor și unor persoane ale căror acte și cuvinte se află la antipod față de valorile pe care noi încercăm să le facem respectate. Nu este sarcina noastră să-i judecăm, pentru aceasta există tribunale; fiecare cu meseria lui.

Și în fine, înainte de a spune că de la sfârșitul războiului rece înapoi asistăm la o multiplicare a conflictelor în lume și la o întoarcere la barbarie, să judecăm încă o dată. E dificil să afirmăm că există o recrudescență a conflictelor armate la ora actuală. Înțeleg că acei care așteptau ca după căderea zidului Berlinului să se instaleze peste tot pacea și rezolvarea pașnică a conflictelor sub egida Națiunilor Unite au fost foarte dezamăgiți. Cât despre cei care consideră că barbaria și-a făcut o revenire în forță în zilele noastre, ei au fără dubiu o memorie istorică limitată. E adevărat că suntem în mod regulat martori la acte de cruzime de neimaginat, dar acestea au însoțit umanitatea pe întregul parcurs al istoriei sale, și este deci puțin probabil ca epoca noastră să fie, din acest punct de vedere, cu adevărat mai rea decât epocile care au precedat-o. Ceea ce este adevărat, în schimb, este că pragul general de toleranță față de anumite abuzuri a scăzut foarte mult. Din ce în ce mai mulți contemporani ai noștri știu ceea ce se întâmplă în cele patru colțuri ale

mapamondului, si deci compasiunea nu se mai limitează doar la cercul celor ce ne sunt apropiați, ea a devenit mondială atât pe plan cultural cât si geografic.

4. Criminalizarea războiului

E adevărat că multe dintre conflictele actuale nu mai seamănă aproape deloc cu cele pe care le-am cunoscut acum zece ani. Această observație se bazează pe o documentare adecvată. Confruntarea între cele două blocuri (est și vest) a avut ca efect, în timpul războiului rece, acela de a structura aproape toate conflictele, dar și de a le stăpâni. Combatanții dintr-o parte sau din alta erau susținuți de puterile externe, alimentați din punct de vedere militar, ideologic și financiar. Nu se jenau totuși să exploateze populațiile civile, dar puteau conta și pe alt sprijin. În multe din conflictele actuale, beligeranții trebuie să găsească pe plan local mijloacele pentru a continua lupta, și se transformă astfel în prădătorii populației civile. Altă soluție care le stă la îndemână este angajarea în operații criminale la nivel internațional, spre exemplu în traficul de droguri.

În anumite regiuni ale lumii, cu un capital derizoriu, orice aventurier poate să-și formeze o armată și să devină astfel un senior respectat în luptă. Aceste armate au o disciplină adeseori foarte relativă, nu sunt conduse de nici o ideologie specifică și trăiesc de pe urma violentei ca și ceilalți de pe urma serviciului lor. Pentru astfel de armate, adeseori compuse din oameni foarte tineri, războiul nu este un mijloc, ci un sfârșit în sine. De aici apare o situație pe care noi o întâlnim din ce în ce mai frecvent: dificultatea de a separa violența militară de violența criminală. Această dificultate se apropie de un alt fenomen cu care omenirea se confruntă din ce în ce mai des, acela de a face distincția între civili și combatanți.

Criminalizarea războiului este o problema considerabilă. În primul rând pentru civili, deoarece ei sunt aceia care plătesc prețul cel mai mare. Mai apoi și pentru umanitari, pentru că ei sunt văzuți drept ținte legitime, care se deplasează în vehicule de teren foarte atractive pentru prădători și posedă în general echipamente sofisticate de comunicații. A-i ataca, a-i deposeda de bunuri sau a-i răpi pentru a cere o răscumpărare reprezintă astăzi comportamente ce tind să se multiplice. Este foarte dificil să te protejezi împotriva acestor pericole și nici unul din mijloacele descoperite până acum nu s-a dovedit a fi satisfăcător. Mă gândesc în special la folosirea escortelor plătite și recrutate dintre combatanți. Și mai grav, criminalizarea războiului îl poate face pe acesta să devină „cronic”. În mod contrar unei idei foarte răspândite, războiul nu este neapărat o întrerupere abruptă a unui proces liniar de dezvoltare a economiei. El este adesea o înlocuire a unei economii prin alta, la fel cum el creează noi surse de putere. Atunci când apare o economie de război, în special în situațiile în care statul a pierdut majoritatea puterii sale, elementele care au interesul să vadă apariția unui conflict – cel puțin de mică intensitate – pot fi mai puternice și mai influente decât cele care au interesul de a-l stopa.

Nu putem ignora, în acest context, impactul pe care îl poate avea o acțiune umanitară pripită, în special în domeniul asistenței alimentare. Și chiar atunci când ea nu este pripită, asistența internațională poate, în anumite cazuri, alimenta și pereniza conflictele. De aici importanța, încă o dată, de a analiza fiecare context cu luciditate și de a observa impactul acțiunii umanitare cu detașare și fără complezență. Donatorii

tind, desigur, să fie impresionați de către tonajul distribuit. Totuși, mai devreme sau mai târziu, obiectivul vizat de către umanitari va fi acela de a transfera cât mai puțin posibil ajutoare umanitare către țările în conflict.

5. Sensul acțiunii umanitare

Este bine de amintit că acțiunea umanitară este limitată prin constrângerile obiective cărora ea trebuie să le facă față, dar și prin natura și intențiile sale. Acțiunea umanitară este o formă modernă de caritate. Ea vizează diminuarea suferințelor anumitor categorii de persoane și prevenirea apariției unor comportamente contrare dreptului și anumitor principii umanitare, deci vizează de fapt și prevenirea viitoarelor suferințe. Atunci când vorbim despre prevenire, nu este vorba decât despre prevenirea suferinței umane cauzată de o violare a dreptului internațional umanitar. În schimb, nu avem menirea de a preveni conflictele armate. Chiar și dacă ipotetic am avea-o, nu am avea însă mijloacele necesare. Nu trebuie să ne amăgim. A afirma că acțiunea umanitară contribuie la promovarea păcii, ceea ce mi s-a întâmplat să fac de multe ori, provine dintr-o profesie de credință. Mi-e teama că în realitate, există la fel de multe exemple de acțiuni umanitare care au contribuit la prelungirea unui conflict cât cele care au avut efectul invers. Și cu cât violările dreptului umanitar sunt mai grave, cu atât condițiile de reinstaurare a păcii sunt mai dificil de reunit.

Trebuie să avem o viziune clară despre ceea ce înseamnă acțiunea umanitară. De aceea utilizarea expresiilor cum ar fi „catastrofa umanitară”, „ingerința umanitară”, sau „război umanitar” este foarte ambiguă. Din punctul meu de vedere, cred că acțiunea umanitară se definește la fel de bine atât prin efectele sale cât și prin mijloacele ei. Despre efecte, am spus-o mai sus: alinarea suferințelor victimelor și prevenirea viitoarelor suferințe. Cât despre mijloace, ele constau în acțiunea cu consimțământul tuturor părților implicate în conflict. Acest crez nu implică nicio judecată de valoare. El se bazează pe o necesitate practică: protecția victimelor conflictelor armate presupune ca noi să obținem încrederea tuturor părților, fie că este vorba de accesul la prizonierii de război, fie că vorbim despre cunoscutele regulile internaționale de respectat, fie că vorbim de crearea unui „spațiu umanitar”. Există războaie care fac multe victime, există politici care conduc la deplasări masive, exoduri ale populației, există crize sociale și economice care pot conduce la conflicte armate.

Poate că sunt și războaie juste. Nu este sarcina actorilor umanitari să se pronunțe, ei nu au menirea de a restabili dreptatea și justiția. Putem însă să ne bucurăm în mod legitim când comunitatea internațională nu rămâne insensibilă în fața abuzurilor masive cărora le cad victimă diferitele comunități umane de pe această planetă. Asistăm în mod incontestabil la o mondializare a compasiunii. Putem să ne bucurăm și de faptul că dincolo de compasiune, acțiunile politice, care pot merge până la recurgerea la forță, s-au pus în mișcare, cât și de faptul că acțiunea umanitară nu va acționa decât asupra simptomelor unei crize, și niciodată asupra crizei însăși sau asupra cauzelor ei. Aceasta ar fi o ingerință: un proiect politic care pune respectul individului înaintea respectului suveranității naționale. Un astfel de proiect autorizează recurgerea la forță împotriva unei părți sau unui guvern care ar viola drepturile omului, sau chiar dreptul internațional umanitar. Acest proiect e nobil dar

periculos și, mai ales, repet, este de natură politică. El se deosebește de acțiunea umanitară din toate privințele: prin ambiția lui, prin obiectivele urmărite, prin mijloacele folosite. Să lăsăm fiecărui mod de intervenție specificitatea sa.

6. Interesul victimelor și eliberarea umanitarului

Competiția umanitară, ca orice competiție, este stimulantă. Dar, ea poate avea de asemenea și efecte îndoielnice, și trebuie să fim conștienți asupra acestui fapt. Exodul masiv spre Goma (Republica Democrată Congo), în urma aflului de refugiați ruandezi din 1994 este o ilustrare extremă a acestui fenomen. Instituțiile umanitare depind de donatorii lor și acești donatori vor fi cu atât mai prompti în a fi generoși, cu cât instituția respectivă va fi mai vizibilă pe teren. Nici o organizație umanitară nu scapă astăzi acestei nevoi de a fi vizibilă. Dacă massmedia nu vorbește de dumneavoastră, atunci nu există. Este deci câteodată mai eficace, în materie de căutare de fonduri, să te afli acolo unde este mass-media, decât acolo unde sunt victimele. Putem cădea deci în tentația de a acorda o mai mare importanță actului de a ne face cunoscuți decât actului de a acționa cu eficacitate și de a asigura o anumită stabilitate. Jurnaliștii se întorc în general acasă înainte de întoarcerea victimelor la casele lor. Pericolul de a confunda interesele instituției cu interesele victimelor ne pândește pe toți.

Un alt aspect al acestei chestiuni este legat de profesionalizarea acțiunii umanitare. De mult timp deja buna voință și bunele sentimente nu mai sunt suficiente pentru a da eficacitate acțiunii. În termeni de gestiune și de management, toate organizațiile umanitare au cunoscut dezvoltări considerabile pe parcursul acestui deceniu. Mijloacele informatice sunt omniprezente, cele de gestiune îmbunătățite, competențele profesionale au fost valorizate. Se pune problema acum în a nu cădea în cealaltă extrema, a nu forma tehnocrații acțiunii umanitare. Calitățile care definesc un bun delegat au rămas mereu aceleași: empatie, intuiție, capacitate de a lucra în condiții de instabilitate, spirit deschis, fermitate în convingeri, capacitate de analiză, siguranța în judecată, simț critic, curaj și generozitate. Să fim atenți să nu sufocăm aceste valori sub pretextul tehnicizării acțiunii umanitare. CICR, prin modul său de funcționare (discreție, diplomatie umanitară) și prin cultura sa instituțională, s-a arătat mult timp reticent în fața ideii de reală deschidere spre exterior. Nu cred în virtutea transparenței cu orice preț, și continui să cred că diplomația umanitară și dialogul cu toate părțile implicate într-un conflict rămân esențiale.

Dar, în același timp, cred că ar trebui să întindem o mână prietenoasă și către mediile interesate de acțiunea umanitară. Să ne gândim mai întâi la domeniul economiei și finanțelor. În cadrul a ceea ce s-a convenit a se numi mondializarea economiei, aceste medii joacă un rol predominant, adeseori chiar mai important decât cel al statelor în sine. În anumite cazuri ele au contribuit la dezvoltarea unui fenomen numit de către unii „privatizarea războiului”. Oricum ar fi, prin acțiunile sau omisiunile lor, ele pot avea o influență deloc neglijabilă asupra contextelor în cadrul cărora umanitarii vor fi chemați să acționeze. A nu aprofunda dialogul cu mediile economice (Banca Mondială, Fondul Monetar, companiile transnaționale, actorii economici locali) ar fi nu numai regretabil, ar fi o gravă greșală.

Militarii vor deveni de acum înainte „tovarăși de drum” pentru organizațiile umanitare, indiferent dacă ne place sau nu. Atunci când ei vor fi angajați în ostilități, trebuie atenționați asupra obligațiilor pe care le au în virtutea dreptului internațional umanitar. Ceea ce înseamnă de fapt și a dialoga cu ei despre felul în care ei conduc ostilitățile. Oricare ar fi scopurile lor în război, va trebui să-i facem atenți la faptul că populațiile civile trebuie imperativ protejate și că aceasta poate avea un cost, inclusiv pentru ei înșiși. Atunci când militarii vor emite mandate ambigue (de tipul menținerea păcii în mijlocul ostilităților active, cu o dimensiune umanitară), va trebui, la fel de imperativ, să discutăm cu ei, pentru a ne păstra autonomia, modul nostru de funcționare și să definim în sfârșit interoperabilitatea abordărilor noastre cu ei. După cum se vede, e mai mult decât o problema de coordonare.

Mai mult, va trebui să creăm noi legături cu mediile universitare. Aceste legături exista de mult timp, desigur, cu facultățile de drept și specialiștii de drept internațional, și, într-o anumită măsură, și cu facultățile de medicină. Dar realitatea de pe teren ne face să gândim și mai în profunzime chestiunea violării dreptului umanitar și la cauzele ei. Din studiile făcute de CICR pe persoanele afectate de conflictele armate reiese în mod clar că nu principiile umanitare sunt puse sub semnul întrebării de către beligeranți; alți factori intervin, factori care-i determină să nu se mai conformeze acestor principii.

Eforturile noastre enorme pe care le facem pentru propagarea acestor principii, sunt evident insuficiente. Deoarece noi încercăm să modificăm comportamentele, este necesar pentru noi să înțelegem care sunt dimensiunile intelectuale, afective, culturale, psihologice care pot conduce la aceste schimbări dorite. Am ferma convingere că niște contacte mai strânse cu sociologii, psihologii, formatorii și antropologii ne-ar putea ajuta să devenim mai eficienți în acest domeniu. La fel și pentru ceea ce înseamnă cunoașterea războiului și a violenței ca fapte sociale. Există cam peste tot în lume institute de polemologie (știința războiului) cu care, un dialog constant ar putea ajuta actorii umanitari să înțeleagă mai bine practica și mediul în care ei evoluează.

În cele din urmă, trebuie să convenim la a face eforturi suplimentare pentru a participa la promovarea unei culturi a non-violenței pe rangă tineri. Nu este suficient să valorizăm toleranța, solidaritatea și non-violența în cuvinte. Trebuie să lucrăm pentru a traduce aceste noțiuni într-o nouă practică a relațiilor umane, fapt ce presupune de asemenea și o luptă de natură ideologică. Biologii ne atrag atenția asupra faptului că evoluția vieții datorează cel puțin la fel de mult întrajutorării cât competiției. Revine deci în sarcina noastră să reliefram ca evoluția societăților umane nu face excepție de la această regulă.

7. Umanitarul și globalizarea

Afacerile umanitare, în special ajutorul de urgență pentru populațiile victime în urma unor catastrofe naturale sau conflicte armate, dețin o pondere din ce în ce mai mare în politica internațională. Ele au devenit o componentă a diplomației și chiar a strategiei țărilor occidentale. Ele nu au fost niciodată atât de dezbătute în cadrul Națiunilor Unite, în plenul parlamentelor naționale sau în mass-media. Ele joacă de asemenea și un rol primordial în activitățile operaționale ale ONU, în timp ce

nenumerate organizații nonguvernamentale participă la aceste activități, și chiar câteodată la procesul de creație alături de Societățile naționale de Cruce Roșie sau alături de Comitetul Internațional al Crucii Roșii. Spațiul umanitar este astăzi foarte aglomerat.

Resursele pe care Uniunea Europeană și guvernele le consacra ajutorului umanitar cresc din ce în ce mai mult, în timp ce asistența publică pentru dezvoltare se afla în scădere. Raporturile Nord - Sud sunt înțelese de acum în termeni umanitari, ca și cum caritatea ar trebui să-și asume toate dezechilibrele și toate dezastrelor de pe planeta. Imaginea copilului afectat de foame atrage atenția opiniei publice până la punctul de a umbri ideea de asistență pentru părinții lui care ar avea nevoie de ea pentru a-și exercita funcția protectoare de părinți. Mai mult, angajamentele umanitare de urgență se bucură astăzi de un sprijin mult mai mare decât eforturile de prevenire, chiar în cazul foametei care este previzibilă cu multe luni înainte de a apărea.

Această expansiune a spațiului umanitar este îngrijorătoare din mai multe motive. Ea reflectă nu numai agravarea situațiilor de criză și care necesită mobilizarea comunității internaționale. Ea reflectă de asemenea și o schimbare de orientare ideologică și politică a țărilor bogate față de mizeria din Sud. După cel de-al doilea război mondial, s-a recunoscut pe plan larg că puterile publice ar trebui să joace un rol decisiv în echilibrarea societăților prin stăpânirea dinamicii sistemului capitalist. Țările occidentale au început să construiască un stat social a cărui misiune era tocmai reducerea spațiului caritabil.

Guvernele, și nu asociațiile caritabile, dețineau funcția de protejare a oamenilor defavorizați. Aceste guverne trebuiau, în special, să protejeze muncitorii și familiile lor împotriva riscurilor profesionale, împotriva bolilor, accidentelor. În anul 1945 Carta Națiunilor Unite a legitimat acest model politic și social acordându-i o valoare universală. La începutul războiului rece, după ce a luat măsuri împotriva foametei și a mizeriei ce se instalaseră în Europa, guvernul american a lansat planul Marshall. Acest program de ajutor nu avea ca scop oferirea de asistență umanitară pentru Europa, ci să accelereze reconstrucția ei economică și socială, limitând în același timp amenințarea sovietică. La puțin timp după acest plan, decizia de a reconstrui și readuce la viață orașul Berlin a fost o decizie în mare parte politică și strategică, dimensiunea umanitară a acestui angajament rămânând în plan secundar.

Programele Națiunilor Unite în favoarea țărilor în curs de dezvoltare au răspuns și ele aceluiași preocupări politice. Desigur, ONU s-a ocupat și de componenta umanitară, dar de o manieră limitată, atunci când s-a confruntat cu situații politice de nerezolvat. Astfel în 1948, ONU a creat UNRWA, agenția Națiunilor Unite pentru ajutorarea refugiaților palestinieni. Această organizație, creată cu titlu temporar, a existat până în zilele noastre, deoarece comunitatea internațională s-a dovedit a fi incapabilă să reinstaureze pacea în Orientul Mijlociu. În aceeași epocă, Națiunile Unite au stabilit și crearea unui fond pentru ajutorul copiilor pentru a asigura asistența necesară copiilor deveniți victime ale războiului. Acțiunile caritabile au devenit și mai necesare pentru protejarea persoanelor care nu mai aparțineau vreunui stat, în principal cei ce fugeau de regimurile comuniste.

8. Neoliberalismul si revenirea spre caritate

S-a întâmplat că în anii '80 umanitarul să ia un mare avânt în politica internațională. Aceasta expansiune a coincis cu transformările regimului capitalist, fapt asociat cu noțiunea de globalizare. Motivele acestei coincidente sunt complexe. Progresele înregistrate la nivelul rețelilor de informație și comunicare au contribuit cu siguranță la apariția unor noi legături de solidaritate transnațională, favorizând mobilizarea mișcărilor asociative, a organizațiilor internaționale și a guvernelor. Gratie mass-media, imaginile, războaielor civile și a catastrofelor naturale fac de atunci înconjurul lumii în timp util și suscita reacții de compasiune care justifică și necesită acțiuni de ajutor umanitar. Aceasta analiză este totuși insuficientă, deoarece cauzele susceptibile de a putea declanșa emoțiile sunt foarte diverse și deci nu am putea ști să explicăm opțiunea caritabilă doar prin prisma rolului mass-mediei.

Această nouă „pasiune” pentru umanitar a reflectat oarecum pierderea reperelor ideologice care a pasionat opiniile occidentale și în special mediile intelectuale. Confruntate cu incertitudinile socialismului real și cu ororile dictaturilor postcoloniale, mișcările de inspirație marxistă și proiectele stil „lumea a treia” s-au epuizat foarte repede. S-au văzut astfel proliferând un mare număr de ONG-uri militând în favoarea drepturilor fundamentale ale persoanei, împotriva detențiilor arbitrare, împotriva torturii și disparițiilor forțate. La nivelul publicului larg, drepturile omului sunt imediat asimilate cu acțiunile Amnesty International. Aceasta logică a antrenat dezvoltarea unei noi mișcări umanitare, însuflețită de către oameni – în special medici – ca reacție la neutralitatea CICR și care doreau să aducă asistență populațiilor în suferință, în special victimelor războaielor civile. Acești militanți voiau să intervină de o manieră urgentă, fără discriminare, fără să țină cont de frontiere, de situațiile politice sau de specificitatea instituțională și culturală.

Acest elan umanitar a coincis cu apariția ideilor neoliberale, al căror mesaj primordial proclama binefacerile individualismului și funcțiunile autoreglabile ale pieței. Constrângerile economiei, în special competiția internațională, impuneau politici de liberalizare a schimburilor și de deschiderea mișcărilor de capitaluri. Aceasta ofensivă ideologică, care era în raport cu creșterea șomajului și a inflației și cu slăbirea „statului - providență”, a condus la eroziunea strategiilor ce prevalau după cel de-al doilea război mondial în ceea ce privea scoaterea țărilor sărace din marasmul lor economic și social.

Criza financiară actuală poate fi o etapă importantă în această ofensivă liberală din țările sărace. Politicile de restructurare, prevăzute de instituțiile financiare internaționale sub egida sferelor de influență americane, au discreditat fostele și vechile strategii de dezvoltare – care, de fapt, eșuaseră destul de des și mai mult decât atât, conduseseră la apariția regimurilor autoritare. Statul trebuie de acum să se dezangajeze din sfera economicului, lăsând locul întreprinderilor private. Statul are de acum doar funcția de a crea condițiile unui mediu favorabil dinamicii de piață. Se abandonează ideea planificării economice, protejării industriilor recente, guvernării economice și sociale. Nu se mai pune problema schimbării structurii comerțului internațional, sau de a interveni pentru a împiedica degradarea termenilor de schimb, de a organiza un transfer de tehnologie, de a modifica reprezentarea țărilor din Sud în cadrul instituțiilor din Bretton Woods. Libera inițiativă, bucurându-se de un minim de

obstacole, era văzută ca fiind capabila să rezolve la timp problemele sociale prin crearea bogăției și a locurilor de muncă, absorbind puțin câte puțin sărăcia maselor. Urmând politici macroeconomice sănătoase și evitând să provoace distorsiuni ale pieței prin constrângeri legislative neadaptate concurenței internaționale, mizând pe liberalizarea schimburilor comerciale și a fluxurilor de capital, statele trebuiau astfel să capteze fluxul de investiții străine, să amelioreze productivitatea întreprinderilor lor și nivelul locurilor de muncă. Integrarea țărilor aflate la periferia pieței mondiale a devenit astfel cheia de succes a dezvoltării.

În această logică, guvernele occidentale au scos în față alți factori pentru reglarea economică și socială, mai ales societăți transnaționale, bănci comerciale și ONG-uri, ce vor juca de acum înainte un rol din ce în ce mai mare pe scena internațională, profitând de noile rețele de comunicare și de informare. ONG-urile au fost considerate ca fiind mai eficiente decât Națiunile Unite unde își aveau locul reprezentanții a atâtor state autoritare. Ele (ONG-urile) au o întindere de funcționare limitată, făcând apel la benevoli plini de bun simț și cu bună credință. Ele apar ca o expresie a societății civile, concept pe care nimeni nu-l definea cu precizie, dar care era văzut ca drumul spre reușită pentru promovarea liberalismului și dezvoltarea piețelor. Mobilizarea ONG-urilor a permis statelor europene, membre în Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică, să-și delege politica lor de asistență către acestea, și acest lucru, într-o epocă de reduceri bugetare care afectau ajutorul public pentru dezvoltare. În realitate, ONG-urile nu se ocupau deloc de marile probleme de structură, cum erau comerțul internațional, fluxul de investiții, sistemul monetar, pentru că ele încercau să realizeze niște proiecte mici dar eficiente, prin sporirea autonomiei, autosuficienței, emancipării “comunităților de bază”, orientări ce exprimau astfel valorile individualiste ale societăților occidentale. Dezvoltarea ONG a coincis în țările industrializate cu o insecuritate crescândă în domeniul locurilor de muncă. Progresele înregistrate în aceste mișcări asociative au corespuns într-adevăr cu schimbările înregistrate în modurile de producție, și în special cu creșterea sectorului serviciilor.

Profesioniștii din domeniul sănătății au găsit în acest domeniu al umanitarului o nouă sferă de activitate, într-un timp în care cariera lor se dovedea a fi mai dificilă din motive de evoluție demografică, de recesiune și de înăsprirea profesiei medicale. ONG-urile deveneau astfel o importantă sursă de aspirație a forței de muncă profesionale, mai ales pentru tinerii aflați în căutarea primului loc de muncă, dar și pentru licențiații din țările sărace.

9. Crize sociale și răspunsuri umanitare

Globalizarea și politicile de stabilizare și de restructurare care i-au fost asociate au avut ca efect o creștere a disparităților economice și sociale dintre state și în interiorul acestora. În America Latină și în Africa a fost timpul “deceniilor pierdute”. Inegalitățile dintre salarii și între venituri nu au incitat să se mărească. În cele mai multe țări în curs de dezvoltare, populația a crescut mai repede decât apariția noilor locuri de muncă.

Chestiunea sărăciei generalizate a suscitat imediat o atenție din ce în ce mai mare a instituțiilor internaționale, dar ea a fost percepută ca o problemă sectorială

specifica și care putea face obiectul unor programe-țintă. În fața politicilor sociale dezastruoase preconizate de instituțiile Bretton Woods, UNICEF a lansat ideea unei “restructurări cu fața umană”. Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) a început în 1990 să-și publice Rapoartele anuale despre dezvoltarea umană, fără a ajunge să expliciteze cadrul instituțional și politic care ar fi ameliorat indicatorii progresului economic și social, progres pe care acest program încerca să-l atingă. Banca Mondială a propus crearea unor “plase sociale”. Din aceste perspective, economia, socialul și politicul trebuiau să aparțină unor sfere distincte. Astfel, mizeria unei mari părți din societatea internațională a devenit o problemă de caritate, în timp ce ea era percepută la început ca o chestiune de dezvoltare. În acest context, umanitarul se dovedește a fi un complice – nu întotdeauna voluntar – al unei ideologii care delegitimiza rolul statului. Umanitarul s-a impus ca fiind expresia unui apolitism din ce în ce mai mare în țările occidentale.

Astăzi, determinarea situațiilor ce necesită asistența umanitară este mai puțin clară ca niciodată. Organizațiile de ajutor își impun optica lor în această chestiune, ignorând destul de des mizeria ordinară a celor ce se afla sub pragul sărăciei extreme, celor ce suferă de malnutriție cronică, celor care migrează spre periferiile insalubre ale marilor orașe fără să găsească adăpost și protecție. Există, conform Națiunilor Unite și Băncii Mondiale, aproximativ un miliard și jumătate de persoane ce trăiesc în sărăcie lucie, dintre care 840 milioane suferă de malnutriție cronică. Marea majoritate a acestor persoane nu vor primi niciodată asistența umanitară, decât dacă devin victime ale conflictelor armate, ale catastrofelor naturale și ale migrațiilor forțate. De fapt, de multe ori se întâmplă ca organizațiile umanitare să-i ajute pe refugiați, dar nu și pe populațiile locale care îi înconjoară, și care se afla de cele mai multe ori într-o sărăcie de aceeași amploare.

Cifrele puse la dispoziție de către ONU despre sărăcia de masă ne permit astfel să ne formăm o opinie despre miza actuală și perspectiva umanitarului de mâine. Aceste cifre ne arată că ajutoarele caritabile angajate sunt mici, chiar derizorii în raport cu sărăcia care lovește un sfert din populația Terrei. Dar ele ne și lămuresc despre originile crizelor care mobilizează acțiunile de ajutor. Pe parcursul anilor '90, mai multe tragedii umanitare au fost consecința directă a războaielor civile.

Atunci când nu mai există autoritate legitimă ce poate asigura condițiile esențiale de ordine publică și socială, indivizii sunt abandonați, dispuși la violență, obligați să fugă și să se bată pentru a-și asigura propria viață. Ori, spațiul țărilor unde construcția statului-națiune a eșuat, acoperă în mare parte pe cel al regiunilor cele mai sărace din lume. Afluxul de refugiați, deplasările populației sunt cauzate de neglijența sau proasta aplicare a puterii publice și de către inegalitățile sociale, fenomenele politice asociate proastei repartiții a resurselor etc. Desigur, nu este vorba de a stabili o corelație simplă între mizerie pe de-o parte, și războaiele civile sau fenomenele de opresiune pe de alta parte. Trebuie totuși recunoscut că majoritatea războaielor civile, care au mobilizat în cursul anilor comunitatea internațională, au izbucnit în țările situate la periferia centrelor de producție și de schimb. Și în plus, cicloanele, inundațiile, cutremurele lovesc mult mai dur și mult mai des țările sărace și care trebuie să suporte singure malnutriția și foametea.

Trebuie sa subliniem in acest context că falimentul sau dezintegrarea statelor nu este numai consecința realităților interne din tarile vizate, ci și consecința politicii internaționale. Fără a relua discursul despre trecutul colonial, trebuie sa admitem ca tarile îndatorate și in recesiune, ce se confrunta cu o scădere constanta a preturilor produselor lor de export, in fața protecționismului OECD, supuse unor politici de restructurare greșite, trăind cel mai adesea dintr-o economie de subzistență, au puține șanse de a realiza integrarea lor politica și sociala. Ori, cea mai mare parte a tarilor sărace sunt ținute departe de comerțul internațional și uitate de investitori. Fără industrie, producătoare de materie prima care nu mai are cerere, tributare unei agriculturi slab productive și de care tarile bogate se protejează, confruntate cu o degradare a mediului lor și o creștere foarte rapida a populației lor, aceste tari nu sunt decât tributare catastrofelor naturale și războaielor civile.

10. Incertitudinile umanitarului

Problemele politice inerente acestor state fragile nu ar fi avut într-adevăr consecințe atât de monstruoase dacă comunitatea internațională ar fi fost în măsură să mobilizeze mijloace economice, politice și militare capabile de a susține aceste state slabe sau să repare oarecum tendința lor de pierdere a suveranității naționale. Dar, în loc de a-și asuma acest mandat, marile puteri și instituțiile internaționale care le sunt apropiate, s-au mulțumit în general doar să definească problemele în termeni de ajutor de urgență, mobilizând exigenta carității internaționale. În plus, ONU a consacrat marea majoritate a operațiunilor de menținere a păcii unor scopuri de aceasta natura. Umanitare? În orice caz, astfel înțelege comunitatea internațională conflictele regionale ce au survenit de după căderea zidului Berlinului încoace. Masacrul și exodul populației kurde în Irak, războaiele civile din fosta Iugoslavie, din Liberia, Sierra-Leone sau Ruanda sunt prezentate de către forurile conducătoare și de către mass-media din tarile occidentale în termeni de genul “probleme umanitare”, ca și cum aceste războaie nu ar avea o istorie, ca și cum victimele genocidului și al masacrelor nu ar fi putut beneficia de alt ajutor decât cel al societăților caritabile angajate prin ONG-uri sau guverne. Medicina de urgență se impune ca o paradigma când abordăm problema războaielor civile, a opresiunii și a mizeriei.

În timpul războiului din fosta Iugoslavie, au existat tragedii umanitare care nu putut avea soluții umanitare. Incertitudinile umanitarului au apărut foarte clar pe parcursul acestei tragedii, deoarece căștile albastre ale Națiunilor Unite aveau misiuni umanitare și coercitive care nu erau compatibile. În mod evident, operațiunile de menținere a păcii și acțiunile umanitare au făcut parte chiar din problemele de rezolvat. Ele au fost angajate pentru a limita fluxul de refugiați, și au participat, împotriva lor, la purificarea etnica. Ele au fost implicate într-un climat politic animat de oameni și asociații care credeau că bunele sentimente și gesturile umanitare, ca și eforturile neîntrerupte îndreptate pentru a nu se face uz de armă și pentru a prelungi negocierile, ar fi putut să contribuie la convingerea șefilor de război și pentru restabilirea păcii. Umanitarul a devenit cu aceasta ocazie și o resursă politica ca oricare alta, traducând refuzul statelor, în special al marilor puteri, de a-și asuma obligațiile lor internaționale. S-a asistat, în mod paradoxal, la o escaladare a violentei. Când examinăm aceste laturi ale responsabilității, regăsim pe parcursul acestei întregi

istorii tragice un spirit de demisie si de lașitate in fata violentei: de la comandantul căștilor albastre si pana la șefii FORPRONU, trecând prin guvernele occidentale si reprezentantul secretarului general in Bosnia. Aceeași indecizie a comunității internaționale s-a manifestat si in timpul genocidului ruandez si a războaielor civile din Liberia si din Sierra-Leone.

Nici nu trebuie deloc minimizat rolul acțiunilor CICR, Mișcării Internaționale a Crucii Roșii si a Semilunii Roșii in general, a Medicilor fără frontiere, sau al ONU care acorda asistenta victimelor acestor tragedii. Aceste organizații – trebuie sa o reamintim – au cerut adeseori statelor, marilor puteri in special, sa-si asume obligațiile internaționale in materie de pace si securitate. In fata dezintegrării statelor si a amplorii problemelor socio-economice inerente globalizării, trebuie sa recunoaștem că acțiunile si posibilitățile de ajutor de urgenta angajate prin aceste organizații se dovedesc a fi insuficiente.

11. Schimbarea politicii și a instituțiilor

Guvernele țărilor OECD nu reușesc sa mobilizeze astăzi multe resurse pentru a atenua tragediile umanitare, apărând in același timp structuri internaționale inechitabile si nefaste, ce constituie si una dintre cauzele acestor dezordini. Aceasta contradicție face obiectul contestațiilor, in special din partea unor ONG-uri. Aceste proteste, își găsesc autoritatea in ideea că societățile trebuie sa poată sa stăpâneasca schimbările istorice care le afectează. Atunci când nu mai este stăpânita, dinamica sistemului capitalist aprofundează polarizările sociale. Ea minează in consecință capacitatea statelor sărace de a-si asuma funcțiile lor de integrare, deoarece mizeria tinde sa întărească solidaritatea comunitară. Ori, fragilitatea statelor sărace este cu atât mai mare cu cat ea este compensata prin aparitia, pe plan regional sau mondial, a instituțiilor capabile sa se ocupe ele in locul statelor de suveranitatea lor slăbită.

Amploarea si gravitatea chestiunilor sociale cu dimensiune planetară, ca si degradarea mediului, mișcările populației, noile dimensiuni de insecuritate apărute in urma creșterii numărului războaielor civile, nu vor mai putea fi rezolvate de către guverne si ONG-uri prin modelul caritabil. Efectele nefaste ale unei liberalizări nestăpânite a mișcărilor de bunuri si de servicii vor obliga statele sa instaureze noi mecanisme de reglare internațională. Din acest motiv, dezbaterile despre reforma instituțiilor internaționale trebuie luate in serios. ONG-urile active in sfera dreptului internațional umanitar si a drepturilor omului ar trebui, in special, sa consacre eforturi mai mari pentru a împinge înainte aceasta reforma, repunând in chestiune problemele de suveranitate si de legitimitate.

Problema arhitecturii financiare internaționale e mai mult ca niciodată de actualitate. Ea implica o transformare a rolului si conduitei Fondului Monetar International. Această organizație, care s-a ocupat mult prea exclusiv de stabilizarea piețelor financiare si de lupta împotriva inflației, ar trebui sa fie capabila sa-si asume obiective mai largi, cum ar fi dezvoltarea durabila si locurile de munca. In acest sens, programele de stabilizare si restructurare pe care FMI le-ar recomanda guvernelor tarilor confruntate cu probleme in balanța de plăți, ar avea o alta finalitate, in special ținând cont de condițiile de viata din tarile in cauza. In orice caz, devine imperativa integrarea politicilor sociale in strategiile de dezvoltare. Progresele tarilor sărace nu

vor putea fi măsurate departe de criteriile de liberalizare a schimburilor și fluxurilor de capitaluri sau în funcție de eficacitatea economiei lor în concurența mondială. Se evoca de mai mulți ani proiectul unui Consiliu de securitate economică, unde vor fi dezbătute, la nivel ministerial, marile chestiuni despre cooperarea economică internațională. Acest Consiliu va putea defini strategii de dezvoltare durabilă, coordonând în același timp activitățile organizațiilor specializate ale Națiunilor Unite cu cele ale Bretton Woods. Ar putea avea de asemenea și funcția de a denunța, sau chiar sancționa, societățile și guvernele vinovate de violări masive ale drepturilor omului și care aduc atingeri flagrante în special dispozițiilor fundamentale ale Organizației Internaționale a Muncii.

La nivel de securitate, analizată în sensul ei tradițional și restrictiv, Națiunile Unite ar trebui în special să fie în măsură de a interveni mai eficace, pentru a continua și asigura mai departe acele suveranități slăbite, în situațiile de război civil, mai ales în Africa. ONU ar putea într-adevăr dispune de o armată de militari profesioniști, rapid mobilizabili, urmând o recomandare a Consiliului de Securitate. Costul antrenamentului acestei forte militare nu ar fi neglijabil, dar ar fi cu siguranță mai mic decât acela pe care țările occidentale accepta să-l suporte lăsând să izbucnească situații de violență care conduc la războaie civile interminabile.

Comunitatea internațională ar putea să definească sisteme de sancțiune mai bine puse la punct, vizând direct resursele politice, simbolice și financiare ale guvernelor incriminate, încercând să denunțe legăturile diplomatice pe care guvernele și instituțiile internaționale le întrețin cu acestea din urmă, în special prin excluderea lor din Națiunile Unite sau din organizațiile regionale. Instituțiile financiare internaționale, la fel ca și țările bogate, ar putea să rupă raporturile de asistență pe care le aveau cu statele care alimentează războaie civile externe. Liderii politici și cei ai mișcărilor de insurecție implicate în războaiele civile se îmbogățesc din traficul de droguri, de diamante, din petrol sau alte materii prime. Ei dispun de conturi bancare în străinătate pe care le folosesc pentru a se aproviziona cu arme sau pentru a-și alimenta sistemul lor de venituri. Națiunile Unite ar trebui să stabilească liste cu personalitățile politice ale căror averi au fost confiscate și care ar trebui să facă obiectul unor urmăriri penale.

ONG-urile acționând în domeniul umanitarului sau luptând pentru promovarea drepturilor omului s-au obișnuit să protesteze împotriva violării libertăților individuale și gravelor atingeri aduse demnității unei persoane, dar ele încă nu au dezvoltat o strategie concertată pentru a sancționa entitățile private atunci când acestea s-au dovedit a fi complice la aceste violări. Or, războaiele civile sau represiunea în multe țări din Africa sau Asia nu ar fi avut aceeași întindere sau aceeași importanță fără complicitatea multinaționalelor care le exploatează resursele miniere și petroliere. Trebuie să recunoaștem că astăzi, dinamica globalizării, atunci când nu este strict reglementată, antrenează dezintegrarea rapidă a tradițiilor, a legăturilor sociale, a raporturilor de integrare politică.

12. Aparține umanitarul întregii lumi?

Termenul „umanitar”, cu o folosire totuși îndelungată, a cunoscut în acești ultimi ani un succes fără precedent, cu riscul de altfel, de a-și pierde consistența în

multitudinea de uzuri si abuzuri al căror obiect este. Punem frecvent acest termen in opoziție cu „politic”, in special cu politica externă, inclusiv in dimensiunea sa militara. Umanitarul vizează in primul rând ființa umana si pune persoana in centrul preocupărilor sale. Prin „umanitar”, nu înțelegem una sau mai multe acțiuni specifice, ci grija de a pune binele omului, protejarea demnității lui in centrul oricărei acțiuni. Aici este fără îndoială ambiția comună a principalelor instrumente de drept internațional ce vizează protejarea persoanei umane: drepturile omului, dreptul refugiaților, si dreptul internațional umanitar (intr-o oarecare măsură, este si un obiectiv al dreptului penal internațional).

Dreptul umanitar se interesează de o persoană ca de o ființă umana esențială, in suferință, neliniștea sau abandonul ei, dincolo de considerațiile utilitare, militare, economice si politice. Nu consideram totuși pertinent sa opunem umanitarul politicului, militarului, sau economicului. Ceea ce spune dreptul umanitar, sau ceea ce impune o acțiune umanitara independenta, este o buna distincție a genurilor si o buna articulare a câmpurilor de responsabilitate a diferiților subiecți. Intr-adevăr, politica include umanitarul ca pe unul dintre parametri săi; acest fapt se manifesta in cel puțin doua feluri: ratificând Convențiile de la Geneva din 1949, Protocoalele lor adiționale din 1977, sau orice alt tratat de drept internațional umanitar, statele manifesta in mod clar voința lor de a respecta si de a face respectat acest drept in orice situație; este deci o acțiune politica care se așteaptă din partea statelor, pentru promovarea dreptului si a valorilor umanitare; in consecință, numeroase state includ o dimensiune umanitara in obiectivele lor naționale si internaționale, in special aducând un sprijin financiar unor organizații private sau unor instituții internaționale care se “specializează” in domeniul “umanitarului”.

Ca persoane, si nu doar ca programe politice sau linii bugetare, vrem sa credem ca anumiți responsabili guvernamentali sunt personal interesați sa promoveze o astfel de orientare, atât din convingere sau experiența cat si din sensul unei politici guvernamentale bine înțelese in globalitatea ei. Totuși, nu credem si nici nu ne așteptam deloc ca un program guvernamental sa fie exclusiv umanitar: in mod logic el trebuie sa asigure si alte sarcini sa tina cont de alte cereri, sa efectueze arbitraje intre grupuri variate de interese, chiar legitime, neputând fi toți pe deplin satisfăcuți. Orice putere trebuie de asemenea sa vegheze la conservarea unui sprijin suficient (media, electori, etc.) pentru a dura; va încerca deci sa-si păstreze propriile obiective, făcând alegerile considerate de el ca răspunzând cel mai bine strategiei sale. In acest sens, el va fi obligat să aleagă intre “victime utile” si “victime mai puțin utile”, interesele pe termen scurt neputând întotdeauna sa fie conciliate cu apărarea pe termen lung.

Credem de altfel, că acțiunea militara nu este impermeabilă in fata preocupărilor umanitare. Mai întâi, si fundamental, statele si armatele lor, au acceptat limitarea angajamentului militar ce reprezintă tocmai dreptul internațional umanitar. Apoi, armatele necombatante, pot face niște servicii, mai ales logistice, in favoarea organizațiilor umanitare. Nu consideram totuși oportun ca armatele, instrumente ale unei politici naționale – sau in anumite cazuri interguvernamentale (cum este NATO) – sa se poată substitui acestor organizații: ele rămân intr-adevăr expresia si imaginea unei puteri, pe care o ilustrează prin dezvoltarea forței, si deci a constrângerii,

exercitata sau potențială. Desigur, o diferență trebuie făcută între situațiile de catastrofe naturale și cele care rezulta dintr-un conflict armat: în primul caz, angajarea armatei poate păstra în ochii victimelor imaginea unei forte altruiste și dezinteresate politic; desigur, nu la fel este cazul într-un conflict, unde armatele sunt văzute de către aceleși victime ca fiind cauza suferinței lor, când însăși intervenția militară poate fi fondată (sau cel puțin să fie prezentată astfel) ca fiind justificată, pentru a stopa o situație de abuz sau de violare a drepturilor persoanei.

După opinia noastră, poate exista o politică umanitară (în sensul unei politici care include o dimensiune umanitară), un militarism umanitar și chiar și un economic umanitar. Dar care va fi partea “specific umanitară” din umanitarul “pur”? Puritatea aici nu există cu adevărat și umanitarii nu au neapărat o moralitate superioară față de politicieni sau militari. Ei fac o altă meserie, asta e tot. “Meseria” de umanitar înseamnă a aduce, de o manieră eficientă și rapidă dacă e cazul, un ajutor victimelor care au nevoie de el și să-l distribuie de o manieră imparțială.

Obiectul prezentului material nu constă în a discuta în detaliu dimensiunile, riscurile și posibilele ambiguități ale acțiunii umanitare, ci să-i analizăm fundamentul doctrinal. Dacă la origini principiile fundamentale ale umanității de imparțialitate, neutralitate și independență erau considerate ca fiind proprii Crucii Roșii, ele sunt adeseori acum utilizate de către ceilalți (în special ONG-uri, sau chiar guverne) pentru a-și justifica propriile acțiuni. Dar, în orice caz, fără a atașa aceeași semnificație, nici aceeași rigoare în aplicarea lor.

Principiul umanității – este evident în orice caz pentru cei care au o inimă și care bate pentru solidaritate – poate fi revendicat de către mulți. Poate că nu este vorba propriu-zis de un principiu, ci de o intenție, de un obiectiv. Prin examinarea celorlalte principii vom preciza dimensiunea concretă a angajamentului astfel motivat.

Considerăm că orice acțiune umanitară, oricare ar fi autorul ei trebuie să respecte principiul de imparțialitate, dacă dorește să se prezinte ca fiind umanitară. Nu vorbim aici de imparțialitate măsurată pe scara universală unde nevoile cele mai urgente nu sunt, din păcate, acolo unde politica și economia internațională își determină prioritățile. Vorbim deci despre o imparțialitate într-o operațiune particulară din cadrul operațiilor de ajutor: ar fi profund inuman să determinăm cantitatea și calitatea ajutorului altfel decât conform gradului de urgență al nevoilor. Nu spunem că nu se întâmplă mereu astfel, ci doar că respingem ca abject și neumanitar orice favoritism, rasism, privilegiu politic, religios sau etnic care ar putea motiva acțiunea de pe teren.

În schimb, nu ne așteptăm ca orice acțiune umanitară să fie neutră și independentă. Putem într-adevăr să ne imaginăm ca o organizație simpatizează cu una din părțile din conflict, și o ajută exclusiv; o astfel de acțiune va rămâne umanitară. La fel, o organizație care depinde de un singur donator sau de o singură parte poate aduce un ajutor util, oricare ar fi marja sa de manevră politică.

Nu este atunci demodat, așa cum procedează Crucea Roșie, în special CICR, de a menține cu orice preț împreună principiile de imparțialitate, neutralitate și de independență? CICR poate scăpa el de presiunile politice? Sau doar se dovedește a fi naiv crezând că acțiunea sa ar putea fi scutită de ambiguitățile și piedicile inerente

oricărei acțiuni pe terenul conflictelor? Răspunsul este NU în ambele cazuri. Orice acțiune ce are o parte ambiguă este supusă presiunilor. Doar non-acțiunea scapă criticilor. Cel care acționează este fără încetare sub focul, mai întâi cel al propriilor întrebări: este oare de ajuns? E bine făcut? Ar trebui să facem altfel? Mai mult timp? Lucrătorul umanitar onest trebuie aproape întotdeauna să mărturisească că ar trebui să facă mai bine și mai mult. El este primul care vede imensitatea suferinței, intensitatea distrugerilor, amploarea nevoilor, și acțiunea sa i se va părea întotdeauna prea modestă, insuficientă. El va fi socat pe buna dreptate de “concurența” altor actori, de parțialitatea mass-mediei, de insuficiența resurselor și de orbirea adeseori prefăcută și ipocrita a statelor sau a comunității internaționale.

Nu vrem să afirmăm și nici să susținem teza conform căreia acțiunea umanitară condusă de CICR poate scăpa presiunii politice. Dar existența presiunilor politice, recuperarea acțiunii umanitare de către părțile din conflict nu înlătură deloc exigența de neutralitate. A nu lua partea, înseamnă a se plasa alături de cei care suferă, care sunt deposedați, abandonați, manipulați. Înseamnă și să asiguri o acțiune de durată: păstrând încrederea tuturor, Crucea Roșie își va putea oferi serviciile nu doar într-un proces urgent, ci și într-unul de reconciliere, întotdeauna necesar în reconstrucție, în restabilirea noilor relații în sânul comunității și între comunități.

13. Neutralitatea: demodată sau periculoasă?

Un alt reproș făcut CICR-ului, și câteodată întregii Cruci Roșii, ar fi că adoptă o neutralitate complice, chiar atunci când ar trebui denunțate violări ale drepturilor persoanelor afectate de un conflict, o situație de violență sau de opresiune. Reamintim că neutralitatea nu înseamnă tăcere; există totuși mai multe feluri de a vorbi, de a atrage atenția asupra unor lipsuri sau injustiții. În acești ultimi ani, CICR s-a angajat de o manieră extrem de vizibilă pentru respectarea dreptului umanitar. CICR nu pierde neutralitatea sa când dezvăluie violări ale dreptului internațional umanitar, deoarece mandatul său se bazează tocmai pe acest drept: dimpotrivă, desemnarea lipsurilor face parte din munca de aplicare a dreptului respectiv. Invers, “tăcerea” sa în anumite circumstanțe nu reprezintă un alibi și nici o slăbiciune: CICR nu intervine public, deoarece, în analiza lui, altele sunt mijloacele cu care va atinge scopul căutat: o protecție eficientă a victimelor unui conflict armat. Denunțarea poate fi o mărturie de slăbiciune, o reacție fără urmărire posibilă în urma unei situații percepute ca fiind blocată. Munca de convingere, de dialog constant și insistent presupune și mai mult curaj și solicită o mobilizare mai mare de energie. “Amestecul în afacerile interne” ale unei țări poate fi necesar; altfel, sau în alte momente, respectarea suveranității statului va reprezenta un instrument mai solid pentru a influența un subiect politic sau militar.

Principiul de neutralitate, afirmat de Mișcarea de Crucea Roșie face obiectul a numeroase neînțelegeri: este bănuț, s-a văzut deja, de a conduce la o stare de complicitate cu guvernele prea puțin preocupate de a respecta persoana umană, l-am putea crede expresia naivității specifice sufletelor generoase. Chiar în sânul Mișcării câțiva îl identifică cu pasivitatea și vor să-i adauge măcar un calificativ: neutralitate activă. De fapt neutralitatea Crucii Roșii este chiar ilustrarea voinței sale de acțiune: neutralitatea nu este un scop în sine, ci doar mijlocul de a acționa mai bine. Neutră, și

deci activă; activă pentru că este neutră, iată ceea ce este Crucea Roșie. Acțiunea de care vorbim aici este non-partizana, ea caută eficacitatea doar și numai prin a lua partea victimei; ea nu vrea să se alinieze nici pe o calificare politică, nici pe o alegere ce va exclude o bună parte din populația în suferință și nevoi.

Într-o lume complexă, cu multe pericole, ar fi iluzoriu să reducem acțiunea umanitară la un singur model. Ne exprimăm mai degrabă convingerea și încrederea, într-o complementaritate a modurilor de acțiune a actorilor umanitari: denunțarea, persuasiunea au toate, în funcție de situație și problemele de rezolvat, o valoare intrinsecă. Totuși, nu toți actorii umanitari pot utiliza cu toții același model de acțiune, și nici să-l schimbe în orice moment: acest lucru ține de credibilitatea și de eficacitatea lor. Nimic nu poate evita neliniștea morală și ar fi o iluzie dacă am crede că putem scăpa de dilemele etice pe care ni le punem la orice acțiune. Consecințele pe termen lung ale unei acțiuni politice sunt complet imprevizibile. La aceasta, adăugăm și incertitudinile etice. Dacă niște mijloace puțin onorabile corup niște scopuri nobile, se poate întâmpla ca niște scopuri puțin onorabile să se întoarcă împotriva autorilor lor în virtutea ecologiei acțiunii, la fel cum se poate și întâmpla ca scopuri nobile să fie captate ca mijloace pentru niște finalități puțin onorabile. Acest aspect este valabil, cu anumite nuanțe, pentru angajamentul umanitar și i se cere fiecărui actor umanitar angajat în acest domeniu să acționeze cu modestie și prudentă.

Pledăm astfel cu putere pentru distincția între actori, responsabilizarea fiecăruia în domeniul său, pentru a aduce suferinței umane cea mai mare varietate de răspunsuri posibile. O complementaritate care rămâne deci atentă față de multitudinea de situații, dar și răspunsuri pentru nevoi în permanentă schimbare; o complementaritate în spațiu și în timp. Umanitarul, militarismul, politica au fiecare un loc în această construcție. Este imperativ să căutăm împreună, prin respect reciproc, cele mai bune soluții pentru cel pe care noi toți pretindem că îl servim: ființa umană atinsă de violență sau de distrugere.

În loc de încheiere

Pentru a încheia, aș dori să atrag atenția cititorului acestor rânduri asupra unor chestiuni ce mi se par esențiale. De răspunsurile pe care le vom aduce fiecărei dintre aceste întrebări va depinde în mare parte modul cum va arăta lumea de mâine.

Sărăcia extremă a unei părți din lume este nu numai o tragedie, este un adevărat scandal. O știm cu toții. Inegalitățile dintre săraci și bogați sunt considerabile, și nu încetează să se mărească. În anul 1960 raportul dintre 20% dintre populația mondială cea mai bogată și 20% din cea mai săracă era de 1 la 30. În 1995, acest raport era de 1 la 82. Cei 20% dintre cei mai bogați dispun de 86% din resursele planetei. Cei 20% dintre cei mai săraci dețin doar 1%. Numărul de persoane care trăiesc sub pragul sărăciei absolute – un dolar pe zi – atinge 1,5 miliarde și se află în creștere constantă. Nu este pur și simplu posibil să vorbim de un progres al civilizației continuând să acceptăm această stare de fapt. Sărăcia nu înseamnă numai foamă, înseamnă și boli, ignoranță, lipsa orizonturilor, sentimentul de excludere. Această problemă a sărăciei extreme este, cred, una dintre cele mai mari probleme etice din timpurile noastre.

Se pune și problema protejării mediului. Suntem de acum șase miliarde pe această planetă și abia recent am înțeles că resursele ei nu sunt nelimitate. Și aici există niște probleme de maximă urgență. Accesul la apă este o problemă frecvent întâlnită și pentru un mare procent din populație. Degradarea solurilor le-a redus fertilitatea și potențialul lor agricol a scăzut. Defrișarea pădurii tropicale a atins cote alarmante, emisiile de gaze cu efect de seră va avea fără nici o îndoială consecințe serioase asupra climatului și asupra oamenilor implicit. Mai devreme sau mai târziu va trebui să ne gândim la niște modele de creștere economică care vor proteja mediul, modelele care se numesc deja „dezvoltare durabilă”. Cu cât mai devreme, cu atât mai bine, deoarece va fi mai ușor să amorsăm anumite probleme înainte ca acestea să se instaleze într-o manieră prelungită. Într-o epocă în care anumite dintre acțiunile noastre pot avea efecte la scară planetară, dar și pentru generațiile viitoare, ar fi bine să ne ghidăm în demersurile noastre după principiul precauției.

Drepturile omului și dreptul umanitar încă sunt violate în mod constant, dar s-au făcut și progrese incontestabile. Sper și vreau să cred că secolul acesta va fi acela al respectării persoanei, atât pe timp de pace cât și pe timp de război. Sper și vreau să cred că nu vom mai accepta să fim martorii indiferenței la genocidul, crimelor de război și crimelor împotriva umanității. O jurisdicție universală a fost pusă în aplicare pentru a judeca pe cei care se fac vinovați de astfel de crime, și acest lucru nu poate decât să ne bucure. Dar să fim și mai ambițioși decât atât, să încercăm să acționăm de manieră preventivă. Acest lucru nu va fi mereu posibil, dar știm cu toții că, într-un trecut recent, și de mai multe ori, acest lucru ar fi putut fi posibil. Am mari speranțe, pentru că niciodată suferința aproapelui nostru, oricât de departe ni s-ar părea ea în acest moment, nu ne-a fost mai intolerabilă decât în acest început de secol.

Trebuie să lucrăm cu și mai multă energie pentru a modifica statutul femeilor. Și aici s-au înregistrat progrese încurajatoare, dar rămân încă multe de făcut. Nimic fundamental nu se va schimba atât timp cât femeile de peste tot în lume nu vor avea un mai bun acces la educație. Nu există rețete simple pentru a schimba mentalitățile, dar am o profundă convingere că problemele evocate mai sus nu-și vor găsi soluțiile decât dacă femeile de pretutindeni își vor lua în mâini propriile destine. Spun acest lucru fără nici un fel de demagogie. Nu sunt sigur de faptul că femeile ar fi, prin natura lor, cu adevărat mai puțin belicoase decât barbarii sau, cu precădere evident mai predispuse să respecte mediul înconjurător. Dar consider că orice mare progres viitor al umanității va porni de la o mai mare emancipare a femeii.

Un ultim cuvânt, despre catastrofele naturale. Numărul lor este în creștere și au câteodată consecințe dramatice. Putem să ne întrebăm de ce. Aș fi tentat să spun că nu există catastrofe naturale mai ales că multe catastrofe sunt puse pe seama naturii, deși ele își au originile în acțiunile umane. Stricăciunile cauzate mediului, în mod inevitabil vor cauza dezastre pe care ne vom grăbi să le numim naturale. Desigur, există cutremurele de pământ, enormele valuri tsunami, erupțiile vulcanice. Dar pentru acestea, știm că există mijloace cel puțin parțiale pentru a ne proteja împotriva lor. Și aici sărăcia, ignoranța sau câteodată lipsa voinței politice fac ca aceste evenimente naturale să devină catastrofe pentru om. O lume fără risc nu va exista niciodată. Dar măsuri de prevenire și control există. Nu există fatalitate. Nu mai trebuie să visăm la o lume mai bună, trebuie doar să acționăm.

Va întrebați, poate, de ce un fost ofițer al armatei române a considerat necesar sa abordeze aceste teme diferite. Va voi explica imediat, in aceste fraze de încheiere. Am în vedere că prin formație spirituală și intelectuală am fost ofițer de carieră, ulterior convertit de la meseria armelor la cea a legilor, ceea ce a determinat o schimbare de atitudine și mentalitate vis-a-vis de obținerea victoriei cu orice preț și indiferent cu orice mijloace, la o atitudine firească de respect a ființei umane, mai ales în caz de conflict armat, și pe cale de consecință, de respectare a normelor de drept umanitar, de folosire a mijloacelor și metodelor de luptă admise în drept; indiferent cât de mult ți-ai dori victoria să nu-ți fie indiferente mijloacele de obținere a ei. Suntem aici în prezența a două abordări diametral opuse: prima care este mai curând a unui jurist pur, preocupat prin tradiție de ființa umană, refuzând orice concesie din rațiuni de stat, a doua, aceea a militarului pur și dur, preocupat înainte de toate de stat și de interesele lui aflate în joc, care admite totuși existența unor reguli care interzic indiferent ce, indiferent când și indiferent cum. Apoi, întrucât eu consider că dacă orice om dispune de o anumita autoritate morală, trebuie să ne servim de ea pentru a atrage atenția asupra existentei unor amenințări care planează asupra umanității. În fine, sunt absolut convins, că cea mai mare parte a conflictelor din secolul următor vor fi provocate mai mult sau mai puțin de nesoluționarea acestor probleme evocate mai sus. In aceasta lume globalizata, eu fac apel la o globalizare a responsabilităților. Să ne unim eforturile și să nu uităm că dacă mediul economic și financiar nu se angajează alături de noi printr-un minim efort, atunci vom continua să ne limitam doar la pansatul rănilor.

PREMISELE ȘI LIMITELE RĂSPUNSULUI LA CRIZE

Cristina Laura MAIER*

Pavel BĂLTARU**

The state of peace and collaboration on international and national level to human relationship results from understanding and mutual respect of the rights, obligations and interests leads to conflicts, that can be solved peacefully or by settling them.

1. Definiție

De foarte multe ori întâlnim utilizarea noțiunii de criză ca fiind sinonimă cu cea de conflict. Pornind de la definițiile acestor concepte, oferite de DEX-ul limbii române putem observa că în timp ce **conflictul** este prezentat ca „**1.** Neînțelegere, ciocnire de interese, dezacord; antagonism; ceartă; diferend; discuție;(violentă) ◇ Loc.vb.A intra în conflict (cu cineva) = a se certa (cu cineva) ◇ Conflict de frontieră = ciocnire între unități militare însărcinate cu paza frontierei între două state ◇ Război **2.** Contradicție între ideile, interesele sau sentimentele diferitelor personaje, care determină desfășurarea acțiunii dintr-o operă epică sau dramatică. Din lat. Conflictus, fr.conflict” **criza** este definită ca “**1.** Manifestare ascuțită a unor neconcordanțe sau contradicții (economice, politice, sociale etc.); perioadă de tensiune, de tulburare, de încercări (adesea decisive) în care se manifestă acut neconcordanțele sau contradicțiile.◇ Lipsă acută (de mărfuri, de timp, de forță de muncă) **2.** Moment critic, culminant, în evoluția care precedă vindecarea sau agravarea unei boli; declanșarea bruscă a unei boli sau apariția unui acces brusc în cursul unei boli cronice; ◇ Tensiune, moment de mare depresiune sufletească, zbucium.

Pe parcursul lucrării vom aborda problematica conflictului și a crizei în accepțiunea prezentată la punctul 1. Putem aprecia că de cele mai multe ori conflictul este urmarea, efectul acutizării unei stări de criză, realizându-se un cerc vicios în care criza poate genera conflictul, iar conflictul la rândul său escaladat, poate genera noi crize sau acutiza pe cele existente. Crizele indiferent de natura lor au preocupat permanent societatea umană.

Așa cum rezultă și din definiție, crizele nu sunt altceva decât neconcordanțe și tensiuni apărute pe diverse paliere și constând în uzura, scurtcircuitarea raporturilor economice, sociale, morale, culturale și militare și care în forma exacerbată pot degenera în conflicte. Cauzele sunt multiple și foarte complexe. Probabil că în societatea ideală crizele nu-și găsesc locul, deși s-ar putea să existe o rațiune a apariției și existenței acestora, o anumită cauză pentru care ele să indice normalitatea, ceea ce le justifică prezența. Crizele sunt o stare de fapt, necontrolate sau, mai corect spus, nepăstrate sub o anumită limită, ele produc distorsiuni în diverse medii. Indiferent de cauzele care le produc și care pot fi: naturale (cutremure, calamități

* Căpitan, doctorand, Inspectoratul General al Situațiilor de Urgență, Cluj

** Locotenent-colonel doctorand, Inspectoratul General al Situațiilor de Urgență, Cluj

dezastre, inundații), sociale, politice, ideologice, economice, culturale, spirituale sau ecologice, importanță pentru societate prezintă motivația existenței acestora, cunoașterea cauzelor care le produc și mai mult de atât anticiparea producerii lor. Niciodată o societate sau o comunitate nu va putea fi caracterizată printr-un echilibru perfect în domeniile : economic, social, politic, militar ci doar de momente de acalmie pe diversele segmente, urmate inevitabil de noi acumulări de tensiune, de dizarmonii și de o luptă intensă pentru contracararea, aducerea pe linie de plutire a acestora.

2. Clasificarea crizelor

A Pornind de la cauzele care le generează și domeniul în care se manifestă crizele pot fi de natură: politică, diplomatică, economică, socială, financiară, militară, informațională, comunicațională, tehnologică, psihologică, ecologică, spirituală, culturală, artistică și de altă natură.

Criza politică manifestată la nivel național sau internațional se caracterizează prin existența unei amenințări la adresa obiectivelor sau intereselor politice și a principiilor, platformelor partidelor implicate. Ea este caracterizată de o serie de elemente cum ar fi: conflicte verbale între membrii din partidele opozante, apariția și manifestarea unor reacții externe față de politica internă a statului, prin impunerea unor măsuri coercitive de către organismele internaționale cu efect în diverse domenii economic, diplomatic(prin aplicarea embargoului, monitorizării etc.), creșterea în amplitudine și frecvență a manifestațiilor desfășurate de anumite grupări etnice, escaladarea și intensificarea acțiunilor unor forțe politice antagoniste în vederea obținerii supremației în stat, boicotarea partidului sau alianțelor politice aflate la putere urmată de reacții de respingere a acestora de către diverse grupări sociale, reacțiile negative născute în cadrul populației urmare la tensiunile generate de conflictul politic. Așadar dorința de a obține capital politic cu orice preț și acționând pe toate pârghiile economice, sociale, religioase fără intenția clară de a aborda și rezolva probleme sociale stringente aduc nemulțumirea unor categorii de populație față de instituțiile publice.

Criza diplomatică apare în relațiile internaționale ca urmare a unei conjuncturi create la nivel național, internațional datorită unor acțiuni sau inacțiuni de natură diplomatică care afectează interesele diplomatice, politice, economice, militare, etc.ale unui stat. Așadar o criză diplomatică se instalează în momentul în care se renunță la mijloacele pașnice de rezolvare a diferendelor și se apelează la violență. Ea este definită prin întreruperea relațiilor de cooperare, a dialogului, medierii, concilierii, negocierii sau a oricăror căi de tratative din variate motive. Criza diplomatică în acest sens poate fi urmarea lipsei identificării unei soluții viabile de rezolvare a altor tipuri de criză sau ca măsură de protest luată de către una dintre părți și îndreptată împotriva unuia sau mai multor parteneri de dialog.

Criza economică este o stare complexă, negativă, percepută la nivel național sau internațional ca urmare a vulnerabilității sistemului economic profund afectat în principiile sale de diverse acțiuni și măsuri cu caracter economic și care nu mai reușește să producă soluții viabile pe piață. Aceasta impune cel mai adesea luarea unor măsuri drastice reformatoare în vederea echilibrării balanței. De cele mai multe

ori criza economică degenerază din apariția și combinația altor tipuri de crize.(militare, diplomatice,ecologice etc.). Desigur semnalmentele unei crize sunt date de mai mulți factori din care amintim:

- a) creșterea inflației și devalorizarea monedei naționale sau unice;
- b) imposibilitatea aplicării unor reforme economice coerente;
- c) scăderea retingului de țară
- d) blocarea creditelor bancare sau acordarea acestora în condiții extrem de dure;
- e) dezvoltarea economiei subterane;
- f) blocaje, embargouri;

Criza socială afectează așa cum îi spune și numele întreaga viață socială prin apariția unor amenințări îndreptate împotriva valorilor fundamentale ale societății. Criza socială vine pe fondul unor dezechilibre apărute în domeniul economic, politic, militar, etc. Este foarte ușor de identificat datorită multiplelor forme de manifestare astfel:

- a) creșterea tensiunilor la nivelul populației, urmare la scăderea nivelului de trai, a apariției șomajului, insecurității zilei de mâine, a nesiguranței locului de muncă, lipsa sau inexistența unor măsuri coerente de protecție socială, ;
- b) reacții colective de protest la nivel de ramură, grupare sindicală, la nivel regional sau național, manifestate prin proteste de masă, mitinguri, greve, revoluții;
- c) proliferarea grupărilor de tip mafiot și dezvoltarea rețelelor de crimă organizată;
- d) creșterea emigrației și a anomiei sociale;

Criza militară rezultă din dinamica și dialectica intereselor politice a luptei pentru control și supremația puterii și poartă amprenta intercondiționării acestora. În cadrul acesteia una sau toate părțile implicate fac uz de violență sau recurg la represalii pentru impunerea propriilor convingeri, idei, interese. Formele în care aceasta se prezintă sunt:

- a) creșterea gradului de înarmare;
- b) proliferarea armelor de distrugere în masă;
- c) proliferarea grupurilor ilegale al căror scop este desfășurarea acțiunilor teroriste-

Criza ecologică intervine ca urmare a modificărilor datorate unor factori obiectivi-fenomene naturale, sau subiectivi – acțiuni umane, modificări care au ca și efect distorsionarea stării de normalitate ecologică. Identificăm printre formele de manifestare ale unei astfel de crize următoarele:

- a) poluarea mediului cu materiale radioactive;
- b) fisurarea sau distrugerea (naturală sau provocată) a unor baraje;
- c) dezastrele produse de inundații sau cutremure;
- d) incendiile necontrolate.

Prin exemplele prezentate am încercat o scurtă trecere în revistă a principalelor tipuri de criză clasificate după domeniul în care se manifestă. Alături de acest criteriu de clasificare, crizele mai pot fi analizate și din perspectiva următoarelor criterii:

B. În funcție de spațiul în care se manifestă, crizele sunt locale, regionale, naționale și internaționale.

C. În funcție de cauze, crizele pot fi crize financiare, crize bancare, criză de materii prime, criză de resurse umane etc.

Fără a avea pretenția că am analizat toate posibilele clasificări ale crizelor, considerăm că expunerea anterioară atinge punctele esențiale în ceea ce privește tipurile de criză, motiv pentru care nu vom mai reține atenția cu privire la acest subiect.

Globalizarea ca proces inerent al evoluției lumii, în vederea realizării unei unități în sistemele ei de valori, civilizație, nivel de trai direct dependent de mediul economic (supra sau subdezvoltat) și informație este inevitabil generatoare de crize și reacții la acestea. Fiind un proces extrem de amplu și complex, ea va antrena cu sine și jocuri de culise și interese în vederea obținerii, păstrării celor mai dragi atribute la nivel înalt: putere și privilegii.

Sub impactul globalizării economice, rolul statelor suverane pe arena internațională se redimensionează în raport cu forțe nonteritoriale. Astfel cea care se impune cu precădere, fiind dezbătută chiar și de Carta ONU, o constituie generic "societatea civilă" care se afirmă pe scena internațională ajutată de progresul tehnologiilor informațiilor și comunicațiilor. La nivel internațional se vor găsi întotdeauna susținători pro și contra acestui fenomen, pentru că dacă globalizarea poate aduce cu sine o serie de beneficii de necontestat tot așa efectele nocive ale acesteia se vor propaga cu puterea de necontrolat a unui tavalug ce nu mai poate fi stăpânit.

Prevenirea conflictelor globale a reprezentat pentru instituțiile internaționale liantul acțiunii în sfera politică și în relațiile economice. Se pune întrebarea care este modelul de relații pe care trebuie să se sprijine reforma în domeniul organizațiilor implicate la nivel internațional * De pildă în opinia lui Perczynski ONU, trebuie să se plieze pe trei "mega-tendințe", și anume :

1 globalismul (un sistem caracterizat prin adâncirea legăturilor și interdependențelor economice internaționale, pe de-o parte și prin apariția de probleme a căror soluționare este imposibilă dacă nu este concepută la scară globală pe de altă parte),

2 naționalismul (generat de apariția unor noi state națiune) și regândirea conceptului de interes național și *raison d'etat*),

3 regionalismul (formarea grupurilor integratoare regionale și afirmarea lor în Europa, dar și în cele două Americi și Asia).

Globalizarea aduce cu sine două procese complexe și anume: slăbirea suveranității naționale pe de-o parte și apariția unor noi riscuri și amenințări atât la nivel supranațional cât și subnațional la adresa păcii și securității internaționale și a supraviețuirii umane. Una dintre urmările cele mai pregnante este dobândirea de noi valențe a protagoniștilor non statali, ascensiune văzută fie ca un pericol la adresa suveranității și puterii statelor, fie ca o expresie a unui potențial nou de revitalizare a forțelor care determină acțiunea statelor și accentuarea democrației. Noile amenințări, precum terorismul internațional, dezvoltarea rețelelor de crimă organizată care susțin prostituția, traficul de arme, traficul internațional de droguri, traficul de carne vie, de

copii, toate acestea aduc atingere atât suveranității naționale clasice cât și păcii și securității internaționale. Se naște așadar un nou concept de securitate circumscris amenințărilor la adresa unității teritoriale.¹ Așa cum subliniază Held David și alții” până nu vom ști ce înseamnă de fapt globalizarea, nu vom putea să înțelegem cum ne afectează viețile, identitățile și politicile”². Majoritatea mutațiilor generate de globalizarea economică reprezintă subiecte de interes pentru instituțiile și organismele internaționale cum ar fi:

- gestionarea fluxurilor migratorii, având în vedere că tentativele de reglementare nu au reușit pe plan internațional;

- deplasarea, odată cu oamenii, a valorilor culturale, ideilor și credințelor;

- întreruperea legăturii exclusive dintre statul teritorial și puterea politică.

Noi instituții leagă statele suverane între ele și regrupează suveranitatea dincolo de statul național. ONU rămâne o creație interstatală cu multe lipsuri, însă mai important este că ea livrează bunuri publice vitale;

- întărirea și expansiunea dreptului internațional constituie un beneficiu al globalizării contemporane. Dreptul internațional străbate suveranitatea statală în materie de război, crime împotriva umanității, ecologie și drepturile omului

- mobilitatea violenței organizate, care beneficiază de aceeași infrastructură care facilitează fluxurile globale de bunuri, forță de muncă și capital, generează noi noi riscuri globale care impun o acțiune multilaterală. Paradoxul și noutatea sunt că securitatea națională a devenit o afacere multilaterală;

- globalizarea economiei, care face ca nici o activitate economică să nu mai poată fi izolată de concurența globală;

- globalizarea degradării mediului nu mai este un fenomen local, cum a fost până la mijlocul secolului trecut. După ce industrializarea Occidentului și a țărilor socialiste și-a adus contribuția la degradarea mediului, acum se industrializează Sudul, forțat de creșterea exponențială a populației.*

Problemele majore ale dezvoltării datorate intensificării procesului de globalizarea au schimbat rapid și profund relația dintre diversele nivele de decizie. Implicarea ONU și a altor organisme internaționale cu vocație în domeniu ține de nevoia unei intervenții globale față de multiplicarea și agravarea problemelor dezvoltării, precum persistența și expansiunea sărăciei, creșterea subocupării și șomajului la scară globală, împingerea unor categorii tot mai largi ale populației spre marginalizare și excludere, agravarea amenințărilor la adresa mediului și a viabilității pe termen lung a metodelor de exploatare a resurselor naturale ale planetei.

Globalizarea presupune nevoia unei gestionări economice globale, în timp ce instituțiile internaționale existente au fost concepute să coordoneze un sistem de state naționale, în care se presupune că fiecare stat rămâne suveran asupra propriei sale economii. Globalizarea poate modela voința politică pentru acțiune concertată, bazată pe multilateralism, democrație, solidaritate și dialog³.

¹ Maciej Perczynski „From Interdependence to Global Partnership” 1995.

² David Held and Anthony McGrew, with David Goldblatt and Jonathan Perraton „Globalization”, în Global Governance, vol.5, n3.4, octombrie-decembrie, 1999, p.483.

³ **Sistemul ONU în contextul globalizării**, Editura Curtea Veche, 2008, pp.55-59.

În ciuda diminuării sferei de relevanță absolută a noțiunii de suveranitate, statele vor continua să fie principalii actori responsabili în ridicarea și protejarea bunăstării popoarelor lor. Așa cum se afirmă într-un raport al Grupului de lucru independent cu privire la viitorul ONU „nici un nivel de guvernare globală nu va compensa absența într-o țară a unei bune guvernări interne, a unor relații de viață sănătoase și a unor standarde de viață decente” Pentru ca statele națiune să facă față problemelor globale, crizelor la nivel internațional, ele au nevoie de mecanisme prin care să lucreze împreună. Aceasta este însăși rațiunea de a fi a ONU, căreia i s-a încredințat un mandat global de facilitare a cooperării internaționale. Cu toate acestea nevoia de schimbare, de reformă s-a făcut simțită, binențeles pe fondul unei stări de acutizare a tensiunilor din cadrul organizației, a unor deficiențe de sistem chiar și la nivelul acestei organizații. O serie de critici aduse sistemului, de inadvertențe, de inerție, de tatonări și ezitări au făcut ca ideea de reformă a organizației ONU să fie acceptată ca necesară de majoritatea membrilor săi. Dar și în acest context natura intereselor și motivația efectivă în raport cu reforma sunt diferite. Astfel după Paul Taylor avem de-a face cu următoarele categorii de state astfel:

- un grup mic, dar puternic, care ar dori cel mult o reformă a la carte, dar nu una care să bulverseze structurile actuale de decizie. În această categorie intră
- statele cu o poziție care le depășește statutul real: Marea Britanie, Franța;
- statele care au în cadrul organizației o poziție apropiată de propriile aspirații: USA, China, Federația Rusă. Acestea percep ONU ca instrument al politicii lor externe și au controlul asupra oricăror încercări semnificative de schimbare și reformă.
- statele care au în cadrul organizației o poziție apropiată de propriile aspirații: USA, China, Federația Rusă. Acestea percep ONU ca instrument al politicii lor externe și au controlul asupra oricăror încercări semnificative de schimbare și reformă;
- statele care cer multe de la organizație, de la care așteaptă rezolvarea problemelor lor economice și sociale;
- statele nemulțumite de relațiile actuale de putere, care văd nevoia reformării ONU, dar în același timp sunt beneficiare ale sistemului;
- statele care fac sau au făcut obiectul unor sancțiuni ONU, ostilizate de politica acesteia, dar care ar fi pierdut și mai mult în afara organizației și care au cerut reforme care să ducă la reducerea substanțială a influenței marilor puteri.

Criza indiferent de arealul în care se manifestă și de domeniu internațional ori național parcurge în esență aceleași etape: precriză, perioadă în care semnalmente pot fi mai mult sau mai puțin evidente, criză, punctul culminant al acesteia și postcriză. Nu ne vom opri asupra descrierii acestor stări, deoarece ele au fost prezentate de multe ori în lucrările de specialitate.

Practica mondială și națională a demonstrat că faptele sau evenimentele ce afectează securitatea nu pot fi întotdeauna evitate însă frecvența și impactul acestora

pot fi reduse și gestionate, efectele lor fiind diminuate printr-un proces sistematic ce implică stabilirea de măsuri și acțiuni menite să contribuie la scăderea riscului asociat. Această capacitate de detectare a locului de manifestare a situațiilor de urgență dă posibilitatea avertizării cetățenilor din zonele potențial a fi afectate, precum și a autorităților centrale și locale.

Pe fundalul unor situații de criză tot mai complexe care afectează omenirea, ONU și agențiile sale se implică în oferirea de asistență umanitară, acționând concomitent pe două fronturi: pe de-o parte asigură prim-ajutor populației afectate, pe de altă parte caută să dezvolte strategii pe linia prevenirii producerii unor asemenea dezastre, fie ele naturale sau generate de om. În ultimii ani numărul și intensitatea războaielor civile a crescut vertiginos. Pe fundalul unui asemenea climat politico-militar, tensionat și rigid, au avut loc incidente care s-au soldat cu pierderea a numeroase vieți omenești, cu un număr mare de refugiați, cu situații de criză la scară largă. Pentru a putea gestiona aceste situații complexe Națiunile Unite și-au revizuit capacitatea de răspuns la dezastre.

Încercând să identificăm crizele să le ținem sub control într-o oarecare măsură realizăm că acestea fac parte din normalitate pentru că ne determină să devenim novatori, reformatori, sunt chiar prolifici deoarece în anumiți parametri motivează schimbarea și implicit progresul.

Preocuparea permanentă privind îmbunătățirea managementului crizelor face ca fenomenul să devină predictibil și dă posibilitatea menținerii lui sub control prin nunțarea procedurilor de intervenție și neutralizare a crizelor.

Această capacitate de anticipare, de sesizare a factorilor care le generează, permite luarea acelor măsuri care să ducă la contracararea efectelor negative ale crizelor.

Bibliografie:

- [1] DEX, Dicționarul explicativ al limbii române, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975.
- [2] DRAGOMAN Ion, MILITARU Claudia, PANDURU Cerasela –Relații Internaționale Actuale –Editura Integraf 2004.
- [3] DUMITRIU, Petre, **Sistemul O.N.U. în contextul globalizării**, Editura Curtea Veche, 2008,
- [4] VĂDUVA, Gheorghe, dr., DINU, Mihai-Ștefan, **Crizele politico-militare ale începutului de mileniu**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005.
- [5] ZAMFIR, Constantin, **Securitatea civilă și globalizare**, 2009.

TERORISMUL, FACTOR GENERATOR AL CRIZEI ACTUALE

Ileana-Gentilia METEA*

The phenomenon known as terrorism and actionable units, with a well-consolidated structure, have reached these days a superior level of development influenced by the globalization and due to the economical, social, political, ethno-cultural and religious global transformations.

The terrorist phenomenon with its all forms and types: national terrorism, islamic-fundamentalist terrorism, state-financed terrorism, cyberterrorism, narcotic terrorism, ad-terrorism and air-terrorism, experienced permanent development and improvement, adjusting to the current international circumstances through an unprecedented diversification. As a consequence, the involvement as an active element of the nowadays crises it is only a natural outcome of the prolific terrorist organization activities in the last years.

Trei tipuri de crize mondiale obligă națiunile la unitate: dezastrele ecologice, terorismul internațional și recesiunea economică. Se pare că noua ordine mondială este determinată tocmai de schimbări climaterice dramatice, atacuri teroriste și falimente ale celor mai mari concerne industriale. Cea mai recentă criză care ne-a lovit este criza financiară din întreaga lume. Crizele economice nu se încadrează într-un anumit model.

Teoriile economice moderne resping ideea unei teoretizări generale a crizelor economico-financiare, conform cărora acestea pot fi încadrate într-un model general valabil, considerându-se că fiecare criză financiară este unică, fiecare reprezentând de fapt un accident istoric, generat de factori specifici, într-o anumită conjunctură social-economică și politică. Conform acestor teorii, crizele nu pot fi anticipate, astfel încât efectele negative ale acestora să fie aduse la un nivel minim.

Cu toate acestea, istoria ne arată că, deși crizele economico-financiare nu apar și nu produc efecte în parametri identici, ele sunt strâns legate de caracterul ciclic al proceselor economice. Deși cauzele evoluției ciclice a proceselor economice nu au fost încă identificate, caracterul ciclic al acestora este evident. Ciclurile economice, indiferent că sunt pe termen scurt, mediu sau lung se compun din două faze – expansiunea și recesiunea. În faza de expansiune are loc o creștere a eficienței economice, generată de introducerea în circuitul economic a unor inovații tehnologice semnificative, în timp ce în recesiune are loc o slăbire a resorturilor care au produs propulsia economică. Dacă ciclurile economice pe termen scurt (cu durata între 10 și 40 de luni) și lung (așa-numitele cicluri seculare, care durează între 40 și 60 de ani) se încheie cu perioade de recesiune caracterizate printr-o încetinire a creșterii economice, ciclurile decenale (denumite și cicluri de afaceri, care durează de la 4 și 6 ani, până la 10-12 ani) se caracterizează prin prezența fenomenului de criză, în cadrul căreia cererea, producția, gradul de ocupare al forței de muncă, produsul intern brut, lichiditățile scad în mod dramatic, iar nivelul de trai se înrăutățește. Crizele economico-financiare au apărut încă din timpul Imperiului Roman, iar gradul lor de complexitate a crescut odată cu dezvoltarea societății capitaliste în general, respectiv odată cu configurarea economiei

* Asistent universitar, Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu“, Sibiu

mondiale - începând cu sec. al XVI-lea și formarea relațiilor de interdependență între statele lumii, atingând un punct de maximă complexitate în actuala criză economico-financiară.

Criza financiară pe care o traversăm în prezent, declanșată în SUA, a izbucnit în anul 2007, deci la zece ani de la ultima criză financiară de proporții din Asia de Sud-Est. S-ar putea spune că reprezintă finalul unui ciclul decenal (mediu) sau de afaceri despre care am menționat la început. Dacă ar fi să comparăm modul în care s-au desfășurat evenimentele în timpul scurs de la declanșarea crizei (2007-2008) cu modelul lui Minsky, putem constata ca „faptele“ s-au derulat conform modelului.

Astfel, șocul exogen asupra economiei l-a constituit crearea cadrului legislativ favorabil construcției de locuințe personale și clădiri precum și a unui cadru financiar relaxat, care a permis accesul la credite pentru locuințe a populației cu venituri mici. Pe acest cadru creat, tot mai multe bănci, fonduri de investiții, societăți de asigurare au acordat împrumuturi considerabile pentru cumpărarea de locuințe unor clienți care nu aveau posibilitatea să-și achite creditele. Pe fondul încurajării creditării ipotecare prin scăderea repetată a ratei dobânzilor de către Federal Reserve, băncile, fondurile de investiții, societățile de asigurare, au fost stimulate să-și mărească profiturile. Și acest lucru l-au făcut prin acordarea de împrumuturi (cu dobândă foarte mare) la un număr tot mai mare de clienți cu grad mare de risc. Pentru a se asigura împotriva riscurilor de neîncasare a ratelor, băncile mai sus enunțate au procedat la vânzarea (profitabilă) a împrumuturilor și a dobânzilor, sub forma de produse financiare viabile, unor entități financiare specializate în operațiuni cu grad mare de risc (tip hedge). Disponibilitatea excesivă a fondurilor de credit a aruncat multe produse financiare pe piață: credite pentru case individuale, clădiri, terenuri, mașini și cărți de credit. Domeniul de acțiune s-a extins cu timpul și la împrumuturi făcute de administrațiile regionale și locale, la creditele industriale și comerciale. Cu alte cuvinte, aici este vorba de acea etapă a crizei în care se manifestă irraționalitatea investitorilor. Pe măsură ce băncile, fondurile de investiții, societățile de asigurare nu și-au mai încasat ratele de la clienți, nu și-au mai putut desfășura activitatea și au intrat în faliment. Acum se manifestă semnalul de alarmă pe piața creditelor imobiliare. Semnalele au fost percepute ca un pericol de către societățile bancare de tip hedge care cumpăraseră produsele financiare. Acestea au încercat să valorifice titlurile deținute prin vânzare pe piața bursieră. Numărul mare de titluri din domeniul imobiliar de pe piața bursieră a determinat scăderea prețului acestora.

Manifestarea fazei de panică: Au urmat falimentele în lanț, despre care am auzit nu demult, la sfârșitul anului 2008, criza creditelor, declanșată ca urmare a pierderii de către bănci a capitalului, dar și datorită aplicării de politici prudentiale, de protejare a activelor. Putem spune că ne aflăm în ultima etapă a crizei, când panica s-a calmat, iar acum se evaluează consecințele dezastrului și se adoptă măsurile de reconstrucție. Pe de altă parte, în anul 2009 poate fi vorba de încheierea unui ciclu secular, având în vedere că „Marea stagflație“ din anii 70 s-a declanșat la 40 de ani de la „Marea Depresiune“ din anul 1929, iar în prezent ne aflăm la 40 de ani distanță de „Marea Stagflație“ din anii 70. Putem spune că această criză a creat condițiile propice pentru o următoare perioadă de recesiune (care poate îmbrăca forma stagflației) la nivelul economiei mondiale și se va resimți ca atare în special de către țările puternic dezvoltate. Se preconizează deja că

economiile acestora vor crește într-un ritm foarte lent, productivitatea muncii și consumul vor scădea în timp ce prețurile vor crește. Se vor dezvolta în special activitățile legate de cercetare, învățământ, sănătate, mediu, cu alte cuvinte cele care nu sunt direct productive, ci cele care pregătesc condițiile pentru o viitoare reșezare a ramurilor în economiile naționale, dar și în cea mondială. Necesitatea unor perioade cu creștere economică lentă decurge din imperativul protejării resurselor planetei, mai ales în contextul actual când asistăm la o escaladare a consumului¹.

Referitor la viitor, ne punem întrebarea: va fi 2010, anul revenirii din criză? Nimeni nu a prevăzut intensitatea crizei care în ultimii doi ani a răvășit finanțele mondiale. Mecanismele, cauzele și efectele predictibile pe termen lung ale acesteia formează încă obiectul unor ample dezbateri internaționale. Criza economică în sine poate fi depășită în anul 2010. Însă urmările care transcend planul strict al finanțelor se vor face simțite mulți ani de acum încolo. După Warren Buffett, în SUA, în ultimul trimestru al anului în curs, recesiunea va fi depășită. Pentru cei trei giganti – America, Uniunea Europeană și Japonia – anul 2010 va fi unul de repornire a motoarelor. *China* anunță deja creșteri importante, Federația Rusă începe să profite de creșterea prețurilor energetice, „pumele“ din America Latină (Brazilia, Argentina, Mexic) au fost mai puțin șifonate decât se prevedea la începutul acestui an. Prima criză globală (agricolă) s-a declanșat în 1788, iar prima criză financiară de aceeași anvergură în 1847. Nici anii care vor veni nu vor fi, fără îndoială, feriți de crize de o natură sau alta. Diferența constă însă doar în intensitate și în urmările în plan politic, social și cultural.

Ce NU se va rezolva, cel mai probabil, în anul 2010 și nici în cei care vor urma, pe termen scurt:

- ❖ (Dez)ordinea globală pe care instituții de tipul FMI & Grupul Băncii Mondiale nu o pot gestiona din mai multe motive: resurse, viteza etc. Mai devreme sau mai târziu, un nou Bretton Woods va trebui să depășească faza discuțiilor teoretice și să se contureze instituțional. Au trecut de atunci 65 de ani și lumea s-a schimbat.
- ❖ (Re)consacrarea unor valori morale în business, în absența cărora totul devine o goană după aur lipsită de cea mai elementară etică.
- ❖ Criza alimentelor și criza energetică, pentru a le menționa doar pe cele mai importante, deja declanșate.
- ❖ Înăsprirea discursului naționalist/xenofob, îmbrățișat chiar de forțe politice din familiile „clasice“. Reducerea dramatică a apetitului integraționist, de tipul Uniunii Europene, mai ales în statele bogate.
- ❖ Creșterea nervozității în relațiile externe și a potențialului de transformare a conflictelor „înghețate“ în unele „fierbinți“. Potențarea terorismului și a crimei organizate, pe fondul unui stat-națiune slăbit și lipsit de un larg suport popular.

Henry Kissinger, fost secretar de stat susține că necesitățile globale ar trebui să încurajeze o „*eră a intereselor compatibile*“. Demnitarul de la Bilderberg a repetat apelul său devenit obișnuință pentru o nouă ordine politică internațională, afirmând că

¹ Eugen Ovidiu, Chirovici, *Analiza*, 25 August 2009, www.3idei.ro/ accesat în 18.10.2009

întreaga criză globală ar trebui să fie văzută ca o ocazie de a ne îndrepta înspre o lume fără granițe, unde interesele naționale cântăresc mai greu decât necesitățile globale.

Într-o discuție avută cu Charlie Rose, Kissinger a menționat că haosul a fost creat pe întreg globul de criza financiară și că răspândirea terorismului este o ocazie de a susține o nouă ordine globală.

„Cred că atunci când noua administrație va evalua poziția în care se găsește, va vedea o criză uriașă și probleme enorme, dar văd că ar putea vedea o urmă din care ar putea să construiască un sistem internațional“, a spus Kissinger făcând referire la tranziția dintre administrațiile Bush și Obama.

Fostul consilier al Siguranței Naționale și Secretar de Stat a comparat clima lumii actuale cu perioada urmând imediat după Al Doilea Război Mondial care a dus la crearea și întărirea organizațiilor globale precum Națiunile Unite și NATO.

„Dacă privești înapoi la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, mulți cred acum că perioada dintre sfârșitul lui 1945 și 1950 a fost din multe privințe cea mai creativă perioadă sau una dintre cele mai creative perioade în ceea ce privește politica străină, dar a început cu haos și teamă de invazia Rusiei în Europa și guverne care erau foarte slabe“ a declarat Kissinger.

„Noua administrație vine la putere într-o perioadă bizară din acest punct de vedere“, a continuat el. *„Pare să fie o perioadă de criză îngrozitoare în toată lumea. Și noi înșine suntem într-o gravă criză financiară, dar la sfârșitul acesteia poziția noastră relativă este de fapt mai puternică decât era înainte în sensul că Rusia, China, India, toate au motive puternice să contribuie la crearea unui mediu internațional liniștit din cauza preocupării pe care trebuie să o aibă în legătură cu problemele lor domestice“*.

„Nu își doresc și au motive întemeiate să nu își dorească o atmosferă internațională de criză. Așa că, în mod paradoxal, acest moment de criză este de asemenea un prilej favorabil“, a comentat Kissinger.

„Sunt atât de multe elemente în lume în momentul de față care nu pot fi abordate decât din punct de vedere global și asta este nemaipomenit, a continuat Kissinger. „Proliferarea, energia, mediul, toate aceste probleme necesită o abordare globală, așa că nu e nevoie de inventarea unei ordini internaționale. Așa că fiecare țară trebuie să-și tempereze interesele naționale pure de necesitățile globale sau să-și definească interesele naționale de necesitățile globale. Dar nu poate să-și impună propriile interese egoiste prin simplu abuz de putere“ a declarat el.

Kissinger a relatat de asemenea că a fost uimit de cât de mult a fost sporită mișcarea spre o nouă ordine globală de criza recentă.

„Criza Jihadului ne arată clar tuturor că treburile internaționale nu pot fi dirijate doar prin trasarea de granițe și definirea politicii internaționale prin ce granițe încalcă cu forța militară organizată“ a spus el.

„Acest lucru a fost întărit de criza financiară care, în mod neașteptat, s-a răspândit în întreaga lume. Limitează resursele pe care fiecare țară le are pentru o politică străină adaptate la o afirmare a intereselor proprii“.

Kissinger a afirmat că jucătorii cheie în politica internațională, India, China, Rusia, America, Europa ar trebui să recunoască faptul că au interese paralele și să lucreze împreună pentru a constitui ceea ce el a denumit *„era intereselor compatibile“*.

„Nu spun că liderii vor face față tuturor ocaziilor pe care eu le întrevăd, dar cred că pot începe să se miște în această direcție și sper că ne vom îndrepta în această direcție“ a spus Kissinger².

După decade ale unei politici economice care s-a concentrat pe acumularea de capital bazată pe creștere economică, începând cu anii '70, dar în special în anii '80, neoliberalismul s-a orientat înspre creșterea transnaționalelor și capitalul financiar legat de acestea, generând o concentrare a capitalului și afectând piețele naționale și locale din lume.

Acest model neoliberal al acumulării este cunoscut sub termenul de globalizare. Acest model înseamnă un război economic pentru piețele existente, favorizând întreprinderile transnaționale. Aceste politici duc atât la excluderea a din ce în ce mai mulți oameni, cât și la creșterea exploatarei forței de muncă cu exploatarea economiilor periferice. Acest proces de acumulare, bazat pe concentrarea bogăției și excludere nu este, evident, sustenabil.

Concentrarea piețelor mondiale și a veniturilor în mâini din ce în ce mai puține a reușit să salveze rata de profit a întreprinderilor transnaționale, dar cu prețul unei deteriorări a cererii de produse și servicii pentru imensa majoritate. O deteriorare a cererii în zilele noastre amenință chiar cu o recesiune a superputerilor.

Anunțul concret al unei recesiuni simultane în Statele Unite, Europa și Japonia, încă de la sfârșitul lui 2001, a fost amânat prin îndatorarea puternică a economiilor în întreaga lume, dar în special în SUA. Datoriile în creștere ar putea susține cererea reală pentru un timp. Datoriile în creștere, pe de altă parte, compromit viitorul și au limite. De fapt, economia globală a atins acele limite. O criză economică era inevitabilă.

Spre sfârșitul anilor '90, repartiția piețelor mondiale și a veniturilor și-a atins limitele. Venitul celor mai bogați 3000 de oameni din lume a depășit venitul celor mai săraci 2000 de milioane. În lupta pentru piețele globale, participarea primelor 200 de companii transnaționale la PMB (Produsul Mondial Brut) a crescut de la 17% în 1965, la mai mult de 35% la sfârșitul anilor '90, în timp ce întreprinderile transnaționale împreună au captat mai mult de 50% din întregul PMB și 80% din cel industrial. O distribuție a veniturilor care se înrăutățește, mai devreme sau mai târziu, nu face altceva decât să exacerbeze recesiunea mondială.

Această „luptă pentru viață pe cheltuiala a milioane“ nu va face decât să adâncească recesiunea mondială, și pe termen lung nu va salva pe nimeni.

Politica economică a neoliberalismului este fundamentalistă întrucât duce la excludere metodică și amenință cu eliminarea „altor“ națiuni, culturi și religii. Politicile neoliberale ale G7, prin FMI, Banca Mondială și WTO au condamnat la moarte prin foamete, într-un mod metodic și sistematic, mari majorități din națiunile periferice cu alte culturi și religii. Asemenea strangulări metodice ale întregii culturi pot să fie considerate genociduri tăcute și constituie crime împotriva umanității.

Deținerea continuă a unei părți din piața mondială nu oferă nici măcar puțină bunăstare pentru capitalul transnațional. Dacă nu există loc pentru toți, un război

² Criza financiară, *Fundamentalismul Economic și Terorismul Statelor*, Kissinger cere ca noul sistem internațional să fie exclus din criza mondială, Posted by: Paul Dorneanu on 2009-01-29, Source: Infowars 23 iunie 2009

economic este următoarea fază. Războiul pentru piața globală, pe termen lung, necesită reguli extra-economice pentru a avea succes. Aceasta implică o amenințare a războiului la scară globală.

Războiul împotriva Terorismului pe care Statele Unite l-au declarat din 11 Septembrie, 2001 nu are niciun inamic vizibil, nicio conducere clară. Faptul că 11 septembrie a fost creat pe plan intern o arată chiar și versiunea norvegiană a Le Monde Diplomatique din iulie 2006.

Esența este că, în numele unei bătălii a civilizațiilor, capitalul occidental, și în primul rând capitalul Statelor Unite reușește să se salveze pe sine pe cheltuiala altor civilizații. Estul va fi cicatrizat pentru a salva Vestul. În ultimă instanță, Statele Unite par să fie „poporul ales”. Totul trebuie sacrificat pentru a salva națiunea aleasă.

Neoliberalismul este fundamentalist pentru că susține infailibilitatea piețelor. Se sprijină pe sine conform principiului fundamentalist al infailibilității Bibliei. O dată cu criza mitului creșterii infinite, capitalismul a încetat să mai fie o utopie. Următorul pas este bătălia pentru repartizarea piețelor mondiale, sprijinite de teologia prosperității care legitimează concentrarea bogăției spre beneficiul unora. Legitimizează concentrarea bogăției în mâinile „celor corecți” pe cheltuiala celor „incorecți” (Franz Hinkelammert, 10 august, 2005). Națiunile sărace, culturi și religii sunt națiuni, culturi și religii „greșite”.

În final, aceasta duce la identificarea unor țări ca și „Axe ale Răului”, cum sunt Iran și Irak. În acest fel fundamentalismul occidental încearcă să apere terorismul statelor. În consecință, incită la un răspuns fundamentalist din partea nivelului inferior. Interacțiunea dintre ambele duce la o spirală a terorismului, ceea ce este exact ce urmărește terorismul statelor³.

În absența cocainei, PIB-ul multor țări occidentale s-ar păbuși. Sindicatele crimei organizate investesc în fiecare an sute de miliarde de euro proveniți din traficul cu cocaină în afaceri imobiliare, acțiuni și companii. Cocaina e motorul economiei, în aceeași măsură în care economia e motorul cocainei. Criza mondială nu a avut niciun efect asupra grupărilor mafioate, care au acum posibilitatea de a spăla bani, cumpărând afaceri legitime la prețuri derizorii. Cine controlează capitalul, controlează societatea. Dar cine îl controlează pe controlorul de capital?

Vom vorbi despre fenomenul interdependenței economice, despre felul în care o lege adoptată într-o țară, o lege numită Patriot Act, menită să blocheze finanțarea organizațiilor teroriste a creat în cele din urmă o situație păguboasă în alte țări și e vorba aici de întreaga Europă, care a fost transformată în capitala mondială a spălării de bani și asta din 11 septembrie până în prezent. Povestea începe cu așa numita deregulare, despre care liderii mondiali discută la ora actuală, în speranța că vor reduce pagubele provocate de ea. Multe din problemele privitoare la bănci sunt legate direct de deregulare, de lipsa de legislație și de faptul că băncilor le-a fost acordat un nivel de libertate extrem de mare, controlat în mică măsură de stat.

Ce înseamnă deregulare? În esență este vorba de înlăturarea barierelor financiare și a legislației financiare și a controlului între două state. Dar cine are de câștigat de pe

³ Dariu, Stan, *Publicat de Destăinuiri ale prezentului*.

urma unei asemenea decizii? De fapt, nu doar crima organizată, ci întreaga economie subterană și grupurile militante.

În perioada dintre începutul anilor 90 și 2001, am fost martorii tăcuți ai întemeierii unui nou sistem economic, care servește interesele acestor grupuri, având ca rezultat apariția unor parteneriate asemănătoare cu cel existând între mișcarea columbiană FARC și traficanții de droguri; există deci asociații formate din diferite grupuri militante și organizații criminale, al căror scop e exploatarea canalelor financiare pentru spălarea de bani.

Înainte de 11 Septembrie, valoarea totală, PIB-ul sau producția de lichidități, dacă doriți, a sistemului economic subteran ajungea la 1500 de miliarde de dolari, adică aproximativ 5% din economia globală, 90% din această sumă fiind în dolari. Dolarul era moneda favorită, în special bancnota de 100 de dolari. Majoritatea acestui flux de bani murdari era spălat în Statele Unite, via paradisurile fiscale din Insulele Caraibe.

În realitate, spălarea de bani era benefică pentru economia Statelor Unite pentru că acționa ca o infuzie de capital, pe care o descoperim dacă analizăm datele referitoare la cererea și oferta de monedă americană. Din anii 60 până în 2001, o anumită cantitate de bani noi, respectiv bancnote tipărite anual de Rezerva Federală, dispărea ilegal din țară în valize sau cutii de carton, urmând să satisfacă necesitățile de lichidități a unor elemente criminale, organizații teroriste și alte sectoare ale economiei subterane.

În 2001, două treimi din noua tranșă de bancnote americane (deci din banii tipăriți în 2001) au părăsit Statele Unite în acest fel; e vorba de lichidități în valoare de 500 de miliarde de dolari, ceea ce înseamnă că creșterea de lichidități în Statele Unite era scăzută, existând o cerere crescândă de bani din afara frontierelor, satisfăcută de banii proveniți de la criminali, teroriști și de la economia subterană. În orice caz, există un alt aspect al acestei relații și anume faptul că dolarul e rezerva globală de lichidități, ceea ce înseamnă că Trezoreria Americană poate lua împrumuturi de valoarea întregii sume de dolari existând în circulație în lume, deci datoria externă a Americii e echivalentă cu numărul de dolari în circulație în întreaga lume.

E clar că dacă economia subterană cere un număr crescând de dolari în fiecare an, Statele Unite pot intra și mai mult în datorii, dar asta e valabil numai pentru Statele Unite din cauza privilegiului celui care bate moneda.

Lucrurile nu stau la fel în Europa pentru că, de exemplu, Banca Centrală Europeană nu poate emite garanții pentru orice sume în exces față de numărul de euro în circulație în țările membre UE, chiar dacă există sume mari de euro în circulație în SUA, sau chiar în Asia, Africa etc., deci SUA se află într-o poziție privilegiată începând cu 11 septembrie.

Patriot Act, o lege antiterorism a fost introdusă în noiembrie 2001; pe noi însă ne interesează implicațiile ei financiare. Obiectivul ei era limitarea finanțărilor destinate grupurilor teroriste, obiectivul care nu a fost niciodată atins, această lege fiind de fapt o lege antispălare de bani, după cum o demonstrează două elemente de bază:

1. această lege interzice băncilor americane și străine înregistrate în SUA să aibă legături de afaceri cu orice instituție bancară din paradisurile fiscale din Caraibe.

2. această lege permite autorităților financiare să monitorizeze pe plan mondial toate tranzacțiile ce implică dolari, iar dacă o bancă americană sau străină operând în

SUA nu anunță autoritățile asupra oricărei tranzacții suspecte, acea bancă va răspunde în fața legii; banca Lloyds și USB au plătit amenzi semnificative în acest sens.

Ce se întâmplă în realitate? Patriot Act se aplică doar în SUA și numai dolarului, revoluționând astfel fluxurile de lichidități, atât pe cele ale economiei legale, cât și ale economiei subterane.

Să vedem mai întâi cum stau lucrurile în cazul fluxurilor legale de lichidități. În mod clar, băncile internaționale nu au agreat Patriot Act pentru că nimeni nu dorea o lege care să permită imixtiunea unor entități exterioare în relația dintre o bancă și clientul ei. Așa că băncile și-au sfătuit clienții să părăsească dolarul și să treacă la zona euro. Euro era noua monedă europeană, care tocmai intrase în circulație, așa că oferea numeroase oportunități, cea mai importantă fiind aceea că Europa nu avea niciun Patriot Act, plus că existau paradisuri fiscale perfect funcționale în Europa, de care nu se atingeau nimeni. Apare astfel un flux de bani dinspre dolari înspre euro și ar fi interesant de examinat corelația dintre introducerea Patriot Act, începutul unei scăderi a valorii dolarului și începutul unei renașteri a interesului pentru Europa. Un grup de economiști ai OECD care au întreprins o cercetare, căutând corelații între diversele date, au ajuns la următoarele concluzii: introducerea euro a coincis cu sfârșitul epocii de dominație a dolarului, dar asta nu se leagă numai de fluxurile monetare legale, importanța trecerii la euro simțindu-se și în economia subterană; lumea criminală se afla și ea în fața unei situații complexe, neștiind încotro să se îndrepte.

Spălarea de bani nu mai era posibilă în SUA, iar repatrierea banilor devenea din ce în ce mai dificilă; spălarea de bani e o problemă cu două tăișuri, nu numai că banii trebuie spălați, ei trebuie apoi să revină, curați, în mâinile celor care i-au produs. Existau câteva scheme valabile, de exemplu „*black pesos money exchange*“, o schemă pusă în practică de columbieni, în care traficanții de droguri funcționau ca adevărate agenții de schimb valutar. Cum funcționa schema? Să zicem că un om de afaceri columbian voia să ajungă în SUA, fără să anunțe autoritățile financiare că va duce bani peste hotare, fiind obligat astfel să plătească taxe și să schimbe banii la rata oficială de schimb. El apelează atunci la o astfel de agenție de schimb valutar, lasă o valiză cu pesos și apoi, odată ajuns la New-York, i se înmânează o valiză cu dolari, care provin evident din vânzările de droguri.

Problema de bază era însă alta, și anume aceea că în anii 90, mulțumită globalizării, veniturile din droguri au crescut exponențial, iar traficanții de droguri au fost nevoiți să găsească noi modalități de a spăla aceste venituri la scară industrială, dat fiind faptul că sumele implicate erau enorme, iar 80% din spălarea de bani se realizează în lichidități; o schemă de genul „*black pesos money exchange*“ era fizic incapabilă să facă față unor asemenea sume. Și aici a apărut un emigrant italian în Columbia, Salvatore Mancuso, devenit șeful unității paramilitare a AUC, care a avut o idee genială și a decis că cel mai bun lucru ar fi să-i pună în contact pe prietenii săi din „*ndrangheta*“ cu traficanții columbieni de droguri, ceea ce a reprezentat un nou început pentru columbieni.

De ce un nou început? Pentru că le-a oferit columbienilor oportunitatea de a exporta cocaină pe un alt continent, nu numai pe un continent vecin, un export mai degrabă limitat, în sensul că marfa se muta de la sud la nord, către SUA. Acum exista o nouă oportunitate de a fenta restricțiile impuse de Patriot Act, în Europa fiind mai ușor

de spălat bani, din cauza lipsei unei legislații care să controleze și să pedepsească acest gen de activități.

Situația în Europa e deci ideală pentru elementul criminal și de aceea bătrânul continent a devenit capitala mondială a spălării de bani⁴.

Odată cu dispariția bipolarismului de putere pe plan mondial, s-a diminuat substanțial probabilitatea de declanșare a unor conflicte militare între state ca urmare a deosebirilor de fond de natură ideologică care vizau, îndeosebi, forma predominantă de proprietate asupra bunurilor materiale și spirituale ale unui popor.

Riscurile și amenințările la adresa securității naționale a unui stat sau la adresa securității regionale și chiar globale se reasează acum, terorismul, în general, dar îndeosebi cel internațional situându-se pe primul loc pe scara probabilității de manifestare. Terorismul a dobândit acum o altă configurație privind modul de acțiune și amploarea acestuia. Originile, structura și resursele, ca fenomen, precum și psihologia membrilor săi au rămas însă aceleași. Potrivit tuturor specialiștilor în domeniu, terorismul nu este un fenomen universal dar este cu siguranță unul istoric, recurgându-se la teroare încă din timpuri biblice. El s-a manifestat mai intens numai în anumite momente, a fost și este strâns legat de o anumită evoluție în conștiința oamenilor. Pe timpul bipolarismului de putere, terorismul era încurajat și folosit în mod speculativ de către liderii mondiali ai celor doi poli pentru a-și justifica influența politică și prezența militară în diferite zone geografice de interes pentru ei, denaturându-se și desconsiderându-se astfel cauzele reale care l-au generat și l-au menținut. Așa se explică faptul că după 1991, odată cu dezintegrarea URSS-ului, terorismul ia amploare și evidențiază mai mult ca oricând originile reale ale sale, ca urmare a nerezolvării diferendelor cu caracter politic, economic, social, etnic și religios existente în actuala configurație politico-administrativă a hărții planetare.

Așadar, terorismul a început să trăiască prin forțe proprii devenind cea mai mare amenințare la adresa securității popoarelor și la adresa drepturilor fundamentale ale omului. După cum constatăm, terorismul pune azi o serie de probleme de interes național și internațional care scapă controlului statelor individuale. Actele de terorism care au avut loc în lume, începând cu luna septembrie a anului 2001, în SUA, scot în evidență o intensificare a contactelor și cooperării internaționale între grupurile de teroriști, alături de o extindere a traficului de arme și coordonare a acțiunilor. Mijloacele de comunicare și călătorie, marile instituții publice s-au dovedit atât utile terorismului, cât și vulnerabile la terorism. În lipsa unei înțelegeri comune asupra crimei internaționale, a unei poziții ferme și unanime în cadrul ONU, au apărut noi forme de manifestare ale terorismului (a se vedea situația din Irak și consecințele acesteia pe plan internațional) iar regimurile politice din unele state au oferit refugii pentru terorismul mondial⁵. În concluzie, cum putem lupta împotriva terorismului, cum ne apărăm?

Potrivit reputatului analist în domeniu, John Richard Thackrah, „*prima măsură de apărare împotriva terorismului este să înveți cât mai multe despre teroriști, să le înțelegi motivațiile și metodele și, astfel, să le poți anticipa atacurile sau cel puțin să limitezi pagubele în cazul în care atacurile nu pot fi prevenite*“. Această trimitere la cunoaștere

⁴ Destăinuiri ale prezentului, <http://www.treaba.org/1>, accesat în 18.10.2009.

⁵ General de brigadă (r) Mărgărit, Mihaiu, *Tipologia și psihologia terorismului*

vizează nu numai organele abilitate, ci întreaga societate civilă, vizează formarea unei culturi civice participative, la nivelul fiecărui cetățean, pentru a sprijini activ lupta împotriva terorismului și chiar pentru a evita obstrucționarea involuntară a forțelor destinate a acționa, așa cum s-a întâmplat la școala din Beslan – Osetia de Nord.

În ciuda răspândirii actelor teroriste în întreaga lume, terorismul nu are o definiție precisă și nici una larg acceptată. Ca mulți alți termeni politici, definițiile acceptate, atâtea câte sunt, au un caracter peiorativ. Unele guverne au tendința să eticheteze ca acte teroriste toate actele de violență comise de opozanții lor politici, deși extremiștii antiguvernamentali pretind că sunt victimele terorii dezlănțuite de guverne asupra lor. Sociologii politici susțin că, în principiu, nu se poate da nicio definiție deoarece însuși procesul de elaborare a unei definiții face parte dintr-un context mai larg de contestare a ideologiilor și obiectivelor politice. Definițiile susțin argumentul că perspectivele se schimbă în funcție de momentul când și unde are loc actul terorist. Alți sociologi nu includ în terorism acțiunile violente care se desfășoară într-un context revoluționar pe care o serie de oameni l-ar considera ca având un caracter terorist. Poate apărea o serie de confuzii date de comportamentul manifestat de un individ care din considerente politice comite un act violent care poate fi aparent similar cu un act săvârșit de un criminal sau de un dezechilibrat mintal.

Reînvierea islamică din ultimile două decenii a sporit semnificația politică a islamismului într-o măsură rar întâlnită în timpurile moderne. În multe țări musulmane există un puternic sentiment antioccidental și, în țări ca Iranul, Sudanul, Pakistanul, s-au făcut diverse încercări pentru reimpunerea legii islamice stricte. O altă trăsătură este intensificarea dușmăniei tradiționale între diversele forțe sectare musulmane și în special între cele două principale grupuri: suniții și șiiții. Schisma islamismului, între suniți și șiiți, a apărut după o revoltă din secolul al VII-lea.

Concluzia este că nu se vor epuiza prea repede cauzele potențiale ale terorismului care, în opinia multor analiști, sunt: creșterea numărului populației, accentuarea sărăciei și criza de resurse; tensiunile rasiale și etnice; inflația și șomajul; tensiunile care apar între țările care „au” și țările care „nu au”; valurile de refugiați alungați de războaie și represiune; imigranții care se deplasează din statele mai sărace către cele mai prospere, deseori aducând cu ei conflictele țărilor de unde provin; dezintegrarea structurilor tradiționale de autoritate; ascensiunea grupărilor religioase fundamentaliste agresive, defetiste sau a unor noi culte religioase⁶. Sub denumiri ca *terorism*, *conomie subterană*, *crimă organizată* se ascund o multitudine de acte infracționale complexe, care impulsionate și de fenomenul globalizării au condus la intensificarea și extinderea crizei economico-financiare actuale. Așadar, întregul potențial investit în lupta împotriva terorismului reprezintă totodată un instrument de acțiune în scopul depășirii crizei actuale.

Bibliografie:

- [1]. CHIROVICI, Eugen Ovidiu, *Analiza*,. www.3idei.ro, 25 august 2009.
- [2]. KISSINGER, Henry, **Fundamentalismul Economic și Terorismul Statelor**.

⁶ București, 09.09 2004. În: „JURNALUL NAȚIONAL“, în suplimentul de colecție, din data de 13 septembrie 2004

- [3]. MĂRGĂRIT, Mihaiu, General de brigadă (r), **Tipologia și psihologia terorismului.**
- [4]. STAN, Darius, *Destăinuiri ale prezentului*, Jurnalul național, suplimentul de colecție, din data de 13 septembrie 2004.
- [5]. <http://www.treaba.org/1.html> .

NOI VIZIUNI DE POLITICĂ EXTERNĂ PENTRU ROMÂNIA

Mirela ATANASIU*

Romania as Eastern border of EU and NATO should assure itself a foreign policy coordinated to the necessities of the actual and future realities. Therefore, it should play its card on the European scene exploiting the opportunities coming from its position in the region.

Henry Kissinger spunea că orice strategie de politică externă trebuie să aibă trei componente. Trebuie început cu *analiza situației așa cum este ea*. Nu se poate inventa o situație ideală. În al doilea rând, trebuie să aibă un *obiectiv strategic*. Care ne sunt planurile? Unde plănuiim să ajungem? În al treilea rând, *care sunt măsurile de care avem nevoie să ajungem de la punctul în care suntem, la punctul unde vrem să fim?*

Principalele obiective de guvernare legate de politica externă a României sunt considerate în documente¹ a fi: consolidarea rolului României în UE ca membru activ și influent; susținerea integrării Republicii Moldova în UE pe baza principiilor democratice de tip european; asigurarea unei vecinătăți stabile, democratice și prospere; promovarea parteneriatului strategic cu SUA; promovarea parteneriatelor de cooperare ale României în plan bilateral și multilateral; promovarea intereselor de securitate ale statului român; promovarea intereselor economice și comerciale ale statului român și ale firmelor românești; susținerea și protejarea drepturilor și intereselor tuturor cetățenilor români, indiferent unde s-ar afla.

1. Analiza politicii externe actuale a României în plan european, regional și global

În actualul context internațional caracterizat de tendințe multipolare, marcat de criza economică și financiară și de diversificarea riscurilor, Uniunea Europeană poate deveni unul din poli ai cei mai activi în construcția noii ordini internaționale și în identificarea răspunsurilor corecte la noile provocări globale, inclusiv la declinul care afectează creșterea economică.

În acest sens, obiectivul primordial legat de asumarea unui profil solid ca membru al Uniunii Europene presupune *implicarea sporită a României în politicile fundamentale ale UE* (cu accent special pe domeniile energie, agricultură, dezvoltare regională, migrație, mediu).

România depune toate eforturile pentru ridicarea restricțiilor privind libera circulație a forței de muncă de către toate statele membre ale Uniunii, propunându-și ca până în 2012, majoritatea statelor membre să elimine aceste restricții în ceea ce privește libera circulație a lucrătorilor români. Ministerul Afacerilor Externe (MAE)

* Doctorand al Universității Naționale de Apărare „Carol I”, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

¹ Programul de guvernare 2009 – 2012, Cap. 25 – Politică externă, Guvernul României.

are rol în îndeplinirea angajamentelor specifice, pentru aderarea la spațiul Schengen, în 2011.

Un rol activ și influent al României înseamnă și consolidarea profilului național prin participarea consistentă la PESA, inclusiv printr-o abordare echilibrată în ce privește resursele alocate pentru activități UE, respectiv NATO. Susținerea implementării SES conform Raportului de implementare, elaborat de Comisia Europeană în 2008, este, de asemenea, esențială. În 2009, urmează a fi elaborată o strategie națională privind dezvoltarea dimensiunii civile a contribuției României la gestionarea crizelor.

O Uniune Europeană eficientă și activă în plan global va permite României să își apere și să își promoveze mai bine interesele și viziunea la nivel global. Ca stat membru, România este decisă să sprijine eforturile comune de consolidare a prestigiului și influenței UE ca actor internațional major. În acest sens, România consideră vitală finalizarea reformei instituționale a UE privind Tratatul de la Lisabona. Obținerea de către România a unui portofoliu important de comisar european în viitoarele aranjamente instituționale ale Comisiei este, de asemenea, un obiectiv urmărit de diplomația românească.

Asigurarea securității energetice a statelor membre și adoptarea pașilor necesari creării unei politici energetice comune sunt obiective esențiale, pe care România este decisă să le susțină pentru consolidarea poziției UE pe scena internațională. Din această perspectivă, a devenit esențială dezvoltarea unor trasee alternative de transport al hidrocarburilor, precum și diversificarea surselor de aprovizionare, inclusiv prin realizarea de parteneriate durabile cu statele furnizoare din Asia Centrală, nordul Africii și din alte regiuni. 2009 va trebui să marcheze progrese în realizarea proiectului Nabucco.

Pentru completarea profilului său strategic, țara noastră va accentua eforturile de promovare în cadrul UE a temelor majore de politică externă a României: problematica regiunii extinse a Mării Negre și substanțierea Sinergiei Mării Negre, continuarea extinderii UE, prin înregistrarea de progrese în negocierile cu Croația și Turcia, susținerea perspectivelor europene ale statelor din Balcanii de Vest, ale Republicii Moldova și Ucrainei, stabilizarea vecinătății europene și apropierea ei de UE, inclusiv prin valorificarea Parteneriatului Estic.

Calitatea de membru al Uniunii Europene oferă României posibilitatea unor relații bilaterale cu valoare adăugată, pragmatice și diversificate pe domenii de cooperare sectorială. Din această perspectivă, rămâne esențială dezvoltarea parteneriatelor bilaterale cât mai dinamice cu state europene precum Franța, Germania, Spania, Marea Britanie, Italia, Austria, Ungaria. România va acționa și pentru intensificarea relațiilor cu statele care au aderat recent pe măsura potențialului strategic și de acțiune comună în spații și pe teme de interes reciproc.

Politica regională va avea un puternic caracter pragmatic, bazat pe beneficiile care pot fi obținute din proiecte politice realiste, pe termen mediu și lung, construite împreună cu partenerii din regiune și care să valorifice cât mai eficient statutul României de membru al UE și al NATO.

România va continua să acorde o atenție deosebită Balcanilor de Vest. România este ferm angajată, atât bilateral, cât și în plan comunitar, în procesul de

stabilizare a Balcanilor de Vest și susține puternic parcursul țărilor din regiune către UE și NATO. O componentă principală a politicii pentru Balcanii de Vest va viza, în continuare, sprijinirea eforturilor Serbiei de angajare ireversibilă pe traseul european.

În privința Kosovo, România nu a recunoscut Declarația Unilaterală de Independență. Această poziție denotă consecvență în promovarea unei politici externe bazate pe necesitatea respectării principiilor dreptului internațional. România își îndeplinește cu responsabilitate angajamentele ce decurg din statutul de stat membru al UE și va continua participarea la misiunea EULEX.

Regiunea Mării Negre rămâne o zonă de interes strategic. Conflictul din Georgia, din august 2008, a demonstrat încă o dată atât riscurile create de instabilitatea regiunii, cât și importanța implicării europene pentru stabilizarea și dezvoltarea acesteia. Sprijinirea unor inițiative politico-diplomatice de promovare a Sinergiei Mării Negre este unul din principalele obiective ale politicii externe românești în regiune, în 2009, iar România va urmări ca, prin proiecte concrete, sectoriale, să realizeze obiectivele Sinergiei Mării Negre și, în general, să disemineze valorile europene în regiune.

Problemele diverse cu care se confruntă regiunea Mării Negre nu pot fi abordate fără implicarea constructivă a Rusiei și Turciei. De aceea, țara noastră va urmări să coopteze parteneri din aceste două state în inițiativele politice și practice de cooperare în regiunea Mării Negre.

Republica Moldova va rămâne în centrul preocupărilor privind politica României la nivel regional. Obiectivul strategic în privința R. Moldova îl reprezintă construirea unui model european de cooperare bilaterală. În calitate de membru al Uniunii Europene, România va continua să susțină politic eforturile autorităților de la Chișinău îndreptate spre procesul de democratizare a țării și un parcurs predictibil privind integrarea europeană. În egală măsură, România va continua să sprijine procesul de reglementare a conflictului transnistrean, prin încurajarea unei implicări active din partea UE și continuarea negocierilor în format „5+2”. Pentru a fi viabilă, orice soluție a acestui conflict trebuie să respecte integritatea teritorială, independența și suveranitatea R. Moldova.

Deschiderea de noi perspective privind relația cu *Federația Rusă* este un deziderat al politicii externe românești și linie prioritară de acțiune pentru 2009 și anii viitori. Construirea unei relații bilaterale pragmatice și consistente cu Federația Rusă este un obiectiv major de politică externă pe termen mediu, ținând cont de importanța acesteia în plan regional și pe scena politică internațională. Pozițiile și acțiunile Federației Ruse sunt fundamentale pentru perspectivele de asigurare a stabilității economico-financiare globale, pentru multilateralismul eficient, pentru realizarea securității europene și internaționale, pentru securitatea energetică și pentru revigorarea cooperării în regiunea Mării Negre, pentru a menționa câteva dintre temele cele mai importante pentru România, suplimentar față de agenda relațiilor bilaterale.

Accentele prioritare în 2009 vor viza cultivarea dialogului politic deschis și pragmatic la toate nivelurile, intensificarea legăturilor economice, reducerea deficitului balanței comerciale și încurajarea unor legături mai strânse între cele două state, la nivel cultural, academic și al societății civile.

Relația cu *Ucraina* va beneficia, în continuare, de o atenție aparte. România susține apropierea Ucrainei de UE și de NATO, în contextul îndeplinirii angajamentelor internaționale și regionale asumate și conformării cu principiile și valorile consacrate ale comunității europene și euro-atlantice. România va continua cooperarea cu Ucraina pe diverse paliere (politic și economic), precum și în domenii de interes reciproc, precum respectarea drepturilor minorităților naționale și a legislației internaționale în domeniul protecției mediului.

Dialogul la nivel înalt va fi completat cu acțiuni la nivel guvernamental și local. România va promova cooperarea transfrontalieră, extinderea cadrului juridic bilateral, cooperarea în domeniul consular și în domeniul cultural.

Relevanța strategică deosebită a regiunii Mării Negre se bazează și pe conexiunea acesteia cu bazinul caspic și implicațiile acestui arc pentru securitatea energetică a României și a UE. Din seria acțiunilor de politică externă care au ca scop consolidarea securității energetice a României face parte și concentrarea eforturilor asupra dezvoltării unui parteneriat strategic cu *Azerbaidjan*, un stat cu importante resurse energetice, dar și cu un rol strategic deosebit pentru stabilitatea regională. *Asia Centrală* reprezintă o regiune bogată în resurse energetice, căreia România îi va acorda o atenție în creștere. Este o zonă esențială și pentru susținerea stabilității în vecinătatea UE, ceea ce va fundamenta intensificarea legăturilor bilaterale în 2009 și susținerea unor proiecte prin care România să se afirme ca stat membru UE cu inițiativă și vizibilitate în Asia Centrală.

2. Obiectivele strategice pe termen mediu și lung

România va lua parte, în următorii zece ani, la o competiție pentru afirmarea în viața internațională și pentru accesul la resurse, în sensul cuprinzător al termenului (politice, economice, tehnologice și științifice, umane, culturale etc.). În prezent, definirea valorilor, a principiilor, a intereselor și a obiectivelor care constituie temeiul politicii externe a României beneficiază de asentimentul opiniei publice majoritare, de manifestări consensuale ale forțelor politice, ale cercurilor de afaceri și ale mediului academic.

Într-un document² care se referă la reperele politicii externe a României în următorii zece ani, așadar într-o perioadă mai lungă decât ciclul electoral, și elaborat ca premisă a programelor politice diverse ce lasă deschisă posibilitatea inițiativelor distincte pe planul ierarhizării priorităților politice și în privința desfășurării acțiunilor diplomatice se precizează că viziunea strategică trebuie să se sprijine pe trei ipoteze de lucru principale:

- continuitatea sistemului relațiilor internaționale deoarece planificarea strategică trebuie să plece de la datele actuale, dar să aibă în vedere periodic posibilitatea evoluțiilor dramatice de natură să modifice cursul istoriei (atacuri teroriste de amploare, mari dezastre naturale, pandemii);
- modificarea paradigmei de exprimare a României justificându-se că trebuie să fie depășită alinierea la majoritățile altora și să fie valorificată

² **Repere pentru un deceniu de politică externă. Interese. Valori. Instrumente**, Versiune publică, rezumat, Ministerul Afacerilor Externe, septembrie 2007.

posibilitatea de a contribui la formarea de majorități în care statul român să fie prezent printre inițiatori și care să asigure promovarea intereselor fundamentale ale României;

- menținerea poziției de frontieră estică a UE și a NATO deoarece trebuie să fie valorificate oportunitățile oferite de spațiul de contact dintre Est și Vest și să fie evitate consecințele defavorabile ale situației în acest spațiu.

După aderarea României la NATO și la UE, s-au multiplicat modalitățile de acțiune și de promovare a intereselor și a devenit posibilă modificarea paradigmatelor de exprimare și de reacție a statului român, care a trecut de la postura de stat destinat al asistenței internaționale, la aceea de participant, de la statutul de candidat la diferite organisme internaționale, la statutul de membru. În acest sens este reprezentativă declarația premierului român, Emil Boc, care declara susținerea României pentru extinderea NATO către Est³.

În același timp, a devenit posibilă orientarea atenției României și spre acele regiuni din afara spațiului euroatlantic cărora, în perioada pregătirilor pentru aderare, România nu le-a putut acorda importanța cuvenită, datorită resurselor limitate. România se situează în rândul statelor care împărtășesc valorile universale ale democrației, statului de drept, economiei de piață și care susțin respectarea drepturilor omului și a principiilor dreptului internațional. Beneficiază astfel de împrejurări favorabile confirmării valorilor naționale, precum latinitatea, europenitatea, ecumenia, toleranța și buna conviețuire.

România dorește să fie partener credibil și actor influent pe plan internațional, atât nemijlocit, cât și mai ales ca modelator al politicilor UE și ale NATO, în domeniile prioritare ale interesului național. România aspiră la statutul de modelator al politicilor (*policy shaper*) UE și ale NATO, îndeosebi, fără să-și aroge profilul de decident (*policy maker*) în politica globală.

Consolidarea locului statului român în comunitatea statelor democratice, păstrarea statului unitar, a integrității sale teritoriale, consolidarea regimului politic democratic, securitatea națională, întărirea performanței administrative, bunăstarea românilor, dezvoltarea unei economii de piață viabile sunt interesele fundamentale ale României, care au caracter peren și transpartinic. Din ele, decurg obiectivele politicii externe, a căror realizare depinde de deciziile politice ale următorilor ani și de resursele alocate sau mobilizabile pentru susținerea obiectivelor de politică externă.

3. O strategie de politică externă pentru menținerea identității naționale

Rolul conducerii politice statale este acela de asigurare a cadrului de securitate pentru toți indivizii care conviețuiesc între granițele aceluiași stat. De aici și cuvântul de „ministru” – servitor al poporului, deci în normative trebuie considerată primordial realizarea intereselor indivizilor și nu rațiunile de stat.

³ Emil Boc: România sprijină extinderea NATO către Est, Vezi http://www.ziare.com/Emil_Boc_Romania_sprijina_extinderea_NATO_catre_Est-700078.html, accesat la data de 21.06.2009, ora 20.43.

România este interesată ca prestigiul și forța de atracție a unor valori occidentale precum democrația, drepturile omului, statul de drept, economia de piață, valori pe care țara noastră le împărtășește pe deplin, să rămână fundamentale pentru definirea arhitecturii politice, financiare și de securitate globale. Obiectivele de dezvoltare ale mileniului constituie un reper obligatoriu în demersurile de realizare a securității și dezvoltării la nivel global.

Promovarea valorilor culturale și spirituale naționale; remodelarea și intensificarea demersurilor de diplomație publică pentru îmbunătățirea imaginii României și creșterea gradului de înțelegere și susținere a politicii externe în rândul cetățenilor români și la nivelul opiniei publice internaționale

În acest domeniu, sunt prioritare: continuarea programului de valorizare a contribuției culturii române la patrimoniul cultural comun european; stabilirea unui dialog cultural cu spații din afara continentului european (Orientul Mijlociu și Asia-Pacific, America Latină, Africa); protejarea vorbitorilor de limbă română prin încurajarea și sprijinirea accesului la produsele culturale românești; protejarea identității limbii române acolo unde este denumită altfel (moldovenească, vlahă); asigurarea și gestionarea suportului documentar arhivistic necesar cercetării științifice desfășurate în colaborare cu cercetători, institute academice și universitare din țară și străinătate, de interes pentru mediul academic, în domeniul politicii externe.

Într-o lume în care globalizarea are un impact decisiv asupra vieții colectivităților și indivizilor, diplomația publică devine un element tot mai important de sprijinire a realizării obiectivelor de politică externă. Ea reprezintă, totodată, un instrument important de comunicare între serviciul diplomatic și opinia publică internă și internațională.

În perioada următoare, acțiunile de diplomație publică subsumate obiectivului îmbunătățirii imaginii României și a cetățenilor ei se vor concentra pe: realizarea unei strategii de diplomație publică integrate care să permită transmiterea de mesaje unitare cu precădere mediului politic, formatorilor de opinie, mediului academic și societății civile; crearea de parteneriate, în acest sens, cu organizații și instituții cu competențe în promovarea imaginii României în străinătate; cultivarea de parteneriate cu instituțiile academice și societatea civilă din România și din statele partenere pentru creșterea sprijinului opiniei publice interne și internaționale față de pozițiile și marile obiective de politică externă ale României; suplinirea deficitului de informație despre cultura și civilizația românească; atenuarea impactului de imagine al exploatării distorsionate la nivel mediatic a prezenței tot mai numeroase a cetățenilor români în străinătate; contribuția la eforturile de stimulare a dialogului între culturi și civilizații.

Menținerea identității etnice și culturale a românilor din afara granițelor, în acest sens, principalele coordonate care vor defini acțiunea diplomatică a României cu privire la protejarea intereselor cetățenilor de naționalitate sau origine română vor fi: coordonarea relațiilor cu statele din Europa Centrală și de Sud-Est pentru eliminarea obligativității regimului de vize pentru călătoriile în SUA și continuarea demersurilor pentru asigurarea libertății de mișcare, prin desființarea vizelor pentru Canada, Japonia etc.; continuarea demersurilor pentru eliminarea restricțiilor de acces al cetățenilor români pe piața muncii din Austria, Belgia, Marea Britanie, Franța,

Germania, Irlanda, Italia, Grecia, Olanda, Portugalia, Spania și Ungaria; ridicarea standardelor serviciilor consulare, în condițiile creșterii comunităților românești din străinătate și ale reflectării evoluțiilor economice interne pozitive în creșterea numărului de turiști români în străinătate; păstrarea identității etnice, culturale, lingvistice și religioase a minorităților române din țările vecine; sprijinirea comunităților românești din statele occidentale.

Concluzie

O strategie de securitate a României trebuie să țină seama de toate aceste elemente ale culturii identitare, a drepturilor cetățenilor români de pe teritoriul statului român sau de pe teritoriul altor state, drepturi ce trebuie protejate mai mult în acest mediu integrator, mai întâi în interior prin politici sociale, economice adecvate și în exterior prin promovarea valorilor identitare care ne dau mai întâi statutul de cetățean național fără de care nici cel de cetățean european nu ar avea relevanță. Pentru a realiza acest lucru, trebuie să punem în funcțiune instrumentele juridice de care dispunem într-un mod serios, multidisciplinar și coerent.

Bibliografie:

- [1]. BOC, Emil, *România sprijină extinderea NATO către Est*, Vezi <http://www.ziare.com>.
- [2]. **Programul de guvernare 2009 – 2012**, Guvernul României.
- [3]. **Repere pentru un deceniu de politică externă. Interese. Valori. Instrumente**, Versiune publică, rezumat, Ministerul Afacerilor Externe, septembrie 2007.

DESPRE ORIGINILE TERORISMULUI

Dr. Gheorghe NICOLAESCU*

Despre terorism s-au scris, cel puțin în ultimii șapte ani, tomuri întregi. S-a analizat, s-a disecat, s-au emis păreri, ipoteze, concluzii, judecăți, s-au dat soluții și verdicte. Unii s-au specializat atât de tare pe acest subiect încât au optat pentru a-și obține diferite diplome (licență, masterat, doctorat) pe probleme de terorism. Cât de curând, se pare că nu prea va mai rămâne mare lucru de spus despre acest lucru, ceea ce ar putea însemna că respectivul flagel și-a diminuat forța de acțiune și că, în curând, nu va mai rămâne din el decât o amintire urâtă.

Ce bine ar fi să fie așa! Numai că lucrurile stau cu totul altfel. În lucrarea sa „Marea dilemă. A governa sau a conduce”, Zbigniew Brzezinski afirma că în domeniul combaterii terorismului, pe lângă unele rezultate notabile, SUA au comis și multe erori. Una dintre acestea constă în graba de a porni un „război total” împotriva terorismului internațional, fără a reuși să definească concret și precis fenomenul ca atare. Cu alte cuvinte, avem de-a face cu un război cel puțin „ciudat”, fără fronturi, fără limite, fără norme și, cel mai grav, fără un „inamic” evidențiat ca atare. Ținta care e reprezentată e vagă, e o fata morgana care când este gata să strigi că ai atins-o te trezești la aceeași distanță de ea ca la început.

În această „campanie universală” pornită de lumea democratică occidentală în frunte cu Statele Unite ale Americii împotriva terorismului, simpla „reducere” sau „ridicare” la statutul de „făuritori ai răului”, cum se exprima Brzezinski, n-a avut darul să clarifice lucrurile. Însăși proclamarea terorismului drept inamic a ignorat cu ușurință faptul că terorismul este (doar/și) „o tactică mortală pentru intimidare folosită de indivizi, grupuri și state. Nu se poate duce un război împotriva unei tehnici sau a unei tactici. De exemplu, nimeni nu ar fi declarat, în conflagrația mondială, război împotriva „războiului de poziție” sau a „războiului fulger”.

1. Este sărăcia o sursă de terorism?

Și da și nu. Da, pentru că subiecții care comit acte teroriste în general și mai ales acte de terorism suicidal nu au nimic de pierdut din punct de vedere material. A explica fenomenul terorist doar prin existența unor zone sărace din lume ar însemna să dăm credibilitate, prin extensie, unor „ziceri” ale părinților materialismului didactic și istoric.

Pe motivul inegalității sociale, Marx elaborează în prima jumătate a secolului al XIX-lea celebrul „Manifest al Partidului Comunist”, care, direct sau indirect, a promovat asasinarea a circa o sută de milioane de oameni.

Cum oare am putea interpreta astăzi acest „document politic” cu caracter „programatic” dacă nu ca pe un autentic manual de terorism?!

„...burghezia nu a făurit numai armele care-i aduc moartea, ea a creat și oamenii vor mânui aceste arme - muncitorii moderni, proletarii”.

* General de brigadă (r.) profesor universitar, Colegiul Național de Apărare

„Muncitorii nu au patrie. Lor nu li se poate lua ceva ce nu au”.

„Comuniștilor le repugnă să-și ascundă vederile și intențiile și declară fățiș că telurile lor pot fi atinse numai prin doborârea violentă a întregii orânduiri sordide de până acum. Să tremure clasele dominante în fața unei Revoluții Comuniste. Proletarii n-au de pierdut în această revoluție decât lanțurile. Ei au o lume de câștigat”.

Oare unde am mai auzit noi asemenea idei? Nu sunt oarecum cunoscute aceste „idealuri și norme de valori”.

Să trecem mai departe și să observăm cum vedea(u) Marx (și Engels), în Statutul Ligii Comuniste, îndeplinirea „dezideratelor” expuse mai sus:

- a) „Scopul ligii este răsturnarea burgheziei, dominația proletariatului, lichidarea vechilor societăți burgheze, bazate pe antagonismul de clasă și întemeierea unei societăți noi, fără clase și fără proprietate privată”. (art. 1)
- b) Ce trebuia să facă adeptii comunismului pentru a realiza scopul Ligii?
 - „un fel de viață și activitate corespunzătoare acestui țel”
 - „păstrarea secretului în legătură cu toate chestiunile ligii”
 - „toți membrii sunt egali și frați și ca atare își datorează unul altuia ajutor în orice împrejurare”
 - „membrii poartă nume conspirative”

Cristian Preda, coordonatorul colecției „Biblioteca de politică”, în „nota asupra ediției” la volumul „Manifestul Partidului Comunist”, apărut la Editura Nemira în 2000, scria: „În Est, Marx nu mai e citit pentru că e considerat responsabil pentru catastrofa totalitară. În Vest el e citit, dar de cele mai multe ori fără ca textele sale să mai fie puse în legătură cu ceea ce s-a făcut în numele lor”.

Există și o a treia posibilitate: să-l citim pe Marx tocmai pentru că răul totalitar și l-a asumat ca părinte fondator; n-ar fi vorba, în acest caz, de o lectură saturată de tehnici morale, ci de una politică”.

În analiza pe care intenționăm să o facem suntem de părere că de la această „a treia posibilitate” am putea porni la drum.

Sunt determinările economice suficiente pentru a defini terorismul și a-i afla cauzele? Este terorismul politic cu determinări sociale ceea ce au imaginat și teoretizat Marx și Engels și mai apoi Lenin și Stalin? Dacă sunt suficiente, putem pleca de la ele în a explica ceea ce ne-am propus.

3. Există „terorism politic”?

Cât de nou sau cât de vechi este acest „terorism politic”? Dacă plecăm de la premisa că „terorismul politic” este o sintagmă care distinge tot ceea ce înseamnă crimă comisă în numele și din cauza actelor politice, va trebui să apelăm la textul Bibliei. În Noul testament, „Sfânta Evanghelie după Matei”, capitolul 2, ni se relatează, printre altele, despre modul în care regele Irod ucide pruncii în „Bethleemul Iudeii” pentru a fi sigur de moartea pruncului Iisus. Aflând de la „magii de la răsărit” că s-a născut cel ce va deveni „regele Iudeilor”, Irod le-a zis: „Mergeți și cercetați cu de-a amănuntul despre prunc și dacă-l veți afla, dați-mie și mie de veste, pentru ca să vin și eu să mă închin lui”.

Avem de-a face aici cu o ancestrală încercare de manipulare a bunei credințe a magilor care sunt preveniți în vis, de adevăratele intenții ale lui Irod care, văzând că

fusese trădat de magi și că familia lui Iisus, prevenită și ea de „îngerul Domnului” fuge în Egipt, ordonă uciderea tuturor pruncilor din Betleem în vârstă de doi ani și mai jos, după timpul pe care îl aflase de la magi.

De fapt, Irod înfăptuiește aici un act de terorism „politic”. Speriat de posibilitatea ca poporul iudei să nu-i mai de ascultare și să se închine noului rege Iisus, a cărei naștere fusese prevestită de „steaua de la Răsărit”. Irod ordonă „masacrarea pruncilor” scenă care, lăsând deoparte relevanța biblică, nu reprezintă altceva decât un act disperat și plin de cruzime, singura soluție de păstrare, în continuare, a puterii.

Tot ce a urmat de-a lungul secolelor, până azi, e istorie, modelată pe arhetipul biblic al „ucidării pruncilor”.

Indiferent cum am întoarce faptele, aici nu poate fi vorba de „terorism religios”.

Iisus Christos este arhetipic, iar evenimentele ca „fulger” și „întoarcerea din Egipt”, „predicile”, „înfăptuirea minunilor”, „trădarea lui Iuda”, „crucificarea”, „înviatul din morți” ș.a.m.d. sunt simboluri religioase arhetipale pe care se va constitui religia creștină. Sinedriul din Ierusalim nu de aceste simboluri arhetipale s-a simțit legat, ce de posibilitatea ca acestea să evedențieze autoritatea sa religioasă. În ochii membrilor Sinedriului, Mesia devenise „inamicul public nr. 1” prin care ceea ce însămanța personalitatea și actele acestuia în conștiința poporului. Cât privește pe guvernatorul roman – Pilat din Pont - care reprezenta autoritatea împăratului Romei, acesta nu avea nici un chef să permită o complicare a situației, și așa destul de instabilă, în zona sa de autoritate. Așa-zisa „judecată” a lui Iisus nu se remarcă prin nimic „spectaculos” sau „original”. Lăsat să aleagă între un tâlhar, Baraba și Iisus, mulțimea manipulată de lideri religioși din Ierusalim a ales crucificarea. Este urmarea firească a „ucidării pruncilor” prin care se desăvârșea un act de terorism politic. Reinterpretarea biblică a tuturor momentelor care au precedat și au urmat acestui act nu sunt altceva decât exegeze teologice care nu pot explica decât etapele parcurse de religia creștină și atât.

De acte de terorism politic este împânzită întreaga perioadă a Revoluției Franceze. Robespierre, durul și intransigentul lider al acestei mișcări, avea să trimită la ghilotină mii de oameni, avea pretenții că el reprezintă modelul etic, moral și revoluționar al societății pe care o visa și toți acei care nu păreau a îndeplini criteriile pe care le stabilise în mod arbitrar, tot la fel de arbitrar îi trimitea la ghilotină. Așa au căzut capetele a mii de reprezentanți ai elitei franceze din epocă. Ceea ce a rămas este spiritul și suflul nou insuflate de Revoluția Franceză. Mijloacele și procedeele de înfăptuire a acestora nu reprezentau decât acte de teroare politică.

Terorismul politic atinge apogeul în secolul al XX-lea. Imperiul țarist se prăbușește prin „terorism politic”, iar imperiul sovietic care-i ia locul se naște și consolidează tot pe „temelia terorismului politic”. Ceea ce se întâmplă în țările aflate sub dominația sovietică este tot de natura „terorismului politic”. Marea epurare stalinistă și gulagul siberian seamănă mult cu „uciderea pruncilor”. Elita rusească, militară și civilă este decimată de paranoia dictatorului georgian, un fost agent al Ohranei țariste, bolnav de „devieri” de dreapta și de stânga sau de centru”. Canalul românesc al lui Gheorghiu-Dej nu este altceva decât „terorism politic” săvârșit din

teama față de elitele intelectuale ale românilor combinate cu ura adâncă față de toți care, într-o formă sau alta, se împotriveau regimului comunist, de „democrație populară” și/sau nu răspund la „chemările partidului unic”.

În Germania nazistă Holocaustul, „soluția finală”, nu trebuie confundată cu „terorismul politic”; pentru că înseamnă infinit mai mult. În acest caz putem vorbi de o rațiune politică dementă și generalizată și, lucru extrem de important, dacă nu acceptată, atunci tratată cu indiferență de mare parte a opiniei publice germane din epocă. Acest context impune o abordare specială însă, oricum, apreciem că nu este relevant pentru ceea ce ne-am propus să discutăm, și anume „terorismul politic”.

3. Terorismul religios, între a fi și a nu fi

Întrebarea a frământat și va frământa și de acum încolo mințile multor cercetători, considerăm însă că răspunsul este foarte greu de găsit și formulat. Vom încerca unele clarificări, fără pretenția de a epuiza subiectul:

Vom lua ca exemplu Inchiziția, un capitol care a marcat profund istoria europeană secole întregi.

Alphaeus Hyatt-Verril, autorul lucrării „Inchiziția” nota că: „Inchiziția n-a fost nicidecum o instituție exclusiv religioasă; dar într-un timp când Biserica guverna, ca să spunem așa, lumea „civilizată”, în care politica, religia, puterea temporală, întreaga știință și educație erau mâinile reprezentanților bisericii, într-un timp când fanatismul și superstiția erau strâns legate între ele, o instituție ca Inchiziția trebuia neapărat să devină, în mare parte, o armă pentru biserică. Și a devenit. Numai că abuzurile, crimele și excesele religioase din vremurile acelea nu se manifestau doar în rândurile reprezentanților clerului. Europa, abia ieșită din barbarie, nu avea principiile morale de astăzi. Viața oamenilor nu valora nimic sau mai nimic și, ca și astăzi, în unele țări, furtul și înșelătoria erau îndeletniciri onorabile dacă erau practicate de cei bogați.

Pe de altă parte, este foarte ușor să considerăm drept „acte de teroare” abuzurile pe care le comitea Inchiziția. Noi, cei care ne cutremurăm de groază la auzul grozăviilor privind arderea pe rug a ereticilor sau a vrăjitoarelor, smulgerea de mărturisiri sau de acte de căință în urma unor torturi înfiorătoare, le simțim astfel pentru că le privim din poziția membrilor secolului XXI, cu principiile și valorile lui morale și etice cu tot. Pentru oamenii evului mediu, arderea pe rug nu era privită ca fiind „caznă” mai mare decât decapitarea cu ghilotina sau spânzurarea. Într-o epocă în care ilegalitățile constau regula și nu excepția, călcarea legii, aceleia care era pe atunci, bună sau rea, atrăgea, în mod paradoxal, pedepse care astăzi ni se par îngrozitoare. O lege din regatul Franței anului 1231 prevedea ca femeia sau amanta unui hoț trebuie îngropată de vie. În această perioadă în Germania criminalii și incendiarii erau executați prin tragerea pe roată, iar în Franța falsificatorii erau azvârliți în cazane cu ulei clocotit. Codul criminal al lui Carol Quintul de la 1530 prevedea orbirea, mutilarea și sfâșierea cu clești înroșiți în foc, arderea de viu etc., iar pe la 1542, în Anglia, otrăvitorii erau aruncați în ulei clocotit iar trădarea se pedepsea prin spânzurare sau sfâșiere.

Cu alte cuvinte, nu intoleranța, fanatismul, cum se mai crede încă, au reprezentat cauzele apariției Inchiziției. Ea a fost consecința naturală a condiției social-politice și economice existente în Europa secolului XIII, ca să nu mai vorbim

de faptul că Noua Inchiziție (Inchiziția Franceză) nu au nimic în comun cu Inchiziția de care vorbeam mai sus. Vremurile începuturilor Inchiziției erau tulburi. Nu existau moravuri, clerul stăpânea cele mai multe și mai bune proprietăți. Liderii religioși erau totodată și liderii militari. Se porneau războaie și se ucidea în numele crucii și al lui Dumnezeu, se permitea criminalilor să intre în mănăstire, să se căiască. Bandiții, criminalii, hoții îmbrăcau sutana religioasă trăind din mila oamenilor.

Inchiziția este considerată, de mulți analiști, factorul determinant care a asigurat supraviețuirea Bisericii. Fără ea, creștinismul s-ar fi stins în molima lipsei de moralitate a societății medievale și a clerului și în desfrâul acestuia. A fost nevoie de Inchiziție, adevărat instrument de teroare politică pentru a repune societatea pe un făgaș de normalitate creștină.

Nici conquizele spaniole nu pot fi catalogate drept acte de terorism religios. Determinările religioase erau doar de suprafață, partea de deasupra a aisbergului. Ceea ce puțini vedeau atunci era foamea de noi furturi și de noi bogății. Competiția pentru putere în Europa era dură. Spania simțea că pierde în confruntarea cu celelalte țări dezvoltate. Și atunci a apărut Conquista și Cortes care au dat „o gură de aer” regatului spaniol ce avea să se prăbușească când resursele sale intime se vor fi consumat, când puterea Inchiziției se diminuează și noile centre de putere își vor face simțită prezența.

Pe drept cuvânt atunci se pune întrebarea: putem vorbi de un „terorism religios” în adevăratul înțeles al cuvântului? Unde începe și unde se termină impactul religiei în ce privește acțiunile teroriste? Și dacă există, totuși, un terorism religios, acesta se găsește în stare pură sau este doar o componentă, de altfel firească, a unui amalgam de cauze cărui nu i s-a reușit să analizeze structurală exactă?!

4. „Secolul XXI va fi religios ori nu va fi deloc”

Deocamdată nu-i putem contesta afirmația lui Andre Malraux. Dacă credem că nu putem s-o preluăm pe nerăsuflăte, fără un minimum de circumspecție. Dacă va fi așa cum spune el, și nu avem motive temeinice să credem că nu ar putea fi așa, asta ar însemna că și terorismul ar deveni, aproape instantaneu, la fel de „religios” sau nu ar mai fi deloc. Samuel P. Huntington spunea, în lucrarea sa „Ciocnirea Civilizațiilor”: „Problema fundamentală a Occidentului nu este fundamentalismul islamic, ci Islamul, o civilizație diferită ai cărei membri sunt convingși de superioritatea culturii lor și sunt obsedate de inferioritatea puterii lor. Problema pentru Islam nu este C.I.A. sau Departamentul de Apărare al Statelor Unite, ci Occidentul, o civilizație diferită ai cărei membri sunt convingși de universalitatea culturii lor și cred că puterea lor superioară, chiar aflată în declin, le impune obligația de a-și extinde această cultură pretutindeni în lume. Acestea sunt ingredientele de bază dintre Islam și Occident.

De ani de zile se bate monedă pe „pericolul islamist”, și când afirmăm acest lucru facem referire la voci autorizate, care susțin că lumea democratică nu ar trebui să se teamă de civilizația Islamului, ci doar de extremiștii fundamentalisti islamici. Toată perioada războiului rece, de confruntări între lumea comunistă și cea a democrației occidentale, pericolul terorismului și cel al „terorii” incluse în aceasta n-a atins niciodată cotele de tensiuni pe care le atinsese confruntarea de secole dintre

Islamism și creștinismul ortodox și catolic, remarca același Huntington. Dar să vedem și de ce se întâmplă astfel.

Paradoxal, în lumea „războiului rece” domină încă „rațiunea”, mai ales pentru simplul motiv că cei doi mari adversari, Moscova și Washingtonul, având și foarte multe interese în comun, urmau reguli de comportament implicit sau explicit, analoage și, deci, compatibile și inteligibile în aceeași măsură. Sateliții fiecărui pol de putere se comportau în limitele acestui „comportament”, limitele fiind rareori depășite, și numai în mod „accidental”. Fiecare tabără o cunoștea foarte bine pe cealaltă, se cunoștea cu precizie, în orice moment, valoarea raportului de forțe în mod diversificat, pe domenii, iar atunci când o parte risca stricarea echilibrului prin inovații, invenții sau adaosuri, cantitative sau calitative, serviciile de spionaj reușeau, în foarte scurt timp, aducerea acestuia la valori tolerabile pentru tabăra aflată în dificultate.

Aceste „elegante” confruntări pe tărâmul informațiilor secrete și al supremației tehnologice țineau departe riscul unei confruntări militare directe. Dacă se aprindea câte una, aceasta se desfășura „pe terțe piețe”, fiecare parte ferindu-se ca „dracul de tămâie” să se bage în treburile celeilalte, decât pe latură propagandistică. Aici totul era permis până-n „pânzele albe”, fiecare având un potențial uman și de idei rar întâlnite în alte epoci.

Astăzi, avem parte de mult mai multă „incertitudine” și de lipsă de „rațiune”, fapt ce se adevărește prin multitudinea de actori aflați în joc: diferența de cutumă, disfuncțiile fenomenului de aculturație și asimetria nivelurilor de interese între grupările locale aflate în luptă între ele și cu forțele de intervenție.

Astfel, odată cu sfârșitul războiului rece a luat sfârșit perioada de „pace gestionabilă”.

În „Ciocnirea civilizațiilor”, pe baza unor criterii mai degrabă grosolane și aproximative, Huntington inventariază cele șapte civilizații: occidentală, japoneză, musulmană, hinduistă, slavo-ortodoxă și latino-americană. Conform aceleiași teorii, într-un viitor aproximativ la acestea s-ar mai putea adăuga cea africană. Pentru Occident unicul și adevăratul pericol, conform teoriei lui Huntington, ar fi posibilitatea unei alianțe dintre civilizația confuciană și cea islamică.

Conflictualitatea geopolitică a viitorului este explicată de Huntington prin cinci motivații:

- a. Diferențele dintre civilizații sunt fundamentale și inductibile datorită faptului că niciuna nu intenționează să renunțe la propria identitate și specificitate.
- b. Tehnologia a redus valoarea distanței ca element de separație făcând tot mai dificilă coexistența civilizațiilor diverse.
- c. „reîntoarcerea la lucru” sau la „revanșa lui Dumnezeu” constituie un liant care și asumă o valoare politică majoră care în trecut, într-un anumit sens, chiar substituia conștiința națională.
- d. Occidentul și-a mai pierdut din atracție și elitele politice ale restului lumii au încercat să-și redescopere rădăcinile.
- e. Diferențele culturale și religioase sunt mai profunde și mai statornice decât cele politice și economice. Iar identitatea religioasă este mai puternică decât cea etnică.

Și atunci, cum rămâne cu „noul secol” care nu „va fi deloc” dacă nu va fi religios?

Actele teroriste, revoltele și asasinatele continuă cu o ritmicitate alarmantă, iar atentatele din Irak și Afganistan amintesc, prin caracterul lor riguros, de fanatismul și violențele anilor de început ai expansiunii islamice. Dar expansiunea nu mai există astăzi, doar „diferențele” dintre civilizații care au devenit „inductibile”, pentru că niciuna nu intenționează să renunțe la propria identitate nici la specificul ei. Și mai ales pentru că diferențele culturale și religioase sunt mai profunde decât cele politice sau economice. Și pentru că „identitatea religioasă” este mai puternică decât cea etnică. Astfel, ajungem la o concluzie relativ simplă: religiile nu trebuie condamnate ci respectate. Valorile politice se estompează într-un ritm halucinant, cele de natură economică nu dau semne să erodeze valorile religioase. Diminuarea resurselor de viață determină refugiul în credință. Secolul nostru va fi religios la fel ca toate celelalte. Omenirea n-a cunoscut niciodată „etape de fericire” care să producă desprinderea omului de credința religioasă, din contră, credința s-a concretizat prin recunoștința pentru darurile primite de la „Providență”.

Cheia problemei constă în efortul de a înțelege că la propria identitate, inclusiv cea religioasă, nu renunță nimeni și că „diferențele dintre civilizații” nu se abordează prin violență, ci prin rațiune și înțelegere.

Celebrul om politic și profesor universitar Nae Ionescu îi spunea nu mai puțin celebrului Petre Țuțea, pe atunci student: „Omul, domnule Țuțea, nu devine, nu evoluează. Omul se dumirește”.

DISENSIUNILE SPAȚIULUI ECONOMIC ISLĂMIC ȘI TENSIUNILE INDUSE DE ACESTEA

Isabela ANCUȚ*

The author presents us a very short presentation of the economical strong points of Islamic world, simultaneously with the weakness ones. It is like the eternal problem of who came first, the egg or the chicken, the advantages determined by the strategic resources came first or the troubles determined by them? Is the a strong point of the Islamic world or a problem for it? Is really a problem for Islam the turmoil determined by the lack of water? The troubles determined by the dissension within the Islamic world confine oneself to this world or can damages other international, regional or local actor on the international stage? And, the dimension of these dissensions what are?

De prea multe ori, în istorie și în prezent, lumea musulmană s-a confruntat cu nenumărate provocări ca urmare a schimbărilor sociale intervenite, a apariției violente a tehnologiilor străine în acest spațiu tradiționalist, a apariției ideologiilor politico-religioase aflate în diferență cu conservatorismul tradițional sau modernismul regimurilor laice. De asemenea, multe dintre mutațiile ce au avut loc și încă se desfășoară în acest spațiu sunt privite, în mod eronat, prin prisme și puncte de vedere stereotipe, simpliste, antagoniste. Temerile lumii occidentale și modul de reacție a acestora la aceste mutații au provocat, pe bună dreptate, o reacție de recul, de apărare a statelor din spațiul islămic.

Rupt între dorința de modernitate și frica față de incisivitatea Occidentului, Islāmul se luptă cu propriile clivaje politice, sociale și economice. Pe plan economic, spațiul islămic se caracterizează, în mod direct, prin importanța zăcămintelor de petrol, iar în mod indirect prin transferul de mijloace financiare, publice sau private, în interiorul zonei. **Petrolul** este, de departe, materia primă cu cea mai mare importanță geopolitică și geostrategică, importanța sa venind din caracteristicile fizico-chimice ale produsului și din gradul mare de concentrare spațială a acestuia în acest spațiu. În prezent, mai mult de jumătate din rezervele mondiale de petrol sunt concentrate în Orientul Mijlociu, mai ales în spațiul restrâns al Golfului Arabo - Piersic și în împrejurimile acestuia. Randamentul foarte mare al exploatărilor din această zonă le fac cele mai profitabile. În plus, problema petrolului joacă un rol esențial la trasarea frontierelor din Peninsula, acesta fiind și motivul pentru care, și în prezent, unele state utilizează noi perimetre de concesiune petrolieră ca bază pentru revendicările teritoriale, cum sunt cazurile Yemenului și Emiratelor Arabe Unite. Liderii islāmici moderați au sesizat avantajele modelului economic și cultural occidental – în special datorită atragerii de capital străin - și au favorizat pătrunderea societăților transnaționale în spațiul islămic, pe fondul laicizării și democratizării societății. Efectele economice și sociale ale acestei politici au fost evidente, aceste state renăscând din deșert, problema apei fiind rezolvată prin desalinizarea apei

* Funcționar public, inginer, Ministerul Apărării Naționale

marine și transportul acesteia. Un exemplu clar în acest sens, este analiza produsului național brut și cheltuielile publice în țările islāmice petroliere care a înregistrat un ritm ascendent continuu, garanție a progresului economic și social. O analiză a PNB-urilor în perioada 1998 – 2007 a reliefat diferențieri economico-sociale semnificative, existente chiar în cadrul statelor islāmice ce dispun de mari rezerve de petrol. Dacă în statele Golfului valorile PNB-ului se situează între 8.000 și 18.000 USD/ locuitor, în Irak acesta coboară sub pragul de 500 USD/ locuitor. În alte state aflate în curs de dezvoltare care se confruntă cu dificultăți economice pe fondul unor tensiuni conflictuale (Iran), valorile PNB-ului se încadrează între 1.000 – 3.000 USD/ locuitor. Consumul de energie electrică, alt indicator de bază al bunăstării sociale înregistrează variații mari, între 350 dolari USD/ locuitor în Indonezia și 15.000 USD/ locuitor în Kuwait. Arabia Saudită a devenit chiar și exportator de cereale având o suprafață irigată de peste jumătate de milion de hectare. Pentru țările islamice din zona Mării Caspice, mizele cresc și mai mult deoarece nu mai este vorba doar de exploatarea resurselor ci și de transportul acestora către actori internaționali. Toți acești factori ne arată că nu rezervele de petrol sunt principala cauză a progresului economic și social, ci politica economică față de aceste rezerve.

Astfel, în zona Orientului Mijlociu¹ avem state a căror politică economică favorizează pătrunderea societăților transnaționale, în pofida existenței, în majoritatea cazurilor, a unor regimuri politice totalitare - Emiratele Arabe Unite, Arabia Saudită, Kuwait, Bahrain; state implicate în conflicte civile sau transfrontaliere, cea mai mare parte a acestora fiind, cel puțin parțial, conflicte cu caracter religios, cu implicația grupărilor teroriste islāmice fundamentaliste care se constituie în obstacole serioase în penetrarea companiilor transnaționale în aceste state. Aceste state nu au o legislație bine pusă la punct în ceea ce privește regulile de drept comercial internațional; state cu puteri teocratice, ostile lumii occidentale, sau care sunt acuzate că sprijină terorismul internațional - Iranul. Factorii limitativi ai pătrunderii industriei și finanțelor străine (transnaționale) în aceste state au fost generate de ambele părți: de către țările gazdă prin legislația ostilă globalizării economice determinate de orientările politice și religioase spre economia de tip autarhic și pe sprijinirea valorilor tradiționale, iar pe de altă parte de marile puteri prin embargourile comerciale aplicate acestor state; state în plină dezvoltare, care aspiră la rolul de puteri regionale, dar cu o infrastructură încă insuficient dezvoltată datorită condițiilor topografice, naturale sau sociale particulare.

Deci, cele două mari probleme ale spațiului islāmnic sunt și cele care le rezolvă - *petrolul* și *apa* – și care determină imense contraste în acest spațiu. *Petrolul* va atrage capital - prin aceasta rezolvându-se problema apei (introducerea de tehnologii moderne), a asigurării hranei, a asigurării confortului individului și societății. *Capitalul* – rezultat al existenței petrolului - atrage și alte produse de sorginte occidentală, fapt ce va intra în contradicție cu tradițiile autohtone, în special în statele tradiționaliste și fundamentaliste, determinând o reacție de accentuare a tendințelor fundamentaliste. Cele două elemente se întrepătrund, unul determinându-l pe celălalt.

¹ Săgeată Marcela, **Lumea islāmnică – o rețea dinamică de sisteme**, Editura Top Forum, București, 2006, p. 20.

Din acest moment este foarte ușor să delimităm regiunile bogate în petrol, care vor aduce venituri corespunzătoare și, implicit, vor asigura o existență decentă locuitorilor săi, și regiunile sărace cu grad redus de accesibilitate unde economia este una de subzistență și unde infrastructurile extremiste se dezvoltă cu mare ușurință. Din aceste puncte de vedere, elementele ce fracționează spațiul islămic în ansamblul său sunt deținerea unor resurse naturale însemnate; rata mare a natalității în statele islămice (mai ales dacă se corelează cu recesiunea economică și politicile de management ale resurselor umane inflexibile sau având un model de dezvoltare depășit, problemele ce derivă din acest factor fiind migrația excesivă și tensiunile sociale interne care fac ca dezvoltarea organizațiilor extremiste să se realizeze într-un mediu propice lor); politica internă/ externă a statelor islamice (determină gradul de insecuritate al individului, concretizat tot în migrația excesivă); deșertificarea (în continuă creștere, în special în sudul Saharei și cu consecințe dezastruoase la nivelul comunităților locale; este, uneori, nu numai rezultatul acțiunii naturii, dar și cel al erorii umane în gestionarea resurselor, a suprapopulării necontrolate).

Apa a fost și este una din sursele embrionare ale civilizației islămice, rivalitatea asupra resurselor de apă potabilă survenind, cu precădere, din repartitia inegală a acestora și din tendința statelor și autorităților locale de a le stoca pentru consumul intern sau de a le comercializa la prețuri cât mai avantajoase. Rivalitățile sunt exprimate prin lucrări sau proiecte hidrotehnice și există nu numai între state ale căror teritorii sunt traversate sau mărginite de același fluviu, ci și între regiuni sau orașe din cadrul aceluiași stat, interesate să valorifice resursele de apă din bazine hidrografice aflate la relativă distanță. Dezvoltarea tehnologică a atras multiplicarea posibilităților de deturnare a resurselor de apă, mai ales în zonele transfrontaliere, cea mai mare parte din debitul unui fluviu putând fi deturnată prin canale de sute de kilometri lungime, prin reținerea unui volum mare de apă în lacurile unor baraje sau rezervele de ape subterane din zonele transfrontaliere pot fi pompate unidirecțional, doar în beneficiul unor state care dispun de asemenea tehnologii avansate. Un exemplu concret, în acest sens, este conflictul arabo-israelian. Este inutil se spunem că singurele terenuri acvifere din zonă sunt cele din Masivul Golan, unde coboară mici cursuri de apă spre Lacul Tiberiada, și care este sub controlul israelian, acesta fiind punctul strategic al întregii rețele de aducțiune a apei deoarece sunt necesare pompe puternice pentru a ridica apa la nivelul litoralului și podișului unde locuiește populația. Controlul israelian se exercită și asupra pânzelor freatice subterane, fiind interzise săparea de puțuri sau de foraje de apă fără aprobarea acestuia. Împărțirea resurselor de apă ale Eufratului, Nilului sau Indusului reprezintă tot atâtea surse potențiale de conflicte. Turcia reprezintă o sursă de ape, de pe teritoriul său izvorând cele două mari fluvii ale Orientului Mijlociu: Eufratul (2.230 km) și Tigrlul (1950 km), ambele având cursuri paralele și vărsându-se în Golful Persic printr-un estuar comun – Shatt al Arab. Construirea aproximativ a 20 de baraje pe cursurile superioare ale acestora, a determinat limitarea considerabilă a acestor resurse pentru vecinii din aval, Siria și Irak. Turcia poate stoca echivalentul debitului pentru un an al celor două fluvii, fapt ce ar putea determina panică în rândul populației irakiene și siriene. În plus, Turcia și-a exprimat dorința de a dezvolta irigații pe mari suprafețe din sudul munților Taurus care ar reduce, mai mult decât substanțial, resursele de apă

necesare dezvoltării agricole a Irakului și Siriei. La rândul lor, Siria și Irak rivalizează între ele deoarece Siria a efectuat lucrări de dezvoltare a sistemului său de irigații în aval de marele baraj Tabka de pe Eufrat, rezultatul fiind reducerea resurselor pentru Irak. Situația este similară și în cazul Nilului. Barajul de la Assuan a sporit resursele de apă ale Egiptului și a determinat creșterea demografică. Totuși resursele de apă egiptene sunt condiționate de ceea ce se poate produce în amonte de barajul de la Assuan, în Sudan și Etiopia, de unde provin mare parte din apele Nilului. Acesta este motivul pentru care Egiptul revendică cea mai mare parte a Nilului. Egiptul este îngrijorat că Sudan și Etiopia pot lansa proiecte ce valorifică apele Nilului Alb și pe cele ale Nilului Albastru, implicit reducând apele care ajung la barajul de la Assuan.

Alături de problemele legate de împărțirea și gestionarea resurselor de apă și care pot constitui surse de tensiuni geopolitice, pot apare probleme și tensiuni legate de prețul acestor resurse de apă. Situația Arabiei Saudite unde apa este facturată la consumator de aproximativ 100 mai ieftin decât la Paris demonstrează că, în numeroase cazuri, prețul de vânzare al apei nu este numai în funcție de prețul de cost, ci și de alți factori geopolitici mult mai complecși între care resursele financiare datorate petrolului dețin rolul cel mai important. Acestea, la rândul lor, sunt influențate de deschiderea pe care guvernelor acelor state islāmice o au față de pătrunderea capitalului occidental.

În spațiul Turkestanului ex-sovietic folosirea nerațională a apei celor două mari artere hidrografice (Amu-daria și Sâr-Daria) a avut drept rezultat un dezastru ecologic manifestat prin retragerea considerabilă a suprafeței lacului Aral, sursa de alimentație a celor fluvii, sărarea și deșertificarea regiunii, dar și un dezastru economic determinat de colapsul activităților de pescuit din zonă, creșterea șomajului. Noile state și problemele teritoriale dintre ele ridică problema partajului, între ele, a acestor resurse. Mai mult, trebuie să menționăm că una din componentele principale ale conflictului indo – pakistanez este și cea a partajului resurselor de apă a Indusului. Problemele menționate sunt însă contrazise de exemplu Arabiei Saudite unde apa este mai ieftină chiar decât cea dintr-o țară europeană, iar în acest caz va trebuie să ținem seama de alți factori geopolitici importanți precum resursele financiare datorate petrolului.

Singura cale de diminuare a conflictelor din zona islāmică ar putea-o constitui crearea unei piețe regionale a resurselor de apă la nivelul consumatorului, precum și o mai bună atragere a investițiilor pentru dezvoltarea infrastructurilor în acest sens.

Factorii menționați au repercusiuni negative în economia și politica statelor islāmice, impactul acestora determinând și dimensiunile disensiunilor dintre acestea. La rândul lor, acești factori duc la efecte negative precum: creșterea eterogenității etnice prin migrația excesivă și apariția unor forțe centrifuge prea puternice pentru structura organizatorică a statelor (statele din spațiul islāmnic ex-sovietic, Sudan, Pakistan, Turcia - Kurdistan); exportul forței de muncă (unele țări folosesc acest export pentru a-și întări economia prin valuta trimisă acasă de această forță de muncă, iar altele folosesc forța de muncă pentru a-și întări unele sectoare economice); dezvoltarea criminalității organizate, respectiv a traficului de persoane; exacerbarea politicului în Islām și a fundamentalismului extremist islāmnic.

Bibliografie:

- [1] ANGHELESCU Nadia, **Introducere în Islam**, Editura Enciclopedică, București, 1993.
- [2] SĂGEATĂ, Marcela, **Lumea islămică – o rețea dinamică de sisteme**, Editura Top Forum, București, 2006.

POSSIBILE SOLUȚII DIPLOMATICE PRIVIND CONFLICTELE ETNICE ȘI RELIGIOASE CONECTATE CU/DE LUMEA ISLĂMICĂ

Isabela ANCUȚ*

In the light of the classical diplomatic methods, there are no solutions to the ethnic or religious conflicts, either they are identity or not. The solutions appear but are yet inconceivable. So are the new evolutions of the old conflicts. So, what must we do? What do we have to do? What does the new solutions mean, if there any? Maybe a new approach is only what we have to think about.

Secolul XXI a adus o nouă provocare pentru statele, națiunile, comunitățile și etniile lumii, respective trecerea de la vechea beligeranță armată la o nouă formă a războiului, menționată și de A. Toffler, războiul religiilor. Ceea ce este deosebit de periculos pentru acest tip de război este faptul că el este considerat justificat și acceptat, are un caracter semi-privat deoarece „actorii internaționali” capabili să-l desfășoare sunt minimi (ca număr), se bazează pe înfrângerea adversarului fără luptă (lupta clasică) și are un singur beligerant - religia¹. Deși vorbim de un nou tip de război, acesta are rădăcini puternic ancorate în sfera politicului, socialului și economicului real/actual, spațiul de manevră și desfășurare a acestuia fiind prezentat de intersecția și interconectarea celor mai complexe și performante tehnologii militare, acțiuni complexe, desfășurate pe coordonate strategice și tactice foarte diferite de cele actuale. Complexitatea și capacitatea forțelor adversarului sunt din ce în ce mai dificil de presupus și cunoscut, de prevăzut, iar alerta va fi permanentă.

În trecut și în prezent, s-a pus un accent mai deosebit pe acumularea de resurse materiale și mai puțin pe cele referitoare la cunoaștere, iar încercările de echilibrare între cele două aspecte s-au făcut prin alte forme de război (energetic, IT, pe anumite laturi ale Intelligence-ului etc.). Noua formă de conflict extreme – războiul se va manifesta cu o mai mare virulență în viitor, în special pentru că războiul informațional (non-IT) va folosi mecanisme greu de imaginat pentru a-și disimula violența.

Este greu de înțeles de ce nu se poate aplica principiile democrației clasice în anumite teritorii și zone dacă nu se cunosc, cu adevărat, în profunzime, realitățile acestei lumi, realitățile sociale, și implicit, cele religioase – cu precădere ale lumii islamice călăuzite de Coran, Shari'a, Hadith etc.

Procesele ce fluctuează în Islām sunt tradiția și modernitatea. Modernizarea este binevenită dacă se reduce rolul și influența tradiției, și implicit a religiei, dar totul este similar unei monede de aur. Și ca la orice monedă avem două fațete. Din păcate, reversul monedei o reprezintă creșterea extremismului religios fundamentalist în detrimentul moderației și logicii/rațiunii. Accesul la educație, la dreptul de a fi

* **Funcționar public, inginer, Ministerul Apărării Naționale**

¹ Col. Pană Dumitru, **Războiul și geopolitica lumii în secolului XXI**, Universitatea Națională de Apărare, 2009.

judecat corect și imparțial în tribunale civile și penale ar putea fi considerate pași de „democratizare” a societății islāmice, pași ce ne pot ajuta atunci când apare și necesitatea rezolvării unor conflicte în interiorul acesteia, sau puternic relaționate cu aceasta.

Ar trebui ca tocmai concepțiile de viață ale lumii islāmice diferite de cele occidentale să fie pași de cristalizare a unor noi, complexe metode și/sau procedee de soluționare viitoare a conflictelor etnice și religioase, indiferent unde s-ar manifesta acestea.

Teama musulmanilor față de Occident, conflictele ce derivă din acestea vin din modul eronat de interpretare a concepțiilor unei părți vis-a-vis de concepțiile lumii celeilalte părți. Deși predică democrația prin prisma independenței individuale, de foarte de curând, chiar și Occidentul se pare că a ajuns la concluzia că individul și familia sa nu pot veni pe planuri separate și nici nu este viabilă clasificarea acestora. Așa cum este eronat să gândim că setea de progres, de inovație a Occidentului este o concepție greșită, tot așa de eronat este a gândi că Islāmul nu acceptă libertatea de gândire.

Anne-Marie Delcambre² arăta că „...în Islām, fiecare musulman are obligația să se ocupe de aproapele său, pentru a-l determina să facă binele și a-l împiedica să facă rău, și este răspunzător de fratele său întru religie, căci membrii comunității sunt ca degetele de la mână: dacă unul este bolnav, celălalt suferă. Occidentalizarea stârnește teamă, fiindcă ea duce la o nouă definire a omului, a omului fără legături familiale, liber și autonom. Pentru musulmani, statutul de credincios impune apartenența la comunitate. Nu există drepturile omului, ci doar îndatoririle credinciosului care trebuie să respecte drepturile lui Dumnezeu!”³ Cum să interpretăm atunci, vis-a-vis de această remarcă, una din principalele legi ale Creștinismului: „Iubește-ți aproapele ca pe fratele tău...”. Indiferent de ritul sau etnia fiecărui individ, religia rămâne o prezență vie în viața sa politico-socială.

Riscului apariției unor conflicte interreligioase i se poate adăuga apariția unor tensiuni între denominații mai vaste, cum ar fi susținătorii religiei și cei ai secularismului, influența curentelor seculare asupra vieții cetății înregistrând creșteri semnificative în ultimele decenii. Drumul spre conflict este ușor de parcurs pentru că sunt implicate aspecte legate de identitatea individuală și/sau națională care sunt sensibile la orice influență externă percepută drept agresivă. În alte cazuri sunt lezate, în mod direct, drepturile fundamentale ale omului, în special acolo unde ideologiile totalitare încă există. Deși traversăm o perioadă ale cărei fenomene determinante sunt regionalizarea și globalizarea, elementele etnice și religioase constituie, încă, puternice elemente de definire a comunităților umane.

Personalizarea diferitelor zone de civilizații s-a făcut, pe lângă mulțimea de componente ideologice și culturale, prin bazele lor etnico-religioase. De asemenea, se cunoaște faptul că acțiunea factorilor de risc la adresa statului, ca actor de bază pe scena internațională, are loc la nivel de teritoriu, de populație și identitate. Din punctul de vedere al identității se pot ivi crize de integrare, de participare sau de

² Delcambre Anne-Marie, **Islāmul**, Editura CNI Coresi, ed. III, București, 1999.

³ Anghelescu Nadia, **Introducere în Islam**, Editura Enciclopedică, București, 1993.

distribuție, identitatea fiind un element definitoriu în ceea ce privește interesele. Astfel de crize capătă un caracter multidimensional, cu implicații economice și socio-politice, putându-se ajunge la slăbirea instituțiilor sociale și economice, concomitent cu existența unor influențe externe cauzate de nivelul avansat de inter-conectivitate la nivel regional și global, creându-se astfel, o presiune puternică asupra schimbărilor sociale și culturale. Acestea pot provoca reacții diferite și complexe, strâns legate de aria de civilizație în interiorul căreia se manifestă.

Cu toate că majoritatea marilor doctrine spirituale promovează pacea, religia rămâne pe mai departe un suport ideologic al unor conflicte armate, din acest motiv analizele de securitate internațională neavând permisiunea de a face abstracție de acest factor (etnico-religios) în estimările specifice. Pentru a combate condițiile transformării religiei în factor de generare a conflictelor armate este suficient, dar necesar, eliminarea următoarelor elemente: existența într-un spațiu, la un moment-dat, a unor puternice discriminări religioase; combinarea discriminărilor religioase cu cele etnico-culturale și politice cu decalajele economico-sociale; prozelitismul religios agresiv și violent; fundamentalismul religios, cu precădere, islămic etc. Conflictele (etnico-) religioase din Balcani, Caucaz, Asia Centrală și Orientul Apropiat și Mijlociu s-au prezentat rar în formă pură. În cele mai multe situații, scopurile, obiectivele, formele de materializare ale conflictelor au fost și sunt complexe, factorul religios fiind preponderent sau nu. Atunci când apartenența la o religie devine element esențial sau important de identificare a unui grup social (în special a identității naționale), conflictele politico-militare au caracter religios pregnant sau preponderent; iar în situația în care grupurile sociale defavorizate în cadrul unor societăți se identifică cu o religie, conflictele violente dintre „favorizați” și „defavorizați” iau forma conflictelor religioase. În societățile cu nivel redus de maturizare a națiunii moderne, religia a oferit și oferă susținere ideologică pentru realizarea unor platforme politice în vederea realizării unor coeziuni statale sau regionale (acolo unde predomină încă structurile tribale și de clan). Pe de altă parte, anumite grupuri politice internaționale recurg la religie pentru a-și legitima programele și acțiunile „antimondialiste” (fundamentalismul islămic de tip Al Qaeda care brodează pe tema conflictului civilizațional împotriva Occidentului „materialist” și „satanic”). Orientul Mijlociu este de mult timp cea mai activă și periculoasă sursă de terorism a lumii însă, în ultima vreme, ținta predilectă a terorismului au constituit-o, în această regiune, cetățenii, bunurile și interesele SUA, dar și cele ale statului Israel, în acest ultim caz chiar pe teritoriu național. Cel mai elocvent exemplu îl reprezintă însă acțiunile grupării Al Qaeda, condusă de Osama bin Laden, mult mediatizată după atentatele teroriste din 11 septembrie 2001 din SUA și după războiul declanșat împotriva sa de SUA și aliații săi. Există și alte zone cu activitate teroristă intensă, precum Algeria, unde organizațiile islămice fundamentaliste folosesc acest procedeu pentru a lupta împotriva guvernului, fenomen ce se manifestă la o scară mai redusă și în Egipt. În Cecenia, devastată după războiul împotriva Rusiei, terorismul este utilizat de diversele clanuri războinice în scopul subminării guvernului, dar și pentru obținerea de foloase materiale, în special din răscumpărarea ostajilor – în general cetățeni străini, deci cu resurse financiare. Terorismul este însă prezent și în alte zone geografice, în America Latină, în special sub forma guerilelor

urbane sau rurale, animate de doctrine politice de extremă stângă (Sondero Luminoso și Tupac Amaru), iar în Europa terorismul este activ atât în statele dezvoltate din punct de vedere economic, cum ar fi Irlanda de Nord și Spania, dar și în Balcani ca de exemplu în Bosnia –Herțegovina, iar mai nou, pe o scară mult mai extinsă, în Kosovo. Sporadic, terorismul este prezent și în Turcia și Grecia.

Încercarea de a combate terorismul numai prin mijloace militare este o „misiune imposibilă”, el nefiind, în mod fundamental, o problemă militară ci una politică, socială și economică. Organismul militar, prin însăși destinația, structura și pregătirea componentelor sale, nu este adecvat combaterii terorismului, la modul cel mai general, anumite structuri militare putând participa la lupta antiteroristă, în general numite forțe „speciale”, fără însă a deține rolul principal în aceasta. Exemplele care întăresc această afirmație sunt eșecul evident al forțelor de apărare ale Israelului (denumirea oficială a forțelor armate ale acestui stat), cea mai puternică forță militară din Orientul Mijlociu, de a preveni atentatele sinucigașe cu bombe pe teritoriul Israelului de către membri ai mișcării islāmice de rezistență Hamas; prevenirea ori stoparea revoltei palestiniene Intifada, ca și prevenirea atacurilor cu rachete executate de pe teritoriul Libanului de către guerila pro-iraniană Hezbolah (Hizb’allah-partidul lui Allah) împotriva unor localități din nordul Israelului, chiar în timpul operației israeliene Fructele Mâniei (Grapes of Wrath) executate împotriva acestei organizații, în 1996, în Liban; imposibilitatea armatei britanice de a descuraja Armata Republicană Irlandeză (mișcarea extremistă catolică ce luptă pentru independența Ulsterului) de a întreprinde atacuri teroriste nu numai în Irlanda de Nord, dar și pe teritoriul Angliei; incapacitatea SUA de a preveni ori pedepsi atacurile teroriste împotriva corpului expediționar american de la Beirut în 1982, asupra trupelor staționate în Dhahran, în Arabia Saudită în 1991, imediat după încetarea războiului din Golf, ori mai recent contra ambasadelor SUA din Kenya și Tanzania în 1998, ori de a preveni atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 de la New York și Washington. Din fericire, până acum, în România organizațiile teroriste active au fost fără excepție străine, infiltrate mai mult sau mai puțin ilegal și care și-au focalizat acțiunile împotriva propriilor conaționali ori a intereselor celor pe care aceste organizații îi consideră inamici tradiționali.

Poate că una din metode de soluționare a conflictelor ar trebui să nu urmeze schema obișnuită conflict stadiul 1 – conflict stadiul 2 – conflict stadiul 3 – război – pace, ci în loc de *soluționarea* conflictelor să obținem *transformarea* acestora în ceva ce ar putea fi mai ușor de detensionat/rezolvat.

Există însă niște factori ce au relevanță în procesul de detensionare precum: estomparea logicii geopolitice a controlului de zone de influență sau puncte strategice, corectarea procesului de globalizare, respectarea varietății culturale, înlăturarea efectelor agravării disparității economice, orientarea rolului diplomației, negocierilor și metodelor pașnice de rezolvare a conflictelor prin eliminarea instituțiilor lor rigide cu altele mult mai flexibile, perfectarea și reorientarea securității colective, reluarea problemelor globale în sens pozitiv⁴, crearea unei conexiuni clare, fără echivoc, între procesul de integrare regională și cel global,

⁴ Malița Mircea, *Jocuri pe scena lumii*, Editura C.H.BECK, București, 2007.

punerea în practică a unor acțiuni concrete pentru micșorarea falțiilor fundamentale existente precum cele economice, culturale etc. și reorientarea abordării soluționării unor conflicte așa-zise tradiționale (conflictul arabo-palestinian), fie ele identitare sau nu.

Poate că soluții noi ar putea fi și folosirea mult mai intensiv și la scară mare a creativității în domenii considerate rigide, chiar și în diplomație. Eliminarea, chiar și parțială, a stereotipurilor simpliste care demonizează inamicul, care dau toată vina pe cealaltă parte, eliminarea abordării pasive (Palestina, Africa de Sud, Kosovo) și instaurarea unei terțe părți obiective pentru echilibrarea poziției părților ar putea duce la detensionarea conflictelor, dar are și mici posibilități să escaladeze. Deci nu este o soluție perfectă. O altă opțiune ar fi încercarea de reîncadrare a conflictului chiar în ochii participanților la acesta. Regândirea proceselor creative de gândire – brainstormingul, gândirea analogică, jocul de roluri – ar fi altă soluție extrem de neacademică pentru soluționarea conflictelor. Creativitatea, în acest caz, ar putea exact opusul definiției acestei noțiuni – procesul în care noutățile apărute sunt dezvoltate, sunt văzute ca acceptabil de folositoare și satisfăcătoare pentru o anumită audiență dată. Dar cine stabilește noțiunea de „acceptabil de folositoare și satisfăcătoare” și cine definește termenul „o anumită audiență dată”. Tocmai aceste coordonate, pe care se construiesc noțiuni, termeni și se definesc relații, ar trebui revizuite.

Deja se vehiculează noțiuni precum „negocieri paralele” sau „reechilibrarea balanței de interese și transpunerea acesteia în construcția instituției negocierilor”, dar trebuie să amintit, dacă este necesar, că fiecare monedă de aur are două fațete și, pesimist vorbind, există și o serie de aspecte negative a creativității în diplomație. Este suficient de amintit, în cazul „negocieri paralele”, de recrearea atmosferei psihologice și nu a restructurării conflictului sau promovării unei percepții subiective în cazul valorii intereselor din conflict, sau, în cazul „reechilibrarea balanței de interese și transpunerea acesteia în construcția instituției negocierilor”, a definirii greșite a noțiunilor din interiorul acestei metode sau, mai rău, a folosirii abuzive și eronate a acestora. Opinia multor specialiști, în ultima perioadă de timp, este că trebuie să încercăm aceste noi metode, că trebuie să devenim mai creativi dacă chiar dorim să rezolvăm conflictele existente. „Ai greșit continuă, ai învins continuă” afirma Nansen. Poate că ar trebui să-l ascultăm.

Bibliografie:

- [1]. ANGHELESCU Nadia, *Introducere în Islam*, Editura Enciclopedică, București, 1993.
- [2]. DELCAMBRE, Anne-Marie, **Islamul**, Editura CNI Coresi, ed. III, București, 1999.
- [3]. MALIȚA Mircea, **Jocuri pe scena lumii**, Editura C.H.BECK, București, 2007.
- [4]. PANĂ, Dumitru, col., **Războiul și geopolitica lumii în secolului XXI**, Universitatea Națională de Apărare, 2009.

TERORISMUL ZONELOR GRI – CARACTERISTICI ȘI AREAL DE DEZVOLTARE

Claudio Edmond APOSTOL*

The modern society will always be in jeopardy by terrorism, in all of its forms, which represents a major threat to national security, to human security and to individual freedoms, anywhere in the world. The states will have to condemn the oppression and the discrimination of which the ethnical and religious minorities fall victims, to ask the Parliaments to adopt laws which can guarantee the rights of the minorities, to identify all the acts of oppression and discrimination against them and to establish penalties against those who makes them.

The new types of risks, hard to locate and practically impossible to fight against with modern traditional means, require a new integrated approach, which should combine the political, economical and financial instruments with a strategy regarding the usage of new technologies destined to counter-fight the phenomenon in its whole.

Încercând o abordare a criminalității strategice și a terorismului “zonelor gri”, organizațiile de aplicare a legii au urmărit să stabilească repere coerente, pornind de la cunoașterea empirică și de la considerentele teoretice.

În esență, sunt patru elemente definatorii ale crimei organizate, recunoscute de marea majoritate a teoreticienilor: existența unei ierarhii organizate și stabile; dobândirea de profituri prin infracțiuni; folosirea forței și a intimidării; folosirea corupției pentru menținerea stării de siguranță.

În anul 1993, Grupul ad-hoc pentru Crima Organizată al Uniunii Europene a adoptat următoarea definiție care a fost prezentată la Consiliul Europei: “crima organizată este prezentă ori de câte ori două persoane sunt implicate într-un proiect infracțional comun, de-a lungul unei perioade de timp mai extinse sau nedeterminate, cu scopul de a obține putere și profituri și atunci când micului asociat i se dau sarcini pe care să le îndeplinească în interiorul organizației prin: afaceri sau activități corelate afacerilor; folosirea violenței sau a intimidării; influențarea mediilor politice, a mijloacelor de informare în masă, a economiei, a guvernului sau a organelor judiciare; controlul exercitat asupra unui teritoriu, dacă este necesar, în scopul comiterii, în colectiv sau individual, a infracțiunilor plănuite, care, din punct de vedere legal, vor putea fi considerate infracțiuni grave”.

La această definiție, care nu este decât definiția de lucru a Uniunii Europene, s-a anexat un tabel cu 11 caracteristici, care să fie folosit în perioada pregătirii rapoartelor despre crima organizată și care să faciliteze înțelegerea mai precisă a acestui fenomen.

Aceste caracteristici sunt: colaborarea dintre două sau mai multe persoane;

- existența unor împărțiri a responsabilităților;
- operează pe o perioadă lungă sau nedeterminată de timp;
- operează conform unei anumite discipline și a unui anumit control;
- sunt bănuite de infracțiuni grave;

* Locotenent colonel, Serviciul de Protecție și Pază

- operează la nivel internațional;
- folosesc violența și alte mijloace de intimidare;
- folosesc structurile comerciale sau pseudo-comerciale;
- spală bani murdari;
- își exercită influența în politică, mass-media, administrația publică sau în sectorul economic;
- urmăresc profitul și puterea.

După unii autori, interpretarea ad-literam a caracteristicilor ar putea atrage după sine incriminarea unor organizații multinaționale, dar criteriile fixate pentru delimitarea infracțiunilor grave par să excludă o asemenea eventualitate.

Evoluțiile societății moderne scot în evidență, în pofida intervenției energice a statului și justiției în acțiunile de combatere a criminalității, extinderea faptelor de corupție și fraudă în tot mai multe sectoare ale vieții economice și sociale, precum și o creștere a actelor de violență îndreptate împotriva persoanelor și patrimoniului public și privat.

Criminalitatea continuă să reprezinte, în continuare, prin modalitățile de manifestare, un fenomen deosebit de grav cu efecte și consecințe negative asupra stabilității, atât la nivelul instituțiilor, cât și la nivelul grupurilor și indivizilor.

Problema criminalității organizate a constituit obiectul preocupării mai multor țări europene care, luate prin surprindere de expansiunea și organizarea infractorilor pe plan internațional, a impus acțiunile concrete pentru neutralizarea, în special, a mecanismelor subterane ale activităților criminale.

Acesta se referă, între altele, la activități financiare ilegale, la traficul de armament, muniții, explozivi, droguri, la prostituție, pariuri clandestine și traficul cu opere de artă. La aceasta se adaugă criminalitatea ecologică, mai ales în materie de tratare a deșeurilor.

Fenomenul crimei organizate are o serie de particularități și caractere distincte care sunt dependente de: evoluția social-istorică, culturală și economică, natura regimului politic, de sistemul legislativ și de starea spiritual-morală a membrilor societății.

Nu este lipsit de importanță faptul că multe din activitățile ilicite ce intră în sfera crimei organizate pot constitui premise ale unor amenințări la adresa siguranței naționale, determinând, în consecință, întreprinderea de măsuri corespunzătoare pentru prevenirea, descoperirea și contracararea acestora.

Aceste preocupări sunt susținute de necesitatea cunoașterii implicațiilor în societate ale acestui fenomen infracțional, pentru a se stabili modalitățile cele mai eficiente de contracarare atât pe plan legislativ cât și în cel al structurilor judiciare, în special, ale poliției și forțelor antiteroriste.

Elementul caracteristic al acestor activități ilicite din sfera crimei organizate este acela al impactului deosebit asupra întregii societăți. În practică s-a demonstrat că, în multe cazuri, activitățile de trafic de droguri, arme, substanțe toxice, au stat la baza unor acțiuni antistatale, cum de altfel și „spălarea banilor murdari” poate conduce la dereglarea întregului sistemului financiar - bancar cu consecințe deosebite. Potrivit INTERPOL, organizațiile criminale sunt structurate în următoarele grupe distincte:

- organizații profesionale ai căror membri se specializează în una sau două tipuri de activități criminale;
- familii mafiotice care au norme interne de conduită, cod și o diversitate de activități ilicite;
- organizații criminale pe criterii etnice (Triadele chinezești; Yakuza japoneze; Kastafaris - organizațiile criminale jamaicane);
- organizații teroriste care practică: asasinat, deturnări de avioane, distrugerii de aeronave la sol sau în aer, răpiri de persoane;
- grupări sau organizații care au ca obiect de activitate spălarea de fonduri bănești ilicite.

Grupurile infracționale care au ajuns la un nivel de maturitate comparabil cu cel al crimei organizate prezintă unele elemente și principii organizatorice cum ar fi: stabilirea acțiunilor infracționale; liderul și ierarhia subordonării; sisteme de neutralizare a mecanismului controlului social; preocupare de a corupe persoane responsabile din sfera sistemului apărării de drept; aplicarea și apărarea principiului conspirativității; planificarea acțiunilor infracționale; obținerea de mijloace financiare, reinvestirea lor în afaceri ilegale, spălarea banilor murdari și reinvestirea acestora în activități economice oficiale.

Statul de drept trebuie să-și ia toate măsurile legale pentru a se putea confrunța cu situațiile complexe, reclamate de proporțiile alarmante ale fenomenului criminalității organizate.

Una din cauzele acestui fenomen aflat în continuă creștere, după părerea experților germani, este prăbușirea „Cortinei de fier”, fapt exploatat cu profesionalism de către sindicatele crimei organizate și de organizațiile teroriste pentru a transforma Europa Occidentală într-un adevărat câmp de operațiuni. Țările europene oferă cele mai favorabile condiții pentru grupurile infracționale, care doresc să se profileze pe crima organizată, cât și pentru extinderea geografică a manifestărilor crimei organizate, atât calitativ cât și cantitativ. Conjunctura prezentă oferă condiții ideale pentru infiltrarea crimei organizate din afara continentului, cu precădere din America de Sud și Orientul Îndepărtat.

Structurile crimei organizate sunt implicate în: furturile de mașini și traficul lor; traficul de droguri și monedă falsă; furtul de antichități, opere de artă și obiecte de cult; exportul de arme, muniție și explozivi; traficul cu carne vie. Elementele implicate în criminalitatea organizată dispun de tehnologii avansate pentru comunicații și mascarea activităților ilicite.

Caracteristicile, metodele și formele criminalității organizate interferează cu cele ale terorismului, extremismului de dreapta și de stânga.

Concepția asupra interferențelor se bazează pe următoarele prezumții: lupta violentă pentru a atinge scopuri politice este dusă de indivizi și grupuri la nivel național sau internațional; atacurile asupra vieții, sănătății; activități desfășurate de către grupuri de cetățeni străini în țările de origine, în scopul realizării propriilor obiective politice din țările de baștină: sikhsii; kurzi; palestinieni; bascii; susținătorii cauzei Irlandei; frecvent, organizațiile teroriste extremiste de dreapta sau stânga apelează la forme și metode specifice crimei organizate pentru autofinanțare și susținerea logistică a unor acțiuni violente, folosirea formelor similare crimei

organizate le este utilă pentru acoperirea rețelelor conspirative în diferite state și pentru înlăturarea atenției organelor de stat; contrabanda face parte din arsenalul logistic al organizațiilor teroriste având caracter organizat, îndeosebi prin folosirea unor documente vamale false sau formale, folosirea unor legături infracționale în străinătate, precum și trecerea frontierei prin alte locuri decât cele impuse controlului vamal.

În România fenomenul a cunoscut o recrudescență în anii 1980, având ca principală sursă accentuarea crizei economico-sociale. După 1989, creșterea fenomenului infracțional, îndeosebi pe segmentul infracțiunilor de violență la limita actului terorist, a fost favorizat de starea de provizorat în toate sectoarele vieții sociale, politice și economice, inclusiv în domeniul ordinii publice.

Libera circulație a persoanelor în România a creat facilități de comitere a unor infracțiuni în care au fost implicați, atât ca autori, cât și ca victime, cetățeni străini: arabi, turci, chinezi, italieni, unguri, ruși, ucrainieni, unii dintre aceștia fiind membri sau simpatizanți ai unor organizații extremist - teroriste ori făcând parte din structuri ale crimei organizate.

Modul de organizare clandestină, stabilirea unor puncte de sprijin, firme, gazde, imobile, oameni de încredere, traficul de armament, explozivi și droguri, sunt laturi comune ale criminalității organizate și ale organizațiilor extremist - teroriste.

În România, formele de manifestare a crimei organizate sunt: furtul de autovehicule și traficul internațional de autoturisme furate; imigrația clandestină; criminalitatea economico-financiară; criminalitatea prin agresare fizică; traficul de monedă falsă; traficul cu opere de artă; traficul de droguri; traficul de materiale radioactive.

La unele din aceste forme apelează frecvent organizații teroriste, pentru autofinanțare ori susținere logistică a unor acțiuni specifice.

Reconsiderarea, dintr-o nouă perspectivă, a mecanismelor subterane care multiplică cauzele și condițiile favorizante proliferării fenomenului terorist relevă creșterea riscurilor derivate din interconectarea intereselor filierelor de trafic ilegal de persoane cu cele ale organizațiilor extremist-teroriste.

În prezent ne confruntăm cu o situație profund îngrijorătoare. Pentru prima dată, traficul ilegal de ființe umane a devansat traficul de droguri, fiind afacerea ilegală cea mai răspândită și cea mai profitabilă pe întreg globul, datorită sumelor de bani care depășesc orice închipuire.

Traficul este în continuă expansiune, deoarece riscurile implicate în tranzacțiile cu persoane sunt apreciate de traficanți ca fiind mult mai reduse decât în cazul tranzacțiilor cu stupefiante.

Deplasările masive de persoane, pe o scară fără precedent, prin folosirea unor trasee clandestine, constituie un pericol major atât pentru dezvoltarea socială și culturală a țărilor de proveniență, cât și pentru țările unde acestea ajung pe căi ocolite și unde prezența lor se transformă în focare permanente de violență, prielnice proliferării extremismului de dreapta și terorismului.

În principal, aspectul cel mai relevant îl reprezintă implicarea unor categorii de imigranți în diverse activități infracționale ori angrenarea acestora în operațiuni specifice grupărilor teroriste.

Potrivit datelor obținute până în prezent, printre refugiați se află și elemente teroriste, care au misiunea de a intra pe teritoriul altor state, în scopul: studierii obiectivelor/țintelor vizate și a posibilităților de întreprindere a unor acțiuni extremist-teroriste; contactării nucleelor locale, în scopul îndoctrinării și mobilizării acestora pentru comiterea de acțiuni teroriste împotriva guvernelor locale; organizării unor filiere de tranzitare a combatanților infiltrați printre refugiați, cu sprijinul structurilor criminale din unele state, având destinație țările Europei Occidentale.

Cazuistica în domeniu atestă faptul că interferența terorismului cu segmente ale crimei organizate transfrontaliere, îndeosebi pe linia migrației clandestine, este dată de o serie de caracteristici principale, astfel: existența unor planuri comune de acțiune, temeinic elaborate, în raport de specificul țării unde se acționează, inițiate de organizațiile extremist-teroriste; convergența unor obiective vizate, constatându-se legături ale unor segmente de activitate, ca în cazul traficului de droguri și armament, în care sunt angrenate, nu de puține ori, elementele teroriste; similitudinea metodelor și mijloacelor folosite; structurarea unei puternice economii subterane, care să fie scoasă de sub controlul societății civile, alimentată de acțiuni ilicite (contrabandă, evaziune fiscală), folosite și de către membri ai organizațiilor teroriste în scop de autofinanțare și logistică.

În contextul intensificării fenomenului migrației clandestine, se constată un flux crescut de elemente monitorizate, probabil, de către serviciile secrete străine pentru implicarea în trafic ilegal de persoane și în acțiuni conexe terorismului, acestea fiind interesate să ajungă în unele state occidentale prin intermediul filierelor de migrație clandestină care tranzitează România.

Situarea țării noastre pe aceste trasee sporește pericolul pătrunderii unor elemente teroriste (afgane, pakistaneze ori din alte state musulmane) infiltrate în grupurile de imigranți, care își pot găsi cu ușurință puncte de sprijin pentru întreprinderea acțiunilor preconizate.

Totodată, fluxul crescut al migrației clandestine spre țările Europei Occidentale, în tranzit pe teritoriul României, creează posibilitatea folosirii filierelor considerate ca sigure de către comando-uri aparținând unor organizații extremist-teroriste.

Astfel, zonele de est și nord-est ale teritoriului național, utilizate preponderent de către transfugii originari din India, Pakistan, Afganistan, Bangladesh și Sri-Lanka, se află pe traseele de migrație clandestină care traversează Rusia, Ucraina și România. De asemenea, vulnerabilități crescute la frontieră prezintă zona de sud a României, preferată de către imigranții din Irak, Iran, Siria, Iordania și Turcia.

“Logistica” activităților specifice de migrație ilegală, asimilată în detaliu de către organizațiile extremist - teroriste sub forma mijloacelor și metodelor de acțiune în clandestinitate constă în: documente false de călătorie; utilizarea de mijloace de transport auto, navale și feroviare, prevăzute cu ascunzători special amenajate; înființarea sau folosirea unor firme de agenturare, sub acoperirea deservirii anumitor nave în portul Constanța, prin intermediul cărora unii cetățeni străini intră legal în România, după care o părăsesc ilegal; obținerea de vize turistice sau din oficiu de la ambasadele României din diverse state arabe, cu ajutorul cărora pătrund legal în țara noastră, de unde, după o perioadă de așteptare, trec ilegal frontiera pentru a ajunge în

Europa de Vest; intrarea, pe diferite căi, în România (legal sau ilegal) și solicitarea statutului de refugiat politic sau azilant, dobândind astfel motivația prezenței legale pe teritoriul național; trecerea ilegală a frontierei fluviale și terestre, folosind ambarcațiuni și/sau călăuze.

Din punct de vedere practic, crima organizată transnațională sau terorismul internațional nu sunt afectate de o diviziune rigidă a competențelor la nivelul organizațiilor guvernamentale și, de fapt, chiar profită de pe urma lipsei colaborării între ele sau a suprapunerii lor. În schimb, o democrație nu este protejată eficient dacă toate resursele ei nu sunt pe deplin interconectate și folosite împotriva adversarilor care vor să o submineze.

Diferența dintre crima organizată și terorism constă în faptul că terorismul dorește să schimbe sistemul, în timp ce crima organizată are un scop lucrativ.

Ambele, însă, pentru continuarea activităților ilegale, au nevoie de resurse financiare. Astfel, criminalitatea politică a recurs la violență și intimidare pentru a provoca schimbările politice. Violența este mijlocul de atingere a scopului final.

Evoluția situației politice internaționale, în special după atacurile teroriste din 11 septembrie 2001, determină reconsiderarea plajei de riscuri la adresa siguranței naționale a României, generate de oportunitățile oferite, din punctul de vedere al amenințărilor transfrontaliere, susținerii activităților specifice organizațiilor extremist-teroriste, în principal, prin amplificarea fenomenului imigraționist și a traficului de droguri.

Toate țările “zonei gri” își propun să cheltuiască miliarde de dolari în următoarele decade pentru a se pregăti pentru un conflict improbabil, riscând să fie devastate de criminalitatea strategică. Construirea unui potențial militar convențional puternic este un deziderat normal dar pentru țările în curs de dezvoltare sau în tranziție, acest demers nu ține cont de prioritățile de moment, de adevăratul “inamic” și de structura forțelor de reacție potrivite pentru acest tip de amenințări.

Criminalitatea strategică reprezintă combinația letală dintre crima organizată, narco-terorism și violența politică dirijată contra instituției fundamentale ale statului.

Violența fizică și intimidarea populației, conjugată de tacticile de preluare abuzivă și ilegală a proprietăților subminează atât statutul politic, economic, social și psihologic al statelor “zonei gri”.

Criminalitatea strategică urmărește uzurparea puterii politice prin crearea unei economii paralele care deteriorează credibilitatea guvernului democratic ales, deoarece cetățenii pot renunța la “contractul social” cu oficialitățile incapabile să asigure securitatea populației și soliditatea investițiilor acestora. Criminalitatea strategică amenință viața cetățenilor și intimidează, le acaparează proprietățile și veniturile, corupe, pervertește și distorsionează instituțiile democratice abia apărute.

Terorismul tinde să stabilească o relație de osmoză cu crima organizată, traficul de droguri sau alte forme de manifestare a violenței, toate acestea reprezentând matricea unor conflicte de mică intensitate cronicizată la palierul substatal, așa cum se prezintă astăzi cazul Columbiei, Libanului, Rwandei, Sri Lankăi sau a unor țări din Balcani unde combinația dintre conflictele etnice, anarhia, integrismul religios, criminalitatea și narco-terorismul fac ravagii.

Țările încadrate în “noile democrații” trebuie să se aștepte la creșterea nivelului de amenințare teroristă de sorginte locală de natura celei mai sus expuse, cu atât mai mult cu cât deschiderea frontierelor, libertatea de exprimare, economia de piață, reprezintă un teren fertil pentru noi agende politice, cu noi actori și cu noi tipuri de vulnerabilități cu care vechile structuri autoritariste nu erau obișnuite să se confrunte. Noile relații și realități economice pot accentua procesul de ghettoizare a aglomerațiilor urbane, apariția “războaielor” dintre bande, alienarea unor minorități sociale, religioase sau etnice în paralel cu apariția militantismului extremist, polarizării rasiale etc.

În plan intern, democrațiile emergente au fost confruntate cu o triplă transformare produsă în paralel: transformarea economiei comandate central într-o economie liberă de piață, transformarea politicii autoritariste într-una liberală și renunțarea la securitatea centralizată exercitată de sovietici în ideea creării unui sistem național independent de apărare a siguranței naționale.

În aceste condiții, teroriștii și elementele crimei organizate pot exploata tensiunile și sincopile ce pot apărea în cadrul acestor procese complexe.

Crima organizată și drogurile nu reprezintă fenomene absolut noi pentru Europa de Est, ele având rădăcini tradiționale în iraționalitatea economiilor supercentralizate ce dăduseră semne de incapacitate sistemică încă cu două decade înaintea colapsului lor total. În condițiile falimentului economiilor comandate politic, în toate țările comuniste existau piețe negre extinse și o puternică economie subterană.

Toate acestea au creat noi oportunități crimei organizate în momentul în care procesele rapide de liberalizare și democratizare au surprins societățile post-comuniste complet nepregătite. Structurile polițienești și de securitate moștenite de la vechile regimuri comuniste erau rigide, nu se bucurau de sprijinul public, sufereau de o birocratizare excesivă și nu puteau acționa decât prin metode represive.

Schimbarea regimurilor politice a produs restructurări masive, epurări ale personalului suspectat de afilieri politice, reorganizări succesive pe criterii de imagine, schimbarea competențelor și a manierelor acționale, toate acestea scăzând pe termen scurt și mediu eficacitatea structurilor mandatate cu asigurarea ordinii publice și siguranței naționale.

Structurile societății civile, ale administrației și infrastructura economică a țărilor est-europene s-au dezvoltat încet, inegal și inconsecvent, față de noii parametri presupuși de economia concurențială, rigorile globalizării economiei mondiale și noilor trenduri politice.

În mod ironic, criminalitatea organizată s-a dovedit cea mai adaptabilă la schimbări, prosperând și câștigând influență politică, fapt care a determinat dezvoltarea ei calitativă în criminalitatea strategică – adică capacitatea acesteia de a influența decizii majore în politica statului respectiv, de a deveni un sistem economico-politic cu autoreglare, deci autonomă de politica țării ce se confruntă cu un astfel de fenomen.

Adesea, grupările criminale, având resurse financiare uriașe, sunt capabile să corupă oficialități guvernamentale locale și chiar personalități militare. Din aceste

motive, multe dintre măsurile preconizate de guvernele în cauză au eșuat lamentabil în fața capacității de supraviețuire a criminalității strategice.

Vârfurile crimei organizate s-au transformat treptat în adevărați “cowboy capitaliști”. De exemplu, în Rusia, crima organizată controlează aproximativ 40.000 de întreprinderi cu capital de stat.

Analiștii economici consideră că peste două treimi din totalul firmelor comerciale din Rusia au contacte cu crima organizată. Între 70 și 80% dintre toate afacerile din această țară plătesc taxe de protecție crimei organizate.

Tabloul complet al țărilor din zona gri, adică din zonele controlate sistematic de criminalitatea strategică a fost zugrăvit de directorul Departamentului de luptă contra crimei organizate din cadrul Ministerului de Interne al Rusiei, potrivit căruia Mafia rusă controlează peste 40.000 de afaceri, 407 bănci, 47 bănci internaționale și 697 piețe bursiere.

Globalizarea economiei mondiale a determinat globalizarea criminalității strategice. Statisticile Oficiului Federal de luptă împotriva criminalității arătau că în 1995, numai o treime a afacerilor crimei organizate din Germania era de proveniență locală, restul de două treimi fiind de origine străină.

Legătura organică dintre crima organizată și terorismul specific zonelor gri este relevată tot de statistici: din totalul activităților criminale desfășurate în zonele aflate în discuție, 47,9% presupun violență fizică și intimidare, iar 16,2% influențarea politicianilor, mass-mediei, publicului, reprezentanților sistemului judiciar și administrativ.

Deși activitățile lucrative ale crimei organizate nu depășesc 38% din total, numai în Germania anulului 1998, reprezentanții crimei organizate au câștigat peste 720 milioane mărci, pierderile guvernului federal situându-se la 630 milioane de mărci și acest lucru s-a întâmplat într-un stat european așezat, cu instituții stabile de peste 50 de ani, o economie puternică, un popor harnic, disciplinat și responsabil. Pentru țările post-comuniste, situate în “zona gri” a Europei, aceste cifre trebuie multiplicare de mai multe ori.

Din acest motiv, noile democrații trebuie să se aștepte la nivele înalte de manifestare a terorismului autohton. Dacă fenomenul terorist a găsit posibilități de emergență în vestul Europei, cu atât mai mult va găsi facilități de propagare în Estul și Centrul continentului, în țări care nu prezintă disponibilități reale de a-și crea structuri specializate de contracarare și forțele necesare de combatere a terorismului.

Terorismul domestic, germinat pe ura tehnică și religioasă, hrănit cu injustiții sociale majore, poate exploda în acest deceniu în țările cele mai sărace din Balcani, așa cum a fost cazul Iugoslaviei, Albaniei, Turciei și Moldovei.

Terorismul specific zonelor gri poate fi activat și de focarele conflictelor de joasă intensitate, cum au fost cele din Bosnia-Herțegovina, regiunea transnistreană sau Kosovo și Macedonia, precum și în condițiile perpetuării amenințării izbucnirii unor conflicte asimetrice de tipul intervenției militare NATO contra Iugoslaviei din 1999.

Bibliografie:

- [1]. Arhivele Legion, **Firing Line** (Linia de tragere), P.O. Box 1055 Indianapolis, IN 46206.
- [2]. Rand Corporation, P.O. Box 2138, Santa Monica, CA 90406-2138.
- [3]. Risks International, P.O. Box 115, Alexandria, VA 22313.
- [4]. Army Terrorism Counteraction Office (Oficiul militar de combatere a terorismului), Fort Leavenworth, KS 66027.
- [5]. **Terrorism Counteraction** (Combaterea terorismului), U.S. Army Combined Arms Center, Fort Leavenworth, KS, July 1987.
- [6]. **Countering Terrorism on U.S. Army Installations** (Combaterea terorismului asupra instalațiilor militare), Headquarters TRADOC, Fort Monroe, VA, April 1983;
- [7]. U.S. Army Regulation 525-13 **The Army Terrorism Counteraction Program** (Programul militar de combatere a terorismului), Washington, DC: Headquarters Department of the Army, 1988.

EVOLUȚIA POLITICĂ ȘI IDEOLOGICĂ A GRUPĂRII HAMAS ÎN FÂȘIA GAZA - ÎNTRE AL-QAIDA ȘI FRAȚII MUSULMANI

Cristian NIȚĂ*

After the Israeli withdrawal from Gaza in 2005, Gaza became a land of political confusion and lawlessness. The conflict between Hamas and Fatah elements was escalating and under these circumstances the name of al-Qaeda appeared in Gaza. Palestine has been and always will be an essential part of the ideology of al-Qaeda and the situation in Gaza has presented an opportunity for al-Qaeda to examine opening a presence in the Palestinian territories. The existence of al-Qaeda in Gaza was used by Fatah and Hamas as part of their internecine conflict, both trying to gain political benefits by raising the issue. There is a danger in the Palestinian leaders using al-Qaeda as a propaganda prop while ignoring the reality of the issue and its possible consequences.¹

Introducere

Principalele amenințări cu care se confruntă Israelul astăzi sunt două: *terorismul internațional de factură islamică și proliferarea armelor de distrugere în masă*. În ceea ce privește primul tip de amenințare, *terorismul internațional de factură islamică* are implicații majore atât asupra scenei interne israeliene, cât și asupra securității regionale a Israelului. Mișcarea teroristă islamică este un dușman cu obiective strategice planetare și cu strategii bine definite pentru atingerea acestor obiective. Hamas se înscrie desigur în acest tipar, dar există diferențe majore în ceea ce privește aria de acțiune geografică a acestuia față de alte grupări considerate organizații teroriste fundamentalist islamice: Hamasul a acționat exclusiv în interiorul Israelului și în teritoriile palestinieniene împotriva intereselor israeliene.²

Hamas-ul este considerată o organizație fundamentalist islamică radicală, înființată în anul 1987 în Fâșia Gaza de către șeful Ahmad Yassin (c. 1937-2004), prin desprinderea din Asociația Social-religioasă „*Al Majamma al-Islamia*” (Frăția Musulmană), ramură palestiniană a Fraților Musulmani. Denumirea de Hamas provine de la sintagma „*Harakat al-Muqawwama al-Islamia*” (Mișcarea de Rezistență Islamică), care înseamnă „*curaj și bărbăție*”.

Inițial, la începutul primei Intifade, Hamas a fost folosită pentru activități semi-acoperite, susținându-și militanții să ocupe diferite posturi în Camera de Comerț din Cisiordania. A fost înregistrată legal în Israel, în anul 1978, sub denumirea „*Asociația islamică Al-Mujamma al-Islamia*”; autoritățile israeliene fiind interesate să constituie o contrapondere la Organizația pentru Eliberarea Palestinei (OEP), condusă de Yasser Arafat; Hamas a obținut o mare influență în Fâșia Gaza, unde a reușit să atragă membri și simpatizanți din taberele de refugiați; acțiunea a fost favorizată și de decizia eronată a OEP de mutare a centrului puterii politice în afara Teritoriilor

* **Doctorand, Academia Națională de Informații**

¹ Fadhil Ali, „Al-Qaeda’s Palestinian Inroads”, The Jamestown Foundation, Terrorism Monitor, volume VI, april 17, 2008

² Vezi și Efraim Halevy, Omul din umbră. În culisele crizei din Orientul Mijlociu împreună cu omul care a condus Mossadul, Editura RAO, București, 2007

Ocupate, pe cheltuiala grupărilor din interior. Ulterior, Hamas și-a extins acțiunile în West Bank, s-a infiltrat pe teritoriul Israelului și a acționat ca organizație independentă. Hamas are o atitudine ostilă față de Al Fatah și fostul său lider, Yasser Arafat, acuzat de concesiile făcute Israelului: de „*trădarea intereselor palestinienilor și pângărirea pământului Palestinei*“.

În anii '80, interesată să devină autoritatea religioasă supremă care controlează viața fundamentalistă, Hamas a înființat comitete și fundații caritabile, moschei, institute academice și a recrutat oficialități clericale pentru Asociația Palestiniană de Înțelepciune Religioasă; pentru cucerirea puterii și întărirea poziției în societatea palestiniană, Hamas a construit sisteme și instituții proprii, în domeniile: sănătate (Asociația de Științe Medicale), educație (Asociația Islamică pentru Cultură și Știință), economie (Societatea palestiniană *Bait al-Mal*), politică și administrație (a desemnat candidați proprii în alegeri, dispune de birouri și uniuni comerciale, comitete și consilii studențești). Infrastructura și sistemul social erau superioare celor create de OEP și au servit atât necesităților cotidiene ale palestinienilor, cât și luptei împotriva Israelului; inițial pasivă, atitudinea față de ocupația israeliană a devenit, ulterior, militantă și violentă, atât în interiorul, cât și în exteriorul Fâșiei Gaza, dar niciodată în afara teritoriului israelian.

În anul 1982, șeicul Ahmad Yassin, împreună cu alți militanți ai Al-Mujam'a, au înființat structura terorist-militară „*Luptătorii palestinieni sfinți*“ (*Al-Majahadoun al-Falestinioun*), care urma să pregătească acțiunile de luptă, inițial împotriva rivalilor palestinieni, iar ulterior împotriva țintelor israeliene. Planurile concepute au fost descoperite și, în anul 1984, Ahmad Yassin a fost condamnat la 13 ani închisoare. A fost eliberat în mai 1985, în cadrul schimbului de prizonieri de la Jibril. După eliberare, Yassin a constituit aparatul militar Mujahidin, a înființat „*Secțiunea de securitate*“ (Jehaz Amn) destinată supravegherii suspectilor de colaborare cu autoritățile israeliene și altor persoane ale căror acțiuni contraveneau principiilor Islamului, iar în perioada 1986-1987 a format structurile Majd, Detașamentele/brigăzile de acțiune Izz al-Din al-Qassam, acronim arab pentru Majmuath Jihad u-Daua (Grupul pentru Războiul Sfânt și ceremonii) destinate asasinării celor declarați eretici și/sau colaboratori, prin decizia conducerii religioase; la izbucnirea Intifadei nevoia unor acțiuni militare organizate împotriva țintelor israeliene a determinat subordonarea unităților Majd rețelei Al-Mujahidoun.

În august 1988, Yassin a schimbat denumirea organizației în Mișcarea de Rezistență Islamică-Hamas, a publicat Declarația Islamică, crezul ideologic și orientările sale politice în lupta împotriva Israelului, dar și de contestare a pretențiilor Organizației pentru Eliberarea Palestinei (OEP) de a fi considerat unic reprezentant legitim al poporului palestinian. În scurt timp, Hamas a devenit o alternativă viabilă în disputa cu OEP și facțiunile sale în Teritoriile Ocupate. În septembrie 1989, din cauza activității subversive și teroriste, Hamas a fost scoasă în afara legii, însă și-a intensificat acțiunile în Teritorii și în interiorul Israelului, după 1991 devenind cea mai puternică structură teroristă palestiniană.

În interiorul Hamas au avut loc dispute asupra modalităților de realizare a obiectivelor principale și a atitudinii pe care mișcarea trebuia să o adopte în legătură cu tratativele de pace cu Israelul:³

- orientarea moderată, inițiată de șeful Hassan Yusef, opta pentru colaborarea Hamas cu baza al-Fatah, formarea unui „*guvern al Intifadei*” și „*respingerea populară largă*” a participării Autorității Naționale Palestiniene (ANP) la negocieri; utilizarea armelor de foc era acceptată doar în zona de demarcație dintre părți;

- orientarea dură, susținută de liderii aripii militare Izz ad-Din al-Qassam, opta pentru utilizarea violenței împotriva evreilor din teritorii, lichidarea palestinienilor care au colaborat cu serviciile de informații israeliene, respingea participarea Hamas în guvernul Intifadei și propunea reluarea atentatelor împotriva țintelor israeliene de pretutindeni; adepții orientării susțineau extinderea acțiunilor Hamas și a altor organizații în Siria, Iordania, Liban și țările europene, în pofida rezoluției Consiliului Central al ANP, ca operațiunile să se desfășoare doar în Teritorii.

Liderii Hamas și-au declarat opoziția față de negocierile inițiate de OEP cu Israel, contestând semnarea Declarației de Principii și Acordul Oslo în anul 1993, cât și planurile care au urmat acestuia. Relațiile cu Autoritatea Națională Palestiniană (ANP), constituită în anul 1994 pe baza nucleului Al-Fatah/OEP, au fost tot timpul încordate, mai ales după recunoașterea ANP de către comunitatea internațională ca unic reprezentant al poporului palestinian. Hamas a ignorat Acordul de la Oslo și, ulterior, a respins oferta ANP de a participa la alegerile legislative din 1996, la formarea noului guvern palestinian și a participat la majoritatea actelor de violență comise de grupările islamiste împotriva Israelului în timpul rezistenței palestinienilor.

Devenită cea mai puternică și mai activă organizație care se opune procesului de pace, Hamas a organizat și desfășurat frecvente atacuri împotriva israelienilor și palestinienilor care au colaborat cu autoritățile israeliene. În acest sens, a dezvoltat relații cu Jihadul Islamic Palestinian și cu Hezbollah, îndeosebi în planificarea și lansarea unor operațiuni anti-israeliene, cât și cu al-Qaida. Începând cu ianuarie 1992, Detașamentele de acțiune *Izz ad-Din al-Qassam* au fost responsabilizate cu executarea atacurilor teroriste în Gaza și Cisiordania.

Analiștii occidentali consideră că eliberarea din închisoare în octombrie 1985 a lui Ahmad Yassin a reprezentat o victorie a Hamas, iar intrarea sa în politică și oferta făcută premierului Benjamin Netanyahu, de încetare a ostilităților în schimbul retragerii Israelului din teritorii și eliberării prizonierilor palestinieni, au sporit credibilitatea organizației în rândul populației.

După eșecul negocierilor israeliano-palestinienilor de la Camp David, Hamas a participat activ la declanșarea celei de-a doua Intifade – al-Aqsa. În decembrie 2000, la întâlnirea comună cu Hezbollah la Beirut, Hamas a solicitat palestinienilor din Liban să sprijine Intifada până la recucerirea Ierusalimului.

În anul 2002, Hamas a respins „*Foaia de parcurs*”, planul de pace elaborat de „*Quartetul pentru Orientul Mijlociu*” format din ONU, UE, SUA și Rusia, pe motiv că aplicarea acestuia „*riscă să declanșeze un război inter-palestinian*” și a calificat

³ Vasile Simileanu, **Asimetria fenomenului terorist**, Colecția Geo Politica, Editura „*Top Form*”, București, 2003, p. 127.

„inaplicabil” apelul liderului ANP privind depunerea armelor. Eșuarea „*Foii de parcurs*” a provocat radicalizarea pozițiilor părților implicate, iar atitudinea inflexibilă a autorităților israeliene și eliminarea fizică, în anul 2004, a liderilor grupării, șeicul Ahmad Yassin și Abdal Aziz Rantissi, a determinat reluarea de către Hamas a atentatelor teroriste. În acest sens, a fost creată noua aripă militară Brigăzile Martirului Ahmad Yassin, care, alături de Brigăzile Izz ad-Din al-Qassam, acționau pentru răzbuirea celor doi lideri uciși de forțele israeliene.

În anul 2005, Hamas a boicotat alegerile pentru stabilirea succesorului lui Yasser Arafat. Alegerea lui Mahmud Abbas ca președinte al ANP, recunoscută de liderii Hamas, a determinat continuarea Jihadului împotriva Israelului. Concomitent cu escaladarea violenței din partea israelienilor, Hamas a continuat atacurile cu rachete Qassam și a înregistrat succese notabile la nivelul administrației locale, reușind să câștige scrutinul legislativ din ianuarie 2006, în Cisiordania și Gaza, precum și dreptul de a forma noul guvern, marcând schimbarea raportului de putere în Teritorii.

Câștigarea alegerilor legislative de către Hamas și înfrângerea ANP au provocat îngrijorarea statelor occidentale, îndeosebi a SUA, Marea Britanie și Israel care au condiționat intrarea în contact cu noul guvern format de Hamas de renunțarea acestuia la terorism și normalizarea relațiilor cu Israelul. Liderii Ismail Haniya și Mahmud Zahar au anunțat că Hamas „*nu va schimba nici un cuvânt din Carta sa*” și va continua rezistența armată împotriva Israelului, a cărei existență o neagă.

După asumarea puterii, Hamas a refuzat să se conformeze acordurilor internaționale, să renunțe la violență și să recunoască statul Israel, fapt ce a provocat cele mai dure sancțiuni internaționale împotriva palestinienilor.

În aprilie 2006, SUA și Uniunea Europeană au anulat ajutoarele pentru guvernarea palestiniană, deși unele fonduri au fost redirecționate către unele organizații umanitare neafiliate guvernului. Rezultatul, a fost instaurarea haosului politic și economic în teritoriu, foarte mulți palestinieni alegând să părăsească Fâșia Gaza.

În toată această perioadă, din punct de vedere administrativ, Hamas pare să fi avut succes. Noua sa forță de securitate a restabilit treptat ordinea în Fâșie, pe măsură ce militanții au încetat atacurile și clanurile și-au diminuat reciproca dușmănie ancestrală. De asemenea, criminalitatea și vrajba dintre diverse mafii locale au fost semnificativ reduse. Hamas s-a dovedit îndemânică în rescrierea regulilor prin intermediul voturilor, gloanțelor sau spargerii asediului.

Cu toate acestea, în plan economic, în ciuda diverselor măsuri aplicate, politica de izolare internațională a Hamas și de sancționare a Fâșiei Gaza s-a dovedit falimentară, condițiile economice devenind ruinătoare, generând furie și disperare⁴. Violența a crescut continuu, afectându-i, deopotrivă, pe palestinieni și pe israelieni.

Începând cu luna iunie 2007, când Hamas și-a asumat controlul total în Gaza, sancțiunile internaționale impuse în urma victoriei sale electorale din ianuarie 2006 au devenit și mai dure. Israelul a redus traficul de mărfuri și pasageri la granițe, invocând absurditatea asigurării de bunuri unei entități ai cărei conducători trag cu rachete în cetățenii săi. Întrucât accesul Gazei la lumea externă este aproape în

⁴ *Raport Orientul Mijlociu*, International Crisis Group, nr. 73, 19 martie 2008.

întregime dependent de punctele de intrare și ieșire israeliene, impactul a fost devastator.

În noiembrie 2007, după intensificarea lansărilor de rachete asupra zonelor de graniță israeliene și a atacurilor israeliene asupra Hamas și a altor grupări armate din Gaza, Israelul a făcut încă un pas, a redus rezervele alimentare la jumătate, a tăiat importurile de combustibili și a restricționat aportul de valută străină. Apoi, pe 18 ianuarie 2008, ca răspuns la un nou val intens de atacuri cu rachetă asupra orașului Șderot, Israelul a anunțat o blocadă totală, ulterior relaxată parțial.

La 27 decembrie 2008, guvernul israelian a autorizat începerea acțiunii „*Oferet yetzuka*”⁵ (*Plumb revărsat*). Operațiunea „*Plumb revărsat*”, inițial o acțiune militară aeriană israeliană, continuată cu una terestră cu sprijin aerian, asupra unor obiective Hamas în Fâșia Gaza, a avut menirea principală de a stopa tirurile de rachete *Qassam* și *Grad* împotriva orașelor israeliene. și de a crea o nouă realitate de securitate. Forța de Apărare Israeliană a avut trei obiective principale în timpul ofensivei: *anihilarea infrastructurii și a resurselor umane deținute de Hamas; stoparea atacurilor cu rachete; capturarea/lichidarea unor importanți lideri politici și militari, eventual folosirea lor pentru ulterioare negocieri în schimbul de prizonieri.*

După două săptămâni de lupte crâncene, Israelul a pus stăpânire pe Fâșia Gaza distrugând o mare parte din infrastructura folosită de Hamas. Conform statisticilor, luptele s-au soldat cu moartea a aproximativ 1 315 palestinieni și rănirea a altor 5 300. Israelienii au pierdut 13 oameni.

Israelul a încheiat în mod unilateral, la data de 17 ianuarie 2009, un acord de încetare a focului în Gaza. Acesta a fost urmat, la data de 18 ianuarie 2009, de un armistițiu declarat de militanții palestinieni.⁶

Ambele părți implicate în conflict s-au declarat victorioase, deși realizările lor efective au rămas neclare. Deși Israelul pare să fi provocat daune grave grupării Hamas, nu a reușit să stopeze definitiv atacurile aeriene lansate de aceasta, aspect considerat a fi principalul obiectiv al acțiunii statului israelian. În plus, Hamas deține în continuare controlul asupra Fâșiei Gaza, compromițând astfel și obiectivul secundar, acela de a înlătura gruparea de la putere.

În prezent, Hamas-ul caută să mențină respectarea acordului de încetare a focului, fapt care îi permite reabilitarea capacităților militare și consolidarea poziției în Gaza. Hamas-ul consideră armistițiul drept „*hudna*” - un termen islamic ce definește un tratat temporar de pace încheiat cu o națiune ne-musulmană. Muhammad

⁵ Denumirea ebraică a operațiunii provine de la sărbătoarea evreiască *Hanuka*, sărbătoarea luminilor, care durează 8 zile și reamintește de profanarea Templului, a cărei celebrare a coincis cu brusca creștere a tensiunii în regiune. Mai precis, acest nume de cod vine dintr-un cântec popular evreiesc scris de poetul Haim Bialik, o mare figură a poeziei de limbă ebraică. Se face referire la un joc popular pentru copii care se numește *dreidel* (*titirez*, de formă paralelipipedică, care are gravat patru litere ebraice: *nun*, *ghimel*, *he* și *shin*, ce formează acronimul frazei *Un mare miracol s-a petrecut acolo*). Sărbătoarea hanuka comemorează victoria hasmoniților împotriva lui Antiohus al IV-lea al Siriei, în urma unui război de doi ani, descris în cartea Macabeilor, dar neinclus în corpusul Bibliei ebraice. În realitate, semnificația evreiască a acestei sărbători este explicată în *Talmud*: învingătorii i-au vânat pe profanatorii Templului și au reușit să păstreze vie, miraculos, timp de opt zile lumina acestuia.

⁶ „Acord de încetare a focului în Gaza”, în publicația *Jane's Intelligence Watch Report*, 20.01.2009.

a inițiat această practică atunci când a încheiat un pact pe 10 ani cu locuitorii din Mecca. Pacea temporară poate fi obținută prin încheierea unui tratat cu inamicul, lucru permis însă doar dacă este favorabil musulmanilor și, de preferat, să nu dureze mai mult de zece ani. De exemplu, musulmanii au încheiat un tratat de pace pe trei ani cu Egiptul aflat sub conducerea bizantină, tratat care a permis musulmanilor să se concentreze asupra atacării Irakului și Siriei de nord. Când situația militară a devenit favorabilă, aceștia au pornit atacul împotriva Egiptului (639). *Hudna* a fost termenul folosit de gruparea Hamas în iunie 2003, când și-a exprimat disponibilitatea de a ajunge la un acord cu Israelul în privința încetării focului. Dacă *hudna* este termenul arab folosit de obicei pentru armistițiu sau acord de încetare a focului, implicațiile religioase islamice ale unei păci temporare erau, cu siguranță, foarte clare pentru adepții grupării Hamas. Coranul conține reguli stricte care îi obligă pe musulmani să respecte termenii tratatelor de pace atâta timp cât dușmanul nu a încălcat aceste prevederi.⁷

1. Statutul Palestinei în Islam – o posibilă sursă a contestării monopolului politic și ideologic al Hamas în Fâșia Gaza

În timpul vieții lui Muhammad, comunitatea musulmană, *Umma* (Forma redusă a sintagmei *Al-Umma al-Islamiya* „Comunitatea credincioșilor”), a rămas unită, dar, la nici douăzeci și cinci de ani de la moartea sa, ea s-a divizat în trei grupuri ce nu au putut ajunge la un acord în privința alegerii succesorului Profetului, califul.

Coranul definește Comunitatea islamică ca fiind o comunitate a grupului „cumpătată”, „orientată spre Qibla”, excluzând alte direcții spirituale, propovăduind binele: Această comunitate, percepută mai întâi de toate ca o „comunitate a lui Allah” (*Ummat Allah*), nu s-a născut în mod concret decât din momentul în care, emigrând cu ai săi, Profetul s-a putut stabili la Medina unde a propovăduit o nouă ordine, cu legile ei de organizare (Carta/Constituția de la Medina) și orientarea sa politică și militară. Noua eră islamică debuta astfel printr-o eră socială novatoare.

Pentru majoritatea, califul trebuia să fie ales dintre membrii tribului lui Muhammad. Li se spune *sunniți*. Pentru alții, mult mai puțin numeroși, califul nu putea fi decât un membru al familiei Profetului. Numai Ali și fiii săi ar fi trebuit să-

⁷ Patrick Sookhdeo, *Să înțelegem terorismul islamic. Doctrina islamică despre război*, Editura Făclia, Oradea, p. 82-83. În acest sens, forțele de securitate ale organizației Hamas din Fâșia Gaza au arestat mai mulți membri ai Jihadului Islamic care au încălcat acordul de încetare a focului cu Israelul. Militanții arestați fac parte din Brigăzile al-Quds, aripa militară a Jihadului Islamic. Acestora li s-a pus în vedere că există o încetare a focului convenită între Hamas, Jihad și Israel, iar guvernul Hamas din Fâșia Gaza a anunțat că va trage la răspundere persoanele care încălcă acest acord. Militanții Jihadului Islamic au fost arestați și anchetați de milițiile Hamas pentru că au lansat rachete artisanale Qassam asupra teritoriului Israelului și au fost eliberați după ce au semnat angajamente că se vor abține de la asemenea acțiuni. („Hamas impune Jihadului Islamic respectarea încetării focului cu Israelul”, în cotidianul *Adevărul*, 28.03.2009)

i urmeze. Au fost numiți *șiiți*⁸. În fine, pentru o minoritate, califul ar fi trebuit să fie cel mai demn și cel mai pios dintre musulmani. Aceștia sunt *kharejiți*⁹.

Arabii palestinieni sunt majoritatea sunniți, dar există și o numeroasă grupare druză și o alta șiiță, foarte agresivă.

Pământul Palestinei este *loc sfânt* pentru toate cele trei mari religii monoteiste: iudaismul, creștinismul și islamismul. De-a lungul timpului a existat o permanentă competiție pentru proprietatea edificiilor-simbol ale celor trei religii.

Pentru lumea islamică teritoriul Palestinei este sacru. În acest loc legendar, încărcat de simboluri, Profetul ar fi avut prima revelație în timpul unei retrageri meditative (*tahannût*).

Palestina include Moscheea al-Aqsa, prima qibla a musulmanilor, și a treia moschee sfântă în Islam a cărei vizitare este o tradiție autentică a Profetului Muhammad, iar o rugăciune în această moschee are valoarea a 500 de rugăciuni. Moscheea al-Aqsa (literal *Îndepărtata moschee*) face parte din complexul religios de pe Muntele Templului din Ierusalim. Tradiția musulmană afirmă că Muhammad a urcat pe Muntele Templului în anul 621. Acest fapt face ca moscheea să fie cel de-al treilea important loc sfânt din Islam. După construirea Domului Muntelui din 690, prima moschee al-Aqsa a fost construită de Omeizi și a fost terminată în 710. Există dovezi că moscheea a fost construită pe ruinele templului original din Ierusalim. Structura sa fiind distrusă de cutremure succesive, ea a fost reconstruită de cel puțin cinci ori, ultima reconstrucție majoră a fost în 1035.

⁸ Șiiții sunt mai numeroși decât kharejiții și li se acordă o importanță neașteptată de la preluarea puterii, în 1979, de către imamul Khomeyni, în Iran. Islamul șiiit reprezintă aproximativ 15% din musulmanii de pe glob. Importante comunități șiiite se regăsesc în Irak - 60%, în Arabia Saudită - 10%, în Kuweit - 30%, Bahrein - 70%, Afganistan - 19%, Pakistan - 20%, Liban - între 25% și 35%. Minorități șiiite mai sunt în Turcia, India și Siria. Iranul se revendică a fi protectorul tuturor acestor comunități, pe teritoriul său găsindu-se orașul Qom, un simbol al șiiților. În total, șiiții numără ceva mai mult de o sută de milioane de adepți, împărțiți într-o multitudine de secte. Cea mai importantă este secta *șiiților imamiți duodecimani*, ce cred într-o filiație de doisprezece imami, descendenți ai lui Ali. Imamiții sunt *desăvârșiți și infailibili*; ultimul dintre ei a dispărut în mod misterios. El este imamul ascuns ce se va întoarce la sfârșitul timpurilor, este considerat a fi *mahdi*, salvatorul care continuă să trăiască pe pământ în stare de absență (*gabyba*). Această ramură a šiismului predomină în Iran. Secta *șiiților ismailiți* întrerupe filiația imamilor, descendenți ai Profetului și ai lui Ali, la cifra șapte. Membrii acestei secte îl consideră pe cel de-al Șaptelea Imam, Ismail (m.762), ca fiind ultimul, din această cauză ei mai fiind cunoscuți și sub numele de *septimani*. Printre ei trebuie citați fideliul lui Aga Khan, druzii și nosairiții (în cadrul cărora alaiiții formează ramura cea mai importantă). Secta condusă de Aga Khan, în insula Saint-Louis, este în majoritate indiană. Druzii se află în munții Libanului, în Siria și în Israel (Galileea). Alaiiții au o importanță mai mare în Siria, pentru că din secta lor face parte președintele Hafez al-Assad și întreaga sa familie. *Șiiții zaidiți* limitează la cinci numărul imamilor. Sunt cunoscuți pentru a fi creat statul Yemen. Druzii și alaiiții se află la mare distanță de islamul ortodox și chiar de šiismul duodecimanelor. Doctrina alaiiților e un amestec de islam, păgânism și creștinism. Ali nu este doar un imam, ci un adevărat Dumnezeu.

⁹ Actualmente, abia dacă mai sunt două milioane de kharejiți, foarte inegal repartizați. O parte se află în Algeria, în Mzab, și în Tunisia, în insula Djerba. Pentru săvârșirea rugăciunii, ei pretind o extremă puritate. Cei din Africa de Nord sunt în cea mai mare parte *ibadiți*, formând o sectă kharejită moderată. Din ea fac parte majoritatea mozabiților din Algeria.

Moscheea al-Aqsa a fost de-a lungul ultimelor decenii ținta atacurilor extremiste, dar de cele mai multe ori, încercările au fost împiedicate de către serviciile de securitate israeliene și locul de unde, în septembrie 2000, a pornit cea de-a doua Intifadă palestiniană .

În apropierea moscheii se află și Zidul Plângerii, venerat de evrei, acesta fiind punctul fierbinte în care apar conflictele dintre musulmani și evrei.

Palestina este pământul și leagănul profeților. Coranul menționează că șirul Profetilor din tradiția islamică, Avraam, Lot, Ismail, Isaac, Iacob, Iosif, David, Solomon, Zaharia, Ioan și Iisus, au trăit în Palestina, iar Profetul Muhammad a vizitat-o. Au fost și alți profeți care nu au fost menționați în Coran, dar de care sunt amintiți în *hadith-uri* autentice, aceștia trăind tot în acest pământ binecuvântat, cum ar fi profetul Ioșua.

Palestina este de asemenea pământul pe care Allah l-a onorat luându-l pe Profetul Muhammad într-o noapte într-o călătorie, al-Isra¹⁰, la Moscheea al-Aqsa, de unde Profetul s-a înălțat în ceruri. Moscheea al-Aqsa a fost acea moschee în care Allah a unit toți profeții într-o rugăciune condusă de Profetul Muhammad în acea noapte. Acesta a fost un semn al continuării mesajului de unicitate al tuturor profeților, transformarea lui într-o moștenire, ca și chemarea la monoteism a lumii musulmane. Într-unul din *hadith-urile* autentice se menționează că Moscheea al-Aqsa este pământul învierii și al Zilei Judecării.

Într-un alt *hadith* autentic¹¹ se spune ca Bilad aș-Șam (teritoriul Șam), din care face parte și *Palestina este protectorul Islamului și centrul credinței în perioade de haos și criză*. Cel care stă în Palestina pentru cauza islamică este precum un *mujahid* sau *murabit* pentru cauza lui Allah, după cum se spune într-un alt *hadith* autentic relatat de at-Tabarani: *Locuitorii Șamului, soțiile lor, copiii lor, sclavii lor sunt toți mujahizi pe Calea lui Allah. Oricare dintre ei ocupă un oraș sau o cetate este un mujahid*. Un alt *hadith* relatat de Imam Ahmad spune că secta cea adevărată și victorioasă locuiește în Șam, specificând Bait al-Maqdis și împrejurimile ei.

Sacralitatea pământului palestinian pentru musulmani a fost expusă în mai multe versete coranice:

O, popor al meu! Intrați în pământul sfânt, pe care Allah vi l-a hărăzit și nu dați înapoi, căci veți fi cei care pierd! Sura al-Maida

Mărire Celui care l-a adus pe robul Său în timpul unei nopți de la Moscheea al-Haram la Moscheea al-Aqsa, a cărei împrejmuire am binecuvântat-o, ca să-l arătăm din semnele Noastre. El este cu adevărat Cel care Aude Totul și care Vede Totul! Sura al-Isra:1

¹⁰ *Isra* – călătoria nocturnă a profetului Muhammad. În tradiția islamică, ea este cea mai importantă noapte din viața profetului. Călătoria lui Muhammad de la Mecca la Moscheea Îndepărtată, ce este identificată de unii cărturari cu aceea din Ierusalim, iar de alții cu o moschee aflată în ceruri. În mod tradițional, ar fi avut loc la data de 27 de lunii *rajab*, sărbătorită anual de toți musulmanii.

¹¹ Zicerea (*hadith*) se numește *qodsî* (*hadith* divin) atunci când, transmisă de Profet, este pusă direct în *gura* lui Allah (de unde și cealaltă specificare - *ilahî*), reprezentând astfel o sursă de informație care contrastează cu *hadith-ul* tradițional. Aceste relatări (*ahadit*) sunt clasate în funcție de exactitatea lor: un *hadith* autentic se numește *sahih*, demn de crezare, atunci când obține adeziunea tuturor tradiționaliștilor (*muhadditun*). Urmează două alte categorii: un *hadith* bun (*hassan*) și un *hadith* slab (*dha'if*). De regulă, acesta din urmă este apocrif. Totuși, conform spuselor Profetului, cel mai bun *hadith* este Coranul.

Iar lui Solomon, i-am spus Noi, vântul cel vijelios, ca să alerge la porunca sa pe pământul pe care Noi l-am binecuvântat. Și Noi am fost Atoateștiutor!. (Sura al-Anbiya: 81).

2. Ideologia Al Qaida și cauza palestiniană

Privit din această perspectivă există o legătură directă între importanța teologică a Palestinei și implicarea Al Qaida în susținerea cauzei palestiniane. Cu toate acestea, problema palestiniană se situează în centrul ambiguității strategice a Al-Qaida. Deși reprezintă un punct central pentru propaganda sa, este absentă din planurile operațiunilor sale. Egiptenii, saudiții și algerienii s-au alăturat organizației și dosarului al-Qaida, palestinienii au simțit o mică atracție față de jihadul global. Singurul palestinian care s-a putut vedea în fruntea ierarhiei al-Qaida a fost Zain Al-Abidin Hussain, născut în Riad, cunoscut sub numele de Abu Zubaydah, care a condus taberele de antrenament din Afganistan. Principala sa preocupare nu era ocuparea Palestinei de către israelieni, ci ocuparea Kașmirului de către India, din moment ce acesta era apropiat de grupurile jihadiste pakistaneze.

În acest context, retorica palestiniană revigorată a rețelei al-Qaida nu a atras în jihadul global noi recruți palestinieni, însă a servit, în principal, pentru a compensa pierderile înregistrate de adăposturilor sigure afgane și pentru a justifica atacurile împotriva evreilor, sub deghizarea antisionismului.

Deși retorica lui Ben Laden este puternic influențată de problema palestiniană, chiar dacă rețeaua al-Qaida nu a fost niciodată activă pe teritoriul palestinian și chiar dacă a recrutat puțini palestinieni.¹² La data de 28 noiembrie 2002, rețeaua al-Qaida a lansat prima și, până în acest moment, singura operațiune majoră care a vizat ținte israeliene. Ne fiind capabili să atace teritoriul israelian, adepții lui Ben Laden au ales să acționeze în Kenya, unde rețelele acesteia fuseseră active pe parcursul ultimilor opt ani. Data din luna noiembrie a fost aleasă ca o comemorare sinistră a Planului ONU de împărțire a Palestinei în anul 1947. În Mombasa, oraș din sudul Kenyei, două ținte au fost atacate aproape simultan: un avion israelian care efectua o cursă specială și o stațiune turistică frecventată de israelieni. Cincisprezece persoane au fost ucise, în special, localnici kenyei. Atacul a fost ignorat de publicul palestinian, în pofida tuturor încercărilor rețelei al-Qaida de a-și încuraja profilul „antisionist”. Ben Laden a declarat: „*pentru aproape un secol, poporul palestinian a fost măcelărit și puternic torturat*”. Acesta a amenințat: „*Veți fi uciși la fel cum ați ucis, veți fi bombardati la fel cum ați bombardat*”.

Ostilitatea rețelei teroriste al-Qaida cu privire la Hamas își are originile în opoziția sa de bază față de mișcările naționaliste și față de Frații Musulmani, însă s-a accentuat după victoria pe care a înregistrat-o Hamas la alegerile din ianuarie 2006.¹³

¹² „Istoria relațiilor lui Ben Laden cu Palestina”, periodicul *Jane's Islamic Affairs Analyst*, 24.03.2009

¹³ Yaakov Katz Security and Defense: Smoke screen?, în cotidianul *The Jerusalem Post*, 20.08.2009. Potrivit, însă, cercetătorului dr. Ely Karmon, de la Institutul pentru Combaterea Terorismului de la Herzliya, tocmai ascensiunea politică a grupării Hamas la putere a fost de fapt catalizatorul consolidării ulterioare a grupărilor afiliate organizației Al-Qaeda.

Fiecare pas făcut pentru a spori puterea Hamas în Teritoriile Palestiniene a condus la o extindere puternică a contradicțiilor cu al-Qaida. Hamas, care a înregistrat un număr record al atacurilor sinucigașe împotriva Israelului, nu a lovit niciodată în afara teritoriului Palestinei de dinainte de 1948.

După preluarea conducerii asupra Fâșiei Gaza de către Hamas, în iunie 2007, al-Qaida a solicitat organizarea imediată a „*unui emirat islamic*”, însă a fost singura măsură concretă luată de guvernul Hamas a fost interzicerea activiștilor jihadiști în Gaza. Al-Qaida a devenit profund frustrată de consolidarea puterii Hamas în Gaza, însă extinderea criticilor publice la adresa sa au atins cote atât de mari încât i-au șocat chiar și pe simpatizanții jihadului global. Ben Laden și Zawahiri au trebuit să atenueze criticile. Aceștia s-au concentrat asupra unei probleme mult mai populare - datoria de ridică „*asediul asupra Gaza*”, și aceștia au îndemnat poporul egiptean să răstoarne Guvernul - o blocadă impusă. Alți purtători de cuvânt ai al-Qaida au solicitat în repetate rânduri uciderea lui Gilad Shalit, militarul israelian luat ostatic pe care Hamas intenționa să îl elibereze în schimbul eliberării a sute de militanți ai săi. Prin solicitarea acestui lucru, al-Qaida se baza pe represalii israeliene inevitabile și spera că aceste represalii vor atrage după sine prăbușirea Hamas-ului în Gaza.

Atacul israelian din decembrie 2008 asupra Gaza a intervenit într-un moment de declin al rețelei al-Qaida, fapt ce a determinat rețelele jihadiste extinderea către o nouă generație de militanți, recrutată inclusiv din teritoriile palestiniene.

În acest context, al-Qaida nu a putut decât să salute războiul de 22 de zile din Gaza, în timpul căruia au fost ucise peste 1.300 de persoane și a fost distrusă o mare parte a infrastructurii. Interesul brusc pe care organizația l-a acordat cauzei palestiniene este în contradicție cu acțiunile efective ale al-Qaida în sprijinul acestei cauze, în general și al Hamasului, în special. De altfel, liderii Al-Qaida, Ben Laden și Zawahiri, au fost dezamăgiți de faptul că mare parte din conducerea și din forțele combatante ale Hamas au supraviețuit ofensivei israeliene, din moment ce distrugerea acestora ar fi dat naștere unor noi oportunități pentru expansiunea jihadului global. Însă al-Qaida, care a pierdut marea majoritate a pozițiilor deținute în Irak și Arabia Saudită în timpul anilor precedenți, se mulțumește cu posibilitatea de a se avea o nouă generație de militanți nemulțumiți de distrugerile din Gaza, complicitatea regimurilor arabe și neputința Fraților Musulmani.

Primele săptămâni ale anului 2009 au înregistrat o intensificare a propagandei jihadiste, ce a incintat orice „*credincios*” să îi facă pe „*evrei și pe cruciați*” să plătească pentru tot „*acest sânge inocent*” ce a fost vărsat. Liderul rețelei teroriste al-Qaida¹⁴, Usama bin Lad'n, a acuzat țările arabe moderate de „*complicitate*” cu Israelul și aliații occidentali ai acestuia, în cadrul ofensivei din Fâșia Gaza: „*este clar că unii lideri arabi au fost complici cu alianța cruciată și sionistă (în războiul) împotriva poporului nostru (din Gaza). Sunt liderii unor țări pe care America le califică drept <moderate>*”. Acesta a făcut aluzie la Arabia Saudită și Egipt.¹⁵

¹⁴ Vezi și Abdul Hameed Bakier, „Jihadis Question al-Qaeda's Relationship with Israel”, publicația *Terrorism Monitor*, vol. 7, The Jamestown Foundation, 13 martie 2009,

¹⁵ Iuliana Enache, „Ossama ben Laden acuză țările arabe moderate de complicitate cu Israelul”, agenția de știri *Mediafax*, 14.03.2009.

Omul numărul doi al organizației Al-Qaida, Al-Zawahiri, a cerut în data de 06.01.2009¹⁶ *lovirea unor obiective occidentale și israeliene din diferite colțuri ale lumii, din cauza campaniei declanșate de Israel asupra Fâșiei Gaza.*

Al-Zawahiri a declarat că problema cu care se confruntă palestinienii în prezent este o verigă din seria de campanii sionisto-cruciate care vizează islamul și musulmanii, afirmând că aceste atacuri sunt cadoul lui Obama pentru palestinieni, înainte de preluarea funcției. De asemenea, l-a acuzat pe președintele american ales, Barack Obama, de implicare în această problemă și l-a criticat pe președintele egiptean, Hosni Mubarak, acuzându-l că este trădător, din cauza faptului că a menținut închise granițele Egiptului cu Fâșia Gaza.

Ayman Al-Zawahiri a afirmat că noua administrație de la Washington își continuă adversitatea față de musulmani:¹⁷ *„le spun fraților mei luptători din Gaza că dușmanul nostru în Gaza nu este numai Israelul, ci și alianța cruciatio-sionistă în frunte cu liderul răului, America. În privința lui Obama, acesta a declarat că este îngrijorat de uciderea civililor din Gaza și noi suntem foarte recunoscători pentru îngrijorarea dumneavoastră, domnule Obama. Ne-a sosit vestea îngrijorării dumneavoastră însoțită de mii de bombe cu fosfor alb. Se pare că îngrijorarea lui Obama nu a durat mult”.*

În contextul în care Hamas este pregătită să împiedice orice acțiune a al-Qaida în Gaza, liderii organizației doresc ca aceste apeluri la luptă să restabilească prestigiul jihadului global și să câștige noi adepți în teritoriile palestiniene, inclusiv sau mai ales în Hamastan. Acest ultim fapt reprezintă un nou capitol al conflictului pe termen lung dintre al-Qaida și naționaliștii palestinieni și cu siguranță este unul dintre cele mai amenințătoare.

De altfel, grupările jihadiste din Fâșia Gaza au profitat de urmările dezastruoase ale celor 22 de zile de conflict pentru a-și extinde influența în societatea palestiniană.

Mișcarea jihadistă palestiniană Jund Ansar Al Jihad wal Sunna - Soldații Partizanilor Jihadului și ai Tradiției Profetului - operează mii de recrutări în Fâșia Gaza, inclusiv din rândul Hamas, potrivit unuia dintre responsabilii acestuia.¹⁸

Potrivit lui Aboud Mohamed Al Makdessi, numele de războinic al unuia dintre responsabilii grupării, mișcarea, deși nu s-a alăturat în mod oficial organizației Al-Qaida, s-a inspirat din percepțiile lui Ossama Ben Laden și a locotenentului său Ayman Al-Zawahiri.

După 14.08.2009, conflictul dintre Hamas și gruparea Jund Ansar Allah, care a proclamat înființarea unui „emirat islamic”¹⁹ în Fâșia Gaza, a evidențiat dezvoltarea

¹⁶ „Al-Zawahiri cheamă la executarea de atacuri asupra unor obiective israeliene și occidentale”, agenția de știri *Al-Qanat*, 07.01.2009.

¹⁷ „Al-Zawahiri critică poziția lui Obama față de războiul din Gaza”, postul de televiziune „*Al-Jazeera*”, 04.02.2009.

¹⁸ Jhadiști recrutați cu miile de către Jund Ansar Allah, în Fâșia Gaza, în cotidianul *La Presse* (Tunisia), 18.09.2009

¹⁹ Fundația NEFA -Nine/ Eleven Finding Answers a obținut un comunicat al grupării „*Jund Ansar Allah*”, care declară înființarea „Emiratului Islamic din Bayt al-Maqdis” sub comanda clericului șeic Abu Al-Nour Al-Maqdisi, <http://www.nefafoundation.org>, 18.09.09

grupărilor islamiste radicale din Fâșia Gaza din ultimii ani.²⁰ În timpul luptelor de la moscheea Ibn Taymiyah din Rafah mai mult de 20 de membri ai acestei grupări au fost uciși, iar 100 de persoane au fost rănite. Aproximativ 40 de activiști ai organizației Jund Ansar Allah au fost arestați de milițiile Hamas. Cu toate că Hamas a întreprins acțiuni imediate pentru distrugerea acesteia și reafirmarea autorității sale, nu mai poate ascunde amenințarea cu care se confruntă din partea grupărilor jihadiste transnaționale care încearcă să deturneze campania militantă palestiniană²¹. Era deci greu de acceptat că mișcarea Hamas ar fi privit cu indiferență o mișcare care îi subminează autoritatea, mai ales în contextul în care recentul congres general al Organizației pentru Eliberarea Palestinei²², desfășurat la Bethleem, în Cisiordania, a reușit să-și refacă unitatea internă și să reînnoiască legitimitatea președintelui Mahmud Abbas ca moștenitor al lui Yasser Arafat.

În contextul în care Hamas a fost acuzat în trecut de afiliere la grupările de tip Al-Qaida, jihadiștii constituie atât o provocare în domeniul securității, dar și o amenințare ideologică la adresa partidului islamist palestinian aflat la putere. Abilitatea grupărilor jihadiste din Gaza de a amenința Israelul sunt limitate, însă există temeri că acestea susțin grupările teroriste care operează pe teritoriul Egiptului.

Abd-al-Karim Rajab, șeful Serviciului General de Informații Palestinian pentru Fâșia Gaza apreciază că jihadiștii radicali din Fâșia Gaza sunt din ce în ce mai puternici și sunt sprijiniți de extremiști străini, incluzând aici afgani, egipteni, pakistanezi, sudanezi și yemeniți. Rajab deține informații despre patru facțiuni radicale: Jaish al-Islam, Jaljalat, Jaish al-Ummah și Jund Ansar Allah.

Cea mai veche dintre aceste grupări, Jaish al-Islam (Armata Islamului), a fost implicată în răpirea soldatului israelian Gilad Shalit în iunie 2006, alături de Brigăzile Izz al-Din al-Qassam Brigades (aripa militară a Hamas) și Comitetele de Rezistență Populară. Ulterior, Jaish al-Islam a fost implicată în răpirea jurnalistului BBC Alan Johnston, în martie 2007, când a cerut eliberarea de către marea Britanie a proeminentului cleric radical Abu Qatada. Gruparea Jaish al-Islam este afiliată Al-Qaida, iar liderul său Mumtaz Dughmush (alias Abu Muhammad) și alți membri ai

²⁰ *Jihad times in Gaza Strip* Periodic: Janes Terrorism and Security Monitor (Marea Britanie), 04.09.2009

²¹ Gaza Strip: Cutting Out the Competition, publicația electronică „Stratfor.com”, 21.08.2009

²² Organizația pentru Eliberarea Palestinei reunește principalele mișcări naționaliste, Fatah, apropiată președintelui Mahmoud Abbas, și Fronturile Populare și cel Democratic pentru Eliberarea Palestinei (FPLP și FDLP). Fără precedent din 1989, congresul și-a început lucrările în 4 august 2009, la Bethleem (Cisiordania). În cursul acestei reuniuni, peste 2.000 de delegați au reînnoit principalele instanțe ale Fatah, Comitetul central și Consiliul revoluționar. Mahmoud Abbas a declarat congresul închis după anunțarea rezultatului scrutinului pentru Consiliul revoluționar, compus din 80 de membri aleși și alți 40 desemnați de conducere. Dintre candidații aleși, peste 70 fac parte pentru prima oară din această instanță, a doua ca importanță după Comitetul central. Printre cei aleși figurează și 11 femei. Noul Comitet central a fost de asemenea întinerit prin intrarea în conducere a numeroși membri ai tinerei generații, fiind incluși în el și Marwan Barghouti, personalitate de prim-plan al mișcării palestinienilor, dar condamnat la închisoare pe viață într-o închisoare israeliană, Mohammed Dahlan și Djibril Rajoub, foști șefi ai serviciilor de securitate palestinienilor.

familiei sale sunt implicați în traficul cu arme și alte bunuri prin tunelele de la frontiera cu Egiptul.

Gruparea *Jaljalat* este o grupare desprinsă din Brigăzile Izz al-Din al-Qassam, după participarea Hamas la alegerile din ianuarie 2006. Membrii săi au planificat asasinarea fostului președinte american Jimmy Carter și a fostului premier britanic Tony Blair, acțiuni confirmate de arestarea mai multor membrii *Jaljalat* de către forțele de securitate ale Hamas. Surse ale forțelor de securitate aparținând Autorității Palestiniene au confirmat că unii dintre militanții *Jaljalat* au fost antrenați în fabricarea și utilizarea explozibililor de către experți iranieni și ai Hezbollah, în perioada când erau membrii ai Brigăzilor Izz al-Din al-Qassam.

Gruparea *Jaish al-Ummah* (Armata Națiunii Islamice) a devenit o prezență media în iunie 2007, când a revendicat atacarea cu rachete a Israelului. Liderul acestei grupări, Abu Hafis a declarat că: „pentru noi, Al-Qaeda, Fatah al-Islam (grupare jihadistă libaneză) și toți cei care cred în crezul salafist sunt la fel. Cu toate acestea nu suntem în contact cu ei în mod curent”. *Jaish al-Ummah* nu a fost foarte activă înainte de septembrie 2008, când liderul său Abu Hafis al-Maqdisi a fost arestat de Hamas.

Gruparea *Jund Ansar Allah* (Soldații Sprijinatorilor lui Allah) și-a făcut apariția în Gaza ca urmare a victoriei Hamas din ianuarie 2006 și a devenit mai vizibilă după noiembrie 2008. Conform surselor de securitate palestiniene liderul său Abu Abdullah al-Muhajir, ucis de forțele de securitate ale Hamas în august 2009, a fost un palestinian născut în Siria cunoscut sub numele de Abu Abdullah al-Suri. O sursă de securitate a Hamas a precizat că Abu Abdullah era căutat în Egipt și se refugiase în Gaza. *Jund Ansar Allah* a rămas relativ necunoscută până la atacul din 8 iunie 2009 asupra unei patrule israeliene. Membrii grupării se antrenează într-o fostă colonie israeliană Gush Katif, lângă Rafah, care a fost evacuată în 2005. Gruparea include un număr mare de egipteni, yemeniți și nord-africani.

Potrivit lui Abd-al-Karim Rajab, șeful Serviciului General de Informații Palestinian pentru Fâșia Gaza: „*orice grup palestinian care vrea să câștige un suport popular cât mai mare este obligat să opereze împotriva Israelului, dar capacitățile noilor jehadiști de a opera împotriva Israelului sunt slabe pentru că măsurile de securitate israeliene sunt puternice, așa că ei preferă să opereze împotriva Egiptului*”. Potrivit publicației *Jane's*, un expert al intelligence-ului israelian apreciază că Israelul este profund îngrijorat de ascensiunea jehadiștilor în Fâșia Gaza. Acesta a precizat că ei pot fie provoca o escaladare a conflictului israeliano-palestinian prin tiruri de rachete sau pot ataca turiștii israelieni în Sinai. Col. (r.) Lior Lotan, analist al Institutului de Politici Internaționale pentru Combaterea Terorismului, de pe lângă Centrul Interdisciplinar de la Herzliya, aprecia că, după septembrie 2001, Al Qaida s-a transformat într-o organizație cu un mic nucleu de comandă și cu multe organizații mici, care funcționează ca subsidiare ale acesteia, din Africa de Nord și până în Uzbekistan. Prin intermediul acestora, Al Qaida continuă să influențeze conflictele locale, așa cum este cel din Fâșia Gaza, dacă aceasta este în interesul său.²³

²³ Amos Harel, Avi Issacharoff, „Still trying to go global”, în cotidianul *Haaretz*, 01.09.2009

Amenințarea la adresa Israelului, din partea grupărilor care susțin Jihadul global, ar putea fi mai mare decât oricând.

3. Frații Musulmani în Fâșia Gaza– o contrapondere reală la ideologia Al Qaida

În această ecuație, există însă un adversar mult mai subtil și mai influent decât al-Qaida: *Frații Musulmani*, în arabă *al-Ikhuan*. Este cea mai veche și ramificată mișcare *sunnită* transnațională, cu un program radical: crearea unei noi ordini regionale în numele Islamului purificat de influențele occidentale. Este un adversar periculos care-i îngrijorează pe regele Arabiei Saudite Abdullah, pe șeful Emiratelor Arabe Unite, Khalifa bin Zayad al-Nahyan, pe suveranul iordanian Abdallah al II-lea și pe președintele egiptean Hosni Mubarak.

Grație unei alianțe oportuniste cu Iranul šiit, ale cărei baze au fost puse încă de pe vremea ayatolahului Rudollah Khomeini, Frăția vizează, înainte de toate, preluarea puterii în Egipt, iar de aici intenționează să pornească la cucerirea celorlalte state arabe aliate ale Occidentului. Elementul care ar trebui să dărâme toate echilibrele este reprezentat de Hamas, organizația teroristă creată în Fâșia Gaza ca filială palestiniană a Fraților musulmani, așa cum reiese din articolul doi al Statutului.

Ofensiva Israelului împotriva Hamas trebuie interpretată și ca un război intern al lumii musulmane, le explică interlocutorilor săi europeni șeful Muhammad al-Nahyan, tânărul prinț moștenitor al Emiratelor Arabe Unite, încercând să arate cum decurg jocurile de culise. *Un milion și jumătate de palestinieni au fost luați ostatici de către Frăție, care s-a insinuat în Gaza prin intermediul moscheilor și al organizațiilor umanitare, după ce a neutralizat Autoritatea națională a lui Abu Mazen.*

Dacă Hamas își menține în continuare puterea și influența, întregul *bloc al rezistenței* (Iran plus Frăția Musulmană) își poate continua marșul triumfal și aceasta ar putea fi adevărata miză a *operațiunii Plumb revărsat*. Dacă însă este învinsă, va sărbători victoria nu doar Israelul, ci și toate statele musulmane moderate. Astfel, se explică și dezbinarea apărută în rândul Ligii Arabe, o dată inițiată operațiunea militară.

În același timp, se explică și neobișnuitul activism al Frăției înainte și după război. În cadrul unei întâlniri la Damasc, de la începutul lunii decembrie, reprezentanții Fraților musulmani din Egipt, componenta cea mai bine structurată a organizației, au promis să acorde asistență militară Hamas, în perspectiva imediată a unei încetări a armistițiului cu Israelul și a unei probabile escaladări a conflictului. Era prezent și liderul spiritual iranian *hojatoleslam* Ali Akbar Muhtashami Pur, puternicul secretar general al *Uniunii Internaționale pentru sprijinirea Palestinei*, figură cheie a alianței așa-zisilor adepți ai rezistenței, care include și Hezbollah. Optzeci de milițieni ai Frăției au fost, se pare, infiltrați din Egipt, pe la punctul de trecere de la Rafah; cinci dintre aceștia au fost ulterior uciși și trei grav răniți (informația a fost ținută secretă până când un informator palestinian a transmis-o contraspionajului egiptean).

Distribuirea sarcinilor, reconfirmată cu ocazia summit-ului la care au participat Khalad Mashaal și Mussa Abu Marzuk, liderii Hamas în Siria, presupunea în cazul Iranului angajamentul de a aproviziona cu rachete aripa militară, chiar și după încetarea războiului. La rândul ei, Frăția urma să-și intensifice eforturile de

mobilizare a maselor, în favoarea Hamas, în Egipt, Iordania, în țările Golfului și în Europa. Mai mult, ea trebuia să depună eforturi pentru a strânge cât mai multe fonduri, banii urmând a fi transferați în conturile Hamas prin intermediul băncilor libaneze și britanice (Arab Bank din Beirut și Natwest din Londra).

Personajul cel mai important al întregii rețele a Fraților Musulmani, punctul de legătură între credință, bani și cucerirea inimilor și a minților este șeicul egiptean Yusuf al Qardawi care, de la baza sa din Doha, Qatar, a devenit liderul religios cel mai influent al lumii islamice. Apare regulat pe *al-Jazeera* pentru a incita opinia publică împotriva *evreilor, a regimurilor arabe și a Statelor Unite*.

Principala sa funcție formală este aceea de președinte al *Union of good (UG)*, o coaliție de 54 de organizații caritabile fondată în anul 2000, după declanșarea celei de-a doua Intifade, pentru a sprijini infrastructura socială a Hamas (școli, șosele, transporturi publice, ferme agricole și spitale), acesta nefiind însă singurul scop. Stau mărturie două procese desfășurate în februarie și mai 2008, în Egipt, împotriva membrilor Frăției, acuzați că ar fi furnizat arme și bani aripii militare a Hamas.

Cantitatea de bani pe care conducătorul spiritual și financiar al Frăției o expediază în fiecare an în Gaza este un adevărat mister: Israelul și Autoritatea Națională Palestiniană vorbesc *de zeci de milioane de dolari*, în vreme ce în iulie 2007, un lider Hamas a declarat că Frăția i-a ajutat pe palestinieni cu *sute de milioane de dolari*.

UG este împărțită pe *patru zone geografice*: de o parte sunt *Teritoriile palestiniene* (Cisiordania și Gaza), în calitate de beneficiari; de cealaltă, *Europa, Africa și Orientul Mijlociu*, în calitate de contribuabili. Țările din Golf reprezintă sursa cea mai bogată de venituri când este vorba de cheta islamică pro Hamas, care provin nu atât de la guverne (cu excepția Qatarului, conform unui studiu al *NEFA Foundation*), cât de la o serie de reprezentanți bogați ai diasporei provenind din Frăție (egipteni, sirieni și iordanieni), care s-au stabilit între deceniile cinci și șapte ale secolului trecut, în Emiratele Arabe, Kuwait, Bahrein și Arabia Saudită, pentru a scăpa de urmărirea poliției secrete din țara lor de origine. Aici au format o clasă conducătoare intelectuală și financiară, controlând băncile islamice prin intermediul *consiliilor de administrație ale șariei*.

La fel de profitabilă este și strângerea de fonduri în Occident, în interiorul comunităților islamice afiliate Frăției, mai ales în Germania, Franța și Marea Britanie, în țările nordice și într-o mai mică măsură în Italia. Cei care donează, de cele mai multe ori o fac cu bună credință, considerând că îi ajută pe palestinienii din Gaza aflați sub asediul israelian. Este însă practic imposibil să poți face distincția între caritate și jihad, așa cum dovedesc zecile de procese intentate în Europa și Statele Unite pentru a dezmembra rețeaua ocultă a finanțatorilor terorismului, care adeseori s-au finalizat cu achitarea diverselor fundații din cadrul UG care, abia în noiembrie 2008, a fost scoasă în afara legii de către Guvernul american.

După proclamarea încetării focului în Gaza, Qaradawi are un rol fundamental în procesul de reabilitare a organizației Hamas, afectată din punct de vedere militar. Este în joc credibilitatea proiectului de putere al Fraților musulmani. Sute de mii de dolari au fost puși imediat la dispoziție, cu sprijinul fundației iraniene *Shahid*, pentru a despăgubi familiile din Gaza afectate de conflict.

Alte finanțări au sosit, prin Siria și Liban, pentru reconstrucția drumurilor, a școlilor, spitalelor și moscheilor. Tunelurile de la granița cu Egiptul au avut prioritate față de alte lucrări pentru a putea fi reluată contrabanda cu arme, cumpărate tot din Iran. Cursa contra cronometru pentru a nu le permite lui Abu Mazen și aliaților lui arabi să slăbească din punct de vedere politic Hamas-ul este frenetică²⁴.

Concluzii

Uniunea Europeană, Canada, Statele Unite și Israel consideră în continuare Hamas-ul un grup terorist ale cărui atacuri îndreptate către civilii evrei și alte abuzuri săvârșite împotriva drepturilor omului au fost condamnate de Națiunile Unite și organizațiile pentru apărarea drepturilor omului. Totuși, până în 2007, canalele de comunicare dintre Franța, unul din cei mai importanți actori ai UE și Hamas, cel mai puternic partid integrist palestinian erau în continuare deschise, dar se limitau la nivelul serviciilor de informații. Acestea au fost întrerupte în iunie 2007, atunci când Hamas s-a impus prin forță în Fâșia Gaza, dar au fost reluate în august același an. În 2008, s-a trecut la faza de contacte la nivel politic. În aprilie 2008, a avut loc o primă întâlnire, la Gaza, între Yves Aubin de La Messuziere, diplomat francez de rang înalt, fost ambasador în Irak și șef al Direcției Africa de Nord, Orientul Mijlociu la Ministerul francez de Externe și principalii responsabili ai Hamas, Ismael Haniyeh și Mahmoud Zahar.²⁵

Tot în aprilie 2008, președintele francez, Nicolas Sarkozy, în timpul unei intervenții televizate anunța o schimbare de poziție față de integriștii palestinieni: „Să existe punți pentru a discuta, (...), eu nu îmi permit să judec ce fac unii și alții, poate că va fi util într-o zi”. De altfel, Parisul a fost una din ultimele capitale europene care s-a opus, în 2003, înscrierii Hamas pe lista organizațiilor teroriste, întocmită de UE.

Analistul George Friedman consideră totuși că Hamas, spre deosebire de Fatah, care este o mișcare seculară cu origini în arabismul de stânga al anilor 60, în timp ce Hamas este o organizație religioasă cu rădăcini în mișcarea sunnită de la sfârșitul anilor 80 și începutul anilor 90²⁶.

Alți analiști, precum cercetătorul Khaled Hroub, care observă că Hamas-ul a devenit, în ultimul timp, o „organizație profund diferită” de cea născută la începutul primei Intifade în decembrie 1987²⁷. Conform acestuia, organizația se declară preocupată de libertăți politice, „incluzând libertatea de expresie, de presă, de asociere”, de „pluralism”, de „separația puterilor”, de „alternanța pașnică la putere”. Dar și de „edificarea unei societăți civile dezvoltate” și de respectul drepturilor minorităților... În textele analizate, referințele religioase sunt din ce în ce mai puțin prezente și tema „luptei armate” este practic eliminată în favoarea preocupărilor în materie de guvernare și de reforme civile.

²⁴ Pino Buongiorno, „Fratelli musulmani: i padroni occulti del mondo arabo”, blog.panorama.it, 01.02.2009.

²⁵ Georges Malbrunot, „Franța vorbește cu Hamas”, în cotidianul *Le Figaro*, 19.05.2008

²⁶ George Friedman, „Israel, Palestine, Lebanon, Syria: Hopes Meet Reality”, în *Geopolitical Weekly*, 20.05.2008.

²⁷ Paul Delmotte, „Hamasul și recunoașterea Israelului”, în „*Le Monde Diplomatique*”, ianuarie 2007.

Principalul obiectiv al organizației trebuie să fie acum acela de a arăta țărilor occidentale că este în stare să stopeze orice progres al grupărilor radicale, din postura de partid islamist, însă moderat. Gruparea Hamas dorește să aibă un rol în fața acestor grupări jihadiste și ar putea fi chiar un aliat împotriva acestora²⁸.

Altfel spus, mișcarea constată că, în ultimă analiză, trebuie să se schimbe pentru a deveni acceptabilă în lumea arabo-islamică și în cadrul comunității internaționale.

Potrivit însă prof. Shaul Mishal, de la Universitatea din Tel Aviv, Hamas se teme de momentul în care va trebui să-și modereze poziția pentru a purta negocieri cu Israelul sau cu orice factor neislamic sau nearab.²⁹

Între Hamas și organizația teroristă Al-Qaida există o mare deosebire. Spre deosebire de Al-Qaida, organizație teroristă globală, Hamas poate fi considerată, în pofida extremismului său și a acțiunilor teroriste, o mișcare naționalistă care aspiră la realizarea unui obiectiv politic: înființarea unui stat palestinian pe întregul teritoriu al Palestinei istorice, fiind dispusă să accepte chiar și soluția exsitenței celor două state.

Din cauza acestor diferențe, sunt de prevăzut noi ciocniri între Hamas și grupurile teroriste inspirate de ideologia terorismului global al Al-Qaida.

Bibliografie:

- [1]. BALAWI, Hassan, **Gaza, dans les coulisses du mouvement national palestinien**, Denoël Impacts, Paris, 2008, 202 p.
- [2]. ENDERLIN, Charles, **Par le feu et par le sang**, Albin Michel, Paris, 2008, 370 p.
- [3]. *Gaza. Décembre 2008-janvier 2009. Un pave dans le mer*, La Boîte à Bulles, Antony, 2009, 320 p.
- [4]. KRAEMER, Gilles, *Jours tranquilles a Ramallah*, Riveneuve editions, Marseille, 2008, 190 p.
- [5]. MASSOULIÉ, François, **Conflictele din Orientul Mijlociu**, Editura „BIC ALL”, București, 2003.
- [6]. SOOKHDEO, Patrick, **Să înțelegem terorismul islamic. Doctrina islamică despre război**, Editura Făclia, Oradea, 2006.

²⁸ Alastair MacDonald, „La rivalite entre jihadistes pourrait profiter au Hamas”, în cotidianul „L’Orient - Le Jour”, 19.08.2009

²⁹ Sergiu Klein – corespondent - Ciocnirile dintre Hamas și fanaticii islamiști din Fâșia Gaza s-ar putea înmulți, agenția de știri Agerpres, 16.08.2009

ECHILIBRUL BINOMULUI SECRETIZARE – DESCHIDERE, CONDIȚIE OBLIGATORIE PENTRU EFICIENTIZAREA ANALIZEI DE INTELLIGENCE

Alexandru BARBĂSURĂ*

The conflict between secrecy, a necessary condition for intelligence, and openness, a necessary condition for performance improvement, is a recurring theme in the Intelligence Community. Any organization that requires secrecy to perform its duties will struggle with and often reject openness, even at the expense of efficacy. The Intelligence Community itself has a responsibility to reconsider the relationship between secrecy, openness, and efficacy. This is especially true as it relates to the community's performance and the occurrence of errors and failure.

1. Rolul și importanța serviciilor de informații

Secolul XX a fost martorul unor schimbări revoluționare în diverse domenii, inclusiv în domeniul informațiilor secrete. La începutul acestui secol, majoritatea

operațiunilor importante în materie de informații s-au desfășurat în Europa și au

implicat un număr redus de agenți – câteva mii de persoane.

Astăzi, în toată lumea, serviciile principale de informații sunt sprijinite de către guverne. Informațiile nu mai reprezintă doar o lume de spioni, contraspioni, trimiși politici, defectori și agenți secreți. Tuturor acestora li se adaugă o lume de sateliți de spionaj a 15 tone fiecare, avioane dotate cu camere de luat vederi și echipamente electronice, păduri de antene, computere ultraperformante și analiști cu înalte studii de matematică, fizică, limbi străine, științe economice, inginerie și științe politice. Este „o lume” compusă din peste 1 milion de persoane, a cărei valoare este evaluată la peste 100 miliarde dolari anual¹.

Transformarea lumii din secolul XX – formarea unor societăți complexe, natura atotcuprinzătoare a războiului, dezvoltarea unei tehnologii avansate, apariția de noi state – se regăsește și în lumea informațiilor. Nevoia de informații referitoare la toate aspectele societăților străine, inclusiv la cel privind sistemele sofisticate de arme, a contribuit la transformarea culegerii de informații într-o întreprindere de multe miliarde de dolari, care necesită atât sisteme de înaltă tehnicitate pentru colectarea datelor, cât și indivizi cu pregătire superioară în științele sociale și naturale, precum și în domenii mai puțin comune, ca de exemplu cel al interpretării fotografiilor.

* Colonel (r.), psihosociolog, Centrul de Cercetări Științifice al Academiei Naționale de Informații

¹ Pele Gheorghe, *Servicii și acțiuni secrete*, Editura Ministerului de Interne, București, 1996.

A devenit astfel necesară redefinirea rolului și importanței serviciilor de informații, a statutului serviciilor de informații, a relațiilor dintre serviciile de informații și organismele de supraveghere și control, a relațiilor dintre serviciile de informații și media.

Condiția internațională a unei țări presupune, în mod obligatoriu, existența unor organisme specializate în activitatea de culegere și prelucrare a informațiilor. Cunoașterea este putere, iar în condițiile în care epoca contemporană este dominată categoric de dorința de obținere a puterii, informația constituie unul dintre cele mai importante elemente ale procesului decizional.

Sunt unanim recunoscute necesitatea și importanța obținerii în timp util a unor informații politice și militare care să permită apărarea intereselor naționale, a unor analize bazate pe fapte reale privind unele acțiuni și evenimente care vor avea loc în viitor sau acțiuni economico-tehnologice și industriale care urmează a fi inițiate de unele guverne și mari întreprinderi sau trusturi. În lumea contemporană, nici cele mai sărace state nu-și pot permite să se lipsească de datele și analizele oferite de serviciile de informații. Nevoia de informații este cu atât mai mare cu cât ele trebuie să suplinească inferioritatea și slăbiciunile de alt ordin. Informațiile trebuie să fie invers proporționale cu aceste slăbiciuni. Un popor mai slab demografic și cu o armată mai puțin numeroasă trebuie să apeleze mai mult la iscusința în conducere, la o informație mai completă și sigură și la o mai rafinată contrainformație.

Intr-o societate democratică modernă, dezvoltarea socială în general și activitatea decizională în special, atât la nivel macro cât și la nivel micro, impun o bază informațională caracterizată prin veridicitate, actualitate, oportunitate, relevanță, disponibilitate și acces, precizie, utilizabilitate și procesabilitate, rezistență la factorii distructivi, mobilitate sau transferabilitate și, în fine, dar nu în ultimul rând, siguranță și stabilitate.

Cu cât nivelul managerial al deciziei este mai înalt, cu atât nevoia de fond informațional este mai acută, atât sub raport cantitativ, cât și calitativ.

Activitatea serviciilor de informații, care dispun de mijloace tehnice proprii, trebuie să dezvolte un cadru conceptual special, să evidențieze raporturile logice dintre diversele componente ale sistemului analizat, să fixeze anumite axiome, să avanseze ipoteze de lucru, raționamente teoretice (uneori extrem de rafinate și complexe), pentru ca în final, pe baza unei analize aprofundate, să ajungă la instalarea unui dispozitiv de prelucrare a informației, în vederea transmiterii ei instanțelor abilitate să o utilizeze.

De asemenea, aceste agenții trebuie să țintească împreună crearea unor „comunități de practică”, cu pregătire, grupuri de practică analitică și diferite tipuri de surse on line, incluzând forumuri pentru dezbaterile metodelor și pentru rezolvări de probleme. Acest tip de comunități ar fi conectate cu o arhivă centrală pentru lecții învățate bazate pe analiza post acțiune și pe numeroase revizuri formale ale produselor de intelligence strategic. Din aceste revizuri ar trebui să derive lecții atât

pentru analiștii individuali cât și pentru echipe, cu evidențierea atentă a cauzelor

erorilor și eșecurilor. Istoriile scrise și cele orale ar trebui folosite ca surse suplimentare pentru lecțiile practice. Aceste comunități ar putea, de asemenea, să înceapă să reformeze organizațiile, prin restructurarea designurilor organizaționale, dezvoltând mai multe programe formale de socializare, testând configurația eficientă grup analitic și verificând din punct de vedere al eficienței practicile manageriale și de leadership.

Am ales să abordez problema secretizării ca element de ponderare și, uneori

chiar de estompare a eficienței în serviciile de informații având o dublă motivare. În primul am argumentat deja faptul că amenințările cu care ne vom confrunta în deceniile viitoare nu vor putea fi gestionate de o singură agenție guvernamentală, că

nu este suficient doar să ne integrăm capabilitățile partenerilor noștri, ci și să ne

dezvoltăm abilitatea de a prelucra și arhiva mari cantități de date, de a extrage și

disemina clienților și partenerilor noștri toate informațiile relevante.

Aceste date vor proveni de la indivizi și senzori desfășurați în toată lumea, având capacitatea de a penetra zone care s-au dovedit dificil de documentat. Din cauza

faptului că managementul datelor și extragerea informațiilor va fi făcută din ce în ce

mai mult într-un mediu interconectat, este vitală continuarea cercetărilor asupra disponibilității, confidențialității și integrității datelor.

Pe de altă parte, atunci când vorbim de secretizare, de servicii de informații, ne referim la domeniul vital al securității naționale. Sistemul de securitate națională de tip democratic reprezintă condiția fundamentală pentru o bună guvernare și pentru garantarea libertății și prosperității individului. Determinarea instituțiilor securității naționale să lucreze eficient și responsabil, concomitent cu menținerea libertăților civile este, însă, o sarcină ambițioasă și provocatoare. Cu toate că au fost făcuți pași importanți, transformarea sistemului de securitate, accelerat în special datorită condiționalității externe, pentru a îndeplini cerințele de admitere în NATO sau UE, procesul de consolidare a democrației și de transformare sistemică a instituțiilor de securitate și de perfecționare a mecanismelor de control democratic reprezintă în continuare o prioritate.²

Libertatea și securitatea sunt două deziderate sociale care nasc tensiuni și dezbateri aprinse atunci când democrațiile își proiectează politicile de securitate națională. În viziunea lui Hobbes, cetățeanul încheie cu statul un contract social: el cedează o parte din drepturi în schimbul protecției asigurate de către stat. De aceea statul are obligația să întrețină un sistem de securitate (armată, poliție, jandarmerie și servicii de informații) pentru a-și respecta obligația contractuală față de cetățeni. Există însă îngrijorarea că aceste instituții pot încălca drepturile și libertățile cetățenești. În consecință, în procesul de consolidare a democrației puterile instituțiilor militarizate sunt ”temperate” prin instituirea unor mecanisme de control civil.

Dar, pentru ca acest control democratic să poată fi eficient, accesul comisiilor parlamentare la informațiile referitoare la modul în care instituțiile sistemului de securitate națională își îndeplinesc misiunile și cheltuiesc banii contribuabililor trebuie să fie foarte bine reglementat. Scopul acestui demers este foarte clar: determinarea instituțiilor securității naționale să lucreze eficient și responsabil în același timp cu extinderea sau cel puțin menținerea libertăților civile.

2. Conflictul dintre eficiență și secretizare

² Marian Zulean – ”Ghid pentru reforma sistemului de securitate” în <http://www.cadi.ro/index.php/vizualizare/articol/proiecte/234>

Comunitatea de Informații este relativ mică, foarte selectivă și foarte bine ferită de ochii publicului. Pentru practicanții acesteia, munca de intelligence este solicitantă din punct de vedere intelectual și o meserie cu un ridicat grad de risc care poate conduce către o politică publică care să întărească națiunea sau să o supună unui nivel de risc mai ridicat. Deoarece consecințele unui eșec sunt atât de grave, profesioniștii

de intelligence simt o semnificativă presiune interioară și exterioară pentru a evita

astfel de consecințe. O consecință a acestei presiuni este aceea că a existat o îndelungată rezistență birocratică pentru a pune la punct un program sistematic în vederea îmbunătățirea performanței analitice. În orice caz, 71% din persoanele care au fost intervievate de Rob Johnston consideră că, după septembrie 2001, acea rezistență s-a diminuat semnificativ.

Nu este greu de înțeles rezistența în timp pentru implementarea unui astfel de program de îmbunătățire a performanțelor. Simplu spus, un program special creat explicit pentru a îmbunătăți performanța umană indică faptul că performanța umană

are nevoie de îmbunătățiri, afirmație cu șanse considerabile de a întâmpina rezistență

politică și instituțională. Dincolo de faptul că îmbunătățirea performanței induce

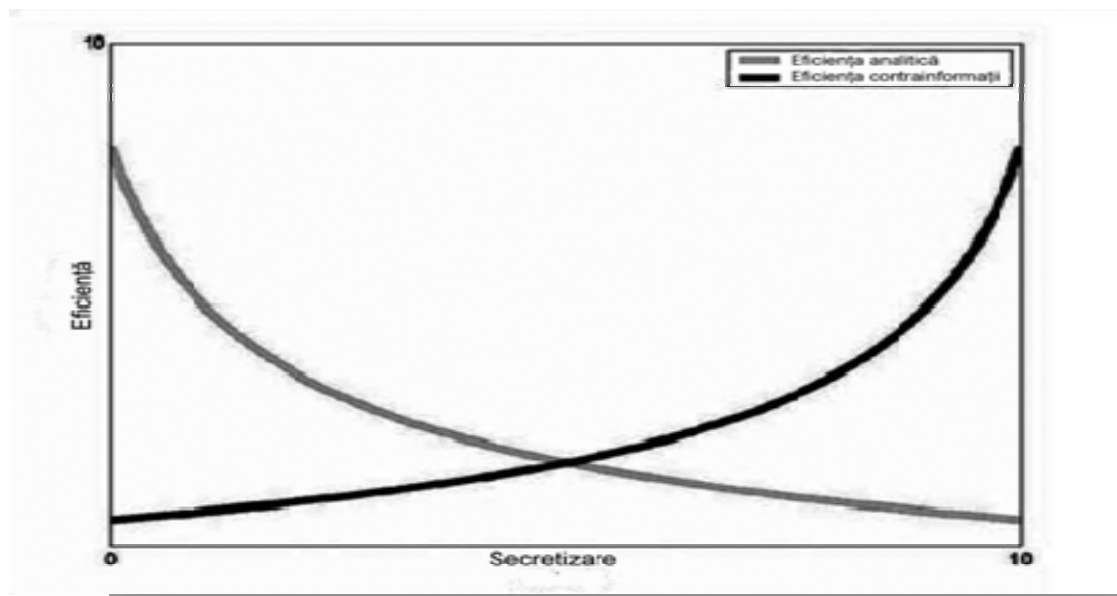
ideea că sistemul nu este optim, necesara monitorizare asupra ordinii stabilite și a

performanțelor ar necesita examinarea în detaliu a surselor și metodelor din întreaga

Comunitate de Informații. Chiar dacă această monitorizare ar fi în întregime în și din

interiorul comunității, conceptul se opune culturii secretizării și compartimentării.

Să analizăm, pe scurt, câteva aspecte ale „conflictului” dintre eficiență și secretizare. Secretizarea interferează cu eficiența analitică prin limitarea accesului la

anumite informații și surse care ar putea fi necesare pentru o analiză predictibilă și de o acuratețe ridicată. Pe de altă parte, deschiderea interferează cu securitatea prin degradarea valorii resurselor informaționale și prin dezvăluirea unor surse și metode specifice.

Secretizarea perfectă ar fi, într-un final, neproductivă, deoarece ar restricționa informația la o singură minte sau la un grup restrâns de minți. Limitarea în acest mod a resurselor disponibile ar genera un eșec organizațional în comparație cu resursele disponibile pentru un grup larg și divers de adversari. Deschiderea totală ar conduce la un dezastru organizațional deoarece, prin accesul la întreaga informație, nu ar exista niciodată vreun avantaj al vreunui grup asupra oricărui alt grup. În plus, deschiderea totală ar duce la situația în care adversarii ar fi conștienți că sunt observați și i-ar putea determina să-și modifice comportamentul pentru a induce în eroare pe observator, dacă asta le-ar fi dorința.³

Figura 1. Corelația Secretizare-Eficiență

Între aceste două extreme există un anumit punct la nivel național unde secretizarea și deschiderea se întâlnesc pentru a crea un punct optim de performanță. Conform percepției mele, în cadrul Comunității de Intelligence accentul

³ Acest tip de comportament a fost demonstrat în literatura de specialitate din domeniul psihologiei sociale și face referire la efectul Hawthorne. Derivată din cercetarea care a început printr-un program experimental la Western Electric's Hawthorne Works desfășurat între anii 1927-1930, efectul Hawthorne constă în modificarea comportamentală a subiecților atunci când sunt conștienți că sunt observați. Fritz J. Roethlisberger și William J. Dickson, *Management and the worker*; Elton Mayo, *The Human Problems of an Industrial Civilization*.

organizațional este pus mai mult pe secretizare decât pe eficacitate. Este important, după părerea mea, să existe un glas care să pledeze pentru deschidere, pentru a contrabalansa multitudinea de voci a căror singură sau principală responsabilitate este sprijinirea și întreținerea secretizării. Consider că acest conflict secretizare – eficacitate ce poate fi formulat ca o teorie numai urmând anume model.

Cu cât sistemul este mai deschis (în care zero este acces nelimitat la informație pe axa X a scalei secretizării - așa cum a fost înfățișat în grafic), cu atât analistul are mai mult acces la toate sursele de informații din Comunitatea de Informații în ceea ce privește un adversar. În plus deschiderea susține comunicarea interorganizațională, interacțiunea și schimbul de informații între analiști și mărește probabilitatea ca un analist să fie mai eficace (în acest caz, axa Y este axa eficienței) și ca analiza acestuia/acesteia în legătură cu o anumite situație să fie mai eficientă și mai riguroasă.

Pe de altă parte, contrainformațiile sunt afectate în mod negativ de secretizarea zero și de deschiderea completă. Cu cât mai puțin deschis sau cu cât mai compartimentat este un sistem, cu atât sunt mai eficiente și eficace activitățile de contrainformații. La nivel de noțiune cele două curbe ale graficului se intersectează undeva la confluența între eficiență și secretizare. Punctul de intersecție depinde scopurile programului managerial și de definirea clară a punctului de star și a obiectivului final.

Graficul de mai sus ilustrează confluența dintre eficiența și secretizarea sistemului, iar efectul acesteia asupra eficacității performanței este atât negativă cât și pozitivă. În această situație punctul de start și obiectivul final de eficiență pentru analiză și pentru contrainformații sunt arbitrare și pot fi amplasate într-un interval cuprins între zero și zece. Conform acestei teorii eficiența și eficacitatea sunt simple

funcții ale deschiderii sistemului și nu iau în considerație metodele analitice sau personalul.

Această teorie necesită perfecționare și ar putea fi sau nu reprezentată de o intersecție a curbelor așa cum le-am prezentat aici. Teoria necesită, de asemenea, numeroase experimente cantitative controlate, pentru a confirma capacitatea ei explicativă.

3. Eficientizarea analizei de informații în contextul constituirii unei comunități funcționale

Se simte nevoia conceperii unui program care să identifice și să descrie condițiile și variabilele care afectează analiza de intelligence și care apoi să-i identifice nevoile, cerințele tehnice și premisele pentru perfecționarea unor instrumente, tehnici și proceduri care să reducă erorile analitice.

Într-o serie de cercetări referitoare la performanța umană desfășurată de exemplu în domeniile militar, social, medical, poate fi găsită - în special în domeniul militar - o considerabilă literatură socială, o doctrină bine elaborată de instruire și programe extinse de cercetare atât calitativă cât și cantitativă. În plus față de

documentația cercetărilor și de programe, în aceste discipline s-au modificat substanțial programele de îmbunătățire a performanțelor. Această situație fericită nu este valabilă și pentru comunitatea de informații.

Nu afirmăm că nu există studii de intelligence, ci, mai degrabă, că literatura existentă se focalizează cu predispoziție către studiile de caz și nu către procesul actual de analiză de informații. Marea majoritate a studiilor pe care le avem la dispoziție tratează subiecte de istorie, relații internaționale și științe politice. Există și manuale care tratează metodologia analitică, dar nu au valoare generalizatoare atâta vreme cât sunt studii cantitative, așa cum sunt cele ale lui Robert Folker, care compara eficacitatea diferitelor metode analitice folosite pentru a putea rezolva o problemă analitică dată. Studiile lui Folker ne arată în schimb că se pot desfășura cu succes și cercetări obiective, cantitative și calitative, în scopul determinării eficienței metodelor analitice folosite.⁴

Studiile care tratează procesele analizei de intelligence tind să se refere la experiențe personale și cu totul deosebite, reflectând o modalitate personală de rezolvare a problemelor. Atitudinea este deloc surprinzătoare. Comunitatea de informații are în componența sa de competențe o varietate de discipline, fiecare cu propria sa metodologie analitică. Premiza organizațională este aceea că, într-un

mediu multidisciplinar, pentru a analiza și rezolva problemele de informații analiști

vor folosi metodele și instrumentele de analiză din propriile domenii. Iar atunci când

apar probleme interdisciplinare, premiza organizațională este că, din folosirea unei varietăți de metode analitice va rezulta o sinteză a celor ce se potrivesc mai bine.

Această abordare individualizantă a analizei a avut drept rezultat o mare diversitate de metode analitice – în lucrarea lui Rob Johnston au fost identificate cel puțin 160 - și nici o doctrină analitică standardizată. Și asta pentru că, în comunitatea de informații nu există nici o cercetare care să conducă la concluzia că metoda X este cea mai eficientă metodă pentru rezolvarea cazului de tip A iar metoda Y este cea mai eficientă metodă pentru soluționarea cazurilor de tip B.⁵

⁴ Robert D. Folker, *Intelligence Analysis in Theater Joint Intelligence Centers*. Studiile lui Folker conțin o eroare metodologică pentru că nu analizează variabilele independente (folosind metoda intuitivă) în corelație cu variabilele dependente (scorurile testelor).

⁵ În comunitatea de informații a SUA nu există nici un program de antrenare a deprinderilor

analitice de bază. Există, totuși, la dispoziția comunității cursuri analitice avansate atât în cadrul

Utilitatea unei *doctrine analitice standardizate* este aceea că îngăduie unei organizații să determine standardele de performanță, nivelul standard al expertizei instituționale și indicatorii individuali de performanță în vederea evaluării și proiectării unei noi metodologii analitice. În final, fără a avea o astfel de linie directoare analitică nu putem evalua eficiența oricărei noi sau propuse metode, instrument, tehnologii, reorganizări sau intervenții analitice. Fără standardizarea doctrinei analitice, analiștii sunt lăsați să folosească procesul mai degrabă încet și dificil al experienței iar erorile le marchează cariera.

Problema instruirii și antrenării analiștilor de intelligence este marcată și de prejudecata inutilității irosirii timpului de lucru în favoarea educării. Mulți din

managerii sistemului cred că, de vreme ce toată lumea este în permanență

suprasaturată cu sarcini, ar fi greșit să se acorde analiștilor ”timp liber” pentru

instruire și educare. Iar faptul că unii din acești manageri nu au avut posibilitatea pe

parcursul întregii lor cariere să beneficieze de un program consistent de formare

Universității CIA cât și la *Joint Military Intelligence College*. *Generic Intelligence Training*

Initiative este o încercare recentă de a standardiza unele programe de antrenare în analiza de intelligence în domeniul impunerii legii print introducerea în curriculum a unui curs de bază în acest domeniu. Programul a fost conceput de *Training Advisory Council* cu participarea *Counterdrug*

Intelligence Coordinating Group și a *Justice Training Center*. Rob Johnston, *Analytic Culture in*

the US Intelligence Community, The Center for the Study of Intelligence, Central Intelligence Agency, Washington D.C., 2005, p. 17.

întărește acest comportament. De aceea, în cadrul comunității de informații este esențial să se realizeze programe punctuale cu termene scurte axate pe obiective precise care să aducă realizarea unor beneficii pe termen lung prin o mai bună educare a corpului de analiști și o standardizare a tehnicilor și metodelor de analiză.

Educarea presupune o abordare explicită a metodelor de abordare și a rezolvării problemelor din domeniul supus dezbaterii. Ea oferă, de asemenea, cunoștințe detaliate în legătură cu anumite discipline. Antrenarea imprimă abilități specifice și oferă informații suficiente necesare participării eficiente la activitățile cotidiene ale organizației. Inițial formarea se baza pe educația din mediul universitar iar specializarea se realiza prin programe specifice.

Viitorii analiști ar trebui să fie educați la nivel universitar și specializați ulterior de agențiile care i-au angajat prin anumite programe specifice. În orice caz, dacă vorbim de formarea indivizilor pentru a deveni analiști de informații eficienți, linia dintre educare/formare și antrenare/specializare este departe de a fi clar demarcată. Este mult mai productiv să privim educarea, formarea, antrenarea și specializarea ca elemente ale unui continuum și nu ca activități separate desfășurate de universități, pe de o parte, și de agențiile de apartenență, pe de altă parte. Un exemplu elocvent îl constituie facultățile de medicină și stomatologie sau cele cu specific economic și de contabilitate, care desfășoară programe de instruire profesională practică intensivă.

Ca practicanți ai unei profesii specifice, pentru analiștii de informații ar putea fi indicat să urmeze cursurile unor școlide politici publice, relații internaționale și științe politice – atât la nivel de cursuri universitare cât și post-universitare – în vederea îmbogățirii curriculei pentru ”*analist de informații*” cu acest tip de programe ce includ, simultan cu formarea, o doză sănătoasă de activități practice. Sunt aceste deziderate prea mari? Mulți experți consideră că cel mai bun mod de a te pregăti pentru a deveni un bun analist de informații îl reprezintă dobândirea de cunoștințe solide din domeniile relațiilor internaționale, științelor politice, istoriei, literaturii,

jurnalismului, științei, istoriei artei sau oricare alte discipline din doemniul umanist sau științific.

Concluzii

Participăm la această sesiune de comunicări la douăzeci de ani de la căderea zidului Berlinului, la opt ani de la tragedia generată de evenimentele din septembrie 2001. Trăim într-un climat de criză economică globală care alimentează turbulențele politice și care, din cauza multiplelor implicații, poate induce instabilitate socială și politică, poate eroda fundamentele democrației liberale orientate spre economia de piață și creea premisele pentru apariția autoritarismului. Am identificat amenințările, provocările și oportunitățile pe care le avem în lumea contemporană, iar în acest context informațiile pot juca un rol esențial în fundamentarea politicilor care

promovează interesele naționale. Conducerea Serviciului Român de Informații

consideră că „(...) *activitatea de analiză și prognoză* (...) este în mod evident o

componenta esențială în activitatea unui serviciu de informații. Noi furnizăm analiza

pentru decidenți, pentru consumatorii de informație, pe baza careia aceștia iau

decizii, decizii care ne afectează pe toți, într-o lume extrem de interdependentă,

supusă unor presiuni fantastice, cu conotații pozitive și negative ca rezultat al

procesului de globalizare”⁶. Prin urmare, în Viziunea Strategică pentru perioada

2007-2010 unul din obiective se adresează creșterii ”(...) *capacității de obținere a*

informațiilor din surse deschise și exploatarea intensivă a potențialului acestora, în cadrul unui Centru specializat, în conformitate cu modalitățile moderne de lucru dezvoltate împreună cu partenerii externi ai Serviciului. Astfel, va fi îmbunătățită funcția de alertă/avertizare asupra unor evenimente/tendințe, orientarea și documentarea componentei operaționale, componenta analitică, precum și

⁶ Maior, George Cristian, *Cuvânt de deschidere*, în *Intelligence*, numărul 13, decembrie 2008, p. 3, <http://www.sri.ro/>

promovarea utilizării raționale a surselor secrete în etapele preliminare ale activității informativ-operative.”⁷

În contextul prezentat este evidentă necesitatea îmbunătățirii și aplicării unei tehnologii a informațiilor eficiente, care să includă managementul informațiilor, practicile de integrare și schimb de informații la nivel instituțional, care să întrunească simultan cerința furnizării oportune de analize și prognoze concomitent cu asigurarea protecției față de riscurile compromiterii acestora. Una din condițiile necesare, nu și suficiente, a realizării acestor deziderate o reprezintă realizarea unui corp de specialiști în analiza de informații eficient, bine instruit, care să poată face

⁷ Serviciul Român de Informații, Viziunea Strategică 2007 – 2010, p.10 <http://www.sri.ro/upload/viziunea.pdf>

față unei creșteri explozive a volumului de date ce trebuie prelucrate, alături de o creștere exponențială a vitezei și puterii de procesare automată a datelor. Ei vor trebui să descopere, acceseze, analizeze și disemineze informațiile analizate într-un orizont de timp comprimat la maximum.

Problematica abordată aici trebuie să fie numai punctul de plecare pentru măsurile ce vor trebui adoptate în vederea identificării și implementării unor schimbări semnificative în domeniul analizei de intelligence. Orizontul de timp către care trebuie să ne dirijăm eforturile va trebui să fie anul 2025, atunci când în comunitatea de informații vor mai fi puțini dintre cei care lucrează acum.

Vor trebui puse bazele profesiei de analist de intelligence, valabile pentru întreaga comunitate de informații, care să facă să dispară actualele granițe datorate fragmentării diferitelor componente ale comunității, cumulând toate elementele referitoare la aceasta: nivel de formare educațional, recrutare, instruire și antrenare, organizare, managementul carierei și, nu în ultimul rând, transferul de cunoștințe, tehnici și abilități dobândite.

Pentru mai multe idei, și de ce nu, inspirație, consider că ar fi oportun pentru

cei interesați să consulte programul și problematica ce va fi abordată la Summitul

Analizei și Procesării Informațiilor din SUA care a ajuns la a cincea ediție.⁸

Bibliografie:

⁸ www.IntelligenceAnalysisSummit.com

- [1]. ELTON, Mayo, **The Human Problems of an Industrial Civilization**, Routledge, London, 2003.
- [2]. FOLKER, Robert D., *Intelligence Analysis in Theater Joint Intelligence Centers*, <http://fas.org/irp/eprint/folker.pdf>
- [3]. JOHNSTON, Rob, *Analytic Culture in the US Intelligence Community*, The Center for the Study of Intelligence, Central Intelligence Agency, Washington D.C., 2005.
- [4]. MAIOR, George Cristian, *Cuvânt de deschidere*, în *Intelligence*, numărul 13, decembrie 2008, pag. 3, <http://www.sri.ro/>
- [5]. PELE Gheorghe, *Servicii și acțiuni secrete*, Editura Ministerului de Interne, București, 1996.
- [6]. ROETHLISBERGER, Fritz, Dickson William, *Management and the worker*, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1939.
- [7]. ZULEAN, Marian, *Ghid pentru reforma sistemului de securitate*, în <http://www.cadi.ro/index.php/vizualizare/articol/proiecte/234>

- [8]. Serviciul Român de Informații, **Viziunea strategică 2007 – 2010**,

<http://www.sri.ro/upload/viziunea.pdf>
- [9]. www.IntelligenceAnalysisSummit.com.

EVOLUȚIA CONCEPTULUI DE MANAGEMENT AL ACTIVITĂȚII DE INTELLIGENCE ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII UNUI MEDIU DE SECURITATE COMPLEX ȘI DINAMIC

Vasile BUCUR*

Good intelligence is of the highest value in the formation of policy and strategy. The proper use of accurate and timely intelligence can make the difference between victory and defeat. In structuring 21st Century intelligence three principal pillars should be observed as guidance. First pillar of collection must be reviewed for current relevance and should then be regarded as separate from analysis and dissemination functions. Second the analysis function as the customer front end, should size itself to the fluctuating need as determined by the market. Third, the sources and methods of intelligence collection must be determined by need within bounds of law in order that the intelligence services are seen by potential users as harmonizing with the strength of democratic institutions the rule of law and open government.

Perioada post Război Rece a consacrat, în dezvoltarea societății moderne, o etapă de profunde căutări și transformări a structurilor de informații din întreaga lume, dar mai ales o evoluție accelerată a concepțiilor privind managementul activității de intelligence.

Progresul rapid al tehnologiei în domeniul comunicațiilor și al prelucrării datelor, a provocat schimbări ample în maniera în care, în prezent, organizațiile guvernamentale specializate (serviciile de informații) dar în egală măsură și celelalte structuri și organizații non-guvernamentale care acționează în domeniul politic, economic, financiar-bancar, comercial, de asistență medicală și umanitar etc., utilizează informațiile.

Un factor deosebit care caracterizează structural și funcțional actuala etapă de dezvoltare, pe care societatea o parcurge, l-a reprezentat explozia fără precedent a informațiilor din surse deschise.

Cel puțin două evenimente, potrivit aprecierilor lui A. Shulsky¹, sunt socotite ca fiind deplin favorizante pentru această situație:

- apariția internetului și,
- căderea comunismului de tip sovietic.

Ambele evenimente cu valențe istorice au facilitat atât explozia de tip informațional, din perspectivă cantitativă și calitativă, precum și accesul la informație.

În general procesul cunoscut sub denumirea de globalizare a intensificat circulația transfrontalieră a informațiilor și a creat multe canale noi de informare. Globalizarea este un concept greu de definit și probabil cea mai importantă manifestare a sa este intensificarea comerțului internațional și a diviziunii muncii care s-a făcut simțită în majoritatea statelor lumii.

* **Colonel, doctorand la Universitatea Națională de Apărare „Carol”**

¹ Abram N. Shulsky, “The future of Intelligence - Consortium for the Study of Intelligence”, DC Washington, 1996, pp 14-16.

Definirea relației: servicii de informații – factorul de decizie politic

În evoluția conceptului de management al activității de informații, un element deosebit de important îl reprezintă relația dintre serviciile de informații și autoritățile guvernamentale cărora acestea se subordonează, precum și a chestiunilor legate de managementul culegerii informațiilor strategice din perspectiva superiorilor sau a conducătorilor/decidentului politic care nu fac parte din serviciile de informații.

Din punct de vedere managerial (sau al administrației publice), informațiile reprezintă două seturi de probleme importante. Primul set derivă din caracterul secret, specific activității informative. Acesta are în vedere dificultățile speciale legate de caracterul secret, pe care le întâmpină factorii politici cu responsabilități în supravegherea și controlul activităților informative. Al doilea set deriva din incompatibilitatea dintre expertiză și procesul de luare a deciziilor. Acest aspect se referă în principal la problemele privind atribuirea importanței cuvenite, opiniilor experților (care susțin că posedă cunoștințe speciale) și care se ocupă de consilierea factorilor de decizie – singurii care au de fapt autoritatea de a lua decizii.

Într-un sistem politic modern, problema controlului și a verificării conformității activității serviciilor de informații cu legile și politicile adoptate este foarte dificilă. Problema principală constă în caracterul secret al activității lor, oricât de legitimă ar fi necesitatea de a ține secrete anumite surse informative, metode sau activități desfășurate, dar și în restricționarea accesului la aceste informații a unui număr cât mai mic de oficiali din conducerea respectivului sistem politic. Paradigma rezidă în nevoia de a se ajunge la un echilibru între riscul inerent lărgirii cercului celor care au acces la informații, pe de o parte, și beneficiul care derivă din capacitatea superiorilor politici ai structurilor de informații de a controla activitatea acestora, pe de altă parte.

Având în vedere faptul că toate mecanismele de control expun în mod sensibil structurile de informații prin faptul că, urmare a controlului, se amplifică potențial procentul diseminării informațiilor, inevitabil avem de-aface cu apariția unor contradicții între caracterul secret și controlul eficient. În ceea ce privește activitățile informative, realizarea unui control eficient poate fi complicată și mai mult de *doctrina negării plauzibile*², care sugerează că și un control ierarhic al superiorilor politici poate fi pus la îndoială. Conform acestei doctrine, activitățile informative care ar putea duce la complicații (din cauza faptului că pot încălca legislația națională sau internațională) ar trebui să fie planificate și executate astfel încât conducătorul politic (șeful guvernului) să poată nega credibil orice legătură cu acestea sau cu faptul că a avut cunoștința de planificarea și desfășurarea activităților respective. Negarea plauzibilă poate să complice controlul activităților informative cărora se aplică.

Se poate aprecia faptul că locul serviciilor de informații în societatea modernă va rămâne unul important în ciuda dificultăților întâmpinate ca urmare a tensiunilor apărute din nevoia de a desfășura activități în secret și managementul activității informative în ansamblu. De aici derivă o serie de probleme ce vizează relația dificilă dintre expertiză și strategie, adică dintre cei care au cunoștințe de specialitate

² Sherman Kent, **Strategic Intelligence for American World Policy**, Editura Washington Press, 2002, pp. 132-133.

referitoare la o problemă și cei care sunt abilitați să stabilească și să implementeze politica guvernului (a statului) referitoare la problematica respectivă. Datorită importanței pe care expertiza trebuie să îl aibă în procesul luării deciziilor apar o serie de contradicții și tensiuni între aceasta și strategie, în fapt între serviciile de informații ca furnizori de expertiză și decidentul politic, cel care își asumă strategia. Din acest fapt decurge dificultatea delimitării zonei unde ar trebui să se sfârșească funcțiile și responsabilitățile experților și să înceapă cele ale decidenților politici.

Deoarece strategia politică trebuie să fie stabilită de cei cărora sistemul politic le-a acordat autoritatea de a conduce, aceștia trebuie să își asume responsabilitatea deciziilor. Există și situații în care expertiza oferită de serviciile de informații poate fi ignorată sau acceptată parțial. În acest caz metoda oferită de științele sociale, distincția “*fapt-valoare*”, pare să nu fie suficientă³.

Apreciez că întrucât analiza informațiilor poate oferi factorului de decizie indicii privind consecințele adoptării unei anume decizii/strategii, distincția teoretică fapt/valoare nu reușește întotdeauna să identifice cu acuratețe rolul informațiilor și al strategiilor. În practică, alegerile factorilor de decizie par să depindă mai mult de părerile acestora, legate de consecințele aplicării strategiilor și mai puțin de selectarea obiectivelor. Astfel, se poate aprecia că, activitatea factorilor de decizie nu este atât de clar separată de activitatea experților, motiv pentru care relația dintre serviciile de informații și factorul de decizie poate deveni tensionată. Fiecare parte privește acțiunile celeilalte drept o încălcare a propriului teritoriu. Nu sunt puțin specialiștii care iau în considerare acest aspect care, în ciuda absenței unui punct de vedere alternativ coerent, rămâne una din teoriile principale care sprijină reforma administrației⁴.

În concluzie analiza relației expertiză-strategie, respectiv servicii de informații – decident politic, sprijină ideea că activitatea de intelligence va deține în continuare un rol important în societatea modernă, în ciuda dificultăților generate de tendința factorului politic de a ignora informațiile *care nu îi susțin strategiile politice* (cunoscutul sindrom al uciderii mesajului/sau sindromul uciderii mesagerului)⁵. Tendința în managementul activității de intelligence tinde către un sistem structural care să valideze independența serviciilor de informații, care să se ghideze exclusiv după informațiile deținute, și nu după modul în care produsul lor analitic ar putea afecta decizia / procesul politic.

1. Evoluția conceptului de management al activității de intelligence

Managementul modern al activității de intelligence trebuie să răspundă la unele întrebări fundamentale legate de evoluțiile de securitate în contextul dezvoltării unui mediu de securitate complex și dinamic. În acest cadru se înscrie impactul intelligence asupra politicii naționale, aspectele morale și de control civil și democratic, echilibrul și tensiunile inerente între eficiența și legitimitatea publică.

³ Abram N. Shulsky și Gary J. Schmitt, **Războiul tăcut – Introducere în universul informațiilor secrete**, Editura Polirom, 2008.

⁴ Woodrow Wilson, *The Study of Administration / Political Science Quarterly* 2, 1987, p. 197.

⁵ A. Schulsky și G. Schmitt, **Războiul tăcut, introducere în universul informațiilor secrete**, Editura Polirom, 2008.

Un management eficient al activității de informații trebuie să conducă la predicții categorice despre viitor, în consecință la o analiză strategică pertinentă și relevantă. Analiza strategică este relevantă atunci când trasează un curs rațional al politicilor adoptate de state în situații complexe care structurează realitatea în dinamica sa⁶. Managementul eficient al activității de intelligence poate elimina subiectivismul generat de percepții sau interese imediate, de ideologii neclare și rămâne unul din elementele fundamentale care contribuie la susținerea deciziilor politice luate de factorii de decizie în stat.

Daca acceptăm că activitatea de intelligence în ansamblu cuprinde informații, activități, organizații, putem considera că managementul activității de informații trebuie să răspundă unor noi provocări – aspectele asociate noilor tipuri de amenințări, cunoscute sub denumirea de amenințări asimetrice, generate de actori non-statali, dificil de identificat și combătut: terorismul, traficul de droguri, crima organizată etc. Pe bună dreptate se poate pune întrebarea de ce e nevoie ca serviciile de informații să se implice în identificarea și combaterea acestor amenințări. Un prim răspuns poate clarifica acest aspect, ținând cont de faptul că serviciile de informații sunt singurele în măsură să răspundă unor cerințe și condiții specifice:

- implică activități desfășurate în afara teritoriului național unde nu există abilitate pentru serviciile și structurile însărcinate cu aplicarea legii interne;
- din perspectiva aplicării legii se așteaptă săvârșirea unei infracțiuni și apoi se încearcă rezolvarea cazului, fapt contraproductiv în cazul amenințărilor transnaționale;
- impune folosirea informatorilor și a agenților infiltrați;
- implică supravegherea operativă și interceptarea comunicațiilor.

În cazuri deosebite, chiar și în abordarea problemei reprezentate de grupurile de crimă organizată pe plan intern, organismele însărcinate cu aplicarea legii folosesc tehnici și procedee specifice serviciilor de informații.

2. Elemente privind managementul activității de informații în era informațională

Ținând cont de natura activității desfășurate de serviciile de informații și de faptul că acestea operează cu informații de nivel strategic putem presupune că activitatea lor poate fi puternic influențată de caracteristicile societății moderne reliefate de așa numita era informațională. Deși noțiunea de eră informațională rămâne ambiguă, în mod clar existența unor caracteristici aparte în domeniul obținerii și circulației informațiilor deja a schimbat modul de desfășurare a activităților la nivelul multor structuri de informații.

Din punct de vedere acțional, factorul coordonator este progresul tehnic și tehnologic extraordinar care s-a înregistrat în procesarea și transmiterea informațiilor. Pe lângă modificările introduse de progresul tehnologic, un element de maximă importanță îl reprezintă schimbările de comportament și instituționale determinate de concentrarea asupra informațiilor cheie pentru activitatea organizațională.

⁶ Sergiu T. Medar, **Capabilități ale Serviciilor Moderne de Informații Militare**, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2007.

Efectul acestor schimbări este resimțit în mai multe forme. La un anumit nivel acesta sugerează noi moduri în care informațiile pot fi transmise mai rapid factorului de decizie politică astfel încât formularea politicilor / deciziilor și implementarea acestora să fie mai eficiente și în plus aceste schimbări decurg și datorită faptului ca o mare cantitate de informații disponibile pentru întreaga societate se concentrează la nivelul unor entități politice (guvernamentale) cât și a unor entități din afara acestora care nu fac parte din structura serviciilor de informații. Cu alte cuvinte serviciile de informații consideră că alte tipuri de organizații devin mai eficiente în culegerea, analizarea și transmiterea datelor. Aceasta înseamnă că serviciile de informații au, în ceea ce privește transmiterea de date o anumită concurență cu efecte în privința transmiterii acestor date către factorii de decizie. Pe de altă parte, din perspectiva decidentului politic, este important să fie găsită o modalitate cât mai eficientă de exploatare a datelor și de transmitere a acestora oriunde în societate, preum și să existe siguranța că produsul unic al serviciilor de informații este combinat cu alte surse într-un mod care să răspundă cel mai bine nevoii de informare a guvernului⁷.

Chiar înainte de începerea erei informaționale, factorii de decizie politică aveau acces la multe alte surse de informare decât cele tradiționale. Schimbările apărute în mediul politic internațional și cele determinate de revoluția informațională sugerează că în viitor vor fi disponibile și mai multe informații provenite din afara serviciilor de informații/serviciilor secrete. Deși existența și accesibilitatea tot mai mare a surselor din afara canalelor tradiționale prezintă avantaje importante pentru factorii de decizie, ele crează și o serie de probleme legate de:

- localizarea acestor surse;
- evaluarea credibilității lor;
- analizarea informațiilor pe care le furnizează și coroborarea acestora cu datele obținute de la serviciile de informații;
- păstrarea confidențialității cu privire la aspectele de interes pentru factorii de decizie;

Deși aceste aspecte nu sunt absolut noi, se pune problema dacă schimbările produse de era informațională sunt de o asemenea amploare încât să impună abordarea lor într-o nouă manieră, mai sistematică decât până acum. Răspunsul este unul categoric afirmativ. Da este adevărat că factorii de decizie au nevoie de specialiști în informații pentru ca să selecteze anumite informații din multitudinea celor existente în era informațională. În prezent această funcție este îndeplinită în trei modalități⁸:

- de către factorii de decizie;
- de către personalul subordonat acestora;
- de către analiștii de informații.

Fiecare din aceste modalități prezintă avantaje dar și anumite dezavantaje. Factorii de decizie sunt responsabili pentru deciziile / strategiile lor și, prin urmare,

⁷ Bruce D. Berkowitz și Allan Goodman, **Best Truth – Intelligence in the Information Age**, Yale University Press, New Haven, 2000.

⁸ Douglas H. Dearth și R. Thomas Goodden, **Strategic Intelligence: Theory and Application**, United States Army War College, Joint Military Intelligence Training Center, Washington, 1995.

trebuie să se asigure că au primit și au înțeles corect informațiile relevante. Prin acest demers decidentul politic își asumă parte din analiză. De asemenea ei au, de cele mai multe ori, acces la surse de informații indisponibile pentru alții (comunicări la nivel înalt; planurile unor oficiali guvernamentali și/sau non-guvernamentali; informații aparținând unor membrii importanți ai comunității de afaceri sau din sistemul bancar etc). Nu de puține ori se întâmplă ca decidentul politic să dispună de mai multă experiență decât analistii de informații sau personalul din subordine. Toate acestea la un loc pot conferi decidentului soluția selectării directe a informației utile.

Spre deosebire de șefii lor, subordonații au mai mult timp la dispoziție pentru a se ocupa de culegerea și analizarea informațiilor și este cunoscut faptul că mulți dintre aceștia sunt implicați în procesul decizional. Cu excepția unor informații foarte sensibile se presupune că aceștia au de cele mai multe ori acces la interacțiunile cu alte nivele de decizie politică asemănătoare decidentului pentru care lucrează, există riscul ca aceștia să se concentreze mai mult asupra deciziei/strategiei decât asupra culegerii de informații deși în acest caz responsabilitățile pe linie de informare au o pondere mai redusă decât cele pe linia elaborării strategiilor. Din lipsa de acces la unele informații sau de experiență în domeniul acestora există riscul ca informațiile obținute de la serviciile de informații să nu fie de fiecare dată eficient coroborate cu alte categorii de date.

În privința analiștilor de informație există dezavantajul ca aceștia să se concentreze mai puternic asupra sarcinilor ce le revin pe linie de informații și nu sunt responsabili pentru alegerea strategiilor. Totuși necunoașterea opțiunilor strategice face ca rezultatul muncii să fie mai puțin util decât ar fi în alte condiții, deoarece reduce relevanța și oportunitatea și totodată poate conduce la subestimarea măsurii în care acțiunile altora anticipează sau sunt o reacție la propriile acțiuni. În plus analiștii de informații pot avea tendința de a ignora sursele din afara canalelor secrete obișnuite deoarece credibilitatea lor ar putea fi greu de stabilit iar furnizorii de informații din afara cadrului controlat de respectivul serviciu ar fi mai puțin dispuși să coopereze.

Managementul modern trebuie să răspundă la problema generală a naturii activității de intelligence în ansamblu începând prin a face comparație între așa numita viziune tradițională asupra activității de informații (care pune accentul pe obținerea, protejarea și valorificarea informațiilor secrete cu relevanță în relațiile dintre state) și viziunea mai recentă de factură americană consacrată după cel de-al Doilea Război Mondial și care susține o mai largă deschidere față de nevoile de informații și un compromis în privința schimbului pe probleme de interes comun. Viziunea modernă ia în calcul analiza tuturor categoriilor de informații relevante obținute din surse secrete precum și a celor din surse deschise. Accentul pe analiza informațiilor, corelarea și centralizarea unor informații disparate în vederea conturării unei imagini cât mai corecte sugerează o viziune asupra activității de intelligence diferită de cea tradițională. Această nouă viziune acordă, pe fond, mai puțină atenție confidențialității, punând accent deosebit pe funcția analitică.

Managementul activității de informații nu se poate reduce la metoda științelor sociale chiar dacă aceasta reprezintă o componentă esențială. Viziunea tradițională care pune accent exclusiv pe aspectul confidențialității nu pare cea mai eficientă.

Analiza informațiilor se poate baza și pe date obținute din surse publice la care se pot adăuga un număr diferit de date obținute din surse secrete. În forma sa extremă, managementul modern al activității de informații echivalează cu un gen de știință socială, universală și anticipativă.

Managementul eficient al activității de culegere a informațiilor generează necesitatea analizei fie tehnice fie cu caracter general. Trebuie realizată astfel o evaluare / valorizare a informațiilor deținute pentru a stabili dacă acestea trebuie acceptate ca fiind veridice sau dacă trebuie considerate o tentativă de dezinformare din partea adversarului. Obținerea directă de informații secrete relevante este deseori dificilă, motiv pentru care singura alternativă este încercarea de a deduce respectivele informații pornind de la datele disponibile cum ar fi informațiile pe care adversarul nu le consideră sensibile și asupra cărora nu păstrează un anumit tip de secret.

Indiferent de viziunea aplicată managementului activității de informații, serviciile de informații sunt confruntate cu problematica moralității. Problema moralității activității de intelligence constă în faptul că aceasta e o formă clandestină și duplicitară de luptă între doi adversari (de regulă două națiuni). Activitatea de informații implică în esență dezinformare și depinde în mare măsură și de influențarea unor cetățeni în a comite acte de trădare.

Noua viziune asupra activității de intelligence are multe caracteristici⁹ care o fac să pară mai morală decât cea tradițională, precum:

- importanța analizei (înțeleasă ca o știință și având prestigiul acesteia) în comparație cu activitatea clasică de spionaj;
- primatul informațiilor curate, obținute din surse tehnice asupra spionajului socotit imoral;
- reducerea importanței activității de contrainformații și dezinformare, ceea ce atenuează percepția negativă privind căreia activitatea de informații împilcă o confruntare între națiuni ;
- diversificarea beneficiarilor informațiilor, tendință care transformă o componentă secundară a sistemului politic (care este utilizată pentru promovarea intereselor naționale, adesea în detrimentul altor state) într-un furnizor neutru de informații pentru propriul guvern, opoziție și în cele din urmă pentru opinia publică națională și internațională.

Un alt domeniu important pe care managementul activității de intelligence este chemat să îl soluționeze, vizează relația decident-serviciu de informații. Redusă la abstract, relația aceasta înseamnă, o dispută pentru prioritizare, nu numai pentru că evoluăm într-un spațiu în care cantitatea de informație disponibilă în mod deschis crește exponențial ci și pentru că evoluăm într-un spațiu guvernamental în care resursele sunt transparent alocate, dar niciodată în progresiune geometrică. Elemente de detaliu cum ar fi relevanța activității de informații în echilibrul dintre nevoia de informații strategice și cererile punctuale de informații ce pot surveni cotidian, coordonarea instituționalizată și viziunea pe termen lung și în final relația analistului

⁹ Scott Pace și Kevin M. Conell, **Using Intelligence data for Environmental Needs, Balancing National Interest**, Santa Monica/California, 1997.

cu complexitatea mediului contemporan de securitate, multidisciplinaritatea și managementul cunoașterii, rămân tot atâtea provocări în definirea direcțiilor de acțiune pentru consolidarea unui management modern al activității de informații.

Concluzii

Reforma serviciilor de informații și modernizarea managementului acestei activități urmăresc creșterea substanțială a performanței, armonizarea obiectivelor și procedurilor specifice atât în planul managementului general al structurilor de profil, cât și al selecționării, verificării și formării profesionale a cadrelor. Acest proces de reformă nu se rezumă la o sumă aritmetică de experiențe, ci vizează adaptarea instituțiilor la factorii de risc identificați pe plan extern și intern, standardele de performanță care i se impun și, foarte important, resursele de care acestea dispun.

În cazul României, deși nu se dispune de resurse considerabile ca în cazul unor servicii cu tradiție din spațiul euroatlantic, se încearcă dezvoltarea unor structuri de informații competente și complementare cu interese și viziuni de securitate comune.

Pe baza acestor eforturi, apreciez că în acest moment se poate vorbi de o sumă de acumulări care configurează și individualizează un acquis al serviciilor de informații, care ar putea fi rezumat astfel:

- serviciile de informații operează pe baza unei noi viziuni, potrivit căreia România face parte, în prezent, dintr-un format de securitate euroatlantică, la care este parte integrată;
- privim securitatea Alianței ca pe propria noastră securitate.

Provocările și amenințările la adresa aliaților le percepem ca pe propriile noastre provocări. Serviciile românești de informații pot aduce Alianței o reală "valoare adăugată" pe linie de securitate, prin eficiență, competență și capacități testate în acțiuni comune cu serviciile partenere euroatlantice.

Pentru consolidarea acestui acquis dobândit, apreciez că rămân în continuare provocări importante cărora serviciile de informații trebuie să le găsească un răspuns adecvat, imediat și în perspectivă:

- creșterea calității informațiilor obținute, pentru a permite factorilor de decizie anticiparea unor evoluții cu relevanță în planul securității naționale;
- finalizarea reformei structurale și de personal, definirea și adoptarea unui statut propriu al cadrelor de informații;
- dezvoltarea și perfecționarea unei culturi organizaționale moderne, apte să potenteze un climat de muncă stimulat și performant;
- proiectarea unei imagini corecte a serviciilor de informații în societatea civilă, în relațiile cu cetățenii și mass-media. Asigurarea unui raport optim între principiul transparenței și cel al confidențialității specifice activității de intelligence.

Procesele ireversibile de integrare euroatlantică și redefinirea agendei de securitate pentru secolul XXI au creat cadrul pentru organizarea unor manifestări complexe la care serviciile de informații și securitate sunt parteneri cu drepturi egale. Pe fondul acestor deschideri, devin posibile, mai multe demersuri care se intercondiționează și care constă în primul rând în depășirea abordării predominant

concurențiale, individualiste a activității serviciilor de informații și securitate, prin dezvoltarea formulelor de cooperare regională și internațională pe segmente de interes comun. Aceasta presupune:

- transferul de experiență și expertiză acumulat de serviciile noastre, mergând până la constituirea de grupuri comune ad-hoc de reacție operativă la noi riscuri, pentru consolidarea caracterului preventiv, a rapidității și flexibilității riposteii serviciilor speciale;
- instituirea unui parteneriat pentru securitate la nivel național și internațional, care să implice, alături de servicii, structurile de control democratic asupra activității de informații, dar și segmente importante ale societății civile - de la instituțiile și mediile academice la organizațiile non-guvernamentale și, de ce nu, mass-media;
- inițierea unui proces de „standardizare și compatibilizare” a practicilor, metodelor de acțiune și echipamentelor folosite.

O astfel de abordare poate fi luată în considerare pentru domenii cum ar fi: combaterea terorismului, crimei organizate și traficului de toate tipurile; anticiparea și gestionarea coerentă a crizelor; gestionarea și protecția în comun a unor baze de date și sisteme de comunicații; managementul resurselor umane și eficientizarea măsurilor de protecție a personalului.

Ca o prelungire a acestor demersuri, într-un viitor pe care nu-l văd prea îndepărtat, cred că am putea iniția un proces de reflecție chiar asupra unei idei care acum poate părea prea îndrăzneată: standardizarea normelor, reglementărilor și chiar legilor care guvernează activitatea serviciilor de informații în spațiul democratic comun căruia îi aparținem.

Bibliografie :

- [1]. **Intelligence Requirements**, Clandestine Collection (National Strategy Information Center) Washington, 1997.
- [2]. BERKOWITZ, Bruce D. și GOODMAN, Allan, **Best Truth – Intelligence in the Information Age**, Yale University Press, New Haven, 2000.
- [3]. DEARTH, Douglas H. și GOODDEN, R. Thomas, **Strategic Intelligence: Theory and Application**, United States Army War College, Joint Military Intelligence Training Center, Washington 1995.
- [4]. KENT, Sherman, **Strategic Intelligence for American World Policy**, Editura Washington Press, 2002.
- [5]. MEDAR, Sergiu T., **Capabilități ale Serviciilor Moderne de Informații Militare**, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2007.
- [6]. PACE Scott, CONELL, Kevin M., **Using Intelligence data for Environmental Needs, Balancing National Interest**, 1997, Santa Monica, California.
- [7]. SCHULSKY A., SCHMITT, G., **Războiul tăcut, introducere în universul informațiilor secrete**, Editura Polirom.
- [8]. SHULSKY, Abram N. ,**The future of Intelligence - Consortium for the Study of Intelligence**, DC Washington.

- [9]. WILSON, Woodrow, *The Study of Administration / Political Science Quarterly* 2, 1987.

ACTIVITATEA DE INFORMAȚII – PARTE A ORGANIZĂRII SOCIALE MODERNE

Vasile BUCUR*

Developing standards as basic elements of the process of quality assurance, a differentiated approach depending on their areas of activity specific intelligence services and officers, represent the premises from started the study's achievement. The professional intelligence business is that well-formed specialist who has purchased a specific action in the field he is working in, facilitator of success in the activity carried out. Good intelligence can keep a country or government out of the troubles. Incomplete or useless intelligence can get a country or government into an international competition that cannot be won. The requirements of intelligence agencies and the norms of an open society pose the sharpest of apparent dilemmas for a democratic government. An open society, on the other hand, abhors secrecy and insists that all government agencies be fully responsive to the rule of law. A successful state should avoid the extremes – if it is accepted as a need for an effective intelligence service and the need to control it so that it does not become a threat to liberty – then we can find solutions that satisfy both sets of demands.

Activitatea serviciilor de informații a reprezentat și continuă să reprezinte în zilele noastre unul din domeniile de interes cele mai controversate. Urmare a evenimentelor petrecute în Statele Unite, la 11 Septembrie 2001, dezbaterile publice din interiorul societăților democratice moderne, referitoare la rolul și locul serviciilor de informații, au căpătat o amploare deosebită și pun în lumină aspecte dintre cele mai inedite, în principal fiind vizate domeniile subordonării serviciilor de informații față de decidentul politic și misiunile specifice ale acestora în raport cu interesul strategic național.

Domeniul *intelligence* și preocupările pentru reforma serviciilor de informații au conexiuni directe și se desfășoară în strânsă legătură cu profundele modificări ale abordărilor teoretice privind noțiunile de apărare, securitate națională, securitate individuală și/sau colectivă, interes național, tipologia de conflict a secolului XXI ș.a.

La începutul acestui secol, procesul accelerat de integrare, interdependență și comunicare definit, de regulă, prin cuvântul „globalizare” reprezenta cea mai importantă provocare la adresa serviciilor de informații și securitate, ca și la adresa statelor în general. Pe acest complex fundal, și poate avându-l ca una din principalele cauze, au avut loc dramaticele atentate teroriste din septembrie 2001, care au marcat un important element de cotitură în privința abordării activității de informații și a rolului pe care serviciile și activitatea de *intelligence* îl ocupă în cadrul societăților moderne.

Din perspectiva individualizării etapei pe care serviciile de informații și în general întreaga activitate de *intelligence* o parcurg, prezentul consacra o serie de denumiri precum: „*perioada de după încheierea Războiului Rece, epoca post-modernă, era informațională, epoca globalizării*” etc. Indiferent de denumirea asociată, evoluția dinamică fără precedent pe care *intelligence*-ul modern o parcurge, se află într-o fază incipientă anticipându-se în continuare transformări de substanță în

* Colonel, doctorand la Universitatea Națională de Apărare „Carol”

domeniul informațiilor. Generalizând, se poate aprecia că, împreună, „globalizarea și terorismul internațional, au determinat o reevaluare a conceptelor de securitate, reconsiderarea și extinderea competențelor serviciilor de informații, dar și oportunități sporite de creștere a eficienței prin complementaritate și standarde unitare de performanță¹”.

Personal, apreciez că transformarea activității de intelligence trebuie să urmărească, în esență, modernizarea și optimizarea continuă a relațiilor dintre serviciile de informații în ansamblul acestora și factorii de decizie în stat, cu accent pe analiza impactului intelligence asupra politicilor naționale și a aspectelor morale presupuse de controlul civil și democratic asupra serviciilor.

Esența unui astfel de proces revoluționar de transformare a activității de intelligence trebuie să rezide în echilibrarea tuturor tensiunilor care pot să apară și să se manifeste la nivelul societății, urmare a comparației între eficiență și legitimitate publică și este validată de valoarea sa strategică în timp.

1. Activitatea de informații parte a organizării sociale

Dacă putem accepta faptul că parcurgem o etapa de dezvoltare istorică caracterizată de globalism, o etapă în care structurile supra-naționale de genul uniunilor și al alianțelor sunt acelea care garantează securitatea în sens larg, pe bună dreptate se poate naște întrebarea firească ”*dacă, și mai ales de ce avem nevoie de intelligence?*” în forma sa instituționalizată și individualizată pe care realitățile contemporane o consacră.

O încercare de a defini în termeni comuni *intelligence*-ul, în ansamblul său, poate fi rezumată la analiza diferitelor categorii de fenomene cărora li se aplică sau în sens larg li se poate aplica acest termen. Aceste categorii de fenomene includ, potrivit părerii celor mai mulți dintre analiștii fenomenului²: anumite genuri de informații (cu precădere cele de nivel strategic și operativ), activități specifice și organizații (structuri) specializate.

Intelligence-ul de nivel strategic, în sensul termenului tratat în conținutul acestei comunicări, are o bază mai largă și un obiectiv mai amplu, incluzând economia, politica, studiile sociale și studiul tehnologic. Astfel, serviciile naționale de informații, considerate servicii de informare strategică sunt acele structuri concepute să ofere mediului politic și factorului de decizie politică în stat (președinte, guvern) perspectiva de ansamblu și prognozele pe termen lung de care au nevoie pentru a planifica deciziile și acțiunile viitoare.

Informațiile care fac obiectul includerii în categoria *intelligence strategic* sunt acele informații relevante care servesc formulării și implementării politicilor guvernamentale în scopul promovării intereselor de securitate ale unui stat și al prevenirii amenințărilor din partea unor adversari potențiali sau reali. Informațiile nu includ doar materialul brut, cules prin metode specifice serviciilor de informații ci și analize și evaluări pertinente obținute în urma procesării respectivelor date și

¹ Abram N. Shulsky și Gary J. Schmitt, **Războiul tăcut – Introducere în universul informațiilor secrete**, Editura Polirom, 2008, p. 8.

² Bruce D. Berkowitz și Allan Godman, **Strategic Intelligence for American National Security**, Princeton University Press, 2001, pp 4-5.

elemente cunoscute. Acest rezultat, rod al expertizei specialiștilor în domeniul informațiilor, denumit generic, *produs informativ*, are cea mai mare importanță pentru strategii. Proporția în care acest produs informativ face posibilă prezentarea unei evaluări exhaustive a situației, bazându-se pe toate datele disponibile, atât publice cât și secrete variază de la un serviciu de informații la altul.

Ca activitate, domeniul intelligence, presupune culegerea și analizarea informațiilor cu valoare intrinsecă pentru interesele unui stat. Totodată, domeniul include și acțiunile întreprinse pentru a contracara activitățile informative ale adversarilor, fie neacordându-le acestora acces la informații, fie inducându-i în eroare cu privire la unele fapte și semnificația acestora. Toate aceste activități au legătură cu obținerea sau contestarea informațiilor și din acest motiv, culegerea de informații ca activitate poate fi definită drept componentă a luptei dintre adversari care folosesc în primul rând informațiile.

Termenul de intelligence se referă de asemenea la organizațiile care efectuează activități de genul celor enumerate. Una dintre principalele caracteristici ale unor astfel de organizații este confidențialitatea cu care trebuie coordonate toate aceste activități. Multe din metodele lor de operare, precum folosirea agenților sub acoperire sau a regulilor stricte privind accesul la informații, sunt rezultatele acestei condiții. Deoarece agențiile de informații sunt organizate pentru a îmbunătăți capacitatea de asigurare a confidențialității, acestora li se poate atribui, împreună cu funcțiile privind informațiile, responsabilitatea efectuării activităților secrete, pentru a promova obiectivele de politică externă ale propriilor guverne.

În momentul de față avem de-a face cu consecințe ale globalizării asupra activității din domeniul intelligence care constau în manifestarea vulnerabilităților dar și în forța manifestă a unor sisteme naționale fundamentale pentru asigurarea funcțiilor și atribuțiilor vitale ale unui aparat statal în fața expansiunii fără precedent a surselor de informații publice, în fața tendințelor tot mai pronunțate de apariție a altor actori în domeniu (dezvoltarea organizațiilor non-guvernamentale, a think-tank-urilor și a organizațiilor cu rol de culegere și de analiză a unor informații cu valoare strategică, intelligence-ul competitiv folosit în special în mediul de afaceri privat s.a.). Vulnerabilitățile domeniului constau în primul rând în dificultatea coroborării informațiilor provenite din diferite surse umane și tehnice, deschise sau secrete al căror volum a devenit imens iar decelarea, prelucrarea și diseminarea lor în timp oportun către decidenți este dificilă în primul rând datorită dificultății cu care se realizează analiza acestor informații în raport cu volumul, diversitatea și importanța lor pentru securitatea națională.

Activitatea de intelligence nu reprezintă doar o luptă pentru prevenire și protecție în sens clasic ci mai ales o activitate laborioasă și extrem responsabilă de analiză ce trebuie desfășurată continuu pentru promovarea intereselor primordiale ale statului, prin sesizarea și evaluarea tuturor oportunităților strategice de acțiune cu asumarea responsabilității pentru predicția valorii strategice în timp a deciziei politice. Potrivit aprecierilor lui Robert Steele³, elementul fundamental pe care

³ Robert David Steele, **On Intelligence – Spies and Secrecy in an Open World**, Armed Forces Communications and Electronics Association, Fairfax, 2000, pag 375-378.

analiza de intelligence îl aduce în ecuația de securitate este acela al cunoașterii strategice. Aceasta constituie un factor esențial pentru luarea unor decizii corecte în aplicarea politicii externe a statului, în promovarea intereselor acestuia.

Cunoașterea, în esență, presupune pe de o parte atât analiza sistematică și sinteza tuturor datelor esențiale referitoare la un anumit context internațional, obținute urmare a activității de intelligence – de tip economic, politic, militar, cultural, geopolitic și strategic – iar pe de altă parte integrarea analitică a informațiilor privind dinamica proceselor care influențează sau pot influența în timp respectivul context, selectându-le pentru decidentul politic pe cele care au capacitatea de a-i determina decisiv evoluția.

Ignorarea datelor și a analizei care produc sau au potențial de a produce cunoaștere strategică poate avea consecințe nefaste și chiar primejdioase asupra orientării externe a statelor.

Cunoașterea strategică nu trebuie confundată cu prognoza sau încercarea de a prezice viitorul. Acest tip de cunoaștere strategică este cea care trebuie să inițieze strategii și politici de strategie care să asigure dezvoltarea și afirmarea în condiții optime a statului în folosul căruia își desfășoară activitatea structurile de informații chemate să practice acest tip de cunoaștere.

Cel mai ambițios produs al unei structuri de intelligence îl reprezintă prognoza sau predicția asupra unei anumite evoluții sau a evoluțiilor generale, în ansamblul afirmării statului, corelate cu evoluțiile din sistemul relațiilor internaționale. A reuși să oferi o “perspectivă cât mai apropiată de realitate asupra modului în care ar putea să evolueze relațiile de putere peste o anumită perioadă de timp are o semnificație deosebită și influențează politica externă și construcția relațiilor diplomatice a statelor bazând-le pe o gândire strategică solidă⁴”. Practic, în acest deziderat rezidă rolul și misiunile primordiale ale serviciilor de informații în societatea modernă și consfințește faptul că activitatea de informații este și trebuie să rămână, indiferent de regimul politic conducător, parte a organizării sociale moderne

Serviciile de informații sunt axate pe validarea în plan tactic și operativ al acțiunilor și informațiilor obținute cu efecte imediate în planul adoptării unor decizii, aspect identic cu cel regăsit în activitatea desfășurată în politica externă și în plan diplomatic.

Foarte rar instituțiile unui stat, altele decât serviciile de informații, dispun de timpul și resursele necesare pentru a se distanța din punct de vedere conceptual de interesele curente pentru a putea să dezvolte și să susțină prognoze pe termen lung – ceea ce influențează în mod dramatic deciziile politice în stat. Rezultatul activității de intelligence este eficient în măsura în care acționează, în baza analizei și prognozei, pentru a construi și a fundamenta răspunsuri pertinente la riscurile de securitate. Avem de-aface cu ceea ce preconiza Sherman Kent într-una dintre cele mai prestigioase analize strategice desfășurate, referitor la serviciile de informații: „cercetarea strategică este singurul proces capabil să ne ofere adevărul sau o

⁴ Scot Pace, Kevin O. Conell și Beth Lachman, **Using Intelligence Data for Environmental Needs**, Rand Santa Monica 1997, pp. 2-4.

aproximare a adevărului...Adevărul trebuie abordat, dacă nu și obținut, prin cercetare îndrumată de o metodă sistematică⁵”

2. Rolul serviciilor de informații în societatea modernă

Plecând de la sintagma securității naționale putem concluziona că rolul primordial al serviciilor de informații și deci al activității de intelligence în ansamblu îl reprezintă protejarea națiunilor împotriva amenințărilor de orice natură. Din această perspectivă un serviciu de informații, indiferent de natura sau subordonarea acestuia deține o forță deosebită în planul protejării și promovării intereselor de securitate ale unui stat.

Există încă păreri diferite în ceea ce privește modul cum structurile de informații aparținând noilor democrații europene au reușit să își modeleze și să își adapteze misiunile și practica la cerințele comunitare. Unul dintre cele mai controversate aspecte în procesul democratizării statelor din zona de est a Europei după 1989, l-a reprezentat reforma serviciilor de informații. Procesul nu s-a încheiat și, în ciuda unor dificultăți inerente întâmpinate, el continuă încercându-se omogenizarea unor aspecte de natura socială: percepția serviciilor la nivelul opiniei publice, schimbarea mentalităților la toate palierele, regândirea obiectivelor și a misiunilor, redobândirea echidistanței în ecuația de putere în stat.

Urmare a transformărilor cunoscute la nivel social în acest început de secol, în activitatea serviciilor de informații din majoritatea statelor dezvoltate, cu tradiție în domeniul intelligence (SUA, Marea Britanie, Germania) s-au produs o serie de mutații importante preluate în mod constructiv și dinamic și de către structurile de informații ale noilor state democratice din Europa. Printre acestea, în mod deosebit, pot fi enumerate:

- consolidarea (înființarea acolo unde s-a impus) structurilor/compartimentelor specializate în combaterea amenințărilor asimetrice;
- revalorizarea factorului uman în activitatea informativ-operativă;
- dirijarea de resurse financiare și materiale suplimentare către structurile operativ informative;
- aprofundarea, consolidarea și extinderea relațiilor bi și multilaterale de cooperare între serviciile de informații din statele democratice;
- întărirea compartimentelor de analiză.

În mod special, pentru serviciile de informații din România, momentul 11 Septembrie 2001, care a devenit punctul critic de referință pentru analiza activității de intelligence, a generat suprapunerea a două procese:

- potențarea capacităților de reacție la noul tip de riscuri și amenințări;
- desăvârșirea reformei și modernizării inițiate la începutul deceniului precedent, urmare a opțiunii ireversibile pentru integrarea europeană și euroatlantică.

Redefinirea rolului serviciilor de informații din toate țările democratice, într-un context internațional marcat de recrudescența fără precedent a amenințărilor asimetrice, a impus deopotrivă și reevaluarea misiunilor serviciilor de informații din

⁵ Sherman Kent, **Strategic Intelligence for American World Policy**, Editura Washington Press, 2002.

România, în vederea sporirii capacității de acțiune a acestora. Pe acest fond, angajamentele partenoriale față de structuri similare din spațiile euroatlantice și contribuția serviciilor de informații la efortul comun al NATO și Uniunii Europene au determinat proiectarea unei noi strategii în domeniul intelligence și a unor noi structuri organizaționale. Au crescut resursele alocate dezvoltării și dinamizării operațiunilor de combatere a terorismului și criminalității organizate și s-au creat structuri specializate distincte menite să facă față noilor tipuri de amenințări asimetrice.

Contribuția serviciilor de informații românești la activitățile de cooperare în campania antiteroristă s-a materializat în principal în:

- instituționalizarea unui permanent schimb de informații cu serviciile similare, precum și creșterea cooperării în plan național;
- activizarea întâlnirilor pentru discuții punctuale pe cazuri și probleme;
- monitorizarea mediilor și cauzelor ce pot genera atitudini extremiste, acte de terorism sau fenomene conexe;
- participarea concretă și calificată la derularea unor acțiuni operative ce vizează combaterea acestor tipuri de amenințări;
- stimularea și încurajarea inițiativelor și activităților antiteroriste și de combatere a criminalității organizate la nivel regional;
- contribuția activă la implementarea prevederilor rezoluțiilor adoptate de Adunarea Generală a ONU după 11 Septembrie 2001.

Concluzii

Mediul de securitate internațional parcurge o etapă distinctă, de clarificare a relațiilor dintre principalii protagoniști statali și non-statali, cu influență semnificativă la nivel global.

Modificările la nivelul mediului de securitate global se produc rapid și reclamă adoptarea de decizii politice adecvate, bazate pe produsele activității de intelligence.

Având în vedere faptul că în prezent modificările la nivelul mediului de securitate au tendința de a se produce din ce în ce mai surprinzător, imprevizibil și sunt caracterizate de o relativă discontinuitate strategică, însoțită de o doză de incertitudine semnificativă ca natură, amploare și durată, crește importanța și rolul activității de intelligence. În acest context se constată amplificarea influențelor fenomenului de globalizare și în domeniul intelligence, cu consecințe la nivelul mecanismelor de implicare decizională, politico-militară și securitare ale statelor, coalițiilor și alianțelor în diferite regiuni ale lumii.

Rolul activității de intelligence va continua să crească având în vedere faptul că nu se întrevăd progrese semnificative în direcția diminuării vulnerabilităților globale cu care se confruntă omenirea, respectiv: terorismul, proliferarea armelor de nimicire în masă, crima organizată, criza energetică și competiția pentru controlul și repartizarea resurselor, degradarea mediului înconjurător, dezechilibrele dintre statele bogate și cele sărace, problemele legate de dinamica demografică, migrația și starea de sănătate a populației.

Dacă există informații cu privire la situația strategică, vulnerabilitățile acesteia și modul în care sunt percepute, precum și despre situația și vulnerabilitățile altor actori implicați, atunci există posibilitatea de a anticipa acțiunile pe care aceștia le-ar putea întreprinde.

Nu e nici o îndoială că astfel de informații și raționamente care conduc la acestea constituie o parte vitală a gândirii strategice, în general, și a politicii externe la nivel înalt, în particular. Nici o politică nu poate fi adoptată și implementată fără a lua în considerare potențialele acțiuni ale altor actori (state).

Odată cu globalizarea economiei, finanțelor internaționale și a relațiilor politice, pe fondul apariției și manifestării crizelor de sistem, se globalizează și informația, cu consecințe directe în planul practic-acțional și de perspectivă al modelului managementului activității moderne de intelligence.

Pe acest teren gravitează discuțiile experților în intelligence care se focalizează în jurul problemelor cunoașterii ca etapă superioară a culegerii și procesării datelor analizei informațiilor și producerii evaluărilor. În acest sens, activitatea de intelligence accede la palierul gândirii strategice, devine parte integrantă a adoptării politicilor internaționale, păstrându-și independența față de factorul politic.

Relația dintre informație și decizie este fundamentală pentru eficiența acțiunilor unui stat. Această relație trebuie gândită din perspectivă strategică, dar și managerială decuplând munca de informații de influențele și presiunile politice de moment, dar conectând-o la agenda politica și la interesele perene ale securității naționale.

Bibilografie:

- [1]. SHULSKY Abram N., SCHMITT, Gary J., **Războiul tăcut – Introducere în universul informațiilor secrete**, Editura Polirom, 2008.
- [2]. BERKOWITZ Bruce D., GODMAN, Allan, **Strategic Intelligence for American National Security**, Princeton University Press, 2001.
- [3]. STEELE, Robert David, **On Intelligence – Spies and Secrecy in an Open World**, Armed Forces Communications and Electronics Association, Fairfax, 2000.
- [4]. PACE, Scot, CONELL Kevin O., LACHMAN, Beth, **Using Intelligence Data for Enviromental Needs**, Rand Santa Monica 1997.
- [5]. KENT, Sherman, **Strategic Intelligence for American World Policy**, Editura Washington Press, 2002.

LUPTA ANTITERORISTĂ DUSĂ DE CĂTRE ROMÂNIA ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ ȘI AL GLOBALIZĂRII, FACTOR DE STABILITATE ȘI SECURITATE

Constantin I. CHIREA*
Marian C. CHIREA**

The amplification of the terrorist act at world level, their brutality and unpredictability, the manifestation of the terrorist phenomenon under various forms which brings to population feeling of fright, fear and terror determined Romania to fight against terrorism with the help of the law norms and implicitly of justice.

The globalization of the terrorist phenomenon in the context of the integration of Romania in the structures of the European Union as well the existence of certain states that generate terrorism and the emergency of other imposed as primary necessity the harmonization of juridical and law norm as well the reinforcement of the structures of the Romanian state so as when the need arises to be able to generate a firm anti-terrorist and counter-terrorist response .

Introducere

Amplificarea actelor teroriste la nivel mondial, brutalitatea și imprevizibilitatea acestora, manifestarea fenomenului terorist sub diverse forme care induc în rândul populației sentimente de spaimă, frică și teroare au impus ca România să lupte împotriva terorismului cu ajutorul normelor de drept și al justiției.

Admiterea cu drepturi depline a țării noastre în cadrul Organizației Tratatului Atlanticului de Nord, stare de fapt care obligă statul român să participe cu efective militare și de poliție pentru menținerea păcii aflate în zone asimetrice¹ de conflict, precum și eforturile admirabile pe care l-a depus poporul român pentru a adera la Uniunea Europeană au dus la crearea posibilității pentru a ne integra în aceasta și au creat cadrul ca țara noastră să devină o țintă și o posibilă sursă pentru terorismul internațional.

Actele teroriste având ca suport domeniul nuclear, chimic, biologic (bacterii, viruși etc.), bacteriologic, mediul înconjurător, rețelele de calculatoare au devenit forme care pot pune în pericol spațiul terestru, maritim, aerian precum și relațiile care se nasc și se desfășoară în mediile: social, economic, politic, diplomatic și militar și pot afecta într-o mai mare sau mai mică măsură drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor români și nu numai ale acestora.

Mai mult posibilitatea folosirii în producerea atentatelor teroriste a mijloacelor genetice (inginerie genetică, modificări ale macromoleculei A.D.N., ale genelor)² generează o și mai mare spaimă în rândul populației, dat fiind faptul că efectele pot fi

* Căpitan (r.)

** Masterand

¹ General dr. Mircea Mureșan, General de brigadă (rezervă) dr. Gheorghe Văduva, Războiul viitorului, viitorul războiului, Editura Universității Naționale de Apărare, București 2004, p. 261.

² General profesor universitar dr. Mircea Mureșan, Colonel (rezervă) profesor universitar dr. Lucian Stăncilă, Locotenent-colonel lector universitar dr. Doru Enache, **Tendințe în evoluția teoriei și practicii războiului**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București 2006, p. 33.

extrem de distructive și de lungă durată, producând mutații ireversibile asupra existenței ființei umane și a mediului înconjurător.

S-a observat că atitudinile militariste ale unor state au dus la expansiunea terorismului.

Nevoia acută de democratizare împreună cu cea de dezvoltare constituie o puternică constantă a acestui secol, manifestându-se cu precădere nu numai în rândul fostelor state comuniste ci și în mai multe state slab dezvoltate care sunt doritoare în același timp și de progres.

Apariția dimensiunii nucleare a terorismului ca formă specifică aparținând secolului XXI, creează și amplifică foarte mult starea de insecuritate a oricărei persoane.

În acest secol asistăm la dezvoltarea accentuată a fundamentalismului religios, având ca factor amplificator chiar afirmațiile unor conducători de state, iar caricaturile la adresa Profetului Mahomed împreună cu primele afirmații duc la adâncirea diferendelor dintre religia iudaică, creștină și islamică, la dezvoltarea fundamentalismului islamic și chiar apariția unui fundamentalism creștin care alimentează cu adepți grupările teroriste existente la nivel mondial.

Cyberterorismul care are drept scop atacul prin acțiuni anonime și neprevăzute pentru alterarea sau distrugerea informației, în mod special a celei de valoare strategică a devenit o amenințare capabilă să producă frică, spaimă sau teroare. În ultima perioadă de timp ca răspuns la războiul antiterorist pornit de Alianța Nord Atlantică se observă globalizarea atacurilor cyberteroriștilor, aceștia vizând cu precădere sistemele informatice, ramele informatice și datele din: telecomunicații, rețelele de distribuție a apei, gazelor, electricității, petrolului, rețelele de transport, serviciile de urgență, sistemele de securitate, cele de apărare națională, cele din serviciile guvernamentale. Afirmarea tot mai pregnantă a organismelor și instituțiilor care au un caracter regional și global arată destul de clar erodarea economiilor naționale ale statelor și chiar a suveranității acestora.

Însăși amplul proces al globalizării a impus necesitatea armonizării legislației statului român cu cea similară pe plan european și internațional, realizându-se posibilitatea de a preveni, combate, neutraliza și contracara amenințările, vulnerabilitățile și riscurile la adresa suveranității, independenței, integrității teritoriale și indivizibilității României, stare de fapt ce permite ca regulile: „nu există infracțiune fără lege³” și „nu există pedeapsă fără lege⁴” să impună principiul doctrinar „puterea să oprească puterea” creându-se posibilitatea apărării cu ajutorul justiției și implicit a normelor de drept a drepturilor și libertăților cetățenilor români.

Carta Albă a Securității și Apărării Naționale, care asigură dezvoltarea și întărirea economiei României în noul mediu de securitate, permite coordonarea continuă a acțiunilor de promovare a intereselor proprii și cele ale aliaților săi în plan global⁵.

³ Gheorghe Nistoreanu, Alexandru Boroi, **Drept penal, Partea generală**, Editura All Beck, București, 2004, p. 14.

⁴ Ibidem.

⁵ A se vedea, Guvernul României, **Carta Albă a Securității și Apărării Naționale**, Editura Guvernul României, București, 2004, p. 123.

Terorismul ca modalitate de acțiune s-a dezvoltat și s-a transformat strâns legat de emergența globalizării, deoarece de la acțiuni etnice și religioase care au avut ca spațiu de acțiune teritoriul național acum asistăm la desfășurarea acestuia pe plan internațional. Marea majoritate a organizațiilor teroriste nu solicită revendicări teritoriale.

1. Factori generatori ai terorismului care pot afecta România ca stat în cadrul Uniunii Europene

Statutul de stat la frontiera Uniunii Europene și Organizației Tratatului Atlanticului de Nord determină următorii factori generatori ai terorismului:

1) Proclamarea unilaterală a independenței Republicii Kosovo pe data de 17 februarie 2008 a adâncit ruptura dintre Est și Vest. Mai mult retragerea ambasadurilor Republicii Serbia din noul stat cât și din cele care deja i-au recunoscut independența, poate crea stări de fapt generatoare de acte teroriste nu numai în zona balcanică ci și în alte zone. Deja și alte regiuni urmând exemplul kosovar au început demersuri pentru a-și proclama independența. La Consiliul Organizația Tratatului Atlanticului de Nord-Rusia din data de 4 aprilie 2008 de la București, Rusia ca principal stat promotor al Federației Ruse, s-a arătat nemulțumită cu privire la această stare de fapt și nu ajuns la nici o înțelegere cu celelalte state participante asupra statului nou înființat. Ca răspuns la această situație Federația Rusă împreună cu Venezuela au recunoscut independența statelor Abhazia și Osetia de Nord care se află la granița de nord a Republicii Georgia;

2) Posibilitatea apariției unor conflicte de natură etnică și religioase care pot deveni oricând premisa comiterii unor acte teroriste.

3) Afirmațiile principalului cap al Bisericii creștine de la Vatican au dus la apariția unor disensiuni și tensiuni în cadrul lumii creștine născând factorii unui terorism fundamentalist creștin și nemulțumiri în rândul iudeilor.

4) Amplificare tensiunilor politico-militare datorate în primul rând unor pretenții teritoriale între state ca: Ungaria și Voievodina; Republica Moldova și cetățenii ruși din zonă, delegația acesteia a părăsit la aproximativ 4 ore lucrările Summit-ului de la București; Grecia și statele aflate la granița sa: Turcia, Albania și Macedonia fosta republică iugoslavă care s-a retras a doua zi a lucrărilor Summit-ului deoarece Grecia s-a opus ca respectivul stat să fie primit sub acest nume deoarece partea de nord a Greciei este o provincie istorică care poartă acest nume; Turcia și Kurdistan; Abhazia și Georgia; Osetia de Nord și Georgia.

5) Dezvoltarea fundamentalismului islamic, în special în fostele republici iugoslave Bosnia, Kosovo, Herțegovina și pătrunderea acestuia în mod lent și sigur în Bulgaria țară cunoscută ca având populație preponderent ortodoxă va genera diverse tensiuni pe mai multe planuri: social, politic, economic, cultural, religios și diplomatic și în mod implicit va genera apariția unor acte de terorism în interiorul și exteriorul acestora.

6) Caricaturile la adresa Profetului Mahomed, realizate într-o țară creștină, constituie un factor de amplificare a terorismului fundamentalist islamic. Ulterior adepții ai acestei credințe au încercat în luna februarie 2008 suprimarea vieții autorului domiciliat în Danemarca. Imediat mai multe cotidiene daneze au publicat

una dintre caricaturi în semn de solidaritate cu autorul, mai ales că trei persoane au fost arestate ca fiind autorii încercării eșuate. A urmat un val de reacții dure din partea lumii musulmane constând în ample proteste de stradă și arderea drapelurilor mai multor state europene și chiar cel al Statelor Unite ale Americii. Principala organizație teroristă de sorginte islamică din lume a anunțat că republicarea acestei caricaturi este „o confirmare din partea voastră că războiul continuă” iar răspunsul va fi „ceea ce vedeți nu ceea ce auziți”, fără a fi specificată amenințarea. Mai mult cu postarea mesajului pe Internet a apărut și fotografia celui mai vânat terorist din lume ținând în mâini un pistol mitralieră. Toate acestea pe 20 februarie 2008, cu doar 10 zile înaintea începerii Summit-ului Organizației Tratatului Atlanticului de Nord de la București.

7) La sfârșitul lunii martie din același an, directorul Agenției Centrale de Informații a Statelor Unite ale Americii, anunța că principalele organizații teroriste islamice recrutează și antrenează persoane cu trăsături europene, posesoare de pașapoarte, cu scopul clar de a penetra sistemele de securitate antiteroristă ale statelor membre ale Organizației Tratatului Atlanticului de Nord și Uniunii Europene.

8) Criza mondială alimentară, care va duce la accentuarea sărăciei atât în statele sărace cât și în cele bogate, va duce la apariția unor acte de terorism care vor lovi ambele tipuri de state.

9) Criza mondială de supraproducție și lichidități care nu reprezintă un caz la voia întâmplării în afara intereselor marilor cercuri financiar-bancare care doresc și imprimă direcția spre o multipolaritate, afectează pe plan global toate statele, stare de fapt nu departe de a genera terorism⁶.

10) Posibilitatea adâncirii decalajelor dintre țările Uniunii Europene și pe plan internațional pot duce la apariția fenomenului terorist ca o caracteristică a stărilor de haos și ciocnirii marilor sisteme de interese.

11) Eforturile de armonizare etnică, pot duce la apariția unui separatism de genul celui existent în Spania, cunoscut ca terorismul etnic basc care luptă pentru independența Țării Bascilor.

12) Pregnanta extindere a Uniunii Europene și a Alianței Nord Atlantice va duce în mod sigur la dezvoltarea terorismului, în zonele de graniță cu celelalte state care fac parte din alte sisteme și centre de putere. Ca o măsură de prevenire a acestor fapte pe data de 3 aprilie 2008 în cadrul Consiliului Organizației Tratatului Atlanticului de Nord, au fost invitate să adere Albania și Croația iar alte trei state Bosnia, Herțegovina și Muntenegru au fost invitate să înceapă discuțiile pentru aderare.

13) Proliferarea activităților de crimă organizată, spălarea banilor, traficului de droguri și de persoane, precum și migrația clandestină în imediata apropiere a graniței Uniunii Europene va fi un factor generator de terorism. România ca stat cu dublă graniță atât a Uniunii Europene cât și a Organizației Tratatului Atlanticului de Nord prezintă un risc mai mare decât al celorlalte state europene.

⁶ A se vedea, Cristian Troncotă, Horațiu Blidaru, **Careul de Ași. Serviciile Secrete ale Marii Britanii, Statelor Unite ale Americii, Rusiei, Israelului**, Editura Elion, București 2004, p. 153.

14) Creșterea pericolului folosiri în executarea actelor teroriste a încărcăturilor nucleare a unor mijloace chimice, bacteriologice, biologice și genetice ca urmare a scăderii controlului asupra armamentului unor state în special cele care au făcut parte din fosta Uniune a Republicilor Sovietice Socialiste și fosta Iugoslavia.

15) Pașii de reunificare a creștinismului, de promovare a valorilor creștine duc la emergența fundamentalismului religios.

16) Explozia înaltei tehnologii informaționale, concomitent cu adâncirea decalajului tehnologic duc la apariția terorismului tehnologic informațional și a cyberterorismului. Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, din care fac parte și state din Uniunea Europeană, s-a angajat în ședința din data de 3 aprilie 2008 de la București, că va oferi resurse statelor componente care se află în impas de a-și asigura securitatea cibernetică.

17) Sistemul de poziționare globală, constituit ca un sistem al armatei Statelor Unite ale Americii pentru orientarea și poziționarea diferitelor elemente ale sistemului militar al acestei țări, împreună cu sistemul european de poziționare prin satelit Galileo și sistemul global de navigare și orientare prin satelit al Federației Ruse Glonass, constituie un interes deosebit pentru entitățile teroriste în sensul controlului și distrugerii pentru a nu mai fi monitorizate.

18) Controlul comunității internaționale asupra unor regiuni prin promovarea legilor, duce în mod implacabil la apariția și dezvoltarea terorismului, ca un mijloc de opunere și rezistență la implementarea acestor legi;

19) Ineficiența unor structuri de securitate; Organizația Națiunilor Unite, Organizația de Securitate și Cooperare Europeană; Uniunea Europeană care se afla într-un amplu și complex proces de restructurare, permite marilor puteri să-și rezolve afacerile interne și externe în afara acestor instituții de securitate. În acest sens Statele Unite ale Americii care este membru în primele două structuri de securitate a declarat război terorismului.

20) Reorientarea rachetelor balistice ale Federației Ruse, către ținte aflate pe teritoriul unor state membre ale Organizației Tratatului Atlanticului de Nord, precum și anunțul făcut pe data de 12 februarie 2008 că va orienta rachete balistice către teritoriul Ucrainei, dacă va adera la Uniunea Europeană va duce la apariția unor acte teroriste în zonă.

21) Retragerea Federației Ruse din Tratatul de Neproliferație a Armelor Neconvenționale în Europa semnat în 1991, a impus ca în cadrul Summit-ului din 2-4 aprilie de la București, să i se ceară ridicarea Moratoriului asupra forțelor Convenționale în Europa. În cadrul Consiliului Organizația Tratatului Atlanticului de Nord-Rusia, din data de 4 aprilie 2008, aceasta din urmă a anunțat prin vocea președintelui său că a distrus armamentul greu din Transnistria, a limitat foarte mult deplasările de trupe și a retras bazele militare din Vietnam și din Cuba, dar în schimb au fost înființate două baze ale Alianței Nord Atlantice în România și în Bulgaria care nu reprezintă soluția pentru provocările actuale. Vom asista la apariția unui terorism transfrontalier care va afecta atât Estul, cât și Vestul.

22) Topirea gheții datorită încălzirii globale accelerează lupta pentru bogățiile arctice, în special petrol și gaze naturale, ceea ce va constitui un prilej pentru teroriști

și entitățile din care fac parte, pentru a acționa prin acte teroriste asupra punctelor de exploatare și traseelor de transport.

23) Reapariția formațiunilor de extremă dreaptă de sorginte neonazistă în Europa, va duce la apariția instinctelor naționaliste latente ale populației, animând vechile resentimente etnice care pot să trezească imaginea tradițională a dușmanului și implicit apariția unui terorism naționalist.

24) Ca ripostă la anunțul privind amplasarea elementelor scutului antirachetă în Cehia și a rachetelor interceptoare în Polonia, Federația Rusă a reluat patrularea cu bombardiere strategice și a anunțat construirea de noi submarine atomice capabile ca împreună cu primele să transporte și să folosească la nevoie armele nucleare, afirmând prin vocea președintelui său că la nevoie se vor folosi armele nucleare putând lovi orice punct de pe suprafața terestră și din cosmos. Acest anunț a fost făcut și ca urmare a tensiunilor recent apărute în prima săptămână a anului 2008 ca urmare a survolării la joasă altitudine, aproximativ 600 de metri, în largul coastelor Floridei, de către două avioane de luptă ale Federației Ruse a unuia dintre cele mai puternice portavioane U.S.S. NIMITZ. Aceste stări de fapt generatoare de tensiuni și dispute, de spaimă și teroare impun și mai mult lupta antiteroristă dusă de către statul român.

25) Federația Rusă este pregătită să accepte scutul american după ce Statele Unite ale Americii s-au declarat dispuse să facă o promisiune scrisă de a nu încărca rachetele interceptoare pe care le vor amplasa în Polonia, de a nu dota radarul din Cehia cu capabilități de urmărire a unor ținte pe teritoriul său și de a permite accesul inspectorilor săi la bazele acestuia. Pe 2 aprilie 2008 Statele Unite ale Americii au anunțat că au testat cu succes sistemul de urmărire și avertizare a scutului antirachetă în California. Pe data de 3 aprilie s-a hotărât în cadrul Consiliului Organizației Tratatului Atlanticului de Nord ca și noile state să beneficieze de protecție antirachetă prin construirea unui nou scut în Europa.

26) Statele Unite ale Americii au anunțat pe data de 18 septembrie 2009 că este posibil să renunțe la amplasarea elementelor scutului antirachetă în Cehia și Polonia, declarând că Iranul nu mai prezintă o amenințare majoră pentru aliații Organizației Tratatului Atlanticului de Nord din Europa.

27) Statele Unite ale Americii pe lângă compromisul cu privire la scut sunt dispuse să facă și alte promisiuni, ca de exemplu să nu insiste pentru integrarea statelor Ucraina și Georgia în Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, cu toate că Ucraina este singurul stat non membru care are militari în misiunile contra terorismului.

28) Președintele Federației Ruse a anunțat pe data de 4 aprilie 2008 în cadrul Consiliului Organizația Tratatului Atlanticului de Nord-Rusia de la București, că extinderea Alianței Nord Atlantice s-a realizat fără a ține cont de interesele de securitate ale Federației. Această extindere fiind considerată ca o amenințare directă asupra sa.

29) În perioada Summit-ului Organizației Tratatului Atlanticului de Nord din 2-4 aprilie, desfășurat la București, s-a anunțat că aceasta va avea o contribuție intensă la securitatea energetică⁷.

⁷ A se vedea Arhiva ziarului Adevărul, numerele 5505-5514, 26 martie-06 aprilie 2008.

30) Anunțarea eșecului războiului antiterorist pe data de 17 aprilie 2008, de către adjunctul celui mai căutat terorist a dus la amplificarea actelor teroriste atât în Irak cât și în Afganistan. Actele teroriste săvârșite începând cu acea dată au devenit de o cruzime inimaginabilă.

31) În săptămâna 14-19 aprilie Uniunea Europeană a anunțat că în viitor va înăspri sancțiunile și pedepsele aplicate celor care comit acte de terorism.

32) Șovăiala de a ratifica Tratatul de la Lisabona de către unele state membre ale Uniunii Europene.

33) Conflictul latent apărut în urma confruntărilor armate care au avut drept scop controlul căilor de transport ale petrolului din Caucaz spre Europa a dus la dislocarea în zonă a numeroase efective militare atât din partea Federației Ruse cât și din partea Georgiei⁸ care a atacat pe prima.

34) Criza economică și de lichidități cu care se confruntă omenirea precum și sărăcirea accentuată a populației pot genera acte teroriste.

35) Apariția primelor manifestări de pregătire a unor acte teroriste îndreptate împotriva resurselor energetice impun măsuri ferme de prevenire, neutralizare și combatere a acestora.

36) Epuizarea lentă a resurselor generatoare de energie impune securizarea celor existente și asigurarea de asistență în prevenirea și contracararea amenințărilor teroriste împotriva acestora.

37) Apariția unui eco-terorism ale cărui acțiuni de luptă clandestină și violentă în numele unor cauze ecologice intră din ce în ce mai mult pe agenda agențiilor de securitate europene.

38) Posibilitatea ca prin comiterea unui act terorist, rezervele de apă potabilă să fie afectate ireversibil a dus la organizarea de către statele membre ale Uniunii Europene a unor reuniuni care au determinat adoptarea unor măsuri comune pentru prevenirea și contracararea unor atentate teroriste care vizează resursele de apă potabilă.

39) Înființarea Organizației de Cooperare de la Shanghai, care este un rival extrem de puternic prin accentuarea manifestărilor de forță politico-militară pe de o parte dintre Federația Rusă și China ca membri fondatori precum și statele care au statut de observatori: India, Iran, Pakistan, Mongolia și de cealaltă parte statele care fac parte din Organizația Tratatului Atlanticului de Nord este posibil să ducă la apariția unui terorism la periferia celor două blocuri politico-militare.

2. Statutul de stat în cadrul Uniunii Europene și Organizației Tratatului Atlanticului de Nord - garant al securității și apărării în Europa

Marile procese de transformare a societății au impus mondializarea informațiilor, globalizarea problemelor de securitate și au impus ca puteri non statale Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, Organizația de Securitate și Cooperare

⁸ A se vedea ziarul Gardianul, numărul 2198 din 02.10.2009.

Europeană și Uniunea Europeană să intervină în profunzimea unor stări de fapt foarte grave pentru a le aduce la normalitate⁹.

Poziția geostrategică de stat graniță al Uniunii Europene și în același timp al Organizației Tratatului Atlanticului de Nord determină ca țara noastră să aibă mari provocări și multe sarcini în ceea ce privește prevenirea și combaterea terorismului.

Statutul de stat cu drepturi depline în cadrul Organizației Tratatului Atlanticului de Nord, a impus participarea țării noastre la războiul antiterorist declanșat de Statele Unite ale Americii ca principal stat din cadrul acesteia, stare de fapt care poate genera oricând comiterea de acte teroriste pe teritoriul României.

Ca stat în cadrul Uniunii Europene țara noastră a acționat permanent și consecvent pentru armonizarea legislației naționale cu cea europeană și internațională creându-se astfel posibilitatea ca independent sau alături de aliații săi România să-și poată proiecta forța de răspuns în cazul unor amenințări teroriste.

Țara noastră se află în diverse stadii de implementare a aquis-ului european în armată, justiție, poliție și serviciile de informații răspunzând cu toată promptitudinea posibilă pentru crearea unui cadru instituțional juridic unitar, care să poată fi în măsură să ajute cât mai mult cu putință alături la instituirea spațiului de libertate, securitate și justiție prin implementarea mandatelor de arestare la nivel european, dezvoltarea și extinderea Oficiului European de Poliție Europol, precum și armonizarea strategiilor de prevenire a spălării de bani și a altor infracțiuni financiare, realizarea dotării forțelor armate cu armament și tehnică de luptă de ultimă generație în așa fel încât la nevoie prin strategii adecvate luptei, să dea o fermă ripostă antiteroristă și contrateroristă¹⁰.

Cu toate că experiența dobândită de către militarii forțelor armate ale țării noastre în teatrele de operațiuni în lupta împotriva terorismului a demonstrat cu tărie că România este destul de pregătită pentru a da o ripostă fermă în cazul pregătirii și executării unui act terorist pe teritoriul său, complexitatea și diversitatea manifestării fenomenului terorist a impus o nouă gândire și abordarea directă prin intermediul unor relații de cooperare între structurile cu atribuții în acest sens.

Discuțiile purtate asupra modalităților de abordare a conflictelor și a implementării unor noi standarde de pregătire și purtare a războiului au impus folosirea unor noi modalități de acțiune în conflict și folosirea unor noi sisteme de comandă, control, informație și comunicație necesare în era globalizării în cadrul războiului bazat pe rețea¹¹.

Emergența unor noi stări de fapt generatoare de terorism, în contextul în care România devine din ce în ce mai mult un garant al securității și apărării a impus adoptarea și implementarea de noi strategii în prevenirea și gestionarea stărilor conflictuale generatoare de terorism.

⁹ A se vedea Constantin Hlihor, **Geopolitica și strategia în analiza relațiilor internaționale contemporane**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București 2005, pp. 138-139.

¹⁰ A se vedea Teodoru Ștefan, Cristian Barna, **Globalizarea amenințărilor asimetrice**, Editura Academiei Naționale de Informații, București 2007, pp. 93-96.

¹¹ A se vedea George Cristian Maior, Noul Aliat. Regândirea politicii de apărare a României la începutul secolului XXI, Editura RAO Internațional Publishing Company, București 2009, p. 17.

Globalizarea ca fenomen complex și multidimensional are un impact puternic între securitatea națională și internațională prin influența pe care o are asupra liberalizării schimburilor de mărfuri, servicii, capital și informații. A făcut ca riscurile și oportunitățile interne și externe să se poată genera și sprijini în mod reciproc.

Strategia Națională de Apărare a Țării emisă de Parlamentul României are ca obiective principale:

- lupta împotriva terorismului prin monitorizarea permanentă a tuturor riscurilor, amenințărilor și vulnerabilităților care pot afecta securitatea națională;
- protejarea teritoriului național, a populației, facilităților și a obiectivelor românești din interior și exterior de activitățile asociate terorismului;
- coordonarea eforturilor naționale de prevenire și combatere a fenomenului terorist cu partenerii, strategici, organizații și alte forme structurale de cooperare antiteroristă între state, în primul rând cele instituite în cadrul Organizației Tratatului Atlanticului de Nord și Uniunii Europene;
- optimizarea capacităților militare pentru îndeplinirea operațiilor multinaționale de stabilizare și reconstrucție în sprijinul luptei împotriva terorismului¹².

Măsurile antiteroriste impuse de România după data de 11 septembrie 2001 induc o accentuată stare de stabilitate și securitate nu numai la nivel național cât mai ales la nivel balcanic, regional și global devenind un furnizor de stabilitate și securitate cu toate că riscul transfrontalier, amploarea și consecințele acțiunilor teroriste constituie un eveniment major, care pune față în față lumea civilizată cu o problemă de maximă gravitate, extinderea și amplificarea pe teritoriul național a rețelelor și activităților teroriste¹³. Reuniunea Organizației Tratatului Atlanticului de Nord programată să aibă loc pe data de 23 octombrie 2009 la București va lua în discuție și va defini noul concept strategic care va include și direcții principale de acțiune dintre care prioritară va fi cea referitoare la prevenirea și combaterea terorismului și cu precădere a terorismului cybernetic. Bineînțeles că în cadrul acestei reuniuni vor fi discutate și definite și alte direcții care vizează restructurarea și redimensionarea forțelor militare din cadrul Uniunii Europene care fac parte din cadrul acestei Alianțe. Nu trebuie uitată activitatea referitoare la dotarea cu armament și tehnică de luptă care să facă aceste forțe capabile ca printr-o rapidă interconectare, să genereze o ripostă adecvată oricărei amenințări teroriste.

Într-adevăr criza politică prin care trece România nu este privită cu detașare de statele membre ale Organizației Tratatului Atlanticului de Nord și Uniunii Europene, deoarece există posibilitatea ca prin nerespectarea angajamentelor asumate în special alocării procentului din Produsul Intern Brut, destinat apărării, țara noastră să piardă poziția de stat generator de securitate în regiunea Mării Negre și a Balcanilor.

Nu trebuie omisă și necesitatea dotării cu armament și tehnică de luptă de ultimă generație, astfel încât forțele armate ale țării să poată participa cu mai multă putere chiar la războiul bazat pe rețea capabil să genereze o fermă ripostă antiteroristă și contrateroristă.

¹² A se vedea Strategia națională de apărare a țării, Parlamentul României, Monitorul Oficial, Partea I, numărul 799 din 28 noiembrie 2008, Anexă, Capitolul 2, pp. 2-3.

¹³ Emil Hedeșiu, Constantin Stoica, Gheorghe Toma, **Securitatea internațională sub impactul globalizării**, Editura Academiei Naționale de Informații, București, 2007, p. 28.

Bibliografie:

- [1]. *****Constituția României 2003**, formă republicată a Constituției României din 1991, cu actualizarea denumirilor și renumerotarea articolelor revizuită prin legea numărul 429 din anul 2003, aprobată prin referendumul național din 18-19 octombrie 2003, confirmată prin Hotărârea Curții Constituționale numărul 3 din 22 octombrie 2003, Monitorul Oficial al României, Partea I, Numărul 758 din 29 octombrie 2003.
- [2]. *****Legea numărul 535 privind prevenirea și combaterea terorismului**, Monitorul Oficial al României, Partea I, Numărul 1161 din 8 decembrie 2004.
- [3]. *****Codul penal** cu modificările aduse prin Legea numărul 278/2006, Editura Hamangiu, Ediție actualizată la 10 septembrie 2006.
- [4]. Guvernul României, **Carta Albă a Securității și Apărării Naționale**, Editura Guvernul României, București, 2004.
- [5]. Parlamentul României, **Strategia națională de apărare a țării**, Monitorul Oficial, Partea I, numărul 799 din 28 noiembrie 2008.
- [6]. HEDEȘIU, Emil, STOICA, Constantin, TOMA, Gheorghe, **Securitatea internațională sub impactul globalizării**, Editura Academiei Naționale de Informații, București, 2007.
- [7]. HLIHOR, Constantin, **Geopolitica și strategia în analiza relațiilor internaționale contemporane**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București 2005.
- [8]. MAIOR, George Cristian, **Noul Aliat. Regândirea politicii de apărare a României la începutul secolului XXI**, Editura RAO Internațional Publishing Company, București, 2009.
- [9]. MUREȘAN, Mircea, General dr., VĂDUVA, Gheorghe, General de brigadă (r.) dr., **Războiul viitorului, viitorul războiului**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.
- [10]. MUREȘAN, Mircea, general prof. univ. dr., STĂNCILĂ, Lucian, colonel (r.) profesor universitar dr., ENACHE, Doru, Locotenent-colonel lector universitar dr., **Tendențe în evoluția teoriei și practicii războiului**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București 2006.
- [11]. NISTOREANU, Gheorghe, BOROI, Alexandru **Drept penal, Partea generală**, Editura All Beck, București, 2004.
- [12]. TRONCOTĂ, Cristian, BLIDARU, Horațiu, **Careul de Ași Serviciile secrete ale Marii Britanii Statelor Unite ale Americii Rusiei Israelului**, Editura Elion, București 2004.
- [13]. ȘTEFAN, Teodoru, BARNA, Cristian, **Globalizarea amenințărilor asimetrice**, Editura Academiei Naționale de Informații, București 2007.
- [14]. Ziarul „Adevărul”, numerele 5505-5514, 26 martie-06 aprilie 2008.
- [15]. Ziarul “Gardianul”, numărul 2198 din 02.10.2009.

THE TECHNOLOGY – ONE OF THE CHALLENGES FOR THE SECURITY

Dr. Ticușor CIOBOTARU*

În partea introductivă a lucrării se prezintă faptul că timpul de introducere a tehnologiilor moderne în circuitul militar a scăzut dramatic în ultimul secol.

Prima parte a lucrării prezintă unele considerații privind rolul pe care îl au tehnologiile avansate pentru construirea unei lumi mai sigure. Totodată, răspândirea tehnologiei informațiilor precum și diseminarea unor tehnologii militare sunt de natură să alimenteze arsenalul grupărilor teroriste solicitând eforturi substanțiale de dezvoltare a unor noi tehnologii pentru combaterea acestora.

În același timp, disoluția câmpului de luptă clasic și mutarea acțiunilor de luptă în mediul urban au schimbat esența războiului modern, ridicând necesitatea unor sisteme de armament și a unor noi proceduri de luptă.

A doua parte a lucrării este dedicată unei scurte prezentări a câtorva tehnologii pe cale de a fi realizate și care sunt adecvate pentru a fi implementate în dezvoltarea unei țări membră NATO, de mărime medie.

Introduction

Technology is a broad concept that deals with the human usage and knowledge of tools. The term *technology* has Greek origins: *technologia* – *techne* (craft) and *logia* (saying). The technology is frequently associated with the usage of the hardware (machineries) for achieving the human desires such as live comfort, food, mobility through transportation, communication etc. Meanwhile, the technology was used from the very beginning stages of the human society development for hunting animals but also for fighting wars.

Through ages, the technologies developed with an initial civilian purpose have generated military technologies use for both offensive and defensive actions. Despite the fact that is unanimously recognized that the technology does not represent a panacea for defense and security, the industrialized countries hurried up to apply the new achieved technologies into security arena in order to get advantages versus the existing or the presumable enemy.

Table 1. The main technologies developed during the 20th century

	Approximate Date of	
	First Demonstration	First Significant Technology Military Applications
Radio	1901	1914
Airplane	1903	1916
Vacuum Tube	1906	1915
*Tank	1916	1916
Liquid-Fueled Rockets	1922	1944
*Radar	1925	1939

* Colonel profesor, Academia Tehnică Militară

*Gas Turbine	1935	1944
*Digital Computer	1943	1945
*Ballistic Missile	1944	1945
*Nuclear Weapons	1945	1945
Transistor	194	1957
*Inertial Navigation	1950	1955
*Nuclear Propulsion	1950	1960
*Artificial Earth Satellites	1957	1960
*Integrated Circuit	1960	1970
*Laser	1961	1967
*Precision Weapons	1965	1967
*Stealth	1970	1990
*Modern Unmanned Air Vehicle	1980	1990

*Funded by military R&D

The pace of the insertion of the technologies into military application increased dramatically during the 20th century, a restraint statistics being presented in Table 1. The process of the speeding up the military application of the emerging technologies was more intensive during the wars, including the “cold war”. After the fall of the Berlin wall, two processes have dominated the technology space of the last decade of the past century:

1.1 The transfer of the advanced technologies developed exclusively for military application to civilian sector in order to achieve competitiveness on a global market, based on the large previous investments into military R&D sector (for instance the Kevlar technology).

1.2 The transfer of the less costly and efficient civilian technologies to military sector in order to decrease the military budgets.

Both processes have had consequences in security area: the increase of the affordability of the military equipment for the emergent democracies but also the need for more control mechanisms against the dissemination of military technologies from small caliber arms to nuclear bomb and cruise missiles.

2. A more secure world through technology

For almost nine decades, the military technology was developed in order to obey to the strategy of the symmetric conflicts. The new weapons were realized for a temporarily advantage against the enemy and the “cold war” era culminated with the “arms race”. The symmetry of strategies generated symmetry in the development of weapons and the balance disrupted when the cost of this race became too high for the communist block can afford it. The technology busted the emergence of adequate strategies such as the “nuclear deterrence” but, in general, the grand strategy has guided the development of new weapons throughout the system of the requirement formulation and management.

The break of the new century brought the asymmetric conflicts in which one part has not military, territorial and state identity and the civilian people and infrastructure become targets. The terrorism threat demands an adequate answer at strategy level. Some of the very advanced and costly technologies developed during the cold war proved useless against the terrorist (for instance the nuclear submarines, the heavy artillery or the jet fighters). In some cases the doctrine failed to cover the threats (for instance, the mission of NORAD covered exclusively the space outside USA, assuming that the threat has the origin in this region).

Considering the terrorism as a doctrine, the right answer to it has to be an adequate grand strategy, including the military strategy as means for combating the terrorist actions. From technology point of view, maybe the most concise characterization of the terrorism belongs to Wesley Clark: “*low technology, high concept*”¹. From this statement derives the paradox that there is a need for new advanced technologies in order to overcome the “low technologies” used by the terrorists.

It is unanimously recognized that the modern world is technology dependent: nobody can imagine the daily life without internet, mobile phones or fast transportation. This dependence generates a large scale of vulnerabilities but these represent the price to pay for a more efficient, comfortable and even a more secure world. The vulnerabilities of the modern society have dramatically diminished in terms of accidents, the sole unsolved area remaining the terrorist attacks. The military technologies applied in operations *Desert Storm* and *Iraqi Freedom* proved to be very effective in terms of the annihilation of the enemy, reducing the troop’s casualties and the sufferance of the civilian population. This the results of the evolution during the last decades of the past century of the advanced technologies in communications, precision guided ammunition, surveillance and reconnaissance. The evolution of the weapon’s capabilities is presented in Table 2².

Table 2. The evolution of the approximate capabilities of the relevant technologies

	1900	1925	1950	1975	2000
Aircraft Range [miles]		200	2,000	4,000	8,000
Aircraft Speed [miles/hr]		150	500	2,000	2,000
Aircraft Payload [pound]		500	20,000	80,000	100,000
Ballistic Missile Range [miles]		10	200	6,000	12,000
Radar Range [miles]		2	200	20,000	100,000
Radar Resolution [feet]			1,000	1	0.1
Navigation Precision [miles]	10	10	0.1	0.01	0.001
Radio Communication Range [miles]		500	3,000	10,000	10,000
Radio Communication Capacity [Bit/s]		10	10,000	10 ⁷	10 ⁹
Weapon Precision [feet]	100	100	100	10	1

¹ Quoted by Henrotin,J., *Vulnérabilités des sociétés techniciennes et contre-terrorisme*, Revue Stratégique, "Terrorisme et stratégie" - n°85, May 2005.

² Friedman, M., Friedman, G., **Future of War. Power, technology and American world dominance in the twenty first century**, St. Martin’s Griffin, New York, 1998.

The existence of such efficient technologies generated a veritable euphoria after the collapse of the Soviet Union³.

Nevertheless, the same military technology proved to be less effective for fighting terrorist groups. The large scale terrorist attacks in September 11, 2001, have busted the efforts to adapt the existing technologies for combating the terrorist threats⁴. It is interesting to note that the referenced study has identified as main military technology to be used by military and security forces the C4ISR. Additionally, the homeland security structures may borrow from military organizations the “know-how” in developing new technologies: the acquisition system, the requirement system, the testing and certification system etc.

The trends in arms proliferation, the conflicts in former Yugoslavia, Somalia, Ethiopia, Iraq 1991 etc. have revealed a capability gap in the area of non-conventional warfare. The identification of the lack of capabilities together with a very elaborated and time consuming acquisition process has generated the NATO concept “accelerated fielding” in order to speed up the adequate answer for the new types of threats. One mean for achieving adequate weapon for new military needs is the reform of the requirement formulation and management processes and, not less important, the adaptation of the existing technologies in order to save the research time.

Despite the worries regarding the military investments in R&D existing between USA and Europe⁵, the NATO initiatives for acquiring common assets for strategic airlift and surveillance prove the trend to overcome the barriers raised by the high costs of the modern military equipment. This is the institutional version of the already existing cooperation in the process of development of high tech military systems such as the Eurofighter.

The direct link existing between the dynamic security environment and the need for new technologies is demonstrated by the emergence of new mechanisms for technology warning and assessment in hot domain such as the combatant identification in urban military actions or the fusion of sensors and communication systems⁶.

³ *Army Science and Technology for Homeland Security: Report 2 -- C4ISR*, Committee on Army Science and Technology for Homeland Defense -- C4ISR, National Research Council, The National Academies Press, Washington, D.C.

⁴ *Avoiding Surprise in an Era of Global Technology Advances*, Committee on Defense Intelligence Agency Technology Forecasts and Reviews, National Research Council, The National Academies Press, Washington, D.C..

⁵ Gansler, Jacques S., Etter, Delores M., Dr., *Statement before senate armed services committee emerging threats and capabilities*, Subcommittee Science and Technology Overview, April 20, 1999.

⁶ *Long Term Requirements Study Technology Forecast*, Future Security Environment Symposium, NATO C3A Agency, 2-3 MAY 2006, Hague.

Regarding the role of the technology in terrorist activities, it makes sense to use the schematization proposed in⁷ for the description of the main five area of action:

- Technology: getting the weapons, communication, IT;
- Social: recruitment network, logistic support, defensive deployment ;
- Narrative: inciter for recruitment, propaganda, loyalty enforcement;
- Organizational: task allocation, capacity to accomplish the mission;
- Doctrinal: define near term tactics and justify the accomplished missions.

The low level technologies such as the wireless communications, conventional explosives and fuses indicate the affordability of the needed technology. Contrary to low level and low cost technologies the terrorist need, the technologies necessary to annihilate them is costly and impose a high tech level.

3. Trends in development of security related technologies

The industrialized countries may afford to spend a higher GDP percentage for fundamental and applicative research. Part of these funds are devoted to identify the technologies which could improve the capability level of the armed forces and of law enforcement potential.

Additionally, the assessment of the emerging technologies must emphasize the danger that these technologies are used for terrorist attacks or has to estimate their capability to protect against the terrorist attacks. The positive answer to the first question must generate efficient control measures against proliferation.

Among the large variety of the emerging technologies it is necessary to evaluate the readiness level in order to forecast the defence and security applicability.

The study proposes the scale described in Figure 1.

Due to the deep implication of the technology into defence and security, the analysis regarding the trends in technology development must cover a large area, and not only the engineering. Thus, an incomplete list of the areas of interest includes the following: Biotechnology, Chemical Agents, Drug Development, Bio-medical engineering, Materials, Buildings, Transportation, Molecular Manufacturing, Energy, Nano-technology, Integrated Microsystems, Human/Technology Interface, Artificial Intelligence, Computing Technology and Mathematical Techniques, Communications and Information Systems, etc. Some of the above listed areas are detailed below.

3.1. Biotechnology

It is forecast that biotechnology will likely continue to improve and by 2025, apply its ability to profile, copy, and manipulate the genetic basis of both plants and animal organisms, opening wide opportunities and implications for understanding existing organisms and engineering organisms with new properties. Research is even

⁷ James, D.A., *The Defence Industry and 'Transformation': A European Perspective* in S. Hamilton S.D. (ed.), *Transatlantic Transformations: Equipping NATO for the 21st Century*, Washington DC: Center for Transatlantic Relations, Johns Hopkins University, 2004).

0	Basic Research with future Military Capability in mind	R & T	
1	Basic Principles Observed and Reported in context of a Military Capability Shortfall		
2	Technology Concept and / or Application Formulated		
3	Analytical and Experimental Critical Function and / or Characteristic Proof of Concept		
4	Component and / or "Breadboard" Validation in Laboratory / Field (eg ocean) Environment		D e v e l o p m e n t
5	Component and / or "Breadboard" Validation in a Relevant (operating) Environment		
6	System / Subsystem Model or Prototype Demonstration in a Realistic (operating) Environment or Context		
7	System Prototype Demonstration in an Operational Environment or Context (eg exercise)		
8	Actual System Completed and Qualified through Test and Demonstration		
9	Actual System Operationally Proven through Successful Mission Operations		

Figure 1. Readiness level description

under way to create new free-living organisms, initially microbes with a minimal genome. DNA analysis machines and processing systems will likely accelerate the proliferation of genetic analysis capabilities, improve drug search, and enable biological sensors. However the dark side of the "dual use" technology is the development of bio-weapons. Future advances in biotechnology will facilitate not only defensive measures but also offensive biological warfare agents aimed at specific targets (human, animal, crop) to achieve the effects desired. The sequencing of the human, bacterial and viral genome is occurring at a fast rate, it will therefore be possible to design biological agents to specifically target humans, viruses or pathogens while not affecting other biological entities.

Common anti-personnel biological agents include pulmonary anthrax, cholera, bubonic plague, tularaemia, smallpox, various equine encephalitis diseases, typhoid and yellow fever, of which the two most developed are probably anthrax and smallpox which were first considered as potential biological weapons in World War 2. Both are treatable with a vaccine. However of concern in the period to 2025 is the possible development of genetically engineered, resistant strains of biological agents that are immune to non-barrier methods of protection.

Protection is mainly in two forms: immunoprophylaxis (immunisation) and physical protection (NBC protective clothing and collective protection). Immunisation is effective, but mass immunisation can present logistical problems and there are certain vectors in which a comprehensive range of vaccines is not available. NBC protective clothing provides protection against biological aerosols but an extremely close fit is required and suits can be extremely fatiguing. That said, advances in materials mean that suits are likely to become ergonomically more comfortable by 2025, giving better combat effectiveness. A NBC suit does not necessarily provide protection against insect vectors, and small numbers of biological weapon agents will pass through the air-permeable fabric of NBC clothing.

The military threat arising from advances in biological warfare over the next 20 years will continue to grow, not least because of the continuing lack of non-proliferation and validation treaties (due partly to the unwillingness of countries to give up biotechnology secrets) and the possibility of bio-engineered vectors which are resistant to effective treatment. The relatively slow time of activation of

biological weapons will, however, continue to inhibit their use in the battle space. Detection and protection technologies and methods will improve considerably.

3.2. Materials

Materials technology advances by 2025 are likely to generate a host of new, stronger, lighter materials for use in the commercial and military fields. Characteristics of the material will be tailored for the specific application. Current trends in materials research that could result in significant global and military effects by 2025 are categorized below:

Developments in materials science result from interdisciplinary materials research. The material process view is a common approach in materials research circles and similar representations may be found in the literature. The combination of increased computer power and modelling/prototyping capability will result in the development and fielding of new or modified materials in much shorter timeframes.

So called **smart materials** exhibit sensing and actuation capabilities, including ferroelectrics (exhibiting strain in response to an electric field), shape-memory alloys (exhibiting phase transition-driven shape change in response to temperature change), and magnetostrictive materials (exhibiting strain in response to a magnetic field).

The nano-materials area combines nanotechnology and many applications of nanostructure materials. Nanoscale structures with desirable mechanical and other properties may also be obtained through processing. Examples include strengthening of alloys with nanoscale grain structure, increased ductility of metals with multi-phase nanoscale microstructure, and increased flame retardance of plastic nanocomposites, etc. The advances in this technology area are likely to be led by commercial requirements but military utility and application are likely to be realized.

Signature Related Materials development to mask or hide the electromagnetic or acoustic signature of a platform will see advances in the 2025 timeframe. Materials combined with manufacturing and propulsion advances will see new classes of military and commercial “vehicles”.

Electronic Device Materials such as SiC, GaN, and other wide band gap semiconductors are being investigated as materials for high-power electronics. Functionally graded materials (i.e., materials whose properties change gradually from one end to the other) can form useful interlayers between mechanically, thermally, or electrically diverse components. Anodes, cathodes, and electrolytes with higher capacity and longer lifetime are being developed for improved batteries and fuel cells. Faster switching materials will support the production of faster computers and communication systems.

The majority of material developments mentioned above are at the proof of concept stage and will take several more years to fully develop and field.

Some of the existing military applications are the following:

Radar Absorbing Materials/Signature Reduction Technology successfully applied for stealth air and water vehicles tends to be extended for ground vehicles too.

It is perhaps a little unfortunate that the stealth bomber (US, B2) and stealth fighter (US, F117) have promoted the idea that stealth is solely an air platform

subject, concerned with radar absorbent material (RAM) or faceted designs which scatter radar energy. Both aircraft have very poor aerodynamic properties (stability and agility) and would be vulnerable to most fighter aircraft, especially in daylight. The poor aerodynamic performance is a result of the compromises that stealth design imposes. The same is true of the sea-keeping properties of stealth frigates trialled by several nations.

It is mentioned that the signature reduction is not the exclusive domain of the technically advanced nations or the regular forces; the Balkan campaigns in the 1990s demonstrated the effective use of hasty signature abatement techniques (HSAT) by the peacekeeping force's adversaries.

The infra red (IR) spectrum is widely used by surveillance devices which passively observe the radiated energy from a target. The two most common wavebands are 8-14um and 2-5um. Signature reduction in these wavebands is clearly an important aim. Armoured Fighting Vehicles (AFV) offers a good example; many AFVs have been modified to reduce their IR signature by the following techniques:

- Wheels and track laying running gear will get hot and radiate. This signature can be reduced by fitting skirts over these areas to block direct vision of their radiated signal.
- An AFV in dusty conditions produces a plume of dust to its rear. This plume is reduced by careful skirt design and strakes (wing-like protrusions) that make eddies of air to deflect the dust downwards. The dust plume is often near the vehicle exhaust gas plume. Thermal imagers operating in the 8-14um band do not "see" hot gas. They will however see dust that is heated by hot exhaust gas. Considerable signature reduction is achieved by preventing the dust plume and exhaust plume mixing.
- Surfaces that may get warm can be painted with low emissivity paint to reduce the IR signature. But most low emissivity surfaces tend to be very shiny and so a compromise is required.

The visual signature can be reduced by careful use of camouflage and by avoiding excessively large platforms or weapons. Certain shapes (such as the long straight horizontal gun tube of a main battle tank) do not occur often in nature. These are best avoided or disguised by covers. AFV hull sizes have increased considerably in the last 20 years making visual signatures very large. More advanced techniques including active signature control may potentially be available in the 2025 timeframe.

Acoustic stealth has been applied to hunter killer submarines for many years. These platforms are tested for acoustic emissions and any vibrations tracked down and fixed using anti-vibration mounts and materials. The entire submarine is coated in rubber anechoic tiles to reduce its reflection signal from sonar. Helicopters often have distinct rotor slap noises which radiate far beyond the visual range (Chinook and Cobra being good examples). Many AFVs have rubber track pads to give the crew a better ride on hard surfaces; these pads also reduce the vehicle vibration and noise signature.

To reduce the **radar signature of an AFV** through design, several simple modifications are possible. Masking the wheels and tracks from direct view will eliminate the Doppler signal this produces. Reducing the number of facets in the

armour which face outwards will reduce corner reflections. The gun tube is a good reflector at almost every angle when viewed side-on. To scatter energy upwards or downwards away from the original radar beam direction, a diamond section cover can be placed over the gun tube. APCs and similar box-shaped vehicles will benefit from having the sides designed to lean outwards at the top of the hull.

The advanced armours represent another application within the materials area. Advanced armours are an integral part of the development of protective systems to maximise combat survivability. The role of advanced armours up to and beyond 2025 is intrinsically linked to the types of threat involved and also to the demands of the system to be protected.

Targets divide into two main areas - vehicles and personnel. The main use of advanced armours is likely to continue to be AFVs, though with possibly some use for aerial vehicles such as helicopters. Body armour will continue to be concerned with protection of personnel from the short range threats, particularly those encountered in urban fighting. For the latter, human factors including ergonomic design will be increasingly important.

The continuing trend for forces towards expeditionary warfare, and the the requirement for rapid deployability that this implies, will lead to a continuing demand for lighter armour with better protective power.

The types of weapon against which advanced armours are required to protect are likely to be broadly similar to those encountered today. The materials chemistry underpinning the materials used for modern armours, principally ceramics, is a relatively mature, slow evolving science. Newer materials such as metal matrix composites may have some limited uses – for example as anti bomb blast materials in aeroplane holds - but are unlikely to offer a serious general alternative to ceramics in the 2025 timeframe.

Modern technologies in armour design concentrate on controlling and diffusing the shaped charge jet (a jet of material, usually copper, that can travel at velocities of up to 12 km/s) through the body of the protective armour so that penetration is attenuated. Present developments focus on two main methods to do this - reactive armour and electric armour.

Reactive armour was developed by Soviet bloc forces, particularly the former Soviet Union and East Germany. It consists of a sandwich of explosive material between steel armour plates and functions by dispersing the shaped charge jet by detonation of the explosive sandwich. Current reactive armours are likely to have been developed by many potential adversaries in addition to the former Warsaw Pact nations, especially countries like North Korea and China where the principal drawback of reactive armour – collateral damage caused by flying plates – is less of an issue. Weapons designed to counter reactive armour, for example tandem shaped charge warheads, have already been developed and are likely to be mature technology by 2025.

An alternative to reactive armour is to diffuse the effect of the shaped charge jet by an electrical potential applied between the interior and exterior of the armour - so called electrical armour systems. This has the benefit that collateral damage is minimal. Systems employing this type of defence require a suitable, significant,

pulsed power supply. Less sophisticated forces are likely to continue development of hard kill Defensive Aid Suite (DAS) systems such as have been developed by the former Commonwealth of Independent States (CIS) (e.g. Arena) as a protection against threats such as anti-tank guided weapons. Within the next 20 years it is likely that the ability to produce fully dense, high performing armour ceramics will have migrated to developing countries. This is likely to give them an enhanced defensive capability. Electric armour will be fielded (planned) on UK vehicle platforms within the next 5-10 years. Active DAS technologies are likely to be exploited by "technologically-aware" forces. These systems are likely to include intelligent effectors that can independently intercept incoming anti-tank guided weapon (ATGW).

The pace of development of new armour materials is likely to be slow. The trend in the next 20 years will for technologically less advanced countries to catch up with the West, and indeed to take on an increasing proportion of manufacturing for Western nations. In terms of enhanced protection for men and vehicles, the focus is likely to be on further refining explosive reactive armours, and developing the power supply and storage technology for effective electric armour. The balance of advantage, currently slightly in Western nations' favour, is unlikely to shift significantly by 2025.

References:

- [1] Quoted by Henrotin, J., *Vulnérabilités des sociétés techniciennes et contre-terrorisme*, Revue Stratégique, "Terrorisme et stratégie" - n°85, May 2005.
- [2] FRIEDMAN, M., FRIEDMAN, G., **Future of War. Power, technology and American world dominance in the twenty first century**, St. Martin's Griffin, New York, 1998.
- [3] *Army Science and Technology for Homeland Security: Report 2 -- C4ISR*, Committee on Army Science and Technology for Homeland Defense -- C4ISR, National Research Council, The National Academies Press, Washington, D.C.
- [4] *Avoiding Surprise in an Era of Global Technology Advances*, Committee on Defense Intelligence Agency Technology Forecasts and Reviews, National Research Council, The National Academies Press, Washington, D.C..
- [5] GANSLER, Jacques S., ETTER, Delores M., Dr., *Statement before senate armed services committee emerging threats and capabilities*, Subcommittee Science and Technology Overview, April 20, 1999.
- [6] *Long Term Requirements Study Technology Forecast*, Future Security Environment Symposium, NATO C3A Agency, 2-3 MAY 2006, Hague.
- [7] James, D.A., *The Defence Industry and Transformation: A European Perspective* in S. Hamilton S.D. (ed.), *Transatlantic Transformations: Equipping NATO for the 21st Century*, Washington DC: Center for Transatlantic Relations, Johns Hopkins University, 2004).

- [8] *Avoiding Surprise in an Era of Global Technology Advances*, Committee on Defense Intelligence Agency Technology Forecasts and Reviews, National Research Council.
- [9] ARQUILLA J. and RONFELDT D., **Networks and netwars. The future of terror, crime and militancy**, Rand Corp., Santa Monica, 2001.
- [10] POPA V., *Tehnologie și inteligență în conflictele militare*, Universitatea Națională de Apărare, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate.

DIMENSIUNEA SOCIALĂ A SISTEMULUI MASS-MEDIA

Georgiana CSERI*

Mass-media reprezintă totalitatea mijloacelor tehnice de comunicare în masă a informațiilor (televiziune, radio, ziare, reviste, cinematografe, publicații, disc-uri, etc.).

Mass-media este principala sursă de informare a populației și de aceea reprezentanții presei (canalul prin care se transmite informația) trebuie să înțeleagă corect mesajele transmise de la locul producerii evenimentelor sau din eventualele conferințe de presă ulterioare.

Mass-media sunt foarte eficiente pentru transmiterea informației și pentru cunoașterea primă, dar discuțiile interpersonale sunt cele care contribuie cel mai mult la schimbările de opinii și de comportament.

Opiniile, concepțiile, atitudinile indivizilor au în mare măsură un caracter social, sugerând o anumită cultură de grup.

Comunicarea într-un grup a unui mesaj care este potrivit normelor grupului, nu poate duce la o modificare de esență a opiniilor, atitudinilor. Mai repede se va înregistra o schimbare de atitudine față de emitent.

Comunicarea mediatică are loc într-un context social, recepția mesajelor nefiind privită ca un fenomen individual.

Comunicarea mediatică așează în centrul atenției publice probleme sociale, persoane pur și simplu. Multe aspecte sunt lăsate în umbră, ignorate.

Studiate cel mai adesea printr-o grilă interpretativă generată de conceptul multifuncțional numit schimbare, *mass-media* pot fi considerate ca fiind importante instrumente ale *stabilității* unei societăți.

Se poate constata că, deși au suferit continuu ameliorări, modernizări ori chiar salturi tehnologice, mijloacele de comunicare de masă, pe importante perioade de timp, n-au fost transformate radical, constituind sisteme relativ stabile. Această stabilitate a sistemului *mass-media* este un corolar al capacității sale continue de a oferi *funcții* necesare existenței și reproducerii sistemului social.

Funcțiile pe care sistemul *mass-media* le oferă la nivel social consolidează, deci, stabilitatea sa și, atâta vreme cât societatea le reclamă drept necesare, cu oricâte schimbări tehnologice ale unor mijloace, cu oricâte modificări impuse de noi realități științifice dedicate comunicării, sistemul mediatic va supraviețui.

Mass-media fixează agenda publică. *Mass-media* “ridică” sau “coboară” oameni și institutii.

Ca urmare a sistemului de selecție, *mass-media* desemnează prioritatea subiectelor în discuție de pe ordinea de zi.

Ca efect mediatic, *dimensiunea socială* reprezintă un aspect pozitiv. *Mass-media* contribuie esențial la diseminarea informației. Totuși la nivel general s-a observat și un efect negativ. Ca urmare a consumului mediatic, distanța dintre “cei

* Doctorand, Universitatea Națională de Aparare „Carol I”

care știu” și “cei care nu știu” se mărește. Din studiile făcute, s-a constatat că “cei care știu” sunt oamenii cu educație superioară. Ei se țin la curent cu fenomenele sociale, mai ales prin lectura presei. “Cei care nu știu” se informează mai ales prin intermediul televiziunii. Evident că “cei care știu” au mai multe șanse să fie bine informați decât “cei care nu știu”.

Prin consumul mediatic, persoanele cu un statut social-economic înalt (venituri ridicate și educație superioară) acumulează mult mai rapid mai multe cunoștințe decât persoanele cu un statut social inferior.

În funcție de raporturile dintre mass-media și public apar două variante de agendare: prin “*agenda mediatică*” și prin “*agenda publică*”. Ambele variante sunt luate în considerare în cazul ipotezei pe care se bazează *teoria agendării*: publicul dă importanță exact acelor subiecte care se bucură de atenția mediatică.

Agenda mediatică precizează evenimentele și stabilește o ierarhie a interesului public. În privința *agendei publice*, lucrurile sunt mai complicate decât în cazul *agendei mediatică*. De ce? Pentru că publicul nu are o agendă unică. În plus, nu poate fi vorba de un singur tip de agendă.

De fapt, după *teoria agendării* descoperită în anii ‘70, studiile ulterioare ale sociologilor și psihologilor au reliefat că, este vorba de trei agende:

1. Agenda personală sau intrapersonală, care conține subiecte, obiective exclusiv personale;
2. Agenda interpersonală conține obiective importante pentru contactele sociale;
3. Agenda comunității; subiectele sunt de interes general.

Tot în anii ‘70, Noelle Neumann, o cercetătoare germană, a elaborat *teoria spiralei tăcerii*. Ea a plecat de la faptul că influența mediatică este foarte greu de dovedit, pentru că opinia publică obliga individul să se rețină și să nu-și dezvăluie opțiunile proprii. În viziunea cercetătoarei, individul are un astfel de comportament pentru că el consideră mai importante opiniile majorității.

Teoria denumită “*spirală tăcerii*” a reușit să contribuie la studierea unor aspecte esențiale pe care le are comunicarea prin media asupra publicului:

1. Teama de izolare poate contribui la trecerea sub tăcere a opiniilor minoritare.
2. Mesajele mediatică care acordă atenție aceluiași subiecte produc o anumită uniformizare a preocupărilor publicului.
3. Influența mediatică este mai mare decât se crede în general. Această afirmație este valabilă în special în țările cu o democrație exersată în timp.
4. Izolarea opiniilor minoritare favorizează procesul integrării sociale.

Studii ulterioare au dus la nuanțarea concluziilor despre *prăpastia cognitivă*:

- a) Dacă este vorba despre un subiect de interes general, nivelul de educație este mult mai puțin important decât în cazul unor subiecte de interes general redus.
- b) Dacă subiectul privește un conflict social, se poate vorbi de o distribuție egală a informației.

Mass-media servesc drept conector între agenții care doresc să-și vândă produsele sau serviciile și potențialii clienți interesați să le cumpere. Singura dificultate pentru cumpărătorii de spațiu publicitar o reprezintă alegerea suportului pe care va fi promovat produsul, pentru că, oricât de elocvent și original ar fi mesajul

publicitar, eșecul va fi garantat dacă nu ajunge la consumatorii interesați. Cu atâtea zeci de forme de manifestare mass-media (ziare, reviste, radio, televiziune, afișe, fluturași, broșuri, poșta directă etc), a devenit o necesitate studiul prealabil al avantajelor și dezavantajelor fiecăreia. Principalele criterii luate în considerație de către specialiștii în publicitate, enumerate și de Joseph R. Dominick, sunt: *audiența, frecvența, selectivitatea și eficiența*.

Televiziunea, pentru că deocamdată ocupă încă prim-planul mediatic și atrage atenția în cel mai provocator grad, este considerată de mulți cercetători drept principal sintetizator și interpret al ideologiei dominante, influențând astfel “modul în care oamenii descifrează chiar și cele mai fundamentale trăsături ale societății lor. Acestea includ nivelurile de violență ale societății, compoziția și rolurile rasiale și sexuale, așteptările și alternativele politice”.

George Gerbner și Larry Gross susțin că televiziunea “este o agenție a ordinii consacrate și, ca atare, servește în primul rând la extinderea și menținerea, mai degrabă decât la modificarea, amenințarea sau slăbirea concepțiilor, convingerilor și comportamentelor convenționale. Principala ei funcție este aceea de a răspândi și a stabiliza configurațiile sociale”.

Asemenea fraze, dacă nu au rolul de a nedumeri de-a dreptul, oricum, pun serioase și mari semne de întrebare cititorului care vede cel mai adesea în televiziune principalul său canal de informație și de divertisment. Să spunem, deocamdată, că această viziune ”ideologică” referitoare la televiziune s-ar putea să nu acuze pe nimeni, s-ar putea ca, în măsura în care mass-media au apărut ca urmare a împlinirii unui set de condiții politice, economice și culturale, în mod obiectiv, comunicarea să fie „dependentă” de societatea care-i facilitează evoluția, mai ales comunicarea de masă.

Concluzii

În concluzie, noțiunea de mediatizare se referă la completarea aceluși spațiu dintre noi și alți oameni, grupuri, organizații, evenimente, proces asigurat de mass-media ca instituții care intermediază conectarea noastră la realitatea înconjurătoare.

Mass-media este o forță în orice stat al lumii, fiind principala sursă de informare a populației, bucurându-se de încrederea acesteia.

Bibliografie:

- [1]. **Dicționarul Explicativ al Limbii Române**, NODEX, 21 Aug. 2004.
- [2]. COMAN Mihai, „Introducere în sistemul mass-media”, Editura Polirom, 2004.
- [3]. CUILENBURG, S.J., **Știința comunicării**, București, Humanitas, 1998.
- [4]. NEWSOM Doug, VANSLZKE Turk Judy, KRUCKEBERG Dean, „Totul despre relațiile publice”, Editura Polirom, 2003.
- [5]. NICULAE Tudorel, GHERGHITĂ Ion, GHERGHITĂ Diana, **Comunicarea organizațională și managementul situațiilor de criză**, Editura Ministerului Administrației și Internelor, 2006.
- [6]. ZANFIR C. și VLĂSCEANU L., **Dicționarul de Sociologie**.

CERCETAREA DISCIPLINARĂ ȘI APLICAREA SANCTIUNILOR DISCIPLINARE

Aurel DAMȘA*

An intrinsic component of the system of human values – discipline - defined as the totality of behavior rules historically imposed by society and demanded from all its members - has a necessary imperative character.

Disciplinary sanctions are strictly and bindingly provided in the law and their enforcement regarding the duration and the quantum has to be applied in full compliance with the legal procedures, taking into account the following criteria of individuality: the causes and the gravity of the trespassing from the military discipline, the circumstances in which it occurred, degree of guilt and consequences, general behavior as well as the prior records of disciplinary sanctions of the person involved.

Sanctiunile disciplinare constituie mijloace de constrângere prevăzute de normele speciale, având ca scop apărarea ordinii disciplinare, dezvoltarea spiritului de răspundere pentru îndeplinirea conștiințioasă a îndatoririlor de serviciu și respectarea normelor de comportare, precum și prevenirea producerii unor acte de indisciplină. Ca și sancțiunile de drept penal, sancțiunile disciplinare sunt prevăzute expres și limitativ în lege iar aplicarea lor sub aspectul duratei și al cuantumului trebuie să se facă cu respectarea riguroasă a dispozițiilor legale. Ținându-se seama că sancțiunile sunt enumerate în mod gradual de la cea mai blândă la cea mai severă, urmează ca la individualizarea uneia dintre ele, pentru a corespunde abaterii săvârșite trebuie să se recurgă la anumite criterii: cauzele și gravitatea abaterii de la disciplina militară, de împrejurările în care aceasta a fost săvârșită, gradul de vinovăție și consecințele abaterii, comportarea generală precum și de existența în antecedentele persoanei a altei sancțiuni disciplinare.

Având în vedere faptul că norma generală prevede sancțiunile generale care pot fi aplicate conform Codului muncii, în baza art. 264 alin.2 din norma mai sus menționată, regimul sancționator specific cadrelor militare este menționat în art. 33 din Statutul cadrelor militare[1]. Conform art. 39 din Regulamentul disciplinei militare: „pentru abateri de la disciplina militară neîndeplinirea îndatoririlor, încălcarea normelor de conduită militară, a regulilor de conviețuire socială, cadrelor militare li se pot aplica următoarele sancțiuni:

a) *avertisment*;

Este sancțiunea cea mai ușoară cu un predominant efect precumpănitor moral aplicată pentru militarii care au săvârșit o abatere disciplinară pentru prima dată fără intenție și de mică importanță.

b) *muștrare scrisă*;

Este o sancțiune disciplinară, cu caracter moral, care se aplică pentru neîndeplinirea atribuțiilor de serviciu care nu afectează esențial atribuțiile esențiale ale postului sau funcției și reprezintă o sancțiune mai aspră decât avertismentul.

* Locotenent-colonel, Unitatea Militară nr. 02565, Cluj Napoca

c) *retrogradarea în funcție*;

Se aplică cadrelor militare în activitate în situația neîndeplinirii *in mod repetat* a atribuțiilor de serviciu, atunci când dovedesc constant lipsa de exigență și de răspundere pentru menținerea și întărirea disciplinei militare. În legătură cu această sancțiune, mai severă, remarcăm că aceasta are și un caracter material alături de cel moral. Prin retrogradarea din funcție militarul conform aprecierilor noastre ar putea fi în următoarele situații:

- o prima situație ar fi retrogradarea dintr-o funcție de conducere într-o funcție de execuție, de același grad al funcției, atingându-se astfel scopul material al sancțiunii.

- în a doua situație, ar fi posibil doar retrogradarea unui cadru militar numit într-o funcție al cărei grad este cel puțin cu un nivel mai mare decât gradul pe care îl deține.

d) *amânarea înaintării în gradul următor pe timp de 1-2 ani*;

Această sancțiune aplicabilă cadrelor militare are un deosebit efect moral deoarece prin aplicarea acesteia indirect se amână și promovarea corelativă într-o funcție superioară.

a) *trecerea în rezervă*.

Este sancțiunea disciplinara maximă, cea mai severă care aplicată cadrelor militare presupune îndepărtarea cadrului militar vinovat din structurile ministerului apărării naționale. Aceasta are un profund caracter material și moral în același timp asupra efectelor produse. Această sancțiune se aplică atunci când se comit abateri grave de la prevederile regulamentelor militare sau ale altor dispoziții legale.

b) *repatrierea – ca propunere de lege ferenda*

În misiunile internaționale la care participă armata României este folosită ca terminologie „*repatrierea*”. Instituția repatrierii este uzuală ca finalitate a îndeplinirii misiunilor încredințate și de asemenea, ca o măsură medicală impusă în situația unor decese, invalidități, vătămări corporale sau apariției unor boli a căror tratament sau intervenții chirurgicale nu pot fi efectuate în zona de operații. Totuși, ca o măsură conexasă aplicată în misiunile multinaționale, în special, în situația săvârșirii unor abateri disciplinare s-a dispus, uzual, repatrierea. De cele mai multe ori aceasta dispunându-se fără efectuarea procedurii imperativ prevăzute de Regulamentul disciplinei militare. Analizând în profunzime efectul repatrierii, aceasta ar trebui să conțină ca și măsură complementară, suportarea tuturor cheltuielilor efectuate cu această operațiune, inclusiv cu înlocuirea militarului repatriat. (norme pe linie logistică și medicală)

Cadrelor militare în rezervă/în retragere, pentru comportare nedemnă, când sunt îmbrăcate în ținuta militară, li se poate anula dreptul de a o purta[2].

Prin lege specială pot fi stabilite diferite regimuri sancționatoare pentru statutele profesionale. De la aceasta regulă există o singură restricție privind stabilirea unor alte sancțiuni decât cele stabilite prin dreptul comun și anume: „amenzile disciplinare sunt interzise”.

În anexa nr. 3 sunt prezentate comparativ sancțiunile disciplinare prevăzute de lege aplicabile pe categorii și statute profesionale.

Sanționarea disciplinară a militarilor se face potrivit unor *reguli procedurale* care au ca scop, pe de o parte, eficiența combaterii unor comportări deviante în cadrul sistemului militar, iar pe de altă parte, de a garanta stabilirea exactă a faptelor și de a asigura dreptul constituțional la apărare al militarilor, evitându-se astfel aplicarea de sancțiuni injuste.

Acțiunea disciplinară se finalizează cu decizia de sancționare și are drept efect executarea sancțiunii de către militarul vinovat, nu este o acțiune în sens juridic, ci o prerogativă a comandantului avându-și temeiul în raportul juridic al exercitării profesiei de militar.

Procedura de aplicare și executare a sancțiunilor disciplinare are mai multe etape aflate într-o succesiune logică și intercondiționare reciprocă, aceasta avându-și temeiul juridic în prevederile normelor juridice interne.

Sesizarea sau autosesizarea constituie actul prin care autoritatea competentă să dispună începerea demersurilor de constatare și cercetare a abaterii și aplicare a sancțiunilor disciplinare. Actul de dispoziție al comandantului se înscrie în Ordinul de zi pe unitate și își urmează procedura legală de executare conform normelor legale. Militarul, autor al faptelor ce constituie abateri disciplinare, este obligat să raporteze imediat comandantului nemijlocit despre săvârșirea acestora. De asemenea, orice persoană din unitate sau subunitate are obligația de a raporta ierarhic orice acte sau fapte care constituie abateri disciplinare. Constatăm ca element de noutate incriminarea în noul Regulament al disciplinei militare, la art. 42 alin.1 lit. m, în similar cu Codul Penal, calitatea de învinuit este atribuită autorului, coautorului și *instigatorului* [3].

Norma generală prevăzută la art. 267, alin.1 din Codul Muncii, prevede că „nici o sancțiune disciplinară, cu excepția avertismentului scris nu poate fi dispusă mai înainte de efectuarea cercetării disciplinare prealabile”. În caz contrar, sancțiunea va fi nulitatea absolută a măsurii respective. Această prevedere este preluată și norma specială, respectiv în Regulamentul disciplinei militare, aplicându-se și cadrelor militare cu specificarea faptului că *cercetarea și judecarea* faptelor săvârșite de către cadrele militare se efectuează în mod obligatoriu de către consiliile de onoare sau de judecată, după caz. Activitatea acestora o vom cerceta în detaliu într-un capitol ulterior.

Ascultarea cadrului militar și verificarea susținerilor sale, înainte de a i se aplica o sancțiune disciplinară, constituie o condiție esențială, a cărei aducere la îndeplinire este obligatorie, deoarece sancțiunea disciplinară poate fi aplicată numai dacă cerința legii a fost satisfăcută. Prevederea legală are caracterul unei măsuri de protecție, în scopul de a preveni aplicarea unor sancțiuni disciplinare injuste. Prevederea legală obligatorie „a cercetării prealabile disciplinare” dă satisfacție bine cunoscutului drept la apărare consacrat de normele internaționale, de Constituția României, de legislația penală, respectiv de norma generală în Dreptul Muncii.

Astfel, *Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*[4] consacră prezumția de nevinovăție și dreptul la apărare; conform art. 6, pct. 2, lit. c, „*orice acuzat are dreptul să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales*”.

Constituția Europeană din 2004, al art.II-101, pct.2, lit. a, prevede dreptul fiecărei persoane de a fi ascultată înainte de luarea oricărei măsuri individuale care ar putea să o afecteze în mod nefavorabil.

Constituția României prevede la art.24, alin.1, că dreptul la apărare este garantat. Într-o accepțiune doctrinară[5], în sens larg „*dreptul la apărare cuprinde totalitatea drepturilor și regulilor procedurale care oferă persoanei posibilitatea de a se apăra împotriva acuzațiilor ce i se aduc, să conteste învinuirile, să scoată la iveală nevinovăția sa*”.

Codul de Procedură Penală[6], la art. 6, prevede că „*dreptul la apărare este garantat învinuitului, inculpatului și celorlalte părți în tot cursul procesului penal*”. Având în vedere practica disciplinară și practica instanțelor de judecată, putem aprecia faptul că efectuarea cercetării disciplinare a militarilor este o obligație a comandantului, iar pentru cadrul militar este un drept prin care el își formulează și susține toate apărările și probele în favoarea sa, drept pe care el și-l poate exercita sau nu. Menționăm că obligația comandantului de efectuare a cercetării disciplinare este o condiție de validitate, sancționată de către instanța de judecată cu nulitatea deciziei.

Prevederile art. 52 din noul Regulament al disciplinei militare aduce un element de noutate care respectă în mod evident principiile de drept, în sensul în care fapta săvârșită de militar este prezumată a fi și abatere disciplinară și infracțiune, odată cu sesizarea organului de cercetare penală competent, comandantul dispune prin decizie suspendarea procedurii disciplinare până la soluționarea dosarului penal. În acest fel se suspendă sau întrerupe curgerea prescripției cu privire la termenele de 30 de zile, respectiv 6 luni prevăzute de art. 50 și 60 din regulament. Repunerea pe rol a procedurii disciplinare, considerăm a fi dispusă tot printr-o decizie a comandantului cu luarea în considerare a termenelor scurse înainte de suspendarea procedurii.

În aplicarea sancțiunii disciplinare, considerăm că trebuie asigurată o mare preocupare pentru *individualizarea* acesteia, de dozarea ei, ținând seama de criteriile prevăzute de lege, deoarece numai o corelare justă a sancțiunii cu gravitatea faptei este de natură să asigure asigurarea rolului educativ și preventiv al răspunderii. Astfel, la individualizarea sancțiunii trebuie să se țină seama de cauzele și gravitatea abaterii de la disciplina militară, împrejurările în care aceasta a fost săvârșită, gradul de vinovăție și consecințele abaterii, comportarea generală precum și eventualele sancțiuni disciplinare săvârșite anterior de către militarul în cauză. În aplicarea principiului de drept *non bis in idem*, menționăm interdicția legală a aplicării mai multor sancțiuni disciplinare pentru aceiași abateri.

Atât în noul, cât și în vechiul Regulament al disciplinei militare, pentru o abatere disciplinară săvârșită de militari, comandantul poate lua anumite *măsuri*[7]. Întregul articol supune o analiză deosebită considerând că e posibil să fie interpretat în mod eronat. Primul paragraf al articolului mai sus menționat vine în contradicție cu art. 40 care face mențiune expresă a sancțiunilor disciplinare, coroborat cu obligațiile comandantului de a-și îndeplini cu responsabilitate toate atribuțiile pe linia prevenirii și sancționării faptelor disciplinare având obligația de a nu diminua gravitatea acestora sau a tolera manifestările antisociale. „A atrage atenția”, nu este o măsură disciplinară și ca urmare nu poate fi aplicată în cazul unei abateri disciplinare chiar de

mică intensitate. În ce privește celelalte două paragrafe ale articolului mai sus menționat, putem aprecia faptul că în situația săvârșirii unei abateri comandantul, poate aplica, după evaluarea elementelor abaterii, sancțiunea disciplinară – avertismentul. Pentru toate celelalte sancțiuni prevăzute de regulament este imperios necesar efectuarea unei cercetări prealabile, urmând ca în situația în care se constată vinovăția să se aplice sancțiunea disciplinară sau să se înainteze ierarhic propunerile de sancționare disciplinară conform anexei la regulament. Procedura „cercetării și judecării” prevăzută de art. 57 din regulament „cercetarea și judecarea faptelor se face de către consiliile de onoare sau consiliile de judecată, după caz”, vin în contradicție cu prevederile celor două regulamente, în special în ce privește competența judecării faptelor și în ce privește hotărârile care pot fi luate de aceste consilii. Regulamentele consiliilor de onoare și consiliilor de judecată vor fi abordate într-un capitol viitor.

Regulamentul disciplinei militare reglementează *două termene* diferite, în interiorul cărora comandantul va putea să sancționeze cadrele militare care au săvârșit abateri de la disciplina militară, astfel: primul - de 30 de zile calendaristice și al doilea - de 6 luni. Primul termen curge de la data la care comandantul a luat la cunoștință despre săvârșirea abaterii disciplinare, acest lucru fiind stabilit prin dată certă. Curgerea termenului de 30 de zile calendaristice conduce la prescrierea dreptului de a aplica sancțiuni disciplinare, sub sancțiunea nelegalității măsurii. Termenul de 6 luni curge de la un moment obiectiv, respectiv, data săvârșirii abaterii disciplinare. Apreciem că, în interiorul acestui termen se va încadra și termenul de 30 de zile. Astfel, acest termen va înceta anterior celui de 6 luni sau cel mult, poate înceta concomitent. Este evident faptul că, prin curgerea acestui termen, consecința este prescrierea dreptului de aplicare a sancțiunii disciplinare. Considerăm că aceste termene sunt termene de prescripție a răspunderii disciplinare, ele fiind susceptibile de întrerupere sau suspendare în condițiile dreptului comun.

Decizia privind aplicarea unei sancțiuni disciplinare se emite în formă scrisă, conform modelului din regulament și se comunică în mod obligatoriu, în scris, cadrului militar, respectându-se procedura civilă.

Regulamentul disciplinei militare prevede posibilitatea amânării sau suspendării executării sancțiunilor disciplinare, în anumite situații (la criză, război, calamități naturale, internări în spital, efectuarea unui tratament medical sau în alte situații obiective). Suspendarea sau amânarea executării pedepsei sunt măsuri care implică întârzierea executării sancțiunii față de termenele legale pe o anumită perioadă determinabilă, până când situația revine la normalitate. Apreciem că, sancțiunile disciplinare – avertismentul și mustrarea scrisă sunt sancțiuni care se consumă odată cu aplicarea lor, în acest sens, suspendarea sau amânarea executării nu ar avea efect.

Anularea sancțiunii disciplinare este o măsură luată de comandantul care a aplicat sancțiunea considerată eronată, fără temei legal sau aplicată asupra altei persoane, prin care sancțiunea disciplinară este desființată, retroactiv, de la data emiterii deciziei de sancționare.

Sancțiunile disciplinare produc efecte juridice de la data aplicării până la data *radierii* acestora. Considerăm că, *radierea* este un termen sinonim cu reabilitarea -

termen uzual în domeniul dreptului penal. Radierea poate fi de drept, conform termenelor prevăzute la art. 66 din regulament sau ca recompensă acordată de comandant pe baza unor motive temeinice, aplicabilă doar anumitor sancțiuni disciplinare. Radierea face să înceteze consecințele, decăderile și interdicțiile rezultate din aplicarea unei sancțiuni, îndepărtând, inclusiv starea de recidivă. Radierea sancțiunii disciplinare este relevantă în ceea ce privește abaterile repetate, care pot atrage sancțiuni mai aspre.

Cadrele militare împotriva cărora s-au aplicat sancțiuni disciplinare, nemulțumiți, se pot adresa comandantului nemijlocit a celui care a emis decizia de sancționare printr-un raport scris motivat, în termen de 30 de zile lucrătoare prin care contestă măsura aplicată. Aceasta constituie o cale de atac cu o jurisdicție specială, internă, suspensibilă și prealabilă acțiunii în contencios administrativ. Comandantul, astfel sesizat, urmare de rezultatul constatat de către comisia de cercetare, *menține, anulează sau aplică o altă sancțiune disciplinară*. Considerăm că, prin calea de atac trebuie respectat principiul de drept conform căruia nu se poate agrava situația prin propria cale de atac.

Este evident că, urmare a reglementărilor militare, contestația privind hotărârea de sancționare pronunțată de un organ de jurisdicție specială (comisie, consiliu de onoare sau judecată), este de competența instanțelor de contencios administrativ și nu a celor de jurisdicție a muncii. Cu privire la nivelul instanțelor de contencios administrativ, competentă să soluționeze cauza în fond este a tribunalului, iar în recurs, curtea de apel. Exercițând controlul asupra temeiniciei și legalității actului de sancționare, organul de jurisdicție este îndreptățit și totodată obligat în baza rolului său activ să examineze cauza sub toate aspectele de fapt și de drept.

Bibliografie:

- [1] **Legea nr. 80 din 11 iulie 1995, privind statutul cadrelor militare**, publicată în Monitorul Oficial, nr. 155 din 20 iulie 1995.
- [2] **Ordinul ministrului apărării naționale nr. M-146/2003**, „privind ocaziile în care se poartă uniformă militară de către cadrele militare în rezervă și în retragere”.
- [3] „Instigarea altor militari sau favorizarea cu intenție a acestora la săvârșirea de fapte care constituie abateri disciplinare”, art. 42 alin.1 lit. m din Regulamentul disciplinei militare, aprobat prin Ordinul ministrului apărării naționale nr. M-26 din 6 martie 2009, publicat în Monitorul Oficial nr. 187 din 25 martie 2009.
- [4] Convenția constituie instrumentul juridic fundamental al Consiliului Europei. A fost semnată la Roma, în 1950 și a intrat în vigoare la 3.09.1953. Convenția a fost ratificată de țara noastră prin Legea nr. 30/1994 și a intrat în vigoare la 20.06.1994.
- [5] TĂNĂSESCU, Elena Simina, CONSTANTINESCU, Mihai, IORGOVAN, Antonie, MORARU, Ion, **Constituția României revizuită-comentarii și explicații**, Editura All Beck, București, 2004.
- [6] Codul de Procedură Penală din 1968, republicat în Monitorul Oficial nr.78 din 30.04.1997.

[7] Art. 55 alin.1 lit. m din Regulamentul disciplinei militare, aprobat prin Ordinul ministrului apărării naționale nr. M-26 din 6 martie 2009, publicat în Monitorul Oficial nr. 187 din 25 martie 2009, prevede următoarele măsuri:

a- să atragă atenția subordonatului asupra faptei săvârșite și a consecințelor acesteia și să indice modul de comportare în viitor;

b- să aplice o sancțiune disciplinară, conform competențelor sau să facă propuneri pentru sancționarea disciplinară de către persoanele care au această competență;

c- să facă propuneri sau să ordone cercetarea și judecarea faptei în consiliul de onoare ori în comisia de cercetare prealabilă conform competențelor prevăzute de actele normative în vigoare.

DIFERENȚELE ÎNTRE CRIMELE DE RĂZBOI ȘI ABATERILE DISCIPLINARE

Aurel DAMȘA*

The norms of the international law regulate the international relations with penal character, thus, establishing the acts that affect the interests of the international community, the sanctioning of these acts, as well as the rules of cooperation in the incrimination process, discovery and sanctioning of these acts.

From the point of view of protected values, respectively the law norm and the corresponding obligation that have been trespassed, the international breaking bears a division as follows: in international crime and international contraventions. The international crimes are also called international contraventions by nature, and the international flouting is called conventional contraventions. The international crimes, by their gravity, represent the most important category of international contraventions.

Răspunderea juridică este o formă și parte integrantă a răspunderii sociale al cărei specific constă în faptul că, derivând din încălcarea unei reguli de drept ea incubă obligativitatea suportării unei constrângeri de stat al cărei intervenții are ca unic temei abaterea de la norma juridică.

Prin forme sau feluri ale răspunderii juridice se înțeleg moduri de manifestare ale acesteia determinate de diverse criterii și factori interdependenți și interferenți cum sunt: valorile sociale lezate, tipuri de normă juridică a cărei dispoziție a fost încălcată, natura faptei ilicite și a normei încălcate, gradul de pericol social al faptei, caracterul sancțiunilor, scopul urmărit, etc. Vom încerca în ceea ce urmează să abordăm două din formele răspunderii juridice, foarte succint răspunderea disciplinară și mai în profunzime răspunderea penală cu specificul ei internațional.

Răspunderea disciplinară, poate fi definită ca o instituție specifică dreptului muncii și constă într-un ansamblu de norme legale privind sancționarea faptelor de încălcare cu vinovăție de către orice persoană încadrată, indiferent de funcție sau postul pe care-l ocupă, a obligațiilor asumate prin raporturile de muncă sau de serviciu, având un caracter, specific național.

Abaterea disciplinară este o faptă în legătură cu munca și care constă într-o acțiune sau inacțiune săvârșită cu vinovăție de către salariat, prin care acesta a încălcat normele legale, regulamentul intern, contractul individual de muncă sau contractul colectiv de muncă aplicabil, ordinele și dispozițiile legale ale conducătorilor ierarhici.

Sancțiunile disciplinare constituie mijloace de constrângere prevăzute de lege, având ca scop apărarea ordinii disciplinare, dezvoltarea spiritului de răspundere pentru îndeplinirea conștiințioasă a îndatoririlor de serviciu și respectarea normelor de comportare, precum și prevenirea producerii unor acte de indisciplină.

Răspunderea penală, ca formă a răspunderii juridice, există din momentul săvârșirii infracțiunii și constă în obligația infractorului de a suporta consecințele

* Locotenent-colonel, Unitatea Militară nr. 02565, Cluj Napoca

săvârșirii ei. Infraacțiunile reprezintă faptele cu cel mai înalt pericol social și sancțiunile aplicabile autorilor lor, respectiv pedepsele, sunt deosebit de grave comparativ cu alte sancțiuni juridice, aceasta putând îmbrăca atât specificul național cât și cel internațional.

Cadrul normativ internațional privind răspunderea penală a persoanei fizice reprezintă o parte integrantă a cadrului normativ general internațional. Reguli de maximă generalitate, principiile fundamentale ale dreptului internațional contemporan sunt recunoscute expres sau tacit de toate statele lumii ca obligatorii pentru acestea în relațiile de cooperare dintre ele. Alături de normele dreptului internațional, acestea sau format într-un proces istoric îndelungat, ca efect al formării și dezvoltării statelor și al relațiilor dintre ele, fiind rezultatul unui proces de maximă abstractizare și generalizare a normelor de drept internațional public, având o natură identică cu cea a normelor de drept internațional, adică sunt expresia de voință a statelor. Acestea formează, totodată, temelia întregului sistem de norme și instituții ale dreptului internațional contemporan, toate statele fiind obligate să acționeze în sfera vieții internaționale pe baza respectării stricte a principiilor fundamentale. Încălcarea unuia din aceste principii duce la violarea tuturor celorlalte, generând prejudicii păcii și cooperării internaționale. În centrul acestui sistem se află principiul suveranității, dreptul popoarelor la autodeterminare, toate celelalte principii constituind consacrarea în dreptul internațional a unor aspecte esențiale sau forme de protejare a acestora, creând condițiile necesare exercitării drepturilor esențiale ale statelor, ale popoarelor în relațiile lor reciproce.

Principiile generale de drept sunt menționate în art. 38 din statutul Curții Internaționale de Justiție, ele putând fi aplicate în soluționarea unor spețe deduse în fața Curții. De asemenea, principiile dreptului internațional contemporan sunt expres consemnate într-o serie de acte internaționale, în primul rând art. 2 al Cartei ONU, în alte tratate multilaterale generale sau regionale și în unele rezoluții ale unor organizații internaționale, în special ale Adunării Generale a ONU, Actul final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa adoptat la 1 august 1975, care a consacrat decalogul principiilor fundamentale. Dreptul internațional penal este o derivată a dreptului internațional public și s-a consolidat în special după cel de-al doilea război mondial. Apariția acestei ramuri a dreptului internațional este legată într-o mare măsură de sancționarea penală a criminalilor de război și a celor care au săvârșit crime împotriva păcii și a securității internaționale prin declanșarea și purtarea unui război de agresiune. Elemente ale răspunderi penale internaționale au apărut, însă, cu mult înainte de epoca modernă. La diferite popoare, încă din antichitate, existau reguli de purtare a războiului, conform cărora erau sancționate excesele comise de trupele de invazie asupra persoanelor și asupra bunurilor acestora¹. În evul mediu, biserica catolică impune noi reguli de purtare a războiului și stabilește sancțiuni pentru încălcarea acestora. Hugo Grotius (1583-1645), promova ideea răspunderii individuale în dreptul internațional, considerând ca statul trebuie să pedepsească nu doar criminalii din interior, dar și pe cei care atentează la dreptul ginților. Instituția răspunderii internaționale penale face un pas important la începutul

¹ Crețu, Vasile, dr., **Drept Internațional Penal**, Ed. Tempus România, București, 1996.

secolului al XIX-lea, atunci când SUA instituie reguli penale referitoare la beligeranți. Astfel, *Instrucțiunile pentru armatele guvernamentale ale Statelor Unite în campanie* stabileau că: *oricine rănește în mod intenționat inamicul redus deja la neputință, îl omoară sau ordonă să fie omorât, va fi executat, dacă culpabilitatea sa este demonstrată, fie că aparține armatei Statelor Unite, fie că este un inamic capturat după comiterea crimei*. Tratatul de la Versailles din 1919 reprezintă un act important în ceea ce privește dezvoltarea dreptului internațional penal și implicit a răspunderii internaționale penale a persoanelor fizice². În baza acestui act a fost înființat un tribunal internațional care avea competența de al judeca pe fostul împărat al Germaniei, Wilhem al II-ea de Hohenzolern, pentru *ofensa supremă contra moralei internaționale și autorității sacre a tratatelor*. Deși, împăratul Germaniei nu a putut fi judecat iar dispozițiile Tratatului de la Versailles n-au fost aplicate în totalitate, acest act rămâne a fi primul în care s-a consacrat noțiunea de crimă de război și care a condamnat pentru prima dată un șef de stat pentru încălcarea normelor dreptului internațional. Prevederile tratatului de la Versailles cuprind două principii importante pentru stabilirea răspunderii internaționale a persoanei fizice: răspunderea persoanelor fizice pentru comiterea infracțiunilor internaționale și instituirea instanțelor de judecată internaționale speciale pentru judecarea și pedepsirea persoanelor vinovate. În acea perioadă răspunderea penală a persoanei fizice a fost consacrată și în *Tratatul privind interzicerea distrugerii navelor comerciale de către submarine*, încheiat la Washington în 1922. Conform prevederilor acestui tratat, persoana care se face vinovată de încălcarea prevederilor tratatului, indiferent dacă o face la ordinul guvernului sau nu va fi considerată infractor de război și va fi judecată de instanțele judecătorești ale statului care l-a capturat. În 1925 s-a adoptat, la Geneva, *Protocolul cu privire la interzicerea folosirii în război a gazelor asfixiante, toxice sau similare și a armelor bacteriologice*, iar în 1927, la Varșovia, se desfășura conferința internațională de unificare a dreptului penal unde crimele: robia, comerțul cu sclavi, falsificarea banilor, pirateria, terorismul, traficul cu femei și copii, traficul ilegal de droguri, pornografia și alte crime au fost calificate ca infracțiuni cu caracter internațional. În 1928 a fost semnat Pactul Briand – Kellog, prin care s-a interzis războiul ca mijloc al politicii internaționale; în 1929 a fost adoptată la Geneva *Convenția pentru ameliorarea soartei răniților și bolnavilor din armatele în campanie*, care stabilea pedepse pentru cei care vor încălca prevederile convenției. Toate aceste acte au fost adoptate în perioada interbelică³, iar majoritatea lor condamnau crimele de război. Deși eforturile respective au avut o importanță mare în dezvoltarea dreptului internațional penal, izbucnirea celei de-a doua conflagrații mondiale a demonstrat că aceste eforturi nu și-au atins ținta. Acest adevăr nu mai poate fi negat astăzi, când se știe că toate părțile implicate în acest conflict au comis crime, la o scară mai mult sau mai puțin largă, pe care tot ele le condamnaseră anterior. Așadar, cel de-al doilea război mondial a fost o lovitură puternică pentru dreptul internațional în general și pentru dreptul penal

² Aurora Ciucă, **Drept Internațional Public**, Ed. Cugetarea, Iași, 2000.

³ A. Năstase, C. Jura, B. Aurescu, **Drept internațional public. Sinteze pentru examen**, Ed. All Beck, București, 1999.

internațional în special. După cel de-al doilea război mondial devenise clar pentru comunitatea internațională ca eforturile sporadice în lupta contra crimelor internaționale nu sunt suficiente. Se impunea, deci, întreprinderea unor acțiuni conjugate, care să implice majoritatea țărilor lumii pentru a nu mai permite să se întâmple ceea ce este cunoscut în istorie sub numele de *cel mai sângeros conflict cunoscut vreodată de omenire*. Primul pas în această direcție a fost făcut în 1942, când a fost creată Comisia Internațională pentru Cercetarea Crimelor de Război. În același an, guvernele în exil ale statelor ocupate de naziști- Belgia, Cehoslovacia, Grecia, Iugoslavia, Luxemburg, Norvegia, Țările de jos și Polonia – semnează la Londra Declarația de la *Saint James Palace*. Declarația proclama aplicarea pedepselor tuturor vinovaților nu numai de crime de război, dar de orice violențe contra populației civile, care nu au nimic comun cu conceptual actelor de război sau al crimelor politice în înțelesul țărilor civilizate. În octombrie 1943, cele trei mari puteri aliate, Marea Britanie, SUA și URSS printr-un *Act comun*, semnat la Moscova, declară că sunt în posesia a numeroase probe de atrocități, de masacrare și de execuții masive, comise cu sânge rece de forțele hitleriste în țările ocupate. Prin același act, autorii acestor atrocități sunt avertizați că vor fi aduși la locul crimelor și judecați de popoarele pe care le-au supus violenței și masacrului. În cadrul Conferinței la nivel înalt din 4-12 februarie 1945, Wilson, Stalin și Churchill au semnat la 11 februarie *Acordurile de la Ialta* prin care se cerea pedepsirea criminalilor de război. Acordurile de la Potsdam din 2 august 1945, adoptate la Conferința reprezentanților SUA, Marii Britanii și URSS, de asemenea dispuneau deferirea criminalilor justiției. Un alt moment semnificativ îl reprezintă Acordul de la Londra din 8 august 1945 privind urmărirea și pedepsirea principalilor criminali de război. Acordul condamnă atrocitățile și crimele de război și cere pedepsirea celor ce au luat parte în mod voluntar la comiterea lor. În textul acordului se mai stipulează că persoanele vinovate de săvârșirea crimelor vor fi trimise să fie judecate și pedepsite în țările în care atrocitățile au fost comise, conform legilor acestor țări și ale guvernelor libere care s-au stabilit în țările respective, cu excepția principalilor criminali, ale căror crime sunt fără localizare geografică precisă și care vor fi pedepsiți printr-o decizie comună a guvernelor aliate.

Actului, denumit *Declarația de la Londra*, i s-a anexat Statutul Tribunalului Militar de la Nurnberg. Caracterul internațional al Tribunalului a rezultat din faptul că judecătorii din Extremul Orient, desemnați de cele patru mari puteri, reprezentau justiția în numele tuturor țărilor aliate. Trăsătura principală a acestui tribunal a fost caracterul lui unilateral, în sens că acesta era emanația puterilor învingătoare, iar competența lui consta în judecarea și pedepsirea principalilor criminali de război din partea Axei, adică din partea țărilor învinse. Aceștia erau învinuiți, în special, de comiterea crimelor contra păcii, contra umanității și a crimelor de război. Pedepsa nu era stabilită precis, dar art.27 din statut lăsa tribunalului latitudinea să pronunțe pedeapsa cu moartea sau orice altă pedeapsă pe care o socotește justă. Tribunalul Militar Internațional de la Nurnberg a pronunțat prima sentință în septembrie 1946, prin care 12 acuzați au fost condamnați la moarte, doi acuzați la câte 20 ani de închisoare, iar trei au fost achitați. Adunarea Generală a ONU a adoptat, la 11 decembrie 1946, o rezoluție prin care aprobă și confirmă principiile de drept

internațional recunoscute prin Statutul Tribunalului de la Nurnberg și prin sentințele acestui tribunal.

Lista infracțiunilor stabilite de Statutele tribunalelor militare internaționale și de sentințele acestora este completată prin convențiile de la Geneva din 1949, Protocolul Adițional I și alte documente internaționale.

Un rol preventiv au prevederile *Convenției cu privire la imprescriptibilitatea crimelor de război și a crimelor contra umanității*⁴, prin care statele părți – recunoscând că este necesar și oportun să se afirme acest principiu în dreptul internațional – au convenit să le declare ca imprescriptibile. Crimele de război, așa cum sunt definite în Statutul Tribunalului de la Nurnberg și confirmate prin rezoluțiile Adunării Generale a ONU 3(I) din 13 februarie 1946 și 95(I) din 11 decembrie 1946 și în special *infracțiunile grave* enumerate în convențiile de la Geneva, din 12 august 1949, pentru protecția victimelor de război. Crimele contra umanității, indiferent dacă sunt comise în timp de război sau în timp de pace, așa cum sunt definite în Statutul Tribunalului de la Nurnberg din 8 august 1945 și confirmate prin rezoluțiile Adunării Generale a ONU 3(I) din 13 februarie 1946 și 95(I), evicțiunea prin atac armat sau ocupație și actele inumane care decurg din politica de apartheid, precum și crima de genocid, așa cum este definită în Convenția din 1948 pentru prevenirea și pedepsirea crimei de genocid, chiar dacă aceste acte nu constituie o violare a dreptului intern al țării în care au fost comise. Sa căzut de acord că în cazul în care va fi comisă oricare dintre aceste crime, prevederile convenției să se aplice reprezentanților autorităților de stat și persoanelor particulare care participă la comiterea ei ca autori sau complici, care se fac vinovate de incitare directă la comiterea oricărei dintre aceste crime sau care participă la o înțelegere în vederea comiterii ei, indiferent de etapa la care s-ar afla, precum și reprezentanților autorității de stat care tolerează comiterea acestor crime. Statele părți la această convenție și-au asumat angajamentul să adopte toate măsurile interne care ar fi necesare pentru a permite extrădarea, în conformitate cu dreptul internațional, a persoanelor vinovate. Totodată, statele părți s-au angajat să adopte, în conformitate cu procedurile lor constituționale, măsuri legislative și de alt ordin necesare pentru a asigura imprescriptibilitatea crimelor de război și a crimelor contra umanității. La 3 decembrie 1973 Adunarea Generală a ONU a adoptat rezoluția 3074 (XXVIII) ce stabilea principiile cooperării internaționale în scopul descoperirii și pedepsirii criminalilor de război. Aceste principii stabilesc că fiecare stat are dreptul de a-și judeca cetățenii vinovați de săvârșirea crimelor de război și a celor contra umanității. Astfel, Tribunalul de la Nurnberg iar mai târziu și cel de la Tokyo, erau formate ad-hoc și în mare parte reprezentau poziția unei singure părți, mai exact – poziția învingătorilor, or, în aceste condiții exista riscul foarte mare ca o bună parte dintre criminali, cei care se află de partea învingătorilor, să nu fie judecați, astfel fiind pus sub un mare semn al întrebării *principiul legalității și cel al egalității*. Una din soluțiile propuse pentru această problemă a fost cea de instituire a unui tribunal internațional permanent. În acest sens, Adunarea Generală a ONU, a însărcinat organismul său specializat, Comisia de Drept Internațional, să redacteze în paralel

⁴ Adoptată de Adunarea Generală a ONU la 26 noiembrie 1968 prin Rezoluția 2391 (XXIII).

două proiecte: Proiectul unei jurisdicții criminale internaționale și proiectul crimelor contra păcii și securității umanității. Deși elaborate în anii 1953-1954, cele două proiecte paralele, de înființare, pe de o parte, a unei Curți criminale și, pe de altă parte, a unui Cod universal al crimelor, tergiversate de ONU, și-au găsit finalizarea în forma și conținutul actual al unui singur act, și anume Statutul Curții Penale Internaționale adoptat la Conferința diplomatică a plenipotențiarilor Națiunilor Unite asupra înființării unei Curți Criminale Internaționale, desfășurată la Roma în perioada 15 iunie – 17 iulie 1998. Așadar, cadrul normativ internațional privind răspunderea penală a persoanei fizice este format în principal din reglementările cuprinse în tratatele internaționale, însă nu este de neglijat nici rolul organizațiilor internaționale, întrucât acestora le revine un rol cheie în ceea ce privește redactarea reglementărilor respective.

Infracțiunea internațională este acțiunea sau omisiunea sancționată cu o pedeapsă pronunțată și executată în numele comunității statelor. Deci, elementele constitutive ale infracțiunii internaționale sunt: elementul material, ca act material voluntar și fizic comis numai de persoane fizice, fie sub forma unei acțiuni, fie sub forma unei omisiuni; elementul ilicit, ca element fundamental exprimat prin faptul că acțiunea este contrară dreptului internațional public; elementul subiectiv, care exprimă raportul causal dintre autor și faptă, respectiv atât voința de a acționa, cât și conștiința caracterului ilicit al faptei. Obiectul protecției prin normele de drept penal internațional este dat de interesul internațional universal, expresie a valorilor comune ale societății internaționale. După valorile ocrotite, infracțiunea internațională suportă o divizare dihotomică: *crime internaționale* și *delicte internaționale*. Crimele internaționale mai sunt denumite infracțiuni internaționale prin natură, iar delictele internaționale sunt denumite infracțiuni convenționale¹. Crimele internaționale, prin gravitatea lor, reprezintă cea mai importantă categorie a infracțiunilor internaționale. Fundamentul de organizare și reglementare a infracțiunilor internaționale prin natură este dat de formarea a trei categorii de infracțiuni internaționale cu acest specific: *crime de război*, *crime împotriva umanității* și *crimele împotriva păcii*.

Crimele de război au fost incluse în Carta Tribunalului de la Nurnberg, care se referă la Convențiile de la Geneva din 1929 și chiar la Convențiile de la Haga din 1907 referitoare la protecția victimelor războiului pe mare; ele au fost reluate și extinse în Convențiile de la Geneva din 1949 și în Protocoalele adiționale din 1977. Este vorba de protecția prizonierilor, răniților, bolnavilor, a populației civile contra încălcărilor grave, cum sunt: omuciderea intenționată, tortura sau tratamentele inumane, inclusiv experimentele biologice, cauzarea cu intenție a unor suferințe mari sau daune serioase corpului sau sănătății, distrugerea sau însușirea pe scară largă a proprietății, nejustificată de nevoile militare, efectuată ilegal sau cu intenție, obligarea unui prizonier sau a unei persoane protejate să servească în forțele inamice, sau lipsirea intenționată a unei asemenea persoane de dreptul la un proces corect și regulat, deportarea, transferul sau izolarea ilegale, luarea de ostatici. Alte categorii de crime sunt cele comise contra populației civile, a personalului sanitar sau a celui implicat în misiuni umanitare ori de menținere a păcii, folosirea de arme interzise, distrugerea obiectelor protejate, a obiectelor necesare existenței populației, a instalațiilor periculoase, ca și distrugerii extinse cauzate mediului. Sunt considerate

crime de război și o serie de acte din cele menționate, comise în timpul conflictelor fără caracter internațional.

În sensul Statutului Curții Criminale Internaționale, constituie crimă de război:

- a) Încălțări grave ale Convenției de la Geneva din 12 august 1949, adică oricare din următoarele acte, îndreptate împotriva persoanelor sau proprietății protejate de prevederile Convenției de la Geneva:
 - (i) omor cu premeditare;
 - (ii) tortura sau tratamentul inuman, incluzând experimente biologice;
 - (iii) cauzarea premeditată de suferințe sau vătămări fizice grave;
 - (iv) distrugerea de proporții și însușirea de bunuri, nejustificate de necesități militare, îndeplinite ilicit și cu violență;
 - (v) constrângerea unui prizonier de război sau a altei persoane protejate să servească în forțele armate ale unei puteri ostile;
 - (vi) privarea premeditată a unui prizonier de război sau a altei persoane protejate de dreptul la un proces cinstit;
 - (vii) deportarea sau transferul ilegal ori reținerea ilegală a unei persoane protejate;
 - (viii) luarea de ostatici.
- b) Alte încălțări grave ale legilor și obiceiurilor războiului, aplicabile în conflictele armate, în cadrul stabilit de dreptul internațional, adică oricare din actele următoare:
 - (i) atacarea intenționată a populației civile ca atare sau a civililor individuali care nu iau parte în mod direct la ostilități;
 - (ii) atacarea intenționată a obiectelor civile, altfel spus, a celor care nu sunt obiective militare;
 - (iii) atacarea intenționată a personalului, instalațiilor, materialului, unităților sau vehiculelor implicate în asistența umanitară sau în misiunea de menținere a păcii în conformitate cu Carta ONU, atâta timp cât acestea sunt îndreptățite la protecția oferită civililor sub dreptul internațional, al conflictelor armate;
 - (iv) lansarea intenționată a unui atac, știind că un astfel de atac va cauza pierderi incidentale de vieți sau rănirea civililor sau avarierea obiectivelor civile, ori să afecteze pe o arie extinsă, pe termen lung și grav, mediul înconjurător, care ar fi în mod clar excesiv în comparație cu avantajele militare, concrete, directe și anticipate;
 - (v) atacarea și bombardarea, prin orice mijloace, a orașelor, a locuințelor sau a clădirilor lipsite de apărare și care nu sunt obiective militare;
 - (vi) uciderea sau rănirea unui luptător, care, depunând armele sau rămânând fără mijloace de apărare, se predă;
 - (vii) folosirea de o manieră improprie a steagului de armistițiu, a steagului sau însemnelor militare și a uniformei inamicului sau ale ONU, precum și a emblemelor distinctive ale Convențiilor de la Geneva, cauzând moartea sau rănirea gravă a persoanelor;
 - (viii) transferul, direct sau indirect, de către Puterile Ocupante al unor părți din populația proprie în teritoriile pe care le ocupă, sau deportarea sau

transferul, parțial sau total, al populației, din teritoriul ocupat, în interiorul sau exteriorul aceluia teritoriu;

- (ix) atacarea intenționată a clădirilor religioase sau dedicate educației, artei, științei, scopurilor caritabile, a monumentelor istorice, spitalelor și a locurilor unde sunt adăpostiți bolnavii și răniții, cu condiția ca acestea să nu fie obiective militare;
- (x) supunerea persoanelor aflate în puterea părții adverse la mutilare fizică sau la experimente medicale sau științifice de orice fel, care nu sunt nici justificate de tratamentul medical, dentar sau spitalicesc al persoanei în cauză, și nici realizate în interesul acestor persoane, și care le cauzează moartea sau le periclitizează grav sănătatea;
- (xi) uciderea sau rănirea, în urma unei trădări, a indivizilor aparținând armatei sau națiunilor adverse;
- (xii) declarația că nici un post de luptă nu va fi cedat;
- (xiii) distrugerea sau ocuparea proprietăților inamicului, în afara cazului în care acestea sunt cerute imperativ de necesități de război;
- (xiv) declararea drept abolite, suspendate sau inadmisibile, în fața tribunalului, a drepturilor și acțiunilor cetățenilor părții adverse;
- (xv) constrângerea cetățenilor părții adverse să ia parte la operațiuni de război îndreptate împotriva propriilor lor țări, chiar dacă erau în serviciul beligerantului înainte de începutul războiului;
- (xvi) jefuirea unui oraș sau loc, chiar dacă este luat cu asalt;
- (xvii) folosirea otrăvurilor sau a armelor otrăvitoare;
- (xviii) folosirea gazelor asfixiante, otrăvitoare sau a altor gaze, sau a tuturor celorlalte lichide, materiale sau mijloace analoage;
- (xix) folosirea gloanțelor explozive sau cu efect amplificat, cum ar fi gloanțele cu cămașă dură, care nu acoperă în întregime miezul exploziv sau perforat;
- (xx) folosirea armelor, a proiectilelor și a materialelor și metodelor de război care sunt de natură să cauzeze răni inutile sau suferință care nu este necesară, prin încălcarea dreptului internațional al conflictelor armate, cu condiția că astfel de arme, proiectile și materiale de război să facă subiectul unei înțelegeri asupra interdicției lor și să fie incluse, în anexa la Statut, printr-un amendament în conformitate cu prevederile statutului;
- (xxi) ofensa adusă demnității persoanei, în special tratamentul umilitor și degradant;
- (xxii) violul, sclavia sexuală, prostituarea forțată, graviditatea forțată, după cum au fost definite în articolul 7 paragraful 2 lit. F, sterilizarea forțată sau orice altă formă de violență sexuală care constituie, de asemenea, o gravă încălcare a Convențiilor de la Geneva;
- (xxiii) utilizarea prezenței unui civil sau a altei persoane protejate pentru a înapoia anumite zone sau forțe militare imune la operațiunile militare;

- (xxiv) atacarea intenționată a clădirilor, materialelor, unităților medicale și de transport și a personalului folosind emblemele distinctive ale Convențiilor de la Geneva în conformitate cu dreptul internațional;
 - (xxv) înfometarea intenționată a civililor ca metodă de război, prin privarea lor de obiecte indispensabile supraviețuirii, inclusiv întârzierea intenționată a ajutoarelor umanitare, după cum sa prevăzut în Convențiile de la Geneva;
 - (xxvi) recrutarea sau înrolarea copiilor sub 15 ani în forțele armate naționale sau folosirea lor activă la ostilități.
- c) În cazul unui conflict armat, care nu are caracter internațional, încălcările grave ale articolului 3, comun tuturor celor patru Convenții de la Geneva din 12 august 1949, adică oricare din următoarele acte comise împotriva persoanelor care nu iau parte activă la ostilități, inclusiv a membrilor forțelor armate care au depus armele, acelor zone din afara luptelor în care sunt adăpostiți bolnavi, răniți, sau din alt motiv:
- (i) atentatul la viața persoanei, în special omor de toate tipurile, tratarea cu cruzime sau mutilarea;
 - (ii) ofense aduse demnității persoanei, în special tratamentul umilitor și degradant;
 - (iii) luarea de ostatici;
 - (iv) adoptarea unei sentințe și înfăptuirea execuției fără o judecată prealabilă, pronunțată de un tribunal legal constituit, furnizând toate garanțiile judiciare recunoscute, în mod general ca indispensabile.
- d) Paragraful 2 (c) se aplică conflictelor armate care nu au caracter internațional și, în consecință, nu se aplică situațiilor de tulburări și tensiuni interne, cum ar fi: rebeliuni, acte izolate și sporadice de violență sau alte acte de natură similară.
- e) Alte încălcări grave ale legilor și obiceiurilor războiului aplicabile în conflictele armate care nu au caracter internațional, în cadrul stabilit al dreptului internațional, adică oricare din actele următoare:
- (i) atacarea intenționată a populației civile ca atare sau a indivizilor civili care nu iau parte direct la ostilități;
 - (ii) atacarea intenționată a clădirilor, materialelor, unităților medicale și de transport având embleme distincte ale Convențiilor de la Geneva în conformitate cu dreptul internațional;
 - (iii) atacarea intenționată a personalului, instalațiilor, materialului, unităților sau vehiculelor implicate în asistența umanitară sau misiuni de menținere a păcii, în conformitate cu Carta ONU, atât timp cât au dreptul la protecția oferită civililor sau obiectivelor civile prin legea conflictului armat;
 - (iv) atacarea intenționată a clădirilor religioase sau dedicate educației, artei, științei, scopurilor caritabile, a monumentelor istorice, spitalelor și ale locurilor unde sunt adăpostiți bolnavii și răniții, cu condiția ca acestea să nu fie obiective militare;

- (v) jefuirea unui oraș sau loc, chiar dacă sunt luate cu asalt;
 - (vi) violul, sclavia sexuală, prostituția forțată, graviditatea forțată, după cum au fost definite de articolul 7 paragraf 2 (f), sterilizarea forțată și orice altă formă de violență sexuală care constituie, de asemenea o încălcare gravă a articolului 3, comun celor patru Convenții de la Geneva;
 - (vii) recrutarea și înrolarea copiilor sub 15 ani în forțele armate sau în grupuri armate, sau folosirea lor activă în ostilități;
 - (viii) ordonarea deplasării populației civile din considerente legate de conflict, în afara cazului de securitate a civililor implicați sau de cerința imperativă a motivelor militare;
 - (ix) omorârea sau rănirea ca urmare a unei trădări a adversarului;
 - (x) declarația că nici un post de luptă nu va fi cedat;
 - (xi) supunerea persoanelor aflate în puterea altei părți din conflict la mutilare fizică sau la experimente medicale sau științifice de orice fel, care nu sunt justificate de tratamentul medical, dentar sau spitalicesc al persoanei în cauză și nici realizate în interesul acesteia, care cauzează moartea sau pun în pericol sănătatea persoanei;
 - (xii) distrugerea sau capturarea proprietății unui adversar, în afara situației în care distrugerea sau capturarea sunt cerute imperativ de necesitățile conflictului.
- f) Paragraful 2 (e) se aplică conflictelor armate care nu au caracter internațional și, în consecință, nu se aplică situațiilor de tensiune internă, cum ar fi revolte, acte sporadice și izolate de violență sau alte acte de natură similară. Se aplică conflictelor armate care au loc pe teritoriul unui stat atunci când apar conflicte armate între autoritățile guvernamentale și grupuri armate organizate, sau între asemenea grupuri.

Crimele contra umanității pot fi comise atât în timp de pace, cât și în timp de război, în acest din urmă caz fiind foarte dificilă, sub anumite aspecte, o diferențiere clară între acestea și crimele de război.

Crimele contra umanității au fost definite pentru prima dată în Statutul Tribunalului Militar Internațional de la Nurnberg, enumerându-se următoarele acte: asasinatul, exterminarea, supunerea la sclavie, deportarea și orice alt act inuman comis împotriva oricăror populații civile, înainte sau în timpul războiului, sau chiar persecuțiile pentru motive politice, rasiale sau religioase, indiferent dacă aceste acte sau persecuții a constituit sau nu o violare a dreptului intern al țărilor în care ele au fost comise ca urmare a oricărei crime intrând în competența Tribunalului sau în legătură cu această crimă. Conducătorii, organizatorii, provocatorii sau complicii care au luat parte la elaborarea sau executarea unui plan sau la un complot pentru a comite una din crimele mai sus definite sunt responsabili de toate actele săvârșite de toate persoanele în executarea acestui plan.

Cel mai nou document internațional de referință pentru stabilirea crimelor contra umanității, este Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale, care le definește ca fiind *unul din următoarele acte comise în cadrul unui atac generalizat și sistematic lansat contra unei populații civile și în cunoștință de acest atac:*

- a) omorul;
- b) exterminarea;
- c) reducerea la sclavie;
- d) deportarea și transferul forțat de populație;
- e) înțemnițarea sau alte forme de privare gravă de libertate cu violarea dispozițiilor fundamentale ale dreptului internațional;
- f) tortura;
- g) violul, sclavajul sexual, prostituția forțată, însărcinarea forțată, sterilizarea forțată și oricare altă formă de violență sexuală de gravitate comparabilă;
- h) persecuția întregului grup sau întregii colectivități identitare pentru motive de origine politică, rasială, națională, etnică, culturală, religioasă sau sexuală, sau în funcție de alte criterii universal recunoscute ca inadmisibile în dreptul internațional, în corelație cu toate actele vizate în prezentul paragraf sau cu toate crimele care țin de competența Curții;
- i) dispariția forțată;
- j) apartheidul;
- k) alte acte inumane cu caracter analog care cauzează intenționat mari suferințe sau atentate grave la integritatea fizică sau la sănătatea fizică sau mentală.

Crimele contra umanității pot fi comise atât în timp de pace, cât și în timp de război, în acest din urmă caz fiind foarte dificilă, sub anumite aspecte, o diferențiere clară între acestea și crimele de război. Crima de genocid este considerată unanim ca fiind cea mai gravă crimă contra umanității. Documentele internaționale cele mai recente o reglementează distinct de celelalte crime contra umanității, ca semn al atenției deosebite pe care i-o acordă comunitatea internațională. Incriminarea efectivă a genocidului s-a făcut prin Convenția cu privire la prevenirea și reprimarea crimei de genocid, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 26 noiembrie 1948. Potrivit articolului 1 din Convenție, infracțiunea de genocid a fost calificată drept crimă internațională, fără a prezenta relevanță timpul în care a fost comisă – pace sau război. Conform articolului 2 al Convenției, genocidul se referă la oricare dintre actele arătate mai jos, comise cu intenția de a distruge, în totalitate sau în parte, un grup național, etnic, rasial sau religios, cum ar fi:

- omorârea unui grup;
- atingerea gravă a integrității fizice sau mintale a membrilor unui grup;
- supunerea intenționată a grupului la condiții de existență care antrenează distrugerea fizică totală sau parțială;
- măsuri care vizează scăderea natalității în sânul grupului;
- transferarea totală a copiilor dintr-un grup în altul.

Crimele contra păcii, adesea denumite și crime de agresiune, fac parte din dreptul penal special al infracțiunilor internaționale, consacrat de Statutul Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg. Conținutul constitutiv al infracțiunilor din această categorie, așa cum a fost configurat prin articolul 6 alineat 2 lit. A din Statut, constă în plănuirea, pregătirea, declanșarea sau purtarea unui război de agresiune sau a unui război cu violarea tratatelor, a garanțiilor sau acordurilor internaționale, precum și participarea la un plan premeditat sau la un complot pentru înfăptuirea unuia din actele menționate mai sus¹.

Ulterior, la aceste crime contra păcii s-a adăugat și propaganda de război, consacrată ca atare în mai multe documente internaționale: Rezoluția Adunării Generale a ONU, nr. 111(II) din 1947; Declarația Adunării Generale a ONU asupra principiilor de drept internațional privind relațiile prietenești și de cooperare între state, conform Cartei Națiunilor Unite, din 1970; Pactul internațional privind drepturile civile și politice ale omului, din 1976; Actul final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, de la Helsinki, 1975.

Dintre crimele menționate se detașează, prin gravitate maximă, crima de agresiune, încorporată de Adunarea Generală a ONU în Principiile de drept internațional consacrate de Statutul Tribunalului de la Nurnberg și în sentința acestui Tribunal.

Pe lângă infracțiunile internaționale prin natură, doctrina a distins categoria infracțiunilor internaționale prin *modul de incriminare*. Infracțiunea este internațională pentru că a fost definită de o normă internațională și de aici denumirea de infracțiune convențională. Interesul protejat prin incriminare este comun tuturor statelor, până la punctul în care acestea au organizat o represiune internațională în fața amenințării unei criminalități care se internaționalizează, prin incriminarea anumitor infracțiuni, statele exprimându-și consensul asupra recunoașterii caracterului internațional sau universal al valorilor de protejat. Aceasta înseamnă că regula de comportament stabilită prin convențiile internaționale, care incriminează faptele care aduc atingere valorilor sociale pe care le ocrotesc, exprimă obligații ale statelor care trebuie executate prin incriminarea conduitelor reprehensibile în legislațiile lor interne. Convențiile internaționale de acest gen se caracterizează printr-o serie de trăsături specifice. În primul rând, stabilesc o coordonare în lupta împotriva acestor forme particulare de criminalitate. De asemenea, stabilesc modalități de cooperare penală internațională și, nu în ultimul rând, stabilesc un consens reprobativ internațional. Așadar, spre deosebire de crimele internaționale, *delictelor internaționale* se situează cu o treaptă mai jos din punct de vedere al gravității acestora. Prin aceste infracțiuni sunt afectate valori universal recunoscute, însă acestea nu sunt considerate esențiale pentru garantarea intereselor fundamentale ale comunității internaționale în ansamblu. Totuși, statele au obligația de a le incrimina pe plan intern și de a coopera pe plan internațional în vederea reprimării delictelor internaționale. Prin tratate sau convenții, încheiate îndeosebi în secolul XX, statele au calificat unele fapte drept infracțiuni și sau angajat să le incrimineze în legislația lor penală internă și să le sancționeze ca atare, pe măsură ce anumite valori au fost acceptate ca fiind de interes general pentru toate statele și a fost general recunoscută necesitatea de a le proteja. Sunt incluse, în prezent, în lista infracțiunilor calificate ca delict internațional, următoarele fapte: *terorismul internațional, traficul de stupefiante, sclavia și traficul cu sclavi, traficul cu ființe umane, pirateria maritimă, distrugerea cablurilor submarine, difuzarea de publicații pornografice și falsificarea de monedă*. Pe lângă acestea, tot mai des sunt analizate în calitate de delict internațional faptele precum: corupția, clonarea și alte infracțiuni care au caracter transnațional dar care încă nu beneficiază de o reglementare internațională semnificativă.

Bibliografie:

- [1]. CIUCĂ, Aurora, **Drept Internațional Public**, Ed. Cugetarea, Iași, 2000.
- [2]. CLOȘCĂ, Ionel, dr., SUCEAVĂ, Ioan, dr., **Dreptul Internațional Umanitar**, Ed. „ȘANSA”, București, 1992.
- [3]. CREȚU, Vasile, dr., **Drept Internațional Penal**, Ed. Tempus România, București, 1996.
- [4]. DRAGOMAN, Ion, MILITARU, Claudia, **7 Studii de Drept Internațional Umanitar**, București, Editura LUMINA LEX, 2003.
- [5]. NĂSTASE, A., JURA, C., AURESCU, B., **Drept internațional public. Sinteze pentru examen**, Ed. All Beck, București, 1999.

FACTORI INTERNI CONCRETIZAȚI ÎN VULNERABILITĂȚI CU IMPACT ASUPRA SECURITĂȚII NAȚIONALE A ROMÂNIEI

Emil DENEANU

Romania started a process of fundamental transformation of its defence policies, by assuming a very high and active role in the European and world security structure and applying a coherent policy on a level, which includes elements of reconstruction and stability in region, moved its in a more pro-active direction.

In the present study I underlined the internal threats, leading to substantive military policies organizational changes, which is instructed not only to collect and analyze informations on internal security threats, but to act on this.

This focus has resulted unambiguously in notable successes, but also in considerable controversy and policy debate – as is totally appropriate in a democratic context.

Know your enemy – remains the cornerstone of any sound security policy, the ideology of an essential component of any strategy designed to counter all major security threat.

Prin prezenta lucrare de comunicare științifică, îmi propun să fac o analiza referitoare la factorii interni cu determinări asupra securității naționale, mai precis sa abordez problematica vulnerabilităților așa cum sunt ele prezentate in Strategia de Securitate Națională a României, un rol deosebit de important în înțelegerea acestora, avându-l parcurgerea respectivei strategii, care mi-a dat oportunitatea de a aprofunda o serie de concepte care devin din ce in ce mai acutizante iar înțelegerea corectă a problemelor de securitate națională reprezintă o chestiune mult prea serioasă pentru a fi ținută in umbra secretului ori a o lăsa pradă ignoranței și superficialității.

Sunt convins că toți factorii de putere implicați și responsabili conștientizează că s-a ajuns într-un moment în care vulnerabilitățile și riscurile neanticipate și nemonitorizate, nu se mai pot limita doar la știrbirea poziției, prestigiului și influenței unei singure puteri ci ele afectează viitorul omenirii.

Mesajul pe care doresc să-l transmit prin prezenta lucrare de comunicare științifică, este acela conform căruia încrederea că factorii cei mai responsabili, inclusiv ai societății civile, vor dovedi suficientă inteligență și inspirație în găsirea celor mai potrivite soluții pentru a depăși momentele de criză, nu poate fi abandonată, sub nici o împrejurare, însă nu trebuie să uităm că experiența și mai ales înțelepciunea celor ce știu să învețe din greșelile trecutului, pot insufla, oricând și oricui de bună credință, doar un optimism suficient de echilibrat, dar nu poate oferi niciodată garanții.

1. Dezbaterea subiectului

Factorii interni cu determinări asupra securității naționale constau în acele elemente, situații sau condiții, interne, care pot afecta prin natura lor securitatea țării, generând efecte contrare sau de atingere a intereselor noastre fundamentale.

Vulnerabilitatile interne la adresa securității naționale sunt definite ca stări de lucruri, procese sau fenomene din viața internă, care diminuează capacitatea de

reacție la riscurile existente ori potențiale sau care favorizează apariția și dezvoltarea acestora.

Complexitatea vieții sociale, care evident are în prezent și va avea și în viitor, un impact deosebit de semnificativ asupra stării de securitate a țării noastre, tinde să atingă cote din ce în ce mai complexe, ceea ce determină structurile specializate ale statului să se debaraseze de atitudinea oarecum timorată pe care a avut-o până în prezent și să adopte o poziție mult mai efervescentă care implică o participare mult mai activă a societății civile în rezolvarea problemelor care ne privesc pe fiecare cetățean al României, în acest sens punctul meu de vedere este acela că ar trebui dezvoltarea unei atitudini din partea societății civile de cooperare cu structurile specializate, abilitate în securitatea națională și stimularea lor pentru a-și crea asociații, grupări sau organizații, bazate pe afinități, pe preocupări ori aspirații comune, în cadrul cărora fiecare să își poată aduce aportul, într-o măsură cât mai mare la realizarea acestui obiectiv deosebit de important pentru țara noastră.

Chiar și într-o democrație stabilă, viața ne arată că uneori nu este nevoie decât de un impuls minor pentru a sparge aparența de normalitate, de aceea statul, constituit din totalitatea cetățenilor săi pe sprijinul cărora se bazează, ar trebui să identifice, să monitorizeze și mai ales să întreprindă un set de măsuri ferme care au drept scop contactarea tuturor factorilor interni cu determinări asupra securității naționale, într-un astfel de context, securitatea României se bazează nu numai pe capacitatea de reacție și adaptare, ci și, mai ales, pe capacitatea de anticipare și de acțiune pro-activă.

Dacă în prezent, România se bucură de calitatea de stat suveran, unitar, independent și indivizibil, un stat în care se reușește menținerea ordinii de drept, precum și a unui climat de exercitare neîngrădită a drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor, potrivit principiilor și normelor democratice statornicite prin Constituție, acest fapt se datorează într-o mare măsură structurilor statale care au descoperit elementele de frână, balustrul care a trebuit aruncat, piedicile care au trebuit înlăturate, în funcție de specificul fiecărei instituții, în conformitate cu atribuțiile lor bine definite și cu aportul semnificativ al cetățenilor români, care ca expresie a fidelității lor față de țară, au îndatorirea morală de a contribui la realizarea siguranței naționale.

Abordarea oricărei analize asupra vulnerabilităților, unul dintre factorii interni ce determină starea de securitate națională alături de riscurile și amenințările la adresa securității naționale a României, prezintă o serie de dificultăți datorate atât unor factori subiectivi, cât și obiectivi, în contextul în care invazia problemelor personale ale persoanelor publice sunt mult mai des prezentate de mass-media decât problemele publice ale celor desemnați să gestioneze țara, ceea ce devine extrem de dificil pentru observatorul obișnuit să deceleze corect valoarea și importanța fiecărei acțiuni în parte.

Securitatea României, în ansamblu, depinde nu atât de capacitatea de reacție și adaptare cât, mai ales, de capacitatea de anticipare și de acțiune pro-activă. Într-o perioadă dinamică și complexă, înțelegerea profundă a tendințelor majore de evoluție a siguranței, egal importantă –și deopotrivă esențială– este cunoașterea, înțelegerea și

evaluarea corectă a proceselor interne, a gradului de coeziune socială, a capacității de mobilizare pentru realizarea securității naționale.

România, promovează, protejează și apără democrația, respectă drepturile și libertățile fundamentale ale omului și acționează, în îndeplinirea intereselor sale legitime, în conformitate cu prevederile dreptului internațional, pentru accelerarea modernizării și dezvoltării sale economice și sociale, asigurarea unui standard de viață ridicat și afirmarea identității naționale.

Președintele României, domnul Traian Băsescu, arată în Strategia de Securitate Națională a României, argumentul conform căruia: „cunoașterea, înțelegerea și evaluarea corectă a proceselor interne, a gradului de coeziune socială, a capacității de mobilizare publică reprezintă o necesitate la fel de importantă pentru realizarea proiectelor naționale”.

Vulnerabilitățile, ca factor intern cu determinări asupra securității naționale a României, reprezintă un factor amplificator al riscurilor și amenințărilor la adresa țării, între care următoarele fenomene sunt generatoare de preocupări sau pericole:

- dependența accentuată de unele resurse vitale greu accesibile;
- unele tendințe negative persistente în plan demografic și migrația masivă;
- nivelul ridicat al stării de insecuritate socială;
- persistența stării de sărăcie cronică și accentuarea diferențelor sociale;
- proporția redusă, fragmentarea și insuficienta implicare a clasei de mijloc în organizarea vieții economic-sociale;
- fragilitatea spiritului civic și a solidarității civice;
- infrastructura slab dezvoltată și insuficient protejată;
- starea precară și eficiența redusă a sistemului de asigurare a sănătății populației;
- carențele organizatorice;
- insuficiența resurselor și dificultățile de adaptare a sistemului de învățământ la cerințele societății;
- organizarea inadecvată și precaritatea resurselor alocate pentru managementul situațiilor de criză;
- angajarea insuficientă a societății civile în dezbaterile și soluționarea problemelor de securitate.

Securitatea națională a României, este un obiectiv fundamental al guvernării și reprezintă condiția fundamentală a existenței națiunii și a statului român, având ca domeniu de referință valorile, interesele și obiectivele naționale, în condițiile în care ea reprezintă un drept imprescriptibil care derivă din suveranitatea deplină a poporului și se fundamentează pe ordinea constituțională.

Vulnerabilitățile, ca factor intern cu determinări asupra securității naționale a României, pot fi identificate și în același timp combătute printr-o serie de măsuri adecvate de natură:

- politică;
- economică;
- diplomatică;
- socială;

- juridică;
- educativă;
- administrativă și militară;
- prin gestionarea eficientă a crizelor;
- prin activitatea de informații, contrainformații și securitate.

Efortul conjugat al tuturor factorilor implicați în asigurarea securității naționale a României, prin toată gama de măsuri adecvate de natura celor enumerate anterior, vor duce inevitabil spre protejarea tuturor valorilor naționale, indiferent de natura lor: spirituală, culturală și materială, ce definesc identitatea românească, iar prin protejarea, promovarea și apărarea lor se asigură condițiile esențiale ale existenței și demnității cetățenilor și a statului român, în conformitate cu prevederile Constituției.

În conformitate cu Strategia de Securitate Națională a României, ele constituie premisele pe baza cărora se construiește și se dezvoltă sistemul democratic de organizare și funcționare a societății, atât prin intermediul instituțiilor și organizațiilor guvernamentale și neguvernamentale, cât și prin acțiune comună și reprezintă factorul de coeziune al comunității locale și al națiunii române, catalizatorul eforturilor spre progres și modernizare, liantul relației armonioase dintre interesele individuale și cele naționale, în acord cu normele ordinii constituționale.

În opinia domnului Locotenent-colonel drd. Paul Băicoianu, exprimată în cadrul prezentării cu ocazia simpozionului cu tema: „ Libertate, protecție, constrângeri”, a temei intitulată „Riscuri și amenințări la adresa societății actuale, care reclamă strategii protective imediate”, *„ca tipuri de vulnerabilități interne specifice României se regăsesc:*

- *persistența problemelor de natură economică, financiară și socială;*
- *fenomenul de corupție și de administrare deficitară a resurselor publice;*
- *reacții ineficiente ale instituțiilor statului față de criminalitatea economică, față de perturbarea ordinii publice și față de amenințarea siguranței cetățeanului;*
- *menținerea unor surse și cauze de potențial conflicte sociale punctuale;*
- *nerespectarea normelor ecologice în funcționarea unor obiective industriale;*
- *posibilitatea producerii unor dezastre ecologice, catastrofe naturale și procese de degradare a mediului.*

Carențele de securitate la nivelul primar individului, dar și la nivelul instituțiilor statului generează o stare de neliniște socială, amplificată de diverse grupuri de interese, de un conflict al mentalităților și de o inerție birocratică atotstăpânitoare, potențată totodată de specificitatea societății de consum: dorința de mai mult.”

Concluzii și propuneri

Actualmente, din analiza de conținut a Strategiei de Securitate Națională a României, coroborată cu acțiunile de politică internă ale domnului președintelui Traian Basescu, se poate estima faptul că vulnerabilitățile, ca factor intern cu determinări asupra Securității Naționale a României, sunt preponderent de natură nemilitară manifestându-se în special în domeniile economic, financiar, social și ecologic, iar perpetuarea și conjugarea lor putând afecta securitatea țării, generând

efecte interdependente, difuze, multidirecționale, care impun modalități de prevenire și de acțiune adecvate și flexibile.

Neglijarea, amplificarea ori acumularea necontrolată a acestor vulnerabilități poate să creeze instabilitate și să conducă la transformarea lor în riscuri la adresa securității.

Contracararea oricăror vulnerabilități la adresa securității naționale a României, au ca scop fixarea unor obiective, precum:

- păstrarea independenței, suveranității unicității și integrității teritoriale ale statului român;
- garantarea ordinii constituționale, consolidarea statului de drept și a mecanismelor democratice de funcționare a societății românești;
- relansarea economiei naționale, combaterea sărăciei și a somajului;
- perfecționarea mecanismelor economiei de piață și a disciplinei financiar;
- dezvoltarea societății civile și a clasei de mijloc;
- asigurarea stabilității sistemului financiar-bancar și a echilibrului social;
- îmbunătățirea stării de sănătate a populației, protecția copilului, dezvoltarea instituțiilor de educație, cercetare și cultură;
- reforma administrației publice și dezvoltarea regională;
- armonizarea relațiilor interetnice și edificarea statului civic multicultural, având drept garanții ale securității participarea socială, integrarea intelectuală și subsidiaritatea în actul de guvernare;
- asigurarea securității ecologice;
- modernizarea instituțiilor de apărare a ordinii publice și garantarea siguranței cetățeanului;
- implicarea societății civile în realizarea obiectivelor strategiei de securitate.

Mediul de securitate intern al României, impune elaborarea unor tehnici și practici care să conducă la rezultate concrete într-un timp record și cu resurse bine gestionate iar cea mai bună cale de a asigura analize de înaltă calitate este de a-i atrage pe cei mai buni în acest proces.

Având în vedere faptul că :” in fiecare dimineață în Africa, o gazelă se trezește și știe că trebuie să fugă mai repede decât cel mai rapid leu, în caz contrar ea fiind ucisă, dar în același timp, în fiecare dimineață un leu se trezește și știe că trebuie să depășească în viteză cea mai incepată dintre gazele, astfel va muri de foame”, tot astfel și noi nu trebuie să așteptăm ani pentru a prelua modele și practici testate de alți parteneri, ci trebuie să acționăm energic în vederea satisfacerii nevoilor națiunii, adaptate la specificul nostru.

Bibliografie:

- [1]. **Strategia de Securitate Națională a României**, București-2007;
- [2]. BĂICOIANU, Paul, locotenent-colonel drd., *Riscuri și amenințări la adresa societății actuale, care reclamă strategii protective imediate*, articol publicat în cartea **Libertate, protecție, constrângeri**, Editura Detectiv, 2005, coordonată de Dr. Pavel Abraham.

- [3]. DUMITRU, Aurel, *România în noul context european, coordonate ale securității naționale*, eseu prezentat cu ocazia absolvirii Colegiului Superior de Siguranță Națională, curs post universitar organizat de Serviciul Român de Informații prin Academia Națională de Informații, articol publicat în cartea „Neliniștea Insecurității”, Editura Tritonic, 2005, coordonată de Cristian Troncotă;
- [4]. www.mapn.ro, site aparținând Ministerului Apărării;
- [5]. www.presidency.ro, site aparținând Administrației Prezidențiale a României.

CONSIDERAȚII CU PRIVIRE LA SISTEMUL AMERICAN DE APĂRARE ANTIRACHETĂ ÎN EUROPA

Rodica DINULESCU*

În februarie 2007, în cadrul Conferinței de securitate de la Munchen, președintele rus, Vladimir Putin, a adoptat o poziție critică la adresa SUA, acuzând Washingtonul că utilizează violența, acutizează crizele existente la nivel mondial și încalcă într-o manieră periculoasă normele dreptului internațional, existând pericolul alunecării către o lume unipolară.

În opinia lui Vladimir Putin, SUA și-au depășit limitele în aproape toate domeniile, motivul atacurilor verbale ale președintelui rus fiind acela al planurilor Washington-ului de a amplasa în Europa Centrală un sistem de apărare antirachetă BMDS¹ (Ballistic Missile Defense System), ceea ce ar conduce la o nouă cursă a înarmărilor.

Discursul de la Munchen, considerat ca fiind o demonstrație de forță, a atras atenția asupra revenirii Rusiei pe scena mondială având „o nouă conștiință de sine, alimentată de rezervele energetice” (Werner Hoyer, Partidul Liberal Democrat german).

Aprecierile din cadrul conferinței erau făcute în contextul în care relațiile dintre SUA și Rusia oscilau, de mai multă vreme, între cooperare și confruntare, tensiunile dintre cele două state fiind un rezultat, printre altele, și al deciziei SUA din decembrie 2001, când Administrația de la Casa Albă a anunțat că optează, unilateral, pentru ieșirea din *Tratatul privind rachetele antibalistice ABM* din 1972, care limitează folosirea sistemelor antirachetă.

Deși, la Munchen, secretarul american al Apărării, Robert Gates, a respins acuzațiile conform cărora SUA ar reveni la atmosfera relațiilor bilaterale din era războiului rece, scutul antirachetă nefiind menit să apere împotriva unui atac din partea Rusiei, ci, mai degrabă, din partea unui terț stat nedemocratic, și, în consecință, nu subminează capacitatea de apărare a Moscovei, oficiali ruși au susținut că un asemenea sistem de radare și de interceptare antirachetă nu le-ar fi necesare membrilor NATO, care beneficiază, oricum, de protecția Articolului V privind securitatea colectivă, iar intențiile de instalare a unui scut antirachetă în Europa, sunt, în fapt, așa cum au fost catalogate de Vladimir Putin, o „mișcare ce poate marca începutul unei ere nucleare”.

* Locotenent-colonel, Serviciul Român de Informații

¹ BMDS cuprinde sisteme de interceptie, existente sau în dezvoltare, complexe și de tipuri variate care pot acționa pe toate cele trei faze de zbor ale unei rachete balistice (faza de boost, faza extraatmosferică și faza terminală) – exemplu: GBI, AEGIS SM-3, THAAD, SAMP/T, MEADS, PAC-3 – la care se pot adăuga rețele de senzori de tipuri variate: sateliți, radare, senzori pe platforme aeriene.

1. Aspecte privind acordurile bilaterale dintre SUA și URSS în domeniul controlului asupra arsenalelor militare în timpul războiului rece

Accentul pus de Statele Unite și Uniunea Sovietică pe dezvoltarea sistemelor de interceptare dotate cu încărcătură de luptă, temerea că partea adversă va ajunge la o superioritate strategică decisivă², ce, de altfel, a caracterizat întreaga perioadă a războiului rece, a escaladat cursa înarmărilor, declanșată de la primul test nuclear reușit de URSS în 1949.

Tratatul ABM (Antiballistic Missile Treaty), semnat pe 26 mai 1972 (intrat în vigoare pe 3 octombrie 1972) de cele două superputeri, a reprezentat o formă de echilibru, care descuraja executarea primei lovituri nucleare.

Odată cu tratatul prin care se încerca limitarea de sisteme antibalistice s-a încheiat și un acord provizoriu asupra rachetelor ofensive, astfel că, *prin tratatul SALT 1 asupra limitării armelor strategice (Strategic Arms Limitation Talks)*, semnat la 26 mai 1972, cele două mari puteri se angajează, în plus, să nu mai fabrice arme „strategice”³ (nucleare) timp de cinci ani și să nu mai construiască rampe de lansare terestre. *Acordul SALT 2*, semnat la Viena la 18 iunie 1979 (valabil până în 1985, când se intenționa semnarea unui alt tratat), prin care se prelungea acordul SALT 1, nu este ratificat. În SUA, „protestele opiniei publice (...), neliniștea din rândul experților și mai apoi invazia sovietică din Afganistan contribuie la ratarea momentului”⁴. Negocierile referitoare la semnarea unui acord *SALT 3*, privind rachetele nucleare instalate în Europa, au fost amânate.

La 23 martie 1983, R. Regan lansa *Inițiativa de Apărare Strategică, SDI (Strategic Defense Initiative)*, care făcea distincția între armele nucleare ofensive și cele defensive, prevedea desfășurarea de armament în spațiu, cu scopul de a distruge rachetele balistice intercontinentale lansate de inamic, inițiativă cunoscută sub numele de „războiul stelelor”. În discursul care oficializează *Inițiativa de Apărare Strategică*, președintele Ronald Reagan anunță ambiția sa de a marginaliza armele nucleare, „lipsite de putere și perimate”⁵, printr-o apărare antirachetă globală, „linie Maginot în spațiu”, bazată pe sateliți și lasere spațiale, capabilă, în același timp, să intercepteze orice tip de rachetă balistică intercontinentală cu încărcătură nucleară venind dinspre Uniunea Sovietică.

Trei ani mai târziu (16 ianuarie 1986), Mihail Gorbaciov formula propunerea de eliminare completă a armelor atomice, neacceptată de SUA, însă, în același an, 35 de state semnează *Acordurile de la Stockholm*, care instaurează controlul reciproc al echipamentelor și activităților militare (21 septembrie 1986).

La 7 decembrie 1987, cele două mari puteri ajung, pentru prima dată, să încheie *INF- Intermediate Range Nuclear Forces Treaty – tratatul forțelor nucleare cu bătaie intermediară*, considerat, din punct de vedere politic, ca fiind unul dintre

² Cum era, de pildă, îngrijorarea provocată de rachetele balistice intercontinentale MIRV, rachete cu mai multe focoașe ce puteau fi direcționate către mai multe ținte individuale (*Peter Calvocoressi, Politica mondială după 1945*).

³ „arme care pot atinge ținte aflate pe teritoriul adversarului de la bazele sau locurile de lansare aflate pe teritoriul propriu sau în largul mării” (*Peter Calvocoressi, Politica mondială după 1945*).

⁴ Peter Calvocoressi, *Politica mondială după 1945*, p.47.

⁵ Henry Kissinger, *Diplomația*, p. 677.

punctele de început de sfârșit al războiului rece, implicând eliminarea fizică a tuturor rachetelor sovietice SS-20 îndreptate spre Europa Occidentală și a tuturor rachetelor americane Pershing II și Cruise amplasate în țările NATO și îndreptate către URSS.

Întâlnirile la vârf Bush-Gorbaciov din 1989 conduc la adoptarea *Tratatului CFE (Conventional Forces Equality)*, apoi la tratatul *START (Strategic Arms Reduction Talks)*, semnat la Moscova la 31 iulie 1991, care reduce la o treime numărul total al rachetelor strategice deținute de SUA și URSS, acord la care, în urma destrămării URSS, în mai 1992, vor adera Rusia, Ucraina, Kazahstan, Belarus (statele din CSI deținătoare de armament nuclear).

2. Cronologie succintă a dezbaterilor generate de apărarea antirachetă după 1990 în SUA și Federația Rusă

În 1991, după propunerea președintelui Bush de revizuire a sistemului de apărare antirachetă, *Inițiativa de Apărare Strategică* este redenumită *Protecția Globală împotriva Atacurilor Limitate* și numărul țintelor de interceptat este redus, iar *National Missile Defense Act*⁶ a determinat ca efortul național să fie focalizat pe o apărare antirachetă de teatru de operații (operațională pe teren), adăugându-se, astfel, apărării teritoriale o componentă antirachetă dislocabilă la nivel de teatru.

În 1993, acordul *START 2* prevedea, la rândul lui, reduceri semnificative ale arsenalelor nucleare americane și rusești, urmat de acordul *Mutual Detargeting* (anunțat de către președinții Bill Clinton și Boris Elțin în ianuarie 1994), care se referea la reorientarea rachetelor nucleare astfel încât să nu mai vizeze ținte de pe teritoriul țărilor semnatare ale tratatului, act ce „semnala un alt pas important spre stoparea unei curse a înarmărilor care durase aproape patru decenii”⁷.

În 1995, Congresul american este pe cale de a spori eforturile SUA de construire a unui sistem național împotriva atacurilor cu rachete balistice. Republicanii, care conduc mișcarea, subliniază faptul că planul lor nu reprezintă o întoarcere la *Inițiativa de Apărare Strategică*, visul președintelui Ronald Reagan de a face SUA impenetrabilă la un atac masiv cu rachete inamice. Dar oponenții consideră acest efort ca fiind nesigur din punct de vedere tehnologic și nu foarte necesar din punct de vedere strategic. Mai mult, unii membri ai Administrației se tem că efortul Congresului de elaborare a sistemului de apărare antirachetă, asociat cu noua conferință republicană privind anularea *Tratatului ABM* din 1972, va prejudicia relațiile cu Rusia și va îngreuna eliminarea planificată a miilor de focoaase nucleare⁸. La sfârșitul anului, președintele B. Clinton se opune proiectului de hotărâre privind un sistem de apărare care să implice proliferarea rachetelor defensive, ceea ce, potrivit liderului de la Casa Albă, ar fi intrat „în coliziune cu acordul ABM”.

De cealaltă parte, la Moscova, discuțiile din SUA referitoare la o eventuală renunțare la tratatul privind limitarea sistemelor de apărare antirachetă ocupă un rol central, ministrul de Externe al Rusiei, Evgheni Primakov, declarând că *START 2*

⁶ denumirea generică a unui tip de lege care s-a repetat de-a lungul mai multor ani: 1991, 1995, 1997, 1999 etc.

⁷ Zbigniew Brzezinski, *A doua șansă*, p.78.

⁸ *International Herald Tribune*, 06.09.1995, ediția electronică.

poate fi ratificat numai prin respectarea, în continuare, de către Washington a *Tratatului ABM*.

În septembrie 1996, semnarea de către Rusia a *Tratatului privind Interzicerea Testelor (Comprehensive Test Ban Treaty - CTBT)*, alături de Marea Britanie, China, Franța, Statele Unite, act care interzice pe termen nedefinit toate exploziile nucleare, reprezintă o nouă ocazie pentru Kremlin de a-și afirma „bunăvoința” în speranța determinării Washington-ului să renunțe la modificarea tratatului ABM. Dmitri Rogozin, la acea vreme șeful Comisiei pentru afacerile externe din Dumă, declara că „poziția Rusiei s-a consolidat sensibil în raport cu Statele Unite”, care, însă, ar mai trebui să ratifice *CTBT*, ca și protocoalele adiționale la *START-2*, blocate de Senatul american.

În 1997, printre „domeniile de consultare și cooperare”, *Actul fondator NATO-Rusia*, aprobat de către secretarul general NATO, Javier Solana, și ministrul rus de Externe, Evgheni Primakov, specifică „posibila cooperare la Apărarea Antirachetă de Teatru, cooperare pe care Rusia a solicitat-o încă de pe vremea inițiativei președintelui Reagan, din anii '80, cu temerea, atât din partea Rusiei, cât și a Occidentului, că statele din Orientul Mijlociu au capacitatea de a lovi cu rachete statele din Europa. Actul angajează ambele părți la reducerea nivelelor înarmării sub valoarea celor asupra cărora s-a convenit în *Tratatul pentru Forțele Convenționale din Europa*.⁹

Pe 26 septembrie 1997, la New York, miniștrii Afacerilor Externe ai Rusiei, SUA, Belarusului, Kazahstanului, Ucrainei, precum și șefii delegațiilor acestor state în Comisia Consultativă Permanentă pentru *Tratatul privind apărarea antirachetă* au semnat un pachet de documente în domeniul apărării antirachetă, stabilind mecanismul de continuare a negocierilor, fixând juridic atașamentul la *Tratatul privind apărarea antirachetă* și recunoscând importanța acestuia pentru crearea unor sisteme de apărare antirachetă nestrategică.

În 1998, la Washington, se discută varianta limitată a proiectului *Războiul Stelelor*, în locul fostei Uniuni Sovietice fiind menționați acum ca potențiali atacatori Coreea de Nord, Iranul și Irakul. De remarcat că, în același an, agenția rusă de presă Itar-Tass titra că în enclava Kaliningrad „este instalat cel mai nou sistem de apărare antiaeriană S-300”, ca avertisment al Kremlinului la planul NATO de extindere spre Est.

În ianuarie 1999, Pentagonul a făcut cunoscută existența unui proiect de dezvoltare a unui sistem de apărare antirachetă a întreg teritoriului american, menit a proteja întreg teritoriul federal american, până în anul 2005, de eventuale atacuri cu rachete balistice.

Moscova, nemulțumită de decizia Pentagon-ului, considerată a fi „o serioasă amenințare pentru procesul de dezarmare nucleară” (ministrul rus al Apărării, Igor Ivanov), face ca discuțiile dintre cele două țări cu privire la un nou val de dezarmare nucleară (*START 3*) să eșueze brusc și chiar înregistrează o mică „victorie”, în Adunarea generală a ONU fiind adoptată o rezoluție a Rusiei (în colaborare cu China

⁹ *The Independent*, 21.05.1997, ediția electronică.

și Belarus) referitoare la respectarea *Tratatului privind limitarea sistemului de apărare antirachetă ABM*.

Cu toate acestea, la sfârșitul anului, armata americană a anunțat că a efectuat cu succes primul experiment cu un nou tip de armament care va pune bazele sistemului național de apărare antirachetă. De asemenea, în încercarea de a convinge Rusia asupra necesității construirii unor noi baze radar în Alaska și a refacerii celor existente, SUA au oferit „la schimb” – manieră în care se va proceda și în anii următori – propunerea de utilizare a datelor SUA din stațiile de avertizare, ajutor pentru finalizarea radarului antirachetă din apropiere de Irkutsk (Siberia) și cooperare prin intermediul sistemelor satelit.

Însă, anul 1999 este și cel în care SUA și Japonia anunță că au semnat un tratat care prevede realizarea în comun a sistemului de apărare antirachetă *TMD (Theatre Missile Defence)* – sistem regional, produs secundar al *Inițiativei de Apărare Strategică* – ca finalitate a convorbirilor americano-nipone derulate încă din 1993, ceea ce a sporit temerile Rusiei, dar și ale Chinei.

Încă dinainte ca SUA să adopte decizia de a denunța *Tratatul ABM*, anul 2000, an în care Vladimir Putin preia președinția la Kremlin, se anunța a fi un „început al marilor manevre ale nuclearului”, realizate „nu la ONU ci, mai curând, într-un plan secund, între Kremlin și Casa Albă”, și care „amintesc de vechile vremuri ale războiului rece”, o perioadă în care lumea trece de la „logica distrugerii asigurate reciproc la descurajarea celui slab de către cel puternic”.¹⁰ În luna ianuarie 2000, SUA au prezentat oficial Rusiei un proiect de revizuire a *Tratatului ABM* din 1972, cu precizarea că Washingtonul dorește modificarea tratatului de apărare antirachetă sub motivul că, în cele aproape trei decenii care au trecut de la semnarea sa, situația s-a schimbat, în sensul apariției unor noi amenințări la adresa securității nucleare a Americii, provenind nu din partea Rusiei, ci din partea așa-numitelor „rogue states”: Coreea de Nord, Irak, Iran și Libia.

Rusia, însă, consideră, în continuare, că *Tratatul ABM*, așa cum a fost redactat în 1972, reprezintă un punct de sprijin pentru propriul sistem de apărare și pentru stabilitatea strategică mondială și refuză orice modificare, fapt pentru care anul 2000 stă sub semnul „mișcărilor” Moscovei care urmăresc plasarea SUA sub presiune, astfel încât oficialitățile de la Washington să nu denunțe tratatul antibalistic.

Una dintre aceste „mișcări” este apariția, în luna aprilie 2000, a unei noi doctrine militare rusești, care o înlocuiește pe cea din 1993 și în care se afirmă că politica țării se bazează pe ideea existenței unei lumi multipolare și respectarea normelor de bază ale dreptului internațional. Deosebirea de doctrina anterioară constă în precizarea că Rusia va utiliza arma nucleară chiar și ca ripostă la o agresiune efectuată cu arme convenționale, după aprecierile Moscovei, noua doctrină militară rusă fiind o reacție „la schimbările din strategia NATO”.

Următorul pas al Moscovei este realizat în luna iunie 2000, când, în declarația transmisă de rețeaua americană de televiziune NBC, președintele rus Vladimir Putin propune ca Statele Unite și Rusia să creeze un „scut comun antirachetă” pentru contracararea unor eventuale amenințări nucleare venite din partea unor țări rău

¹⁰ *Le Figaro*, 27.04.2000, ediția electronică.

intenționate. Apelul lui Putin cu privire la un proiect antirachetă realizat în cooperare cu NATO, care să protejeze Europa de la Atlantic la Urali, este reluat, în luna iunie, la Berlin, cu ocazia unei vizite de stat efectuate în Germania, având ca obiectiv consolidarea relațiilor Moscovei cu Occidentul.¹¹

În luna iulie 2000, Vladimir Putin a participat la întâlnirea Grupului celor 8, în cadrul dezbaterilor președintele rus beneficiind de atuul unei vizite pe care o efectuase, anterior, la Phenian. Demersurile Moscovei încercau să demonstreze, printre altele, că „aplicarea unei democrații flexibile poate scoate Coreea de Nord din rândul statelor paria și, deci, să facă inutilă amendarea *Tratatului ABM* dorită de Washington”.¹²

În această perioadă, interesul american pentru crearea unui scut antirachetă, combinat cu respingerea de către Senat a unui tratat de interzicere a testelor nucleare au făcut ca „atât prietenii, cât și dușmanii să creadă că SUA întorc spatele soluțiilor multilaterale de control al armamentului și că, în schimb, adoptă unilateral politici care pun accent pe securitatea teritoriului american”.¹³

Se părea, însă, că noua Administrație Bush era „decisă să instaleze scutul antirachetă indiferent de obiecțiile sau rezervele aliaților sau competitorilor/partenerilor strategici, Rusia și China”.¹⁴ În iulie 2001, secretarul de stat al Apărării, Donald Rumsfeld, oferea primele amănunte referitoare la instalarea scutului antirachetă, în următorii patru ani, în Alaska.

3. Reacții inițiale ale Federației Ruse determinate de intenția SUA de desfășurare în Europa a elementelor sistemului de apărare antirachetă

Controversele dintre SUA și Federația Rusă în domeniul apărării antirachetă păreau depășite la un moment dat, prin semnarea *Tratatului de la Moscova*, în mai 2002, prin care ambele state acceptau să-și reducă la 1700/2000 focoasele strategice operaționale. Nu era prevăzut, însă, un sistem de inspecție, reducerile pot fi puse în aplicare până în momentul în care expiră tratatul, în 2012, iar focoasele pot fi stocate.

În iunie 2003, SUA au început o serie de discuții cu statele est-europene pentru amplasarea de baterii și sisteme radar, fiind vizate, în principal, Polonia, Cehia, Ungaria, negocierile generând replici din partea Federației Ruse.

Intenția de desfășurare a sistemului de apărare antirachetă în Europa se realizează în concordanță cu legea privind crearea sistemului global de apărare antirachetă, adoptată în 1999, potrivit căreia președintele SUA și Pentagonul sunt mandatați să realizeze, pe etape, sistemul global de apărare antirachetă al Statelor Unite.

Sistemul de apărare antirachetă din Europa – BMDS-EC (European Component)- ar urma să se constituie într-o nouă linie de apărare împotriva Iranului și Coreei de Nord, alături de rachetele de la Vandenberg (California), de la Fort

¹¹ *International Herald Tribune*, 16.06.2000, ediția electronică.

¹² Mihail E. Ionescu, *Sfidarea Westfaliei*, p. 283.

¹³ *International Herald Tribune*, ediția electronică, 16.06.2000.

¹⁴ Mihail E. Ionescu, *Sfidarea Westfaliei*, p 306.

Greely, Alaska, radarul de la Cobra Dane (Insulele Aleutine), radarul din Marea Japoniei, radarul de avertizare din Marea Britanie.¹⁵

În 2007, Vladimir Putin oferea replica la anunțul făcut de Washington în 20 ianuarie 2007, de instalare în Cehia a radarului antirachetă, urmat la scurt timp (30 ianuarie) de cel al cooptării Ucrainei, alături de alte 14 state, în procesul de cooperare cu SUA în domeniul apărării antirachetă, printr-un raport făcut public de adjunctul secretarului de stat al SUA pe probleme de securitate internațională.

Perceput în mediile rusești, prin „exhaustivitatea conținutului și claritatea aprecierilor” ca „un testament politic pentru succesorul său”, discursul președintelui rus afirma preferința Rusiei pentru o lume multipolară și nu unipolară, se aducea în discuție soarta *Tratatului pentru Forțele Convenționale din Europa*, activitatea OSCE, amplasarea bazelor militare și a scutului antirachetă.

Dat fiind că SUA acționează „în spiritul războiului rece” (Serghei Lavrov), adevărata problemă nefiind aceea a radarelor, ci aceea a apariției unui element al forțelor nucleare strategice ale SUA în Europa de Est, Rusia declară că își va corecta politica externă în contextul „planurilor americane și al apropierii NATO de granițele sale” (A. Karamarenko, director Departamentul planificare a politicii externe din Ministerul rus al Afacerilor Externe).

Reacția vehementă a Rusiei este explicată de către unii analiști prin faptul că inițiativa SUA este înțeleasă la Kremlin ca posibil preambul al unei desfășurări mai îngrijorătoare, în special de arme nucleare, iar sistemul de apărare antirachetă este asociat, în percepția Moscovei, cu extinderea NATO, în cadrul unei politici de „încercuire”.

Mai mult, se pare că exista, deja, o „sensibilitate” a Moscovei la orice „pas” suplimentar în domeniu, cu un an înainte fiind amplu comentat în mass media din Rusia un articol publicat în *Foreign Affairs* de către Keir A. Lieber și Daryl G., în care se afirma că a început „era supremației nucleare americane”, iar Washingtonul a dobândit o „superioritate globală incontestabilă, care îi va garanta abilitatea de a da o primă lovitură asupra Rusiei și Chinei”. Cei doi autori susțineau că „odată cu dezvoltarea rapidă a arsenalului SUA, decăderea celui rusesc și stagnarea celui chinez, era confruntărilor prin recurgere la arme nucleare se încheie, era supremației nucleare americane abia începând”.¹⁶

În luna august 2008, Vladimir Putin propune, la summitul G8 din Germania, utilizarea stației de radio locație de la Gabala (la 200 km de Baku) din Azerbaidjan ca alternativă la amplasarea elementelor sistemului de apărare antirachetă în Europa, propunere în urma căreia vor avea loc o serie de consultări trilaterale Rusia, SUA, Azerbaidjan. De altfel, Washingtonul prezentase Moscovei, la sfârșitul lunii noiembrie 2007, propuneri referitoare la cooperarea în domeniul protecției antirachetă pentru a înlătura tensiunile din relațiile bilaterale, provocate de planurile americane privind protecția antirachetă din Europa Centrală. Statele Unite au propus, de asemenea, o înțelegere pentru a preîntâmpina suspendarea de către Rusia a

¹⁵ Marea Britanie a acceptat solicitarea din partea SUA de a utiliza baza Forțelor Aeriene Regale Menwith Hill, aflat în apropiere de Harrogate, drept parte a sistemului american antirachetă, potrivit anunțului făcut de ministrul Apărării, D. Brown la 25 iulie 2007. (*The Independent*, 26.07.2007).

¹⁶ Foreign Affairs, The Rise of U.S. Nuclear Primacy, Keir A.Lieber, Daryl G., martie/aprilie 2006.

aplicării tratatului referitor la limitarea forțelor și armamentelor convenționale din Europa.

Cu toate acestea, pe fondul extinderii militare a NATO la frontierele sale și, în special, ca urmare a proiectului american de desfășurare a scutului antirachetă în Polonia și Cehia, Rusia a încetat să mai aplice *Tratatul privind Forțele Convenționale în Europa* (CFE) în noaptea de 11 spre 12 decembrie 2007.

Consecințe ale acordurilor în domeniul apărării antirachetă încheiate de SUA cu Cehia și Polonia în anul 2008 asupra relațiilor bilaterale ruso-americane și a stabilității sistemului internațional

La data de 20 august 2008 – după declanșarea confruntărilor din Caucaz – SUA și Polonia semnează un acord bilateral privind desfășurarea a 10 rachete de interceptare la o bază militară ce urmează a fi construită la Red Zikovo între anii 2014-2016, care, împreună cu amplasarea unui radar în Cehia, în poligonul din Brdo, la 90 de kilometri de Praga, în virtutea unui acord bilateral ceho-american, vor alcătui contestatul sistem de apărare antirachetă american în Europa de Est.

Dacă, anterior, Conferința de la Munchen i-a oferit lui Vladimir Putin prilejul de a anunța că planurile SUA de instalare a unui scut antirachetă în Europa vor da naștere unei reacții din partea Rusiei „asimetrice”, dar „foarte eficiente”, o nouă referire la asimetria răspunsurilor este făcută de președintele Dimitri Medved în timpul reuniunii NATO (15 septembrie 2008) pe marginea intervenției din Georgia, când a avertizat comunitatea internațională cu replici la eventuale sancțiuni privind criza din Caucaz.

De altfel, s-a afirmat explicit de către oficialitățile rusești că „răspunsul” Rusiei la „agresiunea georgiană” a fost în măsură să stabilească „un nou standard de reacții”, o „revenire” a Rusiei pe scena internațională „ca stat responsabil care își apără cetățenii” (Serghei Lavrov). În Georgia, conform opiniilor autorităților de la Kremlin, arhitectura internațională de securitate și-a demonstrat vulnerabilitatea, iar data de 8 august ar trebui să fie considerată similară ca semnificație celei de 11 septembrie 2001, întrucât s-a demonstrat că securitatea lumii contemporane cere implicarea tuturor forțelor constructive, iar războiul din Caucaz a alungat „orice iluzie” privind eficacitatea sistemului de securitate mondială (D. Medvedev la dezbaterile Clubului Valdai de la Soci).

În schimb, autoritățile de la Washington au considerat că este necesar ca „Rusia să se vindece de nostalgia după URSS și să învețe să trăiască după legile secolului 21”, întrucât acțiunile sale, manifestare anacronică a „puterii militare a Rusiei, nu vor putea da istoria înapoi”(Condolezza Rice). Replicile dure ale secretarului de stat american Condolezza Rice din discursul de la 18 septembrie privind „impulsul agresiv paranoic” al Moscovei, care constă în a „vedea în dezvoltarea democrațiilor libere și independente ale vecinilor, mai ales după așa-zisele revoluții colorate din Georgia, Ucraina, Kîrgîstan, nu o sursă de securitate, ci o amenințare la adresa intereselor rusești”, au determinat la Moscova asocieri cu discursul din 1945 de la Fulton.

Evenimentele din Georgia au fost urmate și de o nouă „declarație de principii” a Rusiei, concomitent cu punctarea de critici la adresa SUA și readucerea în discuție atât a deciziei Administrației de la Washington de retragere din *Tratatul ABM* semnat

în 1972, cât și a celei de instalare a scutului antirachetă în Europa, decizii care, alături de intervenția în Irak, reprezintă „gesturi unilaterale”, realizate fără o consultare prealabilă a aliaților.

Președintele rus a denunțat (6-8 octombrie, Evian – World Policy Conference) „unilateralismul” care a caracterizat acțiunile SUA după 11 septembrie, când „s-a ratat o șansă istorică”, de depășire a ideologiilor și de construire a unei noi ordini mondiale „cu adevărat democratice”. Dată fiind „starea” sistemului internațional, D. Medvedev a prezentat „soluția” Rusiei, sub forma a „5 principii” propuse pentru „Tratatul de securitate Europeană”. „Cele 5 principii” au fost însoțite și de poziționări și „răspunsuri asimetrice” ale Rusiei față de inițiativa americană, care nu au exclus, însă, „replicile militare”, fie materializate în exerciții militare sau contracte comerciale având ca obiect armament, cu motivația „cooperării”, fie în declarații privind inițiative viitoare concrete în domeniu, însoțite, de cele mai multe ori, de comentarii la decizia SUA de instalare a scutului antirachetă în Europa.

În perioada care a urmat evenimentelor din Caucaz, premierul rus Vladimir Putin a discutat deschis despre „reconsolidarea poziției Rusiei în Cuba” și restabilirea prezenței militare a Rusiei în insulă - răspuns la planul american de instalare a scutului antirachetă în Europa de Est -, ca element al „cooperării” fiind luat în discuție planul de utilizare a Cubei ca punct de realimentare a aeronavelor de recunoaștere și a bombardierelor cu rază lungă de acțiune rusești și proiectul de redeschidere a unei facilități de monitorizare și supraveghere electronică în apropiere de Havana.

A fost doar unul dintre gesturile de politică externă ale Rusiei, care, alături de numeroase alte decizii în plan militar luate la Moscova în decurs de numai câteva luni – dintre care unele vizând cu precădere domeniul apărării antirachetă -, atrăgeau atenția asupra „revenirii militare a Rusiei” pe scena internațională și pericolului declanșării unei „reacții în lanț”. Exista și varianta negocierii unei „opțiuni zero”, Moscova fiind pregătită să abandoneze decizia de a desfășura rachete la Kaliningrad, „dacă noua Administrație americană, după ce va analiza utilitatea reală a sistemului pentru a răspunde unor state paria, va decide să abandoneze sistemul său antirachetă” (D. Medvedev).

Pe de altă parte, Moscova a declarat că nu va închide calea discuțiilor, în pofida anunțului făcut de președintele rus, Dmitri Medvedev, privind desfășurarea rachetelor la Kaliningrad, pentru „neutralizarea” scutului antirachetă american din Europa Centrală și, ca urmare, nu exclude încheierea unui nou tratat de dezarmare, care să înlocuiască acordul START, însă insistă pentru reglarea, în prealabil, a problemei scutului antirachetă. De asemenea, se speră în existența unor „relații deschise și oneste” și, în rezolvarea „cu noua Administrație americană, a problemelor nerezolvate cu fosta conducere de la Casa Albă”.¹⁷

Concluzii

Păstrarea tratatului ABM a fost considerată cheia în domeniul controlului asupra armamentului strategic ofensiv, destinat asigurării unei stabilități strategice,

¹⁷ *Le Figaro*, interviu cu Dmitri Medvedev, 13.11.2008.

iar denunțarea lui unilaterală de către SUA în decembrie 2001 și implementarea noilor sisteme ABM a fost interpretată ca o „invitație” la o cursă a înarmărilor.

Dacă deciziile în domeniul apărării antirachetă au fost analizate frecvent, prin comparație cu mișcările din cadrul unui simultan de șah, consecințele acestora se pare că au finalitatea unui joc de domino, existând voci care susțin că SUA și Rusia își dispută zonele de influență, fapt pentru care ne-am putea afla la începutul unei reale confruntări „prea serioasă și prea periculoasă pentru toți”.

...care era poziția SUA?

În urma atacurilor teroriste din 11 septembrie 2001 și a preocupării unor state „nedemocratice” de a susține terorismul internațional și a întreprinde acțiuni de dotare cu arme de distrugere în masă și rachete, Administrația Bush, continuatoare a politicii Clinton în domeniu, s-a arătat decisă să dezvolte apărarea antirachetă, în pofida contestărilor Moscovei elemente ale scutului antirachetă urmând a fi instalate inclusiv în Europa de Est.

...ce înțelegea Rusia din această atitudine?

Oficialii de la Moscova nu au putut fi convinși de teza SUA potrivit căreia sistemul de apărare antirachetă are un caracter limitat și, prin aceasta, că nu amenință securitatea Rusiei. SUA acționează ocolind mecanismele colective de adoptare a deciziilor în plan internațional, în dorința de a-și asigura supremația în plan militar, sub motivația unor amenințări survenite din partea unor terțe state și realizează o veritabilă încercuire a Rusiei.

...soluții avansate de Moscova:

- promovarea unei noi concepții privind securitatea europeană

Ar trebui să existe „coalitii de interese”, ale căror obiective principale să fie „combaterea terorismului, lupta împotriva traficului de droguri, criminalității organizate, migrației ilegale și pirateriei.

- construirea unui sistem de apărare antirachetă comun de către Rusia, NATO și statele neutre, iar „armatele și flotele tuturor statelor ar putea fi concentrate numai pe perimetrul spațiului comun. În interiorul acestui spațiu ar trebui să existe o zonă demilitarizată”. (D.Rogozin)

- garanții fizice privind nedislocarea sistemelor americane de apărare antirachetă în Europa

Garanțiile fizice sunt necesare, din moment ce au fost oferite Rusiei, ”în repetate rânduri, garanții politice conform cărora nu va avea loc extinderea NATO și nu vor fi create baze militare”, dar acestea nu au efect (ministrul rus de Externe, Serghei Lavrov).

Campania electorală în care Barak Obama s-a pronunțat pentru eforturi comune în domeniul dezarmării nucleare a făcut, însă, ca Rusia să spere într-un „dialog onest”, constructiv, după instalarea noului președinte la Casa Albă, inclusiv în problema apărării antirachetă în Europa.

Recent, Administrația SUA și-a anunțat decizia de a renunța la amplasarea scutului de apărare antirachetă în Europa de Est. Președintele B.Obama a făcut publică intenția de a se trece la o nouă abordare care va furniza o capacitate rapidă, construită pe sisteme testate, și care va oferi o mai bună apărare împotriva

amenințării reprezentate de un atac cu rachete decât sistemul de apărare europeană din 2007.¹⁸

Se susține că acest program nou de apărare împotriva rachetelor balistice va rezolva cel mai bine amenințarea reprezentată de programul iranian de apărare antirachetă și va furniza un sistem de apărare mai puternic, inteligent și rapid, mai cuprinzător decât cel anterior și care va intensifica protecția tuturor aliaților din cadrul NATO, furnizând oportunități pentru o colaborare internațională avansată.

Rămâne de văzut ce va aduce această nouă *mutare de șah*, în condițiile în care, erodarea diplomației în domeniul controlului arsenalelor militare este apreciată drept cel mai grav pericol după încheierea războiului rece, impunându-se o reevaluare a pozițiilor ambelor state, dar și a eforturilor comunității internaționale, o revenire la ceea ce Vladimir Putin acuza că nu se mai practică în relațiile bilaterale și anume „apelul la un scut diplomatic și al informațiilor”, la promovarea unui dialog privind problemele internaționale esențiale, care să aducă cu sine elemente de continuitate, raționalitate și stabilitate.

Bibliografie:

- [1]. BASIUK, Viktor, *The West Should Heed Russian-Ukrainian Relations*, The Washington Times, septembrie 2008.
- [2]. BRZEZINSKI, Zbigniew, **A doua șansă- trei președinți și criza superputerii americane**, Editura Antet, an neprecizat.
- [3]. CALVOCORESSI, Peter, **Politica Mondială după 1945**, București, Editura Alfa, 2000.
- [4]. GOLDSTEIN, Joshua S., PEVEHOUSE, Jon C., **Relații internaționale**, București, Polirom, 2008.
- [5]. IONESCU, Mihail E., **Sfidarea Westphaliei**, Relații internaționale 1996-2004, Politeia-SNSPA, București 2005.
- [6]. KANET, Roger E., *The Return of Imperial Russia: Russia and Its Neighbors*, Research of The Program in Arms Control Disarmament, and International Security, 2008.
- [7]. KISSINGER, Henry, **Diplomația**, Editura All, București, 2003.
- [8]. LIEBER, Keir A., Daryl G., *The Rise of U.S. Nuclear Primacy*, Foreign Affairs, ediția electronică, martie/aprilie 2006.
- [9]. MALIȚA, Mircea, **Tablouri din războiul rece- memorii ale unui diplomat**, Editura C.H.Beck, București, 2007.
- [10]. MEDAR, Sergiu, **Diplomația apărării**, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2006.
- [11]. ROSATI, Jerel A., **Readings in The Politics of United States Foreign Policy**, Harcourt Brace & Company, 1998.
- [12]. ZAJEC, Oliver, *Antirachete în Europa sau anti-rachete europene?*, Le Monde Diplomatique, ediția electronică, aprilie 2008.
- [13]. www.rador.ro
- [14]. www.mediafax.ro

¹⁸ CNN International, 17.09.2009- discursul președintelui Barack Obama privind scutul antirachetă

- [15]. www.rompres.ro
- [16]. www.ruvr.ru
- [17]. www.armscontrol.org
- [18]. www.mda.mil
- [19]. www.ancex.ro
- [20]. www.project-aliante.org
- [21]. *Ediții electronice ale:* Die Welt, Financial Times, International Herald Tribune, The Independent, Liberation, The Washington Post, The Time.

EXPANSIUNEA TERORISMULUI- O AMENINȚARE CONTINUĂ PENTRU SECURITATEA NAȚIONALĂ ȘI INTERNAȚIONALĂ

Patricia T. DRĂGAN

In 2020, humanity will feel less safe than it is at present. This is because terrorist organizations such as Alkaida will go into a continuous evolution.

The latter will lead to their diversity and extension. Moreover, it will directly involve modern informational technologies. This prognosis is also made by members of American Central Intelligence Agency (CIA).

According to annual reports specialists of CIA, there will continuously increase in the following 15 years. In their actions these terrorist organizations will use Internet and other future wireless connection technologies. This will lead to total terrorists' strengthening. As a result these processes will be followed with great difficulty.

În sec XXI, omenirea se va confrunta cu o stare de incertitudine generală și aceasta pentru că organizațiile teroriste de tip Al-Qaeda” nu vor mai fi localizate centralizat pe un anumit teritoriu, dar vor evolua în formațiuni relativ mici dispersate și omniprezente pretutindeni pe glob, acționând efectiv în toate statele lumii, conform unor programe mult mai radicale decât cele actuale.

Această prognoză a fost emisă de Serviciul American de Informații (CIA), la care se alătură și majoritatea experților în materie de securitate din lume.

Specialiștii CIA considera că în următorii 15 ani multitudinea și specificul factorilor-cheie, generatori ai terorismului la nivel mondial, nu va evolua esențial, se va schimba doar structura organizatorică a formațiunilor teroriste și anume: în sânul terorismului global se va produce așa-numita “descentralizare”. Astfel, nu vor mai exista organizații teroriste de proporții, cuibărite în perimetrul unui teritoriu anumit, în schimb se va constitui o rețea extinsă de răspândire a ideologiei islamice radicale, iar “vârful lancei” va fi îndreptat spre Europa de Est, Asia Centrală și cea de Sud-Est. Procesul respectiv va fi favorizat și de circumstanțele intervenite ca urmare a globalizării.⁽⁹⁾

Aceste procese expansioniste vor fi însoțite de solidarizarea eforturilor musulmanilor radicali din Palestina, Cecenia, Irak, Kașmir, Filipine, Tailanda și vor fi puternic impulsionate și de accesarea la putere în unele țări islamiste a liderilor de factură radicală. În definitiv, vom fi nevoiți să constatăm faptul consolidării globale a musulmanilor radicali în lupta lor contra țărilor “miliardului de aur”. În procesul acestei confruntări devine reală probabilitatea creării unui Califat Unit al Țărilor Arabe.⁽²⁾

Crearea acestui Califat a fost dintodeauna un reper strategic și obiectiv fundamental al organizațiilor teroriste actuale.

Așa dar, lupta globală împotriva terorismului, dezvoltarea tehnologiilor informaționale și globalizarea continuă impun terorismului internațional o restructurare categorică a structurii sale organizatorice.

În sec.XXI, terorismul internațional va fi reprezentat de o sumedenie de grupări eclectice și de militanți solitari – așa-numiții modjahedini sau luptători în numele

djihadului. Va dispărea necesitatea planificării și supravegherii acțiunilor teroriste de o conducere centralizată. Militanții grupărilor teroriste vor primi doar instrucțiuni metodice în vederea constituirii acestor grupări, canalizării acțiunilor violente, însușirii tehnologiilor de fabricare a materialului consumabil și, evident, recepționării mijloacelor financiare, necesare pentru activitatea lor prin internet și prin alte sisteme și tehnologii electronice sofisticate de ultimă oră.

Spre mijlocul sec.XXI nucleul liderilor Al- Qaeda își va ceda efectiv funcțiile sale, dar nu și ideologia, grupărilor teroriste regionale și militanților modjahedini solitari. Sub aceeași acoperire ideologică aceștia își vor îndrepta ostilitatea împotriva statelor democratice. Anume ei vor fi principalii actori ai terorismului în viitor.

Aceste mini-grupuri teroriste vor acționa inversunat împotriva ideii globalizării și își vor concentra eforturile spre crearea societății tradiționale islamice.

Aplicând tehnologiile informaționale performante, organizațiile teroriste, deși dispersate, vor coopera intens și vor acționa în unison. Anume acesta este cel mai mare pericol care vine din partea organizațiilor teroriste disperse, de rând cu caracterul dificil al identificării, urmăririi și localizării acestora.

Dacă în prezent organizațiile teroriste depind de statele-sponsori, de furnizorii de armament, documentație și alte resurse necesare pentru atacuri, atunci într-o lume globalizată grupările de tipul "Hezbollah" vor fi în putință să-și asigure autofinanțare completă, mai mult ca atât, ele însăși, prin intermediul terțelor părți, vor putea finanța alte grupuri teroriste.

Astfel se va forma o rețea de organizații teroriste bine echipate și finanțate, dispersate și infiltrate aproape în toate țările democratice. Respectiva rețea va fi greu de monitorizat și lupta împotriva terorismului se va complica până la culme.

Și în continuare, sponsorizarea organizațiilor și actelor teroriste se va efectua prin structuri financiare ilegale cum ar fi "hawala". Toate încercările serviciilor secrete occidentale de a stopa activitățile bancare de acest gen pe propriile teritorii au eșuat, deoarece toate tranzacțiile în cadrul acestor sisteme bancare se bazează pe încredere și sunt efectuate fără întocmirea de acte doveditoare sau utilizarea bazelor de date electronice, pe acest motiv fluxurile de numerar în aceste sisteme financiare nu pot fi monitorizate.

Cel mai mare pericol pentru securitatea internațională o reprezintă posibilitatea grupărilor teroriste de a acționa armele biologice și chiar nucleare. Înarmarea grupărilor teroriste cu arme de distrugere în masă poate genera pierderi umane fără precedent.

Dacă organizațiile teroriste practic nu au posibilitatea achiziționării armei nucleare, apoi probabilitatea apariției bioterorismului este destul de reală.

Organizarea și echiparea laboratoarelor, în care ar putea fi produs biomaterialul terorist pare a fi destul de reală. Pentru organizațiile teroriste prezintă un mare interes și substanțele radioactive și chimice ce pot fi achiziționate cu ușurință pe piața neagră a Rusiei și a Pakistanului.⁽³⁾

O altă formă de perspectivă a terorismului este psihoterorismul.

Bioterorismul și psihoterorismul sunt două varietăți de interes sporit din partea organizațiilor teroriste, în combaterea cărora ar trebui să fie angajate serviciile secrete din toată lumea, deoarece și arma biologică, și cea psihotropă sunt arme de distrugere

în masă care pot provoca foarte multe victime. În plus, achiziționarea lor este lesne de realizat. Dacă despre bioterorism și arma biologică găsim o varietate largă de materiale științifice, referitoare la analiza fenomenului și combaterea lui, atunci tema psihoterorismului, armelor psihotropice și metodelor de acționare directă și indirectă asupra psihicului și comportamentului uman este foarte puțin studiată și analizată.

Toate acestea ne schitează o imagine destul de sumbră a securității internaționale a sec. XXI.

În final voi menționa cauzele premordiale care vor duce la schimbarea și diversificarea terorismului internațional:

1. Intensificarea procesului globalizării – va duce la liberalizarea fluxurilor banesti/de capital și a migrației ceea ce va permite o mai mare accesibilitate a organizațiilor teroriste la surse banesti care în mare parte vor fi foarte greu de monitorizat și va permite infiltrarea teroristilor pe teritoriul a mai multor state democratice care va afecta mult securitatea acestora.⁽⁶⁾

2. Accesibilitatea tehnologiilor informaționale și de telecomunicații – va facilita comunicarea între teroristi dispersați în toată lumea.

3. Dezvoltarea nano-tehnologiilor – va duce la scăderea prețurilor pentru tehnologiile clasice ceea ce va face accesibilă achiziționarea și întreținerea lor în bio. și psihoterorism.

Acestea sunt cauzele care vor duce la fortificarea terorismului internațional și la creșterea numărului de manifestări teroriste.

Bibliografie:

- [1]. ANDREESCU, Anghel, **Terorismul internațional - flagel al lumii contemporane**, Ed. M.A.i., București, 2003.
- [2]. Арухов З.С., Экстремизм в современном исламе. сс.112-113, Махачкала, 1999.
- [3]. Анисимов Н. И., Психотронная Голгофа, Москва, 1999.
- [4]. Бедрицкий А.В., Роль информационных технологий в современном терроризме и основные направления противодействия новым формам терроризма
- [5]. Сборник статей / Под ред. В.И. Кривохижи; Рос. инст-т стратегич. исслед. М., 2003. Вып. 10. С. 88-115.
- [6]. BUDUNESCU, Ion, **Terorismul – fenomen global**, Editura Politică, București, 1997.
- [7]. BULENT, Kaya, **Une Europe en evolution – Les flux migratoires au 20e sie`cle**, Editions du Conseil de l'Europe, 2002.
- [8]. MOISESCU, F., G.; ANDREESCU, A.; ANTIPA, M., **Terorismul - Amenințare majoră asupra democrației secolului XXI**, Ed. Universității Naționale de Apărare, București, 2004.
- [9]. GRAY, Michael R., SPAETH, Kenneth R., **The Bioterrorism Sourcebook**, Copyright 2006 by the McGRAW-Hill Companies INC.
- [10]. SMITH, Paul J., **Terrorism and violence in Southeast Asia**, Editura M.E. Sharpe Inc N.Y.-2005.
- [11]. SEGER, K., **The antiterrorism handbook**. Editura Presido, SUA, 1990.

- [12]. BECK, Ulrich, **Ce este globalizarea? Erori ale globalismului răspunsuri la globalizare**, Editura Trei, București, 2003.
- [13]. BAUMAN Zygmunt, **Globalizarea și efectele ei sociale**, Editura Antet, București, 1996.

ACTUALITATEA PARTENERIATULUI NATO – RUSIA

Dr. Eugen SITEANU*

SUA should pursue an integrated solution to counter Iranian missiles with facilities in Europe (a radar system in the Czech Republic, and missiles and a launch site in Poland). On March 30, 2007, the Czech Prime Minister said that his country would discuss its hosting of a controversial U.S. missile shield with Russia, because, according to a recent poll by the official agency CVVM, 61 percent of Czechs (2007) are against it, and have accused the prime minister of “excessive servility” (Sic) to the USA and have stated the project undermines national sovereignty.

Security implies the lack of worries and the feeling of trust and quiet that results from the absence of dangers. National security is the general state of quiet and trust, that a nation’s existence is beyond any danger.

NATO expansion is a way to expand the stability in Europe, and the feeling of trust and quiet, that Russia’s existence is beyond any danger. Then the collaboration between NATO and the Russia in the fields of crises management, and establishing a new credible European security policy is a reality. Partnership for Peace includes Russia and provides the proper environment for military cooperation with NATO.

Este de mirare de ce unele voci din Europa Centrală și de Est au reacționat cu vehemență împotriva deciziei guvernului SUA de a renunța la scutul antirachetă din Cehia și Polonia. Acesta a fost propus de fostul președinte american ca răspuns la amenințările nucleare ale Iranului, deși Rusia s-a opus acestei măsuri. Atunci George W. Bush era adeptul dictonului latin „Si vis pacem, para bellum”, dar președintele Barack Obama este mai puțin războinic și mai mult înclinat spre dialog și cooperare promovând o nouă politică de securitate care pornește de la ideea „Si vis pacem, para pacem”.

Mass-media din România prezintă hotărârea administrației Obama de a abandona construcția unor elemente ale scutului antirachetă în cele două țări central-europene menționate anterior ca o „concesie” făcută Federației Ruse, concesie „necesară”, care reprezintă o „naivitate” strategică a lui Obama. Aceste afirmații sunt exagerate pentru că securitatea se clădește pe încredere de către ambii parteneri (SUA și Federația Rusă). Să nu uităm că, după încheierea Războiului Rece, Alianța a dezvoltat relații constructive și de cooperare cu Federația Rusă și un parteneriat real pentru a depăși vechile confruntări, parteneriat bazat pe încredere mutuală și cooperare. Prin eforturile depuse în cadrul SFOR și Parteneriatului pentru Pace ambii parteneri au reușit să depășească percepțiile eronate despre fiecare dintre ei. Dar iată că recent au apărut din nou unele percepții eronate difuzate prin mass-media, referitoare la concesia făcută Rusiei de către președintele Obama, uitându-se faptul că aceste concesii reciproce sunt instrumente normale de lucru vizând aspecte ale acțiunilor preconizate de către parteneri fără încălcarea principiilor fundamentale ale NATO. S-a uitat, de asemenea, că și Federația Rusă a făcut concesii, acceptând în final extinderea Alianței în mai multe valuri. Este vorba de primirea de noi membri: întâi Republica Cehă, Polonia și Ungaria, în al doilea val încă 7 membri, în anul

* Colonel (r.) profesor universitar, Academia Oamenilor de Știință din România

2004, inclusiv România și urmează al treilea. În timpul în care Vladimir Putin a fost președintele Rusiei au fost admise (primite) zece noi state membre în NATO. Așadar, Rusia a acceptat să fie primite în NATO inclusiv trei state foste sovietice (Letonia, Estonia, Lituania). Iată de ce ni se pare normal ca și NATO (respectiv SUA) să facă concesii Rusiei în privința scutului antirachetă al americanilor. România nici măcar nu are de pierdut, deoarece numai o mică parte a teritoriului național (aflată în nordul țării) ar fi fost protejată de acest scut antirachetă.

Actul fondator privind relațiile mutuale, de cooperare și securitate între NATO și Federația Rusă (Actul fondator NATO-Rusia), semnat în luna mai 1997, reprezintă un angajament de durată al șefilor de stat și de guvern al statelor membre NATO și al Rusiei pentru realizarea „unei păci cuprinzătoare și durabile în zona Euro-Atlantică”, ceea ce creează condițiile pentru un „parteneriat de securitate și pentru construirea unei Europe a păcii, stabilă și nedivizată”.¹

În esență, Actul fondator este „un angajament reciproc de întraajutorare pentru menținerea unui continent stabil, al păcii și nedivizat, pe baza parteneriatului și interesului mutual”.²

În cadrul Consiliului permanent reunit NATO-Rusia se desfășoară eforturile de constituire și păstrare a încrederii, „depășire a percepțiilor eronate” și dezvoltare a cooperării și consultărilor regulate.³ Încă de la început (din 1997), Consiliul a luat măsuri pentru promovarea cooperării, transparenței și încrederii între NATO și Federația Rusă.

Așadar, obiectivul principal al Consiliului îl reprezintă construirea nivelelor superioare de încredere prin punerea în valoare a unui mecanism care să asigure desfășurarea unor „consultări sincere și regulate”.⁴

De ce se vorbește atât de mult și de ce se pune accent pe încredere atunci când ne referim la securitate? Pentru că acest cuvânt magic este folosit la loc de cinste în definiția securității. Așa, de pildă, în Dicționarul explicativ al limbii române prin securitate se înțelege „faptul de a fi la adăpost de orice pericol, sentimentul de încredere și de liniște pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol.”⁵

Aceeași sursă ne sugerează că securitatea națională este asociată „stării generalizate de liniște și încredere (sublinierea noastră) că existența unei națiuni este în afară de orice pericol”.

Securitatea unei persoane, unui stat sau uniune de state este sinonimă cu existența unui ansamblu de condiții reprezentate de climatul de încredere între state bazat pe cooperare, colaborare și conlucrare în toate domeniile de activitate.⁶

În anul 2008, participarea Federației Ruse la Summitul NATO de la București a fost pentru prima oară la nivelul cel mai înalt, fiind prezent chiar președintele Vladimir Putin.

¹ Manualul NATO/OTAN, Bruxelles, Belgia, 2001, p. 83.

² Idem.

³ Ibidem, p. 84.

⁴ Ibidem, p. 81.

⁵ **Dicționarul explicativ al limbii române**, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998, p. 969.

⁶ Mircea Mureșan, Petre Duțu, **Societatea civilă-actor nonstatal major**, Editura UNAp „Carol I”, București, 2006, p.235.

Întâlnirea celor doi președinți, rus și american, care a avut loc în același an la Soci, a accentuat și consacrat caracterul deschis al Mării Negre și legitimitatea participării Alianței Nord-Atlantice și în special a SUA la asigurarea securității în regiunea Pontusului Euxinus, ca urmare a îmbunătățirii parteneriatului NATO-Rusia. Perfecționarea cooperării dintre Statele Unite și Rusia demonstrează dorința și interesul Alianței de a implica Federația Rusă în toate problemele securității regionale și globale, inclusiv în eforturile comunității internaționale pentru creșterea eficacității și eficienței luptei împotriva terorismului, duse de SUA și celelalte state membre ale NATO, la scară planetară.

La Summitul NATO de la București statele aliate au depus eforturi pentru ca întâlnirea de la Soci să aibă rezultate cât mai fructuoase, iar cei doi președinți să încheie un acord bilateral cât mai pozitiv.

În acest scop, participanții la Summitul NATO s-au străduit și au reușit ca factorii politici ai Federației Ruse și opinia publică din Rusia să înțeleagă mai bine că cele două părți sunt într-o relație de parteneriat, nu de confruntare. În plus, reprezentanții țărilor aliate au mai evidențiat și necesitatea de a se înțelege că lărgirea Alianței spre est nu reprezintă deloc o amenințare pentru securitatea Rusiei, ci o contribuție la creșterea securității acesteia. Prin consolidarea securității și stabilității statelor est-europene primite în Alianță, prin sporirea șanselor de progres și prosperitate și creșterea eficienței eforturilor de contracarare a terorismului, a proliferării armelor de distrugere în masă și a criminalității organizate, precum și prin promovarea bunei guvernări se asigură și Rusiei mai multă securitate la frontierele ei vestice, dezvoltarea mai rapidă a relațiilor comerciale cu Occidentul, ceea ce îi va permite acesteia să contracareze mai eficace și eficient riscurile și amenințările în regiuni în care securitatea este grav afectată.

Reluând firul ideii cu care am început, problema principală este aceea de a alege cele mai potrivite mijloace, la un preț rezonabil, de contracarare a unui atac posibil iranian cu rachete cu rază lungă de acțiune împotriva SUA și aliaților lor. Mai trebuie să se țină seama și de timpul necesar Iranului să producă acele rachete cu rază lungă de acțiune, probabil la orizontul anului 2015. Dar pericolul unui atac cu rachete cu rază scurtă și medie este evident și această „Sabie a lui Damocles” atârnă deasupra aliaților din Europa de Est și mai ales din Sud Est.

Hotărârea Consiliului Euroatlantic în acest sens este fără nici o îndoială, un mare succes al Summitului de la București. Aceasta dovedește faptul că principiul indivizibilității securității, adică cel al asigurării securității egale pentru toți membrii săi funcționează și în domeniul contracarării eficiente a noilor riscuri și amenințări.

În acest context s-a decis ca, pe lângă sistemul de apărare antibalistică ce va fi construit de SUA în Europa Centrală și de Nord, NATO să construiască un sistem complementar, pentru a acoperi și sud-estul Europei, inclusiv teritoriul României. Acesta e un sistem regional destinat contracarării unor amenințări posibile cu rachete balistice ce ar putea fi lansate din zone instabile ale Orientului Apropiat, de către state sau organizații criminale, adepte ale terorismului internațional. Pentru punerea în practică a construcției acestor sisteme, mai trebuie luate unele decizii tehnico-organizatorice, operaționale și financiare întrucât la București a fost luată numai

decizia politică. Astfel, s-a conștientizat această necesitate, s-a stabilit că sistemul este necesar, posibil și oportun, și s-a depășit faza reacției negative a Federației Ruse.

În acest sens, administrația americană afirmă că a luat decizia de a construi un sistem mai flexibil, bazat pe baterii mobile, desfășurat și de pe mare, și de pe uscat, amplasate în Turcia și, probabil, în statele balcanice. Aceasta ar fi o soluție tehnică mai viabilă, și mai ieftină decât cea prevăzută pentru Cehia și Polonia, care nu a fost încă verificată funcțional. În plus, noua variantă ar fi mai avantajoasă pentru România deoarece ar acoperi teritoriul românesc într-o manieră în care precedentă nu o făcea.

Scutul antirachetă al NATO este un sistem integrat în care fiecare țară-membră va avea un sistem de apărare antirachetă propriu. Astfel, la un eventual atac (cu rachete) va riposta acea țară care ar fi cea mai apropiată de locul de lansare a rachetelor. În acest sistem NATO informația va fi centralizată încât atunci când un radar dintr-o țară ar detecta o rachetă, informația s-ar transmite la centrul antirachetă NATO de unde, în câteva secunde, s-ar da ordinul de lovire a rachetei detectate.

România are șanse să beneficieze de o acoperire complexă a teritoriului deoarece americanii ar putea promova la NATO acest proiect care este susținut de țara noastră deoarece este un proiect integrat de apărare antirachetă.

Secretarul american al apărării a afirmat recent că un asemenea sistem ar putea fi pus în practică în 2015.

„Este o tradiție americană să punem problema politicii noastre pe seama calității politicianilor noștri”.⁷ Așadar, putem pune nu numai problema politicii, ci și a securității pe seama calității politicianilor. În cazul de față, putem pune problema extinderii NATO spre est și problema renunțării la amplasarea unor elemente ale scutului antirachetă în Cehia și Polonia pe seama calității șefilor de state și de guverne ale țărilor membre NATO și Rusiei și mai ales pe seama calității președinților Obama și Medvedev, care promovează cu consecvență un parteneriat real bazat pe încredere mutuală.

Generalul Henry Obering, șeful Agenției (Missile Defense Agency), a spus că SUA trebuie să construiască interceptori pentru a doborî orice rachete, indiferent de raza lor de acțiune (5 aprilie 2007). El a mai adăugat că s-ar putea micșora fondurile (bugetul) Agenției, dar Washington-ul și aliații săi trebuie să contracareze rachetele Iranului și Coreei de Nord cu ajutorul facilităților din Europa. Congresul SUA ar putea să taie fondurile Agenției în următoarele luni.

Împotriva amplasării unui sistem radar sofisticat american în Republica Cehă erau 61% dintre cehi, conform unui sondaj realizat cu mult înainte de 30 martie 2007.

În aprilie 2007, conform unor surse anonime, erau discuții din care reieșea că rușii ar putea să-i lase pe americani să amplaseze pe teritoriul Rusiei o parte a sistemului de apărare antirachetă american.⁸

În concluzie, NATO este o instituție profund democratică a statelor-membre suverane și egale, care ia în considerare opinia publică din aceste țări, inclusiv în legătură cu scutul antirachetă din Europa Centrală și cu decizia administrației Obama

⁷ Barack Obama, **Îndrăzneala de a spera**, traducere de Liana STAN, RAO international Publishing Company, 2008, p. 110.

⁸ John T. Bennett, Articolul *Missile defense*, Agency Chief Says U.S. Must Face Threat with „Balanced” and „Integrated” Solution, www.defensenews.com, 9 aprilie 2007.

de a abandona construcția unor elemente ale scutului în Cehia și Polonia, în folosul parteneriatului NATO-Rusia și întăririi încrederii între cei doi parteneri.

PROVOCĂRI ALE „RĂZBOIULUI ÎNDELUNGAT”: ARMELE CHIMICE

Roxana SARCINSCHI*

The issue of chemical weapons is a key-item on the long war's agenda. On the one hand, the long war is mainly about fighting terrorism and, on the other hand the terrorists are gaining more and more access to chemical weapons. It is a reality the fact that at least seven of the states which are linked in one way or another to terrorist activity are placed on the list of states that develop chemical weapons programs. In this context, the Chemical Weapons Convention is no longer a guaranty of not using this kind of weapons.

Actualul mediu internațional este caracterizat de eforturile statelor și comunității internaționale de a spori gradul de securitate al țărilor și populațiilor din diverse regiuni ale lumii. Războiul împotriva terorismului, inițiat de SUA, se înscrie într-un astfel de demers. Dată fiind amploarea sa, specialiștii în strategie militară au introdus, legat de acesta, și termenul de *război îndelungat*. Unii dintre ei îl definesc drept o luptă de mari proporții cu adversari determinați să creeze o lume islamică unită care să înlocuiască „dominația occidentală”¹, în timp ce alții consideră că războiul îndelungat nu este altceva decât o extensie a războiului împotriva terorismului². Teroriștii, în cele mai multe cazuri, folosesc arme la care accesul este facil, neimplicând costuri ridicate de procurare sau de producție și nici condiții deosebit de dificile de depozitare și transport, iar efectele sunt distrugătoare. Armele chimice răspund în mare măsură acestor „cerințe”. Din acest motiv, scopul lucrării de față este de a analiza atât modalitățile în care teroriști folosesc armele chimice, cât și tipurile de agenți ce pot fi folosiți într-o astfel de confruntare.

1. Războiul îndelungat – repere teoretice

Din punct de vedere al istoriei sale, termenul este unul nou adus în discuție în anul 2004 de către generalul John Abizaid, fostul comandant al USCENTCOM. Departe de a constitui un concept, termenul a mai fost folosit ulterior în diverse lucrări, precum cartea *Winning the Long War: Lessons from the Cold War for Defeating Terrorism and Preserving Freedom*, scrisă de către James Jay Carafano și Paul Rosenzweig Washington și publicată în anul 2005, dar și în discursul președintelui american din ianuarie 2006 referitor la Starea Națiunii și în *Quadrennial Defence Review* din 2006. Cu toate acestea, termenul a fost criticat, fiind considerat doar o justificare lipsită de esență pentru promovarea unui război permanent.

* **Chimist, Fundația MEDICOR**

¹ Pernin, Christopher G.; Brian Nichiporuk; Dale Stahl; Justin Beck, Rick Radaelli-Sanchez, **Unfolding the Future of the Long War. Motivations, Prospects, and Implications for the US Army**, RAND Aroyo Center, 2008, p. 1.

² Borer, Douglas A.; Mark T. Berger, *All Roads Lead to and from Iraq: the Long War and the Transformation of the Nation-State System*, în *Third World Quarterly*, Vol. 28, No. 2, Routledge – Taylor and Francis Group, 2007, pp. 457-463.

Carafano și Rosenzweig identifică războiul împotriva terorismului global (*war on global terrorism*) cu războiul îndelungat, considerând că o asemenea echivalare este deosebit de importantă deoarece este nevoie de adoptarea unui anumit tip de strategie, care să acorde la fel de multă importanță atât protejării puterii statului pentru a fi competitiv pe termen lung, cât și capacității acestuia de a învinge inamicul. În viziunea acestor doi experți, strategiile specifice războiului îndelungat nu trebuie să ignore imperativul conservării forței în favoarea luptei într-un conflict îndelungat, deoarece riscă să îl transforme în război de uzură. Cu scopul de a triumfa în conflict, națiunile devin super-centralizate sau state-garnizoană autoritariste care nu mai acordă importanță caracteristicilor inițiale ce le-au făcut competitive, anume respectarea libertăților cetățenești și flexibilitatea. Astfel, lecțiile învățate din Războiul Rece le indică celor doi autori principalele patru elemente, de importanță egală, ale unei strategii eficiente a războiului îndelungat:

1. furnizarea securității, inclusiv a unor măsuri ofensive pentru a urmări inamicul, precum și a unor măsuri defensive pentru a proteja națiunea;
2. creșterea economică, ce permite statelor să fie competitive pe termen lung;
3. protejarea societății civile și conservarea libertăților ce susțin voința națiunii;
4. supremația în „războiul ideilor”, în special în ceea ce privește bazele unei păci viitoare durabile.³

La aproximativ un an de la publicarea lucrării mai-sus-menționate, fostul președinte american, George W. Bush, în discursul său în fața Congresului referitor la starea națiunii (31 ianuarie 2006), afirma că „generația noastră se află într-un război îndelungat împotriva unui inamic plin de hotărâre”⁴, iar în documentul de bilanț la patru ani al Departamentului American pentru Apărare, *Quadrennial Defence Review*⁵ (QDR), din același an, termenul este prezentat în detaliu. În QDR, termenul de *război îndelungat* accentuează durata războiului și se referă la un grup de actori cu care se confruntă SUA, actori caracterizați adesea drept „extremiști violenți” sau „teroriști”. Triumful asupra acestora necesită atingerea următoarelor patru scopuri principale:

1. înfrângerea rețelelor teroriste;
2. apărarea în adâncime a propriului teritoriu;
3. modelarea opțiunilor țărilor aflate la răscruce strategică;
4. prevenirea achiziționării sau utilizării de către statele și actorii nonstatali ostile/ostili a armelor de distrugere în masă.

Chiar dacă termenul de *război îndelungat* a fost criticat, fiind considerat doar o justificare lipsită de esență pentru promovarea unui război permanent, introducerea sa în analizele Departamentului pentru Apărare l-au propulsat în dezbaterile pe teme de

³ Carafano, James Jay, *Statement before the Senate Armed Service Committee*, <http://armed-services.senate.gov/statement/2006/July>, iulie 2006.

⁴ *President Bush's State of the Union Address*, CQ Transcripts Wire Tuesday, January 31, 2006; 10:11 PM, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/01/31/AR2006013101468.html>.

⁵ *Quadrennial Defence Review*, Department of Defense, United States of America, February 6, 2006, <http://www.comw.org/qdr/qdr2006.pdf>.

strategie militară de la toate nivelurile decizionale. Astfel, unii analiști au remarcat că, deși cele patru scopuri principale sunt deosebit de importante pentru realizarea securității naționale, QDR nu explică de ce acestea sunt specifice războiului îndelungat.⁶ Alți experți, precum fostul șef al Operațiilor Navale, amiralul Michael G. Mullen, și comandantul Corpului Marin, generalul James T. Conway, afirmă că războaiele din Irak și Afganistan nu constituie evenimente unice, ci parte a unui set de lupte asociate războiului îndelungat. De asemenea, amiralul Mullen folosește acest termen pentru a explica atât durata, cât și amploarea acțiunilor care vor fi necesare pentru a rezolva problemele de securitate din Orientul Mijlociu.⁷

În același timp, specialiștii Centrului RAND Aroyo propun o definiție a războiului îndelungat bazată pe trei elemente cu importanță egală: terorism, guvernare și ideologie.⁸ Războiul îndelungat se naște din confluența acestor trei probleme ridicate de război: cele legate de terorism, cele legate de guvernare (de exemplu, absența sau prezența guvernării, calitatea acesteia, relațiile dintre guvernele lumii etc.) și cele legate de ideologiile îmbrățișate de către părțile aflate în conflict. Astfel, conform definiției experților RAND, pot fi identificate principalele elemente ale războiului îndelungat, ilustrate în tabelul următor:

Natura problemei	Exemple de „războaie” specifice	Adversarul principal	Scopuri potențiale	Provocări și piedici
Ideologică	Interpretări ale Islamului (al-Qaeda, talibanii și grupările aliate)	Grupări musulmane extremiste	Fără susținerea ideologiei adversarilor Progresul democrației	Costisitor în ceea ce privește amenințarea Legitimează ideologia și liderii adversari Complicat, din cauza numărului mare de ideologii aflate în contradicție Nu acoperă grupările neislamice Multe dintre grupările extreme nu amenință SUA Poate fi în contradicție cu interesele strategice ale SUA
	Mișcări anti-occidentale (Coreea de Nord, al-Qaeda și mișcările asociate)	Guverne și actori nonstatali nedemocratice/nedemocratici		

Natura problemei	Exemple de „războaie” specifice	Adversarul principal	Scopuri potențiale	Provocări și piedici
Guvernare	Construirea națiunii	Condiții sociale și economice ce conduc la conflict	Guverne și regiuni stabile Crearea de piețe Securizarea rutelor de comerț	Costuri mari Problemă vastă și complexă Soluții nonmilitare foarte complexe Tolerarea forțată a unor guverne autoritariste
Teroare	Insurgențe din întreaga lume	Grupări de insurgență	Guverne și regiuni stabile Crearea de piețe Securizarea rutelor de comerț Eliminarea tacticilor	Parte dintre insurgenți nu amenință direct SUA, unii chiar sprijinind interesele americane Alăturarea unei părți sau alteia este riscantă Dificilă definirea victoriei

⁶ Pernin, Christopher G.; Brian Nichiporuk; Dale Stahl; Justin Beck, Rick Radaelli-Sanchez, *op. cit.*, 2008, p. 6.

⁷ Ibidem, p. 8.

⁸ Ibidem, p. 12.

	Teroriști musulmani Narco-teroriști Teroriști marxști	Grupări violente	teroriste Securitatea spațiului de interes	Identice celor din războiul împotriva terorismului Încercări de a elimina tactici, nu adversari sau cauze Folosirea forței militare poate naște mai multă teroare
--	---	------------------	---	---

Figura nr. 1: Elemente ale războiului îndelungat, conform analizei realizate de către specialiștii de la RAND⁹

Tabelul evidențiază componentele războiului îndelungat în termeni de natură a problemei, adversari principali, scopuri principale și provocări sau piedici pe care le pot întâmpina cei implicați în acest tip de război. Aceste elemente se vin în sprijinul ideii conform căreia actualele probleme din cadrul războiului îndelungat se nasc din confluența ideologiei, guvernării și terorismului. În unele cazuri, precum cel în care o țară participă la construirea națiunii pentru a dezvolta buna guvernare, adversarul/inamicul nu mai este o persoană, un grup sau un stat. Mai degrabă, adversarul ar putea fi constituit de condițiile economice și guvernamentale care creează instabilitate socială.

2. Adversarii/inamicii războiului îndelungat și armele lor

Definiția adversarilor/inamicilor este prezentată și în QDR din 2006, fiind acele rețele nonstatale dispersate și nu statele-națiune.¹⁰ O definiție mult mai detaliată este oferită în cadrul Seminarului Național pe tema Războiului îndelungat din decembrie 2006: adversarul/inamicul reprezintă o mișcare transnațională a organizațiilor, rețelelor și indivizilor extremiste/extremiști, dar și sponsorii lor statali și nonstatali, care au în comun exploatarea Islamului și folosirea terorismului pentru atingerea propriilor scopuri ideologice.¹¹

Pe baza definiției din urmă, specialiștii de la RAND identifică principalele categorii de adversari/inamici, grupându-i după cum urmează:

- categoria 1 - luptătorii jihadiști la nivel global, cum ar fi al-Qaeda și diversele sale ramificații: Gruparea al-Qaeda a Jihadului în Țara celor Două Râuri (Irak), al-Qaeda în Maghrebul Islamic (Africa de Nord), Organizația al-Qaeda în Peninsula Arabică, Jihadul Islamic Egiptean, Hrakat-ul Mujahidin (Pakistan, India), Jemaah Islamiyya (Asia de Sud-Est) etc.;

- categoria 2 - luptătorii jihadiști la nivel intern, precum: al-Gama'a al Islamiyya (Egipt), Hizb-i-Islami (Afganistan), Brigăzile al-Haramayn (Arabia Saudită), Armata Ansar al-Sunnah (Irak) etc.;

- categoria 3 - naționaliștii religioși, de tipul HAMAS (Israel), Hezbollah (Liban), Jaysh al-Mahdi (Irak), Organizația Badr (Irak) etc.;

- categoria 4 - naționaliștii seculari, cum ar fi Frontul Eliberării Jammu și Kashmir (Pakistan și India), Frontul Popular pentru Eliberarea Palestinei (Teritoriile

⁹ Ibidem, p. 15.

¹⁰ *Quadrennial Defence Review*, ed. cit., p. 9.

¹¹ The National Long War Seminar (NLWS) panel, „Session 3 Outbrief – Frame the Problem: What is the Long War?”, December 8, 2006, apud Pernin, Christopher G.; Brian Nichiporuk; Dale Stahl; Justin Beck, Rick Radaelli-Sanchez, *op. cit.*, 2008, p. 24.

Palestiniene), Partidul Muncitorilor Kurzi (Turcia, Irak, Iran și Siria), Brigăzile al-Aqsa (Teritoriile Palestiniene), Fedainii Sadam (Irak), Organizația Dhi Quar (Irak) etc.¹²

Unul dintre aspectele principale ale problematicii adversarilor/inamicilor din cadrul războiului îndelungat este proliferarea armamentului convențional, a agenților chimici și biologici. La nivelul inferior se află dispozitivele incendiare de capacitate mică, în timp ce armele chimice, biologice și nucleare se află la capătul opus al scalei. Problema este cu atât mai serioasă, cu cât specialiștii în terorism au avertizat că, în ultimii zece ani, a crescut semnificativ probabilitatea unui atac terorist folosind arme chimice, biologice sau nucleare. Dintre acestea din urmă, armele chimice sunt mult mai ușor de achiziționat decât cele biologice și nucleare, însă efectul lor este comparabil din punct de vedere al pagubelor produse.

Armele chimice reprezintă un instrument periculos în mâna teroriștilor. Agenții chimici, dispersați în cantități suficiente pot provoca distrugerii de vieți omenești în masă. Exemple elocvente sunt Primul Război Mondial și războiul dintre Iran și Irak. Terorismul chimic din zilele noastre include atât potențiala achiziționare a agenților chimici și a sistemelor militare de împrăștiere, cât și producerea și folosirea substanțelor chimice industriale și perfecționarea sistemelor de diseminare. Dezvoltarea calitativă și cantitativă a industriei chimice din toată lumea, inclusiv a materialelor sintetice complexe și a celor cu folosire duală, face din ce în ce mai dificilă prevenirea și protecția împotriva acestei amenințări.

3. Agenții și armele chimice – scurt istoric

Agentul chimic este definit ca substanță chimică destinată a fi folosită în operațiuni militare, cu intenția de a ucide, de a produce afecțiuni severe sau de a scoate din luptă oamenii pe baza efectelor lor fiziologice.¹³ Termenul exclude agenții pentru controlul dezordinii publice, erbicidele, fumul și flăcările.

În același timp, arma chimică reprezintă, pe rând sau simultan: (a) o substanță chimică toxică sau o precursoră a sa, exceptând cazurile în care se intenționează a fi folosită într-un scop ce nu este interzis de *Convenția referitoare la armele chimice*; (b) o muniție sau un dispozitiv special creat pentru a provoca moartea sau alte vătămări prin proprietățile toxice ale acelor substanțe chimice specificate la litera (a), care ar putea fi eliberate ca urmare a folosirii acelei muniții sau aceluși dispozitiv; orice echipament creat special pentru a fi folosit în corelație directă cu folosirea munițiilor sau dispozitivelor specificate la litera (b).¹⁴

Oamenii au utilizat „arme chimice” cu mult înainte de epoca modernă. De la imaginile intervenției divine în Sodoma și Gomora din Noul Testament, la practicile secolelor VI-IV î.Ch. când, în Grecia, Persia, Asiria, se foloseau diverse amestecuri pe bază de plante (cornul secarei, plante din familia liliaceelor) la otrăvirea fântânilor

¹² Pernin, Christopher G.; Brian Nichiporuk; Dale Stahl; Justin Beck, Rick Radaelli-Sanchez, *op. cit.*, 2008, p. 30.

¹³ *Chemical agent*, în „DOD Dictionary of Military and Associated Terms”, ediția 17 martie 2009, varianta on-line <http://www.dtic.mil/doctrine/jel/doddict/data/c/10851.html>.

¹⁴ *Chemical weapon*, în „DOD Dictionary of Military and Associated Terms”, ediția 17 martie 2009, varianta on-line <http://www.dtic.mil/doctrine/jel/doddict/data/c/10852.html>.

și a apelor curgătoare, omenirea a dovedit resurse nelimitate în dezvoltarea acestui tip de arme. Astfel, în timpul Războiului Peloponesiac (428-424 î.Ch.) și în bătăliile purtate de armatele romane (sec. II-I î.Ch. și I-II d.Ch.) au fost utilizate diverse obiecte incendiare, gaze sulfuroase și soluții caustice¹⁵, iar „focul grecesc” (amestec de nitrați, țiței, sulf și bitum) a fost considerat „arma secretă” a Imperiului Bizantin, fiind folosit în bătălii navale. În Evul Mediu și în perioada Renașterii arabii au folosit vapori toxici și substanțe somnifere, în asedii au fost catapultate butoaie cu substanțe incendiare¹⁶, iar un secol mai târziu s-au folosit bombe, grenade și diverse materiale inflamabile având în compoziție arsenic și diverse dispozitive ce conțineau sulf, mercur, terebentină, azotați.

În secolul al XVIII-lea a început fabricarea unor dispozitive perfecționate ce conțineau compuși pe bază de sulf, mercur, plumb, arsenic, precum și substanțe cu efect halucinogen sau somnifer ca beladona, spânzul, brucina, etc. Secolul al XIX-lea a fost caracterizat prin intenții nefinalizate de folosire a armelor chimice. În Războiul Crimeei (1854-1855), englezii intenționau să folosească sulf și cocs în asediul orașului Sevastopol, iar în Războiul de Secesiune (1861-1865), a existat intenția de utilizare a unor obuze cu clor.

Nașterea oficială a atacurilor cu muniție chimică s-a produs în Primul Război Mondial (1914-1918), la 22 aprilie 1915, în Ypres (Franța), unde trupele germane au folosit clorul împotriva combatanților francezi. Peste 5.000 de soldați au decedat și alți 1.500 au fost scoși din luptă, provocând panică în rândul armatei franceze.¹⁷ Cronologia acestor acțiuni este terifiantă:

- 31 mai 1915, pe frontul rus s-a folosit un amestec de clor și fosgen, ceea ce a dus la moartea a 6.000 de combatanți și rănirea altor 3.000;
- iulie 1915, Argonne (Franța), s-au folosit obuze cu bromură de benzil - obuze „T”;
- martie 1916, Verdun (Franța), s-au folosit obuze cu fosgen, cu efect letal;
- iulie 1916, Somme (Franța), s-au folosit obuze cu acid cianhidric;
- martie 1917, a fost răspândit fosgen din avion;
- iulie 1917, Ypres (Franța), a fost folosit pentru prima oară „gazul muștar” sau iperită (sulfură dietil diclorică), gaz vezicant persistent care atacă căile respiratorii și provoacă arsuri puternice. Efectul psihologic a fost devastator;
- septembrie 1917, s-a utilizat pentru prima oară „gazul Clark” pe bază de arsenuri, care a provocat vomă și greață, incapacitând soldații;
- 1918, au fost utilizate masiv obuzele cu încărcătură chimică.

¹⁵ University of Leicester, *Archeologist Uncovers Evidence of Ancient Chemical Warfare*, în „Science Daily”, 15th of January, 2009, <http://www.sciencedaily.com/releases/2009/01/090114075921.html>.

¹⁶ *A Brief History of Chemical and Biological Weapons-Ancient Times to the 19th Century*, <http://www.cbwinfo.com/History/History.html>.

¹⁷ Idem.

Bilanțul folosirii substanțelor chimice în Primul Război Mondial a fost tragic: 1.300.000 victime, dintre care 100.000 căzuți pe câmpul de luptă și sute de mii cu afecțiuni respiratorii sau urme de arsuri.¹⁸

Perioada interbelică (1919-1939) se caracterizează, de asemenea, prin folosirea armelor chimice în diverse conflicte armate: în luptele din Rif (1925, Marocul Spaniol) și în Etiopia (1935-1936) a fost folosită iperita împotriva berberilor, respectiv a luptătorilor abisinieni; în războiul contra Chinei (1937-1941), japonezii au folosit atât iperita, cât și lewisita.¹⁹

În cel de al Doilea Război Mondial (1939-1945), cu excepția unor situații izolate în Extremul Orient, nu s-au folosit arme chimice din cauza temerii reciproce a beligeranților. Fiecare parte angajată în conflict, deși avea stocuri de agenți chimici (de exemplu tabun și sarin), a evitat să folosească acest tip de arme în lipsa informațiilor certe asupra stocurilor aflate în posesia inamicului. Totuși, în ciuda prevederilor *Tratatului de pace de la Versailles*, a *Tratatului cu privire la folosirea submarinelor și gazelor toxice în conflicte* și a unei rezoluții împotriva Japoniei adoptată de Liga Națiunilor în 14 mai 1938, armata japoneză a folosit frecvent arme chimice împotriva altor state asiatice.²⁰

După cel de-al Doilea Război Mondial, în perioada Războiului Rece, cele două blocuri au depus eforturi semnificative pentru dezvoltarea cercetării și producerea unor arme chimice mai sofisticate și mai eficace. O cronologie a utilizării armelor chimice în secolul al XX-lea include atât conflicte armate dintre actori statali, cât și acte teroriste sau accidente umane:

- 1963-1968, Egiptul a folosit iperita în Yemen, iar SUA au utilizat dioxina în Vietnam;

- 1973, în timpul războiului de Yom Kippur, israelienii au interceptat diferite materiale sovietice care au dovedit capacitatea URSS de a folosi arme chimice. De altfel, în războiul din Afganistan (1979-1983), sovieticii au experimentat produse chimice noi, dificil de decelat;

- 1975-1983, Vietnamul a folosit substanțe toxice împotriva rebelilor lao și împotriva Cambogiei;

- 1982-1988, Irakul a folosit arme chimice în războiul Iran-Irak²¹ (iperită, cianuri și tabun) și contra kurzilor și šiitilor din sud (iperită și tabun)²²;

- 1987-1990, după 19 ani de întrerupere, SUA au reluat fabricarea armelor chimice binare dorind să recupereze întârzierea față de ruși;

- 1968, în Utah (SUA), un avion Phantom a pulverizat accidental agentul toxic VX, omorând 6.000 oi;

¹⁸ Heller, Charles E., *Chemical Warfare in World War I: The American Experience 1917-1918*, US Army Command and General Staff College, 1984, <http://www.cgsc.army.mil/carl/resources/csi/Heller/HELLER.asp>.

¹⁹ *A Brief History of Chemical and Biological Weapons-Ancient Times to the 19th Century*, <http://www.cbwinfo.com/History/History.html>.

²⁰ Idem.

²¹ Lafayette, Lev, *Who Armed Saddam?*, „World History Archives”, 2002, <http://www.hartford-hwp.com/archives/51/040.html>.

²² Idem.

- 1969, în Belgia a avut loc o deversare accidentală de iverită, provocând moartea peștilor și focilor și rănirea unor pescari;
- 1972, în Alaska (SUA), au murit 50 de reni din cauza sarinului depozitat în apele înghețate ale lacului din apropierea Fort Greely;
- 1990, în Libia, a izbucnit un incendiu, ale cărui cauze nu sunt cunoscute, la uzina Rabta, cel mai mare producător de arme chimice din lume;
- 1995, în Japonia, în atacul terorist al sectei Aum în metroul din Tokio a fost utilizat gazul toxic sarin, provocând moartea a 8 persoane și intoxicarea a altor zeci;
- 2007, cel mai recent exemplu de folosire a agenților chimici este cel în care insurgenții irakieni au detonat câteva canistre de clor lichefiat în vehicule-capcană, provocând numeroase victime în Bagdad.

Se observă, așadar, din istoria folosirii armelor chimice, că plaja acestora este oarecum restrânsă, cele mai folosite fiind iverita și sarinul. Gama agenților chimici este însă mult mai largă, iar efectele lor – dramatice.

4. Tipuri de agenți folosiți în producția de arme chimice

Aproximativ șaptezeci de diferite substanțe chimice au fost folosite sau depozitate ca agenți chimici de război în timpul secolelor al XX-lea și al XXI-lea. Acești agenți pot fi lichizi, gazoși sau solizi. Agenții lichizi sunt, în general, volatili și au presiune de vapori ridicată. Mulți agenți chimici sunt fabricați sub formă volatilă, astfel încât să fie dispersați rapid pe o suprafață mare. Astfel, proiectilele de artilerie sau rachetele, bombardamentele aeriene sau pulverizarea reprezintă cele mai eficiente mijloace de diseminare a acestor agenți.

Agenții chimici folosiți în producția de arme chimice sunt împărțiți în agenți toxici și paralizanți, conform figurii următoare:

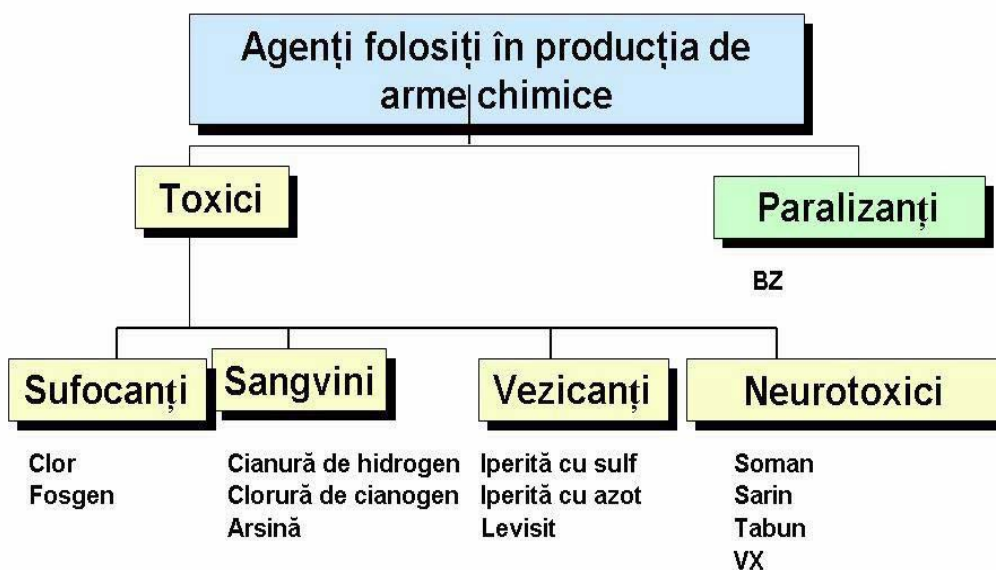

Figura nr. 2: Tipuri de agenți folosiți în producția de arme chimice conform Agenției Naționale de Control al Exporturilor

Agenții toxici, la rândul lor, se împart în agenți sufocanți, sangvini, vezicanți și neurotoxici.²³

Substanțele chimice sufocante produc, în general, moartea sau intoxicații grave prin inhalare, din cauza împiedicării contactului dintre oxigenul din aer și hemoglobina din sânge. Ele sunt substanțe gazoase care se absorb la nivelul plămânilor și duc la acumularea de lichid în plămâni, ceea ce provoacă înecarea propriu-zisă a victimelor. De exemplu, clorul este un gaz de culoare galben-verzuie, pe care o păstrează și în starea lichidă, cu miros sufocant. Acesta este puternic iritant și atacă plămânii, iar o concentrație mai mare de 0,6% provoacă moartea.²⁴ Fiind un gaz sufocant, a fost folosit ca armă în Primul Război Mondial. Un alt exemplu este fosgenul (diclorura de carbonil), care este un compus chimic sub formă de gaz incolor, ușor lichefiabil, cu miros sufocant, puternic iritant la nivelul ochilor, foarte otrăvitor, întrebuițat în industria coloranților, medicamentelor, dar și ca gaz de luptă.²⁵

Agenții sangvini acționează prin inhalare și se distribuie în organism prin intermediul sângelui. Ei inhibă capacitatea celulelor sangvine de a utiliza și transfera oxigenul. De exemplu, acidul cianhidric (HCN) sau clorcianul (clorură de cianogen) formează cu hemoglobina, lent și în cantitate redusă, cianhemoglobina (compus ce nu transportă oxigenul) și provoacă asfixia citotoxică (prin inhibarea respirației celulare). Un alt agent sangvin este arsina (hidrogenul arseniat - AsH_3), care are o mare afinitate pentru hemoglobină, provocând hemoliza (distrugerea globulelor roșii ale sângelui), și, în final, insuficiență renală. Blocajul renal este cea mai gravă manifestare a otrăvirii cu arsină. Pot apărea leziuni permanente, în special la nivelul sistemului nervos central.²⁶

Substanțele chimice vezicante sunt substanțe uleioase, ce acționează prin inhalare de aerosoli sau prin contact cu pielea, producând ulcerații care se vindecă greu. Ele pot fi dispersate sub formă de lichid sau de vapori și pot persista mai multe zile la rând, acționând cu efect întârziat. Ca exemple pot fi enumerate iperitele cu sulf, iperitele cu azot, lewisitele. Agenții vezicanți au fost testați pentru prima oară de Germania, în 1917, și au fost folosiți mai ales în războiul dintre Iran și Irak, în anii 1980-1988. Expunerea la agenți vezicanți poate duce la orbire, leziuni permanente ale plămânilor și, doar în unele cazuri, deces din cauza suprainfecțiilor, când o suprafață mare a pielii este afectată.

Cel mai comun reprezentant al acestei grupe este iperita (sau așa-numitul „gaz muștar”), agent chimic foarte persistent, al cărui efect durează mai multe zile și are un efect demoralizant asupra trupelor adversare.²⁷

²³ *Istoria armelor chimice*, http://www.ancex.ro/upload/Istoria_Armelor_Chimice.

²⁴ Nenițescu, Costin D., *Chimie generală*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1985, pp. 662-665.

²⁵ Irwin, Will, *The Use of Poison Gas*, New York Tribune, 1915, <http://net.lib.byu.edu/~rdh7/wwi/1915/chlorgas.html>.

²⁶ McCafferty, Randall R.; Peter J. Lennarson, *Common Chemical Agent Threats: Blood Agents*, Medscape Today, http://www.medscape.com/viewarticle/431312_4.

²⁷ McCafferty, Randall R.; Peter J. Lennarson, *Common Chemical Agent Threats: Vesicants (Blister Agents)*, Medscape Today, http://www.medscape.com/viewarticle/431312_3.

Substanțele chimice neuroparalizante atacă sistemul nervos central prin blocarea transmiterii influxurilor nervoase de la creier la organele efectorii, producând paralizia mușchilor locomotorii, respiratorii, precum și a celui cardiac. Moartea survine în scurt timp de la contaminare ca urmare a sufocării. Neuroparalizanții se absorb în sânge pe toate căile posibile: digestiv, respirator și cutanat.

Acest tip de substanțe cuprind două grupuri, cu structură chimică asemănătoare: seria G și seria V. Primii agenți din seria G au fost tabunul (GA) și sarinul (GB), sintetizați de Germania în anii '30, fiind urmați apoi de soman (GD) și ciclosarin (GE și GF). Dintre aceștia, tabunul persistă perioade scurte de timp, spre deosebire de soman și ciclosarin, care au o persistență mai mare și prezintă un pericol mai ridicat pentru piele.²⁸ Chimiștii din Marea Britanie au dezvoltat în anii '50 agenții din seria V, mult mai letali și mai persistenti pe câmpul de luptă. Această serie conține VE, VG, VM și VX, cel mai cunoscut.²⁹

Din grupul *agenților paralizanți* putem nominaliza benzilatul de 3-chinuclidinil (BZ sau agentul „Buzz”). Acesta este un agent anticolinergic care afectează atât sistemul nervos central, cât și cel periferic, producând invaliditate chiar și la doze foarte mici. De obicei, este împrăștiat sub formă de aerosoli, principala cale de absorbție fiind sistemul respirator, dar și prin piele sau prin tractul gastrointestinal. Provoacă moartea prin paralizia mușchilor respiratori. BZ a fost utilizat experimental de către SUA în războiul din Vietnam.³⁰

Pe de o parte, în perioada 1950-1960, cercetătorii din SUA implicați în programul de înarmare chimică au investigat o serie de *substanțe cu proprietăți incapacitante*, inclusiv depresive, halucinogene (de exemplu LSD), droguri din gama beladonei (scopolamina) și alți derivați ai opiului. Această ultimă categorie se referă la droguri precum morfina, care acționează asupra receptorilor din creier determinând eliberarea de endorfine, ce induc o stare de euforie. În anumite cantități, aceste droguri pot induce starea de somnolență sau de inconștiență. Totuși, doza de drog necesară pentru obținerea efectului de invaliditate este foarte apropiată de doza letală, ceea ce nu recomandă folosirea lor ca arme. De exemplu, în octombrie 2002, forțele speciale ruse în operațiunea de salvare de la teatrul din Moscova, gazul Kolokol-1, un derivat aerosolizat de fentanyl (drog cu o structură asemănătoare opiului), provocând moartea tuturor celor 42 de teroriști ceceni și a 120 de persoane din cei 800 ostatici.

Pe de altă parte, s-a încercat găsirea unor agenți mai siguri de manevrat de tipul armelor binare, în care precursorii pentru obținerea agenților neuroparalizanți sunt amestecați în muniții înaintea folosirii lor. Un exemplu în acest sens sunt agenții novichok (familie de agenți neuroparalizanți din seria V), dezvoltați în Uniunea Sovietică în perioada 1980-1990, de 5-8 ori mai agresivi decât VX, ce fac parte din a

²⁸ Huebner, Kermit D.; Jeffrey L. Arnold, *CBRNE - Nerve Agents, G-series: Tabun, Sarin, Soman*, , <http://emedicine.medscape.com/article/831648-overview>.

²⁹ Keyes, Daniel C.; Fernando L. Benitez; Larrisa I. Velez-Daubon, *CBRNE - Nerve Agents, V-series: VE, VG, VM, VX*, <http://emedicine.medscape.com/article/831760-overview>.

³⁰ Holstege, Christopher P.; Jennifer S. Boyle, *CBRNE - Incapacitating Agents, 3-Quinuclidinyl Benzilate*, , <http://emedicine.medscape.com/article/833155-overview>.

3-a generație de arme chimice incluse în muniție binară. Structura chimică exactă a acestor produși nu a fost făcută publică.³¹

Dat fiind accesul relativ facil la aceste substanțe, în comparație tehnologia biologică sau nucleară, precum și efectele dramatice pe care armele chimice le au asupra ecosistemelor, de-a lungul timpului, comunitatea internațională a încercat să ia măsuri de limitare și interzicere a acestora. La 29 aprilie 1997 a intrat în vigoare, cu forță executorie, *Convenția privind interzicerea dezvoltării, producerii, stocării și utilizării armelor chimice și distrugerea lor*. Convenția stipulează că statele care posedă arme chimice sunt obligate să distrugă complet stocurile într-o perioadă de maxim 10 ani, conform principiului „aceeași rată” (leveling out). La cinci ani după intrarea în vigoare a Convenției, trebuie să fie distruse 20% din stocuri, iar după șapte ani - 45%. Statele pot opta pentru o rată mai rapidă, însă numai în măsura în care procesul de distrugere nu afectează mediul înconjurător.³² Convenția este semnată, în prezent, de 188 state³³, în timp ce Israel și Myanmar au semnat documentul, dar nu l-au ratificat, iar Angola, Coreea de Nord, Egipt, Somalia și Siria nu au semnat și nici nu au ratificat Convenția³⁴.

În prezent, tendința este de a se încerca găsirea unor noi arme chimice, care să nu fie incluse în listele Convenției și, în plus, care să nu poată fi detectate de echipamentul standard al NATO, dar să poată penetra echipamentul de protecție.

Concluzii

Analizele experților americani au demonstrat atât interesul grupărilor teroriste în achiziționarea și folosirea armelor chimice, cât și vulnerabilitatea statelor la acestea.³⁵ Armele chimice sunt mai periculoase decât cele convenționale nu numai pentru că sunt relativ ușor de fabricat și de diseminat și produc numeroase victime, ci și pentru că ele contaminatează zona în care au fost folosite, precum și pe cei care vin în ajutorul victimelor. Mai mult, atacurile cu arme chimice pot genera un răspuns disproporționat deoarece percepția publică este că acest tip de arme sunt identice otrăvirilor, iar otrăvirea în lipsa unui antidot ridică noi probleme pentru potențialele victime.

Din cele mai recente evenimente, precum cele menționate anterior, folosirea acestui tip de arme dovedește natura improvizoare a terorismului. Chiar dacă eficiența acestor arme nu poate fi comparată cu cea a celor convenționale, folosirea lor provoacă răni, haos și traume psihologice importante. Din păcate, aceste atacuri, oricât de mare ar fi gradul de improvizație și neregularitatea lor, demonstrează o

³¹ *Istoria armelor chimice*, http://www.ancex.ro/upload/ISTORIA_ARMELOR_CHIMICE.

³² *Convention on the Prohibition of the Development, Production, Stockpiling and Use of Chemical Weapons and on their Destruction (Chemical Weapons Convention)*, varianta on-line <http://www.opcw.org/chemical-weapons-convention>.

³³ Conform website-ului Organizației pentru Prohibiția Armelor Chimice, http://www.opcw.org/nc/about-opcw/member-states/?tx_opcwmemberstate_pi1%5BsortField%5D=0&tx_opcwmemberstate_pi1%5BsortReverse%5D=0&tx_opcwmemberstate_pi1%5Bpointer%5D=3.

³⁴ <http://www.opcw.org/about-opcw/non-member-states/>.

³⁵ Shea, Dana A., *Terrorism: Background on Chemical, Biological, and Toxin Weapons and Options for Lessening Their Impact*, CRS Report for Congress, 2004.

dorință continuă a teroriștilor de a-și extinde capacitățile dincolo de limita armamentului convențional. Șapte dintre statele în care se înregistrează o importantă activitate teroristă cu impact intern și internațional (Iran, Irak, Pakistan, Libia, Egipt, Africa de Sud, Afganistan) se află pe lista națiunilor cu program activ de dezvoltare a armelor chimice, chiar dacă majoritatea au ratificat Convenția împotriva armelor chimice.

Astfel, includerea problematicii armelor chimice pe agenda războiului împotriva terorismului sau a *războiului îndelungat* este deosebit de importantă. Parte dintre țările menționate că au ratificat sau nu Convenția și continuă să dezvolte arme chimice sunt teatre de operații în lupta împotriva terorismului. Indiferent de opiniile privitoare la acest război, este evident că folosirea armelor chimice de către teroriști reprezintă o amenințare la adresa umanității care trebuie contracarată.

Bibliografie:

- [1]. ****Convention on the Prohibition of the Development, Production, Stockpiling and Use of Chemical Weapons and on their Destruction (Chemical Weapons Convention)*, varianta on-line <http://www.opcw.org/chemical-weapons-convention>.
- [2]. ****DOD Dictionary of Military and Associated Terms*, ediția 17 martie 2009, varianta on-line <http://www.dtic.mil/doctrine/jel/doddict/data/c/10851.html>.
- [3]. ****Quadrennial Defence Review*, Department of Defense, United States of America, February 6, 2006, <http://www.comw.org/qdr/qdr2006.pdf>.
- [4]. ****A Brief History of Chemical and Biological Weapons-Ancient Times to the 19th Century*, <http://www.cbwinfo.com/History/History.html>.
- [5]. BORER, Douglas A.; Mark T. BERGER, *All Roads Lead to and from Iraq: the Long War and the Transformation of the Nation-State System*, în *Third World Quarterly*, Vol. 28, No. 2, Routledge – Taylor and Francis Group, 2007.
- [6]. HELLER, Charles E., *Chemical Warfare in World War I: The American Experience 1917-1918*, US Army Command and General Staff College, 1984, <http://www.cgsc.army.mil/carl/resources/csi/Heller/HELLER.asp>.
- [7]. IRWIN, Will, *The Use of Poison Gas*, New York Tribune, 1915, <http://net.lib.byu.edu/~rdh7/wwi/1915/chlorgas.html>.
- [8]. LAFAYETTE, Lev, *Who Armed Saddam?*, „World History Archives”, 2002, <http://www.hartford-hwp.com/archives/51/040.html>.
- [9]. NENIȚESCU, Costin D., *Chimie generală*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1985.
- [10]. PERNIN, Christopher G.; Brian NICHIPORUK; Dale STAHL; Justin BECK, Rick RADAELLI-SANCHEZ, *Unfolding the Future of the Long War. Motivations, Prospects, and Implications for the US Army*, RAND Aroyo Center, 2008.
- [11]. SHEA, Dana A., *Terrorism: Background on Chemical, Biological, and Toxin Weapons and Options for Lessening Their Impact*, CRS Report for Congress, 2004.
- [12]. Agenția Națională de Control al Exporturilor, <http://www.ancex.ro>.

[13]. Medscape Today, <http://emedicine.medscape.com>.

ARMELE NELETALE ȘI PROTECȚIA INDIVIZILOR UMANI ÎN OPERAȚIILE MILITARE

Roxana SARCINSCHI*

The non-lethal weapons are part of the solutions regarding the preservation of human life during military conflicts. Still, there is no military conflict situation with zero probability of causing fatalities or properties damages, but using non-lethal weapons significantly reduce the number of such human and material losses. Unfortunately, it is almost impossible to predict their exact effects on humans due to the fact that each person is physically different and each environment has its specific conditions. That is why there is an acute need for create a specific legislation on using non-lethal weapons in concordance with the humanitarian and conflict international law.

Ultimele două decenii au adus transformări substanțiale atât în fizionomia pericolelor și amenințărilor la adresa securității, cât și în modalitățile de răspuns la acestea. Astfel, încercând să echilibreze, pe de o parte, amenințările și efectul lor asupra oamenilor și, pe de altă parte, răspunsul la amenințări și impactul asupra aceluiași indivizi umani, statele au început să dezvolte și să implementeze noi capacități neletale. Scopul este de a incapacita sursa amenințării, fără a ucide, astfel încât aceasta să nu mai amenințe pe nimeni. Problema ce reiese de aici se referă la protecția indivizilor umani, combatanți și necombatanți, din teatrele de operații. Deși, în prezent, folosirea armelor neletale este insuficient reglementată la nivel internațional, această problemă nu se află în afara legislației umanitare. În special organizațiile internaționale de securitate încearcă să realizeze un consens deplin al comunității internaționale în ceea ce privește condițiile în care pot fi folosite astfel de capacități neletale.

1. Repere teoretice

Conform Departamentului American pentru Apărare, arma neletală este cea armă special creată și angajată inițial pentru incapacitarea personalului sau a materialelor, ale cărei efecte includ reducerea la minimum a numărului victimelor și a leziunilor, precum și a distrugerilor nedorite ale proprietăților și mediului înconjurător.¹ Terminologia ce desemnează astfel de arme variază de la *arme mai puțin letale* (less-lethal weapons), *arme mai puțin decât letale* (less-than-lethal weapons) la *arme neletale* (non-lethal weapons) și *arme nemortale* (non-deadly weapons), însă efectele urmărite sunt aceleași ca în definiția de mai sus.

Conform specialiștilor militari², există câteva condiții pentru care folosirea forței letale este contraindicată de către obiectivele operaționale. Din păcate, de vreme ce multe dintre operațiile de intensitate scăzută implică amenințarea cu acte

* Chimist, Fundația MEDICOR

¹ *Nonlethal Weapon*, în „DOD Dictionary of Military and Associated Terms”, ediția 17 martie 2009, varianta on-line <http://www.dtic.mil/doctrine/jel/doddict/data/n/11245.html>.

² Suhajda, Joseph M., *Non-Lethal Weapons for Military Operations Other than War*, 1997, <http://www.fas.org/man/dod-101/sys/land/>.

violente, militarul, diplomatul, observatorul sau voluntarul sunt încă în pericol. Armamentul neletal reprezintă în acest context o posibilitate eficientă de a realiza echilibru între letalitate și eficiența răspunsului la amenințare. Pentru a fi eficientă, arma neletală trebuie să corespundă în primul rând criteriului compoziției.³ Utilizarea fezabilă în teatrul de operații depinde de calitatea armei de a fi portabilă și ușoară, dar și de a fi sigură pentru cel care o folosește. În plus, deși militarul este instruit special pentru folosirea armamentului neletal, cel care folosește o astfel de armă trebuie să fie conștient de mediul în care se află deoarece utilizarea armei depinde în primul rând de amploarea amenințării și nu de existența în sine a acesteia.

Un alt criteriu important pentru orice armă neletală este capacitatea acesteia de a opri efectiv o persoană fără a o ucide sau a-i provoca răni permanente.⁴ Indivizii umani diferă ca structură fizică și psihică și, de aceea, este posibil ca aceeași armă să fie eficientă atunci când este folosită împotriva anumitor persoane și ineficientă în cazul altora. De asemenea, unele persoane pot fi doar incapacitate de efectele unei astfel de arme, în timp ce altele pot fi chiar ucise.

Criteriile de mai sus sunt esențiale pentru crearea unei arme neletale fezabile. Puterea acesteia trebuie să fie variabilă, iar militarul care o folosește trebuie să fie instruit astfel încât să determine, în funcție de amploarea amenințării, intensitatea la care aceasta va fi folosită. Nivelul optim pentru o astfel de armă este acela la care neutralizează imediat amenințarea, dar doar pentru o anumită perioadă de timp și fără efecte adverse.

Istoria armelor neletale, deși nu este îndelungată, este marcată de momente deosebit de interesante. Conform legendelor urbane, în 1990, în cursul invaziei americane în Panama, militarii americani au instalat un sistem stereo de mari dimensiuni și au „bombardat” cu muzică rock sediul diplomatic în care se refugiase dictatorul Manuel Noriega până când acesta s-a predat.

Cel mai important eveniment în istoria armelor neletale este considerat a fi operațiunea *United Shield* din Somalia (1995). Aici, pentru prima dată, forțele americane (US Marine Corps 13th Marine Expeditionary Unit) au fost echipate și antrenate să utilizeze mijloace neletale de luptă. Arsenal american de același tip a fost angajat și în Operațiunea *Restore Hope Democracy* din Haiti (1995-1996). ONU a folosit tehnologie neletală în anii 1996 și 1997 în *Joint Endeavour* din Bosnia. De asemenea, în timpul operațiunii *Desert Storm*, a fost folosit un armament electromagnetic (bomba cu fibre cu conținut de carbon-grafit) transportat cu rachetele de croazieră Tomahawk.⁵

În anul 2001, US Marine Corps au făcut publică dezvoltarea unei noi tehnologii neletale, de natură energetică, denumită *Active Denial System*, un dispozitiv cu microunde capabil să încălzească învelișul exterior al unei ținte individuale sau de grup până la aproximativ 54°C în cel mult 2 secunde, cauzând dureri de nesuportat. Sistemul este considerat neletal deoarece subiecții se pot feri de

³ Idem.

⁴ Idem.

⁵ Lewer, Nick, *Non Lethal Weapons*, Forum for Applied Research and Public Policy, 1999, apud Simona Miclăuș și Mihai Moga, *Tehnologiile neletale în conflictele militare contemporane*, Revista Academiei Forțelor Terestre, nr. 2/2001, ediția on-line.

această undă, iar dispozitivul produce arsuri grave doar după o expunere de câteva secunde.

Un alt moment important în istoria armelor neletale este publicarea în anul 1996 de către Robert J. Bunker a raportului intitulat *Non-Lethal Weapons: Terms and References* (Armele neletale: termeni și referințe), ce identifică 17 categorii de arme neletale (acustice, acustice și optice, antiletale, antiplante și antirecolte, de tip barieră, de tip injectori biotehnici, de tip gaze biotehnice, electrice, electromagnetice, halucinogene, de tip hologramă, de tip marker, obscure, optice, de tip proiectil, reactive, de tip agent pentru controlul mulțimilor), precum și cinci grupe de concepte folosite în studiul acestora (etice, funcționale, operaționale, fiziologice și teoretice).⁶

În lucrările mai recente, începând cu anul 2000, armele neletale au fost clasificate atât după funcție, cât și după tehnologia implicată.⁷ Astfel, după funcție, armele neletale pot fi:

- 1) antipersonal, destinate controlului mulțimilor, incapacitării personalului sau stopării accesului acestuia;
- 2) antimaterial, destinate stopării accesului autovehiculelor, incapacitării vehiculelor, navelor sau clădirilor și dezafectării clădirilor.⁸

În funcție de tehnologia implicată, armele neletale pot fi:

- 1) antipersonal, cu tehnologie:
 - acustică: câmpuri sonore, infrasunete, sunete de joasă frecvență;
 - biologică: inhibitori nervoși;
 - chimică: agenți adezivi, bariere, agenți de calmare, halucinogene, iritante, lubrifianți, neuroblocați, neuroinhibitori, agenți de etichetare;
 - electromagnetică: salve electronice, impulsuri electromagnetice de mare putere, microunde;
 - cinetică: muniție de încurcare, proiectile nepenetrante, tunuri cu apă;
 - optică: lasere de joasă energie, muniție optică, obscurizanți, lumini stroboscopice.
- 2) antimaterial, cu tehnologie:
 - acustică: infrasunete;
 - biologică: microbi biodeterioratori;
 - chimică: agenți adezivi, agenți supercaustici, agenți de contaminare, agenți de friabilizare, lubrifianți;
 - electromagnetică: particule conductoare, fascicule direcționate de energie sau particule, impulsuri electromagnetice nenucleare, impulsuri electromagnetice de mare putere, microunde;
 - cinetică: elemente ceramice, muniție de capturare;

⁶ Bunker, Robert J. (ed.), *Nonlethal Weapons: Terms and References*, INSS Occasional Paper 15, USAF Institute for National Security Studies, 1996.

⁷ Santenet V., E. Law, *Legal Issues Concerning Military Use of Non-Lethal Weapons*, Murdoch University Electronic Journal of Law, no. 2, 2000, apud Simona Miclăuș și Mihai Moga, *op. cit.*, 2001.

⁸ Idem.

- optică: lasere de mare energie, lasere de joasă energie, muniție optică, obscurizanți.⁹

Cercetările în domeniu s-au înmulțit după anul 2003, când eșecul ONU în Somalia a plasat problema armelor neletale în centrul atenției comunității internaționale. În SUA, Pentagonul a alocat fonduri considerabile și multe companii s-au implicat în cercetarea și dezvoltarea acestui tip de armament. S-a încercat amplificarea efectelor tradiționalelor gaze lacrimogene și iritante, cercetarea conducând ulterior la crearea unei noi clase de arme chimice neletale, denumită „rău mirositoare”. Folosind diferite alimente perisabile, carcace de animale, sânge, sulf etc., cercetătorii au creat mirosuri care provoacă subiecților umani amețeală, stare de vomă, dezorientare și panică. În câmp deschis, însă, vântul și căldura au amplificat puterea acestor arme, având efect de bumerang asupra lansatorilor. De aceea, s-a continuat cercetarea, identificându-se substanțe care induc o stare de ușoară sedare, dar nu produc hipnoză, comă sau moarte.

În studiile de specialitate au fost evidențiați următorii compuși cu înalt potențial de utilizare ca arme neletale antipersonal:¹⁰

Clasa de substanțe active (narcotice/stupefiante)	Nume uzual al medicamentelor din această clasă	Efect
Benzodiazepine	Valium	Efect calmant, adesea folosite pentru tratarea anxietății, insomniei și epilepsiei
Blocanți ai receptorilor alfa-2 adrenergici	Precedex	Efect sedativ, adesea utilizați în combinație cu anestezic
Inhibitori selectivi ai recaptării de serotonină	Prozac, Zoloft	Efect calmant, adesea folosiți în tratarea depresiei și comportamentului obsesivo-compulsiv
Blocanți ai receptorilor opioizi și μ	Morfina	Efect narcotic, adesea utilizați ca analgezici, produc sedare și stare euforică
Combinatii anestezice ale sistemului nervos	Fentanyl Ketamină	Efect neuroleptic, induce stări în care reflexele și tonusurile musculare rămân intacte, dar pacientul este tranchilizat, sedat, detașat mintal și indiferent
Blocanți ai receptorilor care eliberează corticotropina	Hormoni peptidici	Efect calmant, folosiți pentru a ușura stresul și anxietatea, în special după intervenții chirurgicale

Figura nr. 1: Substanțe care sunt considerate a avea un potențial maxim dacă sunt utilizate ca arme neletale¹¹

Se speculează că, în laboratoarele US Air Force, cercetătorii produc arme chimice neletale, informal numite „teoretice”, care implică descărcarea unor hormoni sexuali feminini către forțele inamice pentru a provoca atracție între militari, inducând comportament homosexual.¹²

⁹ Idem.

¹⁰ Lombardo, Ingrid, **Chemical Non-Lethal Weapons – Why the Pentagon Wants Them and Why Others Don’t**, CNS, Monterey Institute of International Studies, 2007, <http://cns.miis.edu/stories/070608.htm>.

¹¹ Idem.

¹² Bransten, Jeremy, *US-Pentagon Unveils the Next Generation of Non-Lethal Weapons*, GlobalSecurity.org, 2007.

Pentru a proteja viețile oamenilor, ca alternativă la armele de foc și de nimicire în masă utilizate în prezent, cercetarea și dezvoltarea au fost axate pe armele antimaterial care acționează asupra tehnicii de luptă, devenind și agenți de blocaj psihic – este vorba despre șocul resimțit de combatanți la observarea efectelor distructive asupra armamentului folosit.

2. Protecția indivizilor umani și reglementări ale folosirii armelor neletale

Forța letală nu este dezirabilă mai ales într-un scenariu de menținere a păcii deoarece există posibilitatea escaladării conflictului. De aceea, este necesară utilizarea armamentului neletal, fiind astfel asumată responsabilitatea de a proteja atât forțele combatante, cât și civilii din teatrul de operații.

Încă din anul 1994 a fost propus conceptul de *responsabilitate suverană de a proteja civilii*, în cadrul *Strategiei Yokohama* și *Planului de Acțiune pentru o lume mai sigură*, însă doar în contextul problemelor ecologice și al dezastrelor naturale.¹³ Ulterior, în anul 2001, Comisia Internațională pentru Intervenție și Suveranitate Statală elaborează raportul *Responsabilitatea de a proteja*, ce stabilește obiectivele de bază pe care trebuie să le atingă orice abordare referitoare la intervențiile prin care se dorește protejarea oamenilor:

- stabilirea unor reguli, proceduri și criterii clare pentru a determina dacă, când și cum se va interveni;
- stabilirea legitimității intervenției militare, atunci când aceasta este necesară și după ce toate celelalte abordări au eșuat;
- asigurarea că intervenția militară, atunci când este necesară, urmărește doar scopurile propuse, este eficientă și au fost luate măsurile necesare pentru a reduce costurile umane și cele instituționale;
- sprijinirea, dacă este posibil, a eliminării cauzelor conflictului, în timp ce sunt îmbunătățite condițiile pentru o pace durabilă.¹⁴

În anul 2004, Adunarea Generală a ONU a adoptat *Raportul A/59/565* ce analizează schimbările intervenite în mediul internațional de securitate de la înființarea organizației. În finalul acestuia se concluzionează că instituțiile de securitate colectivă s-au dovedit ineficiente în gestionarea abuzurilor asupra drepturilor omului, fiind importantă corelarea conceptului de responsabilitate statală și internațională de protecție a civililor în fața efectelor războiului și abuzurilor cu dreptul de suveranitate și de neintervenție.¹⁵

Referitor strict la armele neletale, în anul 1999, NATO a adoptat *NATO Policy on Non-Lethal Weapons* (Politica NATO referitoare la armele neletale), iar în anul următor, în cadrul Inițiativei privind Capacităților de Apărare, a lansat *Non-Lethal*

¹³ Sarcinschi, Alexandra, **Operațiile de stabilitate și securitatea umană**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2008, pp. 25-26.

¹⁴ International Commission on Intervention and State Sovereignty, *The Responsibility to Protect - Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty*, December 2001, <http://www.iciss.ca/report2-en.asp>, apud: Sarcinschi, Alexandra, *op. cit.*, 2008, p. 26.

¹⁵ UN General Assembly, *Fifty-ninth session Agenda item 55 Follow-up to the outcome of the Millennium Summit – A/59/565*, p. 23, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/602/31/PDF/N0460231.pdf?OpenElement>, apud: Sarcinschi, Alexandra, *op. cit.*, 2008, p. 27.

Weapons Road Map (Foaia de parcurs pentru armele neletale) cu scopul introducerii efective a acestui tip de armament în operațiile Alianței. Conform documentelor NATO, armamentul neletal este destinat îmbunătățirii capacității forțelor aliate de a realiza următoarele obiective:

- finalizarea misiunilor militare în situații și condiții în care folosirea forței letale, deși nu este interzisă, nu este necesară sau dorită;
- descurajarea, întârzierea, prevenirea sau răspunsul la activități ostile;
- limitarea sau controlul escaladării;
- îmbunătățirea protecției forței;
- respingerea sau incapacitarea temporară a personalului;
- dezactivarea echipamentelor sau facilităților;
- scăderea costurilor reconstrucției post-conflict.¹⁶

În sprijinul acestor eforturi, Organizația pentru Cercetare și Tehnologie a NATO a creat trei grupuri de lucru pe problematica armelor neletale: Grupul Sisteme și Analize SAS-035, ce a publicat în anul 2004 raportul *Non-Lethal Weapons Effectiveness Assessment* (Evaluarea eficacității armelor neletale); Grupul Sisteme și Analize SAS-040, ce a publicat, în același an, *Long-Term Scientific Study on Non-Lethal Weapons and Future Peace Enforcement Operations* (Studiu științific pe termen lung asupra armelor neletale și viitorului operațiilor de impunere a păcii); Grupul Factori Umani și Medicină HFM-073, al cărui raport *The Human Effects of Non-Lethal Technologies* (Efectele umane ale tehnologiilor neletale) a fost publicat în anul 2006.

Se observă că legislația referitoare la utilizarea armelor neletale nu este clar delimitată. Cu toate acestea, cercetarea și dezvoltarea, procurarea și angajarea acestui tip de armament sunt reglementate atât prin tratatele, convențiile și legislația internațională existente, în special de legile conflictului armat, cât și prin legislația națională. De asemenea, aceste aspecte sunt reglementate, în funcție de situație, prin Regulile de angajare specifice operațiilor militare.

Concluzii

Problematica armelor neletale nu poate fi analizată decât printr-o abordare multidisciplinară riguroasă, care să includă elemente tehnice, juridice și medicale, deoarece dezvoltarea și utilizarea acestor arme aduc în discuție o gamă largă de aspecte: de la cele legate de chimie, biologie și medicină, utile în dezvoltarea armelor și agenților neletali, până la cele etice și juridice, determinate de folosirea acestor arme. Complexitatea problematicii de față este evidentă nu numai prin efectele pe care armele neletale le pot avea, ci și prin implicațiile pe care utilizarea acestora le pot determina în ceea ce privește folosirea celorlalte tipuri de armament, subminând reglementările existente în domeniul armelor CBRN prin extinderea scalei de „neletalitate”.

Pentru a evita situațiile în care efectul armelor neletale este contrar obiectivelor, iar securitatea și protecția cetățenilor sunt amenințate, este necesară

¹⁶ North Atlantic Treaty Organization, *NATO Policy on Non lethal Weapons*, Press Statement, October 13, 1999, <http://www.acronym.org.uk/dd/dd40/40nato.htm>.

existența unui echilibru stabil între cele două obiective principale aflate în competiție: pe de o parte, probabilitatea scăzută a victimelor sau a lezării permanente și distrugerii nedorite minime, iar pe de altă parte, probabilitatea înaltă a obținerii efectelor dorite.

Așadar, dezvoltarea și exploatarea tehnologiilor și echipamentelor neletale de scoatere din luptă, a armelor de acest tip, vor putea oferi factorilor de decizie o alternativă la armele de foc și de nimicire în masă utilizate în prezent, fiind deosebit de important ca inamicul să fie învins protejând viețile oamenilor.

Bibliografie:

- [1]. ****DOD Dictionary of Military and Associated Terms*, ediția 17 martie 2009, varianta on-line <http://www.dtic.mil/doctrine/jel/doddict/data/c/10851.html>.
- [2]. BRANSTEN, Jeremy, *US-Pentagon Unveils the Next Generation of Non-Lethal Weapons*, GlobalSecurity.org, 2007.
- [3]. BUNKER, Robert J. (ed.), *Nonlethal Weapons: Terms and References*, INSS Occasional Paper 15, USAF Institute for National Security Studies, 1996.
- [4]. LOMBARDO, Ingrid, *Chemical Non-Lethal Weapons – Why the Pentagon Wants Them and Why Others Don't*, CNS – Monterey Institute of International Studies, 2007, <http://cns.miis.edu/stories/070608.htm>.
- [5]. SARCINSCHI, Alexandra, **Operațiile de stabilitate și securitatea umană**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2008.
- [6]. SUHAJDA, Joseph M., *Non-Lethal Weapons for Military Operations Other than War*, 1997, <http://www.fas.org/man/dod-101/sys/land/>.
- [7]. North Atlantic Treaty Organization, <http://www.nato.int>.
- [8]. United Nations, <http://www.un.org>.

DOCUMENTELE DE LUCRU ALE CONSILIERULUI JURIDIC - ANEXA JURIDICĂ

Roland-Dorian ENE*

The work of knowledge and application of rules compliance with international law of armed conflict represents a real form of insurance to military operations since his important contribution to achieving their goals in terms of legal; it is a "insurance" in original meaning of the word that the " implementation security ", guaranteeing boatmasters and nature that their actions are legal and that there will be held accountable for their deeds committed in accordance with laws and customs war. The plans of all operations must be a legal annex to the elements that include: civil targets under protection, work and forces dangerous installations containing; goods with cultural immunity; localities and areas go's; localities and health and safety areas, the location of camps prisoners and civilians admitted to hospital, the 9 bodies and civil defense; routes to transport communications health; nature and status regime means of war; procedures for non-hostile relations with the enemy by notifications and agreements provided for the Convention; the procedure to lift the immunity property in the event of military necessity; the blueprint for persons and goods protected; procedures conduct on the injured, prisoners, dead; cooperation with humanitarian bodies; disciplined disciplinary offences And offences; conditions under which it could resort to reprisals; the rules of engagement and conduct tactics, etc.

În armata României, ca în majoritatea armatelor moderne, comandantul forțelor angajate în acțiuni militare este investit cu responsabilitatea respectării dreptului aplicabil în conflictele armate. Multitudinea și dinamica schimbării normelor juridice, în materie de drept public și internațional, faptul că multe din normele juridice ale dreptului internațional aplicabil în conflictele armate lasă la latitudinea comandanților aprecierea oportunității aplicării lor, impune asistența juridică a factorilor de răspundere.

Este nevoie de o viziune globală asupra cadrului legislativ și a dreptului internațional aplicabil în conflictele armate, viziune pe care nu o poate avea decât un specialist în domeniu. Ca urmare, după 1990, luându-se model armatele occidentale și revenindu-se la tradițiile armatei române în domeniu, s-au instituit compartimentele juridice în cadrul comandamentelor marilor unități tactice și operative.

Protocolul Adițional nr.I /1977, la articolul 82 prevede necesitatea existenței consilierilor militari la eşaloanele cu rang de mare unitate tactică și mai mare, dar nu exlude posibilitatea funcționării acestora și la eşaloanele mai mici. În practica armatei române, la nivel de unitate militară, funcția de consilier juridic este îndeplinită, prin cumul, de ofițeri de comandă și de stat major cu studii sau instruiți anume în acest domeniu.

* **Locotenent-colonel, doctorand, Departamentul pentru relația cu Parlamentul și informare publică**

Experiența participărilor armatei române la misiunile militare internaționale, de menținere sau impunere a păcii, a demonstrat utilitatea consilierilor juridici la nivelul unităților (subunităților) militare.

În trecut, consilierii juridici au fost prioritar angajați în soluționarea problemelor de drept administrativ, pentru susținerea intereselor armatei în litigiile în care aceasta era parte, preocuparea pentru extinderea activității acestora în domeniul dreptului conflictelor armate fiind de dată recentă.

Faptul că în perioada postbelică, până în decembrie 1989, în armata noastră nu s-a urmărit cunoașterea și aplicarea dreptului conflictelor armate, insuficienta implementare, în regulamentele militare generale și de luptă, a normelor dreptului umanitar internațional, face dificilă asistența juridică pe timpul conflictelor armate.

Un singur consilier juridic militar, la nivel de mare unitate, nu poate oferi asistență juridică tuturor combatanților. În aceste condiții, asistența juridică, pe timpul conflictului armat, capătă eficiență, dacă anterior, pe timp de pace, consilierul juridic a coordonat pregătirea, în domeniul dreptului umanitar internațional, a militarilor din compunerea mării unități (unității).

Pe timp de pace este necesar ca specialiștii în dreptul conflictelor armate să aprofundeze cunoștințele militare și tehnica de lucru pe care ofițerii de comandă și de stat major le aplică pentru planificarea, organizarea și conducerea acțiunilor de luptă.

Astfel, pe durata conflictelor armate, consilierii juridici să fie *interlocutori utili* pentru comandanții și colaboratorii acestora, dezideratul comun fiind îndeplinirea misiunii fără încălcarea normelor de drept. O solidă pregătire militară a consilierului juridic este reclamată și de faptul că reglementările juridice specifice conflictelor armate trebuie aplicate corect și oportun în situațiile complexe care caracterizează operația (lupta) modernă.

Neintegrarea consilierului juridic în cadrul militar de acțiune ar diminua încrederea comandantului în soluțiile juridice formulate de acesta. *Asistența juridică nu trebuie să intervină tardiv ca un drept de "veto", ci constructiv și oportun* pe timpul elaborării deciziei, astfel încât ordinul comandantului să se încadreze în litera și spiritul legilor naționale, în prevederile regulamentelor, să nu violeze regulile de angajare militară stipulate în dreptul internațional aplicabil în conflictele militare.¹

Asistența juridică nu limitează dreptul comandantului de a adopta, pe propria răspundere, decizii oportune și optime pentru îndeplinirea misiunii primite de la eșalonul superior. Când comandantul nu ține seama de propunerile fundamentale ale consilierului juridic și violează grav dreptul internațional aplicabil în conflictele armate, consilierul este obligat să raporteze superiorului său pe linia specialității sale. Responsabilitatea consilierului juridic poate fi reclamată când dă un aviz eronat, refuză fără motive temeinice să asigure asistență juridică sau în caz de neglijență. Instituirea unui regim de responsabilitate pentru consilierul juridic are menirea de a asigura autoritatea morală și personală a acestuia, să confere o mai mare eficacitate asistenței juridice pe care o desfășoară.

Consilierul juridic are obligația de a raporta comandantului, imediat după ce a luat la cunoștință, despre producerea unor încălcări ale normelor dreptului intern și

¹ Cf. Iordache Constantin, **Drept Operațional**, Editura U.N.Ap.București, 2003, p.45.

internațional aplicabil în conflictele armate în fâșia (zona) sa de responsabilitate. Comandantul, personal sau prin statul major, are responsabilitatea juridică de a lua măsurile necesare pentru încetarea violărilor în acest domeniu, de a dispune măsuri disciplinare.

1. Obiectivele asistenței juridică pe timpul conflictelor armate

- asigurarea îndeplinirii misiunilor fără încălcarea normelor de drept;
- realizarea concordanței dintre necesitățile militare și restricțiile impuse de reglementările juridice specifice (interne și internaționale) în vigoare;
- discriminarea în selectarea obiectivelor și limitarea pierderilor colaterale;
- realizarea proporționalității dintre mijloacele și metodele folosite și necesitățile militare;
- prevenirea exceselor și represaliilor pe timpul ducerii acțiunilor militare și eliminarea crimelor, distrugerilor și suferințelor.

Dreptul operațional introduce, în procesul decizional militar, unele limitări ce constau în constrângeri, restrângeri sau recomandări în plan acțional.

Obligațiile se referă la ceea ce trebuie să facă combatanții și sunt temporale, spațiale și acționale. Acestea se regăsesc în conținutul planului de operații și al directivei comandantului (ordinul de operații).

Restricțiile se referă la ceea ce nu are voie să facă combatantul și pot fi sociale, morale, juridice, religioase. Restricțiile sunt prohibite și, de regulă, nu se includ în conținutul planului de operații (ordinul de operații).

Constrângerile îl obligă pe subiect la săvârșirea unei acțiuni, restrângerile îl obligă să se abțină de la săvârșirea acțiunii, iar recomandările lasă la aprecierea acestuia alegerea unei conduite. Ca urmare, pentru a asigura o asistență juridică eficientă, se vor avea în vedere toate aceste limitări, prioritare fiind cele referitoare la:

- ostilitățile militare, în general;
- conducerea marilor unități, a unităților și subunităților;
- comportamentul față de persoane și bunuri în timp de război;
- tratamentul ce se acordă victimelor conflictelor armate;
- administrarea și ordinea în teritoriile ocupate.

O competență asistență juridică, pe timpul conflictelor armate, dă comandantului, statului major, comandanților de unități, convingerea că acțiunile militare desfășurate sunt legitime și nu vor fi sancționați pentru comiterea unor crime de război. Prin aceasta se amplifică demnitatea, onoarea și prestigiul moral al armatei. Doctrina pentru operații întrunite a Armatei României prevede responsabilitatea compartimentului juridic de a-l consilia pe comandant în scopul asigurării legalității actului de comandă.

Această prevedere nu trebuie să conducă automat la concluzia că asistența juridică se rezumă exclusiv la consilierea comandantului întrucât acesta adoptă deciziile și conduce acțiunile militare prin activitatea întrunită a compartimentelor comandamentului, în cadrul căruia se realizează următoarele tipuri de relații organizatorice: ierarhice, funcționale, de stat major, de cooperare și de control.

Ca urmare, pe timpul asistenței juridice, compartimentul (consilierul) juridic se va afla, în relații funcționale cu compartimentele comandamentului care au atribuții pe linia aplicării dreptului conflictelor armate. Aceste relații se vor concretiza în transmiterea de către consilierul juridic a unor reglementări, indicații, proceduri și prescripții din domeniul specialității sale.

Un singur consilier juridic poate acoperi nevoile de asistență juridică în condițiile în care ofițerii statului major au pregătirea juridică necesară aplicării în domeniul lor de activitate a normelor de drept al conflictelor armate.

De regulă, comandanții (compartimentele statelor majore) apelează la consilierul juridic pe timpul planificării acțiunilor militare, asistența juridică având un caracter constructiv și preventiv. Consilierul juridic nu intervine pentru a da avizul după finalizarea concepției (deciziei), planului și ordinului de acțiune.

Consilierul juridic nu adoptă o atitudine de așteptare a solicitărilor sprijinului de specialitate, el intervine pentru stabilirea obiectivelor; alegerea mijloacelor de luptă și determinarea procedeeelor și măsurilor necesare îndeplinirii misiunii; pentru rezolvarea spețelor unde se încalcă normele de drept intern și internațional.

Activitatea consilierului juridic pe timpul planificării acțiunilor militare se rezumă, în principal, la:

➤ participarea la orientarea personalului implicat în planificare, executată de comandant sau șeful de stat major;

➤ analizarea situației din domeniul său de responsabilitate, concomitent cu pregătirea estimărilor ce vizează limitările impuse de dreptul conflictelor armate asupra îndeplinirii misiunii;

➤ colaborarea cu compartimentele statului major, în primul rând cu compartimentul operații, pentru elaborarea cursurilor acțiunilor militare (selectarea cursului optim), pentru a respecta concepția eșalonului superior de îndeplinire a misiunii cu mijloacele disponibile, în condițiile respectării dreptului conflictelor armate;

➤ prezentarea estimărilor (concluziilor, recomandărilor și propunerilor) referitoare la:

- delimitarea obiectivelor militare de cele civile;
- metodele și mijloacele de luptă admise de dreptul umanitar internațional, ce pot fi utilizate pentru îndeplinirea misiunii;
- asigurarea protecției victimelor de război (prizonieri, bolnavi, răniți);

- modul de informare și cooperare cu marile unități vecine și cu autoritățile civile din zona acțiunilor de luptă;

- atitudini ce trebuie adoptate față de mijloacele și personalul ce se bucură de protecție specială, conform reglementărilor internaționale în vigoare (formațiuni sanitare, personal religios etc.);

- alte date pe care le consideră necesare sau sunt solicitate de statul major;

- întocmirea și actualizarea documentelor de conducere (informare) specifice compartimentului său;
- acordarea avizului juridic concepției operației (concretizată în decizia comandantului), planului și ordinului de operații (acțiune);
- asistența celorlalte compartimente ale statului major pentru întocmirea corectă, din punct de vedere juridic, a documentelor de conducere și informare, o atenție deosebită acordându-se jurnalului acțiunilor militare.

Compartimentul (consilierul) juridic întocmește și actualizează următoarele documente de conducere și informare:

- planul de acțiune (sprijin) al compartimentului, ca anexă la planul de operații (ordinul de operații);
- planul de activitate al compartimentului;
- raportul de informare a comandantului (datele, estimările, concluziile și propunerile); principalele elemente generale stipulate în raportul de informare se prezintă în anexa nr. 1;
- informarea de specialitate a unităților subordonate și a marilor unități cu care se cooperează;
- documente diverse referitoare la cunoașterea zonei de responsabilitate, a actelor normative în vigoare etc.

A. Planul de acțiune (sprijin) al compartimentului juridic este documentul care stă la baza asistenței juridice, pe timpul operației (luptei), constituind suportul juridic al deciziei comandantului, al ordinelor și dispozițiilor date pe timpul pregătirii și ducerii operației (luptei).

Acest document se întocmește atât sub formă grafică (pe hartă) cât și sub formă de text.

A.1 Partea grafică a planului de acțiune al compartimentului juridic cuprinde informații și date de natură juridică referitoare la:

- obiectivele civile (bunuri) aflate sub protecție specială;
- agenți economici sau lucrări de artă care conțin forțe periculoase (centrale atomo-electrice, uzine chimice, baraje, diguri);
- obiective cu imunitate culturală, aflate sub supraveghere UNESCO;
- localități fără apărare;
- zone demilitarizate;
- locuri de intervenție umanitară stabilite prin acord cu Comitetul Internațional al Crucii Roșii;
- amplasamentele taberelor prizonierilor de război;
- amplasamentele taberelor de internare a civililor, organizate pentru protejarea unor categorii de persoane (victime de război);
- comunicații destinate transporturilor sanitare efectuate de organele Comitetului Internațional al Crucii Roșii (CICR);
- alte date necesare asistenței juridice ce pot fi reprezentate grafic.

A.2 Partea de text a planului de acțiune al compartimentului juridic este determinată de volumul reglementărilor juridice în domeniu, de eşalonul la care se lucrează, de experiența consilierilor juridici și cuprinde, de regulă:

- ◆ fundamentele juridice care stau la baza pregătirii și desfășurării acțiunii militare respective: directiva (ordinul de operații) al eşalonului superior, concepția (decizia) comandantului etc.;

- ◆ situația juridică a desfășurării conflictului armat, din perspectiva aplicării normelor dreptului internațional (enumerarea eventualelor încălcări ale regulilor de angajare militară din partea inamicului sau a trupelor proprii);

- ◆ acorduri, contracte comerciale, încheiate pe timpul pregătirii și desfășurării operației (luptei) cu următoarele părți:

- autorități politice și militare ale țării cu statut de stat protector pentru România;

- Comitetul Internațional al Crucii Roșii;

- organisme militare ale inamicului, prin care s-au stabilit zone neutre sau demilitarizate;

- modul de desfășurare a unor activități non-ostile în vederea adunării răniților și bolnavilor de pe câmpul de luptă;

- notificări reciproce asupra schimbărilor în structura forțelor combatante sau în cazul ridicării imunității culturale a unor obiective civile;

- agenți economici, în domeniul realizării activităților de aprovizionare a trupelor proprii;

- ◆ situații, tabele, grafice care oferă informații cu caracter juridic asupra: statutului legal al combatanților;

- modului de marcare a bunurilor și locurilor aflate sub protecție specială;

- numărului de prizonieri (modul de tratament);

- gradului de informare a organismelor internaționale, destinate supravegherii conflictului armat;

- gradului de executare a transporturilor sanitare de urgență cu sprijinul Comitetului Internațional al Crucii roșii;

- asigurării, pentru combatanți, a cărților de identitate;

- modului de înhumare a morților și înștiințării rudelor despre dispariția lor;

- ◆ măsurile luate în planul asigurării juridice pentru:

- utilizarea legală și oportună a semnelor și emblemelor care conferă protecție specială unor categorii de bunuri și personal;

- cooperarea permanentă cu organismele internaționale care sunt autorizate să acționeze în spațiul de conflict armat;

- tratamentul umanitar al prizonierilor de război sau al civililor aflați în lagărele de internare;

- sancționarea abaterilor disciplinare sau penale pentru respectarea normelor imperative ale dreptului internațional aplicabil conflictelor armate;
- soluționarea unor acte de reclamație din partea unor persoane fizice sau juridice, ca urmare a încălcării drepturilor personale sau patrimoniale;
- respectarea legislației interne și internaționale pe timpul ocupației militare;
- încălcări de către adversar, a normelor dreptului internațional aplicabil în conflictele armate.

Planificarea operațiilor constituie un proces complex, unic, coordonat și interoperabil, desfășurat de comandamentele operaționale (comandamentul grupării de forțe întrunite) pentru stabilirea modului viabil de îndeplinire a obiectivelor și măsurilor ordonate de comandant.

În conformitate cu doctrinele în vigoare, planificarea operațiilor se realizează de către comandamentele operaționale implicate în 5 (cinci) etape, respectiv:

- a) inițierea planificării;
- b) elaborarea concepției operative;
- c) elaborarea planului de operații (acțiune);
- d) revederea planului de operații (acțiune);
- e) elaborarea planului de sprijin.

De la început dorim să facem precizarea că asistența juridică va fi permanentă, regăsindu-se în toate etapele procesului de planificare, compartimentul juridic / consilierul juridic consiliind atât pe comandantul comandamentului operațional (comandantul grupării de forțe), cât și pe șeful de stat major, șefii compartimentelor și ofițerilor implicați în planificare.

a) Inițierea planificării – constituie etapa de debut a planificării și, de regulă, cuprinde:

- primirea misiunii de la eșalonul superior (în cadrul planificării deliberate – misiunea dedusă);
- aprofundarea misiunii primite (deduse);
- elaborarea principalelor probleme pentru planificare.

În această etapă a planificării, compartimentul juridic (*consilierul juridic*) participă la activitatea de orientare a personalului implicat, își însușește misiunea pe baza planului juridic (*anexei juridice*) al eșalonului superior.

Studiază problemele juridice cu care se va confrunta forța întrunită și consiliază pe comandant pe probleme de specialitate (la cererea acestuia).

b) Elaborarea concepției operației - reprezintă o etapă complexă și de mare importanță în contextual planificării generale. Pentru consilierul juridic al comandamentului forței etapa de elaborare a concepției operației întrunite este esențială. Șeful compartimentului juridic (consilierul juridic) în această etapă

elaborează și prezintă raportul de informare în vederea asigurării sprijinului în domeniul dreptului operațional.

Raportul de informare are la bază elementele juridice precizate de eșalonul superior și precizările comandamentului rezultate din ghidul de planificare. Principalele elemente ale **raportului de informare juridică** sunt prezentate în anexa nr.1. Estimările compartimentului juridic (consilierul juridic) depind de:

- situația strategică (operativă), concepția comandantului, tipul și caracteristicile operației întrunite ce urmează a se desfășura,
- natura beligeranților,
- caracteristicile teatrului de operații,
- natura populației existentă în zonă etc.

Cursul optim al acțiunii este ales de comandantul comandamentului operațional (comandantul grupării de forțe) în ședința de lucru pentru luarea deciziei la care participă șefii de compartimente (*inclusiv consilierul juridic*) și structurile implicate.

c) Elaborarea planului operației întrunite - presupune, în esență, detalierea concepției acțiunilor întrunite. De regulă, elaborarea planului operației întrunite parcurge următoarele etape:

- planificarea întrebuirii forței întrunite și planificarea sprijinului operației și protecția forței întrunite;
- planificarea logisticii;
- planificarea deplasărilor;
- identificarea neajunsurilor;
- analiza fezabilității deplasărilor;
- elaborarea secvențială, pe etape, a acestora și definitivarea datelor despre forțe, logistică și deplasări.

În această etapă a planificării, șeful compartimentului juridic (*consilierul juridic*) desfășoară o serie de activități importante, printre care:

- consiliază permanent pe comandantul comandamentului pe probleme și aspecte de natură juridică;
- elaborează partea de specialitate (fundamente juridice) ce va fi inclusă în planul (ordinul) de operații;
- colaborează permanent cu șefii de compartimente privind legitimitatea unor măsuri, activități și acțiuni prevăzute în plan;
- asigură consultața juridică tuturor planificatorilor militari și ai comandanților forțelor care sprijină;
- lucrează la anexa pe linie juridică;
- participă la stabilirea principalelor reguli de angajare a forței întrunite.

În operațiile bazate pe efecte și în cadrul războiului bazat pe rețea (RBR), consilierul juridic consiliază pe șeful de stat major și șeful compartimentului J3/G3 asupra următoarelor probleme:

- stabilirea obiectivelor strategice, operative și tactice propuse a fi lovite cu efecte maxime (legitimitatea loviturilor);

- legitimitatea loviturilor și crearea efectelor asupra marilor unități și unități inamice;
- zone și obiective din fâșia inamicului care vor fi protejate (încadrarea juridică și respectarea interdicției);
- protecția populației civile existente în zonă (pierderi zero – dacă este posibil etc.)

În opinia noastră, activitatea planificatorilor militari din toate compartimentele trebuie să fie direcționată permanent și consiliată de către șeful compartimentului juridic (consilierul juridic) pentru respectarea cerințelor dreptului operațional.

d) Revederea planului operației întrunite - constă în analiza acestuia, în scopul actualizării și validării la sfârșitul ciclului de elaborare sau atunci când situația strategică (operativă) impune cu necesitate acest lucru. În funcție de situația strategică creată și de nevoile reale de actualizare a planului, compartimentul juridic participă efectiv la revederea măsurilor de ordin juridic prevăzute în plan, a regulilor de angajare în operație etc.

e) Elaborarea planurilor de sprijin - planurile de sprijin reprezintă planurile armelor/specialităților militare și se referă la mobilizarea, desfășurarea, angajarea forțelor, susținerea acțiunilor și dislocarea forțelor și resurselor în sprijinul concepției materializate în planul de operații aprobat fiind anexe la acesta.²

*Compartimentul juridic (consilierul juridic) în colaborare cu șefii de compartimente întocmește **planul de sprijin juridic (anexa juridică)** care se anexează la planul operației întrunite. Conținutul documentului (o variantă) se prezintă în anexa nr. 2.*

Pentru înțelegerea cadrului legal de acțiune al tuturor compartimentelor unui stat major, din perspectiva dreptului conflictelor armate, este important modul cum sunt receptate și aplicate principiile dreptului operațional, în mod deosebit cel de discriminare și cel de proporționalitate, deasemenea, în toate situațiile, este necesară delimitarea obiectivelor militare de obiectivele civile.

Respectarea acestor principii, într-un mod în care să nu afecteze îndeplinirea misiunii, presupune reconsiderarea funcțiilor și activităților statelor majore, a compartimentelor din compunerea acestora, indiferent de eșalonul din care fac parte, a procedurilor de lucru, în mod deosebit a celor legate de planificare. Avem în vedere următoarele compartimente:

Compartimentul personal (J1/G.1) - îi revin atribuții importante legate de aplicarea dreptului operațional, dar care nu comportă o implicare efectivă în procesul conducerii acțiunilor militare. Din anexele la Protocoalele Adiționale I și II – 1977, rezultă o serie de atribuții pentru acest compartiment (*asigură cărți de identitate pentru toți militarii subordonați precum și pentru persoanele susceptibile de a deveni prizonieri de război; verifică existența cărților de identitate pentru personalul sanitar; personalul religios; personalul de protecție civilă; personalul afectat protecției bunurilor culturale și jurnaliștilor aflați în misiune în zona de responsabilitate.*

² Cf. P.F.-5, *Doctrina Planificării operaționale în Armata României*, S.M.G.53, București, 2008, p. 88.

În privința prizonierilor de război, compartimentul J1/G.1 are obligația de a le stabili identitatea, iar în situația în care statutul de combatant a vreunei persoane capturate este neclar, va fi redactat un raport asupra împrejurărilor în care s-a produs capturarea. La fel se va proceda și în cazul răniților.

Compartimentul J1/G.1 se va ocupa și cu identificarea, înhumarea și incinerarea persoanelor decedate pe timpul luptelor, preluării documentelor de identitate și înregistrării locurilor unde au fost îngropați cei căzuți în luptă. De asemenea, la acest compartiment este indicat să se centralizeze sesizările privind violările dreptului conflictelor armate comise împotriva militarilor.

Compartimentul informații (J2/G.2) - va trebui să determine cu precizie concentrările de persoane civile, mediul civil în care sunt amplasate obiectivele militare; natura zonelor de construcții - orașe, sate, adăposturi ș.a. și cea a bunurilor civile importante, cu precădere a acelor care se bucură de o protecție specială; existența instalațiilor și lucrărilor care conțin forțele periculoase; particularitățile mediului natural, din perspectiva vulnerabilității sale în condițiile întrebuintării unor categorii de armamente puternice - sisteme de cercetare-lovire de înaltă precizie.

Important este faptul că aceste acțiuni de cercetare sunt licite dacă sunt efectuate în uniformă sau fără a disimula statutul de combatant. În situația în care se culeg informații acționându-se în clandestinitate sau sub false pretexte activitatea este considerată spionaj.

Interogarea combatanților capturați reprezintă o modalitate de a obține informații, dreptul operațional admitând interogarea acestora, dar precizând că obligația lor de a răspunde se rezumă numai la datele de identificare personale.

Compartimentul operații (J3/G.3) - are un rol esențial în asigurarea, respectarea normelor și principiilor dreptului conflictelor armate. Cunoașterea condițiilor situației strategice (operative), a elementelor necesare stabilirii compatibilității dintre concepția (decizia) comandantului și principiile dreptului conflictelor armate, depinde de eficiența sistemului de cercetare (de calitatea rapoartelor trimise din teatrul acțiunilor militare).

Principala problemă o constituie identificarea corectă a obiectivelor militare și, ulterior, stabilirea mijloacelor adecvate neutralizării sau distrugerii lor, în conformitate cu normele dreptului operațional. Loviturile asupra obiectivelor militare vor fi planificate ținându-se cont de următoarele limitări și evitându-se:

- atacurile (procedeele de lovire) globale - respectiv, considerarea ca unică țintă a mai multor obiective individuale, amplasate unele față de altele la distanțe mici, în condițiile în care cel puțin unul dintre ele se află în apropierea unui obiectiv protejat, întrucât tratarea lor ca obiectiv unic și executarea unor lovituri pe baza criteriului suprafeței acestuia (bombardamente aeriene, foc concentrat de artilerie), ar genera pagube excesive;

- atacurile care au ca scop terorizarea populației - respectiv, acele acțiuni în care sunt considerate ținte populația și bunurile civile. Indiferent de scopul lor, aceste atacuri, ca și amenințarea de a recurge la ele, sunt considerate crime de război.

- atacurile care au ca scop efectuarea de represalii împotriva populației și a bunurilor civile sunt interzise. Chiar dacă adversarul recurge la această metodă nu s-ar justifica un răspuns similar.

Situația devine mult mai complexă în ipoteza în care obiectivele militare sunt dispuse în mijlocul unor concentrări de populație civilă și în vecinătatea unor bunuri civile, astfel fiind imposibilă lovirea lor fără a le afecta pe acestea din urmă. În acest caz, caracterul realist și practic al dreptului războiului este pus în evidență de principiul proporționalității admițându-se pierderi pentru necombatanți și daune provocate bunurilor civile, statele majore fiind însă obligate să stabilească acele măsuri de precauție care duc la limitarea pierderilor umane și materiale.

Aceste precauții nu trebuie însă să afecteze elementele principale ale concepției operației - direcția de efort, manevra de forțe și mijloace preconizată.

Comandantul trebuie să aprecieze, la propunerea șefului compartimentului operației, dacă mijloacele și procedeele (metodele) de acțiune pe care preconizează să le întrebuițeze permit limitarea riscurilor pentru populația civilă din vecinătatea obiectivelor militare.

Atunci când este posibilă alegerea, între mai multe obiective militare, pe lângă criteriile operative, care determină opțiunea, este recomandabil să se ia în considerație varianta care prezintă cel mai redus pericol pentru persoanele și bunurile civile. Se va opta pentru **direcția** care prezintă cel mai redus pericol pentru populația și bunurile civile protejate, nu există bunuri de valoare culturală sau spirituală, stabilimentele sunt puține, există o densitate mai mare de adăposturi pentru populația civilă.

- Evaluarea raportului pierderi civile/avantaje militare, pune probleme comandanților. Pentru fiecare operație planificată statul major trebuie să identifice concentrările de persoane civile, existența și dispunerea bunurilor protejate, să analizeze și să stabilească metodele și mijloacele care corespund obiectivelor militare, să evalueze eventualele pierderi civile.

Compartimentul logistic (J4/G.4) - are pentru "strângerea (evacuarea) capturilor de război, hrănirea, echiparea, cazarea și asistența medicală a prizonierilor de război". Tot acest compartiment are obligativitatea evacuării răniților și bolnavilor, spitalizarea, tratarea și recuperarea acestora.

Responsabilitatea revine din interpretarea conținutului prevederilor Convenției a III-a de la Geneva – 1949, conform căreia internarea prizonierilor de război se va face în lagăre destinate exclusiv acestui scop (art.21) care vor trebui dispuse în afara zonelor acțiunilor de luptă (art.23) și în nici un caz acestea nu trebuie să fie penitenciare sau locații cu regim de penitenciar (art.22).

Îndeplinirea condițiilor impune dispunerea acestor lagăre în zona logistică, fiind nerecomandabilă încredințarea prizonierilor de război forțelor militarizate de ordine publică în virtutea principiului potrivit căruia captivitatea nu este o sancțiune de natură penală sau disciplinară, chiar dacă, din considerente practice, paza taberelor poate fi realizată cu trupe ale Ministerului de Interne.

Compartimentul logistic organizează evacuarea prizonierilor de război, trierea acestora în punctele de adunare pentru a se determina cei răniți (bolnavi), în vederea acordării de îngrijiri medicale în stabilimente special destinate. De asemenea, în responsabilitatea sa ar trebui să intre și pregătirea, din timp, a taberelor de prizonieri (stabilirea locului de dispunere, schema de organizare a acestora, instruirea personalului prevăzut pentru pază și deservire).

Compartimentul relații militari-civili (J5/G.5) - este structura care coordonează activitățile de cooperare ale comandamentului propriu cu autoritățile civile (populația locală), organizațiile guvernamentale, neguvernamentale și internaționale, în vederea menținerii legalității operațiilor militare și sprijinirii îndeplinirii misiunii.

Cooperarea permite autorităților civile să ia toate măsurile pentru a proteja persoanele și bunurile civile din sfera lor de competență administrativă.

Autoritățile civile pot contribui la asigurarea protecției unor obiective, în sensul echipării acestora cu semne distinctive suficient de mari și de vizibile, semnalizarea perimetrului unde sunt dispuse bunurile importante.

Măsuri similare vor fi luate și atunci când în teatrul de acțiuni militare există centrale de producere a energiei nucleare, baraje (diguri), pentru a reduce pericolele ce amenință populația civilă.

Persoanele civile pot da concursul, la solicitarea autorităților militare, în acțiunile de căutare, adunare și îngrijire a răniților (bolnavilor), la adunarea și identificarea morților.

Concluzii și propuneri

Regulamentele militare precizează că una din direcțiile principale de realizare a disciplinei militare e reprezentată de *“reinstaurarea încrederii tuturor categoriilor de personal în legalitatea și dreptatea actului de comandă”*.

De altfel, cunoașterea și respectarea dreptului militar este pentru militari o chestiune de ordine și disciplină. Documentele politice, juridice și militare ale statelor (actele normative specifice armatelor) precizează că succesul acțiunii militare nu poate fi legal dacă nu se respectă dreptul conflictelor armate, că ordinele comandanților nu trebuie să contravină legilor naționale și convențiilor internaționale ratificate de state, că subordonații au dreptul și obligația de a nu executa dispozițiile ilegale ale superiorilor lor.

Justiția militară își propune să introducă rigoarea juridică în procesul luării deciziilor militare fără a diminua cu nimic capacitatea combativă a unităților militare. Comandanții militari nu sunt juriști, ci lideri conștienți că deciziile lor au acoperire juridică. Ca și pentru ale forme de asigurare a acțiunilor militare, comandamentele au la dispoziție compartimente de specialitate în domeniul asistenței juridice.

În cursul acțiunilor militare desfășurate în ultimii ani, factorii responsabili au declarat că nici o decizie n-a fost luată fără ascultarea consilierilor juridici; că rolul acestora a crescut și în armata română este demonstrat de multiplicarea de cinci ori a numărului consilierilor juridici. Activitățile militare trebuie concepute și desfășurate cu deplinul respect al legislației interne, iar învățarea sistematică a dreptului internațional umanitar de către militari constituie un element de bază al pregătirii profesionale de specialitate pe toate treptele ierarhiei, în special, la nivelurile superioare.

Trăim astăzi într-o lume în care violarea valorilor democratice ale statului de drept și ale ordinii juridice internaționale impune sancționarea lor, indiferent dacă vinovații se găsesc în tabăra învingătorilor sau a învinșilor.

Răspunderea juridică a României, implicit a organelor militare de conducere, reprezintă un factor dinamizator în sensul instituirii unor reale raporturi juridico-militare în domeniul apărării naționale, pentru adaptarea reglementărilor militare interne la imperativele normelor de drept internaționale aplicabile în conflictele armate.

Ofițerii de justiție pot îndeplini toate funcțiile juridice: judecător militar; procuror militar; avocat militar; consilier juridic. Legat de acest aspect consider că și în armata României trebuie să fie instituită, în mod stringent, funcția de avocat militar, pentru apărarea în instanță a intereselor personalului militar.

Actualmente, în sistemul juridico-militar românesc, consilierii juridici apără interesele patrimoniale ale unităților militare.

După sistemul juridic militar al statelor membre NATO pot fi preluate și adaptate următoarele documente juridice și metode de lucru:

- *ghidul de activitate al ofițerului de justiție militară;*
- *extinderea activității juridice în planul luptei antidrog și antiteroriste;*
- *reglementarea sistemului jurisdicțional militar pentru situația de război (componenta și competența curților marțiale);*
- *reglementarea cadrului de asistență juridică, în spețele de drept civil, pentru personalul unității (marii unități) militare.*

În vederea aplicării legislației de drept operațional (aplicarea prevederilor convențiilor și protocoalelor internaționale) pe timpul stării de urgență, asediu sau de război, consilierul juridic al comandantului va acționa pentru creșterea gradului de legalitate și eficiență a principalelor activități militare.

Estimarea juridică

Domnule comandant,

Activitățile desfășurate în domeniul asistenței juridice sunt identice pentru cursurile stabilite:

- *Forțele albastre desfășoară un război legitim de apărare conform dreptului la apărare relevat în conținutul art.51 din Charta ONU;*
- *Raportez că până la acest moment au fost transmise tuturor marilor unități, unităților și subunităților subordonate, și au fost aduse la cunoștința tuturor categoriilor de militari, normele dreptului internațional al conflictelor armate și regulile de angajare specifice misiunilor desfășurate;*
- *Estimez ca deosebit de utilă colaborarea în domeniul juridic cu unitățile și formațiunile pentru situații de urgență, cu autoritățile publice locale și cu organizațiile nonguvernamentale din zona de responsabilitate, Gruparea Operativă "Muntenia" având sarcini executive a căror îndeplinire este raportată zilnic.*

În acest sens avem tot interesul să asigurăm îndeplinirea misiunii prin cooperarea cu forțele din zonă. Asigurarea ordinii publice în zona de operații a grupării operative "Muntenia" este realizată de subunități de poliție militară, jandarmerie și poliția locală;

- *Împreună cu ofițerul CIMIC am luat măsuri de asigurare a legăturilor cu autoritățile locale în vederea realizării unui climat de siguranță și stabilitate prin menținerea ordinii de drept în zona de operații a forțelor proprii;*

- *Obiectivele și zonele protejate vor fi marcate conform prevederilor, Convențiilor și Protoalelor Internaționale; Stabilimentele militare și autovehiculele medicale de transport vor fi marcate, prin grija S4 cu semnul de cruce roșie și vor fi semnalizate luminos.*

- *Vă propun limitarea folosirii mijloacelor incendiare în zonele în care se exploatează și se rafinează petrol, precum și în zonele în care există infrastructura pentru transportul produselor petroliere (conducte magistrale, etc.)*

Conform datelor obținute de J2 nici agresorul nu va folosi mijloacele incendiare în zonele respective.

- *Așa cum am raportat anterior, conform art.58 din Protocolul Adițional al Convenției de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale este necesar să fie evitate amplasarea obiectivelor militare în interiorul sau în apropierea zonelor dens populate.*

Dacă este necesar se vor lua măsuri cu sprijinul autorităților locale pentru evacuarea populației civile conform propunerilor ce vor fi făcute de S4 în funcție de posibila evoluție a operației.

- *La planificarea contraatacurilor se va ține cont de prevederile art.57 din actul normativ amintit mai sus și de luat măsuri prevenirea pierderilor de vieți omenești în rândul populației civile și producerea de pagube bunurilor materiale cu caracter civil, cu atât mai mult cu cât este vorba de propriile noastre bunuri și persoane.*

Alte precizări:

- *pentru evitarea genocidului să se instruiască întregul personal că este interzisă îndreptarea armelor către populația civilă neostilă;*

- *conform precizărilor eșalonului superior pot fi întrebuințate minele antitanc;*

- *de asemenea, conform precizărilor eșalonului superior, nu pot fi întrebuințate armele cu laser care provoacă orbirea;*

- *prizonierii de război vor fi escortați la punctul de adunare a prizonierilor de către poliția militară unde se va proceda la interogarea lor prin grija J2 iar tratamentul acestora se va face în conformitate cu legile internaționale privind tratamentul prizonierilor;*

- *agresorul nu a semnat și ratificat Convenția privind utilizarea minelor antipersonal din 1997, deci este posibil să le folosească; prin urmare sunt necesare măsuri de protecție;*

- *agresorul, deși a ratificat Convenția privind interzicerea producerii, stocării și utilizării armelor chimice din 1993, ar putea utiliza armele chimice; în acest sens sunt necesare măsuri de înștiințare și protecție, iar în cazul folosirii acestora, raportarea imediată pe cale ierarhică.*

Toate aceste activități sunt valabile pentru cursul optim de acțiune adoptat.

CONSILIER JURIDIC

RAPORTUL DE INFORMARE JURIDICĂ
AL COMANDAMENTULUI

1. *Situația juridică în plan internațional.*
2. *Modalitățile de acordare a unui sprijin politic și militar de către organizațiile internaționale: ONU; OSCE; NATO.*
3. *România își va manifesta dreptul legitim la autoapărare (cf. Chartei O.N.U.).*
4. *Informarea comandantului asupra difuzării DICA pentru toate categoriile de combatanți din trupele proprii.*
5. *Situația asigurării cu personal juridic la compartimentele de resort din componența marilor unități tactice (cf. art.82 – Protocolului Adițional – 1977).*
6. *Modul de realizare a unei bune colaborări în domeniul juridic cu:*
 - *unitățile și formațiunile de protecție civilă;*
 - *autoritățile publice locale, organismele nonguvernamentale.*
7. *Cadrul juridic necesar pentru asigurarea ordinii publice în teatrul de acțiuni militare,*
8. *Măsurile necesare pentru aplicarea și respectarea normelor legilor organice de interes militar:*
 - *Legea rechizițiilor;*
 - *Legea privind pregătirea economiei naționale și a teritoriului pentru apărare.*
 - *Legea 80/1995 –Statutul cadrelor militare.*
9. *Măsuri pentru respectarea legislației rutiere (emiterea de ordonanțe militare) în sensul asigurării îndeplinirii misiunilor de transporturi militare.*
10. *Propuneri asupra metodelor și mijloacelor de război licite, utilizabile în contextul situației operative.*
11. *Informarea comandantului asupra apariției unor noi instrumente de drept operațional (acte juridice cu vocație juridică internațională).*
12. *Relevarea unor scenarii tactico-operative și a condițiilor juridice când se pot executa acțiuni de represalii.*
13. *Propunerea modalităților de marcarea a obiectivelor civile care vor fi protejate pe durata atacurilor militare ale adversarului.*

Planul de sprijin juridic, anexa juridică a planului de operații

- 1. Obiective civile aflate sub protecție, lucrări și instalații conținând forțe periculoase.*
- 2. Bunuri cu imunitate culturală, protecție generală și specială.*
- 3. Localități neapărate și zone demilitarizate, amplasare, acorduri realizate.*
- 4. Localități și zone sanitare (de securitate), amplasare, modificări și acorduri realizate.*
- 5. Amplasarea taberelor de prizonieri și de internați civili.*
- 6. Amplasarea spitalelor și a locațiilor organismelor de protecție civilă.*
- 7. Rute de comunicații pentru transporturile sanitare.*
- 8. Statutul combatanților și regimul mijloacelor și a metodelor de luptă.*
- 9. Proceduri pentru realizarea contactelor non-ostile cu adversarul prin notificări și acorduri (convenții).*
- 10. Procedurile de ridicare a imunității bunurilor în caz de necesitate militară.*
- 11. Modul de marcare a persoanelor și a bunurilor protejate.*
- 12. Proceduri de comportament față de prizonieri, răniți, bolnavi și naufragiați.*
- 13. Cooperarea cu organisme umanitare; CICR, societățile de Crucea Roșie ale unor state.*
- 14. Sancționarea abaterilor disciplinare și a infracțiunilor care violează normele de drept operațional.*
- 15. Condițiile în care s-ar putea recurge la represalii.*
- 16. Reguli de angajare și de conduită tactică.*

CONSIDERAȚII PRIVIND TIPOLOGIA ȘI FIZIONOMIA CRIZELOR

Mircea FECHETE*

The existence of a variety of the types of crises is a characteristic element of the present conditions. The word CRISIS shows itself aiming at the social and economical life. There are political crises, economical, social, cultural, ecological, demographical crises and so on. We live, no doubt, in a world of crises, in a world affected by crises but also by the permanent intentions in managing these crises and in decreasing or even neutralizing their effects upon the human society.

1. Criza. Delimitări conceptuale

Crizele reprezintă evenimente extreme ce cauzează distrugerii semnificative și pun în pericol viețile și bunurile oamenilor. Ele solicită un răspuns imediat, precum și coordonare în distribuirea resurselor, facilităților și eforturilor, dincolo de cele disponibile pentru cazuri de rutină. Răspunsul la criză implică o reacție inițială folosind resursele disponibile, o evaluare rapidă pentru determinarea cauzei fenomenului respectiv, mobilizarea unor resurse suplimentare (personal, echipamente aprovizionare, comunicare și informație), precum și obținerea resurselor necesare pentru crearea unei unități de decizie, capabilă să gestioneze și să susțină răspunsul în caz de criză.

O criză incipientă se produce atunci când o situație problematică nu este corect administrată sau este pur și simplu ignorată, pentru o perioadă de timp, de către factorii de decizie. Problema nu dispare ci se intensifică devenind o criză în adevăratul sens al cuvântului.

Criza înseamnă „apariția bruscă și neprevăzută a unui eveniment important la nivel internațional, regional, național sau local prin care sunt amenințate suveranitatea națională, independența și unitatea statului român, integritatea teritorială și democrația constituțională, mediul înconjurător și obligațiile asumate de România prin tratate internaționale pentru a cărui înlăturare nu se mai poate acționa prin măsurile obișnuite ale statului”¹.

În acest context opinăm că, criza reprezintă un moment de disfuncționalitate în evoluția societății, care necesită măsuri de contracarare viabile, în stare să asigure o schimbare și o revitalizare a tot ce s-a deteriorat în cadrul unui sistem.

Nicio societate omenească, din câte se cunosc până acum, nu s-a dezvoltat și nu se dezvoltă liniar. „Viața unei societăți cunoaște momente simetrice, disimetrice și asimetrice, evoluții rapide și stagnări, progrese și regrese, situații normale, dar și anormalități, crize și conflicte”².

* **Locotenent colonel, comandant al Batalionului 612 Art. AT. „Maramureș”**

¹ *** **Doctrina Armatei României**, București, 2007, p. 42.

² General dr. Eugen Bădălan, General (r) dr. Valentin Arsenie, General de brigadă (r) dr. Gheorghe Văduva, **Eseu despre arta strategică**, Editura Militară, București 2005, p. 296.

Amenințările, provocările și în consecință crizele determină evoluții sau involuții spre anormalitate, iar trecerea anormalității la limită atât în situația internă a unui stat, cât și în relațiile regionale sau internaționale, induce starea de criză.

Definițiile date crizelor sunt numeroase și în marea lor majoritate foarte pertinente, criza fiind ramura urcătoare din imediata vecinătate a vârfului acesteia, sau chiar vârful, punctul culminant al unei evoluții.

Crizele reprezintă etape sau momente extrem de dificile ale raporturilor politice, economice, sociale și chiar culturale și apoi ca urmare a unor mari acumulări de tensiuni, a unor disfuncționalități adesea cronice, pe fondul deteriorării situației generale sau în intervalele care marchează trecerea de la o ordine existentă, considerată a fi perimată, restrictivă, nefuncțională, depășită, la o nouă ordine mondială. Această stare se caracterizează prin creșterea spațiilor de confruntare în toate planurile politice, economice, culturale și ideologice, societatea omenească devenind astfel fragilă și extrem de vulnerabilă.

Criza este un fenomen firesc în societatea omenească. Ea rezultă din evoluția spre entropie zero a sistemului sau din incompatibilitățile care se crează între elementele acestuia sau între el și alte sisteme. Criza este definită în unele lucrări ca „un moment de ruptură în intervalul unui stat organizat”³. În acest caz ele cunosc un moment de trecere de la normalitate la anormalitate, un moment de trecere de la anormalitate la precriză și un moment (ruptură) de trecere de la precriză la criză. Acest moment ar fi pragul critic. Un alt prag critic, ultimul, este acela în care se trece de la criză la război (conflict evident).

Criza reprezintă, în evoluția unui fenomen, o etapă de disfuncționare în care sistemele se dereglează și nu mai au capacitatea deplină de a se autoregla, de a ieși adică singure și la timp din această stare de anormalitate, dusă la limită, și de a reveni fie la condiția inițială, fie la o altă condiție, superioară primei. De regulă, conflictul este momentul de maximă intensitate pe scala desfășurării crizei.

Crizele sunt de la un capăt la altul, conflictuale și au intensități și desfășurări diferite. Este posibil să existe conflicte fără crize, cum ar fi spre exemplu „conflictele de interese” sau conflictele spontane, cauzate de incompatibilități de moment, de percepție divergentă, la momentul dat a unor procese și fenomene, a unor situații sau stări. Aceste tipuri de conflicte nu înseamnă crize, dar perpetuarea unei situații conflictuale poate duce la criză și chiar la o criză profundă.

Situațiile de criză se caracterizează prin:

- *În interiorul statelor*

- *pe plan social*: instabilitate socială; degradarea condiției umane; emigrație; mișcări sociale; creșterea infraționalității și criminalității; trafic de influență și corupție;

- *pe plan politic*: apariția și proliferarea extremismului; exacerbarea luptei pentru putere; creșterea neîncrederii populației în clasa politică; incoerența și lipsa de realism a programelor politice; campanii electorale murdare; corupție; terorism politic;

³ Jean-Louis Dufour, Crizele internaționale de la Beijing (1900) la Kosovo (1999), Editura Corint, București, 2002, p. 16.

- *pe plan economic*: scăderea drastică a produsului intern brut; instabilitate economică; mifrarea forței de muncă în afara granițelor; scăderea nivelului de trai; apariția și proliferarea economiei subterane; accentuarea criminalității economico – financiare; apariția și proliferarea terorismului economic; deteriorarea infrastructurilor economice;

- *Pe plan zonal, regional și internațional*: degradarea condiției umane; apariția și proliferarea unor tendințe de revizuire a frontierelor; criza resurselor; accelerarea traficului ilegal de mărfuri și proliferarea contrabandei; emigrația spre țările dezvoltate și stabile; apariția rețelelor transfrontaliere ale traficului de droguri, prostituției, armei organizate; proliferarea diferențelor etnice; războaie de secesiune.

„Analiza atentă a crizelor care au avut loc de la încheierea „războiului rece” reliefează câteva trăsături importante ale acestora care au făcut ca situația strategică în Orientul Mijlociu și Orientul Apropiat, în Balcani, în Caucaz, în Indonezia, India și Pakistan, dar și în unele zone din America Latină să fie instabilă, conflictuală și chiar periculoasă. Toate acestea coroborate cu atacurile teroriste asupra S.U.A., atacurile teroriste ale ETA în Spania, IRA în Marea Britanie, PKK în Turcia, asupra unor obiective de importanță strategică sau asupra populației, reflectă o imagine concludentă asupra ariei de răspândire a acestora și asamblării lor în planul finalității și efectelor”⁴.

Trăsăturile acestor manifestări ale crizelor se resumă în principal la: proliferarea stării de haos și pe fondul restricțiilor financiare și dificultăților economice, finanțarea subterană e a unui sistem de insecuritate internațională; constituirea și consolidarea rețelelor crimei organizate și terorismului internațional cu moduri de dirijare în punctele invulnerabile și module de acțiune în punctele cheie; folosirea de către anumite cercuri de interese a prevederilor legislației internaționale cu privire la drepturile omului și la drepturile minorităților pentru a-și asigura propria libertate; criza de falie; criza etnică și secesionistă din Balcani care s-a caracterizat prin proliferarea terorismului militar; criza separatistă din Cecenia; criza din Orientul Apropiat (războiul dintre armata israeliană și cea palestiniană); criza hidrocarburilor care a generat războiul din Golf; criza Africii unde se mențin războaiele din Somalia, Angola, Ruwanda, Congo, etc.

În funcție de fenomenul (domeniul) în care au loc, crizele pot fi: crize politice; crize economice; crize sociale; crize informaționale; crize culturale; crize financiare; crize etnice; crize religioase; crize militare.

În funcție de zona în care se desfășoară, de implicările politice și de entitățile angajate crizele pot fi: naționale (în interiorul granițelor unui stat); frontaliere (între două state care au aceleași frontiere); regionale; globale.

În funcție de intensitate, crizele pot fi: de joasă intensitate; de intensitate medie; de mare intensitate.

Crizele trec de regulă prin următoarele *etape*: anormalitate; precriză; criză; conflict.

⁴ General dr. Eugen Bădălan, General (r) dr. Valentin Arsenie, General de brigadă (r) dr. Gheorghe Văduva, op. cit., p. 301.

2. Gestionarea situațiilor de criză

Vulnerabilitățile, amenințările și riscurile de natură militară continuă să țină capul de afiș pe agenda de securitate contemporană. Competiția dintre marii actori internaționali care are dominante economico-politice și uneori culturale se intersectează cu o multitudine de forme de cooperare, alianță și integrare. Războiul este oficial interzis, prin reglementări speciale ca mijloc de soluționare a crizelor și conflictelor, dar totuși asistăm la „relansarea cursei înarmărilor, dezvoltarea puterii militare a statelor și grupărilor de state, la proliferarea lentă și legală/ilegală a armelor de nimicire în masă, la amplificarea terorismului, separatismului etnico-teritorial etc”⁵. În acest cadru, specialiștii în securitate acordă un spațiu aparte definirii și cercetării puterii politico-economico-militare, gestionării crizelor și conflictelor.

Securitatea și siguranța națională a unui stat se definesc în esență prin gestionarea situațiilor de criză. Situațiile de criză sunt la rândul lor, condiționate de „o serie de vulnerabilități care ies din spațiul strict național”⁶. Partea de societate care se globalizează (economia și informația) cunoaște o serie de vulnerabilități care proliferază îndeosebi în rețelele transfrontaliere, dar și în interiorul frontierelor. Acestea li se asociază posibilitatea unor crize specifice (de sistem) care afectează sistemele de siguranță și securitate națională.

Toate crizele care afectează sistemele politice, sociale, economice, informaționale și militare sunt în esența lor de sorginte politică. Ele provin din apariția și dezvoltarea unor disfuncționalități grave în primul rând în cadrul fluxurilor pe care se definesc relațiile dintre sisteme sau dintre componentele sistemelor. Acestea se accentuează în permanență dacă nu se iau măsuri imediate. Începutul de secol nu a modificat filozofia, fenomenologia și fizionomia crizelor politice, militare și politico-militare.

Crizele nu se declanșează pe neașteptate. Totdeauna există o trecere de la normalitate la anormalitate și de la anormalitate la precriză, care pot fi identificate după modificările survenite la nivelul indicatorilor de stare și proces, care diferă de la un domeniu la altul, de la o țară la alta, de la o situație la alta, care se pot identifica și analiza prin stabilirea unor criterii, etaloane și indicatori de evaluare.

Din acest punct de vedere apreciem că *gestionarea crizelor* presupune:

- sesizarea disfuncționalităților de sistem și de proces și găsirea unei modalități de cuantizare a acestora;
- sesizarea fenomenului de criză, din faza de anormalitate și de precriză, analizarea detaliată a acestuia;
- identificarea punctelor sensibile, a vulnerabilităților și punctelor forte ale acestui fenomen și acțiunea adecvată a acestora;
- unificarea și coalizarea tuturor factorilor anticriză și angajarea acestora în a formula și pune în operă pe întregul parcurs, a unor răspunsuri adecvate.

⁵ Dr. Teodor Frunzeti, Dr. Vladimir Zodian, **Lumea 2007**, Enciclopedie Politică și Militară (Studii Strategice și de Securitate), Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2007, pp. 93-94.

⁶ General dr. Eugen Bădălan, General (r) dr. Valentin Arsenie, General de brigadă (r) dr. Gheorghe Văduva, Eseu despre arta strategică, Editura Militară, București 2005, p. 311.

Răspunsul la crize (interne, regionale, internaționale) pentru a fi corect, oportun și eficient trebuie să îndeplinească în mod obligatoriu câteva *cerințe*: să fie dat în cunoștință de cauză; să fie preventiv, anticipativ, pe cât posibil ante-factum și nu post-factum; să ofere soluții; să se concretizeze în acțiuni; să includă asumarea de riscuri suportarea consecințelor nereușitei.

Analizând aspectele menționate, considerăm că *managementul crizelor* include un proces de cunoaștere a situației politice și strategice și pe această bază, unul de gestionare, de administrare a crizei respective care presupune desfășurarea cicluri pentru cunoașterea crizei și organizarea acțiunilor pentru soluționarea crizei.

Cunoașterea crizei presupune: culegerea de date și informații, analiza și structurarea acestora; evaluarea și diagnosticarea; prognoza evoluției crizei.

Organizare acțiunilor pentru soluționarea crizei cuprinde: supravegherea crizei; rezolvarea crizei; limitarea extinderii crizei.

Carta ONU, consideră că, principala modalitate de rezolvare a oricăror diferende o constituie *dialogul*, mai exact dialogul politic, care în profunzimea acestuia reprezintă un instrument politic prin care se găsesc cele mai potrivite soluții. Dialogul politic este foarte important dar și hotărâtor în rezolvarea crizelor. Dialogul se realizează la diferite niveluri, de la cel mai înalt, între șefii de state – Summit-ul – până la nivelul experților.

Presiunea politică este o altă formă prin care se încearcă să se impună părților aflate în conflict sau părții opozante, un anumit tip de comportament, în sensul acceptării unor soluții pentru rezolvarea crizei, a diferendelor etnice sau de altă natură, pentru izolarea unui stat agresor, pentru combaterea terorismului. În același scop poate fi utilizat și avertismentul.

Scopurile și obiectivele acțiunilor politice și diplomatice pentru rezolvarea situațiilor de criză, combaterea terorismului, altor pericole și amenințări asimetrice *vizează*: prevenirea și dezamorsarea situațiilor generatoare de crize și conflicte; conștientizarea părților aflate în conflict și a opiniei publice asupra cauzelor și mai ales asupra efectelor respective; realizarea unei puternice opinii naționale sau internaționale în favoarea rezolvării imediate, pe cale politică a diferendului; evitarea confruntărilor evidente, a pierderilor de vieți omenești și a distrugerii bunurilor materiale; suveranitatea legii, a dreptului și a rațiunii; prevenirea extinderii crizei sau conflictelor.

Gestionarea crizelor este întotdeauna politico-militară întrucât decizia aparține și trebuie să aparțină factorului politic. Componenta militară, pe baza deciziei politice și a regulilor de angajare, trebuie să elaboreze și să transpună în teren o strategie militară de gestionare a respectivei crize în care sunt prevăzute forțele, mijloacele și modalitățile de acțiune. În Europa ultimului deceniu s-au produs mutații profunde, Uniunea Europeană prin Statul Major Militar European planificând operațiile.

La 2 decembrie 2004, a fost lansată operația „ALTHEA” în cadrul căreia Uniunea Europeană a preluat de la NATO, misiunea de gestionare a situației din Bosnia – Herțegovina, devenită până la această dată SFOR. Cu câțiva ani în urmă, Europa nu a fost în măsură să gestioneze criza iugoslavă și a fost nevoie de intervenția promptă și fermă a SUA. Franța este angajată în acest timp în Kosovo, Afganistan și Coasta de Fildeș, precum și în primele două operații desfășurate de

Statul Major Militar European „CONCORDIA”, în Macedonia și „ARTEMIS”, în Zair.

3. Tipologia crizelor pe plan intern

Crizele interne actuale din țara noastră țin de haosul economic și social, de starea de nesiguranță și incertitudine în contextul crizei economice mondiale. Din 1989 încoace, România a fost supusă la tot felul de presiuni, pericole și amenințări dintre cele mai grave, începând cu violențele și conflictele interetnice, din 1990 și din anii următori, cu mineriadele și mișcările sociale de tot felul și continuate cu neîntreruptele fenomene de corupție și jefuire a economiei naționale.

După prăbușirea comunismului din România, „actorii din toate sectoarele societății s-au confruntat cu ajustarea vieții politice, sociale și economice la normele occidentale”⁷. Voința politică s-a conformat dar realitatea a demonstrat că aceasta nu a fost de ajuns. Infrastructura instituțională firavă pentru pregătirea și prevenirea crizelor a demonstrat că responsabilitatea, mandatul și resursele pentru a se confrunța cu situațiile de prevenire nu au fost corect definite. Dintre cele mai importante crize cu care s-a confruntat România în ultimul deceniu, amintim: creșterea traficului și consumului de droguri, criza sănătății (2003), crizele minerilor din 1998-1999, criza Fondului Național pentru Investiții, criza diplomatică între România și Republica Moldova, criza diplomatică datorată deciziei României privind SUA și Curtea Penală.

„Crizele au demonstrat că au existat și există lipsuri la nivelul infrastructurii instituționale pentru pregătirea și prevenirea crizelor. Problemele publice sunt în creștere în cazul crizelor politice, atunci când normele vechi, regulile organizabile, curentele și alte structuri de interes public au fost desființate, compromise sau chiar și-au pierdut cordonul de legătură înainte ca alte structuri să fie concret stabilite în conștiința colectivă”⁷.

Din punctul de vedere al pericolelor, riscurilor și amenințărilor posibile în mediul intern, credem că pentru România există posibilitatea apariției următoarelor tipuri de crize:

- crizele care țin de criminalitate, anomie socială, siguranța persoanei, proprietății, instituțiilor publice și private ale statului;
- crizele care pot afecta securitatea națională și apărarea țării;
- crize care pot afecta securitatea regională;
- crize social-politice;
- crize economice;
- crize etnice.

Din punct de vedere al responsabilităților în ceea ce privește intervenția forțelor armate în gestionarea crizelor și conflictelor sunt prevăzute în prevederile legilor de funcționare ale Ministerului Apărării Naționale, Ministerului Administrației și Internelor, Serviciului Român de Informații și altor instituții abilitate în gestionarea crizelor și conflictelor, în strategia de securitate națională, strategia militară, strategia națională de combatere a terorismului, strategia de ordine publică și siguranță

⁷ Iulian Chifu, Britta Ramberg și colectiv, **Managementul crizelor în societățile de tranziție**, experiența românească, Editura RAO, București, 2007, p. 332.

națională, doctrinele categoriilor de forțe și alte reglementări în vigoare, unde sunt stabilite atribuții clare pentru fiecare, iar planurile de cooperare ar trebui să asigure punerea în aplicare a acestora.

Concluzii

La început de mileniu, omenirea se găsește în fața unor noi incertitudini și riscuri concomitent cu elaborarea unor concepte privind securitatea indivizilor și statelor care să ofere soluții realiste în dezamorsarea situațiilor de criză și conflict;

Tratatele și acordurile privitoare la asigurarea păcii și securității europene și mondiale constituie expresii ale efectului omenirii de a pune sub control fenomenul crizei și conflictualității; Fenomenul evoluează, iar măsurile de securitate economică, socială și militară țin cu greu pasul. Vulnerabilitățile cresc odată cu dezvoltarea societăților, simetric cu pericolele și amenințările, apar altele noi, de cele mai multe ori în mod aleatoriu, greu de anticipat și de contracarat;

Fenomenul crizelor trebuie studiat, analizat, înțeles și pus sub control pentru preîntâmpinarea lui, constituind cea mai mare provocare a timpurilor noastre.

Bibliografie:

- [1]. *** Doctrina Armatei României, București, 2007.
- [2]. DUFOUR, Jean-Louis, **Crizele internaționale de la Beijing (1900) la Kosovo (1999)**, Editura Corint, București, 2002, p. 16
- [3]. FRUNZETI, Teodor, dr., ZODIAN, Vladimir, dr., **Lumea 2007**, Enciclopedie Politică și Militară (Studii Strategice și de Securitate), Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2007.
- [4]. BĂDĂLAN, Eugen, general dr., ARSENIE, Valentin, general (r) dr., VĂDUVA, Gheorghe, general de brigadă (r) dr. **Eseu despre arta strategică**, Editura Militară, București 2005.
- [5]. CHIFU, Iulian, RAMBERG, Britta și colectiv, **Managementul crizelor în societățile de tranziție, experiența românească**, Editura RAO, București, 2007.

IMPLICAREA SISTEMULUI NAȚIONAL INTEGRAT ÎN GESTIONAREA CRIZELOR

Mircea FECHETE*

Crisis management shouldn't be treated like a process which starts in the very moment of producing, but a process in permanent progress, since normality time, through security environment monitoring component, identifying appearance signs of potential crisis, response system warnings and preventive measures application.

The capabilities designated to crisis integrated management should respond to full spectrum of national, NATO or UE crisis, assure political democratic control, and contribute to enhance interaction between civil-military structures with responsibilities in thisfield.

Introducere

Noile realități ale vieții interne și internaționale derivate din mutațiile structurale ale mediului politic, militar, economic, religios, cultural și social precum și situațiile create în plan regional și național, impun cu necesitate măsuri adecvate pentru prevenirea și gestionarea situațiilor de criză.

„La început de mileniu omenirea se găsește în fața unor noi incertitudini și riscuri, concomitent cu elaborarea unor concepte privind securitatea indivizilor și statelor care să ofere soluții realiste în dezamorsarea situațiilor de criză și de conflict”¹.

Turbulențele care apar în viața unei comunități umane sunt multiple și dificil de încadrat în categoria crizelor de aceea factorii decidenți nu sesizează întotdeauna, oportun apariția și apariția acestora către punctul maxim. Criza trebuie previzionată, prevenită și doar în ultimă instanță este necesară implementarea unor măsuri de răspuns ca urmare a apariției acestora.

Termenul de „*management al crizelor*” acoperă întregul proces decizional ce are loc la nivelul politico-militar în situații de criză. Acesta cuprinde în interiorul său totalitatea acțiunilor de management al informațiilor și de control al foțelor participante la intervențiile în situații de criză.

Atributul de *integrat* alăturat termenului de *management al crizelor*, completează complexitatea procesului ce se desfășoară la nivelul multitudinii de actori implicați în rezolvarea situației critice, astfel rezolvarea unei situații de criză presupune acțiunea conjugată și concertată din partea unor actori civili, militari naționali și internaționali.

Sistemele de prevenire și gestionare a crizelor în acest context sunt extrem de variate. Unele sisteme se caracterizează printr-o componentă militară dezvoltată iar altele pun accentul pe componenta civilă. Unele state sunt orientate cu preponderență spre rezolvarea crizelor interne iar altele pe crizele din afara granițelor.

Uniunea Europeană a dezvoltat un concept integrator privind gestionarea crizelor, prin introducerea în proiectul de *Constituție Europeană* a unei clauze de

* Locotenent colonel, comandant al Batalionului 612 Art. AT. „Maramureș”

solidaritate pentru cazurile producerii unor atacuri teroriste și a unor dezastre naturale sau produse de om.

Gestionarea crizelor se prezintă astăzi ca un tot unitar a trei momente succesive: „prevenirea, gestionarea propriuzisă și gestionarea postcriză”². Pentru transpunerea în practică a acestui concept integrator este necesară crearea acelu cadru instituțional care să asigure execuția, planificarea și asigurarea resurselor necesare gestionării crizelor.

1. Factori externi și interni care pot determina situațiile de criză în sfera geopolitică din spațiul României

Gestionarea crizelor implică organizarea aranjamentelor și măsurilor pentru aducerea situației de criză sub controlul gestionarilor crizelor și să le permită acestora modelarea evoluției acesteia și să o conducă spre o rezolvare acceptabilă.

În principiu situațiile de criză din proximitatea sferei geopolitice a României pot fi determinate în opinia noastră de factori externi și interni.

Factorii externi pot fi următorii: înrăutățirea relațiilor politice și diplomatice cu unele state; instituirea, de către organizațiile internaționale, a unor măsuri de embargo pentru țări legate de România prin schimburi comerciale importante, a căror întrerupere poate provoca însemnate pierderi și serioase disfuncții economice; desfășurarea conflictelor militare zonale ori generarea și menținerea de tensiuni în spațiile apropiate României, situații care concentrează atenția opiniei publice mondiale; realizarea unor alianțe zonale, politice, militare sau economice, de la care România este exceptată și care, în viitor, ar putea contribui la înrăutățirea relațiilor cu vecinii.

Factorii interni pot fi următorii: pierderea controlului statului asupra resurselor energetice; erodarea organismului social ca urmare a deprecierei criteriului de valori naționale; reducerea nivelului siguranței civice ca urmare a creșterii criminalității, într-un ritm greu de controlat de către organele de ordine; neconcordanța dintre pericolul social al infracțiunilor comise și sancțiunile prevăzute de legislație; crearea de capital politic din conflicte de muncă existente în diverse regii ori societăți comerciale; declinul economiei naționale și înrăutățirea condițiilor de viață ale populației, în comparație cu situația din țările dezvoltate; încercarea de a crea confuzie și nesiguranță în structurile cu atribuții în domeniul apărării, siguranței naționale și ordinii publice, pentru a fi mai ușor de influențat de către factorul politic.

În contextul factorilor enunțați putem afirma că în țara noastră managementul crizelor este abordat secvențial și neunitar, în absența unei legislații adecvate care să gestioneze o criză complexă, a determinat până în prezent, ca România să nu dispună de un „sistem integrat” de management al crizelor, în prezent există doar reglementări care vizează parțial aspecte referitoare la situațiile de urgență civilă, precum și aspecte relative la prevenirea și combaterea terorismului. Legislația existentă în opinia noastră este insuficientă, neacoperind întregul spectru referitor la crize, la nivel național neoperând o strategie de acțiune unitară care să se adreseze gestionării acestora.

2. Organisme existente la nivel național în domeniul managementului crizelor

Prin poziția sa, ca țară membră a UE și NATO, România trebuie să-și creeze propriul *Sistem Național de Management Integrat al Crizelor (SNMIC)*, compatibil și interoperabil cu cele existente la nivelul celor două organizații, ținând cont de faptul că „*la nivel regional, în Europa centrală, de est și de sud-est, persistă sau sporesc în intensitate diferite stări de tensiune și situații conflictuale determinate de vechi dispute de natură etnică sau religioasă, teritoriale sau separatiste ori de contestare a frontierelor existente, precum și de criminalitatea transfrontalieră*”³; și inexistența unui *Sistem Național de Management Integrat al Crizelor* în acest context constituie o vulnerabilitate importantă la adresa securității naționale. Dezvoltarea unui Sistem NATO și UE de Răspuns la Crize solicită din partea statelor membre, crearea propriului instrument de management al crizelor, astfel încât, la nivel național, acesta să aibă un corespondent unic prin care să se realizeze unitatea de efort și cooperarea internațională. Din punct de vedere politic, economic, militar și nu numai, țara noastră, ca membru al diferitelor organizații internaționale de securitate și cooperare, și-a asumat angajamente clare în prevenirea și combaterea amenințărilor la adresa securității globale, pe care nu le poate îndeplini decât printr-un efort comun din partea tuturor instituțiilor abilitate ale statului cu responsabilități în domeniul managementului crizelor.

Până la această dată, țara noastră a luat măsuri pentru înființarea unor structuri destinate planificării și coordonării acțiunilor de intervenție în situații de criză.

În cadrul Administrației Prezidențiale a luat ființă *Departamentul Securității Naționale (DSN)*, care reprezintă structura specializată destinată asigurării îndeplinirii de către Președintele României a prerogativelor conferite de Constituție, în domeniul general al securității naționale și al calității de Comandant al Forțelor Armate. În componența departamentului acționează structuri specializate pentru îndeplinirea atribuțiilor corespunzătoare domeniilor sectoriale de competență, încadrate cu personal angajat pe funcții de demnitari, consilieri, experți, consultanți și referenți, precum și cu personal de specialitate detașat din ministerele și alte instituțiile cu responsabilități în domeniul securității naționale.

Printre domeniile sectoriale principale de competență ale *DSN* se înscriu: securitatea națională (probleme generale); apărarea; securitatea internă; managementul crizelor de securitate și al situațiilor de urgență; prevenirea și combaterea terorismului; activitatea de informații și contrainformații.

Responsabilitățile specifice ale *DSN*, în domeniile securitate internă, managementul crizelor de securitate și situațiilor de urgență, prevenirea și combaterea terorismului, în principal, sunt următoarele: asigurarea cadrului tehnic de lucru necesar pentru conducerea, de către Președintele României, a activităților de management al crizelor de securitate, inclusiv a crizelor provocate de acțiuni teroriste, precum și a situațiilor de urgență a căror evoluție depășește posibilitățile de acțiune ale administrației publice locale sau centrale, ori ale căror consecințe pun sau riscă să pună în pericol securitatea națională ori să determine implicații internaționale; monitorizarea activităților de management al crizelor sectoriale și a

situațiilor de urgență (îndeosebi a celor care au ca scop prevenirea, limitarea și înlăturarea efectelor calamităților naturale, dezastrelor sau catastrofelor naturale sau industriale).

În domeniul informațiilor, contrainformațiilor și securității, *DSN* își îndeplinește atribuțiile fie în mod direct, fie prin *Oficiul pentru Informații Integrate (OII)* care are în responsabilitate următoarele activități: coordonarea, din punct de vedere funcțional, a activităților de culegere, stocare, circulație și evaluare primară a informațiilor specifice sectorului securității naționale; documentarea și informarea asupra situațiilor și fenomenelor cu potențial periculos (riscuri și amenințări la adresa securității naționale); elaborarea ipotezelor de lucru, scenariilor și prognozelor necesare pentru prevenirea situațiilor de pericol și crearea cadrului favorabil întăririi securității naționale; evaluarea datelor și informațiile referitoare la problematica securității naționale și informarea oportună a Președintelui în legătură cu situațiile și evoluțiile externe sau interne, care pot genera riscuri și amenințări la adresa securității naționale, de natură să impună declanșarea stărilor de alertă pentru situațiile de criză, instituirea stării de urgență sau a stării de asediu, declararea mobilizării generale sau parțiale, ori declararea stării de război.

În baza Hotărârii *Consiliului Suprem de Apărare a Țării (CSAT)*⁴, OII îndeplinește următoarele responsabilități: planifică nevoile de informații pentru securitatea națională; elaborează produse analitice integrate destinate beneficiarilor legali, pe baza informațiilor transmise de structurile componente ale Comunității Naționale de Informații.

La nivelul Guvernului României, potrivit „*Deciziei Primului Ministrului*”⁵, în cadrul Cancelariei acestuia funcționează *Centrul de Situații al Guvernului*, structură destinată să asigure legătura Guvernului României cu autoritățile administrației publice centrale cu privire la situațiile de urgență și evenimentele deosebite, care trebuie cunoscute la nivel guvernamental.

Centrul de Situații al Guvernului are următoarele responsabilități: colectarea rapoartelor și informațiilor referitoare la situațiile de urgență și evenimentele deosebite de la serviciile operative ale autorităților publice centrale; monitorizarea modului de derulare a misiunilor desfășurate pe teritoriul național sau în afara granițelor României, sub egida ONU sau conduse de NATO sau UE; consilierea primului-ministru pentru îndeplinirea atribuțiilor ce îi revin în domeniul managementului situațiilor de urgență.

În domeniul situațiilor de urgență, ca formă de manifestare a crizelor, a fost constituit „*Sistemul Național de Management al Situațiilor de Urgență*”, proiectat să funcționeze sub coordonarea Ministerului Administrației și Internelor, fiind structurat pe comitete și centre operative pentru situații de urgență constituite la nivelul instituțiilor administrației publice centrale și locale”⁶.

Coordonarea la nivel național a tuturor acțiunilor de intervenție desfășurate în situații de urgență se realizează de către Ministerul Administrației și Internelor prin *Inspectoratul General pentru Situații de Urgență*.

Ministerul Apărării Naționale, împreună cu celelalte componente ale *Sistemului Național de Management al Situațiilor de Urgență*, „participă la acțiunile de limitare și înlăturare a urmărilor situațiilor de urgență, asigurând îndeplinirea a 12

funcții de sprijin date în competența sa: monitorizarea pericolelor și riscurilor specifice, precum și a efectelor negative ale acestora; căutarea, descarcerarea și salvarea persoanelor; evacuarea persoanelor, populației sau bunurilor periclitate; acordarea asistenței medicale de urgență; localizarea și stingerea incendiilor; neutralizarea efectelor materialelor periculoase; asigurarea transportului forțelor și mijloacelor de intervenție, persoanelor evacuate și altor resurse; asigurarea cazării și adăpostirii persoanelor afectate sau evacuate; efectuarea depoluării și decontaminării; menținerea și restabilirea ordinii publice; logistica intervențiilor; reabilitarea zonei afectate”.⁷

Acțiunile de intervenție ale MAPN sunt coordonate de *Comitetul Ministerial pentru Situații de Urgență (CMSU)*, care reprezintă structura destinată fundamentării deciziei ministrului apărării naționale în domeniul situațiilor de urgență. Pentru exercitarea controlului acțiunilor în desfășurare în situații de urgență, *CMSU* dispune de un centru operativ, a cărui funcționare este asigurată de *Centrul Național Militar de Comandă (CNMC)*.

CNMC centralizează, analizează și sintetizează datele și informațiile specifice, transmise de structurile militare și de componentele *Sistemului Național de Management al Situațiilor de Urgență*, informează în timp util factorii de decizie din MAPN și coordonează ansamblul de măsuri implementate în situații de urgență.

În domeniul ordine publică, situațiile de criză sunt coordonate de Ministerului Administrației și Internelor prin „*Centrul Național de Conducere a Acțiunilor de Ordine Publică (CNCAOP)*, structură interinstituțională destinată asigurării suportului decizional pentru managementul acțiunilor de intervenție”.⁸

Pentru îndeplinirea obiectivelor sale din domeniul crizelor de ordine publică *CNCAOP* cooperează cu „*Centrul Operațional Național* din cadrul IGSU/MAI, *Centrul de Situații al Guvernului*, *Centrul de Coordonare Operativă Antiteroristă* din cadrul SRI, *CNMC* din MAPN, precum și cu celelalte centre operative constituite la nivelul instituțiilor publice reprezentate”.⁹

Importanța constituirii acestui centru pentru managementul crizelor de ordine publică rezidă, în special, în activitatea pe care acesta trebuie să o desfășoare la decretarea *Stării de Urgență*. Astfel, în baza Hotărârii CSAT, centrul elaborează și transmite *Directiva de acțiune* pentru executarea intervenției cu forțele și mijloacele planificate pentru astfel de situații. Centrul coordonează, la nivel național, aplicarea unitară a măsurilor de răspuns la crizele de ordine publică și realizează cooperarea cu instituțiile din sistemul de apărare, ordine publică și securitate națională potrivit planurilor comune de acțiune.

În relațiile internaționale ale României de cooperare cu organismele și instituțiile internaționale din domeniul crizelor transfrontaliere de ordine și siguranță publică, *CNCAOP* funcționează ca punct național standard de contact, asigurând fluxul intern de informații în acest domeniu.

Un alt domeniu generator de situații de criză, atât la nivel global cât și național, este terorismul. Fenomenul terorist internațional a impus o reevaluare a activității naționale antiteroriste și o dezvoltare a cadrului legal. Astfel, începând cu anul 2001, *Serviciului Român de Informații (SRI)* este desemnat ca autoritate națională în

domeniul antiterorist. În acest sens, la nivelul *SRI*, în cadrul *Direcției Generale de Prevenire și Combatere a Terorismului (DGCP)*, a fost înființat *Centrul de Coordonare Operativă Antiteroristă (CCOA)*, structură destinată să asigure suportul logistic și operațional pentru funcționarea *Centrului Național de Acțiune Antiteroristă (CNAAT)* în situații de criză de natură teroristă.

Operaționalizarea deplină a *Sistemului Național de Prevenire și Combatere a Terorismului (SNPCT)* s-a încheiat în anul 2005, prin adoptarea, de către *CSAT*, a Regulamentului de organizare și funcționare a *Centrului de Coordonare Operativă Antiteroristă*, *CCOA* devenind structura care asigură coordonarea tehnică a *SNPCT*.

La solicitarea *SRI*, în funcție de amploarea și natura acțiunii teroriste, pot fi angrenate, în condițiile legii, forțe cu misiuni specifice din Ministerul Administrației și Internelor, Ministerul Apărării Naționale, Serviciului de Pază și Protecție, precum și din alte structuri din Sistemul Securității și Apărării Naționale.

La nivelul *Ministerului Apărării Naționale*, funcționează *Centrul național militar de comandă*, ca structură distinctă aflată în coordonarea *Direcției operații* din *Statul Major General (SMG)*, destinat să asigure șefului *SMG* elementele primare în luarea deciziei referitoare la situațiile de criză.

Competențele *CNMC* se referă în principal la monitorizarea permanentă a operațiilor/acțiunilor/activităților în desfășurare executate de forțele Armatei și la asigurarea interfaței ministerului pentru realizarea cooperării cu celelalte instituții publice centrale în domeniul managementului crizelor.

Conceput inițial ca structură operativă de comandă și control a forțelor operaționale din Armată, în prezent, *CNMC* și-a dezvoltat în principal capacitatea de coordonare a acțiunilor de intervenție în situații de urgență întreprinse la nivelul Ministerului Apărării Naționale.

În sprijinul centrelor operative, enumerate anterior, funcționează o serie de structuri destinate coordonării acțiunilor sectoriale de intervenție în situații de urgență.

În domeniul intervențiilor de căutare și salvare, la nivelul *Ministerului Transporturilor și Infrastructurii (MTI)* a fost înființată și organizată „*Agenția Română de Salvare a Vieții Omenești pe Mare (ARSVOM)*”, instituție publică cu personalitate juridică ce îndeplinește următoarele responsabilități principale: efectuarea operațiunilor de căutare, asistență și salvare marină și fluvială; intervenții pentru prevenirea, combaterea poluării și protecția mediului în porturi, în mare deschisă, în apele teritoriale ale României, pe canale navigabile interioare; prestații cu utilaje proprii, remorcaje interne și internaționale, lucrări necesare la nave pentru siguranța și securitatea navigației”¹⁰

Tot la nivelul *MTI*, în cadrul *Regiei Autonome Administrația Română a Serviciilor de Trafic Aerian (ROMATSA)*, funcționează un „*Centru de coordonare* a operațiunilor de căutare și salvare a aeronavelor aflate în pericol și a supraviețuitorilor unui accident de aviație produs în regiunea de informare a zborurilor București, ca subunitate fără personalitate juridică”¹¹. După operaționalizare, centrul va asigura supravegherea continuă a transmisiilor radio recepționate de la aeronavele în pericol și a semnalelor emise de echipamentele de locație pentru situații de urgență.

În ceea ce privește managementul crizelor externe de securitate, forțele armate participă la operații multinaționale în cadrul Alianței sau ale unor coaliții, cu aprobarea Parlamentului, în baza unei solicitări oficiale adresate României de NATO, UE, ONU sau OSCE și în funcție de resursele financiare puse la dispoziție de Guvern.

Misiunile pe care le pot executa contingentele militare românești sunt stabilite prin acorduri, memorandumuri sau înțelegeri, iar mandatul referitor la tipul de acțiuni desfășurate constituie, din punct de vedere național, baza ordinelor primite de la comandantul forței multinaționale.

În concluzie, în configurația actuală, la nivel politico-militar, structurile de conducere ale *Sistemului Național de Management al Crizelor*, care ar trebui să joace rolul integrator al acțiunilor de management al crizelor și de coordonare a tuturor intervențiilor executate de forțele și mijloacele aparținând diferitelor instituții publice centrale, au mai mult responsabilități administrative și mai puțin în domeniul operațional. În consecință, acestea nu dispun de personalul specializat necesar și de un sistem de management al informațiilor, prin care să se poată realiza o planificare operațională de nivel strategic a acțiunilor de răspuns la criză.

Deși, pentru diferite tipuri de criză, există centre operative constituite la nivel de ministere sau agenții guvernamentale, acestea nu au capacitatea necesară de a coordona toate celelalte instituții ale sistemului de securitate și apărare națională, cu atât mai puțin să conducă toate forțele participante la intervenții în situații de criză.

De asemenea, chiar dacă s-au întreprins măsuri importante în direcția integrării tuturor informațiilor, prin crearea comunității naționale de informații, acest aspect nu poate genera eficiență decât în situația în care ar exista posibilitatea diseminării controlate a bazelor de date stocate la nivel strategic tuturor celor implicați în managementul crizelor.

3. Implementarea Sistemului Național Integrat de Management al Crizelor

Cadrul instituțional optim să conducă managementul crizelor este în opinia noastră cooperarea între organismele enumerate mai sus. Aceasta având ca obiective cooperarea pe orizontală în luarea deciziilor strategice, cooperarea în implementarea deciziilor și cooperarea în execuție.

Constituirea unui *Sistem Național Integrat de Management al Crizelor* care prin responsabilitățile conferite, să răspundă cerințelor specifice pregătirii și gestionării propriilor structuri precum și exigențelor planificării, organizării și conducerii procesului de prevenire și de răspuns la crize atât pe teritoriul național cât și pe timpul participării la gestionarea crizelor pe plan internațional sub egida ONU, NATO, UE, OSCE. Realizarea acestui deziderat se află în atenția factorilor politico-militari cu atribuții în acest domeniu de activitate.

Gestionarea situațiilor de criză, la nivel național este parte integrantă a activității de realizare a securității naționale și se desfășoară gradual printr-un „*Sistem Național Integrat de Management al Crizelor*”¹² cu atribuții axate pe:

- managementul urgențelor civile;
- restabilirea ordinii publice, respectiv a ordinii constituționale;
- managementul crizelor de natură teroristă;

- gestionarea crizelor generate de: proliferarea ADM; operații de răspuns la crize altele decât apărarea colectivă, operații în sprijinul păcii; de salvare-evacuare; unamitare; maritime și impunerea embargoului;
- apărarea colectivă.

SNIMC va cuprinde din punct de vedere funcțional componente de conducere, de execuție și de sprijin.

Componenta de conducere va fi organizată pe trei niveluri de competențe:

- autoritatea națională de decizie care asigură decizia politică;
- Centrul Național de Conducere care asigură pregătirea și implementarea deciziei politice, sub autoritatea *CSAT*;
- comitetele, centrele operative, precum și alte structuri existente la nivelul autorităților administrației publice centrale și locale, precum și al altor instituții publice care exercită și atribuții în gestionarea crizelor.

Componenta de execuție formată din structurile, resursele umane și mijloacele specializate de care dispun autoritățile și instituțiile publice cu atribuții în gestionarea crizelor, precum și din servicii și alte formațiuni de urgență profesionale și voluntare stabilite prin lege cuprinde:

- Sistemul de Avertizare și Informare;
- Sistemul de Comunicații și Informatică;
- Sistemul de Comunicare Publică.

România poate participa la mecanismele aliate de luare a deciziei în domeniul gestionării crizelor și se interconectează prin intermediul *SNMIC* la structurile de răspuns la criză ale acestora. Coordonarea interinstituțională a răspunsului țării noastre la crize din plan internațional se va realiza de MAE, cu implicarea tuturor instituțiilor cu competențe în domeniul respectivei crize, pe baza mandatului Parlamentului sau al Guvernului României, în funcție de natura și complexitatea crizelor.

Concluzii

În urma analizei efectuate, opinăm că, pentru a acționa eficient pe întreg spectrul de crize, de la măsurile de prevenire a crizelor, până la apărarea colectivă, România trebuie să-și implementeze *Sistemul Național Integrat de Gestionare a Crizelor*.

Organismul va trebui să se implice în gestionarea situațiilor de criză în concordanță cu „natura, tipul, intensitatea și amploarea acestora”.¹³

Pentru funcționarea cu eficiență a acestuia trebuie să se țină cont de aplicarea unui ansamblu de măsuri cum ar fi:

- *măsuri preventive*, ce cuprind opțiuni generale de acțiune, a căror aplicare se decide la nivel politic înalt, de regulă, în stadiile incipiente de evoluție a unei situații de criză;
- *măsuri de răspuns la criză*, ce vizează acțiuni predefinite, planificate în detaliu, din timp și disponibile imediat, pentru a fi implementate în vederea îmbunătățirii gradului de operativitate a sistemului național

integrat, inițierii procesului de activare a forțelor și mijloacelor, creșterii gradului de protecție a acestora;

- *măsuri de contracarare* a surprinderii, relevante de acțiuni defensive militare și civile, care trebuie executate cu rapiditate, pentru siguranța forțelor naționale sau ale aliaților, populației și/sau obiectivelor strategice atât militare, cât și civile, în cazul unui atac prin surprindere ori în cazul unui atac iminent cu avertizare limitată;
- *măsuri de contraagresiune*, care cuprind acțiuni desemnate pentru implementarea planurilor corespunzătoare pentru apărarea teritoriului național, în cazul unei agresiuni directe împotriva României, precum și pentru participarea, în cadrul Alianței Nord-Atlantice, la operațiunile de tip articol 5 din Tratatul de la Washington;
- *măsuri de instituire a stărilor de alertă*, aceasta referindu-se la acțiuni care pot fi adoptate în funcție de amploarea și intensitatea unei amenințări sau crize.

Bibliografie:

- [1]. *** **Gândirea Militară Românească nr. 4, 2007.**
- [2]. *** **OUG nr. 21 din 15 aprilie 2004 privind Sistemul Național de Management al Situațiilor de Urgență**, aprobată prin Legea nr. 15 din 2005.
- [3]. *** **Hotărârea CSAT nr. 146 din 2005.**
- [4]. *** **Decizia Primului Ministru nr. 190 din 28 iunie 2007.**
- [5]. *** **HG nr. 2228 din 2004 pentru aprobarea repartizării principalelor funcții de sprijin pe care le asigură ministerele, celelalte organe centrale și organizațiile neguvernamentale privind prevenirea și gestionarea situațiilor de urgență**, art. 6, anexa nr. 1
- [6]. *** **HG nr. 373 din 2008 privind organizarea, funcționarea și compunerea Centrului Național de Conducere a Acțiunilor de Ordine Publică**, art. 1.
- [7]. *** **HG nr. 373 din 2008 privind organizarea, funcționarea și compunerea Centrului Național de Conducere a Acțiunilor de Ordine Publică**, art. 3, alin. 4
- [8]. *** **Legea nr. 535 din 2004 privind prevenirea și combaterea terorismului**, art. 12, alin. 4
- [9]. *** **Legea nr. 337 din 2004 pentru aprobarea Ordonanței privind înființarea, organizarea și funcționarea a Agenției Române de Salvare a Vieților Omenesti pe Mare (ARSVOM)**, art. 1
- [10]. *** **HG nr. 741 din 09 iulie 2008 pentru aprobarea Regulamentului privind gestionarea situațiilor de urgență generate de producerea unui accident de aviație civilă**, precum și pentru modificarea Hotărârii Guvernului nr. 74/1991 privind înființarea Regiei autonome „Administrația română a serviciilor de trafic aerian” (ROMATSA).
- [11]. *** **Doctrina Armatei României**, București, 2007, art. 94.
- [12]. *** **Gândirea Militară Românească nr. 4, 2007.**
- [13]. TOFFLER, Alvin și Heidi, **Puterea în mișcare**, Editura Antet, București, 1995.

MODELAREA CATASTROFELOR – TEHNICĂ SUPT PENTRU ANALIZA PERSPECTIVELOR SECURITĂȚII ÎN EUROPA

Dr. Gabriela FLORESCU*
Dr. Valentin FLORESCU**

European security has strong connections with the environmental security as the former is threatened by catastrophes induced by both anthropogenic and natural events. Catastrophe modeling is a tool meant to help both policy makers as well decision makers to act for a better preservation of life and resources. The catastrophic potentiality has increased the concern in developing a comprehensive system of tools – the so-called NATCAT models.

The paper resumes the features of the NatCat models and their structure. General characteristics of modeling solutions considering the GIS and the European spatial data directive INSPIRE are presented. Constructive conclusions regarding the potentiality of these tools – NatCat models, interfaces with decision tool, standards and methodology - in evaluating the environmental security are presented.

Introducere

Securitatea mediului este o componenta a securității globale și asigurarea acesteia implică o cunoaștere și o analiză a principalelor evenimente antropice și naturale cu impact puternic asupra mediului înconjurător. Ambele tipuri de evenimente cauzatoare de catastrofe au fost și sunt studiate prin intermediul modelării matematice înglobate în instrumente software utilizate în mod activ în special ca suport pentru analiza perspectivelor securității zonelor vulnerabile în urma impactului catastrofei. Prin aceste instrumente, se urmărește impactul economic al afectării securității mediului asupra bunurilor, resurselor naturale, materiale și umane reflectate de cele mai multe ori în marile pierderi uneori ireversibile pentru economia țărilor și comunităților dintr-o regiune afectată. Modelele catastrofă naturală cunoscute ca modele NATCAT au fost dezvoltate inițial pentru a înțelege natura riscurilor naturale și pentru a modela daunele economico-sociale în vederea evaluării pierderilor viitoare și a impactului acestora asupra vieții în zonele de risc natural.

În lucrarea noastră abordăm potențialitatea modelelor NATCAT ca instrumente de analiză a perspectivelor securității mediului înconjurător în corelare cu securitatea globală. În acest scop prezentăm o scurtă trecere în revistă a contextului modelării catastrofelor, o prezentare a modelului NATCAT și a structurii acestuia, o prezentare a unui exemplu pentru catastrofa tip inundație, eveniment cauzat atât natural cât și antropic, o scurtă enumerare a principalelor instrumente software de firmă și open-source care înglobează acest tip de model, o propunere de creștere a potențialității acestor instrumente atât prin includerea standardului INSPIRE pentru datele spațiale

* Cercetător științific I, cibernetician matematician economist, Institutul Național de Cercetare Dezvoltare în Informatică, ICI București

** programator inginer licențiat, Institutul Național de Cercetare Dezvoltare în Informatică, ICI București

și infrastructura lor cât și prin realizarea unor interfețe de utilizare a instrumentelor de către decidenții și politicienii securității mediului înconjurător.

1. Stadiul modelării catastrofelor

Se cunoaște că măsurarea intensității unui uragan și măsurarea de magnitudine a cutremurului au început prin anii 1800 după modernizare a manometrelor și inventarea seismografului. În prima parte a secolului al XX-lea, interesul pentru măsurarea pericolelor naturale în scopuri științifice a crescut rapid astfel că primele modele catastrofă deterministe au fost disponibile în anii 1970. Mai târziu, a fost folosit modelul de risc colectiv pentru deciziile privind asigurările în Europa iar modelul de risc colectiv devine unul din principalele instrumente ale științei actuariale. Modificările rapide în estimările impactului economico-financiar al catastrofelor antropice și naturale - uragane, cutremure, inundații etc. - au determinat realizarea mai multor studii despre pagube, pierderi și pericolele naturale și antropice cauzatoare de astfel de distrugerii care afectează securitatea mediului înconjurător și a activității umane.

Știința actuarială a capitalizat rezultatele modelării precum modelul pierderii maxime probabile extrapolând pierderile rezultate din dezastrele anterioare. La sfârșitul anilor 1980 și începutul anilor 1990 a fost recunoscut faptul că o combinație de cartografiere a riscurilor și de măsurare corectă a riscurilor este utilă pentru modelele de catastrofă naturală și a fost generată o multitudine de aplicații practice în domeniul managementului riscului catastrofelor prin modele matematice, în special în aplicațiile care se ocupă cu probleme de actuariat, fiecare tip de catastrofă având obiective și abordări speciale. Companiile de asigurări și reasigurări folosesc multe instrumente software profesionale pentru a face față, prin strategii economico-financiare, la accidente tehnologice și dezastre naturale cu urmări grave precum sunt furtunile, cutremurele și inundațiile catastrofale dar și la accidentele tehnologice create de natură. Chiar dacă aceste evenimente sunt extrem de incerte și rare, catastrofele naturale și antropice pot provoca pierderi mari și estimarea periclitării securității mediului se poate realiza prin instrumente bazate pe modelul NATCAT. Scopul modelului NATCAT de catastrofă țintește dezvoltarea de strategii pentru a optimiza pierderile potențiale și pentru a oferi decidenților, politicienilor de mediu, companiilor de asigurări profilurile de risc corespunzătoare nivelului macro și micro pentru vulnerabilități la nivel de zone, regiuni, portofolii individuale de companie sau chiar pentru anumite construcții.

O catastrofă naturală sau antropică este acel eveniment natural sau antropic prin care se cauzează pierderi în zone geografice între 1.000 km² și 100.000 km² și poate fi generată din agregarea mai multor riscuri potențiale cunoscute sau presupuse.

În prezent, atenția modelatorilor se concentrează asupra structurilor stocastice de dependență din modele geofizice care sunt utile pentru o bună gestionare a portofoliului de pericole naturale dintr-un anumit teritoriu. În acest sens, o înțelegere corectă a riscurilor și o evaluare corectă a instrumentelor disponibile pentru gestionarea acestora sunt esențiale pentru a reduce probabilitatea și dimensiunea pierderilor catastrofale. Produsele software bazate pe modele geofizice de catastrofă depind de diversele ipoteze matematice care facilitează calculele necesare în modele.

În prezent nu este disponibilă o descriere detaliată și unică de modele geofizice ca suport al strategiei de abordare a pierderilor din catastrofele naturale deoarece o mare parte a celor interesați angajează propriile resurse interne, cercetători, meteorologi, seismologi și geofizicieni, care combină cunoștințele lor de bază din fizica evenimentelor de tip catastrofă naturală sau antropică cu datele istorice disponibile. Cu toate acestea, modelul NATCAT al acestor cercetători nu posedă suficientă de transparență și nu sunt prezentate clar sursa datelor și a parametrilor implicați sau nu sunt furnizate informațiile în detaliu despre complexitatea setului de date necesar iar calculul nu evidențiază cuprinzător și consecvent conceptele riscului cerut de marile firme de asigurări.

Pentru o mai bună înțelegere a abordării modelării catastrofelor naturale și a instrumentelor software prezentăm structura modulară a modelului catastrofă, aspecte ale cadrului generator pentru produsele de software de modelare de catastrofă făcându-se referire ca exemplu la modelul de catastrofă tip inundație¹.

3. Structura generală a modelului catastrofă

Modelarea catastrofelor ca suport de informare pentru populație și decidenți depinde de accesibilitatea și precizia datelor privind caracteristicile și despăgubirile aferente unui anumit tip de catastrofă. Modelarea pierderilor din catastrofe se bazează pe simularea unui număr mare de pierderi potențiale la evenimentele potențiale de tip catastrofă².

Toate modelele utilizate de principalele companii sau instituții implicate în problematica generată de catastrofă au o structură similară și anume cu patru componente principale:

1. *Modulul de inventariere* (înregistrarea geofizică pentru un portofoliu de asigurat);
2. *Modulul de risc natural* (harta cu intensitatea și frecvența de apariție a unui potențial viitor risc);
3. *Modulul de vulnerabilitate a bunurilor* (funcția daunelor care leagă riscurile și daunele pe obiect asigurat) și
4. *Modulul de pierdere bunuri* (pierderi rezultate la diverse niveluri de daune).

Pierderea la evenimentul catastrofă este estimată în general prin combinarea celor patru module principale de mai sus care oferă specialiștilor detalii de analiză asupra pierderilor de catastrofă.

Modulul de inventariere susține înregistrarea geofizică a întregului inventar sau portofoliu de asigurat subdivizat după tipul de asigurare și tipul de acoperire al asigurării aferente. Cel mai important parametru la modulul de inventar este localizarea fiecărei proprietăți sau bun supuse riscului (intensitatea de expunere la risc). Atribuirea coordonatelor geografice numită proces de geocodificare este elementul de bază al acestui modul.

¹ Aon Re Services (2005), **Hurricane Katrina**, Updated to October 2005. http://www.aon.com/us/about/pdf/Hurricane_Katrina_093005.pdf

² Ledford, A.W. Tawn, J.A., *Statistics for near independence în multivariate extreme values*. Biometrika 83, 169–187 (1996).

Atunci când este aplicat un sistem pentru analiza unui anumit portofoliu de asigurat, sunt selectate doar acele date de intrare din mulțimea evenimentelor stocastice la care se referă direct portofoliul în considerare. Cu toate acestea, există o incertitudine în acest modul de inventariere datorită informațiilor incomplete cum ar fi clasele unor tipuri de construcții necunoscute dar și ca urmare a dezagregării datelor de intrare geografice.

Modulul de risc cuprinde o prezentare simplificată a criteriilor fizice și geofizice meteorologice complexe, adică modelele pentru sursa de pericol natural și modelele de atenuare a acestuia cu funcții de atenuare care rezumă legi fizice, precum și informații istorice și științifice privind riscul declanșării sursei de catastrofă. Acest modul caracterizează riscul de dezastru natural și este exprimat în termenii distribuțiilor de probabilitate, al frecvenței de apariție și al intensității unui dezastru natural. Riscul natural modelat este afectat de calitatea și exhaustivitatea datelor utilizate, principiile de modelare ale riscului, care de exemplu, la cutremure, inundații, tornade, etc. sunt similare în majoritatea abordărilor. De exemplu, un risc de furtună este un eveniment probabilistic cu un anumit nivel de severitate. Modelul catastrofă de furtună începe prin comparația evenimentelor istorice de acest tip pentru zona în cauză după anumite caracteristici. Catastrofa este caracterizată de un nivel ridicat de incertitudine, deoarece este modelată pe baza unor cataloage istorice care sunt destul de limitate propagând astfel incertitudinea și la modulul de risc din modelul NATCAT.

Modul de vulnerabilitate, cunoscut și sub numele de *modul de inginerie* sau *modulul de daune*, integrează codurile de clădiri și analizele de inginerie în procesul de luare a deciziilor în baza funcției de vulnerabilitate a acestora.

Rolul funcției de vulnerabilitate este de a furniza estimări ale raportului mediu al daunelor la diverse obiective asigurate (construcții, obiecte personale, conținutul unei clădiri, etc.), pe baza intensității riscului natural al evenimentului catastrofă modelat. Această funcție este afectată de calitatea clădirii, de teren, plan de simetrie, de calitatea materialelor - în primul rând a acoperișurilor -, de gradul de acoperire, de reparațiile anterioare, de numărul de etaje, de vârsta clădirii, de modul prăbușirii anterioare (cauzele și pagubele), de pierderile rezultate la aceste daune și de rezultatele în asociere prin trei tipuri diferite de informații - informații empirice, consens de inginerie și analize de fiabilitatea inginerescă. Prejudiciul este definit ca un procent din valoarea clădirii sau din costul reparațiilor.

Problema centrală a modulului de vulnerabilitate este calculul daunelor, împreună cu estimarea de risc. În acest tip de modul sunt incluse și informații despre geologia și geografia locației (la munte, la malul mării, etc.), despre tipul de construcții (rama de lemn, cadru din oțel, perete beton, beton armat, casa mobilă, casa de zidărie, etc.) și despre ocuparea locației (nerezidențial, familie singură, mai multe familii etc.). Nu este întotdeauna posibilă analiza caracteristicilor pentru toate obiectele asigurate, în detaliu, în fiecare clădire de locuit sau clădire publică. Prin urmare, obiectele asigurate sunt grupate într-o clasă de risc pentru a produce o curbă comună de vulnerabilitate.

Incetitudinea la acest modul apare din diversele surse de date, din experiența limitată la evenimentele extreme. Vulnerabilitatea variază enorm atât între liniile de

asigurare (imobiliare, auto, etc.) cât și între pretențiile clientului (rezidențiale, comerciale sau industriale) asupra obiectelor asigurate (construcții, obiecte personale, conținutul unei clădiri, întrerupere de afaceri, etc.). Prin urmare, o mulțime de modele există pentru cuantificarea vulnerabilității la catastrofa.

În toate modelele geofizice de catastrofă, funcțiile de pierdere / prejudiciu / daune sunt specifice regiunii, sunt standardizate și sunt construite pentru daune structurale, pentru conținutul clădirii, pentru elementul întrerupere activitate și pentru cheltuielile de compensare a celor afectați.

În analiza financiară a vulnerabilității de bază este raportul de prejudiciu (raportul dintre costul de reparație și costul de înlocuire a bunului) ce poate varia de la 0% la 100% (pierderea totală). Unele curbe de prejudiciu modelează și relaționează daunele structurale cu parametrul de severitate a dezastrului.

Modulul de pierdere este cunoscut și sub numele de *modulul de actuariat*. Acest modul cuprinde calculul pierderii directe și indirecte rezultate din niveluri prestabilite la daune provenite de la structurile de construcții care au fost analizate și caracterizate anterior. Pierderile directe includ costurile de reparație și / sau de înlocuire a structurii clădirii. Pierderile indirecte includ pierderi date de impactul întreruperii activității și de costurile de relocare sau reactivare a activității. Conținutul pierderii este dependent de avarierea structurii clădirii. Condițiile de asigurare includ acoperirea deductibilă de exemplu, cu o sumă fixă, un procent din suma asigurată, un procent de pierdere.

Pierderile asigurate se calculează prin aplicarea condițiilor de asigurare la pierderea totală estimată. Unele module de pierdere au capacitatea suplimentară de a calcula impactul reasigurării, inclusiv la pierderea excesivă, de a implica limitele de risc la un eveniment specific sau de a include o componentă timp, de exemplu, limită la pierderea anuală.

La modelarea pierderilor are sens diferențierea între un singur risc și un portofoliu de riscuri. În consecință, în momentul când se face modelare de pierderi la catastrofă prin cumulare de riscuri individuale, pierderea este afectată din cauza incertitudinii pierderilor.

Aceste patru module componente ale unui model de tip catastrofă reprezintă o *referință* pentru cei care construiesc astfel de modele catastrofă cu particularizările teritoriale, temporale și naturale corespunzătoare pentru analize și studii de impact³.

3. Soluțiile de firmă pentru modelarea catastrofelor

Dezvoltarea de modele de catastrofă a fost inițiată de către comunitatea științifică iar mai apoi modelatorii de catastrofă au luat un model tip și l-au dezvoltat și adaptat la cerințele de industrie de asigurare. Modelele catastrofă, de obicei

³ Florescu, G. (2009), *Computer Based Natural Catastrophe Models Supporting a Better Perception of the Economic Impacts of Climate Change*, Vol. Workshop Climate Change in SEE IV, 19-20 oct 2009, Zagreb.

integrate în mare parte în programe software, sunt un complex de ipoteze, algoritmi tehnici de inginerie și funcții matematice⁴.

Aceste modele sunt folosite pentru documentarea istorică asupra catastrofelor naturale precum, furtuni, cutremure, inundații, etc., pentru a simula procesul geofizic al catastrofei, cu variații stocastice și pentru a încerca să se prevadă probabilitatea și severitatea potențială la evenimente viitoare tip catastrofă, astfel încât, în mod adecvat, companiile să poată acționa pentru cunoașterea consecințelor financiare.

Modelele de catastrofă incluse în software specializat pentru măsurarea pierderii potențiale la catastrofă, folosesc tehnici de simulare stocastică și furnizează estimări ale pierderilor de catastrofă prin suprapunerea terenurilor, proprietăților și clădirilor cu sursele potențiale de risc natural din zona geografică aferentă. Modelele de catastrofă sunt concepute pentru a produce teoretic o serie anuală cumulată completă de potențiale dezastre în baza experienței istorice de apariție a catastrofelor.

Modelele de catastrofă au fost înglobate în instrumente software mai mult sau mai puțin accesibile managerilor și administrațiilor publice sub forma unor soluții de firmă costisitoare dar și sub forma unor soluții open-source cu dezvoltare și adaptare continuă la cerințele utilizatorilor.

Cei mai cunoscuți furnizori de firmă ai suportului software al modelelor de catastrofă pentru a analiza pierderile extreme sunt RMS, AIR, EQECAT, GC, EQC, AON, etc .

Firma *RMS (Risk Management Solutions)* oferă modelele de risc la catastrofă pentru peste 50 de zone din întreaga lume reprezentând mai mult de 90% din piața globală de asigurări. Fiecare model consideră o gamă completă de evenimente posibile ponderate de probabilitățile lor. Metodologia probabilistică permite asigurarea că riscul este în mod adecvat gestionat, redus și evaluat. Se oferă modele de risc și soluții software în prezent pentru mai mult de 400 de companii comerciale de asigurare, de reasigurare și instituții financiare care se bazează pe modelele RMS pentru cuantificarea, gestionarea și transferarea riscului.

Produsele folosesc tehnologii desktop și server pentru aplicații puternice de managementul riscului de catastrofă. Interfețele sunt proiectate pentru sisteme de afaceri, procese și managementul datelor necesare companiilor implicate în riscul de catastrofă.

Produsele utilizate și anume: Simulation Platform, RiskLink-ALM, RiskLink-DLM, RiskBrowser, RiskTools, RiskSearch, RiskOnline au anumite caracteristici utile strategiilor de risc la catastrofă din cadrul marilor companii.

Firma EQECAT este un furnizor de produse state-of-the-art și servicii de gestionare a riscurilor naturale și tehnologice cu instrumentul software *WORLDCATenterprise* pentru industria de asigurări și corporații internaționale. *WORLDCATenterprise* este platforma de management industrial al catastrofelor prin oferirea setului complet de modele de catastrofă pentru 89 țări în 179 de combinații de modele pentru aceste țări pentru catastrofe precum cutremurul, ciclonul, tornada,

⁴ Rootzen, H. and Klüppelberg, C. (1999): *A single number can't hedge against economic catastrophes*. 28(6), 550 – 555. Royal Swedish Accademy of Sciences, <http://www-lit.ma.tum.de/veroeff/quel/999.60003.pdf>.

furtuna, furtuna de zăpadă, furtunile extratropicale, terorismul, inundațiile și incendiile.

Firma *AIR (Applied Insurance Research)* prin produsele sale de modelare furnizează tehnologie specializată în riscurile asociate ale catastrofelor naturale, meteorologice și climatice. Pentru reasiguratori se oferă abilitatea de a structura și de a evalua catastrofele pentru alunecările de teren și cicloanele tropicale cu definirea zonelor geografice în subzone și analiză zonală pe tip de contract.

Reasiguratorii pot astfel estima rapid pierderea potențială pe fiecare tip de proprietate și pe total portofoliu prin includerea unei mari varietăți de cataloage cu evenimente și probabilitățile producerii lor, pe sezoane, zone și pe o durată variabilă. Instrumentul permite accesarea bazelor de date ale proprietăților din 30 țări modelate care, pentru a permite o analiză precisă, cuprind clădirile, practica de construcție și detalii specifice regiunii oferind informații importante *companiilor de asigurare*.

Earthquake Commission New Zealand EQC oferă o suită de modele, care combină un sistem de informații geografice, un model dinamic catastrofă și un model dinamic de analiză financiară. Una din principalele sarcini ale instrumentului EQC este de a gestiona un model în care casele și conținutul acestora sunt asigurate la daunele produse de cutremur, erupția vulcanică, alunecări de teren, activitatea hidrotermală, țunami și incendii.

AON Re Services oferă primul și unicul model geofizic pentru a estima daunele de furtună cu grindină pentru zonele cele mai amenințate în Europa (Germania, Elveția, Austria, Franța, Italia de Nord, Liechtenstein, Țările de jos și Danemarca).

Mathias Raschke oferă un model geofizic de estimare a pagubelor provocate de cutremure pentru Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Croația, Republica Cehă, Ungaria, Macedonia, Polonia, România, Serbia, Muntenegru, Slovacia și Slovenia.

Aceste produse de firmă prezentate sunt completate însă de oferta produselor open-source oferite gratuit cercetătorilor, companiilor și organizațiilor naționale și internaționale interesate.

4. Soluții open-source pentru modelarea catastrofelor

Importanța modelelor de catastrofă incluse în instrumente software pentru industria de asigurări a fost dovedită cu ocazia uraganului Andrew, în august 1992. Industria de asigurări și reasigurări a devenit conștientă de faptul că gestionarea riscului a fost inadecvată și că ar trebui să estimeze mai precis și să gestioneze riscurile ca urmare a efectelor devastatoare ale catastrofelor naturale.

Guvernul SUA a recunoscut că sunt necesare studii și modele pentru o mai bună estimare a riscurilor de catastrofe naturale și prin Agenția Federală pentru Managementul Urgențelor - FEMA a finanțat un studiu din care a rezultat dezvoltarea sistemului „*HAZards US*” pe scurt HAZUS care este metodologia publică de evaluare a vulnerabilității la catastrofă (cutremur), metodologie care măsoară obiectiv intensitatea și urmările catastrofei. În ce privește instrumentul software open-source

cel mai utilizat este cel realizat tot la inițiativa FEMA, intitulat HAZUS și care este disponibil ca produs open-source pentru a fi personalizat și în Europa.⁵

Varianta îmbunătățită HAZUS-MH (Multi-Hazard), care a fost lansată la mijlocul lunii februarie 2004 tot de FEMA, este un program HAZUS extins care conține trei modele de estimare a pierderilor potențiale provocate de trei tipuri de catastrofe naturale - cutremure, inundații și uragane.

Sistemul open-source pentru modelarea catastrofelor naturale este o metodologie standard la nivel național și un software care estimează pierderile potențiale la cutremur, uragane și inundații utilizând softul GIS pentru a afișa harta și datele de risc, dar și rezultatele sub forma unor estimări ale daunelor pentru clădiri și infrastructură. Sistemul permite utilizatorilor să estimeze impactul la cutremure, uragane și inundații pe grupe de populații. Estimarea pierderilor este esențială pentru procesul de luare a deciziilor la toate nivelurile de guvernare oferindu-se astfel prin HAZUS o bază pentru dezvoltarea planurilor de reducere a efectelor modificărilor climatice, de consolidare a planurilor de planificare, pregătire, răspuns și recuperare în caz de dezastru care duc spre o mai bună gestiune a securității mediului înconjurător.

Încă de când a fost dezvoltat HAZUS a existat interes în cadrul comunității internaționale pentru punerea în aplicare a metodologiei HAZUS de estimare a pierderilor pentru o utilizare internațională și s-a propus o versiune internațională HAZUS. În viziunea autorilor sistemului HAZUSMH, țările interesate de aplicarea sistemului și metodologiei open-source pentru a crea o metodologie HAZUS internațională generală potrivită zonei și tipurilor de catastrofe potențiale din anumite zone ar trebui să ia măsuri pregătitoare pentru studierea regiunilor critice, caracterizarea dezastrurilor, inventarierea datelor și compatibilizarea cu baza de date HAZUS, construirea parametrilor de estimare a pierderilor și pagubelor specifice, studierea platformelor GIS, modificarea configurației pentru studiul regional și adaptări ale capacității de lucru în timp real, alcătuirea de manuale pentru a ghida utilizatorii.

Astăzi, modelarea de catastrofă este utilizată pe scară largă pentru procesul de luare a deciziilor în ceea ce privește costurile, transferul de riscuri, atenuarea pierderilor, optimizare de portofoliul, precum și dezvoltarea de noi strategii de asigurare / reasigurare ale persoanelor, firmelor și companiilor. În cadrul unor proiecte CEEEX s-au realizat personalizări ale metodologiei open-source HAZUS internațional și pentru România. Tot pentru România s-au făcut studii privind infrastructura datelor spațiale și s-a contribuit la construirea directivei europene INSPIRE relativ la datele spațiale și a infrastructurii acestora.

⁵ STRAßBURGER D., (2006), Risk Management and Solvency - Mathematical Methods în Theory and Practice, Dissertation, der Fakultät für Mathematik und Naturwissenschaften der Carl von Ossietzky Universität Oldenburg, <http://docserver.bis.uni-oldenburg.de/publikationen/Dissertation>.

Concluzii

Oferta modelelor catastrofă și a instrumentelor informatice suport aferente este vastă pornind de la aplicațiile desktop pentru un decident standard până la cele accesibile on-line pentru public și companii naționale și internaționale.

Scopul modelelor catastrofă și al instrumentelor informatice suport aferente este acela de a permite o gestionare convenabilă a catastrofelor atât pentru populație cât și pentru companiile de asigurări. Tehnica de modelare cât și datele care alimentează aceste modele trebuie să fie compatibile și cât mai cuprinzătoare pe perioade îndelungate de studiu pentru fiecare tip de catastrofă. Agregarea datelor utilizate și standardizarea acestora conform directivei europene INSPIRE permite compatibilizarea reprezentării în instrumentele software care permit analiza securității mediului la nivel European și luarea celor mai bune măsuri de menținere.

Este necesară continuarea cercetărilor atât în domeniul modelelor catastrofă cât și în domeniul instrumentelor software aferente pentru asigurarea unei interfețe simple și o utilizare sigură care să permită luarea unor decizii pertinente în asigurarea securității mediului înconjurător în ciuda dezastrelor naturale sau cu acelea generate de activitatea umană.

Bibliografie:

- [1] Aon Re Services (2005): Hurricane Katrina. Updated to October 2005, http://www.aon.com/us/about/pdf/Hurricane_Katrina_093005.pdf.
- [2] EMBRECHTS, P., LINDSKOG, F. and MCNEIL, Alexander J. (2001): Modelling dependence with copulas and applications to risk management. Technical report, Department of Mathematics, ETHZ, Zürich, Switzerland, www.math.ethz.ch/finance.
- [3] FLORESCU, G. (2009): Computer Based Natural Catastrophe Models Supporting a Better Perception of the Economic Impacts of Climate Change, Vol. Workshop Climate Change in SEE IV, 19-20 oct 2009, Zagreb.
- [4] GUIN, J. (2003): A hazy outlook? A closer look at AIR's windstorm model – assessing the risk of winter storms in Europe. *reinsurance*, 56 – 57, <http://db.riskwaters.com/public/showPage.html?page=16377>
- [5] LEDFORD, A.W. Tawn, J.A.: Statistics for near independence in multivariate extreme values. *Biometrika* 83, 169–187 (1996).
- [6] MIDDLETON, D. (2001): The EQC – A case study in the use of Modelling for financial risk management. In: Britton, Neil R. (Ed.): 2001 Conference: Enhancing Shareholder Value through Capital Risk Management, http://www.aon.com.au/reinsurance/knowledge/conference_papers.asp
- [7] ROOTZEN, H. and Klüppelberg, C. (1999): A single number can't hedge against economic catastrophes. 28(6), 550 – 555. Royal Swedish Academy of Sciences, [<http://www-lit.ma.tum.de/veroeff/quel/999.60003.pdf>]
- [8] STRÄBBURGER D. (2006) Risk Management and Solvency - Mathematical Methods in Theory and Practice, Dissertation, der Fakultät für Mathematik und Naturwissenschaften der Carl von Ossietzky Universität Oldenburg, <http://docserver.bis.uni-oldenburg.de/publikationen/Dissertation/>.

LEGISLAȚIA PENALĂ ROMÂNĂ ȘI FENOMENUL TERORIST. CAPACITATEA DE RIPOSTĂ A STATULUI ROMÂN PENTRU CONTRACARAREA AMENINȚĂRILOR TERORISTE

Dr. Lucian STĂNCILĂ*
Ciprian George GÎRLEANU**

What should be reported as a common feature of all the provisions of national laws on terrorism is that they fail to address terrorism and international crimes, such regulations providing suppression of terrorist acts as ordinary crimes.

There are times when, in the event of actual protection system, some states punish offenses committed abroad by foreigners when they affect the particular interests of them (crime against state security, currency counterfeiting abroad, etc.). It is hard to find any legislation that would formally enshrine the principle of cooperation and solidarity for the suppression of offenses committed by foreigners abroad against a state, i.e. (id est) without considering the place of crime or the nationality of the accused.

As a general rule, we can say that each state, in accordance with its foreign policy, establishes the legal regime for crimes against state security - in this case, the nature of terrorism, or setting the legal rules of law or by accession to international treaties.

1. Măsurî antiteroriste la nivel național în România

Războiul global împotriva terorismului inițiat la începutul anilor 2000 a atras atenția asupra pericolului terorismului organizat internațional și a necesității cooperării preventive și decisive a tuturor statelor pentru asigurarea securității colective împotriva acestui flagel. Importanța și complexitatea acțiunii globale contra terorismului a pus însă în umbră două probleme majore. Prima este aceea că orice măsură își găsește aplicarea în ultimă instanță în cadrul statelor naționale; reacțiile organizațiilor internaționale ori regionale nu pot avea eficacitate fără aportul direct și hotărât al statelor care aplică pe teritoriul lor, în beneficiul propriilor cetățeni, legile și deciziile internaționale. Cea de-a doua se referă la faptul că, fără a diminua în vreun fel necesitatea recurgerii la forța armată împotriva terorismului, societățile organizate în stat au datoria de a iniția și implementa mai întâi legile care să prevină și să combată terorismul. În acest sens, nici războiul global împotriva terorismului nu se poate sustrage principiilor legitimității și legalității, altfel riscând să producă teroare la rândul său, în loc să protejeze comunitățile umane. Într-adevăr, funcția statală de apărare prin lege a cetățenilor de faptele antisociale asigură cadrul juridic de organizare a luptei împotriva terorismului. La început s-au elaborat doar legi naționale de incriminare a atentatelor teroriste în cadrul dreptului penal comun și când acestea s-au

* Colonel (r.) profesor universitar, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

** Inspector de poliție doctorand, Inspectoratul de Poliție al Județului Galați, Investigarea Fraudelor

globalizat au apărut și convențiile internaționale de prevenire și combatere a terorismului.

Scos în afara legii datorită încălcării celor mai elementare drepturi ale omului și cetățeanului, terorismul a ripostat prin organizarea crimei, prin globalizarea pregătirii și efectelor asupra țintelor și prin diversificarea mijloacelor și resurselor umane, materiale și financiare. La rândul lor, statele au fost obligate să adopte legi speciale împotriva teroriștilor în paralel cu măsurile strategice de depistare și rezolvare a cauzelor și justificărilor fenomenului antisocial respectiv.

Potrivit principiului teritorialității, consacrat de lege, toate faptele de natură teroristă petrecute în interiorul granițelor române sunt pedepsite indiferent de cetățenia autorului sau a victimei.

Măsurile luate în România după tragicele evenimente din data de 11 septembrie 2001, prin care omenirea a cunoscut cel mai mare atac la adresa valorilor democrației, pot fi considerate că acoperă nu numai nevoia de a pedepsi fapte ce au o clară tangență cu actul terorist intern, ci și o serie de acte teroriste internaționale dacă întrunesc condițiile de aplicare a legii penale române în spațiu. În felul acesta referirile exprese ale Codului Penal vizează și acele acte de terorism internațional care, prin modul comiterii lor, puteau aduce atingere persoanelor juridice și fizice și statului român.

În contextul proliferării actelor de terorism, în plan internațional, Guvernul României a adoptat o serie de acte normative, începând cu anul 2001 până în prezent, care definesc, analizează și incriminează actele de terorism.

Privind în ordine cronologică, este vorba de O.U.G. nr.141/2001 pentru sancționarea unor acte de terorism și a unor fapte de încălcare a ordinii publice.

Conform art.2, alin.1, constituie acte de terorism și se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 20 de ani și interzicerea unor drepturi, faptele de a introduce sau a răspândi în atmosferă, pe sol, în subsol sau în apă produse, substanțe, materiale, microorganisme sau toxine de natură să pună în pericol sănătatea oamenilor și a animalelor ori mediul înconjurător, precum și amenințările cu bombe sau cu alte materiale explozive dacă acestea au ca scop tulburarea gravă a ordinii publice prin intimidare, prin teroare sau prin crearea unei știri de panică. Tentativa se pedepsește. Se consideră tentativă și procurarea mijloacelor ori a instrumentelor, precum și luarea de măsuri în vederea comiterii infracțiunii prevăzute în alin.1.

În art.3 se precizează că „înțelegerea în vederea săvârșirii de acte de terorism se pedepsește cu închisoare de la 3 la 15 ani și interzicerea unor drepturi”.

Amenințarea unei persoane sau colectivități prin orice mijloace cu răspândirea sau folosirea de produse, substanțe, materiale, microorganisme sau toxine, de natură să pună în pericol sănătatea oamenilor sau a animalelor ori mediul înconjurător, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 5 ani.

Alarmarea fără motiv întemeiat a unei persoane sau a publicului, a organelor specializate pentru a interveni în caz de pericol ori a organelor de menținere a ordinii publice, prin corespondență, telefon sau orice alte mijloace de transmitere la distanță care privește răspândirea sau folosirea de produse,

substanțe, materiale, microorganisme sau toxine dintre cele prevăzute la art.4, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 3 ani sau cu amendă.

Un alt act normativ se referă la operațiuni financiar-bancare interzise. Este vorba de O.U.G. nr.159/2001 pentru prevenirea și combaterea utilizării sistemului financiar-bancar în scopul finanțării actelor de terorism.

În capitolul I, art.1, alin.7 se precizează că sunt interzise toate operațiunile financiar-bancare între rezidenți și nerezidenți, precum și între nerezidenți, constând în operațiuni de cont curent și de cont de capital, inclusiv operațiunile de schimb valutar, astfel cum sunt definite prin reglementările valutare emise de BNR, efectuate pentru sau în contul persoanelor fizice sau juridice prevăzute în anexă.

În capitolul II sunt menționate operațiunile financiar-bancare supuse autorizării.

În art.4 se precizează: „MAE, MFP, MJ, MAI, MAN, SRI, SIE, PCSJ, Oficiul Național de prevenire și combatere a Spălării Banilor, Camera de Comerț și Industrie a României și a Municipiului București, BNR, CNVM, CSA întocmesc și actualizează liste cuprinzând persoanele fizice și juridice suspecte de săvârșirea sau de finanțarea actelor de terorism, altele decât cele prevăzute în anexa la prezenta ordonanță de urgență. Listele se transmit MFP”.

Personalul instituțiilor financiar-bancare are obligația de a sesiza conducerea instituției din care face parte cu privire la solicitarea de a efectua operațiunea financiar-bancară supusă autorizării. Instituțiile financiar-bancare din România prezintă de îndată BNR, CNVM, CSA documentația privind operațiunea financiar-bancară supusă autorizării.

În art.15 se precizează: „Constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 5 la 20 de ani și interzicerea unor drepturi fapta persoanei de a pune la dispoziție sau de a colecta fonduri, direct sau indirect, știind că aceste fonduri sunt folosite, în total sau în parte, pentru săvârșirea actelor de terorism”. Cu aceeași pedeapsă se sancționează și fapta persoanei de a realiza fonduri în scopul finanțării actelor de terorism. Tentativa se pedepsește.

În O.U.G. nr.141/2001 sunt reglementate și următoarele infracțiuni speciale:

a) constituie acte de terorism infracțiunile de omor prevăzute în art.174-176 C. Pen., vătămare corporală și vătămare corporală gravă prevăzute în art.181 și 182 C. Pen., precum și lipsirea de libertate în mod ilegal prevăzută în art.189 C. Pen.; infracțiunile de distrugere prevăzute în art.227 și 228 C. Pen. precum și de nerespectare a regimului substanțelor explozive;

b) infracțiunea de amenințare a unei persoane sau colectivități prin orice mijloace ca răspândirea sau folosirea de produse, substanțe, materiale, microorganisme sau toxine de natură să pună în pericol sănătatea oamenilor sau a animalelor ori mediul înconjurător, într-o singură modalitate, cea simplă (de bază) și într-o singură formă, cea consumată;

c) infracțiunea de alarmare, fără un motiv întemeiat a unei persoane sau a publicului, a organelor specializate pentru a interveni în caz de pericol ori a organelor de menținere a ordinii publice, prin corespondență, telefon sau orice alte

mijloace de transmitere la distanță, care privește răspândirea sau folosirea de produse, substanțe, materiale, microorganisme sau toxine.

O.U.G. nr.159/2001 prevede două infracțiuni speciale:

a) infracțiunea de punere la dispoziție sau colectare de fonduri, direct sau indirect, știind că aceste fonduri sunt folosite, în total sau în parte, pentru săvârșirea actelor de terorism, într-o singură modalitate, cea simplă, dar în două forme, cea consumată și tentativa;

b) infracțiunea de realizare de fonduri în scopul finanțării actelor de terorism într-o singură modalitate, cea simplă, dar în două forme: cea consumată și tentativa.

În luna decembrie 2004, a intrat în vigoare legea nr 535, privind prevenirea și combaterea terorismului, care se completează cu legea nr 182/2002, privind protecția informațiilor clasificate. Prin acest act normativ, legiuitorul reușește să creeze un cadru unitar și, cel puțin aparent, complet în materie de prevenire și combatere a terorismului.

Chiar dacă n-au o definiție expresă în cadrul legii, principiile directoare ale legii privind prevenirea și combaterea terorismului pot fi deduse din redactarea diverselor capitole, secțiuni și articole prin interpretarea modalităților de organizare și acțiune stabilite în acest sens de către legiuitorul român. Un prim principiu degajat în acest fel este acela al delimitării și definirii actelor de terorism în ansamblul fenomenului infracțional și al teroriștilor printre celelalte specii de criminali organizați; astfel, legea română definește în art.1 terorismul, stabilește în art.2 condițiile în care actele teroriste sunt sancționate, precizează în art.3 criteriile actelor de terorism transnațional și arată în art.4 înțelesul principalelor expresii și termeni utilizați în actul normativ. Un al doilea principiu este acela rezultat din art.5 al legii potrivit căruia prevenirea și combaterea terorismului se realizează în conformitate cu prevederile convențiilor internaționale privind reprimarea terorismului precum și cu respectarea reglementărilor internaționale și ale legislației interne referitoare la drepturile omului. În sensul mai larg al cuvântului este vorba de principiul supremației constituției și a legii, valabil în orice stat democratic. Tot din art.5 dar și din următoarele (art.6-10) rezultă principiul organizării și desfășurării unitare a sistemului antiterorist, prin conferirea de atribuțiuni comune și specifice diferitelor autorități și instituții implicate, dar și prin asigurarea cooperării dintre acestea. În sfârșit, un ultim principiu degajat din lege este acela al echilibrului acțional dintre prevenirea, combaterea și reprimarea terorismului prin care accentul se pune pe modalitățile proactive, fără a fi neglijate însă măsurile de intervenție și reprimare decisivă.

2. Capacitatea de ripostă a statului român împotriva terorismului

Principalele obstacole ce se ridică în calea stabilirii unei capacități de reacție eficiente, raționale, aplicabile din punct de vedere al costurilor și, mai ales, credibile recurg din definirea incompletă și decalibrată a conceptelor privind securitatea națională, din existența unei delimitări defectuoase a ariei de competență a organismelor abilitate cu apărarea siguranței naționale, din lipsă de cooperare reală la

nivel național, regional și internațional cu forțele abilitate cu rezolvarea acestui set de probleme din existența unei inerții birocratice.

Pentru a putea depăși aceste obstacole trebuie să atingem următorii parametri:

- admiterea existenței problemei, dezbaterea și definirea acesteia;
- angajarea unor personalități marcante ale puterii și opoziției în vederea stabilirii unui program de priorități în combaterea criminalității strategice;
- dezvoltarea unui program național de combatere a criminalității strategice.

Criminalitatea strategică are dimensiuni internaționale, necesitând un răspuns internațional. Nici un stat sau grup de state nu poate soluționa o problemă internațională.

România, stat țintă al criminalității strategice, inclusiv al componentei teroriste a acesteia, nu poate obține rezultate onorabile în efortul de contracarare decât dacă se integrează în fluxurile informaționale europene și internaționale, în structurile acționale specializate, capabile să riposteze la nivel transnațional.

Lipsa energiei și aplicației existentă în această direcție demonstrează ierarhia priorităților acceptate și conștientizate la nivelul factorilor de decizie și nu absența oportunităților oferite de partenerii noștri internaționali.

Declanșarea unei crize teroriste, reflectă, în ultimă instanță, un eșec al tuturor eforturilor de prevenire a amenințărilor teroriste, adică penetrarea principalelor „inele concentrice de siguranță” antiteroristă realizate de instituțiile statele cu atribuții în acest domeniu.

Structurile de ripostă contrateroristă, adică forțele implicate nemijlocit în rezolvarea unei crize teroriste în desfășurare, reprezintă ultima resursă la care poate apela societatea în direcția eliminării unei acțiuni violente. Din acest motiv, unitățile de ripostă tactică, forțele contrateroriste, reprezintă „crema” luptătorilor antiteroriști, aceste structuri având întotdeauna misiunea de a rezolva ceea ce pare nerezolvabil (eliberarea unor ostatici, riposta rapidă și eficientă la un atac etc.).

Experiența intervențiilor teroriste a demonstrat că nu este suficient ca grupul anticomando, unitățile speciale de eliberare a ostaticilor, forțele de ripostă tactică sau celelalte elemente contrateroriste să fie formate din „super-luptători” bine instruiți și înarmați. Aceste forțe trebuie să acționeze coerent, eficient și eficace în condiții de risc deosebite, motiv pentru care este necesară o bună coordonare și coeziune. Luptătorii trebuie să acționeze sincronizat, prin surpriză, rapiditatea și precizia reprezentând elemente cheie ale unei astfel de operațiuni.

Sistemul operațional de combatere a terorismului constă în identificarea persoanelor care inițiază, pregătesc, comit ori favorizează actele de terorism, în intervenția antiteroristă (în cazul iminenței producerii actelor teroriste) sau intervenția contrateroristă (când actele teroriste s-au produs și sunt în curs de desfășurare) precum și în participarea la operațiuni de combatere a terorismului prin cooperare internațională. Intervenția antiteroristă și contrateroristă se desfășoară pe baza metodologiilor aprobate de către conducerea SRI, prin unitățile specializate ale SRI, independent sau în cooperare cu alte forțe abilitate, pe întregul teritoriu al țării, asupra obiectivelor atacate sau ocupate de teroriști, în scopul capturării sau anihilării acestora, eliberării ostaticilor și al restabilirii ordinii legale. De asemenea, în legea 535/2004, se menționează că, intervenția contrateroristă trebuie aprobată de către

CSAT și că, la solicitarea SRI, în funcție de amploarea și de natura acțiunii teroriste, pot fi angrenate, în condițiile legii, forțe cu misiuni specifice din cadrul MAI, MAN și SPP, precum și din alte structuri din sistemele securității și apărării naționale. Organul specializat al sistemului operațional de combatere a terorismului este în cadrul SRI Centrul National de Acțiune Antiteroristă, integrat funcțional în mecanismul general de gestiune a crizelor și organizat conform legii și căruia CCOA îi asigură în cazuri de criză teroristă sprijinul logistic și operațional pentru o funcționare eficientă și operativă.

Puțina experiență românească, la care se pot adăuga lecțiile învățate din alte state care au avut de rezolvat crize teroriste, constituie un început care validează aplicabilitatea și eficacitatea sistemului național legislativ și operațional de prevenire și combatere a terorismului autohton și internațional. O importanță deosebită în acest domeniu îl poate avea și participarea României la diferitele operațiuni multinaționale de reprimare a terorismului, bazate pe principiul că entitățile teroriste își găsesc țintele acolo unde societățile statale sunt mai puțin pregătite să-l contracareze. Nu putem crede decât că sistemul românesc se va dovedi viabil și eficient, asigurând apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului de riscurile și amenințările de natură teroristă.

Concluzii

Activitatea statului Român pe linia prevenirii și combaterii actelor de terorism s-a intensificat considerabil după data de 11 septembrie 2001, când toate statele lumii au realizat că niciodată nu pot fi suficient de bine pregătite pentru a putea lupta cu acest flagel al societății umane în continuă perfecționare. Activitate concretizată în diferite legi, dar și prin înființarea de organizații guvernamentale antiteroriste, aliniată la cerințele și normele Uniunii Europene, la care România a aderat în anul 2007, cât și celor internaționale. Mai mult, în acest sens, România a participat și participă activ cu forțe logistice și militare la toate misiunile internaționale, cum ar fi cea din Irak sau din Afganistan (Operația “Enduring Freedom”).

Chiar dacă statul român, până în prezent nu a fost o țară țintă a atacurilor teroriste, o dată cu asumarea responsabilităților pe linia combaterii fenomenului terorist, coalizând cu marile state ale lumii în acest sens, România ar putea trece de la o țară de tranzit sau de resurse pentru pregătirea actelor de terorism, la o țară vizată pentru eventuale atentate teroriste. Din acest motiv se impune continuarea luptei antiteroriste cu aceeași intensitate ca după data de 11 septembrie 2001, pentru a se putea menține un climat de normalitate și securitate, atât de necesar pentru dezvoltarea sănătoasă a unui stat democratic.

Bibliografie:

- [1]. **Codul Penal Român.**
- [2]. **Codul de Procedură Penală Român.**
- [3]. **O.U.G. nr.141/2001 pentru sancționarea unor acte de terorism și a unor fapte de încălcare a ordinii publice.**

- [4]. **O.U.G. nr.159/2001 pentru prevenirea și combaterea utilizării sistemului financiar-bancar în scopul finanțării actelor de terorism.**
- [5]. **Legea nr 535/2004, privind prevenirea și combaterea terorismului.**
- [6]. **Legea nr 182/2002, privind protecția informațiilor clasificate.**

FACTORII CRIMINOGENI CARE DETERMINĂ SĂVÂRȘIREA INFRAȚIUNII DE SPĂLARE A BANILOR. IMPLICAȚIILE ASUPRA SOCIETĂȚII ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII CRIMINALITĂȚII

Dr. Lucian STĂNCILĂ*
Ciprian George GÎRLEANU**

Money laundering is a complex process that finances from criminal activity are transported, processed or amalgamated with legitimate funds in order to hide the true nature, source, disposition, movement or ownership of those goods¹. The purpose of money laundering process is to make that derived funds or associated with illicit activity appear legitimate, the need of money recycling emerging from the desire to hide a criminal activity.

Criminals, from defaulters by smugglers, must wash profits for at least two reasons: the money origin can become court evidence and it can become investigations target. The money laundering techniques are used also by those ones involved in lawful business whenever they need a disguise to pay bribes or rewards.

Therefore, as long as there is an economy based on monetary system, there will be the offence of money laundering.

1. Factorii economici determinanți în săvârșirea infracțiunii de spălare a banilor

Nici un tip de societate, atât în perioada de prosperitate cât și în perioadele de recesiune economică nu a fost ocolită de criminalitatea în domeniul afacerilor. În orice țară au existat perioade de recesiune ce au survenit după ani de prosperitate. În fiecare din aceste perioade se dezvoltă diverse tipuri de afaceri ilegale: delikte de bancrută sau manoperele frauduloase în obținerea și utilizarea creditelor, acte de evaziune și de contrabandă - caracteristice perioadei de recesiune.

Tot această perioadă afectează și situația economică la nivel microeconomic, la nivelul unei familii prin determinarea șomajului și scăderea nivelului de trai. Șomajul la rândul său nu este urmat numai de scăderea bruscă și excesivă a nivelului de trai, ci și de instabilitatea emoțională pe care o cauzează, punând individul în imposibilitatea de a-și realiza prin mijloace legale aspirațiile sale. În cadrul familiei, autoritatea tatălui se diminuează considerabil prin alterarea rolului său de susținător al familiei, determinând stări de confuzie și dezechilibru interior, apărând totodată dorința de revanșă împotriva societății².

* Colonel (r.) profesor universitar, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

** Inspector de poliție doctorand, Inspectoratul de Poliție al Județului Galați, Investigarea Fraudelor

¹ Ștefan Popa, Adrian Cucu, **Economia subterană și spălarea banilor**, Editura Exvent, București, 2000, p. 3.

² Costică Păun, Gheorghe Nistoreanu, **Criminologie**, Editura Europa Nova, București 2000, pp. 20-22.

Nivelul de trai a fost considerat determinant pentru săvârșirea de infracțiuni doar atunci când era puternic influențat în sens negativ spre sărăcie. Însă odată cu apariția conceptului de „criminalitate a gulerelor albe” în gândirea lui Edwin Sutherland lucrurile s-au schimbat. Se considera că așa cum sărăcia determină individul la săvârșirea de infracțiuni, așa și dorința de îmbogățire, dar nu pentru un trai mai bun, ci pentru puterea oferită și controlată de bani, determină individul să săvârșească fapte antisociale.

Cele mai reprezentative cazuri în care situația economică este considerată drept factorul criminogen determinant pentru amplitudinea criminalității afacerilor sunt cele înregistrate în țările care au trecut de la o economie centralizată la una de piață, cum s-a întâmplat în România, Bulgaria, Polonia, Rusia și țările din fosta Uniune Sovietică.

Toate aceste țări au traversat după 1989 perioade de criză economică. Pe fondul instabilității politice s-a diminuat drastic producția de bunuri materiale, a crescut inflația și șomajul toate amplificate de lipsa unei protecții sociale corespunzătoare. Patrimoniul public aflat în administrarea și gestionarea statului a suferit mari pierderi, fiind sustrate și comercializate cantități considerabile de bunuri și valori. S-a produs astfel o reală decapitalizare a societăților industriale și comerciale, situația economică concretă devenind astfel un factor amplificator al criminalității³.

În perioadele de prosperitate însă, posibilitățile de a realiza profituri mari determină înființarea de societăți fictive. Această posibilitate atrage speculanții care înființează societăți în nume colectiv sau în numele altora, apelând la piețele de capital, realizând infracțiuni devenite clasice în domeniul afacerilor.

Atât în perioadele de recesiune economică, cât și în perioadele de prosperitate, în urma desfășurării de activități infracționale rezultă fonduri a căror proveniență nu poate fi justificată legal. Pentru a evita confiscarea acestor fonduri și aplicarea prevederilor legii celor care le dețin, se desfășoară activități de spălare a acestor bani, de ascundere a adevăratei proveniențe și căutarea de justificări legitime cauzelor ce determină operațiunile de reciclare a fondurilor (mascarea originii în scopul ascunderii infracțiunii generatoare de bani murdari și implicit evitarea confiscării lor) li se adaugă și dorința de creare de noi fonduri de rulment pentru săvârșirea de noi infracțiuni ori țelul de îmbogățire, dar nu pentru scopul imediat al îmbunătățirii nivelului de trai, ci din setea de putere, de poziție dominantă pe care o pot asigura banii.

Insuficiența controlului intern și extern în domeniul afacerilor, constituie un factor criminogen important. Controlul slab organizat, defectuos executat în cadrul agenților economici a permis ignorarea de către aceștia a prevederilor legale cu privire la instrumentele de control existente. Astfel s-a constatat că funcția controlului este cel mai adesea voit ignorată de administratorii societăților, îndeosebi la nivel contabil și cel al conturilor. Datorită acestor situații s-a trecut la adoptarea unor reguli

³ Cf. Costică Voicu, **Criminalitatea Afacerilor**, Editura Ministerului de Interne, București, 1997, p. 15.

stricte privind obligația întocmirii și publicării bilanțurilor contabile de către societățile comerciale.

Controlul exterior, cel executat de organismele financiare și fiscale ale statului, de curțile de conturi, nu are întotdeauna eficiența necesară. Prin extinderea teoriei sociologului francez Emile Durkheim cu privire la anomia socială - lipsa autorității sau a exercitării adecvate a acesteia duce de asemenea la nerespectarea normelor sociale. Absența acestui control sau exercitarea superficială a acestuia constituie, în egală măsură, cauze ale dezvoltării criminalității afacerilor.

Criminalitatea afacerilor nu este influențată numai de situația economică, de ciclul economic al unei societăți ci și de gradul și de maniera de intervenție a statului asupra pieței, asupra economiei în general. Subvențiile acordate de stat sunt ele însele un factor criminogen. Dreptul de a obține credite subvenționate, fără a se solicita garanțiile corespunzătoare, determină în foarte multe cazuri utilizarea frauduloasă a acestora, mai cu seamă în privința subvențiilor Comunității Europene⁴.

Sistemul de taxare progresiv, prea accentuat, este, de asemenea, considerat un factor criminogen. În situația în care peste 80% din beneficii sunt luate de către stat, evaziunea fiscală și contrabanda se dezvoltă uimitor de repede. Fiscalitatea prea ridicată impusă de stat determină creșterea infraționilor și implicit scăderea banilor cuveniți potrivit legii statului. De asemenea, un factor criminogen îl constituie și intervenția directă a statului în domeniul reglementării stricte a importurilor și exporturilor prin licențele pe care le eliberează⁵.

Mai mult, sistemul juridic și legislativ contribuie într-o măsură importantă la amplificarea criminalității afacerilor, modul în care a funcționat și în mică măsură mai funcționează făcând să prelungească tranziția globală a societății.

Tot specialiștii în domeniu, referitor la societățile comerciale, susțin că forma juridică de societate cu răspundere limitată, constituie ea însăși un factor criminogen: deși are o răspundere limitată, directorul unei SRL se consideră proprietarul de drept și de fapt al patrimoniului⁶.

În România, mediul afacerilor înglobează o mare diversitate de tipologii și de comportamente umane, diversitate determinată de elementele de maximă particularitate prezente în viața politică, economică, socială și financiară ce s-au dezvoltat rapid după 1989.

Mediul afacerilor în România s-a format în aparență pe un teren virgin, dată fiind dominația economiei centralizate și inexistența sectorului privat. Cei care au intrat în acest mediu proveneau din două mari categorii sociale preexistente: cei care din diferite motive dispuneau de sume considerabile de bani (gestionari, șefi de depozite, demnitari ș.a.) și specialiști în comerț exterior, industrie alimentară și textilă și alte ramuri ale economiei, care dincolo de fonduri aveau și legături cu partenerii din străinătate, cărora li s-au adăugat rapid cei din structurile de conducere ale întreprinderilor de stat mai mari sau mai mici. Acestor două categorii li s-au adăugat pe parcurs o semnificativă pătură de oameni care considerau că au calități de

⁴ Tiedemann, Kellaus, Leigh, Cassan, **Aspecte criminologice ale delincvenței afacerilor**, Strasbourg, 1976, pp. 46-50.

⁵ Costică Voicu, op. cit., p. 67.

⁶ Ibidem, pp. 71-72.

comerciant, provenind din rândul tuturor categoriilor sociale și care sperau în demararea unei afaceri profitabile. În mediul de afaceri, indivizii sunt atât de influențați de colegii de breaslă, încât ajung să-i imite sau sunt atrași de aceștia în comiterea faptelor ilicite.

Procesul de spălare de bani va acoperi originea infracțională a banilor ce provin din aceste fapte. Cei care posedă fonduri murdare vor căuta în mediul de afaceri o persoană ce se ocupă cu reciclarea fondurilor (fiindcă există astfel de „profesioniști”) sau vor încerca ei înșiși desfășurarea unor astfel de activități având ca parteneri alți oameni de afaceri. Prosperitatea unor astfel de persoane (atât cel ce spală bani, cât și cei ce dețin fonduri reciclate) va atrage invidia colegilor de breaslă care la rândul lor vor urma tehnici asemănătoare.

Cu cât eforturile de combatere a fenomenului au rezultate cât mai răsunătoare și acțiunile de prevenire a lui sunt susținute de cadrul legal și de controale ale autorităților îndrituite, cu atât tentația de a recurge la o astfel de schemă pentru banii ilegali este mai mică.

Cu toate acestea, în foarte multe țări este evidentă lipsa de reacție a mediului judiciar față de constatarea și reprimarea criminalității în afaceri și implicit a procesului de spălare a banilor. Analistii sunt de părere că absența acestor reacții se datorează în primul rând unor considerente de ordin tehnic, complexității afacerilor ilegale, mijloacelor de care dispun infractorii, România a cunoscut o evidentă deteriorare a mediului judiciar prin atacurile violente formulate mai ales la nivelul celor mai importante organe de înfaptuire a justiției: poliție, procuratură și adesea magistrați.

Începând din momentul în care au fost reglementate (spălarea banilor abia în 1999 prin Legea Nr.21/1999) infracțiunile la regimul afacerilor au fost considerate ca fapte ce nu prezintă pericol social deosebit, structurile judiciare fiind orientate cu precădere spre constatarea și instrumentarea infracțiunilor îndreptate împotriva vieții, sănătății sau patrimoniului persoanei fizice.

Foarte adesea, între momentul descoperirii unor infracțiuni grave prin prejudiciile aduse și momentul condamnării celor ce le-au săvârșit s-au scurs ani de zile, făptuitorii fiind cercetați în stare de libertate, având atât posibilitatea continuării activității, cât și a dispariției. Atitudinea magistraților s-a materializat în tergiversarea soluționării cauzelor penale complexe invocându-se atât necesitatea a numeroase revizii și expertize contabile, cât și lipsa unei practici judiciare în materie: dacă „profesioniști” în spălarea banilor au existat din străinatate, specialiști în combaterea fenomenului nu au existat în sistemul românesc.

Eficiența scăzută a activității de reprimare a criminalității afacerilor s-a datorat și inexistenței unor structuri specializate în domeniu (ex.: Oficiul Național Pentru Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor) la care s-a adăugat reacția timidă a organismelor de control financiar și bancar în documentarea afacerilor ilegale de mari proporții.

Într-un grad diferit, majoritatea profesiilor oferă condiții pentru săvârșirea de infracțiuni⁷, fapte ilicite corespunzătoare profesiei respective. Astfel, mediul

⁷ Costică Păun, Gheorghe Nistoreanu, op. cit., pp. 17-18.

angajaților constituie o componentă a mediului afacerilor. Angajații sunt cel mai adesea partenerii patronilor în inițierea și finalizarea afacerilor ilegale; ei sunt cei care cunosc cele mai mici detalii ale schemelor de spălare a banilor, procedurile frauduloase utilizate de patroni, el falsificând bilanțurile contabile, documentele de evidență primară.

Atunci când sunt angajați, înșiși patronii sunt cei care îi determină să devină parte la comiterea de astfel de fapte ilicite, fie pentru păstrarea locului de muncă, fie pentru o remunerație suplimentară. Iar dacă societatea se află în plină recesiune economică (așa numita criză financiară, în care se află și România în prezent), atunci motivația păstrării locului de muncă este și mai puternică, angajatul acceptând la presiunea angajatorului mult mai ușor săvârșirea de fapte de evaziune fiscală sau de spălare a banilor.

Angajații, având drept de gestiune și semnătură, operează fraudulos în multe cazuri, în dauna patronului, păgubindu-l cu sume mari de bani. În alte cazuri, în absența patronului, inițiază și finalizează afaceri frauduloase alegându-și victimele dintre clienții firmei. Nu de puține ori angajații părăsesc societățile comerciale unde au produs fraude importante, transferându-se la societățile rivale.

Făcând parte din criminalitatea gulerelor albe, infracțiunea de spălare a banilor este săvârșită de persoane socialmente respectabile, cu un statut social elevat, cu studii și educație mult peste medie. Factorii criminogeni obișnuiți nu au un rol deosebit în etiologia acestor infracțiuni, determinantă fiind structura lor de personalitate. Printre cei ce săvârșesc această ilegalitate se numără economiști, avocați bancheri și operatori bancari, cei pe care profesia îi pune în contact cu fonduri, conturi bancare, rulaje și companii off-shore înlesnindu-le astfel accesul la ultimele noutăți în domeniu și permițându-le desfășurarea celor mai variate operațiuni și tranzacții cu fonduri de proveniență ilicită.

3. Implicații ale infracțiunii de spălare a banilor asupra societății, în contextul globalizării criminalității

Importante fluxuri financiare au fost deturnate către economia subterană prin atragerea în sfera de activitate a criminalității organizate a unor sectoare sensibile ale economiei naționale și mondiale. Prin această activitate se produc disfuncții și pagube cu consecințe grave în sfera economică și socială, deformându-se realitatea economică.

Spălarea internațională a banilor este capabilă să impună costuri considerabile economiei mondiale prin:

- deteriorarea operațiunilor eficiente ale economiilor naționale și prin promovarea unor politici economice mai proaste, în special în anumite țări;
- coruperea lentă a pieței financiare și reducerea încrederii publice în sistemul financiar internațional, mărin astfel riscurile și instabilitatea acestui sistem;
- ca o consecință a primelor două puncte reducerea ritmului de creștere a economiei mondiale.

Activitățile desfășurate de organizațiile criminale atrag resurse economice considerabile. Aceste resurse sunt sustrate din economia normală, reducându-i astfel productivitatea și ritmul ei de creștere.

Cei ce doresc să spele bani nu caută în general cea mai ridicată rată a beneficiului de pe urma capitalului spălat, ci un amplasament sau o investiție care să permită mai ușor reciclarea banilor obținuți pe căi ilegale, chiar atunci când aceasta înseamnă acceptarea unor rate ale beneficiilor mai scăzute. Deci, aceste mișcări pot avea loc adesea în direcții opuse celor propuse în baza unor principii economice. Banii se pot mișca de la țări cu politici economice bune și rate de beneficiu, la țări cu politici economice mai slabe și rate mai scăzute de beneficiu, astfel părând că sfidează legile economice. Aceasta înseamnă că, din cauza spălării banilor, capitalul mondial de creștere se reduce nu numai din cauza efectelor infraționilor asupra alocării resurselor, ci și din cauza alocării profiturilor de pe urma acestor activități.

Dezvoltarea unei piețe mondiale de capital eficiente cere ca cei care participă la această piață să aibă o deplină încredere în ea. Dacă această piață a ajuns să fie contaminată într-o măsură considerabilă de bani controlați de elemente criminale, această încredere va fi inevitabil afectată. Încrederea pe care indivizii normali o au în piața de capital se va micșora. Piața ar reacționa atunci mai dramatic la zvonuri și la date statistice false, generând astfel mai multă instabilitate.

Transparența și starea de sănătate a piețelor financiare sunt elemente cheie în funcționarea eficientă a economiilor și ambele pot fi periclitate de spălarea economiilor și ambele pot fi periclitate de spălarea banilor. Bani obținuți pe căi criminale pot corupe niște funcționari publici care iau decizii privind piața financiară a țărilor. Dacă se întâmplă ca piețele financiare să fie deteriorate, aceasta ar putea fi de lungă durată, deoarece credibilitatea piețelor se poate reduce instantaneu, dar durează un timp îndelungat să se refacă. Astfel, țările care nu depun eforturi considerabile pentru controlarea spălării banilor impun consecințe externe negative pentru alte țări.

Nu este o exagerare dacă ne închipuim că, prin utilizarea mandatarilor, elemente criminale ar putea căuta, în mod intenționat, să distrugă piețele financiare prin coruperea unora dintre legiuitorii și administratorii legilor care reglementează piețele bancare, de valută și piețele financiare din anumite țări și a unor administratorii ai pieței financiare. În cel mai rău caz, într-un scenariu care este puțin probabil, deși nu imposibil, un cartel de organizații criminale, care controlează mari resurse financiare, ar putea încerca să destabilizeze o economie națională prin coordonarea intenționată a unui transfer de fonduri în afara acestei economii. Ei ar putea face acest lucru de exemplu pentru a pedepsi autoritățile din acea țară pentru că au devenit prea vigilente sau pentru orice alt interes l-ar putea avea. Aceste deplasări enorme de capital ar putea crea mari dificultăți acelor țări. Aceste elemente criminale, de asemenea, pot să corupă procesul politic din anumite țări prin finanțarea candidaților care ar fi dispuși să lase aceste elemente să-și facă de cap. Alternativa de a ignora problema nu este o soluție. Comunitatea internațională a făcut eforturi considerabile pentru a găsi o cale de reducere a spălării internaționale a banilor. Concluzia la care s-a ajuns în urma numeroaselor conferințe organizate pe această temă este impunerea unui cod de conduită comun tuturor țărilor care participă la sistemul financiar internațional.

Fenomenul spălării banilor nu a fost însă stopat și este departe de a fi ținut sub control. Comunitatea internațională și autoritățile naționale fac eforturi

considerabile în acest sens. Au fost încheiate tratate și convenții, au fost înființate organisme speciale, toate cu un singur scop: prevenirea și combaterea acestui fenomen.

Concluzii

Având în vedere existența și gravitatea fenomenelor infracționale prezentate, legăturile și tendințele lor, instituțiile abilitate în contracararea crimei organizate vor trebui să coopereze cu cele internaționale, întrucât orice rețea criminală, care a fost identificată, va trebui să fie evaluată și din punct de vedere al posibilității ca aceasta să fie o structură internă a unei grupări mult mai mari. Evoluțiile dintre rețelele crimei organizate transnaționale și naționale, în contextul accelerării procesului de globalizare, demonstrează faptul că amenințările identificate la adresa securității statelor democratice nu trebuie privite drept fenomene de sine stătătoare, deoarece acestea se află într-o continuă schimbare și că trăsăturile entităților din afara legii, motivațiile lor și tacticile aplicate se schimbă în timp, acomodându-se rapid la evoluțiile vieții internaționale în toate sferile de activitate.

Mai mult, dacă ținem cont de criza economică în care se află toate statele lumii și implicit România, riscul ca diferiți pioni sau organizații criminale să recurgă la modalitatea obținerii de venituri licite din activități ilicite prin metoda spălării banilor, este în creștere. Astfel, economia aflată deja în impas, este afectată și mai mult de acest „flagel” destabilizator, fiind o amenințare directă la adresa securității naționale a statului.

Cu toate acestea, România trebuie să continue lupta împotriva spălării banilor, prin adaptarea legislației naționale la normele internaționale în domeniu și prin înființarea de noi organisme și instituții fiabile care să poată combate și stăpâni acest fenomen cu profunde implicații economice.

Bibliografie:

- [1]. Voicu, Costică, Ungureanu, Georgeta, **Introducere în criminologia aplicată**, Editura Universul Juridic, 2004.
- [2]. PĂUN, Costică, NISTOREANU, Gheorghe, **Criminologie**, Editura Europa Nova, București, 2000.
- [3]. VOICU, Costică, **Spălarea banilor murdari**, Editura Sylvi, București, 1999.
- [4]. DINCU, A., **Bazele Criminologiei**, Editura Proarcadia, București, 1993.
- [5]. VOICU, Costică, **Banii murdari și crima organizată**, Editura Artprint, București, 1995.
- [6]. VOICU, Costică, **Criminalitatea afacerilor în România**, Editura Ministerului de Interne, București, 1997.
- [7]. POPA, Ștefan, CUCU, Adrian, **Economia subterană și spălarea banilor**, Editura Exvent, București, 2000.
- [8]. SUTHERLAND, Edwin H., Cressey, Donald R., **Principles of Criminology**, J.B. Lippincott, Philadelphia.
- [9]. PITULESCU, Ion, **Conotații criminogene și noi riscuri pentru ordinea publică**, Editura Național, București, 2000.

- [10]. **Legea nr. 656 din 6 decembrie 2002 pentru Prevenirea și Sanționarea Spălării Banilor**, publicată în Monitorul Oficial nr.904 din 12 decembrie 2002.
- [11]. *Money Laundering – Alert*, iunie 1996.

PROBLEMATICA SEMNIFICAȚIEI ONTOLOGICE A CELUILALT

Liviu Gabriel GHITULEASA *

Anca -Andreea CÂRJAN**

Under the current international economic crisis, in this paper, we intend to strenghten the process of security regarding the concept of "foreign".

Starting from Kant's text entitled "Towards Eternal Peace" and correlating it with a series of works of philosopher Emmanuel Levinas, we will address the radical otherness in terms of phenomenology in order to define some of the axiological relations specific to human beings contained in the unitary system of their existence and also reporting them to the Other's problematic as a potential source of generation for the state of conflict in the contemporary society.

All our reasoning will be built so that the "foreign" will represent the notion that we will try to address, and therefore by investigating its significance, starting from the idea of being and by using the rationality of our human psyche, we will be allowed to define the intersubjective relationship to this report in which the transcendence is possible for "another", on the background of being's tension upon itself, as an answer to the origin of all violence in society and, not least, to the appearance of concern and also the responsibility for "another".

Miza acestei lucrări și punctele sale de interes maxim sunt reprezentate de tratarea într-o manieră hermeneutică a problematicii relațiilor axiologice specifice ființelor umane, cuprinse în sistemul unitar al existenței lor și, totodată raportarea acestora la ideea Celuilalt, ca potențială sursă a generării stării de conflictualitate în societatea contemporană.

Ideea de Străin simbolizează într-un mod fundamental condiția umană, primii străini fiind Adam și Eva care au dobândit acest statut în urma izgonirii lor din Rai. În acest chip și din această perspectivă, după cum a remarcat pentru prima dată Philon din Alexandria, orice fiu al lui Adam este un oaspete în trecere, un străin în orice țară în care se afla, chiar dacă se afla în propria sa țară, pentru că cel exilat nu va fi în timpul vieții sale pământeste decât un străin. [Chevalier J., Gheerbrant A. (1969), p.269]

Fără de a avea pretenția ca prin textul de față să elucidăm complet ideea Străinului, vom aborda în continuare acest concept, nu neapărat într-o manieră exhaustivă ci, mai mult privind-o în ansamblul său și încercând în același timp să surprindem într-un mod tehnic subtilitățile semnificației fenomenologice ce îl vizează și totodată ne dorim să aducem în lumină factorul ontologic pe fondul identității culturale, ca potențial element al disensiunilor și al violenței specifice societății moderne.

Pornind de la această premisă, vom articula faptul-de-a-fi-în-lume al Străinului cu ideea Celuilalt. Așa cum am spus și mai sus, urmează să delimităm la nivelul axiologiei relația dintre Altul și Celălalt. Ne vom întreba apoi ce reprezintă alteritatea

* Doctorand arhitect, Școala Doctorală „Spațiu, Imagine, Text, Teritoriu” a Universității de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, București

** Doctorand economist, Școala Doctorală a Academiei de Studii Economice, București

radicală și vom arăta în ce fel poate aceasta să influențeze echilibrul în interiorul societății care interacționează cu Străinul.

În cea de-a doua jumătate a textului, se va demonstra cum prin delimitarea relației intersubiective de raportul prin care este posibilă transcendența *pentru-un-altul*, pe fundalul tensiunii ființei asupra ei însăși, ca răspuns al originii întregii violențe în cadrul societății, va rezulta cauza apariției preocupării, dar și a responsabilității față de *un-altul*.

Filosoful român Vianu Mureșan îl descrie pe Celălalt ca fiind aproapele.

Preocuparea noastră în acest text este reprezentată de modul în care putem să îl gândim pe Celălalt în separație de Același. Categoria Celuilalt polarizează o metafizică a lui Același și e caracterizată în prima instanță negativ, în primul rând prin eliminarea determinațiilor ce l-ar asimila lui Același.

Dincolo de categoria care îl face un anonim, Celălalt este un cine, un tu, un nume care poate fi rostit și la care cineva să poată răspunde. Este cineva care poate afecta sfera eului meu, cineva care poate declanșa o gamă pasională vastă și ambiguă, poate fi chemat, așteptat, dorit, repudiat, cineva care în insistența ființării lui în proximitate se opune repaosului indiferenței Aceluiași.

Celălalt este cineva care, spune Mureșan, venind în preajma eului îi oferă posibilitatea de a fi mai mult decât poate fi, mai mult decât propria ființă, de a fi un deschis către ceea ce el nu poate fi, către alteritate, de a fi un dincolo de propria esență, de a fi în excesivitatea in-asimilabilă a lui Altul. Prin Celălalt eu pot să fiu mai mult decât sunt, să acced la o esență, ce nu mi-e proprie. Așa cum vom vedea în continuare, în relația Același-Altul se configurează ideea infinitului. [Mureșan V., (2005), p.56]

Așa cum vom arăta către sfârșitul lucrării, Celălalt nu este un alter ego constituibil printr-o analogie reprezentativă, deși structura lui formală este a unui ego.

Felul în care ființează în lume un Altul face ca acesta să fie poziționat de multe ori în ipostaze antagonice de tipul prieten – dușman, sau tolerat - tolerant.

Așa cum a fost remarcat [Barradori Giovanna (2005), p.240], în accepțiunea filosofului Derrida, conceptul de toleranță nu poate să fie gândit excluzându-l pe cel de ospitalitate, avantajul acesteia din urmă fiind reprezentat de faptul că la fel ca și iertarea, se lasă poziționată într-un dublu registru al condiționalului și necondiționalului, în acest mod toleranța fiind posibilă doar ca ospitalitate condiționată, aspect asupra căruia vom insista în paragrafele următoare.

Derrida susține că a fi tolerant înseamnă de fapt a-l accepta pe Celălalt în propriile noastre condiții, în cadrul delimitat de autoritatea, legea și suveranitatea noastră.

Folosind drept inspirație filosofia lui Kant, Derrida continua, afirmând că în același fel în care nu poate exista iertare în absența iertării necondiționate, tot în același mod nu poate să existe ospitalitate autentică și deschidere către Celălalt în absența ospitalității necondiționate.

Diferența dintre cele două categorii ale ospitalității îndreptate exclusiv către exterioritate și ca atare către Celălalt se definește prin faptul că ospitalitatea condiționată este echivalentă toleranței, aspect care conduce înspre dreptul de invitare, pe când ospitalitatea necondiționată își are ca repercursiune dreptul de

vizitare. Ca atare, gazda este expusă în acest caz unui risc maxim în care nu există loc pentru o defensivă sistematică sau vreunei imunități împotriva Celuilalt.

Chiar dacă ospitalitatea necondiționată a făcut în trecut și încă face subiectul unor ample dezbateri de natură etică și morală, noi vom accentua în acest text doar faptul că în contemporaneitate ea nu mai este posibilă neavând un fundament real politic sau juridic, statele moderne neputând să o includă în legislația lor, ospitalitatea necondiționată fiind ireconciliabilă cu însăși ideea fundamentală de stat suveran.

Cu toate acestea, din punctul de vedere al filosofului francez, doar prin prisma ospitalității necondiționate sau a dreptului de vizitare putem concepe un mod de gândire sinoptic, care să reliefeze limitele dreptului cosmopolit asupra toleranței, ospitalității condiționate și a dreptului de invitare, termenul de cosmopolitism trebuind înțeles aici în modul său fundamental ca reprezentând lumea văzută ca pe un cosmos, sub forma unui întreg organizat, întemeiat și guvernat după legi și principii.

Convingerea lui Derrida este exacerbată tocmai prin faptul că justiția ca și democrația nu privește numai comportamentul individului în cadrul statului ci și conduita sa față de străin.

Acest lucru este exprimat cel mai bine în cazul nostru prin alăturarea conceptului de politică cu cel de iertare și cel de ospitalitate, așa cum “în mâinile politicii și domeniului juridic, iertarea devine o terapie a reconcilierii, iar ospitalitatea, în mâinile cosmopolitismului, devine simplul drept la invitare, în mâinile legii dreptatea este redusă la propria ei aplicabilitate.” [Barradori Giovanna, (2005), p.243]

Nu vom mai stăruii mult timp în această direcție pentru a ne concentra atenția în continuare mai mult înspre ideea de alteritate radicală. Cu toate acestea, înainte de a trece la un nou registru al raționamentului nostru, ne vom limita doar la a observa că în spatele noțiunii de drept se află însăși conceptul dreptății, fapt care totuși nu împiedică cele două noțiuni să fie plasate în interiorul unor noțiuni diferite. Astfel, dreptul este finit, relativ și întemeiat istoric ca rezultat al unor dinamici sociale și politice, pe când dreptatea transcende sfera negocierii sociale, ceea ce o face nelimitată și absolută, situându-se în afara granițelor politicului, fiind exigența infinită la care acesta se raportează.

Pe fondul neînțelegerii relațiilor dintre Sine și Alteritate, dintre Eu și Celălalt, conduce în acest mod către agravarea relațiilor inter-umane, rezultat care deschide calea apariției în contemporaneitate a acțiunilor violente și a instabilității structurale la nivelul întregii societăți. În acest punct al lucrării, păstrând însă în fundal drept reper noțiunea de dreptate, este momentul potrivit să ne întrebăm ce reprezintă în mod ontologic violența, cum este posibil terorismul și nu în ultimul rând cum se raportează aceste două noțiuni la Celălalt.

Urmărind îndeaproape linia gândirii lui Derrida, pentru ca raționamentul nostru să fie cât mai explicit, vom face apel la ajutorul limbii germane în care, substantivul *Gewalt*, se traduce printr-un cuplu de contrarii, atât prin violență în sensul forței neautorizate cât și prin putere sau forță publică. Astfel, violența devine “un concept care aparține ordinii simbolice a legii, politicii și moralei.

“Distincția relevantă [însă] nu este cea dintre forța autorizată și cea neautorizată, ci distincția dintre *forța care face legea*, care se referă la momentul

întemeietor al sistemului legal, și *forța care conservă legea*, care corespunde aplicabilității legii.” [Barradori Giovanna, (2005), p.245]

Fondarea unui nou sistem legislativ, spune Derrida, are loc în lipsă oricăror parametrii legali, fapt care îl poziționează pe acesta drept ilegal în sine. Pentru că Legea, poate include atât forța autorizată cât și pe cea neautorizată rezultă că și cea mai pașnică instituire a unei noi ordini legale debordează distincția dintre folosirea forței autorizate și a celei neautorizate, pentru că însăși întemeierea legii depășește limitele legalității. Din acest motiv, legitimitatea ordinii legale nu poate fi oferită decât retroactiv, adică o dată ce sistemul de legi este stabilit și aplicabil, raționament care plasează noțiunea de dreptate se află întotdeauna într-un viitor raportat la prezentul legii.

Recunoașterea caracterului ilegal care însoțește întemeierea tuturor legilor reprezintă modalitatea prin intermediul căreia se face posibilă considerarea acțiunilor unei persoane dincolo de opoziția dintre legal și ilegal.

Urmărind această teză, atunci, acțiunea legală corespunde violenței autorizate și acțiunea ilegală este specifică violenței neautorizate. Acum, se ridică întrebarea referitoare la existența și la caracterul unei acțiuni care nu este nici legală și nici ilegală, fapt care ar conduce către apariția violenței în forma sa pură, moment care ar coincide cu apariția terorismului ca “expresie reprezentativă pentru violența întemeietoare” [Barradori Giovanna, (2005), p.247] , terorism care atacă tocmai momentul fondator al legii și prin el legitimitatea Statului.

În același mod în care dreptatea depășește Legea, e nevoie de un concept al responsabilității care să depășească autolegiferarea liberului arbitru. Ca și Dreptatea, o responsabilitate radical necondiționată este o experiență imposibilă, fără de care totuși, nu pot exista etica și moralitatea.

Așa cum vom avea ocazia să vedem și în rândurile următoare, a fi responsabil nu implică numai simpla existență ci mai mult decât atât, înseamnă a răspunde chemării Celuilalt: chemării unui alt individ, unei alte culturi, unui alt timp. Un astfel de răspuns ne face responsabili pentru Celălalt din noi înșine.

Între limitele acestor date, terorismul devine un concept ambiguu care expune arena politică globală atât pericolelor iminente cât și provocărilor viitoare. Încă nu este foarte clar modul în care poate terorismul să declare că este fundamentat pe un conținut politic în condițiile în care conținutul său politic reprezintă de fapt o funcție a realismului scopurilor sale astfel încât nu poate căpăta conținut politic decât retrospectiv. Trebuie de asemenea remarcat că nu este încă foarte clară limita instaurată între o acțiune teroristă în sine și o activitate criminală comună.

De asemenea, trebuie studiat dacă poate exista terorism de stat, dacă el poate fi diferențiat de război și nu în ultimul rând dacă un stat sau o coalițe de state poate declara război împotriva a altceva în afara unei entități politice. Deși terorismul privit în modul său fundamental pe baza celor afirmate mai sus nu are scopuri politice realiste sau vreun sens stabil, tocmai războiul împotriva sa îi conferă legitimarea politică.

La începutul celui de-al treilea articol definitiv în vederea Păcii Eterne, Immanuel Kant spunea despre dreptul cosmopolit că acesta “trebuie să se limiteze la condițiile ospitalității universale” [Kant I., (2008), p.84] , fapt care se poate interpreta

prin existența dreptului oricărui străin de a nu fi tratat cu ostilitate la sosirea pe un alt teritoriu.

Așa cum am arătat până acum, primirea Străinului și relația cu el este de la început limitată, limitare care se impune însăși asupra ideii dreptului de vizitator, noțiune propusă și argumentată de Kant “datorită dreptului de posesiune comună pe suprafața pământului, nici un om neavând mai multe drepturi asupra vreunui loc pe pământ decât ar avea un altul.” [Kant I., (2008), p.84]

Filosoful Emmanuel Levinas, afirmă că luciditatea constă în a întrevedea posibilitatea permanentă a războiului. În acest caz, războiul, care are ca efect suspendarea moralei înțeleasă în sensul său kantian, aruncă în provizoriu imperativele necondiționale și își proiectează anticipat umbra asupra tuturor acțiunilor omenești.

“Violența nu constă atât în a răni sau a distruge, cât în a întrerupe continuitatea persoanelor, în a le face să joace roluri în care nu se mai regăsesc, în a le face să își tradeze nu numai propriile angajamente, ci și propria substanță, în a le face să îndeplinească acțiuni care vor distruge orice posibilitate de acțiune.[...] El instaurează o stare în raport cu care nimeni nu poate lua distanța. Nimic nu mai poate fi exterior. Războiul nu manifestă exterioritatea, și nici pe Altul ca Altul; el distruge identitatea Aceluiași.” [Levinas E., (1999), p.5]

În acest caz, nu este exagerat să afirmăm că, “violența metafizică se exprimă în dogma suficienței teleologice a subiectului, atunci când el vrea să-și mențină identitatea cu actul conștiinței, suficientă în care urmele pre-origine ale celuilalt s-au șters.” [Mureșan V., (2005), p.141] Violența nu reprezintă însă o acuză adusă eului, ci faptul că a uitat de situarea sa în violență și se tratează pe sine ca fiind întru totul îndreptățit. Uitarea propriei violențe locale menține chipul celuilalt sub amenințarea morții, a non-sensibilității, a iresponsabilității a abandonării lui în indiferența ființării la sine și pentru sine.

Chipul ființei dezvăluit în război se fixează în conceptul de Totalitate, indivizii fiind reprezentanții unor forțe care îi determină fără voia lor, ei întemeindu-și propriul sens pe această totalitate. În aceasta situație, certitudinea păcii domină evidența războiului, ea nerestituind ființelor alienate identitatea pierdută, pentru această re-instaurare fiind nevoie de o relație originară și originală cu ființă.

În spiritul observațiilor de mai sus ale lui Kant, deoarece morala se opune politicii, spune Levinas, ea își va depăși funcțiile simplei prudențe pentru a se pretinde necondițională și universală abia atunci când eshatologia păcii Mesianice se va suprapune peste ontologia războiului. Pacea Finală va rezulta din rațiunea care își face jocul în sânul războaielor, întemeind morala pe politică.

Din acest motiv, în cadrul religiilor, eshatologia pare să completeze evidențele filosofiei, credințele-conjuncturi pretinzându-se mai sigure decât evidențele ca și cum eshatologia le-ar furniza clarificări asupra viitorului prin revelarea finalității ființei. În acest caz, eshatologia ar accepta prin aceasta ontologia totalității născută din război, dar fără a introduce un sistem teologic în cadrul totalității și fără să indice o orientare a istoriei. Ea realizează legătura cu ființa străbătând totalitatea sau istoria și nu cu ființă, dincolo de trecut și prezent.

“Eshatologia este o relație cu un surplus întotdeauna exterior totalității ca și cum totalitatea obiectivă nu ar atinge adevărata măsură a ființei, ca și cum un alt

concept, acela de infinit, ar trebui să exprime această transcendență în raport cu totalitatea, transcendență de neînglobat într-o totalitate la fel de originară ca și totalitatea.” [Lévinas E., (1999), p.6]

Experiența totalității și a războiului coincid cu experiența și cu evidența pur și simplu pentru că filosofia reprezintă o tentativă de a trăi în evidență, în opoziție cu iluzia și fantezia propriei subiectivități.

Levinas se întreabă dacă se poate găsi, plecând de la totalitate o situație în care totalitatea se sparge, aceasta situație condiționând totalitatea însăși. Răspunsul acestei întrebări îl aflăm în strălucirea exteriorității sau a transcendenței în chipul Celuilalt. Conceptul acestei transcendențe, definit riguros, se exprimă prin termenul de Infinit.

Relația cu Infinitul depășește gândirea într-un cu totul alt sens decât părerea. În ideea infinitului se gândește ceea ce rămâne întotdeauna exterior gândirii. “Condiție a oricărei păreri, ideea infinitului este de asemenea condiția oricărui adevăr obiectiv. În ideea infinitului este spiritul însuși înainte de a se oferi pe sine diferenței între ceea ce descoperă prin sine însuși și ceea ce primește prin părere.” [Lévinas E., (1999), p.8]

Analiza intențională corespunde astfel căutării concretului. Aspirația către exterioritatea radicală, numita din acest motiv metafizică, respectul acestei exteriorități metafizice, care trebuie lăsată-să-fie constituie Adevărul.

Transcendența metafizică permite apariția relației cu cel absolut Altul înțeles prin ideea adevărului. Prin înrădăcinarea prealabilă în ființă, Același și Altul sunt reduși la ființă, care le suspendă autonomia, le anulează relația proiectându-i între-un adevăr al comuniunii. Adevărul propus de filosoful francez Emmanuel Levinas se bazează pe anterioritatea separației, dincolo de ființă, pe sensul Celuilalt ca transcendent.

Alteritatea se afirmă ca formă singulară, epifanie a separației ce-și face din distanță condiție a chipului propriu. A avea dreptul la adevăr, în opinia lui Vianu Mureșan în momentul în care scria “*Introducerea în etica lui Levinas*”, înseamnă pentru Altul și Același, a fi emancipați de suveranitatea univocității ființei. În ființă, Același și Altul, sunt subminați de esența comună ce se oferă drept principiu, sunt neutralizați în comuniunea totalității omogene, de unde nu pot ieși separați, ființa ființării reprezentând comunul ființării.

Așa cum am arătat până acum, “Adevărul nu mai este eveniment al ipseității, nu se petrece ca solitudine a reprezentării Celuilalt pe orizontul intenționalității mele, adevărul apare ca relație nealterată de neliniștea vreunei nevoi. Ceea ce provoacă orientarea către adevăr nu este o lipsă a interiorității, ci chiar infinitatea Celuilalt ca surplus peste deplinatarea eului, căruia nu îi lipsește nimic.” [Mureșan V., (2005), p.57] Prin teorie, Celălalt este deținut de Același, prin căutarea Adevărului, Același se deschide dialogic Celuilalt, se lasă afectat de interioritatea lui inconvertibilă, revelată ca transcendență a infinitului.

Transcendență Celuilalt este interioritatea lui, care îmi poate pune la dispoziție un răspuns sau care îl poate refuza la interpelarea care se prezintă ca deschidere a interiorității mele. Relația cu Celălalt înseamnă totodată și a sta sub amenințarea acestei vulnerabilități, anume că numai el poate să fie un răspuns, dialogul interior neputând suplini radicalul separației alterității. [Mureșan V., (2005), p.59]

Nu Celălalt este infinitul, ci interioritatea ireductibilă a ipseității lui.

Rațiunea metafizică constă în faptul că suntem-în-lume, ea fiind în același timp orientată către Altundeva, Altceva, către un Altul, întemeindu-se pe raportul dintre Acasă și Străinătate ca un Dincolo.

Capătul acestei mișcări, altundeva sau altul, este numit Altul într-un sens eminent.

Libertatea constă în a știi că Libertatea e în pericol. Însă a știi sau a fi conștient înseamnă a avea timpul de a evita sau de a preveni momentul inumanului.

Această perpetuă amânare a orei trădării, infima diferență între om și neom, este cea care fondează bunătatea, dorința de cel absolut Altul sau noblețea, dimensiunea metafizicii.

Exterioritatea absolută a obiectului metafizic, ireductibilitatea mișcării la un joc interior, la o simplă prezență de la sine la sine, este cerută de cuvântul Transcendent. Mișcarea metafizică e transcendentă, iar transcendența, dorința și inadecvare, este în mod necesar o transcendență.

“Identificarea trebuie fixată nu reflectând la reprezentarea abstractă a sinelui de către sine, ci trebuie plecat de la relația concretă dintre eu și o lume.

Aceasta din urmă, străină și ostilă, ar trebui să altereze eul. Raportul adevărat și original între termenii evocați, în care eul se dezvăluie ca Același prin excelență, se produce sub modalitatea locuirii-în-lume.” [Lévinas E., (1999), p.21] Maniera eului față de Altul lumii constă în locuire, și se identifica prin termenul de Acasă.

Pentru ca Alteritatea să se produca în ființă e nevoie de o gândire și e nevoie de un Eu. Alteritatea radicală nu este posibilă decât plecând dinspre mine și, prin chiar faptul ca menține distanța dintre mine și Celălalt, separare radicală care împiedică reconstituirea totalității, discursul nu poate renunța la egoismul existenței sale, însă prin intenția de a te poziționa în interiorul unui discurs reiese recunoașterea dreptului Celuilalt asupra acestui egoism.

Așa cum am mai spus, libertatea înseamnă în același timp cunoaștere cât și rațiune, dar în nici un moment nu trebuie confundată cu liberul arbitru, noțiune asupra căreia vom reveni dar nu vom insista.

Din această perspectivă, cunoașterea în modul său ontologic înseamnă a cuprinde ființa din nimic sau a o reduce la nimic, a-i înlătura Alteritatea, a o lumina. “A lumina înseamnă a-i răpi ființei rezistența, pentru că lumina deschide un orizont și golește spațiul oferind ființă din neant.” [Lévinas E., (1999), p.27]

În raport cu ființa, proiectată pe orizontul luminos care îi conferea profil, dar îi răpește chipul, ființarea este chemarea însăși adresată inteligenței, ființa este inseparabilă de comprehensiunea ființei desfășurată ca timp, ea făcând deja apel la subiectivitate.

Corelatul empiric al categoriei ontologice a ființei este epifania luminii. A fi vizibil înseamnă a fi divulgat, a fi denudat de privire, a fi luat în captivitate de către ochi, a fi vulnerabil, arestat și fără apărare. Analogic, a fi inteligibil înseamnă a fi dezarmat în fața intelectului, a nu avea unde să te ascunzi, dincolo de esența ce a fost sechestrată, a trebui să slujești teleologiilor subiective. “Ceea ce este lumina penru lucruri, mediul în care devine transparentă ființarea lor, dar un mediu cu care ele nu coincid, este ființă pentru ființări, mediul impersonal care își aroga calitatea de

principiu de posibilitate pentru a le anula autonomia, pentru a insinua totala lor dependență.” [Mureșan V., (2005), p.248]

Aspirația metafizică se sprijină pe supoziția neutralității intenționale a subiectului, care ar putea presta acte de cogniție fără a-și reduce în prealabil obiectul, fără a-l integra vreunui apriorism, fără a-i altera obiectivitatea.

Dacă libertatea indică modul de a rămâne Același în interiorul Altuia, cunoașterea conține sensul ultim al libertății. Levinas spunea în lucrarea sa *“Totalitate și Infinit”* ca subordonând relației cu ființa orice relație cu ființarea, ontologia heideggeriană accentuează primatul libertății față de etică. Libertatea se ivește dintr-o supunere la ființă în sensul în care nu omul deține libertatea ci libertatea deține omul.

În acest mod, relația cu ființa, care se desfășoară ca ontologie, constă în neutralizarea ființării pentru a o înțelege și cuprinde. Ea nu este așadar o relație cu un altul ca atare, ci reducerea Altuia la Același. Această este definiția libertății – a te menține în fața altuia, în ciuda oricărei relații cu acest altul și a asigura autarhia unui eu. De aici nu rezultă de fapt pacea cu un Altul, ci suprimarea și posedarea lui. [Lévinas E., (1999), p.29]

Autonomia lui Același în fața Altuia, cu acceptarea reciprocității descalifică eficacitatea proiectului de reprezentare, produce o simetrie formală a subiectivității, Eul și Celălalt sunt centre de ipseitate absolut separate.

A-l cunoaște pe Celălalt înseamnă a nu-l fi convertit deja la imaginea sub care îmi apare, consecință a apriorismului sensibilității mele, a nu impune drept de ființare intelectualitatea pe care o pot presta. Modul în care se prezintă pe sine în exterioritate este faptul de a mi se adresa al Celuilalt, a-și menține anonimul în libertatea apelului. [Mureșan V., (2005), p.59]

Cu toate acestea, posesia îl afirmă pe Altul, însă nu în sine ci în cadrul unei negații a independenței sale.

Eu gândesc, este echivalent cu eu pot, reprezintă așadar o apropiere a ceea ce este o exploatare a realității, motiv pentru care ontologia în forma sa pură, ca filosofie primă este o filosofie a puterii. Ea conduce la apariția Statului și la nonviolența totalității, fără însă a se înarma împotriva violentei ce fundamentează această nonviolență și care apare ulterior sub forma tiraniei Statului.

Ideea de Libertate a eului reprezintă tocmai refuzul de a se lasă translatat în alteritate, reticenta lui la conversie, imperialismul centralității lui ontologice, afirmă filosoful Vianu Mureșan.

Cunoașterea, care este identitatea Aceluiași în altul, indică manifestarea ultimă a libertății opusă permanent dreptății, în care același se obligă față de altul.

Într-un sens axiologic, etica e alternativa ontologiei, așa cum dreptatea e alternativa libertății.

“Relația cu altul dispare pentru a fi înlocuită de asimilarea lui în Același, pentru a fi resorbit în cercul idealității. Libertatea Aceluiași asupra Celuilalt nu este una a diferenței, ci a posesiei, una a autarhiei, care se afirmă cu riscul de a demobiliza fundamentele diferenței, de a anihila simetria relației prin conservarea univocității intenționale.” [Mureșan V., (2005), p.252]

Transcendența infinitului în raport cu eul care e separat și îl gândește, masoara însăși infinitudinea să. Infinitul este trașătura proprie unei fiinte transcendente, infinitul fiind cel absolut Altul.

A gândi infinitul, transcendentul, Strainul, nu înseamnă așadar a gândi un obiect, ci înseamnă de fapt, a face mai mult sau mai bine decât a gândi. Noțiunea carteziana a ideii Infinitului desemnează o relație cu o ființă care își pastrează exterioritatea în raport cu cel care o gândește. Ea desemnează contactul cu întangibilul, contact care nu compromite integritatea celui aștîns. [LÉVINAS E., (1999), p.29]

Ceea ce în mod pozitiv se manifesta ca posesie a unei lumi pe care o pot darui Celuilalt, reprezintă ceea ce se manifesta ca prezenta în față unui chip.

Prezenta în față unui chip, orientarea mea către Celălalt nu poate abandona aviditatea privirii decât dacă se transformă în generozitate, încapabila de a-l aborda pe un altul cu mainile goale. Această relație, care transcende lucrurile posibil comune, susceptibile de a fi rostite, este relația discursului.

Maniera în care se prezintă Altul, depășind ideea acestui Altul în mine, o numim chip.

Chipul Celuilalt distruge în fiecare clipa și depășește imaginea plastică pe care mi-o lasă. Chipul propune o noțiune de adevăr care nu e dezvaluire a unui Neutru impersonal, ci o expresie, în așa fel încât ființarea strapunge toate învelisurile pentru a etala în formă să totalitatea conținutului său, pentru a suprima până la urmă distincția dintre formă și conținut.

Cunosterea este într-un mod particular înțelegerea drept posesie, ca exercitiu de stăpânire a limbajului în care a devenit sens lumea obiectelor.

Negativă îl împinge pe Celălalt într-un orizont al neutralității, unde nu-și mai aparține din pricina ființei care-l luminează, estompându-i caracteristicile.

Imagine, sonoritate, miros, corporalitate, gestică, limbaj, toate acestea sunt medii între mine și Celălalt. Sunt semnele identității lui. Abia dacă toate acestea dispar, el rămâne un simplu concept, conceptul alterității pure, universalul. [Mureșan V., (2005), p.249]

Pentru ca Celălalt mi se adresează, pot percepe prin intermediul senzațiilor ca față lui nu este o mască. Funcția vederii astfel e pre-asumată de interlocuție, unde expresia feței devine rostire și, vederea, ascultare.

Condiția adevărului și a erorii teoretice este cuvântul Altuia, pe care orice minciună îl presupune. Însă conținutul prim al expresiei este această expresie însăși. A-l aborda pe Celălalt în discurs înseamnă a te deschide expresiei sale, prin care Celălalt depășește perpetuu ideea despre el cuprinsă într-o gândire.

Înseamnă a primi de la Celălalt mai mult decât capacitatea Eului, ceea ce înseamnă chiar a avea ideea Infinitului. [Lévinas E., (1999), p.34]

Analizele noastre sunt direcționate astfel de către o structură formală, de către o idee a Infinitului în noi. "Pentru a avea ideea Infinitului trebuie să existe separat. O ființă separată de Infinit se raportează totuși la el în metafizică. În metafizică, o ființă este în raport cu ceea ce nu ar putea absorbi, cu ceea ce, în sens etimologic, nu ar putea înțelege." [Lévinas E., (1999), p.61]

Același și Altul nu ar putea intra într-o cunoaștere care să-i cuprindă.

Relațiile pe care le întreține ființa separată cu ceea ce o transcende nu se produc pe fondul totalității și nu se cristalizează în sistem. Conjunctura dintre Același și Altul, este reprezentată de întâmpinarea Altuia dinaintea și din față de către mine, conjunctura ireductibilă la totalitate, fiindcă poziția de *vis-a-vis* nu este o modificare a lui *alături-de*. Chiar când îl voi fi legat pe Celălalt de mine prin conjunctia și, Celălalt va continua să îmi facă față, să se reveleze în chipul său.

În filosofia lui Levinas, a exista în realitate nu este echivalentul unei condamnări la libertate, ci reprezintă tocmai investirea libertății. Tocmai de aceea, a gândi înseamnă, așa cum am arătat și mai sus, a urca dincoace de libertate, a descoperi investitura care eliberează libertatea de arbitrar. În calitatea ei de critică, cunoașterea nu poate apărea decât dintr-o ființă care are o origine dincoace de originea sa, care este creația.

A identifica problema fundamentului cu ajutorul unei cunoașteri obiective a cunoașterii e echivalent cu a considera de la început că libertatea nu se poate fonda decât pe ea însăși, libertatea, determinare a Altuia de către Același, fiind chiar mișcarea reprezentării și a evidenței sale. A identifica problema fundamentului cu ajutorul cunoașterii e echivalent cu a uita caracterul arbitrar al libertății care trebuie fondată. Cunoașterea, a cărei esență este critică, nu se poate reduce la cunoașterea obiectivă. Ea conduce către Celălalt. A-l întâmpina pe Celălalt înseamnă a-mi pune în cauza propria libertate. [Lévinas E., (1999), p.66]

Așa cum am mai arătat, prezentarea chipului, expresia, nu dezvăluie o lume interioară, prealabil închisă, adaugând astfel o nouă regiune comprehensiunii sau cuprinderii, ci ea cheamă deasupra datului pe care cuvântul îl pune în comun. Prezentarea chipului pune eul în raport cu ființa.

În această întâmpinare a chipului, se instaurează egalitatea. Egalitatea se produce acolo unde Altul îi poruncește Aceluiași și i se revelează în responsabilitate. Din această cauză, egalitatea nu este decât o idee abstractă și, de aceea ea nu poate fi desprinsă de întâmpinarea chipului, ea fiind doar un moment al întâmpinării acestuia. [Lévinas E., (1999), p.186]

Discursul condiționează gândirea, fiindcă primul inteligibil nu este un concept, ci o inteligență căreia chipul îi enunță exterioritatea. Esența discursului este etica și, enunțând această teză refuzăm idealismul.

Idealismul dus până la capăt reduce întreaga etică la politica în același fel în care, așa cum am arătat la începutul lucrării noastre, morala este opusă politicii.

Celălalt și Eu funcționează ca elemente ale unui calcul ideal. În aceste condiții, societatea politică apare drept o pluralitate ce exprimă multiplicitatea articulațiilor unui sistem tot unitar.

Voința nu este liberă să refuze responsabilitatea și nu este liberă să ignore lumea orientată de sens în care chipul Celuilalt a introdus-o. În întâmpinarea chipului, voința se deschide rațiunii. Trecerea la rațional nu e o dezindividuație, tocmai ca e limbaj, adică răspuns adresat ființei care îi vorbește în chip și care nu tolerează decât un răspuns personal, adică un act etic. [Lévinas E., (1999), p.191]

Responsabilitatea pentru Celălalt, după sistemul lui Levinas, ar trebui să fie la fel de naturală ca pulsul și respirația. Altfel, impunerea ei devine ideologie, chiar dacă are prudența de a se numi etică, nu există sistem etic care să nu performeze o

ideologie. Meritul gândirii este tocmai acela de a fi izbutit să clădească o istorie contrară înclinațiilor spontane ale naturii umane, una în care omorul, furtul, violul, în ciuda naturalității instinctelor care le suscită, să nu fie practicate, sau, atunci când se întâmplă ele să fie cauze de pedeapsă și căință.

Imperfecțiunea naturii umane, chiar dacă poate fi o justificare, nu este totuși o scuză. Onoarea de a fi responsabil îți dă dreptul ulterior la căință, și întredeschide calea pentru primirea cu demnitate a pedepsei. [Mureșan V., (2005), p.90]

A fi sensibil menține subiectul în pasivitatea pre-asumării, ceea ce-l face vulnerabil în chip principal la manifestarea Celuilalt, fapt care îl transformă în prizonierul celui de care e responsabil, ceea ce-i semnifică experiența ca traumă pozitivă, dinaintea Celuilalt. Sensibilitatea înseamnă totodată și aderare la responsabilitate până la a se lăsa substituit de Celălalt, a se complăce în disimetria ivită în experiența lui *a-fi-pentru*.

Ceea ce intenționăm să demonstrăm era tocmai faptul că libertatea în sensul său fundamental sau, liberul arbitru, nu constituie gradul zero al oricărei manifestări personale, responsabilitatea fiind chiar anterioară oricărei libertăți și, din acest motiv anterioară tuturor asumărilor, anterioară însăși temporității subiective ce-și controlează opera de reprezentare.

Responsabilitatea, afirma Mureșan, este diacronie în raport cu prima intenție și, astfel, opera a sinelui fără de subiect, afectare și totodată vulnerabilitate, expunere originară a însăși ipostazei de a fi expus, expunere în imposibilitatea sustragerii, rostire a incapacității retenției rostului, sinceritate înaintea abilității de a disimula, primitivitate a semnificației în prealabilul operațiunii tematizante și astfel sens anterior luării de atitudine. [Mureșan V., (2005), p.140]

Conceptualizarea ar fi actul de tradare a individualității lucrului, ceea ce în planul experienței sociale devine teroare a unuia, datorită libertății Celuilalt.

Înțelegând ca ontologie, filosofia ar fi jocul categoriei lui Același, care își trimite consecințele în libertatea asupra Celuilalt sau în exercițiul violenței.

Privită ca etică, filosofia ar însemna eveniment al întâlnirii Aceluiași cu Celălalt, dreptatea făcută lui în calitate de străin.

Ontologia, Același, libertatea, înseamnă abuz și violență, imperialism al persoanei întâi, pe când etica, Celălalt, dreptatea, reprezintă modul ideal de situare în lume și, mai înainte să se constituie într-o morală, acestea sunt categoriile unei metafizicii, ale unei filosofii prime. [Mureșan V., (2005), p.250].

Bibliografie:

- [1]. BARRADORI, Giovanna, (2005) *Filosofie într-un timp al terorii. Dialoguri cu Jürgen Habermas și Jaques Derrida*, trad. SEMEN, Marie-Louise, Editura Paralela 45, Pitești.
- [2]. CHEVALIER, J., GHEERBRANT, A., (1969) *Dicționar de SIMBOLURI*, vol.3, P-Z, Editura Artemis, București.
- [3]. KANT, I., (2008) *Spre pacea eternă*, trad. CROITORU, Rodica, Editura ALL, București.
- [4]. LÉVINAS, E., (1999) *Totalitate și infinit. Eseu despre exterioritate*, trad. LAZURCA, M., Editura Polirom, Iași.

- [5]. MUREȘAN, V., (2005) *HETEROLOGIE. Introducere în etica lui Lévinas*, Editura Limes, Cluj-Napoca.

SIMBOLISMUL CENTRULUI ȘI ARHETIPURILE COSMOGONICE ALE TERITORIILOR

Liviu Gabriel GHITULEASA*
Anca -Andreea CÂRJAN**

We want the present paper to represent a step closer towards the understanding of the new challenges in defense and security, making it possible to bring into question the issue of the "Center" symbolism on the background of cosmogony archetypes, which could facilitate the further understanding of the factors which, in the past, made possible the emergence of Territories and also their subsequent transformation into contemporary forms of Public Space.

Starting from the premise that any occupied territory in order to be inhabited or used as a living space is already transformed from "Chaos" to "Cosmos" by ritual, in-spacing is in fact the result's formula for the appearance of the symbolical shape and thus the emergence of reality as strength, effectiveness and duration.

Thus, the exposure and also the understanding of fundamental principles that this time have helped in ordering the intraworldly framework, let us approach in a new light and re-interpretation the essential security concepts of territory, the safety of the population which generates in-spacing and not least panoptic control over the vital area by managing the risk factors.

Lucrarea de față vrea să reprezinte un pas mai aproape înspre înțelegerea noilor provocări din domeniul apărării și securității, text prin care să fie posibilă aducerea în discuție a problematicii simbolismului "Centrului" pe fondul arhetipurilor cosmogonice, fapt ce ar putea facilita înțelegerea ulterioară a factorilor care au făcut posibilă apariția în trecut a Teritoriilor dar și transformarea lor ulterioară în forme contemporane ale Spațiului Public.

Pornind de la premisa că orice teritoriu ocupat în scopul de a fi locuit sau utilizat ca spațiu vital este în prealabil transformat din "Haos" în "Cosmos" prin ritual, în-spațierea reprezintă de fapt formula rezultatului apariției formei simbolice și implicit a realului ca forță, eficacitate și durată.

Astfel, studiind diferitele ipostaze ale orașului conduce către expunerea și totodată înțelegerea principiilor fundamentale care au contribuit la ordonarea cadrului intramundan, ne permit de această dată atât abordarea într-o lumină nouă, cât și re-interpretarea conceptelor esențiale de securitate asupra teritoriilor, de siguranță a populațiilor care generează în-spațierea și nu în ultimul rând control panoptic asupra spațiului vital prin gestionarea factorilor de risc.

Pentru aceasta, intenționăm să facem trimitere la paragrafe din cartea "America" scrisă de Jean Baudrillard, pe care le vom corela cu idei extrase din "Anestetica" lui Neil Leach.

Toate aceste informații se vor desfășura în jurul și totodată pornind de la lucrarea lui Platon - "Republica". De asemenea vom folosi și o serie de concepte, cu

* Doctorand arhitect, Școala Doctorală „Spațiu, Imagine, Text, Teritoriu” a Universității de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, București

** Doctorand economist, Școala Doctorală a Academiei de Studii Economice, București

rol catalizator, care vor face trecerea dinspre Platon către Baudrillard, provenite din textul lui Michel Foucault *“Altfel de spații”*.

Pentru ca textul de față este oarecum limitat, nu ne propunem neapărat să dezbatem problema orașului într-un mod exhaustiv, ci ne vom opri asupra ideii atât de studiate în ultima vreme, atât în rândurile sociologilor, cât și în cele ale filosofilor și arhitecților, a siguranței și securității în interiorul spațiului public.

Astfel, lucrarea noastră nu este menită să ofere o paletă largă de răspunsuri, ci mult mai probabil, în urma lecturii sale, vor fi lansate o serie de întrebări, al căror răspuns se va putea găsi ulterior într-o analiză mai amplă.

Teza pe care o urmărim și de la care pornim, își are originea în transformarea conceptului de spațiu sacru al așezării, așa cum era el cunoscut în antichitate, pentru a ajunge la rezultatul devenirii sale în contemporaneitate, prin pierderea sensului. Nu în ultimul rând, ne propunem să accentăm triumful imaginii lipsită de fond, a simulării și a simulacrului.

Pentru moderni, remarca Rene Guenon, ideea centrului nu mai evocă instantaneu toată bogăția de sensuri pe care i-o atribuiam anticiei, și la fel ca în tot ceea ce este legat de simbolism, multe lucruri au fost uitate, iar anumite moduri de a gândi par a fi devenit total străine majorității contemporanilor noștri. Centrul reprezintă, înainte de toate originea, punctul de pornire al tuturor lucrurilor, este punctul principal, fără formă și fără dimensiuni, deci indivizibil, și prin aceasta singura imagine a Unității primordiale. [GUÉNON, René, (2008), p.77]

Referitor la simbolismul centrului putem afirma că împreună cu cercul, crucea și pătratul, acesta este unul dintre cele patru simboluri fundamentale. [CHEVALIER, J., GHEERBRANT, A., (1969), vol.I, p.280]

Mai întâi, crucea este chiar simbolul centrului, iar cercul și pătratul sunt spații sacre, cercul fiind simbolul cerului, al Ierusalimului Ceresc, iar pătratul, proiecția acestuia pe pământ, forma sferică perfectă sau forma circulară care îi corespunde în geometria plană, ca secțiune a sferei printr-un plan de direcție oarecare nu se găsește realizată niciodată în lumea corporală. Cubul este dimpotrivă forma cea mai stabilă dintre toate, adică cea care corespunde unui maximum de specificare, motiv pentru care, această formă este raportată, prin elemente corporale la pământ, în calitatea acestuia de element terminal și final al manifestării în stare corporală.

Este imposibil astfel să disociem centrul de cercul sau pătratul care îl susține. [Biciușcă, F., (2000), p.35]

Citându-l pe Aristotel, arhitectul Florin Biciușcă, afirma despre Centru că este dinamic și că poate fi asemuit cu un motor imobil ce structurează și ordonează spațiul din jurul său. Centrul neînfășurat în spațiul sacru este o simplă potențialitate. Axa centrului leagă toate planurile dintre macrocosmos și microcosmos, cercul și pătratul fiind radieri pe orizontală în două planuri diferite, cel al cerului și cel al pământului.

Tot el remarca în lucrarea sa intitulată *„Centrul lumii locuite”* cele două calități solidare și complementare ale centrului, și anume, prima fiind aceea că el ordonează în planul orizontal spațiul sacru, iar cea de-a doua, că leagă pe verticală de-a lungul axei sale toate planurile. În plan orizontal, centrul este un ansamblu format din trei elemente: locul în care axul centrului înțeapă planul reprezintă centrul propriu-zis;

spațiul ordonat de centru este definit drept spațiu sacru, iar cel de-al treilea element este hotarul, care desparte spațiul sacru de haos.

Din aceste motive, Centrul își poate exercita influența asupra unui teritoriu limitat, dincolo de care domnește Haosul. Așa cum urmează să arătăm în continuare, trecerea de la un spațiu ordonat la Haos, nu se face în etape, gradat, prin spații intermediare, ci este clar marcată de hotar.

Ridicarea unei cetăți sau construirea unei case începea cu fixarea Centrului și marcarea hotarului. Întemeierea cetății are întotdeauna, ca obârșie o revelație, iar ridicarea ei se face pornind de la un model arhetipal.

Organizarea cetății se realizează pornind de la centru, care la romani era intersecția între *Cardo*, căruia îi corespundea orientarea cardinală nord-sud și *Decumanus*, respectiv orientarea est-vest, împărțind astfel orașul în patru câmpuri, fapt cunoscut în istoria civilizațiilor drept *Roma Quadrata*. Structura orașului astfel gândit poate fi similară planului Ierusalimului *Ceresc*, cu cele douăsprezece porți ale sale.

Într-un mod fundamental, studierea oricărei așezări arhaice, plasată oriunde în timp și în spațiu ne va revela același tip de alcătuire. [BICIUȘCĂ, F., (2000), p.37]

În urma studiilor întreprinse de Mircea Eliade, se poate concluziona că împrejmuirea, zidul sau cercul de pietre, care mărginesc spațiu sacru se numără printre cele mai vechi structuri arhitectonice ale sanctualelor cunoscute.

Împrejmuirea nu implică și nu înseamnă numai prezență continuă a unei kratofanii sau a unei hierofanii în interiorul incintei, ea având drept scop suplimentar să ferească pe orice profan de primejdia la care s-ar putea expune pătrunzând acolo din nebagare de seamă. Sacrul este întotdeauna primejdios pentru cel care intră în contact cu el fără pregătire, fără să fi trecut prin gesturile de apropiere cerute de orice act al religiei. [ELIADE, M., (2008), p.377]

Pe baza celor descrise mai sus putem afirma în continuare ca Centrul, sau, mai bine spus, Axa Centrului străbate toate palerele intermediare între *Macrocosmos* și *Microcosmos*, omul, casa, orașul fiind proiecții ale Universului motiv pentru care se supun aceluiași legi.

Omologiile multiple, între cosmos, ținut, oraș, templu, palat, casă, colibă, evidențiază același simbolism fundamental: fiecare imagine de acest fel exprimă experiența existențială de a fi în lume, mai exact de a fi situate într-o lume organizată și semnificativă. Același simbolism cosmologic, formulat în termeni spațiali și arhitectonici influențează casa, orașul și universul.

Gestul arhitectural îl reproduce pe cel al Creației, așa cum orice construcție este o proiecție a Universului, și din acest motiv, repetat neconținut, este un gest ritual ce nu poate ieși din ordinea lumii.

Pentru om, spune Florin Biciusca, arhitectura este o cale de a descoperi universal, chiar mai mult, un model al Universului pe care îl proiectează în propria sa lume. Dacă lumea trebuie locuită, ea trebuie întemeiată. Descoperirea sau proiectarea unui punct fix, centrul, este echivalentă cu crearea lumii.

Orientarea și construirea rituală a spațiului sacru are valoare cosmologică, pentru că ritualul prin care omul constrieste un spațiu sacru este eficace în măsura în

care reproduce lucrarea zeilor, mai precis, cosmogonia. [BICIUȘCĂ, F., (2000), p.33]

Pentru a demonstra caracterul sacru al așezării, fapt fundamental în această parte de început în care ne aflăm cu raționamentul nostru, ne vom începe argumentația rememorând ideea expusă de către Platon în *Cartea a IV-a a "Republicii"*.

Aici, când imaginează dialogul cu Adeimantos și vorbește despre organizarea Cetății Ideale, deși până în acel moment toate legile și regulile reieșiseră din dezbaterile în planul public realizată prin implicarea factorului uman, în momentul în care se ajunge la *consacrarea* cu adevărat a *spațiului*, acest lucru se întâmplă prin transferarea acestei atribuții în grija divinităților și mai exact lui Apollo, zeului de la Delphi. Astfel, lui îi vor fi încredințate "cele mai importante și mai frumoase dintre legi [...] care privesc construcția templelor, sacrificiile aduse zeilor, mormintele celor decedați și ceremoniile care aduc ajutorul lor. Despre acestea, în realitate, nu avem cunoștință. Ori acest zeu este călăuzitorul național al tuturor oamenilor în astfel de chestiuni, deoarece el își rostește oracolele din inima pământului." [PLATON]

Pe fondul sacralității care permite instaurarea, Cetatea Ideală se va ghida după patru virtuți și anume, *înțelepciunea, vitejia, cumpătarea și dreptatea*. Aceste valori ideale în cetate se vor replica după structura contrafactuală a cetății ideale, care ni se arată în fragmentul despre educația paznicilor, capitol care lasă loc apariției ideii de separare a claselor, sugerat prin introducerea în text a mitului raselor metalice și a principiului specializării-*oikeiopragia*.(I)

De asemenea despre forme de instaurare a sacralității se vorbește și în *Biblie* imediat după *Geneza*, când este reflectată abilitatea fiului lui Adam de a fonda orașe în urma unui vis, fapt ce permite apariția primului gest ziditor. [IOAN, A., (2007)]

Orice kratofanie și orice hierofanie, fără deosebire, transfigurează locul unde s-a petrecut, din spațiu profan cum era până atunci, în spațiu sacru. [ELIADE, M., (2008), p.374]

În fapt, locul nu e ales de om ci doar descoperit de el, cu alte cuvinte spațiul sacru i se revelează într-un fel sau altul. Revelația nu se produce cu necesitate prin intermediul unor forme hierofanice directe, uneori ea obținându-se cu ajutorul unor tehnici tradiționale, ivite dintr-un sistem cosmologic și întemeiate pe el. [ELIADE, M., (2008), p.376]

Eustel de Coulanges în *Studiul asupra Cultului, Dreptului și Instituțiilor Greciei și Romei*, intitulat "*Cetatea Antică*", afirmă că în cazul societăților arhaice, tribul, ca și familia și fratria era constituit pentru a fi un corp independent, de vreme ce el avea un cult special, din care străinul era exclus.

Odată format, nicio familie nouă nu mai putea fi admisă în el. De asemenea, două triburi nu puteau să se contopească într-unul singur, pentru că religia lor nu le îngăduia acest lucru. Dar, așa cum mai multe fratрии se uniseră într-un trib, tot așa mai multe triburi au putut să se asocieze între ele, cu o condiție: să fie respectat cultul fiecăruia. În ziua când s-a făcut această alianță, a apărut Cetatea.

Nu are importanță care a fost cauza care a determinat mai multe triburi vecine să se unească. Uneori unirea a fost voluntară, alteori ea a fost impusă de puterea superioară a unui trib sau de voința puternică a unui om. Așa cum vom vedea ulterior,

legătura noii asociații a fost și ea un cult. Triburile s-au grupat pentru a forma o cetate și au aprins totdeauna un foc sacru și în timp și-au atribuit o religie comună.

La început cetatea era o confederație, și dacă îi privim armata din primele timpuri, constatăm că era împărțită pe triburi, curi și familii, în așa fel încât războinicul are în luptă drept vecin pe cel cu care în timp de pace săvârșește libația și sacrificiul la același altar. [DE COULANGES, E., (1984), p.182]

În antichitate, cuvintele Cetate și Oraș nu erau sinonime, Cetatea fiind asociația religioasă și politică a familiilor și triburilor, iar Orașul constituind locul de reuniune, domiciliul și mai ales sanctuarul acestei asociații.

Nu trebuie să gândim orașele vechi după modelul acelor pe care le vedem în contemporaneitate și nici să nu le asociem formelor moderne de dezvoltare unde prin construcția a catorva case se infiripa un sat iar după ce ulterior numărul caselor de pe suprafața acestuia crește el devine oraș.

Un oraș, la antici nu se forma în timp, prin creșterea treptată a numărului oamenilor și al construcțiilor, el întemeindu-se dintr-odată, în întregime, într-o singură zi.

Pentru ca acest lucru să fie posibil trebuia mai întâi să fi fost constituită Cetatea, acesta fiind lucrul cel mai dificil și, de obicei, cel ce dura cel mai mult timp. După ce familiile, fratriile și triburile conveneau să se unească și să aibă același cult, orașul ce avea să fie sanctuarul acestui cult comun, se funda de îndată.

De aceea întemeierea unui oraș era întotdeauna un act religios.

Pentru a fi cât mai clar în expunerea noastră, vom expune pe scurt ritualul în urma căruia a fost întemeiată Roma. [DE COULANGES, E., (1984), p.191]

Prima grijă a întemeietorului este de a alege locul de așezare al noului oraș. Dar această alegere, spune Eustel de Coulanges era lucrul de care se credea că depindea destinul întregului popor și, este lăsată întotdeauna la decizia zeilor. Dacă Romulus ar fi fost grec, el ar fi consultat oracolul de la Delfi, dacă ar fi fost samnit, ar fi urmat animalul sacru, lupul sau ghionoaia verde.

Fiind latin, în imediata vecinătate a etruscilor, inițiat în știința augurală, el cere zeilor să-i revele voința lor prin zborul păsărilor. Zeii îi indică Palatinul.

Legende spun că în ziua întemeierii, el împreună cu tovarășii săi au adus mai întâi un sacrificiu. Au aprins un foc de mărăcini și fiecare a sarit peste flacăra lui, explicația acestui ritual fiind aceea că, pentru ca actul ce se va săvârși să aibă efectul scontat poporul trebuia să fie pur, or anticii credeau că se purifică de orice păcat fizic sau moral sărind peste flacăra sacră.

Această ceremonie preliminară a pregătit întreg poporul pentru marele act al întemeierii orașului. În urma purificării, Romulus a sapat o mică groapă de formă circulară în care a aruncat un bulgăre de pământ pe care l-a adus din orașul Alba Longa, gest repetat ulterior de către toți viitorii cetateni care apropiindu-se de rând de groapă, au aruncat în ea, ca și el, o mână de pământ adus din ținutul de unde vine fiecare.

Acest ritual este demn de remarcat și el ne dezvăluie la acești oameni un gând pe care merită să-l semnalăm. Înainte de a veni pe Palatin, ei locuiau în Alba Longa sau într-unul din orașele învecinate.

Acolo se afla vatra lor sacră, acolo trăiseră și fuseseră înmormântați străbunii lor. Ori, religia le interzicea oamenilor acelor vremuri să-și părăsească pământul unde fusese fixată vatra sacră și unde se odihneau pe veci străbunii săi divini. Trebuia deci, pentru a nu comite nicio împietate, ca fiecare dintre acești oameni să uzeze de o ficțiune și să aducă cu el un bulgăre de pământ, simbol al pământului sacru în care îi erau îngropați străbunii și de care erau legați manii lor.

Omul nu putea să-și schimbe locul de viață decât luându-și cu el pământul și străbunii. Acest ritual trebuia îndeplinit pentru ca el să poată spune arătând noul loc pe care îl adoptase ca acela devenise pământul străbunilor sai, patria sa, căci aici se aflau manii familiei sale.

Groapa unde fiecare aruncase astfel o mână de pământ se numea Mundus, or, acest cuvânt desemna în vechea limbă religioasă locul manilor. Din acest loc după tradiție, sufletele morților ieșeau de trei ori pe an, dornice să vadă din nou, lumina.

“Punând în groapă un bulgăre de pământ din vechea lor patrie, ei credeau că închid aici și sufletele străbunilor lor. Aceste suflete, adunate acum, aveau să primească un cult veșnic și aveau să vegheze asupra urmașilor. În acest loc, Romulus a așezat un altar și a aprins focul. Aici a fost focul sacru al Cetății.” [DE COULANGES, E., (1984), p.193]

În jurul vetrei sacre trebuia să se înalțe ulterior orașul, în același mod în care casa se ridică în jurul vetrei sacre domestice. Romulus marchează incinta printr-o brazda. Conform aceluiași ritual, întemeietorul trebuia să se folosească de un brăzdar de aramă, plugul său fiind tras de un taur alb și o vacă albă. „Romulus, cu capul acoperit de un văl și-n costum sacerdotal, ține el însuși de coarnele plugului și-l conduce cântând rugăciuni. Tovarășii săi merg în urma lui, păstrând o liniște religioasă. Pe măsură ce brăzdarul ridică bulgării de pământ, ei sunt aruncați cu grijă în interiorul incintei, pentru că nicio bucată din acest pământ sacru să nu rămână de partea străinului.

Această incintă trasată de religie este inviolabilă. Niciun străin și niciun cetățean nu are dreptul s-o treacă, să sari peste această mică brazdă reprezentând un act de împietate. Dar pentru ca să poți intra și ieși din oraș, brazda e întreruptă în câteva locuri, unde Romulus a ridicat brăzdarul, aceste intervale numindu-se portae și reprezentând porțile orașului. Pe brazda sacră sau puțin mai în spate se înalță apoi zidurile care sunt sacre de asemenea. Nimeni nu va putea să le atingă, nici măcar pentru a le repara fără încuviințarea preoților. De o parte și de cealaltă a zidului, un spațiu de câțiva pași este destinat religiei. El se numește pomoerium, prin acest loc nefiind îngăduit nici să treacă plugul și nici să se înalțe vreo construcție.” [DE COULANGES, E., (1984), p.195]

Pentru un oraș în antichitate, nimic nu era mai important decât amintirea întemeierii sale. Întemeietorul era omul care îndeplinea actul religios fără de care un oraș nu putea exista. El așeza vatra în care urma să ardă întru veșnicie focul sacru, el era cel care, prin rugăciuni și rituri, îi chema pe zei și îi statornicea pentru totdeauna în noul oraș. [DE COULANGES, E., (1984), p.202]

Tot astfel cum un altar domestic grupa în jurul lui pe membrii unei familii, Cetatea era adunarea celor ce aveau aceeași zei protectori și care săvârșeau actul religios în fața aceluiași altar. [DE COULANGES, E., (1984), p.208]

Așa cum cultul vetrei casnice era secret, doar familia având dreptul să ia parte la el, tot astfel cultul vetrei publice era ținut ascuns de străini.

Nimeni, dacă nu era cetățean al acelei cetăți, nu putea asista la sacrificii. Actul religios era pângărit fie și numai de privirea unui străin, fiecare cetate avându-și zeii ei și numai ai ei. [DE COULANGES, E., (1984), p.209]

În timpul războaielor, religia era cel puțin la fel de puternică pe cât era în timp de pace. Armata aflată în campanie militară era însăși imaginea cetății. Religia o urma pretutindeni.

“Grecii duceau cu ei statuile zeilor lor. Întreaga armată greacă sau romană purta cu ea o vatră sacră în care era întreținut zi și noapte focul sacru. În momentul în care armata romană se pregătea de luptă, consulul cerea să i se aducă un animal pe care îl lovea cu securea. În măruntaiele sale uma să se arate voința zeilor. Un haruspiciu le cercetează și dacă semnele sunt favorabile, consulul face semn că bătălia poate să înceapă. Planurile cele mai iscusite, împrejurările cele mai favorabile nu slujeau la nimic dacă zeii nu îngăduiau lupta. Esența artei militare la romani consta în a nu fi silit niciodată de către inamic să lupți atunci când zeii nu-ți erau prielnici.” [DE COULANGES, E., (1984), p.233]

Statul antic nu se supunea unui sacerdoțiu, ci însăși religiei sale.

Astfel, în timp de pace ca și în timp de război, religia intervenea în toate actele umane. Acest stat și această religie erau atât de contopite, încât era cu neputință nu numai un conflict între ele, ci însuși faptul de a le deosebi era o imposibilitate. [DE COULANGES, E., (1984), p.235]

Sanctualele nu sunt singurele care cer consacrarea unui spațiu.

Construirea unei case implică de asemenea o transfigurare similară a spațiului profan. Locul e întotdeauna indicat de un altceva, fie acesta o hierofanie fulgurantă, fie principiile cosmologice care unesc orientarea și geomancia sau, sub forma cea mai simplă, un semn încărcat de o hierofanie, de cele mai multe ori un animal.

În evul mediu, semnificația magică a hotarului este subliniată de gestul oamenilor de a întări zidurile cetății când izbucneau epidemii. Răul venea din afară, din haos și necesita o întărire a sistemului de apărare.

Zidul, șanțurile, întregul sistem de apărare îndeplinea un rol în primul rând magic. Nu de un vecin mai lacom se temeau locuitorii cetății, ci de pericolele nebănuite care amenințau din haos.

Zidul cetății era un stăvilă în calea extinderii așezării dincolo de limita impusă de centru, dincolo de spațiul sacru. [BICIUȘCĂ, F., (2000), p.38]

Cosmogonia este exemplarul tip al tuturor construcțiilor. Fiecare oraș, fiecare casă care se clădește înseamnă o nouă imitare și, într-un anumit sens, o nouă repetare a creației lumii. Orice oraș, orice locuință se află în centrul universului și prin aceasta construcția ei nu a fost posibilă decât prin abolirea spațiului și timpului profane și instaurarea spațiului și timpului sacre. După cum orașul este întotdeauna o imago mundi, spunea Mircea Eliade în același studiu la care am făcut referire în paginile anterioare, tot astfel casa este un microcosmos.

Pragul desparte cele două spații, vatra este asimilată centrului lumii. Stâlpul central al locuințelor popoarelor primitive este asimilat axului cosmic. Când forma locuinței variază și când casa este înlocuită de iurtă, ca în cazul păstorilor din Asia

Centrală, funcția mitico-religioasă a stâlpului central este asigurată de deschizătura superioară pe unde iese fumul.

Cu prilejul sacrificiilor, se introduce în iurtă un arbore al cărui vârf iese prin această deschizătură. Arborele sacrificial, cu cele șapte ramuri ale lui, simbolizează cele șapte sfere cerești. Astfel, pe de-o parte, casa e omologată cu Universul, iar pe de altă parte e privită ca fiind așezată în centrul lumii, deschizătura amenajată pentru fum găsindu-se în fața stelei polare. Fiecare locuință, prin paradoxul consacării sațiului și prin ritul construcției se vede transformată într-un centru.

Din acest motiv toate casele, ca și toate templele, palatele, cetățile, se găsesc situate într-unul și același punct comun, centrul Universului. Este vorba aici, de un spațiu transcendent, de cu totul altă structură decât spațiul profan, compatibil cu o multiplicitate și chiar de o infinitate de centre. [ELIADE, M., (2008), p.385]

Dacă vrem să definim cetățeanul din timpurile antice prin atributul său cel mai esențial, trebuie să spunem că el este omul care posedă religia cetății. El este cel care cinstește aceeași zei ca și ea. [DE COULANGES, E., (1984), vol.II, p.5]

Prin separarea ce urmare principiul claselor sociale, Platon lasă să se întrevadă o breșă care se regăsește mai târziu în textul lui Baudrillard, unde la fel ca și în Cetatea Ideală, America este segregată social tot după criteriile funcțiilor sociale majore: conducerea, apărarea și subzistența, aceasta din urmă fiind ignorată de ambii autori.

Deși paralelismul pe care intenționăm să îl realizăm aici între “*Republica*”, “*America*” și mai târziu “*Anestetica*” este puțin forțat, nu trebuie să uităm că “cetatea din vremea lui Platon nu era o simplă comunitate urbană, închisă între ziduri de apărare, ci era un ansamblu social și geografic vast, format dintr-o așezare centrală care era sediul religios și politic al cetății – *astu* și un teritoriu – *chora*, toate acestea formând *spațiul civic*.” [MUREȘAN, V., (2006)]

Ceea ce vrem să demonstrăm de fapt prin acest citat, este faptul că această structură a așezării umane s-a perpetuat aproape intactă de-a lungul timpului. Cu toate acestea, când Baudrillard vorbește despre America și, mai ales despre unele dintre orașe ale sale, aduce în lumina prin alăturarea conceptelor de *deșert* și de *autostradă*, faptul că acestea în sine nu au distrus spațiul “ci doar l-au făcut nesfârșit prin distrugerea centrului său – ca orașe care pot fi extinse la infinit.” [BAUDRILLARD, J., (2008)] Astfel, față de spațiul con-sacrat antic, America se reinventează prin multiplicarea zonelor sale regăsite prin conceptele de *freeways*, *skylines* și *speed*.

Descrierea Americii pe care o face Jean Baudrillard și în mod deosebit studiul de caz pe care îl dedică Las Vegasului, lasă să se perceapă aceeași diferență care era între Ierusalim și Turnul Babel. În primul caz, divinitatea a permis apropierea spațiului ca proiecție intramundană a Ierusalimului Cereșc, instaurând spațiul sacru, iar în cel de-al doilea caz s-a opus, fapt ce a condus către dispariția edificiului.

Pentru ca spațiul sacru există dintotdeauna acolo, precede devoalarea prezenței sale în lumea noastră, el *începe* și își are originea temporală relaționată cu descoperirea sa de către cel aleas să o facă. [IOAN, A., (2007)] Astfel, spațiul sacru presupune atât descoperire a sa, cât și consacrare.

Așa cum am afirmat și mai sus, clonarea-multiplicatoare a spațiului, face imposibilă consacrarea și implicit afirmarea sa, pentru că aceasta ar presupune suspendarea și izolarea locului față de spațiul nemărginit și oarecare.

Alte informații suplimentare putem să extragem tot din textele antice și anume din “*Politica*” lui Aristotel, unde avem descris locul pe care urmează să fie amplasată Cetatea drept un spațiu unde se manifestă epifania, prezența zeului acolo fiind tocmai motivul alegerii acestuia.

Localizarea divinității și a templului în acel caz generează locul cu cea mai mare spiritualitate, care este și centrul așezării, aceasta permițând apariția periferiei în jurul său și dezvoltarea locuirii. În alte texte, găsim Centrul ca fiind “înainte de toate, originea, punctul de pornire al tuturor lucrurilor; este punctul principal, fără formă și fără dimensiuni, deci indivizibil și, prin aceasta, singura imagine a Unității primordiale.” [GUÉNON, René, (2008)]

Tot despre instaurarea spațiului sacru este și discursul despre oaza localizată în mijlocul deșertului sau cel despre luminișul amintit de Heidegger prin existența liniei *lichtung-raum* [HEIDEGGER, M., (1982)] prin care, așezarea, așa cum observa și Augustin Ioan în “*Arhipretexte*” are nevoie de un teritoriu al așezării, de *Raum*.

Deja în acest punct al textului nostru putem să afirmăm, pe baza celor spuse mai sus, că la Baudrillard, în lipsa sacralității și a divinului, întemeierea Las-Vegasul în deșert [idee a deșertului prezentată într-un mod absolut diferit față de pustia Sfântului Augustin] este complet golită de sens și de semnificație, de altfel întreaga text al “*Americii*” accentuând aceasta idee.

În aceeași accepțiune post-modernă, Neil Leach prezintă lumea ca fiind un spațiu al imaginii “în care obiectele sunt golate de înțelesurile lor inițiale.” [LEACH, N. (1999)]

Așa cum urmează să arătăm în continuare, odată cu pierderea sensului, se pierde și noțiunea de real, apărând în cotidianitate spații care ne conduc către imaginar, deși acestea sunt amplasate în lumea contemporană exterioară.

Pentru că prin imagine lumea este estetizată, putem înțelege că arta dispare tocmai prin abandonarea regulilor fundamentale ale acesteia. Din acest motiv, nesemnificativul, marginalul și obscenul pot căpăta încărcătură culturală și se estetizează. Artă înglobează înțeles, dar nu ca o proprietate a formei artistice, ci prin prisma contextului în care apare, a întrebunțărilor și a asocierilor sale. [BAUDRILLARD, J., (2008)]

Decontextualizarea operei, conduce spre desemantizarea sa, la fel cum procedeul invers, de recontextualizare, îi aduce un nou înțeles complet diferit de cel inițial. Această metodă aplicată operei de artă apare cu predilecție în sfera politicului în momentele depășirii unei anumite perioade istorice.

În arhitectură, imaginea este folosită asemeni unui clișeu și poate constitui un zid în calea imaginației. Leach face referire la estetizarea arhitecturii și dă exemplul *brutalismului*, numind acest curent *arhitectură fără retorică*, dar care prezentată într-un limbaj retoric, îmbracă o perspectivă estetică.

Estetizarea, este văzută ca o cale de distorsionare a realității, *a estetiza* un obiect însemnând a-i îndepărta asocierile neplăcute. Astfel, privitorul este tentat să asocieze galeria de artă cu necesitatea existenței în interiorul ei a obiectelor de artă.

Ca o consecință, ce este sumbru și aspru, devine estetizat în ochii consumatorilor. Estetizarea lumii moderne pleacă de la premisa că *adevărul* este o funcție a intelectului și că *realitatea* este o simplă aparență. De aici rezultă că estetica poate influența domeniul social și pe cel politic, iar preocupările etice pot fi înlocuite cu cele estetice. Războiul este prezentat lumii ca o estetică a violenței, fiind în același timp o consecință a politicii estetizate.

Prin mass-media s-a produs forma generală de estetizare, astfel încât ororile războiului sunt prezentate alături de imagini ale vieții cotidiene și spoturi publicitare.

Ecoul politicii dictatoriale se regăsește în arhitectura estetizată, iar discursul arhitectural face ca distrugerea să fie văzută într-un mod estetic. În urma războiului arhitectura acționează ca o *injecție*, *cicatrice* sau *crustă* – forme care acceptă starea de distrugere a clădirilor și o încorporează în estetica lor. Reprezintă “sărbătoarea estetică a distrugerii”.(II)

“Lumea a fost estetizată și apoi inestetizată și golită de orice înțeles” este de părere Leach. Astfel, excesul de informație estetizată se vede cu preponderență în comportamentul locuitorilor marilor orașe, de unde și apariția în acele locuri a conceptului de “înfățișare blazată”. [LEACH, N. (1999)] Atitudinea blazată este un fenomen de adaptare la mediul ostil metropolitan.

Atitudinea este un răspuns al înfățișării, este metoda de supraviețuire la condițiile mediului.

Metropola are un caracter intoxicant care în același timp încinge și alimentează imaginația. Viața în metropolă este asemenea unui vis narcotic și caracterul modernității reiese din viteza de schimbare.

Ca reacție a presiunii orașului, apare un tip de individ care încearcă să iasă în afara sistemului și care prin acțiunile sale, deși este captiv în exterior, opune rezistență lumii moderne.

Mintea este *anesteziată* de șocurile continue ale existenței contemporane și tehnologia condiționează comportamentul omenesc. Adaptarea omului la mediul agresiv se face urmând principiul mimetismului. Se poate vorbi despre un paralelism între lumea modernă, așa cum o descrie Leach, și activitatea de producție pe bandă rulantă, în care fiecare lucrător își aduce raportul repetitiv și impersonal asupra produsului.

În societatea modernă, asaltată de informații, protecția împotriva stimulilor este cel puțin la fel de importantă ca și capacitatea de receptare a acestora. Rolul opririi stimulilor este îndeplinit de conștiința individului. Estetica este acum prezentată, nu ca o percepție senzorială, ci ca “*o fericită scufundare într-o apatie intoxicantă*” ce servește la protejarea individului față de lumea din afară. Estetica depinde de angajarea activă a privitorului și de creșterea deliberată a conștiinței estetice. Estetizarea lumii induce o formă de amorteală, implicit “*lumea fiind estetizată și anesteziată*”.

Publicitatea este un alt domeniu, pe lângă cel politic, în care se manifestă intoxicarea prin estetica. În publicitate este exploatată legătura dintre imaginea prezentată spre vânzare și partea subconștientului, care se regăsește într-o imagine virtuală îndusă de consum. Miza reclamei constă tocmai în realizarea contrastului

dintre *real* și *imaginar*. Din momentul în care imaginea a înlocuit realitatea, cultura a devenit una a simulării și societatea un spectacol.

Acesta este motivul pentru care Leach îl citează pe Debord (III) când spune că “oamenii se înstrăinează de ei înșiși”, pierzând “orice simț al trăirii ontologice autentice”.

Individul devine spectator al propriei vieți, rolul panoului de reclamă nefiind acela de a vinde un produs, ci un stil de viață. În același timp viața, ca spectacol, poate să fie combătută prin arhitectura orașului – *arhitectura eveniment* – un loc al experienței trăite.

În contrast cu cele spuse până acum, există voci care văd lumea imaginii transformate în marfă, ca pe o sursă de inspirație pentru arhitectură – un punct de vedere excentric asupra arhitecturii. Prin desemantizarea obiectului, acesta devine vulnerabil și pasibil de a fi folosit în vânzarea imaginii sale, a bunului-de-larg-consum. Analog, elementelor arhitecturii, scoase din contextul original, le este negată însăși funcția care le-a dat sens, pentru ca apoi să fie *re-contextualizate* și *re-semantizate*, ca decorații sau elemente de stil. Astfel, estetica radicală promovează politici reacționare prin radicalism.

Citând-ul pe Baudrillard, Leach arată că seducția este aceea care extrage înțelesul discursului și-i diminuează din adevăr. Seducția exteriorizează o lume a superficialului.

În acest caz, discursul purtător de înțeles este la bază neseducător, fapt ce determină prăbușirea sa în fața seducției. Dacă *a seduce* înseamnă *a lua deoparte*, atunci *a produce* și implicit *producția* înseamnă *a face vizibil* și *a face să apară*. Producția este realitatea lumii contemporane, în care seducția și-a pierdut farmecul și pasiunea.

Seducția este descrisă în “*Anestetica*” drept o *re-producere nesfârșită* a unei “forme fără conținut” pentru ca apoi locul seducției să fie luat de fascinația absolută - fascinația dispariției însăși a formelor estetice și critice ale vieții în iradierea neutralității fără obiect.

Din acest motiv, arhitectura care dorește să seducă, dar care pretinde că înglobează în ea simțul conceptual, este compromisă. Poate că nu ar mai trebui puse în antiteză conceptele de *seducție* și *producție*, ci poate ele trebuie asociate în *producția de imagini seducătoare*. Este seducția din epoca producției, seducția în forma sa cea mai degradată – un proiect în epoca mecanizării. [LEACH, N. (1999)]

La sfârșitul acestui raționament, într-un mod puțin abrupt și acceptând în același timp că nu am atins decât o mică parte a problematicii semnificației Centrului în studiul nostru, dar totodată împăcați cu gândul că am deschis calea pentru realizarea unei cercetări ulterioare, putem concluziona că prin deviațiile sensului locului, a imaginii și nu în ultimul rând a așezării, aceasta din urmă poate degenera în heterotopie, “amplasarea substituindu-se întinderii, care ea însăși se substituie localizării”. [FOUCAULT, M., (1994)]

Referințe:

(I) Fiecare persoană din cadrul Cetății trebuind să practice o singură îndeletnicire [meserie] în conformitate cu firea sa - agricultor, țesător, cizmar.

(II) Neil Leach citeaza în lucrarea “*Anestetica*” din textul lui Lebbeus Woods, intitulat “*Război și arhitectură*” apărut la Editura de arhitectura Princeton, în anul 1993.

(III) Neil Leach citează în lucrarea sa din textul lui Guy Debord - “*Societatea spectacolului*” apărut la editura Black and Red din Detroit, în anul 1983.

Bibliografie:

- [1]. BAUDRILLARD, J., (2008) *America*, capitolul IV – *Utopia realizată*, Editura Paralela 45, Pitești.
- [2]. BAUDRILLARD, J., (2008), *Simulare și Simulacre*, Editura Ideia Design&Print, Cluj.
- [3]. BICIUȘCĂ, F., (2000) *Centrul lumii locuite*, Editura Paideia, București.
- [4]. CHEVALIER, J., GHEERBRANT, A., (1969) *Dicționar de SIMBOLURI*, volumul 1, A-D, Editura Artemis, București.
- [5]. DE COULANGES, E., (1984) *Cetatea antică. Studiu asupra cultului, dreptului și instituțiilor Greciei și Romei*, vol.II, trad. IZVERNA, Mioara, Editura Meridiane, București.
- [6]. ELIADE, M., (2008) *Tratat de istorie a religiilor*, Editura Humanitas, București.
- [7]. FOUCAULT, M., (1994) *Altfel de spații*, trad. GHIU B., Editura Gallimard, Paris.
- [8]. GUÉNON, René, (2008) *Simboluri ale Științei Sacre*, trad. TOILCEA, M., Editura Humanitas, București.
- [9]. HEIDEGGER, M., (1982) *Originea operei de artă*, Editura Univers, București.
- [10]. IOAN, A., (2007) *Arhipretexte*, Editura Dacia, Cluj-Napoca.
- [11]. LEACH, N. (1999) *Anestetica-Arhitectura ca anestezie*, Editura Paideia, București.
- [12]. MUREȘAN, V., (2006) *Comentariu la Republica lui Platon*, Editura Paideia, București.
- [13]. PLATON, *Republica, Cartea a IV-a*, trad. Dumitru VANGHELIS, D., Editura Antet XX Press.

PROLIFERAREA NUCLEARĂ IRANIANĂ – ATENTAT LA SECURITATEA MONDIALĂ

Ciprian IGNAT *

In a period marked by efforts to achieve a political-military cancellations between nuclear powers can not be neglected issues and categories of analysis theories of international relations, particularly those related to the use of military force and the extent to which they are most appropriate and clear.

Iran is a country where religious and political power converge in a way that seems to annihilate every trace of democracy so we should approach the Iran issue with great care .

Oficiali din administrația Obama au anunțat la începutul lunii octombrie 2009 că sunt pregătiți să ia măsuri rapide și substanțiale împotriva Iranului, dacă acesta nu va ține cont de eforturile diplomatice internaționale curente de prevenire a transformării sale în putere militară nucleară.

Responsabilii din administrația federală au fost audiați într-o comisie a Senatului american. Ei au subliniat că sancțiunile împotriva Teheranului pot fi cu adevărat eficiente dacă vor fi impuse de o coaliție internațională. Subsecretarul Trezoreriei Stuart Levy a declarat grupului de experți parlamentari: „Cu cât suntem mai puțin uniți în aplicarea presiunilor, cu atât crește riscul ca măsurile noastre să nu aibă impactul dorit”.

Unii membri ai Congresului cer SUA să pună în aplicare sancțiuni unilaterale în contextul apariției de noi dovezi privind faptul că Iranul își camuflează eforturile de dezvoltare a armelor nucleare.

În rezoluția 1696, adoptată la 31 iulie 2006, Consiliul de Securitate cerea ca Iranul „să-și sisteze activitatea legată de îmbogățire și pregătire, inclusiv cercetarile în domeniu”. Astfel, cantitatea de uraniu slab îmbogățit deja produsă în Iran în ultimii ani, este în sine o încălcare a rezoluției 1696.

La 1 octombrie 2009, la Geneva, Iranul și grupul 5+1 (Germania, China, Rusia, Franta, SUA și Marea Britanie) au încheiat un „acord de principiu”, prin care pe de o parte Teheranul s-a angajat să permită, în următoarele săptămâni, accesul în instalația sa de îmbogățire a uraniului de la Qom, a cărei existență a fost făcută cunoscută abia la sfârșitul lunii septembrie, iar pe de altă parte regimul islamic a ținut ca uraniul slab îmbogățit în Iran să fie exportat în alte țări pentru a fi îmbogățit și readus în țară pentru laboratoarele de cercetare nucleară.

Înseși cuvintele „acord de principiu” sunt unele dintre cele mai nesigure din lexicul diplomatic, a avertizat fostul ambasador al SUA la Organizația Națiunilor Unite (ONU), John Bolton. Oficialul de rang înalt Said Jalili a reiterat în fața reprezentanților marilor puteri că Teheranul nu va renunța niciodată la „drepturile sale absolute” în cadrul programului său nuclear, a aratat agenția iraniană ISNA.

* Locotenent, U.M. 01175 Iași, doctorand în Științe Politice la Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași

1. Alegerile din 12 iunie 2009

Alegerea președintelui Iranului în 2009 a fost precedată de numeroase sondaje de opinie efectuate de organizații iraniene, precum și unul al organizației americane Terror Free Tomorrow. Sondajul Terror Free Tomorrow, efectuat între 11 și 20 mai 2009 au prezis o prezență mare la urne și au prezentat rapoarte similare cu rezultatele oficiale, un sfert dintre cei întrebați fiind încă nehotărâți. Sondaje iraniene au prezentat o gamă largă de rezultate diverse. O opinie exprimată în *New York Times* afirmă că aceasta se datorează marilor fluctuații în rândul alegătorilor în timpul campaniei.

Alegerile prezidențiale au avut loc la 12 iunie 2009. Spre deosebire de alegerile din 2005 prezența la urne a fost mare. Rezultatele oficiale au fost respinse de toți cei trei candidați ai opoziției, care au susținut că voturile au fost manipulate și alegerile falsificate. Ultimele alegeri prezidențiale fuseseră și ele controversate, dar de această dată controversa a escaladat. Candidații Mohsen Rezaee și Mousavi au depus plângeri oficiale. Mousavi a anunțat că „nu va renunța în fața manipulării” fără a depune o plângere la Consiliul Gardienilor la 14 iunie.

Conducătorul suprem al Iranului, Ayatollahul Ali Khamenei, a declarat prezența la urne și coincidența cu sărbătorile religioase ca fiind „semn divin”, și a cerut națiunii să fie unită, ulterior cerând investigarea acuzațiilor de fraudă. Referitor la scrisoarea de apel a lui Mousavi privind neregulile, Khamenei a spus că „Consiliul Gardienilor a fost însărcinat să efectueze cu atenție investigații în ce privește această scrisoare”, pentru a căuta probe în sprijinul acuzațiilor de fraudă electorală. Mousavi nu este optimist în ce privește apelul său, declarând că mulți dintre membrii consiliului „nu au fost imparțiali în timpul alegerilor”.

Ahmadinejad a declarat că alegerile au fost „complet libere” și că rezultatul a fost „o mare victorie” pentru Iran, considerând protestele ca fiind doar „pasiuni după un meci de fotbal”.

Conform analizei științifice a profesorului Walter R. Mebane, Jr., de la Departamentul de Statistică al Universității Michigan, analiză ce a considerat datele de la prima etapă a alegerilor prezidențiale din 2005, s-a relevat că rezultatele „dau suport moderat unui diagnostic că alegerile din 2009 au fost afectate de fraude semnificative”. Această idee este susținută și de organizația neguvernamentală britanică Chatham House din mai multe motive:

- Peste 100% : În două provincii conservatoare, Mazandaran și Yazd, s-a înregistrat o prezență la urne *mai mare de 100%*.

- Schimbarea rezultatului: La nivel provincial, nu există corelație între creșterea prezenței la urne și creșterea numărului de voturi pentru Ahmadinejad. Aceasta duce la contestarea ideii că victoria s-a datorat participării masive a unei majorități conservatoare tăcute.

- Voturile reformiștilor: Într-o treime din provincii, rezultatele oficiale ar fi însemnat că Ahmadinejad ar fi câștigat nu doar toate voturile foștilor conservatori, tuturor centriștilor și tuturor noilor alegători, dar *și până la 44% dintre voturile reformiștilor*, în ciuda unui deceniu de conflicte între cele două grupări.

- Voturile din mediul rural: În 2005, ca și în 2001 și în 1997, candidații conservatori, și Ahmadinejad în particular, erau deosebit de nepopulari în mediul

rural. Victoria lui Ahmadinejad în numeroase provincii rurale în 2009 vine împotriva acestor tendințe.

Sâmbătă, 13 iunie, după ce rezultatele alegerilor au anunțat victoria lui Ahmadinejad, susținătorii lui Mousavi au ieșit pe străzi să protesteze. A doua zi, protestele au crescut în intensitate, ca și în violență. În noaptea de 14 iunie, gruparea paramilitară pro-Ahmadinejad Basij a pătruns în Universitatea din Teheran, rănind numeroase persoane. La 15 iunie, Mousavi a avut prima apariție la televiziune după alegeri, vorbind în fața a aproape un milion de oameni.

La 16 iunie, protestele au continuat, iar Consiliul Gardienilor a anunțat o renumărare parțială a voturilor; totuși, votul nu a fost anulat. Miercuri, 17 iunie, a avut loc un alt protest major; unii membri ai echipei naționale de fotbal a Iranului a purtat banderole verzi la mână ca semn de suport față de Mousavi în timpul meciului disputat împotriva Coreei de Sud. Joi, 18 iunie, peste 100.000 de protestatari au ținut o demonstrație tăcută cu lumânări în Teheran după ce Mousavi a cerut o zi de doliu pentru cei uciși în timpul protestelor. Consiliul Gardienilor i-a invitat pe cei trei contestatari pentru a le discuta cererile.

Vineri, 19 iunie, Conducătorul Suprem Ayatollahul Ali Khomeini a vorbit în timpul serviciului religios, spunând că alegerile au fost legitime și că protestele nu vor mai fi tolerate. Protestele au avut o scară mai restrânsă. A doua zi, pe 20 iunie, și mai puțini protestatari au ieșit pe străzi. La protestele care au avut loc, și la care au participat câteva zeci de mii de oameni, au avut loc numeroase violențe, din cauza cărora numeroși posibili protestatari au rămas acasă duminică, 21 iunie. La 22 iunie, poliția a împrăștiat demonstrații din Teheran cu gaze lacrimogene și focuri trase în aer.

Protestele au primit mai multe titluri, cum ar fi cel de *Revoluția Verde*, din cauza culorii folosite în campania electorală de Mousavi, sau Deșteptarea Persană. Ca răspuns la proteste, s-au reunit și alte grupuri în Teheran pentru a susține victoria lui Mahmud Ahmadinejad.

Unii analiști au denumit rezultatele controversate ale alegerilor o lovitură de stat. Toți cei trei candidați ai opoziției au susținut că voturile au fost manipulate și alegerile falsificate, iar candidații Mohsen Rezaee și Mousavi au făcut plângeri oficiale. Mousavi a anunțat că „nu va renunța în fața acestei manipulări” fără să facă un apel oficial împotriva rezultatului în fața Consiliului Gardienilor la 14 iunie.

Conducătorul suprem Ayatollahul Ali Khamenei a declarat că prezența fără precedent la urne și coincidența cu sărbătorile religioase este un „semn divin” și a cerut națiunii să fie unită, dar ulterior a cerut o investigație a acuzațiilor de fraudă electorală și de nereguli. Mousavi nu este optimist în ce privește apelul său, afirmând că mulți dintre membrii grupului „nu erau imparțiali în timpul alegerilor”. Ahmadinejad a spus că alegerile au fost „complet libere” și că rezultatul este „o mare victorie” pentru Iran, considerând protestele doar „pasiuni de după un meci de fotbal”.

Poliția și grupările paramilitare denumite Basij au reprimat violent protestele, trăgând în mulțime și folosind bastoane de cauciuc, gaz lacrimogen și alte arme. Guvernul iranian a confirmat moartea a douăzeci de oameni în timpul protestelor.

Autoritățile iraniene au închis universitățile din Teheran, au blocat site-uri web, comunicațiile prin telefonie mobilă și mesajele text, și au interzis mitingurile.

2. Centralele nucleare

Statele Unite ale Americii și alte puteri occidentale sunt preocupate de eforturile presupuse ale Teheranului de a obține arme nucleare, în situația în care Iranul nu cooperează complet cu Agenția Internațională pentru Energie Atomică (AIEA) și desfășoară deschis activități de îmbogățire a uraniului, parte esențială a producerii de armament atomic. Iranul neagă totuși că ar avea asemenea obiective și susține că are nevoi sporite de energie electrică, deși deține a doua rezervă de petrol a lumii, o sursă energetică majoră.

Iranul plătește Rusiei peste 1 miliard de dolari (630 de milioane de euro) pentru construirea reactorului cu apă usoară la Bouchehr. Inginerii au desfășurat în luna iunie 2009 un test de funcționare a centralei, finalizând o etapă importantă în pornirea acesteia.

Deși în iunie manifestările împotriva fraudării alegerilor prezidențiale erau în desfășurare, surse interne din grupul public rus Rosatom, citată de RIA Novosti declara că se continuă lucrările la centrala nucleară de la Bouchehr iar lansarea obiectivului ar putea avea loc înainte de sfârșitul anului 2009. În 15 iunie, grupul rusesc Atomstroyexport - societate care supervizează șantierul primei centrale nucleare iraniene - a anunțat că lucrările de lansare și de punere la punct se apropie de sfârșit și că imitatori de cartușe de combustibil nuclear au fost încărcăți în reactor, etapa-cheie în pregătirea site-ului pentru lansarea sa.

Surse diplomatice din Viena afirmă în luna august 2009 că Iranul a permis inspectorilor ONU să viziteze un reactor nuclear după ce le-a interzis accesul în ultimul an. Diplomații au spus că Teheranul a permis experților de la Agenția de Energie Atomică să viziteze reactorul Arak săptămâna trecută. Reactorul Arak este aproape gata și este destinat să producă plutoniu.

Washingtonul a dat timp Iranului până la deschiderea Adunării Generale ONU din septembrie pentru a primi oferta din partea a șase națiuni vestice de discutare a avantajelor comerciale oferite în cazul în care își îngheață programul de îmbogățire a uraniului.

Pe 22 august 2009, Iranul anunța că a construit un sistem de centrifugare de ultimă generație utilizat la îmbogățirea uraniului, care în prezent se află în fază de testare, a declarat marți șeful Organizației pentru energie atomică iraniană (OIEA) Ali Akbar Salehi. Salehi nu a indicat dacă acest sistem va fi folosit la centrala nucleară de la Natanz. În cadrul programului nuclear iranian, sistemele de centrifugare servesc la îmbogățirea uraniului, ce poate fi utilizat drept combustibil nuclear, dar și la fabricarea bombei atomice.

La 28 august, Agenția Internațională pentru Energie Atomică (AIEA) a anunțat că Iranul, deși a redus numărul centrifugelor vechi de tip P-1, încetinind ușor producția de uraniu îmbogățit, de la ultimul raport, numărul acestora a sporit cu aproximativ 1.000, ajungând să dispună de 8.308 asemenea sisteme. Acest fapt i-ar permite Republicii Islamice Iran să reia într-un ritm puternic accelerat îmbogățirea uraniului, oricând dorește, depășind problemele tehnice.

Urmează o nouă dezvăluire care pune pe jar comunitatea internațională: Iranul dezvăluie existența unei a doua uzine de îmbogățire a uraniului, prin intermediul unei scrisori trimisă pe 21 septembrie directorului Agenției Internaționale pentru Energie Atomică, Mohamed ElBaradei. Iranul se afla la acest moment, sub trei seturi de sancțiuni ale Consiliului de Securitate al ONU, pentru că a refuzat să înghețe procesul de îmbogățire a uraniului.

SUA, Franța și Marea Britanie au acuzat pe 25 septembrie, la Pittsburgh (SUA), Iranul că a ascuns timp de mai mulți ani, acest al doilea complex de îmbogățire a uraniului și au cerut Teheranului să permită accesul inspectorilor AIEA la centrul suspect, care se află în apropiere de orașul religios Qom, la sud de capitala iraniană.

3. Adunarea Generală a ONU din 23-25 septembrie 2009

Cea de-a 64 sesiune a Adunării generale a ONU și-a încheiat marți lucrările la sediul din New York al organizației, după o săptămână de dezbateri.

Organismul, în care sunt reprezentate 192 de națiuni, a prilejuit discursuri ale reprezentanților fiecărui stat membru, în total adresându-se Adunării generale a ONU nu mai puțin de 140 de șefi de stat și de guvern.

Politica dusă de liderul de la Teheran s-a manifestat și în acest cadru destul de rigid, în pofida presiunilor internaționale, tot mai pronunțate în ultimul timp. Poziția Iranului a fost condamnată cu fermitate de exponenții marilor puteri occidentale. Atât președintele Franței, Nicolas Sarkozy, cât și primul ministru britanic Gordon Brown și președintele Statelor Unite, Barak Obama, au fost extrem de tranșanți în privința poziției Iranului și a modului în care acest stat tratează problema proliferării nucleare.

Totodată în semn de protest delegațiile americane și franceze au părăsit sala în timpul discursului președintelui iranian Mahmoud Ahmadinejad. Discursul lui Mahmoud Ahmadinejad, a făcut ca și alte delegații să părăsească încăperea. "Este regretabil faptul că Ahmadinejad a ales din nou să expună o retorică ce îndeamnă la ură, insultătoare și antisemită", a declarat Mark Kornblau, purtătorul de cuvânt al delegației SUA.

Mahmoud Ahmadinejad s-a lansat într-un discurs dur împotriva stării actuale în care se găsește întreaga lume. Principala țintă a atacurilor președintelui iranian: Statele Unite și Israelul. "Este inacceptabil ca o minoritate să domine în continuare politica, economia și cultura în lume prin rețelele sale sofisticate, să instaureze o nouă formă de sclavie și să dăuneze reputației altor state, inclusiv a națiunilor europene și a Statelor Unite, pentru a-și atinge scopurile rasiste", a declarat Ahmadinejad.

Delegații din Argentina, Australia, Marea Britanie, Costa Rica, Danemarca, Franța, Germania, Ungaria, Italia, Noua Zeelandă și Statele Unite ale Americii au părăsit sala când Ahmadinejad a început atacul împotriva Israelului. Israelul solicitase deja un boicot al discursului, iar reprezentanții Canadei au spus că iau în seama acest boicot. În timpul discursului, Ahmadinejad a făcut referire la Israel, însă fără a menționa numele țării, referindu-se doar la "Regimul sionist". Un diplomat francez a declarat că acest discurs a fost inacceptabil.

4. Terța țară – o posibilă variantă

Iranul a propus marilor puteri ca o terță parte să îmbogățească uraniul la nivelul cerut pentru alimentarea reactorului său nuclear de cercetări de la Teheran în locul statului iranian, a anunțat în 30 septembrie 2009 președintele Mahmoud Ahmadinejad.

Ahmadinejad s-a exprimat în ajunul negocierilor de la Geneva între Teheran și cele șase puteri (China, Franța, Marea Britanie, Rusia, Statele Unite și Germania) asupra programului său nuclear controversat. "Unul dintre subiectele pe ordinea de zi a acestor negocieri este de a ști cum putem noi să obținem combustibil pentru reactorul nostru de la Teheran", a declarat Ahmadinejad. "Așa cum am mai spus la New York, noi avem nevoie de uraniu îmbogățit la 19,75 la sută. Noi am spus și propunem să îl cumpărăm de la cineva care este pregătit să îl vândă pentru noi. Suntem gata să furnizăm uraniu îmbogățit la 3,5 la sută și ei pot să îl îmbogățească mai mult și să ni-l furnizeze la 19,75 la sută".

Iranul posedă la Teheran un mic reactor de cercetare de 5 megawați care i-a fost furnizat de Statele Unite înaintea Revoluției Islamice. În timpul unui dîneu privat la New York, președintele iranian Mahmoud Ahmadinejad, care s-a exprimat în fața unor experți materie de neproliferare, a explicat că țara sa caută să obțină uraniu îmbogățit la 20 la sută pentru un reactor de cercetări medicale.

Iranul a informat în urmă cu mai multe luni Agenția Internațională pentru Energie Atomică (AIEA) despre dorința sa de a cumpăra acest uraniu îmbogățit la nivelul de 20 la sută, dar nu a primit nici un răspuns, au indicat surse apropiate dosarului. Ahmadinejad a lăsat să se înțeleagă că Iranul ar putea fi pus să fabrice acest combustibil el însuși dacă nici o țară nu va accepta să îi vândă.

Programul actual al Iranului permite îmbogățirea uraniului la 5 la sută. Este nevoie de combustibil compus din 90 la sută uraniu 235 (fisibil) pentru fabricarea unei bombe atomice.

Dosarul nuclear iranian trece printr-o nouă perioadă de încordare după anunțul Teheranului asupra construcției unui al doilea obiectiv de îmbogățire a uraniului, în apropiere de Qom. Iranul a dat asigurări că el a informat AIEA și a răspuns la critici occidentale afirmând că acest nou obiectiv ar urma să fie plasat sub supervizarea AIEA.

Rusia, pe de altă parte, afirmă că este gata să îmbogățească uraniu pentru un reactor nuclear iranian de cercetare pentru a se evita ca Iranul să facă el însuși acest lucru. "Rusia este favorabilă acestei idei. Dacă AIEA ni se adresează, suntem gata să primim acest uraniu și să-l îmbogățim", a semnalat o sursă apropiată negocierilor privind dosarul nuclear iranian, potrivit Interfax.

Ministrul francez al afacerilor externe, Bernard Kouchner, a declarat la 1 octombrie, la Moscova că Franța a dat un răspuns "mai degrabă pozitiv" acestei propuneri. Franța este favorabilă ideii ca terțe țări să îmbogățească uraniu pentru un reactor nuclear de la Teheran pentru a evita ca Iranul să facă acest lucru, ministrul de externe francez Bernard Kouchner.

5. Planul B al lui Obama

Pentagonul a accelerat producția și intrarea în uz a bombei sale convenționale cea mai distructivă. Este vorba de o bombă de 15 tone proiectată special pentru distrugerea buncărelor și instalațiilor subterane. În ceea ce a fost botezat cu o ironie descurajantă drept "plan B" pentru a face față ambițiilor nucleare ale Iranului, Pentagonul a decis să accelereze intrarea în producție a celei mai mari bombe disponibile din arsenalul său convențional. Un mecanism explozibil proiectat special pentru a anihila instalațiile subterane.

Noua și uriașa bombă teleghidată cu ajutorul sateliților este cunoscută în jargonul militar sub acronimul MOP (massive ordinance penetrator) și va fi dotată cu 2.400 kilograme de explozibili sofisticati. Și cu estimări care arată o putere de distragere de zece ori mai mare decât cea a modelului BLU-109 pe care aspiră să-l înlocuiască. Altfel spus, cea mai mare bombă din sfera arsenalului său nuclear.

Departamentul Apărării, între sutele de cheltuieli tradiționale, a alocat un buget de 52 de milioane de dolari pentru a dispune de acest copleșitor mijloc militar la bordul bombardierelor B-2, având tehnologie invizibilă pentru radare. Conform calendarului avut în vedere de Washington, bomba a cărei dezvoltare a început în Administrația Bush ar putea face parte din opțiunile forțelor aeriene ale SUA începând cu vara anului viitor.

Responsabilii Pentagonului au recunoscut că noua bombă este gândită pentru a elimina instalațiile fortificate și subterane, precum cele utilizate de Iran pentru dezvoltarea îngrijorătorului său program nuclear. Insistând totuși că nimeni nu trebuie să îl considere o aluzie la vreun atac, în pofida caracterului urgent acordat programului. După cum a subliniat Geoff Morrell, purtătorul oficial de cuvânt al Pentagonului, este vorba "de o opțiune militară pe care o credem necesară pentru arsenalul nostru ținând cont de lumea în care trăim".

Administrația Obama, fără a elimina posibilele opțiuni militare, a insistat că preferă calea diplomatică în ce privește provocarea nucleară a Iranului. Cu opțiunea imediată de a înăspri soluțiile în cadrul ONU, în caz de eșec al actualelor eforturi de negociere cu teocrația din Teheran. Și în trecut conducerea militară americană și-a exprimat reținerea față de utilizarea forței ca mod de a contracara riscul proliferării nucleare ridicat de Iran. În frunte cu însuși ministrul apărării, Robert Gates, care a recunoscut recent că un atac asupra infrastructurii nucleare dezvoltate de Teheran nu va folosi decât la câștigarea de puțin timp.

Cu toate acestea, tensiunile cu Iranul au luat amploare, după ce au aparut informații privind proiectul construirii unei a doua centrale subterane de îmbogățire a uraniului, în apropiere de orașul sfânt Qom. Aceasta tactică de a îngropa instalațiile critice este atribuită și Coreii de Nord care a fost deja capabilă să-și producă propriul arsenal neconvențional.

Noua bombă a Pentagonului, fabricată de compania Boeing, este proiectată pentru a sfredeli, înainte de a exploda, circa 60 de metri sub pamânt pentru a ajunge până la țintele protejate de betonul armat. Dispozitivul măsoară 6,2 metri lungime și are un diametru de 80 de centimetri, precum și posibilitatea de a fi lansată atât de la bordul unui B-2 cât și a unui B-52.

În vara anului 2006, Pentagonul a realizat un test în deșertul Nevada cu o încărcătură explozivă fără precedent, de 700 tone de emulsie de nitrat de amoniu și gazolină pentru a studia cea mai bună formă de a ataca țintele subterane. Cu mențiunea frustrantă că este mult mai ușor să construiești buncăre la tot mai mare adâncime, decât să produci bombe eficiente pentru distrugerea lor.

Concluzii

Decizia Iranului de a folosi arme nucleare a fost luată cu cel puțin două decenii în urmă. În ciuda intențiilor de pace declarate, nimeni, aflat în deplinătatea facultăților mentale, nu s-ar opune opiniei că Iranul își lărgeste prin toate mijloacele posibile, spațiul de manevrare, cu sau fără arme nucleare.

Teheran-ul nu este deloc afectat de suspiciunile străine; mai degrabă, interesul său strategic este de a le încuraja, doar ca să obțină efectul intimidării nucleare înainte de a deține un dispozitiv nuclear. Politica Iranului a creat o intimidare virtuală, iar politicile sale de peste hotare, din punctul de vedere al mullah-ilor, se ridică la "iresponsabilitate constructivă". Iranul vrea ca noi să ne petrecem timpul ghicindu-i următorul pas.

Nu există nici o explicație pasnică plauzibilă pentru programul Iranului de îmbogățire a uraniului: combustibilul pentru primul său reactor nuclear de la Bushehr va fi furnizat de Rusia, cu condiția ca acel combustibil folosit, plin de plutoniu care poate fi utilizat pentru arme, să fie înapoiat Rusiei. Planurile pentru construirea unui alt reactor nu se întrevăd încă. Așa că uraniul care nu era pentru bombe, pe care Iranul l-a produs până acum, nu are nici un alt scop în afară de opțiunea unei "izbucniri" nucleare: să elimine inspectorii, să treacă uraniul de mai multe ori prin centrifuga, să lucreze la proiectile și la alte mijloace de lansare, și să se finalizeze cu producerea unor bombe. În concepția conducătorilor iranieni, această postură îmbunătățește perspectiva militară strategică a Iranului.

Bibliografie:

- [1]. FRUNZETI, Teodor, *Soluționarea crizelor internaționale*, Institutul European, Iași, 2006.
- [2]. FRUNZETI, Teodor, *Globalizarea securității*, Editura militară, București, 2006.
- [3]. PAPP, Daniel S., *Contemporary International Relations*, New York, Macmillan Publishing Company, 1991.
- [4]. KEGLEY, Charles W. Jr., Wittkopf, Eugene R., *World Politics, Trend and Transformation*, St. Martin's Press, 1997.
- [5]. LĂZESCU, Alexandru, *Mizele din Orientul Mijlociu*, Ziarul de Iași, 17/07/2006
- [6]. COMAN, George, *SUA exclud temporar atacarea Iranului*, Ziua, 05.02. 2005
- [7]. <http://www.iranembassy.ro>
- [8]. <http://www.jpost.com>
- [9]. <http://www.dw-world.de>
- [10]. <http://www.mediafax.ro>
- [11]. <http://www.ft.com>

COREEA DE NORD – FACTOR DE INSTABILITATE PE SCENA INTERNAȚIONALĂ

Ciprian IGNAT *

International crises have increasingly complex valences, they are the result of fusion between different fields of manifestation. Therefore it is necessary a careful study of the issues that led to the outbreak of the crisis, because only a carefully watch of their release mechanism, can produce the optimum solution.

After the Korean War, Pyongyang has taken necessarily to equip itself with nuclear weapons, feeling threatened by Washington missiles stationed in South Korea or Japan. The process continues today despite the deepening state of insecurity in the area and the repeated warnings from the international community.

Perioada care a urmat atacurilor din 11 septembrie a schimbat complet modul de abordare a conflictului, acesta transformându-se de la confruntarea, în special armată, la confruntarea atât în plan militar cât și în plan economic, social, ideologic, lupta clasică cu un inamic vizibil, care se conformează unor legi ale războiului bine statuate și legiferate, fiind înlocuită de o confruntare asimetrică. Intenția inamicului de a suprima puterea celuilalt prin mijloace militare, direcționate în special asupra punctelor strategice în special militare și uneori civile cu rol hotărâtor în susținerea și menținerea unei capacități de luptă ridicată, s-a redirecționat în sensul sensibilizării populației neimplicate direct în conflict.

Terorismul, însă, a devenit în ultima perioadă o formulă tot mai invocată pentru a atrage atenția asupra politicilor deviate dintr-o regiune, și tinde să acapareze sub denumirea conceptului terorii tot ceea ce este rău. Oricând, un stat care nu respectă regulile impuse pe plan internațional de principalii actori occidentali se pot transforma în adepți ai regimului terorist, fiind încadrați fără drept de apel pe coordonate malefice.

Cazul Coreei de Nord se încadrează pe această traiectorie, fiind catalogat în numeroase rânduri stat cu politică deviantă, dornic de înarmare nucleară. Guvernul de la Phenian datorită politicii nucleare, neconformă cu tratatele de neproliferarea a armelor de distrugere în masă, a fost încadrată pe Axa Răului, atât de SUA cât și de statele UE, care au întrezărit în dorința Coreei de Nord o amenințare la adresa democrației. Voi încerca în studiul care urmează reliefa cauzelor care au dus la aceste decizii, evoluția conflictului, și implicațiile pe plan mondial a conflictului din peninsula coreeană și politicii de proliferare nucleară a Phenianului.

Războiul din Coreea: 25 iunie 1950 – 25 iulie 1953

Războiul din Coreea — în care Statele Unite ale Americii s-au implicat la 25 iunie 1950 — era primul conflict militar declanșat în cadrul *Războiului Rece* care angaja direct cei doi poli ideologici ai lumii — comunismul totalitar și capitalismul democratic. Cele două superputeri, U.R.S.S. și S.U.A., se înfruntau, prin interpuși,

* Locotenent, U.M. 01175 Iași, doctorand în Științe Politice la Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași

pentru prima dată. O confruntare care a durat trei ani (până în 25 iulie 1953) și a lasat urme adânci și amare în conștiința popoului american.

La momentul diviziunii Coreei, secretarul de stat american, Byrnes a înclinat către ideea împingerii graniței cât mai spre nord posibil. În această ordine de idei, SUA a sugerat Paralela 38 ca linie de demarcație, propunere acceptată fără nici un fel de obiecție de Stalin, deoarece chiar dacă lăsa două treimi din populație în sud, plasa sub influență sovietică zona nordică mult mai industrializată. Astfel, URSS a instalat rapid la guvernare un Partid Comunist, care să servească intereselor sovietice, suprimând totodată și un număr de revolte anti-comniste.

SUA, considerând Coreea ca fiind de o importanță strategică redusă, a decis să instaleze un guvern autohton în sud și să se retragă cu un minim de efecte negative, ceea ce a avut ca urmare organizarea de alegeri libere în mai 1948, sub tutela ONU, urmate la scurt timp de adoptarea constituției Republicii Coreea. Între timp, în Nord Rusia a contraatacat prin instituționalizarea Republicii Democratice Populare Coreene și sfârșind prin a-și retrage trupele în luna decembrie. Statele Unite au urmat exemplul sovieticilor retrăgându-și trupele, evitând astfel să fie atrase în ostilitățile determinate de o invazie nord-coreeană (fapt ce părea a fi foarte probabil). Totuși, SUA nu dorea să asiste la o prăbușire a Coreei de Sud și a furnizat guvernului de la Seul suficient suport economic și militar pentru a putea face față provocărilor interne și atacurilor de guerilă. Astfel, până în anul 1950 Coreea de Sud își consolidase securitatea internă, însă o serie de probleme precum creșterea prețului la orez a dat naștere la nemulțumiri punând în dificultate administrația Rhee.¹

Liderul nord-coreean, Kim Il Sung, a fost cel care i-a propus lui Stalin o invazie a Coreei de Sud motivând că celulele Partidului Muncitoresc sunt extrem de active în Sud, iar populația va declanșa o revoltă atunci când Partidul va da semnalul. Aceste afirmații se bazau pe existența, nedovedită însă, a unui număr de 77 000 luptători de guerilă și a altor 500 000 de comuniști aflați în ilegalitate. Stalin s-a consultat cu Mao Zedong, care a aprobat inițiativa nord-coreeană argumentând că Statele Unite nu vor interveni din moment ce războiul ar fi o problemă internă a Coreei. Stalin, deși nu la fel de încrezător precum cei doi lideri asiatici, a încuviințat invazia mizând pe un conflict de scurtă durată și pe o victorie rapidă a Nordului și evitând în acest fel o intervenție americană. Dând dovadă de precauție, după un proces masiv de echipare a armatei nord-coreene, Rusia și-a retras consilierii militari pentru a ascunde orice implicare a URSS în conflict. Ulterior, Hrușciiov a criticat această decizie susținând că implicarea unuia sau a două detașamente de tancuri sovietice în conflict ar fi putut asigura victoria Nordului.

În timpul invaziei din 25 Iunie 1950 american, Harry Truman, se afla în vacanță. Ulterior, acesta a declarat că, în drum spre Washington și-a amintit de Manciuria (1931), Ethiopia (1935-1936) și de Austria (1938) când pasivitatea democrațiilor occidentale a încurajat escaladarea conflictului

¹ http://www.atac-online.ro/analiza_/coreea---razboiul-ambitiilor-nemasurate_8612, 28.08.2009

„Dacă această acțiune ar fi rămas fără replică, ar fi dus la izbucnirea celui de-al Treilea Război Mondial, așa cum incidente similare au condus la declanșarea celui de-al doilea...Era de asemenea limpede pentru mine că fundamentele și principiile Națiunilor Unite erau amenințate în cazul în care acest atac neprovocat nu era stopat.”

Acest punct de vedere nu caracteriza doar politica SUA; o directivă a unui oficial francez aprecia că pierderea Coreei ar deteriora ireversibil prestigiul Vestului.

Bilanțul războiului este înfiorător: 900.000 de chinezi, 1, 5 milioane de nord-coreeni și 1, 3 milioane de sud-coreeni (în mare majoritate civili) au căzut victime conflictului. De asemenea, 34.000 de americani au murit în luptă și peste 100.000 au fost răniți. Peninsula a sfârșit, așa cum de altfel era și înainte de izbucnirea războiului, prin a fi mai aspru împărțită decât Germania. Posibilitatea unei noi invazii a Nordului nu era încă exclusă. Pe de o parte din acest motiv, pe de alta pentru a-l determina pe Rhee să accepte armistițiul, SUA a încheiat un acord defensiv cu Coreea de Sud și a menținut trupe pe teritoriul acesteia.

1. Premisele înarmării Coreei de Nord

Dorința Phenianului de a se dota cu armament nuclear își are originea în războiul din Coreea, desfășurat în perioada 1950-1953. Statele Unite au amenințat atunci de mai multe ori ca vor bombarda țara.

Nord-coreenii cresc de mici în propaganda regimului stalinist care susține că America imperialistă are ca unic scop anihilarea paradisiului muncitorilor printr-un atac nuclear. Și vecinii lor din Coreea de Sud, deși aliați ai Statelor Unite, se tem de un atac american asupra Coreei de Nord.

După terminarea războiului din Coreea, Phenianul a ținut neapărat să se doteze cu arma nucleară, simțindu-se amenințat de rachetele staționate de Washington în Coreea de Sud sau Japonia. Pentru aceasta, regimul a semnat un acord de cercetare cu Moscova în anii '50, în virtutea căruia sute de cercetători au fost formați în Uniunea Sovietică.

În 1960, începea construcția complexului nuclear de la Yongbyon, la nord de Phenian. Specialiștii sovietici au ajutat la asamblarea unui reactor de cercetare de doi megawati, care a devenit operațional în 1965.

În 1974, China a acceptat să pregătească oameni de știință nord-coreeni. 5 ani mai târziu, un al doilea reactor a fost construit la Yongbyon, de această dată de 5 megawati. Acesta a fost dat în funcțiune în 1987, având o capacitate de producție anuală de 7 kilograme de plutoniu. La sfârșitul anilor '80, aceasta a ajuns la 12 kilograme - suficient pentru două bombe.

În 1994, Phenianul a semnat un acord cu Statele Unite pentru înghețarea programului sau militar nuclear în schimbul construcției de reactoare civile. Dar în 2002 Washingtonul a dezvăluit că acordul fusese încălcat: Coreea de Nord și-a oprit programul bazat pe plutoniu, dar a început în secret unul nou, de îmbogățire a uraniului.

În 2003, Statele Unite au invadat Irakul, țară aflată pe axa răului, așa cum a descris-o presedintele George Bush. Axă în care intră și Coreea de Nord. Phenianul

a văzut în asta certitudinea ostilității Statelor Unite - argument invocat constant pentru a justifica faptul că refuză, din toamna lui 2005, să mai participe la negocieri internaționale pe tema dosarului său nuclear. Regimul comunist este convins că Saddam Hussein a fost înfrânt pentru că nu avea arma nucleară.²

Directorul agenției internaționale pentru energie atomică, Mohamed ElBaradei, a estimat în mai, anul trecut că Phenianul deține în jur de 6 bombe. Potrivit experților, acest lucru nu ar fi fost posibil fără ajutorul lui Abdul Qadeer Khan - părintele bombei pakistaneze, care a recunoscut că și-a vândut cunoștințele în mai multe țări, inclusiv în Coreea de Nord.

Tocmai Pakistanul ar putea fi însă modelul Coreei de Nord. Ca și Phenianul, Islamabadul a răspuns unei amenințări exterioare nuclearizându-se. Condamnat de comunitatea internațională după prima sa încercare nucleară în 1998, Pakistanul este astăzi unul dintre cei mai fideli aliați ai Statelor Unite - războiul împotriva terorismului obligă.

Washington-ul amenință Coreea de Nord că va fi izolată de celelalte națiuni. Foarte mulți analiști cred însă că Phenianul va fi în continuare ajutat de China.

2. 2006 - Pacea nucleară amenințată de Phenian

Deplasări de vehicule și descărcări de cabluri au fost observate prin satelit la Punggyeri în luna septembrie 2006 și, ceea ce a generat speculații în legătură cu realizarea unui iminent test nuclear, s-a și întâmplat. Testul nuclear din noaptea de duminică 8 octombrie 2006 spre luni a fost efectuat în subteran, la 30 de kilometri de Punggyeri, la Hwadaeri. Coreea de Nord a confirmat că a efectuat primul său test nuclear subteran.

Știrea difuzată de agenția oficială KCNA precizează că testul a fost un "succes 100%" și nu au avut loc emisii radioactive. Un purtător de cuvânt al Ministerul sud-coreean al Apărării a afirmat că a fost auzită o explozie provenind de la situl Hwaderi, de lângă Kilju, în provincia Hamgyong, iar Serviciile de Informații sud-coreene au înregistrat o activitate seismică având o magnitudine de 3,58, provenind tot din Hamkyong, în nordul statului vecin.³

Coreea de Nord și-a avertizat numai aliații de efectuarea testului. Astfel, date fiind disensiunile apărute între Phenian și Beijing, Moscova a beneficiat de un răgaz mai mare față de tradiționala sa rivală, China. Rusia a fost avertizată cu două ore înainte de producerea testului, în timp ce China a primit același avertisment cu numai 20 de minute înainte. Cu o solitudine fără precedent, autoritățile de la Beijing s-au grăbit să își informeze și omologii de la Washington, un gest ce riscă să înghețe relațiile cu vecinii nord-coreeni. Tot de la Moscova vin și cele mai pertinente informații despre testul nuclear. În cursul unei reuniuni guvernamentale în prezența președintelui Putin, ministrul rus al Apărării, Serghei Ivanov, a afirmat că bomba atomică testată avea o putere de cinci până la 15 kilotone echivalent dinamică. Anterior, directorul Centrului pentru Cercetări Seismice de la Daejeon, în

² <http://www.europafm.ro/stiri/externe/2006/octombrie/03/afp-coreea-de-nord-si-inarmarea-nucleara/141/>

³ www.telegrafonline.ro/pdf/pagini/1160427600/politica_externa.pdf

Coreea de Nord, Chi Heon-Cheol, afirmase că puterea deflagrației a fost echivalentă cu detonarea a 800 de tone de dinamită. De altfel, nivelurile de radiație din regiunea Primorie, situată în Extremul Orient rus s-au încadrat în limite normale, conform Ministerului rus pentru Situații de Urgență.

Într-un gest unic de distanțare de un posibil aliat, Iranul a anunțat că este partizanul unei “lumi fără arme nucleare”. Purtătorul de cuvânt al Ministerului iranian al Afacerilor Externe, Mohammad Ali Hosseini, a făcut această afirmație în replică la testul nuclear al regimului de la Phenian.

Programul nuclear nord-coreean are principalul centru la complexul de la Yongbyon, localitate situată la circa 100 de kilometri la nord de capitala Phenian. Instalația constă într-un reactor de cinci megavați și o uzină de reprocesare a plutoniului, acolo unde are loc extragerea materialului nuclear din sursele deja folosite. Experții susțin că statul nord-coreean a obținut o cantitate de material fisionabil suficientă pentru a produce una sau două arme atomice încă de la începutul anilor ‘90. În octombrie 1994, Statele Unite și Coreea de Nord au încheiat un acord conform căruia complexul de la Yongbyong urma să fie închis în schimbul construirii unei serii de reactoare de neproliferare de către un consorțiu internațional. Proiectul a fost însă amânat. În octombrie 2003, oficialii de la Phenian au anunțat că și-au consolidat capacitatea nucleară prin reprocesarea a 8.000 de bare de combustibil. Experți din cadrul serviciilor americane de informații au confirmat că specialiștii nordcoreeni ar putea extrage destul material nuclear din aceste bare încât să producă între patru și șase arme atomice. În februarie 2005, Coreea de Nord a anunțat, pentru prima dată, că are în dotare armament nuclear. Coreea de Nord derulează un program extins de înarmare cu rachete, dar nimeni nu poate stabili dacă regimul de la Phenian poate construi o armă nucleară de dimensiuni reduse astfel încât să poată fi transportată de un proiectil.

Statele Unite, Franța, Marea Britanie și China, care au efectuat teste nucleare înainte de 1967 sunt considerate puteri nucleare oficiale, fiind singurele autorizate legal să dețină arma nucleară, conform Tratatului de Neproliferare Nucleară din 1968, ce implică acorduri de garanție cu Agenția Internațională pentru Energie Atomică. India și Pakistanul, care au realizat câte șase teste nucleare, nu au scris obligatiilor Tratatului. Experții occidentali sunt de părere că și Israelul ar avea arma atomică. Statul evreu nu a recunoscut niciodată oficial acest lucru, dar Institutul Internațional de Studii Strategice din Londra apreciază că Israelul posedă circa o sută de focoase sau obuze nucleare.

Iranul susține că stăpânește metoda de îmbogățire a uraniului, operațiune ce permite producerea de combustibil civil pentru alimentarea unei centrale nucleare sau a materialului de fisiune pentru fabricarea unei bombe atomice.

Africa de Sud, Argentina, Brazilia, Kazahstan, Belarus, Ucraina și Libia au renunțat oficial la armamentul nuclear. La sfârșitul perioadei de apartheid, autoritățile de la Pretoria au efectuat dezarmarea nucleară calificată drept “un model de cooperare” de Agenția Internațională pentru Energie Atomică, care a supravegheat procesul între 1993 și 1994. Siria, Egiptul, Nigeria și Taiwan sunt bănuite că desfășoară activități nucleare militare

Monitorizarea impunerii embargo-ului de către SUA

Condoleezza Rice s-a întâlnit în cadrul turneului asiatic desfășurat în a doua jumătate a lunii octombrie 2006, cu ministrul de externe al Japoniei, Taro Aso, cu care a discutat modalitățile de aplicare a sancțiunilor împotriva Coreei de Nord, sancțiuni prevăzute în rezoluția Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite.

Condoleezza Rice a insistat asupra faptului ca Statele Unite nu intenționează să invadeze sau să atace Coreea de Nord. Turneul asiatic avea ca scop consultarea țărilor din regiune asupra celor mai eficiente modalități de aplicare a sancțiunilor la adresa Phenianului. Rice a declarat ca Statele Unite urmăresc o rezolvare a crizei cauzate de anunțul nord-corean privind efectuarea testului nuclear.

*"Statele Unite nu vor escaladarea acestei crize, ci dimpotrivă, rezolvarea ei. Principalul scop al rezoluției Consiliului de Securitate al ONU este acesta: rezolvarea crizei."*⁴

"În primul rând, trebuie să ne asigurăm că Phenianul nu exportă și nu se aprovizionează cu materiale nucleare. Din aceasta cauza trebuie ca embargoul impus Coreei de Nord să fie eficient", a spus Rice. "Pe lângă materialele nucleare, embargoul privește și alte câteva tipuri de arme. Conform rezoluției Consiliului de Securitate, este obligația tuturor statelor să contribuie la respectarea embargoului", a declarat secretarul de stat american.

Condoleezza Rice a reamintit că Washingtonul își va respecta angajamentele privind asigurarea securității Japoniei și Coreei de Sud. Rice a mai spus că efectuează un turneu în țările asiatice pentru că este important să se discute modul exact de aplicare a sancțiunilor împotriva Coreei de Nord. *"Vrem ca sancțiunile să fie respectate cu strictețe și aplicarea lor să aibă efect. Transferurile de bunuri în și dinspre Coreea de Nord trebuie atent monitorizate. Respectarea acestui embargo nu trebuie interpretată ca o blocadă sau carantină impusă Phenianului. Trebuie să discutăm, aici în Japonia și în celelalte țări din regiune, toate aceste detalii cu privire la embargo"* a declarat Condoleezza Rice.

La rândul său, ministrul de externe de la Tokyo, Taro Aso, a dezmințit relatările din presă cu privire la faptul că Japonia ar intenționa să devină putere militară nucleară ca urmare a testului efectuat de nord-coreeni.

Phenianul și-a menținut poziția oficială conform căreia orice stat are dreptul la a-și întări capacitatea de apărare. Coreea de Nord, susțin autoritățile de la Phenian, va face uz de acest drept inalienabil pentru a se apăra în fața provocărilor constante ale Statelor Unite.

3. 2007 - Un milion de tone de petrol

Coreea de Nord este de acord să facă primii pași spre dezarmarea nucleară, contra unei cantități considerabile de petrol, titra în 13 februarie 2007 presa internațională. Coreea de Nord iese astfel, cel puțin la nivel declarativ, din "Axa răului" și intră, dacă nu în "Axa prietenilor" Occidentului, măcar în cea a dependenților de ajutor economic condiționat. În urma unor negocieri ample care au avut loc la Beijing, între reprezentanți ai Statelor Unite, Chinei, Japoniei, Rusiei

⁴ http://www.bbc.co.uk/romanian/news/story/2006/10/061018_rice_asia.shtml

și celor două Corei, trimisul chinezilor, Wu Dawei, a anunțat că regimul comunist de la Phenian a fost de acord să închidă principalul reactor nuclear, în schimbul unei prime tranșe de 50.000 de tone de petrol. Alte 950.000 de tone de petrol vor lua drumul Coreei de Nord după ce se va dovedi că aceasta țară își dezactivează complet reactorul de la Yongbyon.⁵

Acordul prevede, de asemenea, o detensionare a relațiilor dintre Washington și Coreea de Nord. Statele Unite au acceptat, la rândul lor, să demareze peste două luni procedurile de retragere a Coreei de Nord de pe lista statelor care susțin terorismul și să ridice sancțiunile comerciale. Cele două țări vor discuta, de asemenea, și despre stabilirea unor relații diplomatice. Negociatorul chinez Wu Dawei a vorbit despre un acord în șapte puncte, realizat după șapte zile de negocieri. "Această rundă de negocieri a permis obținerea unui important consens privind implementarea principalelor măsuri" în vederea denuclearizării peninsulei coreene, a spus Wu, potrivit AFP. Livrarea primei tranșe, de 50.000 de tone de petrol, va începe în cazul în care Coreea de Nord își va închide reactorul de la Yongbyon, în următoarele două luni. Restul de 950.000 de tone, în valoare de peste 300 de milioane de dolari la prețurile actuale, vor fi livrate numai dacă Phenianul își va dezactiva complet reactorul care va fi inspectat de Agenția Internațională pentru Energie Atomică (AIEA), în termen de două luni de la semnarea acordului. Yongbyon este considerat de experți drept centrul-cheie al arsenalului atomic al dictaturii comuniste. Cu toate acestea, experții occidentali avertizează că statul comunist a construit o serie de tunele muntoase răspândite pe tot cuprinsul țării, în care se poate ascunde arsenal nuclear. În octombrie anul trecut, Phenianul a efectuat un test nuclear într-un astfel de tunel secret. În plus, potrivit unor specialiști citați de către cotidianul britanic The Guardian, Coreea de Nord are "talentul" de a semna acorduri de dezarmare și de a nu se ține de cuvânt. Așa s-a întâmplat în 2002, când comunitatea internațională a descoperit cu stupeoare că regimul condus de către Kim Jong Il își închisese programul de îmbogățire a plutoniului, așa cum promisese, însă dezvoltă un program de îmbogățire a uraniului.

O posibilă reconciliere

Din anul 2000, Coreea de Sud avansează tot mai multe proiecte de cooperare economică intercoreeană, deocamdată cea mai realistă variantă de reconciliere a celor două jumătăți de nații sângeros despărțite în războiul din 1950-'53 – cu ajutorul Statelor Unite, pe de-o parte, și al Rusiei și Chinei, de cealaltă. Tirul cu rachetă din iulie și testul nuclear din octombrie 2006 ale Phenianului au înfrânat ceva avântul "unionist" al Seulului, dar numai pe moment. Proiectele – de felul reunificării video a familiilor - merg mai departe, indiferente chiar și la actuala depășire de către Coreea de Nord a termenului la care s-a angajat să-și sigileze programul nuclear - în schimbul marilor ajutoare economice câștigate în urma tratativelor cu SUA, Rusia, China, Japonia, Coreea de Sud și Germania.

⁵ <http://www.gandul.info/politica-externa/coreea-nord-isi-inchide-programul-nuclear.html?3929;280216>

După zece luni de discuții și o "ultimă sută de metri" de 30 de ore, generali nord și sud-coreeni au semnat un acord militar care a fixat pentru 17 mai primul test al unei legături feroviare peste puternic militarizata linie de frontieră. Dornică să se lege terestru de China și Rusia, Republica Coreea a presat semnarea acordului. Republica Democratică Populară Coreea a tergiversat până a obținut crearea unei zone comune de pescuit în bogatele ape vestice – unde se intră în perioada propice nu doar pescuitului de crabi, dar și înfruntării celor două pavilioane, ciocniri soldate până acum cu șase vase scufundate și mai mulți pescari împușcați sau înecați. Seulul a plusat, cerând deschiderea și a altor puncte de trecere, dar Phenianul consideră că prea multă deschidere îi poate strica.

Liniile supuse strictei supravegheri tehnice și militare leagă, la vest, orașul sudic Munsan de stația nordică Kaesong, imediat după Zona demilitarizată – pe aici s-au restras trupele americane împinse de chinezi, după ce îi obligaseră pe nord-coreeni să se retragă din Sud și chiar ocupaseră Phenianul. La est, s-a refăcut legătura între gara sudică Jejin și stațiunea nordică Muntele Kumkang, vechea linie fiind complet rasă de bombardamentele din timpul Războiului din Coreea.

Când va fi stabilit un trafic curent – încă nu se știe când -, trenurile vor aduce în Sud bunurile produse în Complexul industrial Kaesong și vor duce turiști sud-coreeni în stațiunea Kumkang. Vizionarii de la Seul văd însă aici sâmburele unei dezvoltări exponențiale a zonei speciale sud-estice Pusan - deja al zecelea port ca trafic al lumii -, după ce Coreea de Sud va fi legată terestru de China și Rusia, eventual și de Europa.

Fostă capitală a Coreei până în 1392, Kaesong, indică însă pe unde vor intra repede tot mai mulți bani în Coreea de Nord - poate și un aer de liberalizare. La sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, orașul se afla la sudul liniei de partiție; după campaniile coreene, a rămas ultimul oraș ocupat al Sudului - sau singurul oraș eliberat de Nord.

Din 2003, la 15 km de cei 145.000 de locuitori ai orașului istoric, trăiesc din nou circa 1.000 de sud-coreeni: ca salariați ai 20 de companii sud-coreene care angajează aici 13.000 de muncitori nord-coreeni. Creație a Ministerului Unificării de la Seul, în 2003, Complexul industrial Kaesong combină tehnologiile și capitalul sud-coreean cu mâna de lucru ieftină nord-coreeană – un "simbol al deschiderii economice dintre cele două Corei". Se produce, în special pentru piața sud-coreeană, unde nu mai există mână de lucru pentru textile sau pantofi. Capitaliștii sud-coreeni plătesc în medie câte 66 de dolari pe lună pentru fiecare muncitor nord-coreean: regimul comunist le dă 5.000 de woni nord-coreeni (2\$).

SUA au plasat Iranul și Coreea de Nord pe aceeași axă, a "statelor-bandit". Alături de Myanmar, Cuba, Zimbabwe sau Belarus. Unora le-au dat idei.

Iranul este interesat să dezvolte cooperarea cu Coreea de Nord, după ce statul asiatic se va achita de datoriile față de Teheran – a declarat presei naționale ministrul iranian de externe, Manusher Mottaki, după primirea omologului nord-coreean, Kim Yong-Il. Este prima menționare publică a legăturilor de afaceri dintre Phenian și Teheran - chiar dacă natura și volumul acestora a rămas mai departe secretă. Ambele state sunt obiectul sancțiunilor impuse de Consiliul de Securitate al ONU în 2006, din cauza programelor nucleare, unul deja testat, altul în stadiul

de perfectare. Phenianul a anunțat că va sprijini Teheranul la nivel internațional și că este gata să dezvolte cooperarea bilaterală "în diferite domenii economice". Dacă programul nuclear nord-coreean a fost parțial cumpărat din Pakistan, pe căi oficial necunoscute autorităților pakistaneze la acea vreme, acum se speculează asupra posibilității ca Phenianul să vândă secrete nucleare Teheranului. Coreea de Nord a sprijinit militar Iranul încă din perioada războiului de opt ani cu Irakul – iar de atunci oficiali ai celor două state-paria au întâlniri regulate.

De cealaltă parte a baricadei definite de SUA, Coreea de Sud este puternic implicată în Irak – unde a trimis 2.300 de militari în misiuni de reconstrucție a țării, contingent care va fi redus curând la 1.200. Ca și la Tokyo, premierul Nouri al-Maliki a semnat la Seul acorduri de împrumuturi pentru reconstrucție – cu gândul la modul în care Japonia și Coreea de Sud s-au reconstruit după războaiele care le devastaseră.

O bună parte din actorii internaționali ar fi mai mult decât încântați de o reconciliere în peninsula coreeană, mai ales dacă această reconciliere ar duce la democratizarea părții nord coreene. Însă interesele depășesc granițele peninsulei și atâta vreme cât interesele Chinei și Rusiei vor fi afectate procesul de democratizare va fi întârziat.

4. 2008 – SUA includ Coreea de Nord în clubul nuclear

La distanță de un test nuclear interzis și cinci ani de la momentul în care SUA au suspendat procesul de pace cu Phenianul, acum americanii au capitulat complet, acceptând un cadru de negociere care recunoaște tacit sporirea arsenalului nuclear al Coreei de Nord. După șase ani de declarații împotriva regimurilor banditești și includerea Coreei de Nord în așa-numita "axă a răului", președintele George W. Bush permite includerea acestui stat în clubul nuclear, conferindu-i totodată o poziție de negociere întărită.

Atentă la ocupația Irakului, o țară care nu are un program nuclear funcțional, și obsedată de schimbarea regimului din Iran, un stat cu un program nuclear foarte primitiv, administrația Bush a hotărât să se împace cu ideea bombei nucleare nord-coreene și să scoată Phenianul de pe lista finanțatorilor terorismului – nu pentru că dictatorul nord-coreean și-ar fi abandonat ambițiile nucleare, ci mai degrabă pentru că și le-a realizat.⁶

În fond, Statele Unite au ridicat sancțiunile impuse Pakistanului, după ce această țară și-a dezvoltat arsenalul nuclear. Oficial pentru că aveau nevoie de sprijinul Pakistanului în "lupta împotriva terorismului" după atacurile de la WTC. Dar Pakistanul nu a fost niciodată tras la răspundere pentru faptul că a permis "părintelui bombei nucleare islamice", A.Q. Khan, să răspândească tehnologia bombei atomice și să ofere expertiză "regimurilor banditești", inclusiv Coreei și Iranului. Khan rămâne în continuare în arest la domiciliu, imposibil de contactat de agenții serviciilor secrete americane care încearcă să ajungă la el. El nu a fost torturat, spre deosebire de miile de prizonieri care nu au fost niciodată acuzați

⁶ Virginia Mircea, Deschiderea SUA față de "axa răului", **Cadran politic** Nr. 46, www.cadranpolitic.ro, 09.07. 2009

oficial și pe care Statele Unite au ordonat să fie închiși și torturați în întreaga lume, deși nu au putut spune ofițerilor americani care este diferența dintre uraniu și plutoniu.

5. 2009 – O nouă lansare de rachete balistice

Încă din luna aprilie a anului 2009, Coreea de Nord a agitat întreaga scenă politică internațională datorită lansării satelitului Kwangmyongsong-2, un satelit experimental de comunicații prin intermediul unei rachete Unha-2.

Aceast test nuclear și testele cu rachete balistice ale Coreei de Nord reprezintă o provocare majoră pentru scena politică internațională și mai ales pentru administrația de la Washington. Ecuația este complicată de angajamentele de securitate ale SUA față de Coreea de Sud și Japonia, țări direct amenințate de noile evoluții.

Testul poate avea două semnificații posibile – fie reprezintă o dovadă a determinării regimului de a rezista presiunilor crescânde ale comunității internaționale, fie o metodă de a îndepărta opinia publică internațională de la problemele interne grave ale acestei țări (fie că discutăm de problemele populației, continua dorință a regimului politic de a-și căuta legitimitatea și nu în ultimul rând problema succesorului lui Kim Jong Il).

Pentru SUA acest test a apărut într-o perioadă dificilă: administrația americană este împotmolită în două conflicte, unde situația este departe de a fi stabilă, evoluția din Pakistan este sub semnul întrebării, existând pericolul taliban, și nu în ultimul rând dosarul iranian. Întreaga panoplie a evenimentelor indică necesitatea unei reacții mai ferme a administrației Obama. Acest test reprezintă prima încercare mai dură pentru noua administrație de la Washington, iar viitoarele poziții pot determina reacții în lanț greu de prevăzut.

Testul din luna mai reprezintă o lovitură brutală dată procesului de neproliferare a armelor de distrugere în masă, iar existența unor speculații privind posibila cooperare în domeniul nuclear între Siria, Iran și Coreea de Nord adaugă un spor de tensiune. SUA vor trebui să conteze pe sprijinul Chinei în această problemă delicată, pentru că este evident faptul că nimeni nu-și dorește un stat autoritar dotat cu arme nucleare și scăpat de sub controlul comunității internaționale. Rolul Chinei ca mediator este relevant, iar poziția Beijingului poate avea un impact major asupra securității regionale.

Coreea de Nord are o reputație negativă în ceea ce privește respectarea acordurilor și înțelegerilor la care a luat parte, iar ultimele evenimente nu vin decât să confirme această atitudine de 60 de ani a regimului de la Phenian. Coreea de Nord folosește același tip de negocieri, la intervale diferite de timp, dar scopurile acestora au o miză din ce în ce mai mare. Trebuie să ne amintim faptul că recent Coreea de Nord șantajă Statele Unite ale Americii cu redeschiderea centralei atomice de la Yongbyon în cazul în care Phenianul nu era retras de pe lista capitalelor ce sprijină terorismul internațional. Negocierile au reprezentat un punct slab al administrației americane, iar recunoașterea eșecului ar putea reprezenta un prim pas. Agenda regimului politic de la Phenian a rămas neschimbată, acceptându-se doar o serie de aparente compromisuri, necesare câștigării de puncte

importante în cadrul negocierilor. Cea mai slabă verigă a negocierilor în șase părți o reprezintă însăși speranța că se va reuși prin aceste metode convingerea Coreei de Nord de a renunța la programul său nuclear, dar deceniile trecute sunt martorele faptului că regimul politic nord-corean nu este pregătit să facă o cotitură majoră în strategiile sale. Un alt punct slab al negocierilor în șase părți este concentrarea pe armele nucleare ale Coreei de Nord și ignorarea capitolului rezervat armelor chimice și biologice, rachetelor balistice precum și forțelor convenționale, rezultatul fiind unul extrem de clar menținerea Coreei de Sud într-un joc de șah continuu cu rezultate imposibil de prevăzut. Se poate spune că și la capitolul de negocieri asupra arsenalului nuclear există câteva slăbiciuni ce constau în limitarea negocierilor la chestiunea plutoniului și ruta acestuia și dezvoltarea unei obsesii față de complexul nuclear de la Yongbyon.

Care sunt opțiunile? Un rezultat acceptabil ar putea fi obținut prin eliminarea regimului politic de la Phenian și reunificarea peninsulei Coreea. Atingerea acestui obiectiv este posibilă printr-o atitudine mai fermă a SUA, prin intermediul sugrumării exportului și importului de armament și de componente ale armelor de distrugere în masă, limitarea accesului Coreei de Nord la piețele financiare externe. Cheia totuși rămâne la China, iar realitatea dovedește faptul că această țară a dorit o Coree divizată – SUA vor trebui să conlucreze cu Republica Populară Chineză pentru a schimba optica în ceea ce privește Coreea. Statele Unite ale Americii vor trebui să asigure China de sprijinul lor în rezolvarea eventualelor probleme umanitare din Coreea de Nord, în cazul căderii regimului politic, pentru a limita un eventual exod de populație spre China. Există și alte opțiuni. China depinde de o relație bună cu Statele Unite ale Americii, iar punerea în balanța bilaterală a dosarului corean reprezintă un punct de sprijin pentru partea americană. Statele Unite trebuie să convingă atât China, cât și alți jucători regionali de avantajele unei Corei unificate, atât din punct de vedere economic (partea de nord ar necesita investiții masive de capital), cât și pentru stabilitatea politică a regiunii. O agendă de parcurs posibilă a Statelor Unite ale Americii ar putea arăta astfel: forjarea unei cooperări constructive dintre China și SUA în acest caz, coordonarea proactivă a alianțelor SUA-Coreea de Sud și SUA-Japonia, folosirea de mecanisme cauzatoare de schimbări tectonice în Coreea de Nord, o atitudine mai fermă a Consiliului de Securitate al ONU.

Concluzii

Duplicitatea și dezinteresul afișat de Coreea de Nord în soluționarea problemei nucleare și sfidarea comunității internaționale fac dovada faptului că în demersurile actuale de soluționare a crizelor internaționale, comportamentul violent al “statelor rough” trebuie să înceteze.

Soluțiile sunt de cele mai multe ori complexe și greu de găsit deoarece amenințarea nucleară reprezintă o temă destul de delicată iar dezastrea pe care le-ar putea provoca nu sunt de neglijat. Este la îndemna analiștilor politici să afirme că se impune fermitate în sancționarea Phenianului, însă pasivitatea Chinei, nu este deloc de neglijat. Fenomenul trebuie analizat într-un mod responsabil care să ducă la soluții reale.

În 10 octombrie 2009 conducerea de la Phenian afirma că este dispusă să reia negocierile cu SUA. Însă, SUA pare a nu mai avea disponibilitatea pe care a arătat-o până acum. Măsura trebuie să fie o combinație de măsuri drastice, cu dialoguri serioase și angajament. O politică de izolare nu ar face altceva decât să admită faptul că statul nord coreean va dezvolta pe viitor programul nuclear.

Fabricile de la Yongbyon, care constituiau cea mai mare sursă în construirea unei bombe, au fost aproape demontate în urma negocierilor dintre cele șase părți (cele două Corei, China, Japonia, SUA și Rusia). Ulterior oficialii nord coreeni au anunțat că le vor restaura, acuzând Statele Unite de plănuirea unui atac. Surse sud-coreene afirmă că lucrul la restaurare se apropie de faza finală. În replică Coreea de Nord spune că ostilitatea SUA și cei 28 000 de soldați staționați în Coreea de Sud sunt problema.

Jocul de șoarecele și pisica pe care Coreea de Nord îl afișează de ceva timp, nu este pe placul Statelor Unite. În mod cert, situația va fi tranșată în scurt timp. Rămâne la latitudinea factorilor de decizie de la nivelul statelor cu rol decizional să acționeze cât mai eficient iar repercusiunile să fie cu un impact cât mai mic în ceea ce privește declanșarea unui conflict de proporții.

Bibliografie:

- [1]. FRUNZETI, Teodor, **Globalizarea securității**, Editura Militară, București, 2006.
- [2]. MACIVER, Robert M., **The Nations and the United Nations**, Manhattan Publishing Company, NY, 1959.
- [3]. MARCHIDAN, Ovidiu, **Tradiție, actualitate și perspective în dezvoltarea științei militare**, București, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 2002.
- [4]. MIRCEA, Virginia, *Deschiderea SUA față de "axa răului"*, Cadran politic Nr. 46.
- [5]. NEAGOE, Visarion, Dinicu, Anca, *Curs Relații internaționale – concepte, sisteme, determinari*, Editura Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu, 2006.
- [6]. Ricoeur, Paul, *Istorie și adevăr*, Editura Anastasia, București, 1996.
- [7]. Papp, Daniel, S., *Contemporary International Relations*, New York, Macmillan Publishing Company, 1991.
- [8]. Kegley, Charles W. Jr., Wittkopf, Eugene R., *World Politics, Trend and Transformation*, St. Martin's Press, 1997.
- [9]. www.atac-online.ro.
- [10]. www.europafm.ro.
- [11]. www.telegrafonline.ro.
- [12]. www.bbc.co.uk;
- [13]. www.gandul.info.ro.
- [14]. www.cadranpolitic.ro.

FENOMENUL MIGRAȚIEI ÎN ROMÂNIA

Dr. Virgil ARDELEAN*

The migration phenomenon has always existed, fluctuating by the historic context, the economic, political, social and demographic disparities between the Central and East European countries and the EU Member States, the interdependencies between the origin and receiving countries and the European integration process evolutions. In the European Union, an integrated and inclusive approach of the migration issue is necessary. But a common policy on migration rests an ambitious objective.

In Romania, the number of ilegal imigrants encreased since Romania joined EU, especialy the imigrants from Turkey, China, India, Pakistan and countries from South America.

Also, migration should be seen as a process who should be managed and not as a problem that needs to be dealt with.

Migrația umană este dependentă de cauze economice, politice, sociale, care influențează deplasarea în masă a cetățenilor din țările de origine către cele de destinație, această mișcare fiind orientată în general de la Est către Vest.

Uniunea Europeană este cea mai importantă dintre toate structurile regionale ale lumii, nu numai din perspectiva volumului activităților economice agregate aici, ci și a voinței tot mai multor state europene de a adera la această structură.

În Uniunea Europeană, deși libera circulație a persoanelor este recunoscută ca un drept fundamental, perspectiva extinderii spre est a generat în vechile State Membre o serie de temeri legate de migrația forței de muncă.

În România, creșterea numărului migranților străini ilegali determină o mărire a valorilor demografice ale țării, care are efecte negative asupra nivelului de trai al cetățenilor români. În opinia mea, aceasta ar putea reprezenta, sintetic, o creștere a numărului „consumatorilor” existenți în țara noastră, în condițiile în care migranții ilegali nu contribuie la dezvoltarea statului și, implicit, a nivelului de trai al fiecărui cetățean, spre exemplu prin neplata taxelor și a impozitelor legale, ca urmare a statutului lor și a activităților ilicite pe care le desfășoară pe teritoriul țării.

Poziția migranților în cadrul societății care îi „adoptă” și potențiala exploatare a acestora, prin posibilitatea oferirii unor medii de muncă nesigure sau nesănătoase, a unor salarii sub limita minimă, a unor condiții de muncă nesigure etc., care nu sunt acceptate de către cetățenii români, afectează, totodată, piața legală a forței de muncă din România, fapt ce conduce la reducerea ofertei de locuri de muncă, pentru propriii cetățeni, în favoarea celor care nu solicită anumite standarde ale muncii prestate și pentru care se realizează cheltuieli minime, obținându-se profituri ilicite.

Lipsa capacității de dezvoltare a societăților comerciale înființate de unii cetățeni străini în calitate de migranți legali, precum și dorința lor de a obține profituri mari într-un interval scurt de timp, conduc la înregistrarea unor alte acțiuni ilicite săvârșite de aceștia. Astfel, își fac apariția firme fantomă sau societăți care desfășoară

* Chestor general de poliție, directorul Direcției Generale Management Operațional din cadrul Ministerului Administrației și Internelor

activități de import - export fictive, ori cu mărfuri subevaluate, intrând în circuitul evaziunii fiscale și afectând astfel economia națională și, implicit, dezvoltarea societății.

Diferențele de limbă și comportament dintre migranții ilegali și cetățenii statului de reședință pot conduce la apariția unor conflicte sociale în comunitățile unde migranții sunt în număr semnificativ, manifestarea resentimentelor în rândul cetățenilor români față de străini luând forme agravate ce pot afecta siguranța statului. Un alt aspect ce conduce la afectarea ordinii și liniștii publice în țara de reședință îl reprezintă creșterea infracționalității săvârșite de migranții ilegali, pe baza inexistenței sau insuficienței resurselor financiare ale acestora. Astfel, dorința de a obține sume de bani necesare unui trai decent îi determină pe migranți să săvârșescă acte ilegale pe teritoriul statului în care se află, pornind de la infracțiunile de drept comun – furturi tâlhării, omoruri la comandă etc. – și terminând cu acțiunile specifice criminalității organizate transfrontaliere, și anume trafic de droguri, trafic de autoturisme furate și de armament, trafic de metale prețioase, contrabanda cu bunuri de larg consum, călăuzire peste frontieră etc.

În această situație apare și riscul racolării migranților de către formațiuni extremist-teroriste, fapt care, în conjunctura actuală, poate aduce atingeri grave siguranței statului, a cetățenilor și chiar regiunii în care aceste formațiuni activează.

Mulți cetățeni străini - în special turci, chinezi, albanezi, iranieni, sirieni, irakieni, egipteni etc. - și-au manifestat și continuă să-și manifeste intenția de a investi în România, creând în acest sens firme mici (capital investit și număr de locuri de muncă limitate), cu specific în domeniul comerțului și al prestărilor de servicii.

Stabilirea acestora în România conduce, pe de-o parte, la apariția formei legale a migrației ilegale - reîntregirea familiei - respectată și promovată de către stat, iar, pe de altă parte, determină amplificarea migrației ilegale a străinilor, combătută de către autorități, însă sprijinită de patronii și angajații societăților comerciale în cauză, prin oferirea de locuri de muncă la negru pentru migranții ilegali.

România, prin instituțiile abilitate, întreprinde măsuri ferme pentru combaterea imigrației ilegale și pentru controlul acesteia la nivelul teritoriului său, inclusiv prin încurajarea legalizării migrației.

În prezent, teritoriul României cunoaște șase zone în care se manifestă cu predilecție fenomenul migrator. În fiecare dintre ele se constată pe lângă principiile general valabile de desfășurare a acestor activități și caracteristici particulare, determinate de specificul fiecărei zone, de mijloacele și metodele folosite, de destinația și scopul urmărit, respectiv țara sursă, țara țintă, zona sau țara de tranzit.

Astfel, cercetările efectuate în domeniu au evidențiat că frontierele României sunt penetrate de cetățeni străini după 1990 urmărind diverse scopuri.

1. *Zona de Est* - frontiera cu Republica Moldova, caracterizată prin tendințele de trecere ilegală a frontierei în România, îndeosebi de către cetățeni de origine afro-asiatică (Somalia, India, Irak, Pakistan, Sierra Leone, Sudan, Afganistan, Bangladesh, China etc.) călăuziți de membri ai unor organizații criminale din fostele state din Comunitatea Statelor Independente (ruși, ucraineni, moldoveni). Ruta practică este de regulă prin Asia centrală/Africa - Rusia/Ucraina - Republica Moldova - frontiera de est a României.

Pentru a nu risca înapoierea în țările de origine, migranții sunt „învățați” de călăuze ca, în momentul depistării lor de către autorități, să solicite azil în România. Aceasta reprezintă o măsură, intermediară pentru majoritatea celor care intenționează, de fapt, să ajungă în Occident.

Ca urmare a măsurilor întreprinse de Poliția de Frontieră Română, migrația ilegală din această zonă a scăzut considerabil comparativ cu perioada 1999-2000.

2. *Zona de Vest* - frontiera cu Ungaria se identifică prin tendințele actuale de trecere ilegală a frontierei îndeosebi de către cetățenii de origine afro-asiatică, intrați prin estul, sudul și nordul țării, dar și de către cetățeni români dornici să ajungă ilegal în Occident. Cu toate că se acționează la nivelul întregii frontiere, comparativ cu anii precedenți, migrația a scăzut cu aproximativ 45%. O dată cu ridicarea obligativității vizei de intrare în spațiul Schengen, numărul cetățenilor români care încearcă să acționeze ilegal a scăzut considerabil.

3. *Zona Sudică* - frontiera cu Bulgaria este folosită pentru intrarea ilegală în România a unor persoane de origine afro-asiatică (irakieni, afgani, iranieni, pakistanezi, etc.) sau kurdă, inclusiv cei care au solicitat azil pe teritoriul bulgar și care urmăresc tranzitarea țării noastre către un stat din vestul Europei. Ruta posibilă practică de către cetățenii străini este prin Asia Centrală - Siria - Turcia - Bulgaria - frontiera de sud a României. Personalul abilitat acționează la nivelul întregii frontiere, înregistrându-se o creștere a acestui fenomen, comparativ cu anii precedenți.

4. *Zona de Nord* - frontiera cu Ucraina este practică pentru trecerea ilegală a frontierei în România, de către cetățeni de origine afro-asiatică, existenți în număr mare pe teritoriul Ucrainei, cât și de către persoane din spațiul ex-sovietic.

Ruta practică este de regulă Ucraina (Kiev) - frontiera de nord a României - Ungaria.

5. *Zona de Sud-Vest* - frontiera cu Serbia și Muntenegru caracterizată prin faptul că filierele care acționează au ca scop atât tranzitarea imigranților străini prin spațiul ex-iugoslav către Germania, Spania și Italia, cât și „traficul de carne vie” cu tinere provenite din spațiul ex-sovietic și autohton.

6. *Zona Aeroportuară* constituită din aeroporturile deschise în trafic internațional este folosită pentru încercarea de intrare ilegală a cetățenilor proveniți din țări cu tendință de migrare (kurzi, chinezi, irakieni). Pentru acțiunile ilegale se folosesc vize Schengen falsificate (prin modificări chimice și mecanice), pașapoarte falsificate prin înlocuirea fotografiei, a unor file ori uzitarea pașaportului altei persoane (în special cei cu interdicție de intrare într-o anumită țară), precum și unele rute adiacente care includ tranzitul printr-un aeroport din vestul Europei.

Metodele și mijloacele folosite de migranți s-au concretizat de regulă prin uzul de documente/vize false, ori falsificate; ascunderea în mijloacele de transport (trenuri de persoane sau de marfă, nave maritime, TIR-uri); varientarea punctelor de control pentru trecerea frontierei și trecerea frontierei prin alte locuri decât cele permise și nu în ultimul rând utilizarea de documente false ori neconforme cu realitatea la misiunile diplomatice române din străinătate, în vederea obținerii vizei de intrare în România.

Dacă în anii trecuți rețelele de migrație acționau, în special, la frontiera cu Republica Moldova și Ucraina, migranții folosind ruta Federația Rusă (Moscova) - Ucraina - Moldova - România, începând din anul 2003 se constată că ruta folosită a

fost schimbată, cetățenii străini proveniți din țări cu tendință de migrare respectiv irakieni, afgani, indieni etc. încercând să ajungă în Occident pe traseele Afganistan - Iran - Irak - Siria - Turcia - Bulgaria - România sau Afganistan - Iran - Irak - Turcia - Bulgaria - Serbia - Croația.

Se constată anumite particularități ale fenomenului migraționist la granițele României, generate de modalitatea mascată de migrație ilegală practică de către cetățenii turci de origine kurdă care s-a accentuat, în sensul că, după intrarea legală în România, ocazie cu care declară scopul turistic al călătoriei, încearcă, prin intermediari - cetățeni români și turci - ieșirea ilegală din țară, în special pe la frontiera cu Serbia.

Principalele state de unde, provin persoanele care au acționat ilegal la nivelul frontierelor române atât pe sensul de intrare, cât și pe cel de ieșire sunt: India, Irak, Somalia, China, Pakistan, Turcia, Columbia etc.

Solicitanții de azil din România sunt depistați, în continuare, în tentativa de trecere ilegală a frontierei, la granița cu Serbia și Ungaria, însă a scăzut simțitor numărul persoanelor care încearcă intrarea ilegală și, ulterior, solicită statutul de refugiat. În prezent, aceste persoane intră legal în România și ulterior solicită azil.

A doua ramură a fenomenului migraționist - emigrarea ilegală - a înregistrat, în ultima perioadă de timp, un regres la frontierele României. Astfel, putem spune că, o dată cu ridicarea obligativității vizei de intrare în spațiul Schengen, s-a constatat o scădere semnificativă a numărului celor care au încălcat regimul juridic al frontierei de stat, prin ieșirea sau intrarea ilegală în/din țară, fapt ce demonstrează că cetățenii români au optat pentru calea legală de a călători în străinătate.

Pentru contracararea fenomenului migraționist și a traficului de carne vie, Poliția de Frontieră Română, în strânsă colaborare cu celelalte instituții cu atribuții în domeniu, a întreprins măsuri ferme, cuantificate prin intensificarea supravegherii și controlului trecerii frontierei de stat, crearea de echipe mobile care se deplasează în funcție de direcțiile de acțiune ale elementelor infractoare; elaborarea cadrului legislativ adecvat situației infracționale actuale în concordanță cu directivele acquis-ului comunitar, precum și intensificarea cooperării în plan intern - cu celelalte structuri din cadrul Ministerului Internelor și Reformei Administrative și cu instituțiile naționale cu atribuții în asigurarea siguranței statului și combaterea infracționalității transfrontaliere - precum și în plan internațional - cu autoritățile similare din statele vecine și din cele membre ale Uniunii Europene. În acest sens, au fost create puncte de contact la frontierele României (Giurgiu, Oradea și Galați) prin intermediul cărora se realizează schimburi operative de date și informații în domeniu.

Totodată, s-au realizat structuri organizatorice viabile, la nivelul standardelor europene, prin crearea unor direcții zonale, la nivelul fiecărei frontiere și la Marea Neagră. Capacitatea instituțională organizatorică este dublată prin procesul de profesionalizare a personalului poliției de frontieră, prin specializarea acestuia pe principalele domenii de infracționalitate și asigurarea unei dotări performante la nivelul standardelor internaționale și al necesităților.

Pentru contracararea emigrării ilegale a cetățenilor români în Occident, care prin comportamentul lor aduc atingere imaginii României în străinătate, Poliția de

Frontieră Română a întreprins măsuri ferme diversificate, în toate zonele de competență, în colaborare cu toate celelalte structuri cu atribuții în domeniu din țară și din spațiul Schengen.

Pentru atingerea scopului real - ajungerea în Occident pentru a munci la negru, ori pentru a săvârși acte ilegale (prostituție, cerșetorie etc.), românii interesați sunt ajutați de diverși „binevoitori”, respectiv: *firme de transport sau de turism din România* care, din dorința de a obține profituri mari în termen foarte scurt, au împrumutat pasagerii cu sumele necesare prezentării la frontieră, *cetățeni străini* - în special din Austria, Olanda, Germania, Italia, Spania etc. - care racolează români doritori să ajungă în spațiul Schengen, pentru munca la negru, prostituție etc. și, ulterior, încearcă să îi transporte cu microbuzele personale în străinătate, sub paravanul „turismului între prieteni” sau care trimit invitații persoanelor care doresc să ajungă în străinătate. De asemenea firmele *de transport străine* (din Ungaria, fosta Jugoslavie, Spania etc.), preiau pasagerii din Budapesta sau Belgrad pentru a-i transporta ilegal mai departe în state din spațiul Schengen în baza unui contract cu firme românești de transport sau turism. La ieșirea din România persoanele sunt „învățate” să declare că se deplasează în „interes personal” în țara vecină. În bagajele persoanelor transportate au fost descoperite asigurări medicale pentru spațiul Schengen. Totodată, *tour-operatori români și străini*, cunoscând faptul că nu au documentele în regulă deoarece nu respectă legislația specifică internă și internațională, scot din România mijloacele de transport goale, sub diverse pretexte și ulterior, preiau persoanele de pe teritoriul statului vecin. Acestea din urma ies legal din România, motivând că se deplasează în țara vecină la „cumpărături” sau în vizită la rude, fiind preluate apoi de mijloacele de transport care au ieșit din țară fără pasageri.

O altă măsură realizată de autoritățile române în anul 2006 a fost finalizarea interconectării tuturor misiunilor diplomatice și oficiilor consulare ale României la Sistemul Visa-on line însumând 115 ambasade și consulate, fapt ce va eficientiza procesul de acordare a vizelor pentru cetățenii statelor cu potențial migrator ridicat.

În ceea ce privește domeniul azilului se impune o distincție clară între solicitanții de azil, respectiv persoane care au obținut o formă de protecție (statut de refugiat, protecție subsidiară sau, după caz protecție temporară) și alte categorii de migranți.

Cea mai simplă diferențiere constă în aceea că în timp ce solicitantul de azil, respectiv persoana care a primit o formă de protecție *au fost forțate să își părăsească* țările de origine întrucât viața sau libertatea le erau amenințate, în cazul migranților aceștia *aleg*, din diverse motive, să părăsească țările lor de origine și să se stabilească temporar sau definitiv pe teritoriul unui alt stat, pentru motive ce pot fi de natură economică, socială, culturală, familială, etc.

Pornind de la aceste premise, prin documentele internaționale la care și România este parte, s-a stabilit obligația statelor de a asigura în mod neîngrădit accesul la procedura de azil și respectarea principiului nereturnării care constă în interzicerea măsurilor de returnare, expulzare, extrădare etc. a unui solicitant de azil sau a unei persoane care a primit o formă de protecție, precum și acordarea unei asistențe corespunzătoare pentru aceste categorii de persoane pe parcursul procedurii

de azil și după aceasta în cazul celor care primesc o formă de protecție.

În acest context România a adoptat măsuri pentru armonizarea documentelor ce alcătuiesc acquis-ul în domeniul azilului și vizează racordarea la politica comună europeană în domeniu prin stabilirea unor standarde minime obligatorii pentru acordarea unei forme de protecție (*Directiva Consiliului 2004/83/EC din 29 aprilie 2004 privind minimele standarde pentru calificare și statutul cetățenilor țărilor terțe sau apatrizilor ca refugiați sau ca persoane aflate în nevoie de protecție internațională și conținutul protecției acordate*).

De asemenea s-au stabilit standarde minime pentru primirea și asistența solicitanților de azil conform *Directivei Consiliului 2003/9/EC din 27 ianuarie 2003 privind standardele minime pentru primirea solicitanților de azil, standardele minime privind procedurile de azil în baza Directivei Consiliului 2005/85/EC din 1 Decembrie 2005 privind standardele minime pentru procedurile de acordare și retragere a unei forme de protecție*.

Printr-o serie de regulamente ale Consiliului European prin care s-a urmărit descurajarea celor care formulează cereri de azil pe teritoriul mai multor state europene, urmărindu-se prin aceasta ca o persoană să aibă dreptul la o singură procedură de azil (Dublin/Eurodac), dar și stabilirea unor mecanisme de împărțire a responsabilității și a „poverii”, astfel încât statul responsabil de intrarea în spațiul european a unui solicitant să poarte responsabilitatea și pentru procedură și pentru returnarea acestuia în cazul respingerii cererii.

Toate aceste măsuri au pornit pe de o parte de la necesitatea combaterii unui fenomen de migrație secundară a solicitanților de azil, cunoscut sub numele de „shopping asylum”. Acest fenomen constă în faptul ca o persoană înainte de a finaliza o procedură de azil într-un stat european, pleacă în alt stat european pentru a începe o nouă procedură și așa mai departe. În unele cazuri există persoane care derulează până la 8 proceduri, ceea ce le permite o ședere și o asistență materială gratuită în Europa de peste 10 ani.

Analizând acest fenomen s-a constatat că în unele cazuri această mișcare secundară a solicitanților de azil este justificată de diferențele de standard existente de la un stat membru la altul, diferențe de proceduri, nivel de asistență, existența unor comunități naționale, posibilități de integrare etc.

Având în vedere cele prezentate mai sus la nivel național, autoritățile române au urmărit armonizarea cadrului legislativ național cu prevederile acquis-ului, măsură realizată integral în momentul de față, dar în același timp, au căutat să identifice aspectele negative, deficitare ale modului în care alte state europene au gestionat problematica migrației, astfel încât să evite apariția unor astfel de probleme în țara noastră.

De multe ori, azilul a fost considerat o piedică în procesul de combatere a migrației ilegale, un motiv de frustrare pentru autoritățile cu competențe în controlul frontierelor sau al legalității șederii străinilor pe teritoriu, întrucât, prin cererile de azil formulate cei prinși în astfel de situații, împiedicau măsurile de returnare sau îndepărtare de pe teritoriu. Astfel de aprecieri nu sunt reale, iar azilul nu trebuie privit ca un instrument de favorizare a migranților ilegali, ci ca o parte a legislației naționale și internaționale ce trebuie respectată în ansamblul măsurilor luate pentru

combaterea migrației ilegale, măsuri la care Oficiul Român pentru Imigrări contribuie în mod substanțial.

Astfel, legislația din domeniul azilului a fost modificată succesiv începând din 1996, pentru a fi în concordanță cu prevederile acquis-ului comunitar care a suferit numeroase modificări.

Adoptarea actelor normative în domeniul azilului a permis crearea unui cadru legislativ, deplin armonizat cu documentele ce alcătuiesc Acquis-ul Uniunii Europene în materie, fapt subliniat de misiunea Experților Uniunii Europene, cu ocazia evaluării îndeplinirii sarcinilor rezultate din Documentul de Poziție, din cap. 24 Justiție și Afaceri Interne pe problematica Azilului.

În vederea eficientizării managementului migrației pe teritoriul național, în deplină concordanță cu politicile Uniunii Europene, s-a apreciat ca fiind necesară adoptarea unei noi strategii naționale în domeniu, care să reprezinte poziția României față de acest proces, ce are impact atât la nivelul țării cât și internațional.

Astfel, prin Strategia Națională privind Migrația pentru perioada 2007-2010 se subliniază faptul că *migrația nu trebuie privită ca un aspect negativ*. Aceasta poate contribui semnificativ la schimbul cultural, dezvoltarea economică și progresul societății românești, așa cum poate aduce beneficii țărilor de origine și familiilor migranților. De aceea, *migrația trebuie privită ca un proces care trebuie gestionat și nu ca pe o problemă care trebuie rezolvată*.

În acest sens, obiectivul principal al autorităților române este de a *maximiza efectele pozitive și de a limita efectele negative ale migrației* pentru țara noastră și, implicit, pentru cetățenii români.

În paralel și societatea românească va trebui să se pregătească pentru noua situație, sens în care conștientizarea fenomenului migrației - a riscurilor și beneficiilor acestuia - se va realiza printr-o mediatizare și educare continuă a populației. Cetățenii României, în calitate de contribuabili la bugetul de stat, trebuie să fie primii informați respectându-se astfel transparența procesului decizional. Strategia României în domeniul migrației stabilește liniile de acțiune ale Guvernului pentru perioada imediat următoare aderării țării noastre la Uniunea Europeană în ceea ce privește migrația controlată, prevenirea și combaterea migrației ilegale, azilul, integrarea socială a străinilor și corelarea tuturor acestor aspecte cu fenomenul migrației cetățenilor români.

În perioada 2007 - 2010, o atenție deosebită va fi acordată optimizării cadrului legal și procedural în vederea exercitării dreptului la liberă circulație și rezidență pe teritoriul național al cetățenilor Uniunii Europene și a membrilor de familie ai acestora, precum și facilitării admisiei terților în scop de muncă, în conformitate cu politica în domeniu, pentru desfășurarea activităților comerciale și pentru studii, inclusiv prin asigurarea exercitării dreptului acestora de reîntregire a familiei.

În contextul transformării treptate a României într-o țară de destinație pentru migranți, Guvernul vizează diminuarea ponderii factorului ilegal în cadrul fenomenului migraționist prin prevenirea imigrării acelor categorii de persoane care nu satisfac condițiile impuse de lege, precum și combaterea șederii ilegale, muncii la negru și a traficului de migranți. În realizarea obiectivelor propuse, România se va alinia politicilor Uniunii Europene în domeniu și va manifesta solidaritate și o

împărțire corectă a responsabilităților cu statele membre, inclusiv în ceea ce privește implicațiile financiare rezultate din aplicarea acțiunilor comune.

Măsurile vizează în fapt informarea eficientă a potențialilor imigranți asupra modalităților legale de admisie și măsurilor luate de statul român pentru combaterea imigrației ilegale; intensificarea cooperării autorităților române pentru combaterea migrației ilegale și a muncii la negru; intensificarea măsurilor de îndepărtare a străinilor care au intrat ilegal pe teritoriul României sau care au intrat legal dar ulterior șederea lor a devenit ilegală; pregătirea măsurilor specifice procesului de aderare a României la Spațiul Schengen; intensificarea cooperării autorităților române cu instituții similare din statele membre ale Uniunii Europene precum și cu cele din țările de origine sau tranzit.

Pentru gestionarea eficientă a fenomenului migraționist în România, apreciem că este necesară implementarea prevederilor Strategiei Naționale privind Imigrația pentru perioada 2007 - 2010, precum și a planurilor anuale de acțiune în acest domeniu, astfel încât să se asigure o maximizare a efectelor pozitive și o minimalizare a celor negative în beneficiul statului și al propriilor cetățeni.

De asemenea, periodic, autoritățile competente în domeniu trebuie să realizeze analize privind impactul migrației asupra statului român, urmărind protecția propriilor cetățeni, în special, în ceea ce privește angajarea în mod prioritar a acestora în muncă, precum și evoluția fenomenelor migratorii regionale, la nivelul Uniunii Europene, în ansamblu și chiar la nivel mondial, documente care să stea la baza întreprinderii unor măsuri coerente pentru prevenirea și controlul imigrației pe plan intern.

Bibliografie:

- [1]. *Legea nr. 15/1995 privind statutul și regimul refugiaților în România*, publicată în Monitorul Oficial nr. 169/05.04.1996.
- [2]. *Legea nr. 151/1998 privind dezvoltarea regională în România*, publicată în Monitorul Oficial nr. 265/16.07.1998.
- [3]. *Legea nr. 122/2006 privind azilul în România*, publicată în Monitorul Oficial nr. 428/18.05.2006.
- [4]. *Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 194/2002 privind regimul străinilor în România*, publicată în Monitorul Oficial nr. 201/08.03.2004.
- [5]. *Hotărârea Guvernului nr. 1251/2006*, publicată în Monitorul Oficial nr. 428/18.05.2006 pentru aprobarea Normelor Metodologice de aplicare a Legii nr. 122/2006.
- [6]. *Raportul Ministerului Internelor și Reformei Administrative pe anul 2006*.
- [7]. *Raport de activitate al Inspectoratului General al Poliției de Frontieră în anul 2007*.
- [8]. *National migration and development policy in România*, Bucharest, 2006
- [9]. **Fenomenul migraționist în România**. Institutul European din România, 2006.
- [10]. **Raport asupra crimei organizate**, Europol, 2003.
- [11]. **Raport de evaluare a activității Inspectoratului General al Poliției Române pe anul 2003**.

- [12]. CONSTANTIN Luminița, Valentina VASILE, **Fenomenul migraționist din perspectiva aderării României la Uniunea Europeană**, 2004.
- [13]. CONSTANTIN, Luminița, **Resursele umane în România. Mobilitate teritorială**, 2002.
- [14]. DUMITRU Sandu, **Premise pentru o teorie a fluxului de migrație**, Ed. Viitorul social, 1982.
- [15]. DUMITRU Sandu, **Migrația circulatorie ca strategie de viață**, 2000.
- [16]. DUMITRU Preda, **Impactul preaderării asupra circulației forței de muncă în România. Procese și tendințe contradictorii**, Colecția Biblioteca Economică, Seria Probleme Economice Psychological Notebook, vol.4, February, 2003
- [17]. EȘANU Gabi, **Amenințări neconvenționale actuale**, Ed. Detectiv, 2005.
- [18]. SIME Aurel, EȘANU Gabi, **Migrație și globalizare**, Ed. Detectiv, 2005.
- [19]. ȘUȚĂ Nicolae, Integrarea economică Europeană, colecția Temper, Editura Economică, București, 1999
- [20]. ZAMFIR Elena, PREDA Marian, **Diagnoza problemelor sociale comunitare**. Studii de caz, 2000.
- [21]. <http://infoeuropa.ro>
- [22]. <http://europa.eu.int>.
- [23]. <http://www.migrationinformation.org>.

GRUPURI INFRAȚIONALE. CIRCUITUL BANILOR ÎN ECONOMIA SUBTERANĂ

Dr. George-Marius ȚICAL*
Dr. Virgil ARDELEAN**

The article deals with the concept of underground economy and presents the attempts of states to hold under control the process of money laundering. It also approaches and studies the circuit of black money followed in order to become clean money;

Partea ascunsă a economiei

Concomitent cu evoluția societății umane are loc și o evoluție a economiei fiecărei țări și a economiei mondiale, dar și o creștere a fenomenului infrațional ce ține de acest domeniu. Totodată, se estompează granița între legalitate și ilegalitate în afaceri. Băncile și companiile sunt controlate deseori de crima internațională care profită de desființarea constrângerilor legale pentru economie. Oricât de drastice ar fi legile împotriva spălării banilor, penetrarea sectoarelor legale de către investitorii criminali nu poate fi stopată. Actualmente, criminalitatea organizată cu caracter transfrontalier este considerată de experți drept branșă economică cu cea mai rapidă expansiune din lume, asigurând un profit anual de circa 500 miliarde de dolari.

Comerțul clandestin cu pietre prețioase și țesături deosebite, braconajul, distileriile clandestine sunt activități rămase celebre până în zilele de astăzi; apoi comerțul complementar, traficul de frontieră cu bunuri de larg consum ce lipseau de pe piața organizată în sistemul socialist și marile afaceri, precum traficul de armament, de ființe umane, droguri, tutun, alcool, cu particularitățile de rigoare, au însoțit economia subterană pe parcursul timpului, adaptându-se realității imediate din fiecare perioadă.

Toate aceste „domenii de activitate” și multe altele sunt generatoare de bani murdari, bani ce reprezintă sume importante ce provin din activități ilegale, bani care nu pot fi justificați prin metode legale.

Locul de dezvoltare al acestor afaceri este în economia subterană care nu reprezintă altceva decât acele sectoare care scăpa supravegherii statului. Activitățile derulate pe ascuns se situează sub linia trasată de reglementările legale pentru domeniul respectiv. Această linie este însă subțire și variabilă, în sensul că ceea ce azi este inclus în economia subterană poate fi peste o perioadă de timp o afacere legală. Un bun exemplu este cel al fabricilor clandestine de alcool ce funcționau în timpul

* Profesor universitar, director adjunct, Colegiul Național de Afaceri Interne Academia de Poliție “Alexandru Ioan Cuza”, București

** Chestor general de poliție, directorul Direcției Generale Management Operațional din cadrul Ministerului Administrației și Internelor

prohibiției în SUA care după 1933 s-a transformat într-o activitate comună ce se desfășoară în economia de suprafață.

Economia neînregistrată include următoarele trei tipuri de activități: latentă (ascunsă), neformală și criminală (ilegală):

- *economia latentă* se caracterizează prin activități tolerate la nivel legislativ, dar care nu este reflectată oficial în registrele de evidență sau se tănuiesc veniturile în scopul eschivării de la achitarea impozitelor ori de la alte obligațiuni;

- *economia neformală* este determinată ca incorporativă și aparține economiei domestice, care se desfășoară în temeiuri legale și este orientată asupra producerii mărfurilor și prestării de servicii;

- *activitatea economiei criminale este ilegală*, adică cuprinde acele genuri de servicii și producere care sunt interzise în mod direct de legislația în vigoare. În prezent, către asemenea activități se referă traficul de droguri și armament, traficul de arme și de ființe umane, contrabanda, precum și alte activități criminale sancționate în conformitate cu legislația penală în vigoare.

Economia subterană nu poate funcționa fără marile grupări criminale a căror organizare și structură le oferă posibilitatea să desfășoare toate aceste activități ilicite cu un grad de complexitate ridicat, eficient și cu costuri cât mai reduse pentru a asigura un profit cât mai substanțial.

Ca o definiție, se poate spune că economia subterană reprezintă ansamblul activităților economice desfășurate organizat, cu încălcarea normelor sociale și ale legilor economice, având drept scop obținerea unor venituri ce nu pot fi controlate de stat.

Dacă existența economiei subterane reprezintă o certitudine, nu același lucru se poate spune și despre prejudiciul/profitul pe care aceasta îl creează/înregistrează. O evaluare exactă a dimensiunii economiei subterane nu reprezintă un efort ce merită a fi întreprins, energiile statului trebuind canalizate către estomparea și eradicarea acestui fenomen.

Lupta pentru spălarea banilor

Între instituțiile statului și organizațiile criminale se duce o bătălie continuă pentru spălarea banilor. Dacă statul țintește spre combaterea și prevenirea fenomenului, partea adversă urmărește dezvoltarea acestuia prin metode cât mai eficiente și cu o aparență de legalitate cât mai apropiată de realitate.

Banii murdari nu reprezintă altceva decât banii ce provin din tranzacții criminale și cei care, deși câștigați legal, devin „murdari”, deoarece deținătorii lor optează pentru practici precum evaziunea fiscală și exportul ilegal de capital. Spălarea banilor are același scop pe care îl avea și anii 1920 când Alphonse Capone folosea un lanț de curățătorii chimice pentru a da aparență legală sumelor de bani obținute din infracțiuni, și anume de a scoate din circuitul subteran și a aduce în economia de suprafață banii rezultați din activități ilegale.

O primă modalitate de reacție a statelor este adoptarea de acte normative, internaționale și naționale care să ducă la o încercare de control asupra fenomenului de spălare a banilor. Exemple de astfel de acte sunt: Convenția Națiunilor Unite împotriva traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope, adoptată la 20

decembrie 1988 la Viena; Convenția Consiliului Europei cu privire la spălarea, urmărirea, reținerea și confiscarea produselor provenite din infracțiuni, deschisă spre semnare la 8 noiembrie 1990, la Strasbourg; Directiva Consiliului Comunității Europene cu privire la folosirea sistemului financiar în scopul spălării banilor nr. 91/308/EEC, adoptată la Luxemburg la 10 iunie 1991. Acestea prevăd măsuri cum ar fi: confiscarea bunurilor obținute în urma unor infracțiuni, extrădarea autorilor infracțiunilor legate de traficul de stupefiante, asistență juridică acordată reciproc de către țările implicate, intensificarea formelor de cooperare între state. Transpunerea prevederilor internaționale în legislația națională duce la adaptarea reglementărilor pentru specificul fiecărui stat în parte.

O altă modalitate de acțiune este cea a înființării de organizații și grupuri de lucru. Grupul de acțiune financiară în domeniul spălării banilor (GAFI) este un organism interguvernamental ce dezvoltă și promovează politici de combatere a spălării banilor și actualmente este alcătuit din 26 țări (țări însemnate din punct de vedere financiar din Europa, America de Nord și Asia) și 2 organisme internaționale; Grupul EGMOND (prima întâlnire a grupului în anul 1955 în palatul EGMOND – Aremberg din Bruxelles la care au participat 24 de state și 8 organizații internaționale); în prezent grupul numără 48 membri iar scopul său este cooperarea internațională între agențiile naționale specializate în lupta internațională împotriva spălării banilor între membrii grupului având loc schimburi de informații financiare legate de spălarea banilor, în baza unor memorandum-uri de înțelegere (bi sau multilaterale). În România funcționează din 1999, Oficiului Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor ca organ de specialitate cu personalitate juridică, în subordinea Guvernului, și în coordonarea Primului-ministru, prin Cancelaria Primului-ministru, cu sediul în municipiul București, având ca obiect de activitate prevenirea și combaterea spălării banilor și a finanțării actelor de terorism, scop în care primește, analizează, prelucrează informații și sesizează, atunci când se constată existența unor indicii temeinice de spălare a banilor sau a unor operațiuni suspecte de finanțarea actelor de terorism, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. O.N.P.C.S.B. este membru al Grupului Egmont din luna mai 2000.

Dincolo de toate aceste măsuri, infractorii găsesc mereu noi metode de da banilor o aparență legală pentru a-i putea folosi după bunul lor plac. O metodă un pic mai inedită este cea de simulare a unor activități editoriale, respectiv tipărirea unor cărți într-un număr mic de exemplare și înregistrarea unor tiraje de masă și a unor prețuri mari. Astfel, aceste „best sellers-uri“ pot transforma o bună parte din banii murdari ai unor afaceriști veroși, în bani curați și parfumați, de un alb strălucitor. Desigur, totul se ascunde sub masca unor generoase sponsorizări. Același procedeu este folosit și în producția de filme.

De la murdar la curat

Așadar, spălarea banilor presupune ansamblul de tehnici și metode economice și financiare prin care banii sau alte bunuri obținute din activități ilicite, frauduloase, precum economia subterană sau corupția, sunt desprinse de originea lor, pentru ca apoi să li se dea o aparență proveniență justificată legal și economic, în scopul investiției lor în economia reală.

Indiferent de modalitatea aleasă, procesul de spălare a banilor are trei etape: plasarea, stratificarea, integrarea.

Plasamentul este acțiunea de debarasare materială de importante sume în numerar. Ca primă etapă a infracțiunii de spălare a banilor, plasarea reprezintă mișcarea inițială a banilor pe cale criminală, pentru a schimba forma sau locul acestora și pentru a-i plasa în afara ariei de acoperire a autorităților de impunere a legii. Adică, plasarea reprezintă înlăturarea fizică a banilor gheață. Stadiul de plasare se poate realiza, în principal, prin următoarele tehnici: scoaterea sumelor bănești din țară prin contrabandă, fie prin alte căi; depozitarea valutei în bănci, cazinouri, burse etc. în sume mai mici decât cele ce necesită raportare în instituții financiare; convertirea valutei în cecuri bancare sau alte instrumente negociabile în bănci sau în alte instituții financiare; depozitarea valutei în conturi bancare (conturi bancare unice sau multiple în cadrul uneia sau a mai multor instituții financiare); schimbarea bancnotelor de valoare mică în bancnote de valoare mai mare; transformarea banilor în mărfuri, metale prețioase etc.; utilizarea unor instituții care, prin natura lor, generează sume mari în numerar, precum ar fi barurile, cluburile de noapte, restaurantele, saloanele de coafură etc.

Cea mai răspândită tehnică de plasare este cea de creare a circuitului fictiv al mijloacelor la întreprinderile cu un volum mare de bani în numerar (de exemplu: parcurile taxi, pizzeriile, cafenelele, restaurantele, cinematografele și barurile, tarabele de comercializare a produselor alimentare, inclusiv a florilor; punctele de schimb valutar, cazinourile și firmele fictive).

Stratificarea (sau investirea) reprezintă o a doua etapă a spălării banilor în care banii circulă prin diferite întreprinderi, corporații și instituții financiare, fizic, prin a fi depozitați sau prin transfer electronic. Etapa de stratificare urmărește mișcarea fizică a banilor la alte entități pentru a-i separa de sursa lor ilegală într-o încercare de a deghiza originea lor. La etapa de investire, banii sunt ascunși și deghizați în afara sursei lor ilegale și departe de proprietari. Stratificarea poate implica următoarele tehnici: depozitarea numerarului (scos din țară prin contrabandă) la o bancă din străinătate; îmbinarea banilor proveniți din surse ilegale cu cei proveniți din surse legale; crearea unui cont fictiv în străinătate, pentru a primi fonduri și a efectua plăți cu acele fonduri; transferarea electronică a banilor de pe un cont bancar național pe unul din străinătate; transferarea electronică a banilor de pe un cont bancar A pe un cont bancar B, apoi pe unul C etc.; mișcarea banilor de la întreprinderea A la întreprinderea B, apoi la întreprinderea C etc.; vânzarea diferitelor forme de instrumente financiare, precum ar fi cecuri bancare, ordine de plată etc. În cazul stratificării, de exemplu, veniturile din activitatea criminală sunt transportate în numerar, prin intermediul curierilor, și se depun de către firme pe conturile financiare ale băncilor cu împuternicire de a achiziționa titluri de valoare. Banca procură aceste titluri nu din numele clientului, dar din numele său și transferă venitul obținut din operațiunile cu titlurile de valoare pe contul din străinătate. Astfel, urmele mișcării banilor se pierd. Un număr considerabil de operațiuni se fac astfel prin intermediul companiilor off-shore. Adică, etapa de stratificare constă în săvârșirea diverselor operații ce au scopul de a împiedica organele de drept în descoperirea și depistarea fondurilor ilegale.

Integrarea, etapa finală a procesului ce ține de spălarea banilor, etapă în care banii, reprezentând profitul din activitatea criminală, sunt acum folosiți în tranzacții financiare care par a avea un caracter legal. La această etapă se fac investiții în afaceri, se fac împrumuturi persoanelor fizice, se achiziționează active, astfel încât toate tranzacțiile efectuate par a fi legale. Printre tehnicile de operare a integrării se enumeră: formarea unei întreprinderi străine (în Elveția, Panama, insulele Cayman) și deschiderea unui cont bancar pentru această întreprindere, ca mai târziu banii să fie mutați din acest cont sub formă de împrumut, plăți, conform unor scrisori de credit, onorarii de consultanță, salarii, comisioane etc.; depozitarea banilor în numerar într-un cont bancar, atribuind acestora aparența mijloacelor provenite din vânzări; plata salariilor, comisiunilor sau onorariilor unei întreprinderi sau ale unei persoane fizice, efectuată de către companii sau întreprinderi care au primit bani ce au fost stratificați prin intermediul unor companii străine sau naționale; primirea banilor de la un cazino sau loterie pentru a face ca fondurile să pară a fi câștiguri legale de pe urma jocurilor de noroc.

Cei trei pași se constituie de obicei în faze separate și distincte însă ei pot fi realizați simultan sau se pot suprapune

În circuitul banilor într-o organizație criminală, pentru a se asigura reușita spălării banilor mecanismul trebuie să respecte anumite reguli:

Cel mai eficient mecanism de spălare a banilor este cel care imita modelele și comportamentele tranzacțiilor legitime. Cu cât asemănarea cu acestea este mai mare, cu atât riscul descoperirii mecanismului de spălare a banilor este mai mic.

Cu cât activitățile ilegale sunt mai bine integrate în economia legală, cu atât este mai redusă separarea lor instituțională și funcțională și mai dificil de depistat spălarea banilor.

Cu cât este mai scăzut raportul dintre fluxurile ilegale față de cele legale printr-o instituție economică, cu atât mai dificilă va fi detectarea spălării banilor.

Cu cât este mai mare proporția "serviciilor" față de bunuri fizice din orice economie, cu atât mai ușor pot fi desfășurate operațiunile de spălare a banilor în acea economie.

Cu cât structura economică de producție și distribuție a bunurilor și serviciilor non-financiare este dominată mai mult de firme mici și persoane independente, cu atât este mai dificilă separarea tranzacțiilor legale de cele ilegale.

Cu cât sunt mai mari facilitățile de utilizare a cecurilor, cărților de credit și a altor instrumente de efectuare a tranzacțiilor financiare ilegale, cu atât mai dificilă este detectarea spălării banilor.

Cu cât este mai mic gradul de reglementare financiară a tranzacțiilor legitime, cu atât este mai dificilă urmărirea și neutralizarea circulației banilor murdari.

Cu cât este mai scăzut raportul dintre venitul câștigat legal și cel ilegal, care intră într-o economie dată, cu atât mai grea va fi separarea banilor legali de cei iliciți.

Cu cât este mai mare progresul în domeniul serviciilor financiare, cu cât se dezvoltă capacitatea instituțiilor financiare multifuncționale și cu cât este mai redusă separarea instituțională a activităților financiare, cu atât mai dificilă devine detectarea spălării banilor.

Cu cât se înrăutățește contradicția curentă dintre operarea globală și reglementarea națională a piețelor financiare, cu atât este mai dificilă detectarea spălării banilor.

Concluzii

Grupările criminale găsesc căi de a se elibera de constrângerile impuse de normele legale cu o inventivitate uimitoare. Legiuitorul nu trebuie să facă altceva decât să taie din rădăcini posibilitatea banilor de a circula cu ajutorul grupurilor infracționale prin diverse straturi ale economiei, fie ea subterana sau de suprafață. O prevedere care în opinia mea ar fi extrem de eficace este inspirată din normele juridice franceze care prevăd confiscarea oricărui bun a cărui proveniență nu poate fi justificată de titular. Este extrem de important ca în primă fază să se indisponibilizeze bunul/banii/documentele și apoi să se poată trece la investigații complexe, știindu-se că obiectele și banii nu vor putea fi ascunse de către făptuitori.

Bibliografie:

- [1]. *Convenția Națiunilor Unite împotriva traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope.*
- [2]. *Convenția Consiliului Europei cu privire la spălarea, urmărirea, reținerea și confiscarea produselor provenite din infracțiuni.*
- [3]. *Directiva Consiliului Comunității Europene cu privire la folosirea sistemului financiar în scopul spălării banilor nr. 91/308/EEC.*
- [4]. *Raportul ONU privind starea mondială a crimei organizate, Sinteze documentare, nr.3/1999, Editura Ministerului de Interne, București, 1999.*
- [5]. *Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării actelor de terorism.*
- [6]. POPA, Ștefan, CUCU, Adrian, **Economia subterană și spălarea banilor**, Editura Expert, București, 2000.
- [7]. MELINESCU, Ioan, TALIANU, Irina, **Investigațiile financiare în domeniul spălării banilor**, C.N. Imprimeria Națională, București, 2004.
- [8]. Giuseppe Lombardo, Massimo Nardo, **Manual de instruire privind combaterea spălării banilor și a finanțării terorismului**, C.N. Imprimeria Națională.
- [9]. BIRLE Vasile, **Frauda fiscală**, Teora, București, 2005.
- [10]. SIMON, Carl P.; WITTE, Ann D., **Beating the system: the underground economy**, Boston, Auburn House, 1982.
- [11]. MUTU Maria, **Spălarea banilor – aspecte juridico-penale**, Teză de doctor în drept, Chișinău, 2005.
- [12]. DAVID Mihail, **Economia subterană și spălarea banilor – studiu criminologic**, Teză de doctor în drept, Chișinău, 2007.
- [13]. DUCA, Emil. *Economia subterana, ultima provocare a tranziției*. In: Business magazin, nr. 8, noiembrie 2004.
- [14]. Ziarul Monitorul de Neamț, ediția din 10 mai 2006.
- [15]. Ziarul Adevarul, ediția nr. 69 din 10 august 2008.

INDEX DE AUTORI

- ANCUȚ, Isabela, 143, 148
APOSTOL, Claudio Edmond, 153
ARDELEAN, Virgil, 397, 406
ATANASIU, Mirela, 129
BARBĂSURĂ, Alexandru, 179
BĂDESCU, Stelian Valentin, 86
BĂLĂCEANU, Ion, 9
BĂLTARU, Pavel, 111
BUCUR, Vasile, 189, 199
CĂRJAN, Anca-Andreea, 353, 365
CHIREA, Constantin I., 206
CHIREA, Marian C., 206
CIOBOTARU, Ticușor, 216
CSERI, Georgiana, 227
DAMȘA, Aurel, 230, 237
DENEANU, Emil, 250
DINU, Mihai-Ștefan, 78
DINULESCU, Rodica, 256
DRĂGAN, Patricia T., 268
ENE, Roland-Dorian, 297
FECHETE, Mircea, 313, 320
FLORESCU, Gabriela, 329
FLORESCU, Valentin, 329
GAVRIL, Mihai, 15, 24
GHITULEASA, Liviu Gabriel, 353, 365
GÎRLEANU, Ciprian George, 338, 345
IGNAT, Ciprian, 377, 385
MAIER, Cristina Laura, 111
METEA, Ileana-Gentilia, 118
NICOLAESCU, Gheorghe, 136
NIȚĂ, Cristian, 162
ORZEAȚĂ, Mihail, 34, 44
SARCINSCHI, Roxana, 277, 290
SITEANU, Eugen, 272
STĂNCILĂ, Lucian, 338, 345
ȚICAL, George Marius, 406
VĂDUVA, Gheorghe, 61
-

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I“

Redactare: CORINA VLADU
Tehnoredactare: MIRELA ATANASIU

Bun de tipar: 16.11.2009

Hârtie: A3
Coli de tipar: 25,75

Format: A5
Coli editură: 12,875

Lucrarea conține 412 pagini
Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I“

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE
Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București
Telefon: (021) 319.56.49
Fax: (021) 319.55.93

B.0162/1696/2009

C 264/2009